

ზაურ ბაბუნაშვილი, თეიმურაზ ნოზაძე

მეგულიშვილთა სავანე

(დიდუბის კანთუონი)

წიგნის სკონსორები: ასლან აბაშიძის ფონდი სრულიად საქართველოს აღორძინების პაპური

სერვანტის საზოგადოება
გამომცემლობა „ირმისა“

თ ბ ი ლ ი ს ი

1994

სამართლებრივ საბჭო:

ქვემო ადმინისტრაციული

შედეგად გიწამებ

გაჩინა გრამატიკა

თქვა გვასაღია

ვაჟა შუბინიძე

როსტომ ჩხეიძე

თამაზ ჩხეიძე

წიგნში გადმოცემულია დიდების ეკლესიისა და მისი პანთეონის მოკლე ისტორია, მოთხრობილია იქ დასაფლავებული პიროვნებების განვლილი ცხოვრების გზა, მათი შემოქმედებითი და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის ძირითადი მომენტები. ნაშრომები ეძღვნება მათ ნათელ ხსენებას.

რედაქტორი პროფესორი ვარაზ ლორთქიფანიძე

მხატვარი ქვემო ადმინისტრაციული

გამომცემლობის რედაქტორი ვაჟა შუბინიძე

გამომცემები შედეგად გიწამებ

**„არ დავიწყება მოუვრისა აროდეს გვიშამს ზიანსა“
შ. რუსთაველი**

თბილისის ერთ-ერთ მაგისტრალზე, აკაცი წერეთლის პროსპექტზე, ყურადღებას იქცევს მყუდრო ადგილი, რომლის მშვიდი იერი უნებლიე მოკრძალებით განაწყობს და ნახვის სურვილს აღუძრავს ყველა გამვლელს. ესაა დიდუბის პანთეონი — გამოჩენილ ქართველ საზოგადო მოღვაწეთა და მწერალთა საუკუნო განსასვენებელი.

კიდევ უფრო მეტი კრძალვა და რიდი გეუფლებათ, როდესაც შიგ შებნალთ და იხილავთ ჩვენი ხალხის სახელდებულთა მარადიულ სამყოფელს. აქ ერთმანეთის გვერდით განისვენებენ ისინი, ვინც ეროვნულ საქმეზე გადაგებული ეწეოდნენ მძიმე ჭაპანს საქართველოს კეთილდღეობისა და ბედნიერებისათვის. ყოველი საფლავი ცალკეულ „ფურცელია“ ჩვენი ახლო წარსულის დიდი „წიგნისა“, რომელსაც ჩვენივე დაუღევრობით ცალკეული „გვერდები“ დაჰკარგვია და უიმედოდ გამქრალა. ჩვენი ვალია მოვუპოროთ ყველაფერ ზადარჩენილს რათა არ განმეორდეს წარსულის საბედისწერო შეცდომები, რამეთუ წარსულის გარეშე არ არსებობს მომავალი.

სწორედ დავიწყების საფრთხემ წარმოშვა ამ წიგნის შექმნის აუცილებლობა. მაღლიერებით უნდა მოვიხსენიოთ ივანე ენიკოლოფოვი, რომელიც მეურვეობდა თბილისის პანთეონებს და მასვე ეჭუთვნის პირველი ნაშრომები დიდუბისა და მთაწმინდის პანთეონების შესახებ (ეს უკანასკნელი ოთარ ტყეშელაშვილთან ერთად), მაგრამ დრო გადის და თავის დამატებებს თუ შესწორებებს მოითხოვს. თუ ივ. ენიკოლოფოვს დაფიქსირებული აქვს თავის წიგნში („Дидубинский пантеон“) 111 საფლავი, დღეს ეს რიცხვი 500-ზე მეტია.¹

დღეს, როდესაც თბილისში მომრავლდა პანთეონები და მათზე ზრუნვა სახელმწიფომ. ითავა, მაშინ, როდესაც არის მთაწმინდა. — ილიას, აკაის, ვაჟას, გალაკტიონისა და სხვათა განსასვენებელი, რომელიც გადმოყურებს ქალაქს მამა დავითის მთის ფერდობიდან, პანთეონებს შორის უძველესს, დიდუბისას თავისი ადგილი უკავია ქალაქის ღირსშესანიშნაობათა შორის და ძველებურად იზიდავს

¹ მთაწმინდის პანთეონში განისვენებს 35 სახელოვანი მამულიშვილი.

მნახველებს. და მართლაც, თუ 1929 წელს ალექსანდრე გრიბოედოვის დაღუპვის 100 წლისთავთან დაკავშირებით საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილებით თბილისში ოფიციალურად გაიხსნა მთაწმინდის პანთეონი, დიდუბის პანთეონს ბევრად არა მაგრამ, მაინც უფრო ადრეული ისტორია გააჩნია. იგი ჯერ კიდევ 1915—1916 წწ. დაარსდა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ ინიციატივით.

მართალია, აქ აღარ განისვენებენ ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ვაჟა, იაკობ გოგებაშვილი, მაგრამ ამით დიდუბის პანთეონს თავისი მნიშვნელობა მაინც არ დაუკარგავს. მისი მიწა ინახავს მრავალ სათაყვანებელ მოღვაწეს; რომელი ერთი ჩამოვთვალოთ — დიდი ექვთიმე თაყაიშვილი თუ ლადო მესხიშვილი, დავით კაკაბაძე ან უშანგი ჩხეიძე, მიხეილ თამარაშვილი თუ პავლე ინგოროყვა...

დღესდღეობით პანთეონის ტერიტორია მნიშვნელოვნად გაიზარდა პირვანდელთან შედარებით. აღმოსავლეთის შესასვლელთან დასავლეთის კედლამდე 94 მეტრია, ხოლო განი დღეისათვის 66 ალწევს. მაგრამ, სამწუხაროდ იგი გაშუღმებით ფართოვდება და მის ზრდასთან ერთად იცვლება სასაფლაოს პერიმეტრიც.

ვიდრე საკუთრივ დიდუბის პანთეონის მოკლე ისტორიას შევხებოდეთ, საჭიროა ორიოდ სიტყვა ითქვას თბილისის ამ უძველეს უბანზე — დიდუბეზე და მის საზღვრებზე.

დიდუბის საზღვრები სხვადასხვა დროს სხვადასხვაა. უძველესი წყაროებით ესაა ადგილი მტკვრის ჩრდილოეთით და ლოკალიზებული არაა. XIX საუკუნეში გერმანელთა ახალშენი, სოფელი ალექსანდერსდორფი, იყო ახლანდელი სამტრედიის ქუჩის მიდამოებში და ესეც დიდუბედ ითვლებოდა. დაახლოებით ამავე პერიოდში ამ დიდ ტერიტორიაზე ყოფილა სოფელი დიდუბე. 1872 წელს თბილისი — ფოთის რკინიგზის გაყვანამ დიდუბე ორ ნაწილად გაჰყო. ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილს ნაძალადევი (რუსულად: „ნაზალოვ-კა“) ეწოდა,¹ ხოლო რკინიგზასა და მუშტაიდს შორის დარჩენილი ადგილი დარჩა დიდუბედ.² დაახლოებით ამ უკანასკნელ საზღვრებშია მოქცეული დიდუბე XIX საუკუნის ბოლოსათვის.³

არქეოლოგიური მონაცემებით დიდუბის მიდამოებში ნამოსახლარი ჩნდება ენეოლითის ხანიდან (ძვ. წელთაღრიცხვის IV ათასწლეულის ბოლო) გათხრების შედეგად მოძიებული მდიდარი ინვენტარი ამტკიცებს, რომ აქ ცხოვრობდა თვითმყობადი კულტუ-

¹ ქართული ენციკლოპედია, ტ. 111, თბ., 1978 წ. გვ. 543.

² „დროება“, 1878 წ. № 160.

³ „ივერია“, 1898 წ. № 35.

რისა და ერთი მოღვმის მოზინადრე მიწათმოქმედი და შესაქონლე მოსახლეობა, რომლის მეურნეობაში, როგორც ჩანს, დიდი ადგილი ეკავა აგრეთვე მონადირეობას და მეთევზეობას, ...დიდუბის მოსახლეობას სცოდნია აგრეთვე სუფთად დართული ძაფით ქსოვა¹.

აღრეულ შუა საუკუნეებში (V ს.), ქართული წყაროების მიხედვით ამ ადგილის სახელწოდება ჩნდება „ცხენის ტერფი“². ეს ტოპონიმი შემდეგში გვხვდება ვახუშტისთან: „ტფილისის ჩრდილოთ არს მინდორი დიდუბისა, რომელსა პირველ ეწოდა „ცხენის ტერფი“³ რაც შეეხება „დიდუბეს“ ეს ტოპონიმი XI—XII საუკუნეების წყაროებში გაჩნდა და ნიშნავს „დიდ დუბეს“, ანუ ვაკეს, დაბლობ ადგილს. იგი შემდეგში, გვიან საუკუნეებამდე საკუთარი სახელის მნიშვნელობით აღარ გვხვდება. სიგელ-გუჯრებში იხსენიება მხოლოდ დუბედ (დაბალ ადგილად)⁴.

„ქართლის ცხოვრების“ თანახმად, დიდუბეში იყო მეფის საზღვსულო რეზიდენცია,⁵ სწორედ აქ 1188 წელს იქორწინა მეფეთამეფე თამარმა, დავით-სოლთან ჯადარონის ძე, ბაგრატიონ ეფრემისძესზე⁶.

დიდუბის სამეფო სასახლის ადგილმდებარეობა დღეისათვის უცნობია. ამასთან დაკავშირებით საინტერესოა გაზეთ „ივერიაში“ 1888 წელს გამოქვეყნებული ერთი ცნობა. „...მუშტაიდის ზემოთ, დიდუბეში საცა ლორთქიფანიძის ტრაპვანი, აღმოსავლეთისაკენ, წვიმას ჩაუხრამაფს“ და ამის შემდეგ აქ გაჩენილა ხვრელები ხალხი ჩასულა ფანრებით, უნახავთ გასასვლელები და ოთახები. ერთი გასასვლელი მიდიოდა თურმე დიდ ოთახში, რომელსაც თალი და იატაკი აფურისა ჰქონია. როგორც ჩანს ამ ნაგებობას დიდძალი ხალხი მოუზიდავს და წესრიგის დასაცავად პოლიციაც კი დაუყენებიათ, რათა აღეკვეთად ამ ნაგებობაში შესვლა. ეს არის და ეს. ამის შემდეგ ამ ნაგებობების შესახებ არავითარი ცნობა არ მოგვეპოვება და არც არავინ იცის თუ რა ნაგებობის ნაშთი იყო ეს. არც ჩვენ ვაგვაჩნია სავარაუდოდ მატერიალური ან წერილობითი წყაროები, მაგრამ ვინ იცის, ოდესმე იქნებ მიკვლეულ იქნას ამ ნაგებობის ნაშთები და სწორედ ეს აღმოჩნდეს სამეფო რეზიდენცია. მითუმეტეს, რომ დიდუბე მშენებარე რაიონია და სამშენებლო სა-

¹ დ. ქორიძე. თბილისის არქეოლოგიური ძეგლები, ნაწ. 1, 1955 წ. გვ. 75.

² თ. ბერიძე. „...და აღმოცენდა თბილისი“. 1977 წ. გვ. 211.

³ „ქართლის ცხოვრება“, ტ. IV, 1973 წ. გვ. 338.

⁴ თ. ბერიძის დას. ნაშრომი, გვ. 211—212.

⁵ „ქართლის ცხოვრება“, ტ. II, 1959, გვ. 122.

⁶ ლოვარდ ტუხაშვილი. ფარაონთა და ხალიფთა ტახტების მფლობელნი, 1992 წ. გვ. 68.

მუშაობისას არა ერთი ისტორიული აღმოჩენის მოწმენი გავშხ-
დარვართ.

საქართველოში მონღოლების შემოსევიდან დაიწყო ჩვენი ხალ-
ხის ისტორიაში ბოობქარი, დრამატული კოლიზიებით აღსავსე პე-
რიოდი. ერთი მხრივ გარეშე მტრების გამუდმებულმა შემოსევებმა,
ხოლო, მეორეს მხრივ, ფეოდალურმა დაქუცმაცებულობამ და ში-
ნაურმა აღრევებმა, ქვეყანა განადგურების პირამდე მიიყვანა.

პოლიტიკურად და ეკონომიკურად ქვეყნის ასეთი დაცინების
პირობებში, ქართველი ხალხის არსებობას საფრთხე შეექმნა. კა-
ტასტროფულად შემცირდა მოსახლეობა. მაგალითად XVII საუკუ-
ნის ბოლოსათვის თბილისში დაახლოებით 4000 კომლი, ანუ 20
ათასი მოსახლე ცხოვრობდა. დიდუბე გაუკაცრიელდა და „გაუდა-
ბურდა“.

მხოლოდ XIX საუკუნის დამდეგიდან, რუსეთთან საქართველოს
შეერთების შემდეგ შეიძინევა ამ რაიონში მოსახლეობის ზრდა, რო-
დესაც შეიქმნა არსებობისათვის აუცილებელი მშვიდობიანი, პირო-
ბები, რომელმაც ხელი შეუწყო სამეურნეო ცხოვრების განვითა-
რებას.

გაზეთ „ივერიის“ ცნობით XX საუკუნის დასაწყისში „დიდუბე
წარმოადგენს ოთხკუთხ ალაგს ანუ საბაღოსნო სკოლის ადგილიდან
ვიდრე დიდუბის ეკლესიამდე და შემდეგ კოლონიამდე — ეს სულ
შეიცავს სამ ვერს სიგრძეს, სიგანეს კი — დიდუბის ქუჩიდან, სადაც
ლიტრიხის ლუღანია, ვიდრე რკინისგზის ლიანდაგამდე ერთ ვერსს.
ეს კვადრატი იყოფა სამ ქუჩად: 1) მუშტაიდის გასასვლელი, განა-
პირა ალაგი მტკვრის მხრივ; 2) ელისაბედისა, რომელიც შუა ჰყოფს
დიდუბეს; 3) ანდრეევისა, რკინიგზის ლიანდაგის მახლობლად“.¹
1867 და 1910 წლების ქალაქის გეგმის მიხედვით დიდუბის მთავარი
გასასვლელი ქუჩა ელისაბედის სახელობისაა; რომელსაც საქარ-
თველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ეწოდა ბრძო-
ლის ქუჩა, ხოლო ქალაქის საბჭოს 1958 წლის 16 ოქტომბრის გადა-
წყვეტილებით — აკაკი წერეთლის სახელობის პროსპექტი.

1817 — 1818 წწ. რუსეთის იმპერატორის ალექსანდრე პირ-
ველის ფავორიტის ბარონესა კრუდნერის აქტიური მონაწილე-
ობით და მფარველობით საქართველოში 500-ზე მეტი ვოლრტემბერ-
გელი და ბადენელი ოჯახი ჩამოასახლეს. შეიქმნა გერმანელთა შვი-
დი ახალშენი. ნაწილი ამ მოახალშენეებისა დასახლდა თბილისის
მაშინდელ განაპირა რაიონებში — კუკიაზე, დღევანდელი დავით
აღმაშენებლის პროსპექტისა და მარჯანიშვილის ქუჩის მიდამოებში,

¹ „ივერია“, 1903, № 267.

ნაწილს კი დიდუბეში დაეთმოთ სახაზინო მიწები, სადაც შეიქმნა გერმანელთა კიდევ ერთი დასახლება, რომელსაც ალექსანდრე პირველის საპატივცემულოდ ალექსანდერსდორფი ეწოდა.

თავდაპირველად გერმანელები გაქირვებულ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ, მაგრამ სულ მოკლე ხანში დიდი შრომის წყალობით წარმატებას მიაღწიეს. გერმანელები ძირითადად მისდევდნენ სოფლის მეურნეობას და მათ თანდათანობით „დაიპყრეს“ თბილისის ბაზრები ხილით, მწვანილით, ძეხვეულით, ხორბლით, პურპროდუქტებით, რძის ნაწარმით: თუ საფრანგეთის კონსულს გამბას დავუჭვრებთ, სწორედ გერმანელებს შემოუტანიათ საქართველოში კარტოფილის კულტურა. ეკონომიკურ აღმავლობასთან ერთად კოლონისტებმა გააცხოველეს კულტურული ცხოვრებაც. დაარსეს სასწავლებელი, ეკლესია და სხვ.

დიდუბეში მოსახლეობის ზრდას დიდად შეუწყო ხელი 1872 წელს თბილისი — ფოთის რკინიგზის გახსნამ და მოგვიანებით, 1882 წელს; ხაშურიდან თბილისში დებოსა და რკინიგზის სახელოსნოების გადმოტანამ.¹ ახალდასახლებული მოსახლეობის დიდი ნაწილი რკინიგზის მუშებმა და მოსამსახურეებმა შეადგინა. საუკუნის ბოლოსათვის სულ უფრო და უფრო მატულობდა ქართველი მოსახლეობა, ხოლო დიდუბეში იმ დროისათვის ათასი სახლი ყოფილა ათი ათასი მცხოვრებით.²

დიდუბის გაშლილი ველები ოდითგანვე გამოიყენებოდა ცხენოსნობისათვის. XIX საუკუნეში აქ ხშირად იმართებოდა ჯირითი, სხვადასხვა აღლუმები. ერთ-ერთ ასეთ ზეიმს 1837 წელს დასწრები იმპერატორი ნიკოლოზ პირველი. 1848 წელს დიდუბეში გაიმართა პირველი ოფიციალური შეჯიბრი დოღში. ხოლო 80-იან წლებში, ამ ადგილებში აშენდა იპოდრომი. ეს იპოდრომი მოწმე იყო 1910 წლის ნოემბერში ცნობილი რუსი მფრინავის ს. უტოჩკინის საჩვენებელი გაფრენისა მისი გასტროლების დროს. იგი აფრინდა ამ იპოდრომიდან, შემოუარა თბილისს და აქვე დაეშვა.

დიდუბის ერთ-ერთი ღირსშესანიშნაობაა ღვთისმშობლის ეკლესია, რომელიც ამშვენებდა აქაურობას უძველესი დროიდან. თუმცა აქვე უნდა ითქვას, ესაა ფაქტობრივად ახალი ნაგებობა. მისი განახლება დაიწყო 1872 წელს და დამთავრდა 1884 წელს. იგი მაღალი პროფესიული ოსტატობით ნაშენი რენესანსულ-ბაროკოული სტილის ნაგებობა.³ ეს განახლება მომხდარა თბილისის საზოგადოების შეწირულობით და ინიციატივით.

¹ „დროება“, 1882, № 39.

² „ივერია“, 1898, № 53.

³ საქართველოს ისტორიის ნარკვევები. ტ. V., თბ., 1970, გვ. 824.

...ევირას, 23 სექტემბერს, — ნათქვამია გაზეთ „დროების“ კორესპონდენტის ცნობაში, — აკურთხეს დიდუბის ეკლესია. ეს ეკლესია იმ ძველ ნაშთთაგანია ჟამთა-ვითარებას ნახევრობით დანგრეულ-დაქცეული, რომ დაუტოვებია. აქ უკურთხებიან მეფედ ქართველთა სათაყვანებელი თამარი. ეკლესია აკურთხა ეგზარხოშმა და წარმოთქვა სიტყვა, რომელშიც, სხვათა შორის თამარ დედოფლის სახელიც იყო მოხსენიებული... ეკლესია აღშენებულია სხვადასხვა პირთა შემწირველთა საშუალებითა და საფასით. ხოლო და გულის მოდგინება ყოფილა დეკანოზის იმნაძისა, მღვ. ზედგენიძისა და აზ. გიორგი ქართველიშვილისა.“¹

XIX საუკუნის ბოლოს აუცილებელი შეიქმნა აგრეთვე ეკლესიის კანკელის შეკეთება. 1897 წლის 6 ივლისს „საქართველოს ეგზარხოშმა ელადიმერმა, არქიმანდიტ ლეონიდისა, დეკანოზ სოლომონ შოშიაშვილისა და სხვათა თანამწირველობით აკურთხა დიდუბის ახლად შეკეთებული კანკელი. შემდეგ ასხურა წმ. წყლით მთელი ეკლესია და წირვა გადაიხადა. წირვის დროს მღვდელმა კალისტრატე ცინცაძემ სიტყვა წარმოსთქვა“.²

თავდაპირველად ეს მოკრძალებული სასაფლაო არსებობდა ეკლესიასთან და არაფრით გამოირჩეოდა სხვა ასეთი სასაფლაოებისაგან. 1893 წლის აპრილში, „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ გადაწყვეტილებით ქალაქ განჯიდან გადმოსვენეს და დიდუბის პანთეონში დაკრძალეს დიდი ქართველი პოეტის ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნეშტი, რომელიც ჩვენი ხალხის ეროვნული გლოვის დღედ იქცა. საფიქრებელია, შემთხვევით არ აურჩევია წერა-კითხვის საზოგადოებას ქალაქის განაპირა სასაფლაო მაშინ, როდესაც თბილისის ცენტრში ან მის ახლო შემოგარენში მრავლად იყო ტრადიციული და მისადგომადაც უფრო მოხერხებული სასაფლაოები.

მკითხველის ყურადღება გვინდა მივაქციოთ იმას, რომ ამ დროისათვის არის დიდუბის სასაფლაო და არა პანთეონი. არის მოსაზრება, თითქოს დიდუბის სასაფლაოს პანთეონად გადაკეთება მოხდა გასული საუკუნის 90-იან წლებში, რაც სწორი არ უნდა იყოს მაგრამ, ისიც უნდა ითქვას, რომ ჩვენი შეხედულებით XIX საუკუნის დამლევისათვის უკვე გამოიკვეთა თბილისში პანთეონის შექმნის აუცილებლობა. ამ საზოგადოებრივი აზრის დაჩქარებას ხელი შეუწყო გამოჩენილი ქართველი პროზაიკოსის ალექსანდრე ყაზბეგის გარდაცვალებამ. როგორც ცნობილია, 1893 წლის 10 დეკემ-

¹ „დროება“, 1884 წ. № 207.

² „ივერია“, 1897 წ. № 136.

ბერს, თბილისში გარდაიცვალა ალ. ყაზბეგი, აქვე შედგა პანაწვი-
ლი და შემდეგ, გაასვენეს მწერლის მშობლიურ სტეფანწმინდაში.
ამასთან დაკავშირებით ცნობილი პუბლიცისტი კოტე მესხი ქუთა-
ისიდან გამოგზავნილ წერილში გულისტყვილით აღნიშნავდა, რომ
ასეთი პიროვნებისა და ერისკაცის დედაქალაქში არდასაფლავება
დიდი ცოდვააო, რადგან ასეთი ადამიანები არც თავის ოჯახს და არც
თავის სოფელს არ ეკუთვნიანო. „...თუ ასეა, რატომ დედაქალაქში,
სადაც ჩვენი ერის მაცა სცემს, სადაც სძვერს მისი გული, სადაც
წარსულის ჩვენი დიდების ნაშთი სხეაც ბევრი გვაქვს — არ გაგვაჩ-
ნია ჩვენდა შესაფერისი პანთეონი ან მამადავითისა და ან დიდუბის
ეკლესიის ზღუდეთა შორის? ნუთუ სასარგებლო არ იქნება მშვე-
ნიერი ქანდაკებით მორთული სამშობლო მოღვაწეთა სასაფლაო ყო-
ველთვის. თვალწინ გვქონდეს სამაგალითოდ ჩვენ და ჩვენს შემ-
დეგ თაობას?“¹

საქართველოს სახელმწიფო არქივში დაცული „ქართველთა შო-
რის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ ფონდში არ-
სებული მასალებით ირკვევა, რომ დიდუბის სასაფლაოს პანთეონად
გადაკეთება უფრო გვიან მომხდარა. 1915 წლის 26 მაისს „ქართ-
ველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“ გა-
მოაქვს განჩინება დიდუბის ეკლესიის გალავანში პანთეონის მოწყო-
ბის შესახებ. მ. დედაბრიშვილსა და ი. გიორგობიანს დაევალით პან-
თეონის შემოღობვის საქმის მოწესრიგება.² განჩინების 23-ე გვერდ-
ზე, გამგეობა მოახსენებს საზოგადოების საერთო კრებას დიდუბის
ეკლესიის გალავანში ქართველ მოღვაწეთა პანთეონის დაარსების
შესახებ და ამას ასაბუთებს შემდეგი აუცილებლობით: „პრინცი-
პულად დროის შესაფერისად აღიარებულ იქნას ქართველ მოღვა-
წეთა საენე — მოწყობა დიდუბის ეკლესიის გალავანში. 2. გადა-
იდოს ათას-ათასი (1000) მანეთი ზუთი წლის განმავლობაში შეძე-
ნილ და უკვე შემოღობილ ადგილის შესასყიდლად და დამტკიცე-
ბულ იქნას შემოღობვაზე გაწეული ხარჯი 205 მანეთი, რომელიც
დაიფაროს 1915 წლის შემოსავლის ნაშთიდან. 3. მიენდოს გამგე-
ობას შეადგინოს განსაკუთრებული კომისია, რომელმაც უნდა შე-
იმუშავოს როგორც არქიტექტურული გეგმა. აგრეთვე ხარჯთალ-
რიცხვა პანთეონის მოწყობისა და ინსტრუქცია ქონების მართვა-
გამგებლობისა“. ზემო მოყვანილი დოკუმენტი უთარილოა, მაგრამ
სხვა საარქივო მასალებთან შეჯერების საფუძველზე, სავარაუდოა,
რომ ეს კრება უნდა შემდგარიყო 1915 წლის 21 ნოემბერს. იმავე

¹ „ივერია“, 1893, № 272.

² საქართველოს სახელმწიფო არქივი. ფ. 481, საქმე 1552, გვ. 12.

წლის 22 დეკემბერს გამგეობას გამოაქვს განჩინება პანთეონის გეგმის შესაბამისად კომისიის არჩევისა. კომისიის შემადგენლობაში შევიდნენ: გიორგი ყაზბეგი, გიორგი ლასხიშვილი, გრიგოლ რცხილაძე, ანატოლი კალგინი და იაკობ ნიკოლაძე.

1918 წლის 2 ივლისს „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ გამგეობამ განიხილა საკითხი „ქართულმოღვაწეთა საგანის შართვის-გამგებლობის „ნაკაზის“ (გარიგების) პროექტი“, რომელშიც ნათქვამია: „...პანთეონში დაიკრძალება მეცნიერების, ხელოვნების და საზოგადოებრივ სარბიელზე გამოჩენილ მოღვაწეთა ნეშტნი, აგრეთვე იმ ქველმოქმედ პირთა ნეშტნიც, რომელნიც შესწირავენ ეროვნულ საქმეს არა ნაკლებ 10,000 მანეთისა, და აღიმართება ძეგლი იმ ქართველ მეომართა. სახსოვრად, რომელნიც დაიღუპნენ ბრძოლის ველზე განმანათლისუფლებელი ომის 1914 წ. განმავლობაში. უფლება პანთეონში. დაკრძალვისა ეკუთვნის მხოლოდ იმ მოღვაწეთ, რომლებიც აკმაყოფილებენ „ნაკაზის“ პირველი მუხლის მოთხოვნებიან. ამასთან საკითხს სწავებებს მთავარი გამგეობის, პანთეონის სექცია და თბილისში არსებულ კულტურულ-განმანათლებელ საზოგადოებათა წარმომადგენლობის შეერთებული კრება. პანთეონის ღირსების დასაცავად შეერთებული კრების წევრები ვალდებული არიან პირუთვნულად დააფასონ გამსვენებულის ღვაწლი სამშობლოს ერის წინაშე და საკითხი გადასჭრან ფარული კენჭის ყრით, რისთვისაც საჭიროა დამსწრე წევრთა უპირატესობის სურვილი, ვინაიდან პანთეონში ყველა ადგილები საპატიოდ ითვლებიან, ამიტომ პანთეონის მთლიანობის დასაცავად სპაჟფლად ადგილები ერთნაირს წესის მიხედვითა და განსაზღვრული ზომით უნდა მიეცეთ.“¹ პანთეონის მართვა-გამგებლობისათვის შემუშავდა აგრეთვე ინსტრუქცია, რომელშიც შენიშვნის სახით ნათქვამია: „საუბანში შეიძლება დაკრძალვა სოლიტერულ სარბიელზე მოღვაწის ნეშტისაც, თუ მას პოლიტიკური მოღვაწეობის გარდა რაიმე თვალსაჩინო ღვაწლი მიუძღვის საზოგადოებრივ სარბიელზე, როგორც პუბლიცისტს, მწერალსა ან მეცნიერს.“²

„წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ გამგეობას საგანგებო მოწოდებითაც მიუმართავს ქართველი საზოგადოებისათვის. ეს მოწოდება შეუდგენიათ ქართულ და რუსულ ენებზე. საქართველოს სახელმწიფო არქივში ინახება მანქანაზე დაბეჭდილი მოწოდების ორი ვარიანტი, რომელშიაც ნათქვამია: „ღღუევანდელი

¹ საქართველოს სახელმწიფო არქივი. ფ. 481, საქმე 1667, გვ. 103—104.

² საქართველოს სახელმწიფო არქივი. ფონდი 481, საქმე 1667, გვ. 104.

ომის დროს საერთო სამშობლოს დასაცავად ჩვენი პატარა საქართველო გზავნის ბრძოლის ველზე ათასობით და ათიათასობით თავის შვილებს... დიდება გმირთ, რომლებიც გადაურჩებიან ამ საშინელ ომს, მათ ყოფაცხოვრებაზე რასაკვირველია მთავრობა იზრუნევს. მაგრამ დიდება მათაც, რომელთაც გმირულად დასდევს თავი სამშობლოს კეთილდღეობისათვის. მათი ნეშტნი მოგვიხმობენ ჩვენ და დაბეჭდებით მოითხოვენ საზოგადოების ყურადღებას... მშობელ — ნათესავ — მეგობართა ქვითინი და ცრემლთა ნაკადულით მორაწყო მათი საფლავი, მაგრამ მრავალ ბრძოლის ველზე დაღუპულ გმირთ ვერ ეღირსათ ეს უკანასკნელი ნუგეში. მათი ძეგლები გაფანტულია სპარსეთისა და ოსმალეთის კლდე-ღრეებში, პოლონეთ — ლიტვის შინდვრებზე და კარპატის მთებში, მათი სახელი უნდა აღინიშნოს ჩვენს ისტორიაში. ჩვენ ვალდებული ვართ საუკუნო ხსენება შეუთვალოთ მათ.

ქართველნო! ნუ აუხვევთ მამა-პაპათაგან ნაანდერძევ კეთილშობილურ გზას, შევერთდეთ ერთის გრძნობით, რათა ღირსეულად აღვნიშნოთ სახელი ჩვენი ძეგბის რომელთაც დაღვარეს სისხლი სამშობლოსათვის, დაუდგათ მათ ძეგლი, რომელიც გაახსენებს ჩვენს შვილებს, რომ თანამედროვენი აფასებენ თანამოქალაქე — მოძმეთა და მათ დიდებაზე აშენებენ მომავალ ბედნიერებას. პანთეონის მოწყობის გარეგნულ მხარეს შეიმუშავებენ ჩვენი სპეციალისტები, ხოლო განზრახული პანთეონის სიდიდე დამოკიდებულია იმ საშუალებებზე, რომელიც შეგროვდება თანამგრძნობთა მიერ შემოწირვით¹.

„მოწოდების“ ორივე ვარიანტი უთარიღოა. მაგრამ რუსულ ტექსტს გაკრული ხელით აქვს რეზოლუცია, რომლის მიხედვით მიახლოებით მაინც შეიძლება დავადგინოთ თარიღი 1916 წლის 21 მარტი. რუსულსავე ვარიანტს ბოლოში აქვს ორი ასო „Г. К.“: როგორც ჩანს გიორგი ყაზბეგი, რომელიც ამ დროს „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ გამგეობის თავმჯდომარე იყო.

ქართველი საზოგადოებრიობა ფართოდ გამოეხმაურა ამ მოწოდებას. გამოგზავნეს შემოწირულები თბილისიდან, ქუთაისიდან, თელავიდან, რაჭის რაიონებიდან. იმავე წლის 3 მარტს, წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამგეობამ მოიწვია სხდომა, სადაც აირჩიეს კომისია, რომელიც შეიმუშავებდა ქართველ მოღვაწეთა პანთეონის არქიტექტურულ გეგმას და შეადგენდა ხარჯთაღრიცხვას. პანთეონში მხატვრულ-არქიტექტურული კომპოზიციის

¹ საქართველოს სახელმწიფო არქივი. ფონდი 481, საქმე 1552, ფ. 9.

შემუშავების მიზნით შეიქმნა ქიური, რომლის შემადგენლობაში შევიდნენ სვ. კლდიაშვილი, გ. ნეპრინცევი და სხვები. გამოქვეყნდა აგრეთვე კონკურსის პროგრამა და პირობები.

1916 წლის 2 ივნისს ჩატარდა კონკურსი, რომელშიც წარმოდგენილი იყო სამი პროექტი — დევიზით: „გრიფონი“, „ჩორნი კრუგი“ და „კრასნი კრესტი“. პირველი ორი პროექტი უფრო ახლოს იყო თემასთან. ზოლო „კრასნი კრესტი“ ქიურიმ დაიწუნა იმის გამო, რომ იგი კომპოზიციურად საეკლესიო ნაგებობას წააგავდა და არა განსასვენებელს, გადატვირთული იყო რთული და არაფრისმთქმელი დეტალებისაგან და მოიხსნა განხილვისაგან. რაც შეეხება „გრიფონს“, მისი საერთო კომპოზიცია ქიურიმ მოიწონა, მაგრამ აღნიშნა, რომ პროექტის პერსპექტიულ გეგმაში არ იგრძნობოდა ძეგლის ძირითადი მიზანი და დანიშნულება, ე. ი. არ იყო გამოკვეთილი ომში დაღუპულ ქართველთა მეომრის სახე. მეორე ძეგლის პროექტაც უამრავი შენიშვნებით დამაკმაყოფილებლად შეაფასეს. ამგვარად, პირველი პრემია მიენიჭა „გრიფონს“, რომლის ავტორები იყვნენ პ. თ. პრინეცკი და ა. ნ. კალგინი, მეორე პრემია არქიტექტორ ნ. მადათოვს მიენიჭა „ჩორნი კრუგისათვის“.¹

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, რომელიც თავგამოდებით იბრძოდა პანთეონის ორგანიზაციისათვის, ასევე ერთიანი მხატვრული კომპოზიციის შექმნისათვის, ყოველნაირად ცდილობდა ჩაება ამ საშვილიშვილო საქმეში ქართული კულტურის უფართოესი წრეები. საქართველოს სახელმწიფო არქივში დაცული უამრავი მიმოწერა როგორც ქართველ ხელოვანთა საზოგადოებასთან, ასევე ქალაქის ინტელიგენციასთან ამის მაუწყებელია. ერთ-ერთი ასეთი თხოვნის პასუხად „ქართველ ხელოვანთა საზოგადოება“ მისი თავმჯდომარის ამხანაგის დიმიტრი შევარდნაძის სახელით ატყობინებს, რომ საზოგადოებამ რამდენჯერმე განიხილა პანთეონის გეგმები, მაგრამ თავისი აზრი ვერ გამოიტანა ამ საკითხის შესახებ. თურმე ყველა იმას გაიძახოდა „რადროს ეგ არისო“².

პირველი მსოფლიო ომისა და მისი შედეგებისაგან გამოწვეული მძიმე პოლიტიკური და ეკონომიკური ფითარების მიუხედავად „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“ ერთი წუთითაც არ შეუწინებია პანთეონისადმი ყურადღება. პირიქით, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პერიოდში უფრო თავგამოდებით იბრძვიან თითოეული „საყენი“ მიწისათვის.

¹ საქართველოს სახელმწიფო არქივი. ფ. 481, საქმე 1552, გვ. 50.

² საქართველოს სახელმწიფო არქივი. ფ. 481, საქმე 1552, გვ. 75.

სამწუხაროდ, მძიმე ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა მდგომარეობამ გამოიწვია ის, რომ საზოგადოებამ ბოლომდე ვერ გაართვა თავი მის წინაშე დასახულ ამოცანებს.

კომუნისტური რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, ეროვნული კულტურისადმი არსებითად შეიცვალა დამოკიდებულება. განადგურდა ქვეყნის უმნიშვნელოვანესი ისტორიული ძეგლები, იშვიათი ხელნაწერები, ქართული ხუროთმოძღვრების შედევრები, ოქრო-ვერცხლისაგან ნაჭედი ხატები, ჯვრები, ფაქიზი ხელით ნაქარგი ქსოვილები და სხვ. უმკაცრესი ბრძოლა გამოეცხადა თავისუფალ აზროვნებას, საფუძველი ჩაეყარა პარტიული დოგმაზისადმი მონურ მორჩილებას. ხშირი იყო იმის შემთხვევებიც როცა რესპუბლიკის კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებებს შემთხვევითი ადამიანები ხელმძღვანელობდნენ, ხელალებით უარყოფდნენ ქვეყნის კლასიკურ მემკვიდრეობას და მოითხოვდნენ ახალი ქართული კულტურის „არარაობიდან“ შექმნას. სხვანაირად როგორ შეიძლება აიხსნას ის, რომ თბილისის საბჭოს აღმასკომის პრეზიდიუმმა 1928 წლის 9 მაისის დადგენილებით „საფლავებისათვის ადგილების უქონლობის გამო“ დახურა რამოდენიმე სასაფლაო, მათ შორის მთაწმინდისა და დიდუბის სასაფლაოები. (დადგენილებაში სწორედ ასეა მოხსენებული)¹.

1935 წლის 5 თებერვალს მთაწმინდის პანთეონის მდგომარეობის შესწავლის მიზნით, ქალაქის საბჭო იძულებული გახდა გამოეყო სპეციალური კომისია, რომლის შემადგენლობაში შევიდნენ პროფესორი სერგი დანელია, მხატვარი დავით კაკაბაძე და მწერალი დავით სულიაშვილი. კომისიამ დაადგინა: „უპირველეს ყოვლისა დიდუბის სასაფლაოდან ნ. ბარათაშვილის, ვაჟა-ფშაველასა და გიორგი წერეთლის ნეშტთა გადასვენების შესახებ“.²

ქალაქის საბჭოს იმდროინდელი მესვეურები ვერ გაერკვნენ, თუ რა პოლიტიკური და ადმინისტრაციული მნიშვნელობა გააჩნია თუნდაც იმ საგანებს, სადაც განსვენებენ ერის გამოჩენილი ადამიანები და დიდუბის პანთეონი ლიკვიდაციამდე მიიყვანეს. ჯერ ვაკეში გადასვენეს დავით საჩაჩიშვილი და მისი მეუღლე, შემდეგ ცნობილი სამხედრო ისტორიკოსი პოტო, გრიგოლ ვეშაპელი და სხვ. ამის შემდეგ კი ქალაქის საბჭომ 1938 წლის 22 ივლისის გადაწყვეტილებით საერთოდ გააუქმა დიდუბის პანთეონი.³

¹ თბილისის ქალაქის სახელმწიფო არქივი. ფ. 1, საქმე 573, გვ. 30.

² თბილისის ქალაქის სახელმწიფო არქივი. ფ. 2, საქმე 445, გვ. 1.

³ თბილისის ქალაქის სახელმწიფო არქივი. ფ. 1, საქმე 1506, გვ. 3.

თბილისის მესვეურთა ამ გადაწყვეტილებამ გამოიწვია ქართ-
ველი ინტელიგენციის უკმაყოფილება და სამართლიანი პროტესტი.
დიდუბის პანთეონის არსებობის აუცილებლობა კატეგორიული
ფორმით მოითხოვეს აკადემიკოსმა ივანე ჯავახიშვილმა, შალვა და-
დიანმა, გიორგი ლეონიძემ და სხვ. ჩვენი ეროვნული კულტურის
საამაყო შვილების ამ გულისტყვილმა შედეგი გამოიღო. ქალაქის
ხელმძღვანელები იძულებულნი გახდნენ, თავი შეეკავებინათ ამ
უსაფუძვლო გადაწყვეტილებისაგან, ახალ „შესაძლებლობათა გა-
მონახვამდე“. ასე გადაურჩა სრულ მოსპობასა და განადგურებას
ერის ღირსეულ შვილთა საფანე.

1945 წელს საქართველოს მთავრობასთან დაარსდა კულტურულ-
საგანმანათლებლო დაწესებულებათა კომიტეტი. რესპუბლიკაში არ-
სებული კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებათა მთელი
ქსელი დაექვემდებარა ახლადშექმნილ რესპუბლიკურ კომიტეტს.
ქალაქის საბჭოს 1946 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილებით დი-
დუბის პანთეონს მიემატა 750 კვადრატული მეტრი მიწის ფართო-
ბი, ხოლო „თბილქალაქპროექტს“ დაევალა პანთეონის ტერიტორი-
ის კეთილმოწყობის პროექტის შემუშავება. თითქმის ორი წლ-ის
შემდეგ ქართველ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონები
მთაწმინდასა და დიდუბეში გადაეცათ ქალაქის საბჭოს კულტურის
განყოფილებას, რომელიც მეტი პასუხისმგებლობით შეუდგა მათი
კეთილმოწყობის საქმეს. სულ მოკლე ხანში დიდუბის პანთეონში ჩა-
ტარდა დიდი სამუშაოები. აშენდა აგურის ღობე, წეს-
რიგში მოიყვანეს საფლავეები, თითოეულ მთაგანს გაუკეთდა მარ-
მარილოს დაფები სათანადო წარწერებით, გაიყვანეს შიდა გზები,
წყალსადენი და სხვ.

გავიდა დრო, საბჭოთა კავშირში ბევრი რამ შეიცვალა, მოხდა
უმნიშვნელო ლიბერალიზაცია, გაჩნდა საშუალება ზოგიერთი სა-
კულტო ნაგებობის შეკეთების თუ რესტავრაციისა. სწორედ ამ დროს
საქართველოს სახალხო მხატვარმა ალექსანდრე ბანძელაძემ 1979 წ.
აგვისტოში დაიწყო და 1991 წ. დაამთავრა დიდუბის ეკლესიის მო-
ხატვა, რითაც ახალი სული შთაბერა ამ ტაძარს. მადლიერების ნიშ-
ნად, მხატვრის გარდაცვალების (14. VI. 1991) შემდეგ უწმინდესი-
სა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარ-
ქის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით, იგი დაიკრძალა ეკლესიის გა-
ლაქანში.

...ასეთია მოკლედ დიდუბის ეკლესიისა და „ქართველ საზოგა-
დო მოღვაწეთა და მწერალთა პანთეონის“ მოკლე ისტორია.

ორიოდე სიტყვა ჩვენს მიერ გაწეული შრომის შესახებ. წიგნზე
ვმუშაობდით თერთმეტი წლის განმავლობაში და დიდძალი მასალა

მოვიძიეთ არქივებში, ბიბლიოთეკებში თუ კერძო ოჯახებში. თუმც, ზოგიერთმა ჩვენთვის გაუგებარი გულგრილობა გამოიჩინა. ხელის-შემშლელი პირობები სხვაც ბევრი იყო. ამას დაემატა ჩვენი შეჭირ-ეებული დროის პრობლემები და, საბოლოოდ, ნაშრომი ჩვენთვის სასურველი ფორმით ვერ მივაწოდეთ მკითხველს. კერძოდ, ვერ მო-ხერხდა ფოტოების (თუნდაც ნაწილის). სასაფლაოს ძველი და ჩვენს მიერ შედგენილი გრაფიკული გეგმის ჩართვა წიგნში და სხვ. აუცი-ლებლად მიგვაჩნია ვაუწყოთ მკითხველს შემდეგი: დღეის გადასა-ხედიდან ზოგს შეიძლება ეხამუშოს ბევრი რამ, თუნდაც ტერმინო-ლოგია, ან რაიმე ფაქტი, ან როლმელიმე ბიოგრაფიული მომენტი, ან საბჭოთა ჭილდოების საგულდაგულო ჩამოთვლა და სხვ. ჩვენ ვერც იმის მსაჯულად გამოვდგებით თუ ვინ იყო ღირსი და ვინ არა აქ დასაფლავებისა. ჩვენ დავაფიქსირეთ მხოლოდ არსებული მდგო-მარეობა. რა გაეწყობა? ასეთია რეალობა ადა ის უნდა მივიღოთ ისე, როგორიც ის არის. ერთი კია — ჩვენ თავი ავარიდეთ მშრალ „ენ-ციკლოპედირობას“ და ვეცადეთ უფრო მიმზიდველი გაგვეხადა მკითხველისათვის ისე, რომ ფაქტობრივი მხარე არ დაზიანებული-ყო.

ჩვენ კარგად გვესმის, რომ ასეთი ხასიათის ნაშრომი არაა და-ზღვეული ხარვეზებისაგან, რისთვისაც წინასწარ პატიებას ვთხოვთ პატივცემულ მკითხველს, ხოლო ყველა საქმიან შენიშვნას მივი-ღებთ მადლოერების გრძნობით.

დასასრულ, მადლობით გვინდა მოვიხსენიოთ გამომცემლობა „ხელოვნების“ ყოფილი მთავარი რედაქტორი, აწ განსვენებული პროფესორი ოთარ კასრაძე, რომელმაც შთაგვიწერა ამ წიგნის შექმნის იდეა.

ავტორები.

16. XII. 94.

აბაკელია თამარ გრიგოლის ასული. 19. VIII. 1905, დაბა ხონი — 14. V. 1953, თბილისი.

მოქანდაკე, გრაფიკოსი და სცენოგრაფი. 1930 წელს დაამთავრა თბილისის სახატერო აკადემია, სადაც მისი ხელმძღვანელები იყვნენ ქართული რეალისტური ქანდაკების ორი დედაბოძი — ი. ნიკოლაძე და ნ. კანდელაკი.

ნიკიერმა მოქანდაკემ სტუდენტობაშივე მიიქცია ყურადღება. 1927 წლიდან მონაწილეობდა რესპუბლიკურ თუ საკავშირო გამოფენებში. მის ქმნილებებში მონუმენტურობასა და გმირულ სულთან ერთად იგრძნობა საოცარი ლირიზმი, რაც უფრო ემოციურს ხდის ნაწარმოებს. ამას მოწმობს მოქანდაკის ცნობილი ნამუშევარი, რელიეფური ფრიზი ყოფილი მაქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის საქართველოს ფილიალის შენობის ფრონტონზე. იგი ზუთი ძირითადი ნაწილისაგან შედგება და ოსტატურადაა ასახული ხალხის რევოლუციური ბრძოლისა და შრომის რომანტიკული სურათები. აქ ყველაზე უფრო სრულიად გამოჩნდა თამარ აბაკელიას ეპიკური ნიჭი და პეროიკული სტილისადმი ლტოლვა. არანაკლებ მნიშვნელოვანია მის მიერ ომის თემაზე შექმნილი კომპოზიციები და მოქანდაკის უკანასკნელი ნამუშევარი ლესია უკრაინკას პორტრეტი, რომელიც სურათში დგას.

თამარ აბაკელია ოსტატურად ფლობდა, როგორც საჭრეთელს, ისე ფუნჯსა და ყალამს. მის შემოქმედებაში დიდი ადგილი უკავია გრაფიკას. მან შექმნა „ვეფხისტყაოსნის“, „დავით სასუნცის“, ვახტანგისა და დავით გურამიშვილის ნაწარმოებთა შესანიშნავი ილუსტრაციები, რომლებშიაც იგრძნობა მხატვრის ხალასი ნიჭი, კოლორისტის რამანტიკული ხელწერა.

თ. აბაკელიას თვალსაჩინო შემოქმედებითი მიღწევები ჰქონდა როგორც სცენოგრაფს. წარმატებით მუშაობდა რუსთაველის, მარჯანიშვილის, ფალიაშვილის სახელობის თეატრებში, იყო ავტორი კოსტუმების ესკიზებისა კინოფილმებისათვის — „არსენა“, „გიორგი სააკაძე“, „დავით გურამიშვილი“.

თ. აბაკელიას საინტერესო შემოქმედების შეფასებისას გასათვალისწინებელია, ერთი მხრივ, რთული ისტორიული პირობები, რომელშიაც მოქანდაკეს უხდებოდა ცხოვრება და მოღვაწეობა, მეორე მხრივ ის გარემოება, რომ იგი ადრე წავიდა ამ ქვეყნიდან და არ დასცალდა სრულად გამოველინებინა თავისი ხალასი ნიჭი. 1942

წელს მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

აბაშელი (ჩოჩია) ალექსანდრე (ისაკ) ბესარიონის ძე. 15. VIII. 1884, სოფ. საჩოჩო (ახლანდელი აბაშისპირი) — 27. IX. 1954, თბილისი.

პოეტი. დაიბადა ღარიბი გლეხის ოჯახში. სწავლობდა აბაშის ორკლასიან სასწავლებელში. ადრე ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში, რისთვისაც 1906 წელს გადაასახლეს სოლოხიგოდსკო. 1908 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და მუშაობდა „კავკაზისა“ და „ნოვაია რეჩის“ რედაქციებში. ამ გაზეთებში გამოქვეყნდა პოეტის პირველი ლექსები რუსულ ენაზე. 1910 წელს ჟურნალ „თეატრსა და ცხოვრებაში“ დაიბეჭდა მისი ლექსები ქართულად. 1913 წელს ალექსანდრე აბაშელმა გამოაქვეყნა პირველი წიგნი „მზის სიცილი“, ხელაყ აისახა 1905—1907 წწ რევოლუციის დამარცხებით გამოწვეული სევდა და ოპტიმისტური იმედები. 20-იანი წლების დამწყისისათვის პოეტის შემოქმედებაში იგრძნობა დეკადენტური მოტივები. მაგრამ, ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაში მომხდარმა ისტორიულმა ძვრებმა, უდიდესი გავლენა მოახდინა პოეტის შემოქმედებაზე. გამოქვეყნდა მისი შესანიშნავი პოეტური კმნილევები: „თბილისი“, „ოქტომბრის ქუხილი“, „უკვდავება“, „სამშობლოსადმი“; კრებულები: „გაბზარული სარკე“, „მზე და სამშობლო“ და სხვ. პატრიოტული ლირიკის შესანიშნავ ნიმუშს წარმოადგენს ლექსი „ახალ საქართველოს“. საბრძოლო მოწოდებით იქცა ომის პირველსავე დღეს დაწერილი პოეტის შესანიშნავი სიტყვები: „კალამო, მხოლოდ შემუსვრა მტერთა! გადაივიწყე სხვა ყველაფერი!“. ა. აბაშელის შემოქმედებაში დიდი ადგილი უკავია პატრიოტიზმის, ინტერნაციონალიზმის, შრომისა და მშვიდობის თემას. მის კალამს ეკუთვნის კრიტიკული წერილები და მცირე ზომის პროზაული ნაწარმოებები. აღსანიშნავია პოეტის, როგორც ტექსტოლოგის დეაწლი ქართული კლასიკური ლიტერატურული ძეგლების მეცნიერულ-კრიტიკულ შესწავლაში. განსაკუთრებით ეს ითქმის ვაჟა-ფშაველას თხზულებათა პირველი სრული კრებულის მომზადებაში, რომლის რედაქტორიც თვითონ იყო.

ა. აბაშელს ახასიათებდა ჭეშმარიტი ინტელიგენტის ყველა მაღალი თვისება. იგი იყო სანდომიანი გარეგნობისა და ვაჟაკური სულის ადამიანი. კარგად თქვა პოეტზე მისმა უახლოესმა მეგობარმა კ. გამსახურდიამ: „ამგვარი ჟღერესად, პარზონიული და ფაქიზი

ბუნების ადამიანთა გამო უთქვამს ალბათ რუსთაველს: „სიღბო ჰქონდა ნაქსოვისა და სიმტკიცე ნაქედისაო“.

ალექსანდრე აბაშელი ნაყოფიერი შემოქმედებითი და საზოგადოებრივი შრომისათვის დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით.

აბაშიძე — ამირაჯიბი ქეთევან ჯიბრაილის ასული.

1877, ზოფელი ცხრაშუხა, გორის რაიონი — 1969, თბილისი,

პროფესორ კონსტანტინე ამირაჯიბის მეუღლე. დაამთავრა ამიერკავკასიის ქალთა ინსტიტუტი. თავის მეუღლესთან ერთად წლებით მანძილზე ნაყოფიერ პედაგოგიურ საქმიანობას ეწეოდა ზოფელ ავლევში. აქ საკუთარი სახსრებით დარსებულ ხელსაწმის სკოლას ედგა სათავეში. 1902 წლის 24 აგვისტოს საღვთო მანქანის გამოცდის დროს დაკარგა მარჯვენა ფეხი.

1918 წელს ოჯახის თბილისში გადმოსვლას შემდეგ ქეთევან აბაშიძე მუშაობდა სხვადასხვა ორგანიზაციებში. სამამულო ომის დროს აქტიურ მონაწილეობას ეწეოდა პოსტილებში, რისთვისაც მან მთავრობის მედლები და მადლობები დაიწასხურა.

აბაშიძე დავით (დოდო) ივანეს-ძე. 1. V. 1924, თბილისი — 27. I. 1990, თბილისი.

კინომსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი.

დაიბადა ქართული თეატრის ცნობილი მსახიობების ვანუკ აბაშიძისა და ნინო ანდრონიკაშვილის ოჯახში. ამ გარემოებამ იმთავითვე განსაზღვრა მისი მომავალი. თეატრალური ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ 1949 წელს გახდა რუსთაველის თეატრის მსახიობი. წარმატებული დასაწყისის მიუხედავად (ითამაშა გოდუნა „რღვევაში“, გიორგი „ოთარაანთ ქვრივში“, როლერი „ყაჩაღებში“) დოდომ „უღალატა“ მშობლიურ თეატრს და 1956 წლიდან სამუდამოდ ქართული კინოს მსახური გახდა.

ფაშთინილმა ხელოვანმა ორმოცდაათამდე საუცხოო ეკრანული სახე შექმნა — ბიკო „ქრიკინაში“, სოსანა „დიდ მწვანე ველში“, ალექსანდრე „სინათლე ჩვენს ფანჯრებში“, აბდუშაპილი „ბაში-აჩუკში“, ქართული ფეხბურთის პიონერი იასონი „პირველ მერცხალში“, პოლიციის უფროსი „ვერის უბნის მელოდიებში“, ალუდა „ხევსურულ ბალადაში“, დღვირია „თეთრ ქარავანში“, მამამზე ერისთავი „დიდოსტატის მარჯვენაში“, სეტური „დათა თუთაშხიაში“, ყვარყვარე „ყვარყვარე თუთაბერი“ და სხვები.

დ. აბაშიძე თანაბარი ოსტატობით ასახიერებდა სხვადასხვა ქან-რის როლებს. იგი ერთნაირად ძლიერი იყო დრამატული, კომე-

დიური თუ გროტესკული როლების შესრულებაში. ამის დასტურია არაერთი გამარჯვება საცავშირო კინოფესტივალებზე. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მის მიერ განსახიერებული როლები ფილმებში „დღი მწვანე ველი“ და „სინათლე ჩვენს ფანჯრებში“, აგრეთვე დიდი პრიზი — „ოქროს ჯიხვი“ იასონის როლისათვის „პირველ მერკალში“ თეირანის საერთაშორისო კინოფესტივალზე.

დიდებული მოქალაქე და შესანიშნავი აქტიორი მაყურებელს ზიზღავდა ალალი, ხალისიანი ბუნებით, ადამიანური მიზიდველობით. ამითაც აიხსნება უაღრესად დიდი პოპულარობა მშობლიურ ქვეყანაში. უკუჩვენებლმა სენმა, ეს დეკადი ლოგინს მიაჯაჟა და ჩამოაცილა საყვარელ საქმეს. გარდაცვალებამდე ზუსტად ერთი წლით ადრე მიცემულ ინტერვიუში, კთხვაზე, რომელი როლი გიყვართ ყველაზე მეტადო, დაფიქრდა და თქვა: ასეთი როლი ჯერ წინ არისო. მაგრამ მის ოპტიმიზმს ასრულება არ ეწერა, იგი ნაადრევად წავიდა ამ წუთისოფლიდან.

ა ბ ა შ ი ძ ე ირაკლი ბესარიონის ძე. 10. XI. 1909, დაბა ხონი — 14. I. 1992, თბილისი.

პოეტი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. 1931 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი და აქტიურად ჩაება საზოგადოებრივ საქმიანობაში. სხვადასხვა დროს იგი მუშაობდა ჟურნალ „ოქტომბრელში“, რედაქტორობდა ჟურნალებს „პიონერი“, „მნათობი“, „ჩვენი თაობა“. სათავეში ედგა გამოცემლობა „სახელგამს“ და საქართველოს მწერალთა კავშირს. 1966 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე იყო მის მიერ დაარსებული ქართული ენციკლოპედიის მთავარი რედაქტორი.

ი. აბაშიძის ლიტერატურული დებიუტი შედგა 1928 წელს და უკვე მაშინ გამოვლინდა მისი პოეტური ნიჭიერების დამახასიათებელი თავისებურებანი — მაღალი მოქალაქეობრივი პათოსი, მომხიბვლელი ლირიზმი, გამახვილებული პოეტური სმენა, დახვეწილი გემოვნება. უშუალობა, — რომელიც მთელი თავისი შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე გააჟჟა პოეტს. როდესაც ვუხებით მწერლის პირველ ქმნილებებს უნებურად გვახსენდება ჰაინეს ლიტყვები: „ქეშმარიტი ტალანტი პირველადვე ლომის ბოკვერსა შობს და არა კატის კნუტსაო“.

განსაკუთრებულ ცხოველყოფილობასა და პოპულარობას მიიღწია ი. აბაშიძის პოეზიამ მეორე მსოფლიო ომის წლებში. მის მიერ შექმნილი „კაპიტანი ბუხაიძე“ გადიქცა ჩვენი ხალხის სულიერი ცხოვრების ეროვნულ ჰიმნად, მისი ტყვიულებისა და სიხარუ-

ლის სიმბოლოდ. პოეტის შემოქმედების ახალი ეტაპია. 1960 წელს იერუსალიმში სამეცნიერო მოგზაურობის შედეგად შექმნილი ლექსების ციკლი, რომელიც აისახა წიგნებში „რუსთაველის ნაკვალევზე“ და „პალესტინა, პალესტინა“ (ეს უკანასკნელი აღინიშნა რუსთაველის პრემიით 1966 წელს). ამ ნაწარმოებებმა ახალი ფერებით გაამდიდრა არა მარტო ი. აბაშიძის შემოქმედება, არამედ მთელი ქართული პოეზია.

აღსანიშნავია ი. აბაშიძის წვლილი საყმაწვილო ლიტერატურაში. მის კალამს ეკუთვნის აგრეთვე ლიტერატურულ-კრიტიკული, პუბლიცისტური წერილებისა და მხატვრული ნარკვევების წიგნები. იგი წარმატებით მუშაობდა მხატვრული თარგმნის დარგში. მან შრომობიურ ენაზე ააქლერა ა. პუშკინის, ა. მიცევიჩის, ტ. შევჩენკოს, ლ. უკრაინკას, ი. ვაზოვის, ვ. შაიაკოვსკის, ა. ისაკიანის, კ. ჩუკოვსკის და სხვათა პოეზიის საუკეთესო ნიმუშები.

ირაკლი აბაშიძე დიდ საზოგადოებრივ მოღვაწეობას ეწეოდა. იგი წლების განმავლობაში იყო რესპუბლიკის უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს თავმჯდომარე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, „ვეფხისტყაოსნის“ აკადემიური ტექსტის დამდგენი კომისიის თავმჯდომარე. ცალკე უნდა ითქვას იმ წვლილზე, რომელიც მას მიუძღვის შოთა რუსთაველის 800 წლის იუბილეს მოწყობაში 1966 წელს უმძიმეს საერთაშორისო პოლიტიკურ ვითარებაში. სწორედ მისმა ავტორიტეტმა შესძლო იმ დაძაბულობის გარღვევა და დიდი ქართველი პოეტის კიდევ ერთხელ საერთაშორისო აღიარება. ეს თავისებური გაგრძელება იყო იმ სამეცნიერო ექსპედიციისა, რომელიც მისი ინიციატივით (აკადემიკოსებთან აკაკი შანიძესა და გიორგი წერეთელთან ერთად) შედგა პალესტინის მიწაზე, იერუსალიმში, ჯვრის მონასტერში.

წლების მანძილზე ირ. აბაშიძე მუდამ ღირსეულად წარმოაჩენდა საქართველოს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში. იგი იყო ჯავა-პარლალ ნერუს სახელობის პრემიის ლაურეატი. მისი ლექსები ნათარგმნი იყო მრავალ უცხოურ ენაზე.

სამშობლომ ღირსეულად დაუფასა გამოჩენილ პოეტსა და საზოგადო მოღვაწეს ღვაწლი. დაჯილდოვებული იყო ლენინის სამი ორდენით ორი შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით, მინიჭებული ჰქონდა სოციალისტური შრომის გმირის წოდება.

ირაკლი აბაშიძის პოეტური ღვაწლი მკაფიოდ გამოირჩეოდა ქართულ პოეზიაში. მან სიცოცხლეშივე დაიკვიდრა საპატიო აღგილი დიდი ქართველი პოეტების გვერდით.

აბაშიძე-კიტა (ივანე) გიორგის ძე. 16. I. 1870, სოფელი ლესა, ლანჩხუთის რაიონი — 17. XII, 1917, თბილისი.

პუბლიცისტი, კრიტიკოსი და საზოგადო მოღვაწე. ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ 1889 წელს გაემგზავრა პარიზს, სადაც ისმენდა ლექციებს ფილოსოფიასა და ხელოვნების თეორიაში. 1890—1894 წლებში სწავლობდა ოდესის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე.

სამშობლოში რომ დაბრუნდა მუშაობდა სხვადასხვა თანამდებობაზე — ჯერ თბილისში, შემდეგ რაჭაში და, ბოლოს ქიათურაში. 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ — ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტის წევრი და ამიერკავკასიის განათლების კომისარია.

როგორც იმდროინდელი ბევრი მამულიშვილი, კიტა აბაშიძეც აღრქევდა ჩაება საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მისი დაუშრეტელი ენერგია ყველაფერს სწვდებოდა. აქტიურად მონაწილეობდა ბანკის საკითხებსა და „ქართულთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში“, ეწეოდა ლიტერატურულ საქმიანობას, სისტემატურად იბეჭდებოდა ქართულ პერიოდულ გამოცემებში, როგორც პუბლიცისტი და ლიტერატურის თეორეტიკოსი.

კ. აბაშიძის ესთეტიკური და პოლიტიკური მსოფლმხედველობა ჩამოყალიბდა სამოციანელთა იდეების საფუძველზე. მისმა ლიტერატურულ-კრიტიკულმა მოღვაწეობამ სათავე დაუდო ქართული კრიტიკული აზროვნების ახალ ეტაპს. თავისი ღვაწლით მან ღრმად კვალი დააჩნია მშობლიური ლიტერატურის განვითარებას და საფუძველი ჩაუყარა XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურის მეცნიერულ შესწავლას. კიტა აბაშიძემ შექმნა ქართული ლიტერატურის პირველი სისტემატური კურსი XIX და XX საუკუნეების ქართული ლიტერატურის განვითარების გზების შესახებ. მანვე შემოიტანა და გააჩვენა ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში რომანტიზმის, როგორც ლიტერატურული მიმდინარეობის არსებისა და გენეზისის საკითხები.

გარდა მშობლიურისა, კ. აბაშიძის კვლევის საგანი იყო რუსული და ევროპული ლიტერატურის განვითარების საკითხებიც. ქართულად თარგმნა ფრანგი მწერლების ნაწარმოებები. იგი ავტორია აგრეთვე რუსულ ენციკლოპედიებში შესული სტატიებისა ქართულ ლიტერატურაზე.

სამწუხაროდ ადრე შეწყდა ამ შესანიშნავი კრიტიკოსის, დიდი ერუდიტისა და გულანთებული მამულიშვილის სიცოცხლე.

აბაშიძე ლევან გიორგის ძე. 22. V. 1963, თბილისი — 7. IX. 1992, სოფელი ეშერა, სოხუმის რაიონი.

მსახიობი. აღიზარდა მეცნიერ მუშაკთა ოჯახში. 1980 წელს, თბილისის პირველი საშუალო სკოლის დამთავრებისთანავე სწავლა განაგრძო შოთა რუსთაველის სახელობის თეატრალურ ინსტიტუტში, სამსახიობო ფაკულტეტზე. იგი ჯერ კიდევ მეორე კურსის სტუდენტი იყო, როდესაც მას მიაჩნდეს თბილისის კინომსახიობთა თეატრის სპექტაკლებში მონაწილეობა. მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია ლევანის მიერ განსახიერებული მთავარი გმირის როლი ტ. უაილდერის პიესაში „ჩვენი პატარა ქალაქი“.

ლ. აბაშიძის კინოდებიუტი შედგა ლ. ლოლობერიძის ფილმში „რამდენიმე ინტერვიუ პირად საერთოებზე“, სადაც 14 წლისამ მთავარი გმირის ვაჟიშვილის როლი განახორციელა. ხოლო მთავარი როლი ეკრანზე შეასრულა 1984 წელს გ. შენგელაიას ფილმში „ახალგაზრდა კომპოზიტორის მოგზაურობა“, რომელმაც ბერლინის საერთაშორისო კინოფესტივალზე ერთ-ერთი მთავარი პრიზი — „ვერცხლის დათვი“ დაიმსახურა. მას შემდეგ ახალგაზრდა მსახიობმა ორ ათეულამდე კინოფილმში მიიღო მონაწილეობა და არაერთი საინტერესო მხატვრული სახე შექმნა. მათ შორის აღსანიშნავია ა. რეხვიაშვილის „საფეხური“ (1975 წ.), ტ. კოტეტიშვილის „ანემია“ (1988 წ. კიევის საერთაშორისო კინო-ფესტივალზე ლ. აბაშიძე საუკეთესო აქტიორული ნამუშევრისათვის დაჯილდოვდა მთავარი პრიზით) და „ქალაქის ცხოვრება“ (1990 წ.), ლ. ლოლობერიძის „ორმოტრიალი“ (1986 წ.), გ. მგელაძის „ფესვები“ (1987 წ.), ტ. კალატოზიშვილის „სკაპენის ოინები“ (1985 წ.), კაიდანოვსკის „სტუმარი“ (ლენფილმი, 1987 წ.) და სხვ.

სიცოცხლის ბოლო დღეებამდე ლევან აბაშიძე უაღრესად ინტენსიური შემოქმედებითი აღმავლობით ცხოვრობდა. იგი თავისი ნიჭით, ტექნიკურად, სიყვარულის უნარითა და ჯაცური სინდისით ნათელი ცხოვრების განსახიერებას წარმოადგენდა. მაგრამ როდესაც აფხაზეთის ავტონომიური ტრაგედია დატრიალდა, იგი მისთვის დამახასიათებელი დაუოკებლობით მოხალისედ წავიდა ბრძოლის ველზე საქართველოს ერთიანობისა და თავისუფლების დასაცავად. ლევან აბაშიძე თავის მეგობარ თანამებრძოლებთან ერთად გმირულად შეეწირა სამშობლოს სოფელ ეშერის მისადგომებთან.

ქართველმა საზოგადოებრიობამ დიდი გულისტკივილით დაატრია თავისი საყვარელი მსახიობი, რომელსაც, ახალგაზრდობის მიუხედავად, უკვე ჰქონდა მოხვეჭილი საყოველთაო პოპულარობა თავისი მაღალი პროფესიონალიზმის, დახვეწილი ოსტატობის, უაღრესად ვაჟკაცური ბუნებისა და იშვიათი ნიჭიერების წყალობით.

აბაშიძე ტასო (ანასტასია) ვასილის ასული. 17. III. 1881
თბილისი — 15. IX. 1958, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. პატარა ტასო პირ-
ველად მისმა დიდებულმა მშობლებმა მაცო საფაროვამ და ვაჟო
აბაშიძემ აზიარეს სცენას და აქედან მოყოლებული ნახევარი სა-
უკუნის მანძილზე არ მოსცილებია მისი ელვარე ნიჭი ქართულ
თეატრს. დაუფიქსირარი სახეები შექმნა ქართულ, რუსულ და ევრო-
პულ დრამატურგიაში.

ტასო აბაშიძემ პროფესიული განათლება მიიღო პარიზში. ორი
წლის განმავლობაში იგი სწავლობდა ედ. შავანიას სამუსიკო და
დრეკლამაციის სასწავლებელში. 1899 წელს დაბრუნდა მსახიობი თბი-
ლისის დრამატიულ დასში ჩაირიცხა. მისი პარტნიორები იყვნენ
ქართული თეატრის კორიფეები: ლადო მესხიშვილი, ნატო გაბუ-
ნია, ფეფია მესხი, ვალერიან გუნია, ელისაბედ ჩერქეზიშვილი და
სხვანი. ტასომ ბედნიერი თეატრალური ცხოვრებით იცხოვრა. შე-
სრულებული აქვს ასამდე როლი: გაიანე (ა. სუმბათაშვილის „ღალა-
ტი“), ნუცა (ვ. გუნიას „აღლუში“), ბეატრიჩე (უ. შექსპირის „აუტ-
ზიური არაფრის გამო“), დორინა (მოლიერის „ტარტიუფი“), ეო-
ზეფი (ბაიროსა და ვანდერბურხის „პარიზელი ბიჭი“) და სხვ. იგი
1921—1925 წწ მოღვაწეობდა შ. რუსთაველის სახელობის თეატრ-
ში, 1926—1927 წწ. კიათურის თეატრში, 1933—1948 წწ. კ. შარ-
ჭანიშვილის სახელობის თეატრში.

ტ. აბაშიძე ფართო დიპლომატიის მსახიობი იყო. მონაწილეობდა
ოპერეტებსა და საოპერო სპექტაკლებში. მღეროდა კარმენს (ბი-
ზეს „კარმენი“), ქერუბინოს (მოცარტის „ფიგაროს ქორწინება“),
ბეტინას (ოფრანის „მასკოტა“), პეროკოლას (ოფენბახის „პეროკო-
ლა“) და სხვ. მისი ყოველი გამოჩენა სცენაზე თავისებური ზეიმი
იყო. მსახიობი ამას აღწევდა დიდი ნიჭისა და შრომისმოყვარეობის
წყალობით. ქართული თეატრის აღდგენის ასი წლის თავზე 1950
წელს ტასო აბაშიძე წერდა: „მე ბედნიერი ვარ, რომ მოვესწარე
ჩემი მშობლიური ქართული თეატრის აღდგენის ასი წლისთავს. მით
უფრო, რომ მამაჩემმა ვასო აბაშიძემ — 60 წელი, დედამ მაცო სა-
ფაროვა-აბაშიძისამ — 40 წელი და მეც — 50 წელი შევწირეთ ქარ-
თული თეატრის კეთილდღეობას“. მართლაც, დედამ, მამამ და
შვილმა საუკუნენახევარი „დაპყვეს“ სცენაზე და უკვდავი სახელი
მოიპოვეს ქართული თეატრის ისტორიაში.

აბაშიძე ჰაიდარ აღის ძე. 15. VIII. 1893, ბათუმი —
30. XII. 1965, ბათუმი.

პუბლიცისტი, პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე. დაწყებითი გა-

ნათლება მიიღო ბათუმში „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ სკოლაში. 1905—1908 წლებში, სწავლობდა თურქეთში. შემდეგ დაბრუნდა ბათუმში, 1912 წელს დაამთავრა საქალაქო სასწავლებელი და შეუდგა პედაგოგიურ მოღვაწეობას.

ჰაიდარ აბაშიძე მაშინ გამოვიდა საზოგადოებრივ ასპარეზზე, როცა ილიასა და აკაკის მიერ გაშლილი ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობის იდეები მკვიდრდებოდა ქართულ საზოგადოებრივ აზროვნებაში.

1913 წლის 17 თებერვალს „ბათუმის გაზეთში“ დაიბეჭდა პატრიოტი ჰაბუკის პირველი წერილი „ჩმა მოძმეებს“, სადაც ავტორი ერთიანობასაკენ მოუწოდებდა ქრისტიან და მაჰმადიან ქართველებს. მისი პუბლიცისტური წერილები ოსმალთა მიერ ძალით გამაჰმადიანებელ ქართველებში აღვივებდა ეროვნულ თვითშეგნებას, ილაშქრებდა პანთურქიზმისა და პანისლამიზმის წინააღმდეგ. ჰაიდარ აბაშიძე, სხვა მამულიშვილებთან ერთად, თავგამოდებით ებრძოდა ყველა ჯურის გამთიშველებს.

1915 წელს, როდესაც ოსმალეთის ჯარებმა ააწიოკეს აჭარა, მან მობრთა სრულიად საქართველოს ხელი გაეწოდებინა ღვიძლი ძმების — აჭარლებისათვის. ამ მოწოდებას მხურვალედ გამოეხმაურა მთელი საზოგადოებრიობა.

რეაქციულმა ძალებმა იგრძნეს ჰაიდარ აბაშიძის მოღვაწეობის საშიშროება და 1916 წელს აიძულეს იგი დაეტოვებინა აჭარა. ამას სათანადოდ გამოეხმაურა ქართული პრესა. პ. აბაშიძეს ფარ-ხმალი მაინც არ დაუყრია და მეტი ენერგიით იბრძოდა არა მარტო აჭარის, არამედ სამხრეთ საქართველოს, მთელი სამუსლიმანო საქართველოს დედა სამშობლოსთან შემოერთება-შემომტკიცებისათვის.

„დადგა დრო, — წერდა იგი მოგვიანებით „განახლებულ მესახეთში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში „სამუსლიმანო საქართველოს ხალხთა მშობრთ“ — ჩვენმა ქართველ მუსლიმანთა მშრომელმა ხალხმა ცეცხლი და სიკვდილი ეს ყოველივე, მისი ბედი მანვე აიღოს ხელში და საქრისტიანო საქართველოს მშრომელ ხალხთან ძმობა-ერთობით, ხელი-ხელ ჩაკიდებული გასწიონ წინ ტანჯულთა, მაშვრალთა ბედნიერების მოსაპოვებლად.“ ამ სიტყვებში გამოხატულა პ. აბაშიძის არა მარტო საზოგადოებრივი მოღვაწეობის, არამედ მთელი ცხოვრების მრწამსი. მან დიდი ენერგია შეაღწია აჭარაში ქართული სკოლების, ქართული პერიოდიკისა და ქართული წიგნების გამოცემის საქმეს.

საქართველოს არც ადრე აკლდა ასეთი საღი ორიენტაციის მოღვაწეები, მაგრამ განსაკუთრებით საგულისხმოა ის, რომ პ. აბაშიძე

იყო ამ კუთხის წიალიდან გამოსული და ამიტომ მის სიტყვასა და საქმეს სხვა ფასი ედო. პაიღარ აბაშიძემ ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა საქართველოს ერთიანობისათვის მებრძოლთა შორის, რომელსაც საფუძველი ჩაუყარა მისმა უზალოესმა ნათესავმა და დიდმა მამულიშვილმა მემედ აბაშიძემ. სწორედ ამიტომ იგი ერთნაირად დაიტირა ბათუმმა, თბილისმა, საქართველომ, და ღირსეულ შვილთა საგანგში მიუჩინა საუკუნო განსასვენებელი.

ა ბ დ უ შ ე ლ ი შ ვ ი ლ ი — ვ ი რ ს ა ლ ა ძ ე ანასტასია დავითის ასული. 29. X. 1883, ქუთაისი — 5. IX. 1968, თბილისი.

პიანისტი, პედაგოგი, საქართველოს სახალხო არტისტი. პირველდაწყებითი მუსიკალური განათლება მიიღო ქუთაისში. 1909 წელს დაამთავრა პეტერბურგის კონსერვატორია. აქედან მოყოლებული დაიწყო მისი ნაყოფიერი სამემსრულებლო და პედაგოგიური მოღვაწეობა.

ა. ვირსალაძე იყო პირველი ქართველი პროფესიონალი პიანისტი ქალა. მისმა უზადო სამემსრულებლო ხელოვნებამ ფართო საზოგადოებრივი აღიარება პოვა. 1926 წელს შემოქმედებითი მივლინებით იყო ბერლინში, სადაც ეწეოდა საკონცერტო მოღვაწეობას. მან უდიდესი ამაგი დასდო ქართულ პიანისტურ სკოლას, როგორც ამ სკოლის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა. ნახევარსაუკუნოვანი პედაგოგიური მოღვაწეობის მანძილზე თბილისის კონსერვატორიასა და ცენტრალურ მუსიკალურ სკოლაში პროფესორმა ა. ვირსალაძემ მუსიკოს-შემსრულებელთა მრავალი თაობა აღზარდა. მისმა საუკეთესო მოწაფეებმა საერთაშორისო აღიარება მოიპოვეს. საკმარისია დავასახელოთ ისეთი ცნობილი პიანისტები, როგორიცაა დამიტრი ბაშკიროვი, ლევ ვლასენკო, თავისი შვილიშვილი ელისო და სხვ.

ა. ვირსალაძე იყო პიანისტთა მრავალი საკავშირო კონცურსის ჟიურის წევრი. მისი თავდადებული მოღვაწეობა ეროვნული მუსიკალური კულტურის საქმეში აღინიშნა ლენინის და შტრუვის წითელი დროშის ორდენებით.

ა ბ უ ლ ა ძ ე ბიძინა ვლადიმერის ძე. 15. IV. 1907 წ. ზედა საქარა (ზესტაფონის რაიონი), — 13. 11. 1964 წ. თბილისი.

ცნობილი ქართველი ლიტერატორი, მთარგმნელი. სკოლის დამთავრების შემდეგ ჩააბარა თბილისის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტზე. ადრევე გაიტაცა ლიტერატურულმა საქმიანობამ, რამაც მიყვანა პერიოდიკაში სამუშაოდ. მოგვიანებით ლიტერატურულ საქმიანობას უთავსებდა ჟურნალისტურ მოღვაწეობას. თანამშრომლობდა ქართულ და რუსულ პრესაში, ხელმძღვანელობდა

და ლიტერატურისა და ხელოვნების განყოფილებებს სხვადასხვა გამოცემლობაში. ზედმიწევნით იცოდა მშობლიური და რუსული ლიტერატურა, რაც აისახა კიდევ მის მთარგმნელობით საქმიანობაში. მას თარგმნილი აქვს რუსი, უკრაინელი, სომეხი და სხვა მწერლები, აგრეთვე რუსულად თარგმნა გრიგოლ ჩიქოვანის, რეზო ინაწიშვილის, ედიშერ ყიფიანის, აკაკი ბელიაშვილის, სერგი ჭიჭინაძის ნაწარმოებები. აღსანიშნავია, რომ მანვე რუს მკითხველს გააცნო უმანგი ჩხეიძის მოგონებები კოტე მარჯანიშვილზე და სხვ. ბ. აბულაძემ თარგმნა ძველი ქართული ლიტერატურის შესანიშნავი ძეგლები „სიბრძნე ბალაყარისა“, „ამირან-დარეჯანიანი“. იგი იყო ობიექტური და მკოდნე თეატრული კრიტიკოსიც. მას ეკუთვნის მონოგრაფიები კოტე მარჯანიშვილისა და ქუთაისის ლადო ნესინაშვილის სახელობის თეატრებზე.

აბულაძე თენგიზ ევგენის ძე. 31. I. 1924, ქუთაისი, — 5. III. 1994, თბილისი.

კინორეჟისორი. საქართველოს სახალხო არტისტი, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, დაღესტნის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი, ლენინური პრემიის ლაურეატი. დაიბადა ცნობილი ექიმის ოჯახში. 1943—1946 წწ. სწავლობდა რუსთაველის სახელობის თეატრალურ ინსტიტუტში. 1953 წელს დაამთავრა მოსკოვში საკავშირო კინემატოგრაფიის ინსტიტუტის სარეჟისორო ფაკულტეტი (ს. იუტყევიჩის კლასი).

ჯერ კიდევ თეატრალური ინსტიტუტის სტუდენტმა 1943 წელს მშობლიურ 27-ე საშუალო სკოლაში დადგა ვალერიან გუნჩას პიესა „და-ძმა“. სპექტაკლი მუსიკალურად გააფორმა ასევე ახალბედა ხელოვანმა გიორგი ცაბაძემ. დადგამს საზოგადოების დიდი მოწონება დაიმსახურა. იგი რამოდენიმეჯერ უჩვენეს პიონერთა სასახლის სცენაზე, რაც უჩვეულო იყო იმ დროისათვის. ასე დაიწყო შემდგომში გამოჩენილი რეჟისორისა და საზოგადო მოღვაწის პირველი მორიდებული ნაბიჯი დიდი და შინაარსიანი ცხოვრების გზაზე.

თენგიზ აბულაძის სადიპლომო ნამუშევარი იყო კინონარკვევი დიმიტრი არაყიშვილზე. 1953—1955 წწ. რევან ჩხეიძესთან ერთად გადაიღო კინონარკვევები: „ჩვენი სასახლე“, „ქართული ხალხური ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი“ და მხატვრული ფილმი „მაგდანას ლურჯა“, რომელმაც 1956 წელს კანის IX საერთაშორისო კინოფესტივალზე მთავარი პრიზი — „ოქროს შტო“ დაიმსახურა, ხოლო ედინბურგის საერთაშორისო კინოფესტივალზე პირველი პრემია.

ნიმანდობლივია ის, რომ „მაგდანას ლურჯათი“ დაიწყო ქართული კინოს საერთაშორისო აღიარების ახალი ეტაპი.

1958 წელს მკვლევარმა იხილა თენგიზ აბულაძის „სხვისი შვილები“. ამ ფილმმა იტალიის, ლონდონის, ტაშკენტის, და ჰელსინკის საერთაშორისო კინოფესტივალებზე დიდი გამაჩვენება მოიპოვა. 1962 წელს ბრატისლავას საერთაშორისო კინოფესტივალზე პირველი ხარისხის დიპლომით დაჯილდოვდა „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“. ამავ პერიოდს მიეკუთვნება რეჟისორის მეტად კოლორიტულ ფერებში გადაწყვეტილი ფილმი „სამკაული ჩემი სატრფოსათვის“.

1974 წლიდან იწყება თენგიზ აბულაძის შემოქმედებაში ახალი ეტაპი. „ვედრება“ იყო კინოტრილოგიის პირველი ფილმი, რამაც უკვდავყო რეჟისორი სამარადისოდ („ვედრებამ“ სან-რემოს საერთაშორისო კინოფესტივალზე 1974 წელს პირველი პრემია დაისაჯურა). ამას მოჰყვა შეუდარებელი „ნატვრის ხე“ და „მონანიება“, რომლითაც საფუძველი ჩაუყარა ტოტალიტარიზმის სინდრომისაგან საზოგადოების განწმენდის აუცილებლობას, ადამიანის ჩაგვრის ყოველგვარ გამოვლინებასთან ბრძოლას.

დიდმა ხელოვანმა თავისი შეუდარებელი ფილმებით მსოფლიოს ფაქტო ქართველი ხალხის კულტურა, ყოფა და ინტელექტი, შეძლო ჩვენს ცხოვრებაში ყოველგვარი მანკიერების არა მარტო ასახვა, არამედ მისთვის განაჩენის გამოტანაც. სწორედ ამასია, მისი როგორც შემოქმედისა და მოაზროვნის მარადიული არსებობისათვის დასასრულიც და დასაწყისიც.

ა ბ უ ლ ა ძ ე ილია ვლადიმერის ძე. 24. XI. 1901 წ. ზემო საქარა, ზესტაფონის რაიონი — 9. X. 1968 წ. თბილისი.

მეცნიერი, არმენოლოგი, პალეოგრაფი და ლექსიკოგრაფი, რუსთველოლოგი, ძველი ქართული ენისა და მწერლობის მკვლევარი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

დაიბადა მასწავლებლის ოჯახში. საშუალო განათლება მიიღო ქუთაისის პირველ გიმნაზიაში. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის წარჩინებით დამთავრებს შემდეგ, დატოვებულ იქნა ასპირანტურაში სომხურ — ქართულ ფილოლოგიის განხრით. 1933 წელს დაიწყო სამეცნიერო მოღვაწეობა. იგი ასზე მეტი მეცნიერული შრომის ავტორია. განსაკუთრებით აღსანიშნავია „ქართლის ცხოვრების“ უძველესი სომხური თარგმანის გამოცემა, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ძველის ქართული ტექსტის დადგენისათვის. ჩვენი ეროვნული მეცნიერების შენაძენია აგრეთვე მისი ნაშრომა

„ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობანი IX—X საუკუნეებში“. ილია აბულაძემ გამოსცა ძველი ქართული მწერლობის მნიშვნელოვანი ძეგლები: „სიბრძნე ბალაგარისა“, იაკობ კურტაველის „შუშანიკის წამება“, „საქმე მოციქულთა“, „მამათა სწავლანი“. იოანე მოსხის „ლიმონარი“, ბასილ ღიდისა და სხვათა ნაწარმოებები, სულხან-საბა ორბელიანის ქართული ლექსიკონის ორ ტომიანი ტექსტი. მისივე ხელმძღვანელობით მომზადდა და გამოქვეყნდა ქართული ხელნაწერების აღწერა-აღწერის 15 ტომი.

ილია აბულაძე ასევე ნაყოფიერ მუშაობას ეწეოდა რუსთაველოლოგიაში. წლების მანძილზე იყო „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის დამდგენი კომისიის წევრი. დიდ ღვაწლი მიუძღვის აზერბაიჯანელთა წინაპრების, ძველი ალბანელების, ანბანს აღმოჩენასა და გამოცემაში. ამ ანბანს მან მიაკვლია 1937 წელს ერზიმიანის XV საუკუნის ერთ სომხურ ხელნაწერში.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ილია აბულაძის ღვაწლი ძველი ქართული ხელნაწერების მოვლა-პატრონობის, დაცვისა და შესწავლის საქმეში. იგი ამ საქმიანობას შეუდგა ჯერ აკადემიკოს ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში, როდესაც ის განაგებდა ხელნაწერთა განყოფილებას. ნიდავგ ზრუნავდა ამ ფონდების გაზრდა-შემომატებისათვის. მისი მეცადინეობით და უშუალო ხელმძღვანელობით ამ განყოფილების ბაზაზე 1958 წელს ჩამოყალიბდა კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, რომელსაც გარდაცვალებამდე თვითონ ხელმძღვანელობდა.

ილია აბულაძე მდიდარ მეცნიერულ გამოცდილებას უშუალოდ გადასცემდა ახალგაზრდა თაობას; წლების მანძილზე თავმოყრილი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტს. 1961 წელს საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა ნაყოფიერი მეცნიერული და პედაგოგიური მოღვაწეობისათვის მიანიჭა მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება.

ა ბ უ ლ ა ძ ე იუსტინე ირაკლის ძე. 5. IV. 1874 წ. სოფ. როკითი, ბაღდადის რაიონი — 1. VI. 1962 წ. თბილისი.

პროფესორი, მთარგმნელი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. დაამთავრა ქუთაისის ქართული გიმნაზია და სწავლა განაგრძო პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე, ქართულ — სომხურ — სპარსული ფილოლოგიის განხრით. 1900 წელს უნივერსიტეტის წარჩინებით დამთავრების შემდეგ, დაბრუნდა სამშობლოში და დაიწყო პედაგოგიური და სამეცნიერო მოღვაწეობა. თბილისში უნივერსიტეტის გახს-

ნისტანავე მიიწვიეს სპარსული ენის ლექტორად, 1932 წელს კი აირჩიეს პროფესორად.

იუსტინე აბულაძე თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლის მანძილზე უმწიკვლოდ ემსახურებოდა ქართული კულტურისა და მეცნიერების განვითარებას. მოაშადა და გამოსცა სპარსული ლიტერატურის შესანიშნავი ძეგლების შაჰნამესა და ვისრამიანის ქართული ვერსიები ლექსიკონებით, ორჯერ — „ვეფხისტყაოსანი“ ვრცელი შესავლითა და ლექსიკონით, იგი ქართულ ენაზე სპარსული ენის პირველი სახელმძღვანელოს ავტორია. მის კალამს ეკუთვნის 150 სამეცნიერო ნაშრომი, რომელშიც განხილულია ქართული და ირანული კულტურის საკვანძო საკითხები.

იუსტინე აბულაძე კანონზომიერად ითვლება ქართული აღმოსავლეთმცოდნეობის ტრადიციული სკოლის ერთ-ერთ ფუძემდებლად.

აგაბაბიანი რუბენ იაკობის ძე. 30. X. 1911, თბილისი — 6. XII. 1970, თბილისი.

ხუროთმოძღვარი, პოეტი. დაიბადა ცნობილი პედაგოგისა და პოეტის იაკობ აგაბაბის ოჯახში. 1928 წელს დაამთავრა საშუალო სკოლა და ცნობილი ქართველი მწერლის ნინო ნაკაშიძის ხელშეწყობით განაგრძო სწავლა თბილისის სამხატვრო აკადემიის არქიტექტურის ფაკულტეტზე. აკადემიის დამთავრების შემდეგ პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში. იგი გარდაცვალებამდე იყო არქიტექტურის კათედრის პროფესორი. 1949 წელს სამეცნიერო შრომისათვის „საქართველო“ სა და სომხეთის ცენტრალურ-გუმბათოვან ნაგებობათა კომპოზიცია“, მიენიჭა არქიტექტურის დოქტორის სამეცნიერო წოდება.

რ. აგაბაბიანი მეტად ნაყოფიერი მეცნიერი იყო. ამას მოწმობს მისი ოთხი მონოგრაფია და ასზე მეტი მეცნიერული ნაშრომი. განსაკუთრებით საინტერესოა მისი ფუნდამენტური გამოკვლევა „გამოთვლითი ტექნიკის გამოყენება არქიტექტურულ გეგმარებაში“, რომელსაც ავტორმა რამდენიმე წელი შეალია. ნაშრომს დიდი გამოხმაურება ქონდა ჩვენშიც და უცხოეთშიც. მეცნიერულ მოღვაწეობასთან ერთად იგი პრაქტიკოსი ხუროთმოძღვარი იყო — მისი პროექტების უმრავლესობა ხორცშესხმულია.

ცალკე უნდა აღინიშნოს რ. აგაბაბიანის ლიტერატურული მოღვაწეობა. იგი ოთხი პოეტური კრებულის ავტორია. წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა საქართველოს მწერალთა კავშირის სომხურ სექციას.

აგაბეკოვა — გოძიაშვილი ევგენია სამსონის ასული. 1919, თბილისი — 25. III. 1973, თბილისი.

პიანისტი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი. მუსიკალური განათლება მიიღო თბილისში. დაამთავრა ვანო სარაჯიშვილის სახელობის თბილისის კონსერვატორია. ერთ ხანს მუშაობდა მოსკოვის კონსერვატორიაში. ომი რომ დაიწყო დაბრუნდა თბილისს და მოღვაწეობდა ამიერკავკასიის ფრონტის წითელი არმიის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლში პიანისტ-კონცერტმაისტერად. ამ ანსამბლთან ერთად მოიარა ფრონტისპირა და ზურგში მდგომი შენაერთები, პოსპიტლები.

ომის დამთავრების შემდეგ ე. აგაბეკოვა — გოძიაშვილი მუშაობს ჯერ სომხეთის ზოლო 1948 წლიდან საქართველოს ფილარმონიაში, სადაც ყოველმხრივ გამოვლინდა მუსიკოსის მრავალმხრივი ნიჭი.

ქართული ესტრადის მოყვარულთა შორის განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა ე. აგაბეკოვასა და ვასო გოძიაშვილის საესტრადო ღუგუტი, სადაც იგი მეუღლეს აკომპონიატობდას უწყევდა.

სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ე. აგაბეკოვა პიანისტ-კონცერტმაისტერია კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში, პარალელურად პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა — თბილისის ზაქარია ფალაშვილის სახელობის მეორე სამუსიკო სასწავლებელში. დაჯილდოებულია იყო მედლებით.

აგიაშვილი ნიკოლოზ (ნიკა) დიმიტრის ძე. 1. IX. 1903, სოფელი დიხაშხო, ვანის რაიონი — 27, XI, 1984, თბილისი.

მწერალი. სწავლობდა ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში. 1929 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

ნ. აგიაშვილმა ზრომითი საქმიანობა ადრე დაიწყო, ზოლო 1925 წლიდან მოყოლებული მუშაობდა გაზეთ „ახალგაზრდა კომუნისტის“, ქუთაისის გაზეთ „მუშა და კოლმეურნის“, ჟურნალ „ჩვენი თაობის“ და გაზეთ „კომუნისტის“ რედაქციებში პასუხსაგებ თანამდებობებზე.

1942—1945 წლებში მწერალი მოქმედ არმიაშია, საფრონტო გაზეთის რედაქციაში მოღვაწეობს, ამავე დროს გაზეთ „კომუნისტის“ კორესპონდენტის მოვალეობასაც ასრულებს.

ომის შემდგომ წლებში ნ. აგიაშვილი მუშაობდა ჯერ „მნათობში“, ზოლო 1963 წლიდან გამომცემლობა „მერანში“ თარგმნილი ლიტერატურის რედაქციის გამგედ.

ლიტერატურული მოღვაწეობა ადრე დაიწყო. 1928 წელს გაზეთ „ახალგაზრდა კომუნისტში“ დაიბეჭდა მის მიერ თარგმ-

ნილი შანდორ პეტეფის ლექსი. აქედან მოყოლებული ნ. აგიაშვილის ლიტერატურულ-კრიტიკული წერილები, ორიგინალური თე თარგმნილი ნაწარმოებები სისტემატურად იბეჭდებოდა ქართულ პეიოდოკაში და გამოდიოდა ცალკეული გამოცემებით.

ქართველმა მკითხველმა დიდი ინტერესით მიიღო ნ. აგიაშვილის ბიოგრაფიული რომანი „სერვანტესის ცხოვრება“, მონოგრაფია „ალექსანდრე მაკედონელი“ და სხვა, ლ. ტოლსტოის, მ. სერვანტესის, ჟეკ ლონდონის, ჟან-ჟაკ რუსოს, კორნეი ლუკოვსკის და სხვათა მისეული მშვენიერი თარგმანები, მაგრამ მწერლის ცხოვრების მთავარ წიგნად მაინც დარჩა „ქაბუკებად დარჩნენ მარად“ სადაც დიდი სიყვარულით არის გადმოცემული ომისწინანდელი „ჩვენი თაობელები“, რომელთა შორის ბევრი სიკვდილით დაჯდა ბრძოლის ველზე, ზოგი კი ჩვენი ცხოვრების უკულმართობამ შეიწირა.

აგლაძე (აღლაძე). ილია სიმონის ძე. 1872, თბილისი — 15. VII. 1948, წალეერი, ბორჯომის რ-ნი.

პუბლიცისტი, მთარგმნელი. სწავლობდა თბილისის სასულიერო სემინარიაში, მაგრამ ვერ დაამთავრა — გარიცხეს „მგლის ბილეთით“, როგორც პოლიტიკურად არასაიმედო. ახალგაზრდობის მიუხედავად, იგი სავსებით მომზადებული შეხვდა ცხოვრების სიძნელეებს. 1894 წლიდან თანამშრომლობს ქართულ პრესაში. ილია ჭავჭავაძის ხელმძღვანელობით 1902 წლამდე მოღვაწეობდა „ივერიაში“. შემდეგ მუშაობდა „ცნობის ფურცელში“ და სხვადასხვა გაზეთებში. 1908 — 1910 წწ. „დროებისა“ და მისი სურათებიანი დამატების რედაქტორია. 1910 წელს დააპატიმრეს და გადაასახლეს, სადაც დაჟყო 1917 წლამდე.

თავადაც კარგი მწერალი, იგი ნიადგ ზრუნავდა ქართული ლიტერატურის მომავალზე. მისი მზრუნველობით აიღვეს ფეხი მწერლობაში ს. შანშიაშვილმა, გ. ქიქოძემ, ს. ფაშალიშვილმა, მ. გარიყულმა და სხვ.

ილია აგლაძე ფართო დიაპაზონის მოღვაწე იყო. მისი ენერგია ყველა კულტურულ-საზოგადოებრივ საქმიანობას ეოფნოდა. მოღვაწეობდა სახალხო თეატრში, იყო ქართული დრამატიული საზოგადოების გამგეობის წევრი, მუშაობდა „ქართველთა შორის წერაკითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში“ და სხვ. საბჭოთა პერიოდში ი. აგლაძე გაზეთების „კომუნისტისა“ და „ლიტერატურულ საქართველოს“ თანამშრომელია. იგი მთელი ცხოვრების მანძილზე პარალელურად ეწეოდა მთარგმნელობით საქმიანობას. მან გააცნო ქართველ მკითხველს პუშკინის, ტურგენევის, ჩეხოვის, გორკის მთე-

ლი რიგი ნაწარმოებები. აღსანიშნავია მის მიერ ბრწყინვალედ თარგმნილ „ლ. ტრასტოს „ომი და მშვიდობა“.

ნახევარი საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში ი. აგლაძე თავდადებულად ემსახურა მშობლიური კულტურისა და მწერლობის განვითარების საქმეს.

აგლაძე რაფიელ ილიას ძე: 29. XII. 1911, თბილისი — 18. IV. 1989, თბილისი.

ელექტროქიმიკოსი და ელექტრომეტალურგი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. დაიბადა ცნობილი ქართველი პუბლიცისტისა და საზოგადო მოღვაწის ილია აგლაძის ოჯახში. სკოლა დაამთავრა თბილისში, ხოლო 1934 წელს საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტი. მოგვიანებით მოსკოვის დ. მენდელეევის სახელობის ქიმიურ-ტექნოლოგიური ინსტიტუტის ასპირანტურა. აქვე დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია. 1939—1941 წლებში იყო ამავე ინსტიტუტის დოცენტი და პარალელურად გადიოდა დოქტორანტურის კურსს სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის მეტალურგიის ინსტიტუტში, სადაც 1944 წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია.

სამაშულო ომის დაწყებისთანავე რ. აგლაძე ჩაერთო სამხედრო-სტრატეგიული პრობლემების კვლევის საქმეში. კერძოდ მას დიდი წვლილი მიუძღვის წყალხსნარის ელექტროლიზით წმინდა ლითონური მანგანუმის მიღების ტექნოლოგიის შემუშავებაში, რისთვისაც მეცნიერს 1943 წელს სსრკ სახელმწიფო პრემია მიენიჭა.

სხვადასხვა დროს გამოაჩენილი სწავლული განაგებდა ელექტროქიმიურ წარმოებათა ტექნოლოგიის კათედრას საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში, იყო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, ლითონთა და სამთო საქმის ინსტიტუტის დამაარსებელი და პირველი დირექტორი, გამოყენებითი ქიმიისა და ელექტროქიმიის ინსტიტუტის დირექტორი.

რ. აგლაძე 300 სამეცნიერო ნაშრომის ავტორია, მასვე ეკუთვნის 60-ზე მეტი გამოგონება, რომელთაგან 10-ზე მეტი დაპატენტებულია საზღვარგარეთ. მრავალ საზოგადოებრივ და სამეცნიერო საქმიანობასთან ერთად აღსანიშნავია მისი აქტიური მონაწილეობა რუსულ-ქართული ტექნიკური ტერმინოლოგიის დამუშავებას, დადგენისა და გამოცემის საქმეში.

მეცნიერის ღვაწლი სათანადოდ დაფასდა. დაჯილდოვებული იყო ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციის, შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

ადამია ალიო კონსტანტინეს ძე. 20. V. 1914, ზათუმი — 19. X. 1980, თბილისი.

მწერალი, საზოგადო მოღვაწე. სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა 30-იანი წლების დასაწყისში, როცა დაიბეჭდა მისი პირველი ლექსები, ბალადები, პოემები. 1936 წელს გამოვიდა პოეტის ლექსების კრებული, რომელმაც უმაღლესი მიზნით საზოგადოების ყურადღება პირველ წარმატებებს მოჰყვა პოეტური, დრამატული და პროზაული თხზულებები.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი პოეტური კრებულები: „ქორწილი კოლხიდაში“, „მესხეთის გაზაფხული“, „სიყვარულისა და სიკვდილის ბალადა“. ალიო ადამიას კალამს ეკუთვნის აგრეთვე პროზაული კრებულებიც. მის ნაწარმოებებში მკითხველი ეცნობა საქართველოს ყველა კუთხეს თავისი ჭირითა და ლხენით, გაჭირვებითა და სიხარულით, თვალწინ ცოცხლდება მესხეთის მყუდრო პეიზაჟი, და სვანეთის პირქუშში კლდეები, კოლხეთის ლამაზი სანაპიროები და თრიალეთის ეგზოტიკა.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მწერლის ბოლოდროინდელი ნაწარმოებები, რომანები: „დიდი და პატარა ეკატერინე“, „სიკვდილი ერთი დღით ადრე“.

ალიო ადამიას, როგორც პოეტსა და პროზაიკოსს ახასიათებს მგზნებარე პათოსი და სინამდვილის ზუსტი ცოდნა, პრობლემურობა და მაღალი ლიტერატურული გემოვნება. ალბათ ამიტომაც იყო, რომ ა. ადამია ჩვენში საგამომცემლო საქმის თვალსაჩინო მუშაკად ითვლებოდა, წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა გან. „კომუნისტის“ ლიტერატურულ ნაწილს, გამომცემლობა „ხელოვნებას“, გამომცემლობა „მერანოს“ ქართული ლიტერატურის რედაქციას, გარდაცვალებამდე გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველოში“ იყო მთავარ რედაქტორად.

ალიო ადამია ქართველი საზოგადოების მეხსიერებაში დარჩა როგორც მაღალი ჯნეობის ადამიანი, გულისხმიერი და სათნოთა ხასიათის ინტელიგენტი, ახალგაზრდა შემოქმედთა გზის გამკვლევი და დამოუკიდებელი, ბუნებით ხალისიანი და მაღალი გემოვნების მწერალი და ლიტერატორი.

ავალიშვილი ზურაბ დავითის ძე. XII. 1874¹ — 21. V. 1944, ჴეანდორფი (გერმანია).

იურისტი, ისტორიკოსი, დიპლომატი და საზოგადო მოღვაწე. ზ. ავალიშვილის მამა იყო სამხედრო მოსამსახურე. თადარიგში გასე-

¹ სხვა ცნობებით დაბადებულია 1875 და 1876 წლებში.

ლის შემდეგ ერთხანს განაგებდა თბილისის სათავადაზნაურო ბანკს. დედა — ეროვნებით შვედი ცნობილი ექიმის ედუარდ პოლმბლატის ქალიშვილი იყო. 1895 წელს დაამთავრა თბილისის პირველი გიმნაზია და ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, რომელიც 1900 წელს I ხარისხით დიპლომით დაამთავრა, ხოლო სადიპლომო ნაშრომისათვის ოქროს მედალი დაიმსახურა. ნიჭიერი ახალგაზრდა, დატოვეს საპროფესოროდ მოსამზადებლად, შეურჩიეს სადისერტაციო თემა და 3 წლით პარიზში მიაღწივნეს. 1904 წელს ბრწყინვალედ დაიცვა დისერტაცია მაგისტრის ხარისხის მოსაპოვებლად, შემდეგ მუშაობდა პროფესორად და იურისკონსულტის უფროსის თანაშემწედ იმპერიის ფინანსთა ს. პინისტროში. იგი ხშირად ჩამოდიოდა სამშობლოში და მისმა დიდმა პრაქტიკულმა მოღვაწეობამ (შეიძინა რამდენიმე მილიონი მანეთის ობლიგაცია) ხელი შეუწყო კახეთის რეინიგზის მშენებლობის დამთავრებას. პეტერბურგში იგი დარჩა რევოლუციამდე. აქტიურად მონაწილეობდა იმ საზოგადოებრივ საქმიანობაში, რომელსაც ივანე ჯავახიშვილი ეწეოდა თბილისის უნივერსიტეტის გახსნისათვის. აქვე მოკლე დიდი ივანეს მიწვევა დაეკავებინა პროფესორის თანამდებობა ახლადგახსნილ უნივერსიტეტში. მაგრამ შემდგომმა მოვლენებმა კორექტივი შეიტანა მის ცხოვრებაში.

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, ზ. ავალიშვილი დაინიშნა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა სამინისტროს მრჩეველს თანამდებობაზე. იგი უშუალოდ მონაწილეობდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკის შემუშავებაში. 1918 წლის გაზაფხულზე ნიკო ნიკოლაძესთან ერთად ევროპაში მიაღწივნეს. სამწუხაროდ, ჩვენი ქვეყნის ინტერესებმა მისი დიპლომატიური მისია გაახანგრძლივა. 1921 წლის თებერვალში, რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ იგი ემიგრაციაში დარჩა, ჩამოშორდა აქტიურ პოლიტიკურ ცხოვრებას და ეწეოდა მეცნიერულ მოღვაწეობას, კერძოდ გამოიკვლია და დაამუშავა საქართველოს არაერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემა. არასოდეს შეუწყვეტია ურთიერთობა ქართველი ინტელიგენციის მოწინავე ადამიანებთან. მიმოწერა ჰქონდა ივანე ჯავახიშვილთან, ცდილობდა ამერიკელი მეცნიერების დაინტერესებას არქეოლოგიური გათხრებით საქართველოში და სხვ. ემიგრაციაში ქართულ, გერმანულ, ინგლისურ, ფრანგულ და რუსულ ენებზე გამოიკა მისი წიგნები „საქართველოს დამოუკიდებლობა 1918-21 წლების საერთაშორისო პოლიტიკაში“, „ჯვაროსანთა დროიდან (ოთხი საისტორიო ნარკვევი)“, „თეიმურაზ I და მისი პოემა „წამება ქეთევან დედოფლისა“ და სხვ. გეროპული ენების ბრწყინვალე ცოდნა ხელს

უწყობდა მას ეთანამშრომლა ამ ქვეყნების პრესტიჟულ სამეცნიერო ორგანოებში და გამოექვეყნებინა ნაშრომები და სტატიები ჩვენი ქვეყნის ისტორიის კარდინალურ საკითხებზე. ამავე დროს სათანადო კონსულტაციებს უწევდა საქართველოს ცხოვრებით დაინტერესებულ დამიანებს.

ზ. ავალიშვილს ცოლად ჰყავდა მაია ფოგტი, ცნობილი ნორვეგიელი ქართველოლოგის ჰანს ფოგტის ნათესავი, რომელიც 1936 წელს გარდაიცვალა. შემდეგ არც მას უცოცხლია დიდ ხანს. სული დალია პროფესორ ალექსანდრე ნიკურაძის ხელში. იგი მიაბარეს ბავარიის მიწას, მაგრამ მადლიერმა ქართველობამ (განსაკუთრებით გერმანიაში მცხოვრები ემიგრანტის ქრისტიანთა კირკიტაძის დიდი მოწადინებით) საბოლოო ძვალშესალაგი მიუჩინა მას სამშობლოში — ზუსტად 49 წლის შემდეგ 1993 წლის 25 მაისს, სამშაბათს, მიაბარეს ზურაბ ავალიშვილის ნეშტი სანუკვარი დიდუბის მიწას.

ა ზ მ ა ი ფ ა რ ა შ ვ ი ლ ი შალვა ილიას ძე. 25. XII. 1902, თბილისი — 17. V. 1957, თბილისი.

დირიჟორი, კომპოზიტორი. 1930 წელს დაამთავრა თბილისის კონსერვატორია ერთდროულად სამი განხრით — სოპრესტრო (პროფესორ ა. ილინსკის კლასი), საკომპოზიციო (პროფესორ ს. ბარხუდარიანის კლასი) და სადირიჟორო (პროფესორ მ. ბაგრატიონის კლასი), ხოლო 1933 წელს ასპირანტურის სადირიჟორო განყოფილება ევგენი მიქელაძისა და პროფესორ ალექსანდრე გაუქის ხელმძღვანელობით.

შ. აზმაიფარაშვილმა შემოქმედებითი მოღვაწეობა 1923 წელს დაიწყო. უკრავდა ჯერ სასულე, ხოლო შემდეგ სიმფონიურ ორკესტრში. 1932 წლიდან იყო ზ. ფალიაშვილის სახელობის თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის დირიჟორი, 1938 წლიდან 1952 წლამდე მთავარი დირიჟორი. 1943—1953 წწ. სათავეში ედგა საქართველოს რადიოკომიტეტის სიმფონიურ ორკესტრს, ხოლო 1957 წლიდან გარდაცვალებამდე საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის სიმფონიურ ოკესტრს. შ. აზმაიფარაშვილი იყო მრავალი ქართველი კომპოზიტორის ნაწარმოების ინტერპრეტატორი და შემსრულებელი. მისი ხელმძღვანელობით დაიდგა მ. ბალანჩივაძის „დარეჯან ციხერი“, ვ. დოლიძის „ქეთო და კოტე“, შ. მშველიძის „ამბავი ტარიელისა“ (1947 წელს შიენიჯა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია), ი. გოციელის „პატარა კახი“, დ. თორაძის „მთების ძახილი“ და სხვ. პარალელურად ეწეოდა ნაყოფიერ საკომპოზიციო მუშაობას. მას ეკუთვნის ოპერა „ხევისბერი გოჩა“, სიმფონიური პოემა „ყვარლის მთებს“, სიმფონიური სუიტა „ძველი თბილისის

ტურათები“, მუსიკალური კომედიები „რაც გინახავს, ველარ ნახავ“ და „ნანატრი საქმრო“, მცირე და დიდი ფორმის ნაწარმოებები.

ეროვნული მუსიკის განვითარების საქმეში გაწეული განსაკუთრებული წვლილისათვის გამოჩენილ დირიჟორსა და კომპოზიტორს 1951 წელს მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის, „სპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

ალექსი — მესხიშვილი ვლადიმერ (ლადო) სარდიონის ძე. 16. II. 1857, თბილისი — 24. XI. 1920, თბილისი.

მსახიობი და რეჟისორი. ჩვენი ეროვნული კულტურის ისტორიაში ალექსი-მესხიშვილების გვარს განსაკუთრებული ადგილი უკავია. XIII—XIX საუკუნეების საქართველოში ცნობილი იყვნენ როგორც პოეტები, ბიბლიოფილები, კალიგრაფ-გადამწერები. საისტორიო წყაროებით, მესხიშვილების საგვარეულოს ისტორია ანჩისხატის ეკლესიასთან არის დაკავშირებული. მესხეთიდან გადმოსვენებულ ხატს თბილისში ცოლ-შვილიანათ გამოჰყოლია თავი: სივე მომვლელ-მსახური მღვდელი, რომელსაც სახელად პეტრე რქმევია. როგორც ჩანს, დროთა განმავლობაში ანჩისხატის ელვდელ-მსახურის სადაურობამ დაკარგა თავისი პირდაპირი მნიშვნელობა და მისი შთამომავლების გვარსახელი გახდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ამავე ეკლესიის დეკანოზის ალექსი მესხიშვილის დამსახურება როგორც მეცნიერისა, „მწერალ-ხეყურისა და მხედრულისა“, აკადემიკოს ვახტანგ ბერიძის თქმით, იგი შეიძლება ჩაითვალოს XVIII საუკუნის ქართული ნუსხური ხელნაწერი წიგნის ერთ-ერთ საუკეთესო ოსტატად.

ალექსი მესხიშვილს ისეთი დიდი აღიარებისათვის მიუღწევია, რომ ერეკლე მეორის თანხმობით მისი სახელი შთამომავლობას გვარად გაუხდია. ამ შესანიშნავი მწერალ-მწიგნობრის შემდეგ იხსენიებიან მესხიშვილები ალექსი-მესხიშვილებად.

ლადოს მამამ სარდიონმა, 1831 წელს დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია და 1832 წელს რუსეთის სამედიცინო ქირურგიული აკადემიის მოსკოვის განყოფილებაში ჩააბარა მისაღები გამოცდები. უმაღლესი განათლების მიღების შემდეგ დაბრუნდა სამშობლოში. 1848 წელს წარადგინა სადისერტაციო ნაშრომი და მიანიჭეს შტაბ-დოქტორის წოდება.

სარდიონ ალექსი-მესხიშვილი ითვლებოდა შესანიშნავ მკურნალ-დოსტაჟარად, ამასთანავე ეწეოდა ნაყოფიერ ლიტერატურულ-მთარგმნელობით მოღვაწეობას. პატარა ლადო თავდაპირველად სწავლობდა თბილისში „კანონიის ფრანგულ პანსიონში“, შემდეგ

ლენინდორფის გერმანულ პანსიონში. მშობლების გარდაცვალების შემდეგ იგი ერთხანს კიევის კადეტთა კორპუსის მსმენელია. ორი წლის შემდეგ ჩაირიცხა მოსკოვის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე. სამწუხაროდ ავადმყოფობის გამო უნივერსიტეტი ვერ დაამთავრა, სამშობლოში დაბრუნდა და ეწეოდა მასწავლებლობას. პარალელურად მონაწილეობდა რუს სცენისმოყვარეთა სპექტაკლებში.

ლადო მესხიშვილის ნათლობა მშობლიურ სცენაზე 1881 წლის 10 ოქტომბერს მოხდა მანსფელდის პიესაში „შეშლილია“. რამდენიმე თვის შემდეგ, 1882 წლის 20 იანვარს ქართული თეატრის სცენაზე პირველად დაიდგა დ. ერისთავის „სამშობლო“, რომელშიც ლადო პიესის ავტორის სურვილის თანახმად ლეონ ხიმშიაშვილის როლს ასრულებდა. ამ გმირის განსახიერებით მან სამუდამოდ უკვდავყო თავისი სახელი ქართული თეატრის ისტორიაში. 1887 — 1890 წწ. იგი რუსულ სცენაზე გამოდიოდა. 1890 წლიდან 1906 წლამდე ხელმძღვანელობდა ჯერ თბილისის, ხოლო შემდეგ ქუთაისის ქართულ დრამატულ დასებს.

შემოქმედებით მოღვაწეობასთან ერთად ლადო მესხიშვილი ეწეოდა დიდ საზოგადოებრივ მუშაობას. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი როლი რუსეთის 1905—1907 წლების რევოლუციის პერიოდში. იგი როგორც ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ტრიბუნი ქუთაისის ინტელიგენციას, მოსწავლე-ახალგაზრდობას მოუწოდებდა ცარიზმის დამხობისა და საქართველოს განთავისუფლებისათვის, იბრძოდა ბარკაჯუბზე ალანანოვ-ავარსკის დამსჯელი ჯარების წინააღმდეგ.

1906—1910, 1915—1920 წწ. ლ. მესხიშვილი რუსულ სცენაზე მოღვაწეობდა, ერთხანს მოსკოვის სამხატვრო თეატრის მსახიობია. მართალია მისი დებიუტი კინოში გვიან დაიწყო, მაგრამ მოკლე ხანში შეძლო ოცდაათ ფილმში მონაწილეობის მიღება. მიუხედავად ამ დიდი პოპულარობისა, რომელიც მან მოიხვეჭა რუსეთში, ლადო მესხიშვილის ძირითად ნატერას მაინც მშობლიური ხელოვნების განვითარება წარმოადგენდა. იგი 40 წლის მანძილზე უანგაროდ ემსახურა ქართულ კულტურას. დადგა 100-ზე მეტი პიესა, ამდენივე განასახიერა კიდევ სცენაზე. იყო ფართოდ განათლებული, ხვედროვანი ხმით დაჯილდოვებული, უნიკიტრისი ხელოვანი. 1930 წელს, მსახიობს გარდაცვალებიდან 10 წლის თავთან დაკავშირებით მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება, ხოლო 1940 წელს ქუთაისის დრამატულ თეატრს მისი სახელი.

ალექსიძე დიმიტრი (დოდო) ალექსანდრეს ძე. 23. II. 1910, თბილისი, — 4. XII. 1984 წ. თბილისი.

რეჟისორი, თეატრალური მოღვაწე და პედაგოგი, სსრკ სახალხო არტისტი, ტარას შევჩენკოს სახელობის პრემიის ლაურეატი. თბილისში დაამთავრა ქორეოგრაფიული სასწავლებელი და სწავლა გააგრძელა მოსკოვის ა. ლუნაჩარსკის სახელობის თეატრალური ხელოვნების ინსტიტუტში, რომელიც დაასრულა 1934 წელს და მუშაობა დაიწყო რუსთაველის სახელობის თეატრში რეჟისორად. 1959—1964 წწ. იყო ამავე თეატრის მთავარი რეჟისორი. 1964—1970 წწ. მოღვაწეობდა კიევში. ჯერ ივანე ფრანკოს სახელობის თეატრს, ხოლო შემდეგ ლესია უკრაინკას სახელობის რუსულ თეატრს ხელმძღვანელობს. 1970 წელს დ. ალექსიძე საშობლოში ბრუნდება და მუშაობას იწყებს ჯერ კ. მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში, ხოლო შემდეგ საქართველოს თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარედ ირჩევენ; რომელსაც გარდაცვალებამდე ხელმძღვანელობდა.

აღსანიშნავია დოდო ალექსიძის დიდი პოდაგოგიური მოღვაწეობა. 1939 წლიდან მოყოლებული იგი ჯერ შ. რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტის რეჟისურისა და აქტიორული ხელოვნების კათედრის გამგეა (1950—1951 წწ. ინსტიტუტის დირექტორიც იყო), ხოლო 1966 წლიდან მისი კიევში მოღვაწეობის ბოლომდე კიევის თეატრალური ინსტიტუტის პროფესორია და თეატრალური სტუდიის ხელმძღვანელია.

დოდო ალექსიძე მჩქეფარე ტემპერამენტის ადამიანი, დიდ ხელოვნებაში სანდრო ახმეტელის გვერდით დაწყებული მისი შემოქმედებითი ცხოვრება საგსე იყო ლტოლვით ძიებისა და პროფესიული ოსტატობის სრულყოფისაკენ. მას ხელეწიფებოდა დაედგა როგორც ხალისიანი კომედიები, ფსიქოლოგიური სიმართლისა და რომანტიკული ზეშთაბრუნების სპექტაკლები, ასევე ღრმა ფსიქოლოგიზმით გაჯერებული დრამები და ტრაგედიები. მის მიერ სხვადასხვა თეატრებში დადგმული სპექტაკლების მართო ჩამოთვლაც ბევრის მოქმედია: გ. მდივნის „ალკაზარი“ და „სამშობლო“, ს. მთვარაძის „გზა-ჯვარედინზე“, ს. ვოლფის „პროფესორი მამლოკი“, სკრიბის „ჰიქაწყალი“, ლოპე დე ვეგას „სხვისთვის სუღელი, თავისთვის ჭკვიანი“, გოლდონის „საპატარძლო აფიშით“, გ. სუნდუკიანის „პეპო“, დიუმანუასა და დენერის „დონ სეზარ დე ბაზანი“, პ. კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერი“, მ. მრეკლიშვილის „ბარათაშვილი“, ი. მოსაშვილის „მისი ვარსკვლავი“, მ. გორკის „ვსა ელეზნოვა“, ა. პოპოვის „ოჯახი“, დ. გაჩეჩილაძის „ბახტრიონი“ (ვაჟა-ფშაველას მიხედვით), შილერის „დონ კარლოსი“, ა. კორნეიჩუკის „ხსოვნა გულისა“, გო-

გოლის „ქორწინება“, ა. ოსტროვსკის „ტალანტები და თავყანას-მცემლები“, სოფოკლეს „ანტიგონე“ და სხვ. ქეშმარიტად საუბრო სპექტაკლად იქცა სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“, რომელიც რეჟი-სორმა 1955 წელს რუსთაველის სახელობის აკადემიურ თეატრში დადგა. სპექტაკლში კიდევ ერთხელ გაიბრწყინეს აკაკი ხორავას, სერგო ზაქარაიძის, აკაკი ვასაძისა და ახალგაზრდა ეროსი მანჭგა-ლაძის ნიჭიერებით გამოძერწილმა ოთხმა ოიდიპოსმა. დ. ალექსი-ძემ თავისი შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე ასრმოცდათამ-დე სპექტაკლი დადგა თბილისის, კიევის, ლენინგრადის, ტაშკენტ-სა და ერევნის სცენებზე. მას, როგორც ქეშმარიტ ინტერნაციონა-ლისტს დიდი ღვაწლი მიუძღვის თბილისში მეგობრობის თეატრის დაარსებაში, ხოლო უკრაინის თეატრალურ ხელოვნებაში გაწეული ღვაწლისათვის 1969 წელს უკრაინის სსრ სახალხო არტისტის წო-დება მიენიჭა. მასვე ეკუთვნის თეორიული ხასიათის ნაშრომები: „მსახიობის აღზრდის საკითხისათვის“ და „რეჟისორის მუშაობა სპექტაკლზე“.

დოდო ალექსიძე იყო საოცარი პიროვნება, ბრწყინვალე რეჟი-სორი, მსახიობთა და რეჟისორთა მრავალი თაობის აღმზრდელი, თავმდაბალი, ღირსებით მოსილი ადამიანი, ხალხით, იუმორით აღ-სავსე, დაუზარელი ენთუზიასტი, თავისი ქვეყნისა და დროის დი-დი პატრიოტი.

ა ლ ე ქ ს ი შ ვ ი ლ ი მათე მისეილის ძე. 1910, სოფელი ვეჯინი, გურჯაანის რაიონი 6. XII. 1970, თბილისი.

ისტორიკოსი, თბილისის უნივერსიტეტის პროფესორი. 1930 წელს დაამთავრა სიღნაღის პედაგოგიური ტექნიკუმი, ხოლო 1933 წელს თბილისის პედაგოგიური ინსტიტუტი. ერთხანს მუშაობდა ბა-კურციხის სკოლის დირექტორად, შემდეგ ჩაირიცხა თბილისის უნი-ვერსიტეტის ასპირანტურაში. ხოლო 1938 წლიდან სწავლა განაგრ-ძო მოსკოვის ისტორიის, ფილოსოფიისა და ლიტერატურის ინსტი-ტუტის ასპირანტურაში. 1939 წელს გახდა მეცნიერებათა კანდიდა-ტი, ხოლო 1944 წლიდან, სიცოცხლის ბოლომდე სათავეში ედგა თბილისის უნივერსიტეტის ძველი ქვეყნების ისტორიის კათედრას. 1968 წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია. ერთ ხანს იყო ის-ტორიის ფაკულტეტის დეკანი.

პედაგოგიური მოღვაწეობის პარალელურად მათე ალექსიშვილი ნაყოფიერ სამეცნიერო და საზოგადოებრივ მუშაობას ეწეოდა. იკვ-ლევდა ძველი ისტორიის ერთ-ერთ ურთულეს პრობლემას — სო-ციალურ-ეკონომიკურსა და მონათმფლობელური იდეოლოგიის სა-კითხებს. მის კალამს ეკუთვნის მონუმენტური გამოკვლევა „მონობა

და მონათმფლობელური იდეოლოგია ანტიკურ სამყაროში“. ფართო სამეცნიერო ლიტერატურის გამოყენების საფუძველზე, ნაშრომში ახლებურად არის გაშუქებული ეპოქის მთელი რიგი საკვანძო პრობლემები.

მეცნიერისა და პედაგოგის ღვაწლი აღინიშნა მთავრობის ორდენებითა და მედლებით.

ამილახვარი — ე ა ჩ ე ი შ ვ ი ლ ი მარიამ გიორგის ასული. 1. IV. 1898. — 21. I. 1979, თბილისი.

პროფესორ ალექსანდრე ვაჩიშვილის მეუღლე. დაიბადა რუსეთ-აპონიის ომის მონაწილის, პოლკის უფროსის გიორგი დავითის ძე ამილახვარის ოჯახში. 1915 წელს დაამთავრა ამიერკავკასიის კეთილშობილ ქალთა ინსტიტუტი. 1940—1942 წლებში სწავლობდა უნივერსიტეტში ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე. ოჯახისადმი მისმა მუდმივმა ზრუნვამ, დიდმა განათლებამ, მშობლიური, რუსული და ფრანგული ენების ღრმა ცოდნამ განაპირობა ის, რომ იგი იყო ამ კეთილშობილური, ინტელექტუალური ოჯახის დედაბოძი.

ამირანაშვილი პეტრე ვარლამის ძე. 16. XI. 1907, სოფელი ნავოთი, ლანჩხუთის რაიონი — 26. XI. 1976, თბილისი.

მომღერალი, საქართველოს სახალხო არტისტი, სსრკ სახალხო არტისტი, სომხეთის სახალხო არტისტი, სსრკ სახელმწიფო და ზ. ფალაშვილის სახელობის პრემიების ლაურეატი.

1930 წელს თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის (პროფ. ო. ბახტაშვილ-შულგინას კლასი) დამთავრების შემდეგ მიიწვიეს თბილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში სოლისტად. აქედან მოყოლებული თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე მოუღწელა იღწოდა მშობლიური თეატრის სცენაზე. პ. ამირანაშვილი ფლობდა საუცხოო ტემბრის ბარიტონს, იყო მეტად სცენიური და იშვიათი შრომისმოყვარე. იმისათვის, რომ შეეძინა „კომპოზიტორის იდეათა შესატყვისი სახე, საკმარისი არ არის შეიცვალო მხოლოდ გარეგნულად, როლთან დაკავშირებით გაიკეთო გრიმი, ჩაიცვა კოსტიუმი, საჭიროა შინაგანი გარდასახვა, რადგან მხოლოდ გარეგნული გარდასახვა ბუნებრივად ამჟღავნებს ტემბრულ ინტონაციურ საღებავების მკვეთრად შეზღუდულ ფორმას. ასეთი მსახიობები მოსაწყენი, ერთფეროვანი და ინტერესმოკლებულნი არიან“. ამ დებულებით ხელმძღვანელობდა მომღერალი მთელი თავისი ხანგრძლივი შემოქმედების მანძილზე. მას მიუძღვის დიდი წვლილი ქართული საოპერო ხელოვნების განვითარებაში. იგი იყო თვითმჯობაღი, მუზანბარე ტემპერამენტის მომღერალი. აღსანიშნავია მის

მიერ შესრულებული პარტიები ქართველ კომპოზიტორთა ოპერებში: კაკო (ა. ანდრიშვილის „კაკო ყაჩაღი“), ავთანდილი (შ. შველიძის „ამბაუი ტარიელისა“, სსრკ სახელმწიფო პრემია, 1947 წ.), გოჩა (შ. აშმაიფარაშვილის „ხევისბერი გოჩა“) და განსაკუთრებით ჩალხია (ო. თაქთაქიშვილის „მინდია“).

პეტრე ამირანაშვილმა შექმნა კიაზოსა და მურმანის დაუეიწყარი სახეები (ზ. ფალიაშვილის „დაისი“ და „აბესალომ და ეთერი“). მაღალი არტისტიზმით და პროფესიული ოსტატობით ასრულებდა დასავლეთ ევროპულ და რუსულ კლასიკურ ოპერებში ისეთ პარტიებს როგორცაა: ევგენი ონეგინი (ჩაიკოვსკის „ევგენი ონეგინი“), გრიაზნოი (რიმსკი — კორსაკოვის „მეფის საცოლე“), ამონასრო (ვერდის „აიდა“), რიგოლეტო (ვერდის „რიგოლეტო“), იაგო (ვერდის „ოტელო“), ფიგარო (როსინის „სევილიელი დალაქი“), ტონიო (ლეონკოვალოს „ჩამბაზები“), სკარპია (პუჩჩინის „ტოსკა“), და სხვ. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ის დიდი წვლილი, რომელიც მომღერალს მიუძღვის 1937 და 1958 წწ. მოსკოვში ქართული ხელოვნებისა და ლიტერატურის დეკადების წარმატებაში. იგი ხშირად გამოდიოდა ლენინგრადის, კიევის, მინსკის, ერევნის, ასევე ირანისა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების საოპერო სცენებზე.

პეტრე ამირანაშვილი დაჭილდოვებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის სამი ორდენით და მედლებით.

ამირანაშვილი შალვა ჩასონის ძე. 26. III. 1899, ონში — 9. II. 1957. თბილისი.

მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, ქართული ხელოვნებათმცოდნეობის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე.

1917 წელს ფოთის კლასიკური გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა ახლად გახსნილ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. იქვე ჩავაბიშვილის ექვთიმე თაყაიშვილისა და გიორგი ჩუბინაშვილის ხელმძღვანელობით შეუდგა ხელოვნებათმცოდნეობის შესწავლას, განსაკუთრებით დაინტერესდა კედლის მხატვრობით, რომელიც შემდეგ აისახა მის შემაჯამებელ ნაშრომში „ქართული კედლის მხატვრობის ისტორია“. გარდა ამისა მეცნიერმა საყურადღებო გამოკვლევები მიუძღვნა ქართული ოქრომჭედლობის, დასურათებული ხელნაწერების, ტიხრული მინანქრების საკითხებს. შალვა ამირანაშვილის მრავალმხრივი და დაუცხრომელი მეცნიერული

კვლევის შედეგია ქეშმარიტად კაპიტალური ნაშრომი „ქართული ხელოვნების ისტორია“. მონოგრაფიაში პირველად არის გადმოცემული ქართული კულტურის განვითარების მთლიანი სურათი უძველესი დროიდან მეოცე საუკუნემდე.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მეცნიერის პედაგოგიური მოღვაწეობა. წლების მანძილზე იგი სათავეში ედგა ხელოვნებათმცოდნეობის კათედრებს ჯერ სამხატვრო აკადემიაში, შემდეგ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. შალვა ამირანაშვილმა დიდი ამაგი დასდო საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმს, რომლის უცვლელი დირექტორი 1939 წლიდან იყო. მისი უშუალო მეცადინეობით მუზეუმს შეემატა მრავალი ექსპონატი, რომლებიც ქართველი ხალხის უძველეს კულტურულ მემკვიდრეობაზე მეტყველებს. როგორც გამოცდილ სამუშეო მუშაკსა და აღიარებულ მეცნიერს, მას ერგო პატივი 1945 წელს საბჭოთა მთავრობის მიერ წარგზავნილ ყოფილიყო საფრანგეთში და ჩამოეტანა სამშობლოში ბენშეიკების მიერ გატანილი ეროვნული განძი. შალვა ამირანაშვილის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მან ეს ურთულესი მისია წარმატებით შეასრულა. არ შეიძლება არ აღინიშნოს მისი მრავალმხრივი საზოგადოებრივი მოღვაწეობა. იგი არაერთხელ იყო არჩეული რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატად. მისი ღვაწლი სამშობლოსა და მეცნიერების წინაშე აღინიშნა ლენინის, ორი შრომის წითელი დროშის, საპატიო ნიშნის ორდენებით და მედლებით.

ამირაჯიბი ბარბარე კონსტანტინეს ასული. 1896—1965
თბილისი.

პროფესორ კონსტანტინე ამირაჯიბის უფროსი ქალიშვილი. იყო თეატრალური მოღვაწე. მუშაობდა ავლევის სცენისმოყვარეთა თეატრში რეჟისორად.

ამირაჯიბი ბარბარე მიხეილის ასული. 1872—1939.

პროფესორ კონსტანტინე ამირაჯიბის და. დამთავრა მოსკოვის კონსერვატორია. დიღხანს მუშაობდა თბილისის კონსერვატორიაში. ითვლებოდა საუკეთესო პედაგოგად, ეწეოდა საკომპოზიციო მოღვაწეობასაც.

ბარბარე ამირაჯიბის უმცროსი და ანასტასია იყო გამოჩენილი მხატვრის ვალენტინ სეროვის მოწაფე. ამიტომ ვ. სეროვი მათი ოჯახის წმირი სტუმარი იყო. დიდ ჟერმწერს დაუხატავს ტილო „ვარვარა როიალთან“, რომელსაც ერთ-ერთ პრესტიჟულ გამოფენაზე მედალიც დაუმსახურებია.

ამირაჯიბი კონსტანტინე (კოსტა) მიხეილის ძე. 18. XII. 1869, თბილისი — 14. VII. 1948, თბილისი.

მეცნიერი, საზოგადო მოღვაწე. 1894 წელს პირველი ხარისხის დიპლომით დამთავრა ნოვოროსიის (ოდესის) საიმპერატორო უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის საბუნებობეცნელო განყოფილება და დატოვეს ქიმიურ-ტექნიკური კათედრის ასისტენტად პროფესორ ვასილ პეტრიაშვილთან. იმავე წელს მიაღწინეს ჭერ პარიზის ეროვნულ აკრონომიულ ინსტიტუტში, შემდეგ ბონში. უცხოეთში მან ორიოდე წელი დაჰყო, რის შემდეგაც დაბრუნდა საშობლოში და დასახლდა თავის შობლოურ სოფელ ავლევეში (გორის რაიონი). აქვე მოაწყო მეცნიერულ აკრონომიაზე დაფუძნებული სანიმუშო მეურნეობა. მისი ინიციატივით ავლევეში დაარსდა სხვადასხვა ამხანაგობა. მანქანების გამქირავებელი პუნქტი, სარემონტო სახელოსნო და სხვა, ხოლო 1907 წელს კ. ამირაჯიბის ინიციატივით გაიხსნა კაბინეტ-ლაბორატორიებით, საცდელ-საჩვენებელი მინდვრებით, ხეხილის ბაღით, ვენახით და ფერმით მოწყობილი ავლევის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელი, სადაც ახალგაზრდობა განათლებას იძენდა.

ასეთი საქმის წამოწყება მაშინ ადვილი როდი იყო, მაგრამ საქმისა და საშობლოს სიუვარულმა ყველა სიძნელე დააძლევინა მეცნიერს და სულ მოკლე ხანში ისეთ წარმატებებს მიაღწია, რომ მთელი საზოგადოება ააღაპარა. სწორედ ამიტომ მიიწვია იგი ივანე ჯავახიშვილმა ახლადდაარსებულ უნივერსიტეტში, სადაც ნოვატორი — მეცნიერი სათავეში ჩაუდგა სასოფლო-სამეურნეო მანქანათმშენებლობის კათედრას. მოგვიანებით, 1921 წელს მისი თაოსნობით გაიხსნა აკრონომიული ფაკულტეტი, რომელსაც დიდი ამაგი დასდო. ამავე ხანებში შობლოურ ენაზე გამოიცა კ. ამირაჯიბის მიერ დამუშავებული ლექსიების კურსი სასოფლო-სამეურნეო მექანიკაში.

1927 წელს მეცნიერმა ჩამოაყალიბა სასოფლო-სამეურნეო მანქანა-იარაღების საცდელი სადგური, რომელმაც დიდი როლი შეასრულა ჩვენში სოფლის მეურნეობის მექანიზაციის განვითარების დარგში. 1931 წელს ამ სადგურის ბაზაზე შეიქმნა სოფლის მეურნეობის მექანიზაციის კვლევითი ინსტიტუტი, დღეს იგი მის სახელს ატარებს.

1927 წელს კონსტანტინე ამირაჯიბს მიენიჭა პროფესორის წოდება. 1929 წელს, როდესაც უნივერსიტეტს გამოეყო და შეიქმნა სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი, ღვაწლმოსილი მეცნიერი სათავეში ჩაუდგა კათედრას. მას დიდი ამაგი მიუძღვის საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების, მისი ტექნიკური რეკონსტრუქციის საქმეში. პროფესორ ა. დიდებულისძესთან ერთად შექმნა

და გამოსცადა ელექტროტრაქტორი, იყო სხვა ბევრი ნოვატორული იდეის ავტორი.

ამაგდარ მეცნიერს მინიჭებული ჰქონდა საპატიო აგრონომის, შრომის გმირის, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდებები, დაჯილდოვებული იყო ლენინისა და შრომის წითელი დროშის ორდენებით.

ამირეჯიბი რიჩარდ ოლივერის ძე. 10. XII. 1924, თბილისი — 6. VI. 1980, თბილისი.

მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. 1948 წელს დაამთავრა თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტი და მუშაობა დაიწყო კლინიკური და ექსპერიმენტული კარდიოლოგიის ინსტიტუტში. შემდეგ ხელმძღვანელობდა კლინიკურ-ფუნქციონალურ ლაბორატორიას ი. ჟორდანიას სახელობის ადამიანის გენერაციული ფუნქციის ინსტიტუტში, 1972 წლიდან კი ქირურგიის ინსტიტუტშია. 1972 წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია. ავტორია 50-ზე მეტა სამეცნიერო შრომისა.

რიჩარდ ამირეჯიბი იყო თავის დარგის ჩინებული მცოდნე ექიმი და ანგარიშგასაწევი სპეციალისტი, მაღალი რანგის ინტელიგენტი, მრავალი საკავშირო და საერთაშორისო კონფერენციებისა და სიმპოზიუმების მონაწილე დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა სამედიცინო საზოგადოებაში, გამოირჩეოდა პრინციპულობით, გულსისხმიერებით და კეთილშობილებით.

ამირეჯიბი ეკატერინე (ცაცა) გიორგის ასული. 22. II. 1889, თბილისი — 16. XI. 1975, თბილისი.

მსახიობი. საქართველოს სახალხო არტისტი. სწავლობდა თბილისის ეპარქიულ სასწავლებელში. შემდეგ მოსკოვის ს. გ. ზალიუტინას თეატრალურ სტუდიაში. 1911 წელს დაბრუნდა სამშობლოში. ლადო მესხიშვილმა და ვალერიან გუნიაშვილმა მიიწვიეს ქართულ თეატრში, სადაც შედგა მისი დებიუტი — ა. სუმბათაშვილის „ლალატში“. შესანიშნავად განასახიერა ზეინაბის ფსიქოლოგიურად შეტად რთული, ტრაგიკული როლი. ამას მოჰყვა ასევე შთამბეჭდავი და დასამახოვრებელი სახეები: ლედი მაკბეტი („მაკბეტი“), კრუჩინინა („უდნანაშულო დამნაშაენი“) ქეთევანი (დ. ფრისთაის „სამშობლო“) და სხვ. ფართო იყო მსახიობის შემოქმედებითი გეოგრაფია. სხვადასხვა დროს იღვწოდა თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის, სოხუმის, ბაქოს თეატრების სცენებზე და ყველგან დიდი წარმატება ჰქონდა.

1931 წელს ცაცა ამირეჯიბი და მისი მეუღლე გასაჩივრებდნენ კი-

ნოსტუდიაში მიიწვიეს, სადაც მსახიობმა შექმნა სახეთა მთელი გალერეა ფილმებში: „არშალა“, „ნახვამდის“, „არსენა“, „ფატიმა“, და სხვა. ამასთან ერთად იგი მხატვრული კითხვის ერთ-ერთი პიონერი იყო საქართველოში. სამსახიობო კარიერის პარალელურად ცაცა ამირეჯიბი, მთელი ოცი წლის მანძილზე დაუცხრომლად იღეწოდა რადიოშიც. ამასთანავე იგი წლების მანძილზე ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას, სხვადასხვა სტუდიაში ასწავლიდა მხატვრულ მეტყველებას. დაჯილდოვებული იყო მთავრობის ჯილდოებით და საპატიო სიგელებით.

ამირეჯიბი — ქიქოძე ანასტასია (ტასო) გიორგის ასული. 22. XII. 1885, სოფელი ხურვალეთი, გორის რაიონი — 11. X. 1968, თბილისი.

გერონტი ქიქოძის მეუღლე. იყო ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წევრი და სხვადასხვა საქველმოქმედო საქმეში აქტიური მონაწილე. კარგად იცნობდა, სწავლობდა მ. თოიძის სამხატვრო სკოლაში. ნიჭიერ მოსწავლეს ჯულისხმეირმა აღმზრდელმა მოუხერხა სტიპენდია უმაღლესში სწავლის გასაგრძელებლად. მაგრამ ტასომ იმ მიზეზით, ვაითუ მოლოდინი ვერ გავაძრთლოო, უარი თქვა დახმარებაზე. შემდეგ თვითონ შეაგროვა ცოტაოდენი თანხა და წავიდა მოსკოვს სტროგანოვების სასწავლებელში, მაგრამ აქ მხოლოდ ერთი წელი დაჰყო, დაბრუნდა სამშობლოში და ხატვას ასწავლიდა თბილისის პირველ საშუალო სკოლაში.

მოგვიანებით მხატვრად მუშაობდა სამედიცინო ინსტიტუტში, პარალელურად საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში იღებდა ძველი ხელნაწერების ასლებს.

ამისთულავილი შალვა ზაქარიაძე. 15. IV. 1915¹, თელავი — 27. V. 1981, თბილისი.

პოეტი, ბელეტრისტი. 1940 წელს დაამთავრა რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტის სამსახიობო ფაკულტეტი და აქედან მოყოლებული ორმოცი წლის მანძილზე ხელიდან არ გაუშვია კალამი — პათიოსნად ემსახურებოდა მშობლიურ ლიტერატურას. ქართველი მკითხველი კარგად იცნობს მის პოეტურ კრებულებს: „პირველი წიგნი“, „თალარი“, „ძმადნაფიცები“, „ქართული მიწა“, „პოემები“, „წყურვილი“, „ბალადები“ და სხვ. მან საჩინო კვალი დატოვა და ღირსეული სიტყვა თქვა თანამედროვე ქართულ

¹ სხვა მონაცემებით დაბადებულია 14. IV. 1916.

პოეზიაში. სიცოცხლის ბოლო წლებში შალვა ამისულაშვილმა თავის პოეტურ ქმნილებებს ივერდში ამოუყენა საგულისხმო ბელეტრისტული ნაწარმოებები — პოეტური მოთხრობა „შავი მუშაობა“ (ფიროსმანზე), ფრონტული მოგონებები და მოთხრობები.

დიდათ დასაფასებელია შ. ამისულაშვილის როგორც გაზ. „კომუნისტისა“ და „ლიტერატურული საქართველოს“ იანუარული გვერდის ღვაწლი. წლების მანძილზე ასევე ნაყოფიერ შემოქმედებით მუშაობას ეწეოდა სხვადასხვა გამოცემლობებში, საქართველოს რადიოსა და ტელევიზიის სახელმწიფო კომიტეტში და სახელმწიფო წიგნის პალატაში. იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის წევრი. შალვა ამისულაშვილის როგორც ომგადახდილის, პოეტისა და საზოგადო მოღვაწის ღვაწლი ბევრი ორდენითა და მედლით აღინიშნა.

ა ნ ა ნ ი ა შ ვ ი ლ ი — შ ა ე ი შ ვ ი ლ ი ეთერი ესტატეს ასული. 1907, თბილისი — 16. II. 1988, თბილისი.

ხუროთმოძღვარ მიხეილ შავიშვილის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალური და ეკონომიკის ფაკულტეტები. წლების განმავლობაში მოღვაწეობდა საქართველოს ხელოვნების საქმეთა სამმართველოში, შემდეგ იყო დიასახლისი.

ა ნ დ რ ო ნ ი კ ა შ ვ ი ლ ი — ა ბ ა შ ი ძ ე ნინო დავითის ასული. 15. VI. 1900, გურჯაანი — 21. X. 1983, თბილისი.

მსახიობი. საქართველოს დამსახურებული არტისტი. მსახიობების ვანო (ვანიკო) აბაშიძის (1896—1937 წწ.) მეუღლე და დავით (დოდო) აბაშიძის (1924—1990 წწ.) დედა.

დაიბადა ცნობილი კახელი თავადის დავით ანდრონიკაშვილის ოჯახში. დავითს თეთრ დათას უძახდნენ (მისი ბიძაშვილის შავი დათას საპირისპიროდ, რომელიც გამოირჩეოდა გლეხებთან ურთიერთობაში განსაკუთრებული სისასტიკით). ნინოს დედა ჭავჭავაძის ქალი იყო. ნათესაური ურთიერთობა ჰქონდა დიდ ილიასთან. ერთხელ გოგონა სტუმრად ჰყოლიათ პოეტთან მშობლიურ ყვარელში. ბავშვობა და ახალგაზრდობა გურჯაანის უმშვენიერეს გარემოში გაატარა, სამ ძმასთან ერთად ლაღად იზრდებოდა. მისი უახლოესი მეგობრები იყვნენ ნატო ვაჩნაძე, თამარ ჭავჭავაძე, კირა ანდრონიკაშვილი და ლიტერატურისა და ხელოვნების სხვა გამოჩენილი მოღვაწეები.

ნინო ანდრონიკაშვილმა 1931 წელს დაამთავრა აკაკი ფალავას თეატრალური სტუდია და რუსთაველის თეატრში ჩაირიცხა. კეზმარიტი წარმატება მოუტანა ფატი მაჩუტაძის როლმა შალვა დადი-

ანის პიესაში „ნაპერწყლიდან“. გარემოს ძირფესვიანმა ცოდნამ, ბუნებრივმა პრისტოკრატიზმმა, გარეგნულმა მომხიბვლელობამ და დახვეწილმა მანერებმა, რომელიც უშუალოებაში იყო გმირის დაფარულ ანგარებასთან და ცივ ეგოიზმთან სრულყოფილად გამოხატა დრამატურგის ჩანაფიქრი.

ვანიკო აბაშიძის რუსთაველის თეატრიდან იძულებითი წასვლის შემდეგ, მსახიობს მოუხდა ლანჩხუთის დრამატულ თეატრში მოღვაწეობა. შემდეგ კი თბილისის მუსიკალური კომედიის თეატრში მოღვაწეობდა, სადაც 20-მდე როლი შეასრულა. წლების მანძილზე ზელ-ძღვანელობდა ფილარმონიის საკონცერტო ჯგუფს. დიდი სამამულო ომის წლებში სათავეში ედგა საშეფო ბრიგადას. კონცერტებს მართავდა პოსტიტლებში, ჯარის ნაწილებში, ფაბრიკა-ქარხნებში, რისთვისაც მთავრობის ჯილდოები დაიმსახურა.

ნინო ანდრონიკაშვილმა დიდი, ლამაზი, ამასთანავე მწუხარებით აღსავსე გზა გაწეო. იგი ქართველი საზოგადოების მეხსიერებაში დარჩა, როგორც სამაგალითო დედა, მეუღლე, რძალი, სილამაზითა და პატიოსნებით შემკული პიროვნება.

ანდრონიკაშვილი ელფეთერ ლუარსაბის ძე. 12. XII. 1910, პეტერბურგი — 9. IX. 1989, თბილისი.

ფიზიკოსი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. დაიბადა ცნობილი ქართველი იურისტისა და საზოგადო მოღვაწის ლუარსაბ ანდრონიკაშვილის ოჯახში. ერთხანს ძმები ელფეთერი და ირაკლი, შემდგომ ცნობილი მწერალი, მეცნიერი და მსახიობი, სწავლობდნენ თბილისში. ოჯახის პეტერბურგში გადასვლის შემდეგ 1932 წელს ელფეთერმა დაამთავრა ლენინგრადის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ფიზიკა-მექანიკის ფაკულტეტი და მუშაობა დაიწყო აეროჰიდროდინამიკის ინსტიტუტში. მალე გადმოვიდა თბილისის უნივერსიტეტში და სათავეში ჩაუდგა ექსპერიმენტალური ფიზიკის კათედრას, ხოლო 1951 წლიდან საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ფიზიკის ინსტიტუტის დირექტორია. ე. ანდრონიკაშვილისათვის როგორც ექსპერიმენტატორი ფიზიკოსისათვის, მეტად ნაყოფიერი გამოდგა ის ოთხიოდე წელი (1945—1949 წწ.), როცა იგი ყვლევიტ სამუშაოს ეწეოდა მსოფლიოში სახელგანთქმული ფიზიკოსის ა. ლ. კაპიცას ხელმძღვანელობით. სწორედ აქ ქართველმა მეცნიერმა განახორციელა კლასიკური ექსპერიმენტები ჰელიუმის ზედენადობის უნიკალურ თვისებათა დადგენის მიზნით, რამაც მას საყოველთაო აღიარება მოუხვეჭა.

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ე. ანდრონიკაშვილმა საფუძველი ჩაუყარა დაბალი ტემპერატურების ფიზიკის შესწავლის საქ-

ნეს. მისი დიდი ძალისხმევით ბიძგი მიეცა ჩვენში კოსმოსური სხეულების ექსპერიმენტულ გამოკვლევათა განვითარებას; მანუჩოძე ლია მეცნიერის წვლილი აგრეთვე მყარი სხეულის რადიაციული ფიზიკის პრობლემების დამუშავებაში. ბოლო წლებში გამოჩენილი მეკლევარი ინტენსიურად და წარმატებით მუშაობდა ბიოლოგიური სისტემების თვისებათა კვლევისათვის ფიზიკური მეთოდების გამოყენების პრობლემებზე.

ელეფთერ ანდრონიკაშვილის ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის დაუტყობელი და დიდად ნაყოფიერი სამეცნიერო-პედაგოგიური და ფართო საზოგადოებრივი მოღვაწეობა აღინიშნა სსრ კავშირის ორგზის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატობით; ლენინის ქამი წარმის წითელი დროშის ორდენებით; მედლებითა და მრავალი სხვა ჯილდოთი.

ანდრონიკაშვილი ლუარსაბ ნიკოლოზის ძე: 14, II. 1872, სოფ. ოქო, ახლანდელი ახმეტის რაიონი — 19, XIII, 1939, თბილისი.

იურისტი, მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, საქართველოში იურიდიული განათლების ერთ-ერთი ფუძემდებელი, პროფესორი.

თბილისის კლასიკური გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ 1892 წელს ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტად. 1894 წელს დატოვა პეტერბურგი და ცოდნის გასაღრმავებლად გაემგზავრა გერმანიაში — ფილოსოფიის კურსს ისმენდა ჯერ ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტში კუნო ფიშერთან, ხოლო შემდეგ სტრასბურგის უნივერსიტეტის ვილჰელმ ვინდელბანდთან. პარალელურად ესწრებოდა გამოჩენილი გერმანელი იურისტების ელინეკისა და ლაბანდის ლექციებს სახელმწიფო სამართალში.

1897 წელს ლ. ანდრონიკაშვილი უბრუნდება პეტერბურგს და ორი წლის შემდეგ წარჩინებით ამთავრებს უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტს. მისი ნიჭი და ფართო განათლება მას საშუალებას აძლევდა აქვე დარჩენილიყო და საპროფესოროდ მომსახურებულიყო, მაგრამ მან სხვა გზა აირჩია. იგი ჩაეწერა პეტერბურგის ადვოკატურაში და სულ მალე სახელი გაითქვა პეტერბურგში და არა მარტო იმპერიის დედაქალაქში, როგორც ერთ-ერთმა საუკეთესო პოლიტიკურმა ადვოკატმა. თავის კარიერის მანძილზე იყო მონაწილეობდა ისტორიული მნიშვნელობის 100-ზე მეტ პოლიტიკურ სამართლო პროცესში. მათ შორის აღსანიშნავია ბათუმის დემონსტრაციის საქმე, ლეიტენანტ შმიდტის მეთაურობით აჯანყებულ შავი ზღვის მეზღვაურთა სევასტოპოლის, პეტერბურგის მუშათა დუბუტატების საბჭოს პროცესები, „ნოვოროსიისკის რესპუბლიკის“,

გრაფ იგნატიევის მკვლელობის, ნიკოლოზ მეორის მკვლელობის მომზადების, ჟურნალ „რუსკოე ბოგატსტვოს“ რედაქტორის ვ. კოროლენკოს საქმეები და სხვ.

ლ. ანდრონიკაშვილი იყო „პოლიტიკური საქმეების დამცველთა ჯგუფის“ ერთ-ერთი ორგანიზატორი, რომელიც დაუდალავ ბრძოლას ეწეოდა მეფის რეაქციულ სასამართლოსთან. იურისტის მაღალმა პროფესიულმა უნარმა მრავალი პოლიტიკური ბრალდებული ისანა ჯალათის ყულფისა თუ დევნისაგან.

1906 წელს ლ. ანდრონიკაშვილი აირჩიეს და 12 წლის მანძილზე ხელმძღვანელობდა პეტერბურგის ახალგაზრდა ვექილთა თანამემწეების თეორიულ კონფერენციებს.

თებერვლის რევოლუციის შემდეგ გამოჩენილი ადვოკატის ა. ფ. კონის თავმჯდომარეობით შეიქმნა კომისია, რომელსაც ევალებოდა 1903 წლის სისხლის სამართლის დებულების დამუშავება. კომისიაში შედიოდნენ ცნობილი მეცნიერები: ა. ჟიჟილენკო, ნ. ტაგანცევი და ლ. ანდრონიკაშვილი. მათ დაევალათ პოლიტიკურ და რელიგიურ დანაშაულთა თავების გადამუშავება.

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ლ. ანდრონიკაშვილი სამეცნიერო-პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა — კითხულობდა ახალი ფილოსოფიის კურსს ტულის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, სასამართლო მკერამიტყველებას მოსკოვის სიტყვის სახელმწიფო ინსტიტუტში. 1921 წლის ბოლოს იგი ოჯახით ბრუნდება საქართველოში და მოღვაწეობას იწყებს თბილისის უნივერსიტეტში. მან სათავე დაუდო რესპუბლიკაში იურიდიული განათლების საქმეს. თავდაპირველად მხოლოდ მას უხდებოდა ყველა იურიდიული კურსის წაკითხვა. ფართო განათლება და პრაქტიკული გამოცდილება საშუალებას აძლევდა თავი გაერთვია ამ რთული და საპატიო ამოცანისათვის. ამასთანავე იგი მონაწილეობდა ჩვენში უმნიშვნელოვანესი საკანონმდებლო აქტების მომზადებაშიც. 1930—1931 წწ. ლ. ანდრონიკაშვილი მიაგლინეს ამერიკის შეერთებულ შტატებში ჰარიმანის კონცესიის ლიკვიდაციასთან დაკავშირებით, რომელიც წარმატებით დაგვირგვინდა.

სამწუხაროდ ჩვენამდე არ მოუღწევია გამოჩენილი იურისტის ბრწყინვალე სიტყვებს სასამართლოში ან მისი თეორიული ხასიათის ნაშრომებს. შემონახულია მხოლოდ მის მიერ რუსულად თარგმნილი კუნო ფიშერის „დეკარტე“ და ნათარგმნის მეცნიერული რედაქცია, დარჩენილია ლ. ანდრონიკაშვილის ძირითადი იდეათა მხოლოდ მოკლე ჩანაწერები, ლექციების კურსი დანაშაულის ფსიქოლოგიაზე და სიტყვის კულტურაზე. მის დაკრძალვაზე ივანე ჯავახიშვილს უთქვამს: „ლუარსაბ, შენ წახვედი როგორც შესანიშნავი მომ-

ლერალი; წახვედი თან წაიტანე მთელი შენი სიმდიდრე და მომხიბვ-
ლელობა“.

ანდლულაძე დავით იასონის ძე. 3. X. 1895, სოფელი ზახ-
ვი, ოზურგეთის რაიონი — 19. XI. 1973, თბილისი.

მომღერალი, საქართველოს სახალხო არტისტი, სსრკ სახალხო
არტისტი, სსრკ სახელმწიფო და ზ. ფალიაშვილის სახელობის პრე-
მიების ლაურეატი.

დავით ანდლულაძემ 1925 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმ-
წიფო კონსერვატორია პროფესორ ე. გრონსკის კლასი. 1926 წელს
თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე მოეწყო მისი
დებიუტი ვერდის ოპერა „ბალ-მასკარადში“. 1927—1929 წწ. მოს-
კოვის სტანისლავსკის სახელობის მუსიკალური თეატრის სცენაზე
წარმატებით მღეროდა ლეკოს (რიმსკი — კორსაკოვის „მაისის ლა-
მე“), რუდოლფის (პუჩინის „ბოქმეა“), გრიგორის (ნესეოვსკის
„ბორის გოდუნოვი“) და სხვ. 1929—1933 წწ. დ. ანდლულაძე მშობ-
ლიური თეატრის სცენაზე ასრულებს ქართველი, რუსი და დასავ-
ლეთეგროპელი კომპოზიტორების ოპერებში ყველა წამყვან პარ-
ტიებს. 1933—1935 წწ. მომღერალი დიდი თეატრის დასშია, სადაც
განსაკუთრებით აღსანიშნავია მის მიერ განსახიერებული მანრიკო
და რადამესი (ვერდის „ტრაბადური“ და „აიდა“), რაული (მეირბე-
რის „ჰუგენოტები“) ზოზე (ბიზეს „კარმენი“). „დღესაც მესმის
ცნობილი სტრეტა „ტრუბადურიდან“ დავით ანდლულაძის შესრუ-
ლებით“, — წერდა სსრ კავშირის სახალხო არტისტი ი. პეტროვი,
1971 წლის 30 დეკემბერს გაზეთ „სოვეტსკაია კულტურაში“. თუმ-
ცა დ. ანდლულაძის მოღვაწეობა მოსკოვში ხანმოკლე იყო, მაგრამ
მან მაინც თვალსაჩინო კვალი დატოვა დიდი თეატრის ისტორიაში.

1935 წლიდან იგი კვლავ თბილისშია. განსაკუთრებით აღსანიშ-
ნავია დ. ანდლულაძის წვლილი ქართული ხელოვნების დეკადაზე
მოსკოვში 1937 წელს, რომელმაც აბესალომის როლის ბრწყინვალე
შესრულებით მამყენლთა ერთსულოვანი აღიარება მოიპოვა.
დ. ანდლულაძის პარტნიორი, რუსის და საქართველოს სსრ სახალ-
ხო არტისტი ვერა დავიდოვა აღნიშნავს: „ერთოვლ, ქართულ ოპე-
რებს დ. ანდლულაძე მთელი თავისი შემოქმედებითი ცხოვრების
მანძილზე მღეროდა და ეს კემპარიტად გიგანტური შრომა ოქროს
ფურცლად ჩაიწერა ქართული კლასიკური საოპერო ხელოვნების
განვითარების ისტორიაში“. 1947 წელს ტარიელის პარტიის
(მ. მშველიძის „ამბავი ტარიელისა“) შესრულებისათვის სსრ კავ-
შირის სახელმწიფო პრემია მიენიჭა.

დავით ანდლულაძეს ჰქონდა ფართო დიპლომატიური, ძლიერი, ლა-

მაზი ტემპრის დრამატული ტენორი, აქტიორული ნიჭი და მეტად მომხიბლავი სცენური გარეგნობა. მაღალი შინაგანი კულტურა ხელს უწყობდა გმირის განზოგადებული სახის შექმნაში.

ალსანიშნავია დავით ანდლულაძის პედაგოგიური მოღვაწეობა, რომელსაც 1946 წლიდან ვანო სარაჯიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში ეწეოდა. იგი დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა საბჭოთა ეოკალისტ პედაგოგთა შორის. მან აღზარდა მრავალი გამოჩენილი მომღერალი, მათ შორის ზურაბ ანჯაფარიძე, ზურაბ სოტყილავე, ნოდარ ანდლულაძე, ელდარ გუწაძე და სხვ. „ვიცნობ დავით ანდლულაძეს მისი ბრწყინვალე პედაგოგიური მოღწევებით, მოწაფეებით, რომელთაც სახელი მოუხვეჭეს თავიანთ მასწავლებელსაც და მის პედაგოგიურ მეთოდებსაც. ეს — „ლეგენდარული პროფესორია“, — წერდა საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, ლენინური და სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი ირინა არხიპოვა.

დავით ანდლულაძე დაჯილდოვებული იყო ლენინის ორი ორდენით, შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

ან თ ა ძ ე დოდო კონსტანტინეს ძე. 11. X. 1898, სოფელი ვარძია, ხარაგაულის რაიონი — 19. IV. 1978, თბილისი.

რეჟისორი და თეატრალური ხელოვნების მოღვაწე, კ. მარჯანიშვილის მოწაფე, საქართველოს სახალხო არტისტი, სსრ კავშირის სახალხო არტისტი.

1919—1920 წწ. სწავლობდა თბილისში ა. ჯაბადარის დრამატულ სტუდიაში. 1920—1925 წწ. რეჟისორის თანაშემწეა, ხოლო 1925 წლიდან მ. რუსთაველის სახელობის თეატრის რეჟისორია. 1927—1928 წწ. მოღვაწეობს თბილისის მუშათა თეატრში, ხოლო შემდეგ ხელმძღვანელობს თბილისის მოზარდ მაყურებელთა თეატრს. 1928—1933 წწ. დოდო ანთაძე ქუთაისში კოტე მარჯანიშვილის მიერ დაარსებულ თეატრშია, რომელთანაც ერთად არა ერთი საინტერესო სპექტაკლი დადგა. 1933—1938 წწ. მუშაობდა თბილისის კ. მარჯანიშვილის სახ. თეატრში. 1938 წელს დაინიშნა ქუთაისის თეატრის დირექტორად და სამხატვრო ხელმძღვანელად, რომელმაც სულ მოკლე ხანში შეძლო დასის დაკომპლექტება და სეზონისათვის რეპერტუარის მომზადება. 15 წლის მანძილზე ედგა იგი ამ თეატრს სათავეში. აქ მან განახორციელა არა ერთი საეტაპო მნიშვნელობის სპექტაკლს დადგმა. როგორიც იყო: შექსპირის „მეფე ლირი“, მ. გორკის „მტრები“, გ. ნახუტკირშვილისა და ბ. გამრეკელის „ლადო კეცხოველი“, ე. დარასელის „კიკვიძე“ და სხვ. აქვე ჩაუყარა საფუძველი ქუთაისის თოჯინების თეატრს.

1952—1957 წწ. დ. ანთაძე ა. გრიბოდოვის თეატრს ხელმძღვანელობს, 1957—1962 წწ. შ. რუსთაველის სახ. თეატრის დირექტორია, სადაც დაიწყო მისი დიდი თეატრალური მოღვაწეობა. 1962 წელს აირჩიეს საქართველოს თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარედ. 12 წელი ხელმძღვანელობდა იგი ამ მეტად საპატიო ორგანიზაციას, უანგაროდ ემსახურებოდა ქართული ხელოვნების განვითარების საქმეს.

დ. ანთაძის რეჟისორული ხელოვნება მკაფიო იდეური შინაარსითა და მხატვრული ჩანაფიქრის მთლიანობით ზასიათდება. მის სარეჟისორო შემოქმედებაში განსაკუთრებული ადგილი თანამედროვეობის ამსახველ სპექტაკლებს ეჭირა, დიდ ყურადღებას ანიჭებდა ქართული ორიგინალური პიესების დადგმას.

1962—1966 წწ. დოდო ანთაძემ გამოაქვეყნა ორ ტომად შემუშარები „დღენი ახლო წარსულისა“. წიგნში საინტერესოდ არის გამოცემული ოციანი წლებიდან მოყოლებული ქართული თეატრალური ცხოვრების ძირითადი მომენტები, მისი უანგარო სამსახური ეშობლიურ ხალხის წინაშე.

ანთაძე — ნაკაშიძე ნინო იოსების-ასული. 14. I. 1872, სოფელი ბახვი, ოზურგეთის რაიონი — 2. VII. 1963, თბილისი.

მწერალი და საზოგადო მოღვაწე. დაამთავრა თბილისის საბებიო ინსტიტუტი და ბალე თავის მეუღლესთან, გამოჩენილ საზოგადო მოღვაწესა და პუბლიცისტთან ილია ნაკაშიძესთან ერთად მოსკოვს გადავიდა საცხოვრებლად. აქ მათ დაბყვეს 1903 წლამდე. ამ პერიოდში გამოაქვეყნდა ახალგაზრდა მწერლის პირველი ნაწარმოებები.

1904 წელს მარიამ დემურიამ და ნინო ნაკაშიძემ საბავშვო ჟურნალის „ნაკადულის“ გამოცემა ითავეს. ამ ჟურნალის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მან წამართლა მოწინავე ქართველი საზოგადოების მოლოდინი და იქცა ქართველი ბავშვების ცოდნისა და განათლების წყაროდ. სწორედ აქ მუშაობისას დაინტერესდა ნ. ნაკაშიძე საყმაწვილო ლიტერატურით და პირველი ნაბიჯებიც აქვე გადადგა. იგი მთელი თავისი შემოქმედებით ებრძოდა ყოველივეს, რაც ნორჩი თაობის სულს ამახინჯებდა, იზიარებდა ლ. ტოლსტოის პედაგოგიურ შეხედულებებს, რომელსაც პირადად იცნობდა და ეს ნაცნობობა ასახა კიდევ მოგონებებში დიდ მწერალზე.

ნინო ნაკაშიძის კალამს ეკუთვნის რამდენიმე პიესაც. მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია „ვინ არის დამნაშავე?“. ამგდარი მოღვაწე ქართული საბავშვო თეატრის ერთ-ერთი დამაარსებელიცაა.

მწერალი ქალის დამსახურება აღინიშნა ორდენებითა და მედ-

ლებით. მაგრამ უმთავრესი და წარუშლელია ის ნათელი ხსოვნა და დიდი სიუყარულია რაც მან ხალხში თავისი ღვაწლითა და ხალასა შემოქმედებით დატოვა.

ანთელაეა ნიკოლოზ ვარდენის ძე. 11. IX. 1893, ზუგდი-
დი — 25. IV. 1970, თბილისი.

გულმკერდის ქირურგიის ფუძემდებელი საქართველოში. 1920 წელს დაამთავრა დონის როსტოვის უნივერსიტეტი და მუშაობა დაიწყო პოსპიტალური ქირურგიის კლინიკაში, რომელსაც საქართ-
ველოში მეცნიერული ქირურგიის ფუძემდებელი პროფესორი
გ. მუხამე ხელმძღვანელობდა. ერთ ხანს ზუგდიდში მუშაობდა. ქი-
რურგიული მკურნალობის ახალი მეთოდების შესასწავლად ერთი
წლით გერმანიაში იყო მივლინებული. სამშობლოში დაბრუნების
შემდეგ ნ. ანთელაეა ისევ ზუგდიდშია და განაგრძობს ნაყოფიერ
პრაქტიკულ საქმიანობას, პარალელურად ეწევა მეცნიერულ კვლე-
ვა-ძიებას. შემდეგ ისევ მიავლინეს ლენინგრადში, პროფესორ
ვ. ნ. შევტუნენკოსთან. 1939—1941 წწ. სათავეში ედგა დაღესტნის
სამედიცინო ინსტიტუტის პოსპიტალური ქირურგიის კათედრას.
1941 წელს ბრუნდება და საბოლოოდ მკვიდრდება თბილისში, სა-
დაც აგრძელებს პრაქტიკულ-საორგანიზაციო, მეცნიერულ და პე-
დაგოგიურ მოღვაწეობას.

ნიკოლოზ ანთელაეა, როგორც პრაქტიკოსი ქირურგი მეტად პო-
პულარული იყო. მის კალამს ეკუთვნის 200-ზე მეტი მეცნიერული
შრომა და 13 მონოგრაფია. მათში ძირითადად განხილულია ფილტ-
ვის ტუბერკულოზისა და ბრუცელოზის ქირურგიული მკურნა-
ლობის საკითხები. მეცნიერმა დაამუშავა ექსტრაპლევრული თო-
რაქოპლასტიკის ახალი მეთოდი, მის ნაშრომს „ფილტვებისა და
პლევრის ქირურგია“, ცნობილი ქირურგის ს. ფიოდოროვის სახე-
ლობის პრემია მიენიჭა; ნაშრომი „გულმკერდის ორგანოთა ქირურ-
გია“ გამოქვეყნდა ქართულ, რუსულ და უცხო ენებზე. მეცნიერის
პრაქტიკულ-თეორიული მოღვაწეობის მწვერვალად მიჩნეულია
„ფილტვების დაავადებათა ქირურგიული მკურნალობის მეთოდე-
ბის დამუშავებისა და პრაქტიკაში დანერგვისათვის“. ნაშრომმა და-
იმსახურა ლენინური პრემია.

ნ. ანთელაეა იყო ქირურგთა საკავშირო საზოგადოების გამგე-
ობის წევრი, ქირურგთა საერთაშორისო საზოგადოების ნამდვილი
წევრი, პიემონტის (იტალია) ქირურგიული საზოგადოების საპატიო
წევრი, ჩეხოსლოვაკიის პურკინიეს სახელობის საზოგადოების სა-
პატიო წევრი, ჟურნალების — „ხირურგია“, „გრუდნაია ხირურგია“
და „სოვეტსკაია მედიცინის“ სარედაქციო საბჭოების წევრი. იგი

1962 წლიდან იყო სსრკ მედიცინის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, 1957 წელს მიენიჭა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება. დაჯილდოვებული იყო ლენინისა და წითელი დროშის ორდენებით.

ანთელავა ჯიმშერ (ჯიმი) ნიკოლოზის ძე. 3. VI. 1928, თბილისი — 5. XII. 1987, თბილისი.

ოფთალმოლოგი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტი, ზოლო ასპირანტურის კურსი მოსკოვის პირველ სამედიცინო ინსტიტუტში გაიარა, სადაც დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია და აქვე დარჩა სამუშაოდ რამოდენიმე ხანს.

1958 წელს გადმოვიდა თბილისში, მალე დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია. 1972 წლიდან სათავეში ჩაუდგა ექიმთა დახელოვნების ინსტიტუტის თვალის სნეულებათა კათედრას. მისი ინიციატივით აშენდა ახალი რესპუბლიკური თვალის სნეულებათა საავადმყოფო, რომლის ბაზაზე შეიქმნა რესპუბლიკის ოფთალმოლოგიური ცენტრი.

ჯ. ანთელავას კალამს ეკუთვნის 100-მდე სამეცნიერო ნაშრომი ოფთალმოლოგიის საკითხებზე, მათ შორის 3 ფუნდამენტური მონოგრაფიული გამოცემა.

ტრადიციულ ქართულ ოჯახში აღზრდილი, დახვეწილი ინტელიგენტი, მშობლიური ერის უსაზღვროდ მოსიყვარულე, გარდაიცვალა შემოქმედებითი სიმწიფის პერიოდში.

ანთიძე — მელიაძე მანანა ვასილის ასული. 23. VIII, 1933 ქუთაისი — 19. II. 1994, თბილისი.

კინორეჟისორი თამაზ მელიაძის მეუღლე. თბილისის სამხატვრო აკადემიის არქიტექტურის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ 25 წლის მანძილზე აქვე ასწავლიდა არქიტექტურის საფუძვლებს. იყო ამავე აკადემიის დოცენტი.

ანფიმოვი იაკობ ათანასეს ძე. 29. X. 1852, ქ. სევსკი, ორიოლის გუბერნია — 11. II. 1930, თბილისი.

ნევროპათოლოგი და ფსიქიატრი, დამსახურებული პროფესორი. დაიბადა მღვდლის ოჯახში. სწავლობდა სასულიერო სემინარიაში, რომლის დამთავრების შემდეგ გაემგზავრა პეტერბურგს. და 1873 წელს ჩააბარა უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე. მასთან ერთად სწავლობდა მომავალში ცნობილი ფიზიოლოგი ი. პავლოვი. ისინი უსმენდნენ ისეთ ცნობილ პროფესორების ლექციებს,

როგორებიც იყვნენ ი. სუჩენოვი, დ. მენდელეევი, ა. ბუტლეროვი და სხვანი.

უნივერსიტეტის წარჩინებით დამთავრების შემდეგ დანიშნეს ბუნებისმეტყველების მასწავლებლად ორენბურგში. მაგრამ აქ მომხდარმა ერთმა უსდამოვნო შემთხვევამ აიძულა ახალგაზრდა მასწავლებელი დაეტოვებინა აქაურობა და დაბრუნებულიყო პეტერბურგში სადაც იგი მიიღეს სამედიცინო-ქირურგიული აკადემიის მესამე კურსზე. აკადემიის დამთავრების შემდეგ ი. ანფიმოვს ნიშნავენ თბილისის სამხედრო პოსპიტალში ორდინატორად. 1885—1892 წწ. პეტერბურგშია, სამხედრო ფსიქიატრიისა და ნერვიულ სნეულებათა კათედრაზე ჯერ იყო ორდინატორად და ასისტენტად, ხოლო სადოქტორო დისერტაციის დაცვის შემდეგ პრივატ დოცენტად. 1892—1894 წწ. განაგებდა ტომსკის უნივერსიტეტის ნერვიულ სნეულებათა და ფსიქიატრიის კათედრას, 1894 წლიდან კი 25 წლის მანძილზე ხარკოვის უნივერსიტეტის ნევროპათოლოგიისა და ფსიქიატრიის კათედრის ხელმძღვანელია.

1920 წელს ი. ანფიმოვი აირჩიეს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ნერვიულ სნეულებათა კათედრის გამგედ, სადაც მან დაჰყო 1925 წლამდე. როგორც ყოველთვის, იგი აქაც მუშაობდა მუყაითად და დიდი ენერგიით. მაგრამ აქ გამოვლინდა დიდი მეცნიერის მაღალი კეთილშობილური თვისებები. 1925 წლის სექტემბერში განცხადებით მიმართა უნივერსიტეტის რექტორს გადადგომის შესახებ და ადგილი დაუთმო მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორს ს. ნ. ყიფშიძეს. ამ თავის კეთილშობილურ გადაწყვეტილებას ასაბუთებდა იმით, რომ ქართველ სტუდენტებს მშობლიურ ენაზე მოესმინათ ლექციები ნევროპათოლოგიაში. სამკურნალო ფაქულტეტმა დაკმაყოფილა ი. ანფიმოვის თხოვნა, გადაუხადეს დიდი მადლობა და ნება დართეს წაეკითხა ლექციები საკვანძო საკითხებზე, შეუნარჩუნეს ადრინდელი ხელფასი.

პროფესორ ი. ანფიმოვის კალამს ეკუთვნის 60-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომი. იგი იკვლევდა თავის ტვინის ტრავმებს, ვეგეტატიური ნერვიული სისტემის დაავადებებს. მან გაამდიდრა ნევროპათოლოგია და ფსიქიატრია რიგი ახალი აღმოჩენებით.

თბილისში მოღვაწეობის დროს მეცნიერმა 10 შრომა გამოაქვეყნა, აქედან ერთი ქართულად, რომელიც დაიბეჭდა ჟურნალ „ჩვენს მეცნიერებაში“. იგი იყო კავკასიის სამედიცინო საზოგადოების თავმჯდომარე, ჯანდაცვის სახალხო კომისარიატის წევრი და სხვ.

ი. ანფიმოვისადმი დიდი პატივისცემის დამადასტურებელია ისიც, რომ 1952 წელს ქართველმა საზოგადოებრიობამ ფართოდ აღნიშნა

მცნეირის დაბადებიდან 100 წლისთავი. სიტყვებით და გულთბილი მოგონებებით გამოვიდნენ მისი მოსწავლეები და უმცროსი კოლეგები, აკადემიკოსები: ა. ნათიშვილი, პ. ქავთარაძე, პ. სარაჯიშვილი და სხვები.

იმ სახელოვან რუს მოღვაწეთა შორის, ვინც მჭიდროდ იყო დაკავშირებული საქართველოსთან და ღვაწლიც დასდეს მას, ერთ-ერთი ღირსეული ადგილი უკავია იაკობ ათანასეს ძე ანტიმოვსაძე:

არაბიძე ვასილ (ვასო) ოქროპირის ძე. 21. II. 1881, ზესტაფონი — 8. III. 1951, თბილისი.

თეატრისა და კინოს მსახიობი, რევოლუციური მოძრაობის აქტიური მონაწილე. სრულად ახალგაზრდა ჩაება რევოლუციურ საქმიანობაში. 1902 წელს გადასახლეს. საიდანაც გაიქცა და მოხვდა მოსკოვში. მან აქ შეადგინა ქართველ მებრძოლთა რაზმი, რომელიც აქტიურად იბრძოდა. 1905 წლის რევოლუციის ბარყადებზე. ამ დროს დაუახლოვდა სახელგანთქმულ რუს მომღერალს თ. შალიაპინს.

ვ. არაბიძე 1908 წლიდან მუშაობდა ქართულ პროფესიულ თეატრში. მისი ამპლუა იყო სახასიათო და დრამატული როლები — ჯიბო (შ. დადიანის „გუშინდელნი“), მოხუცი მოორი (შილერის „ყაჩაღები“), დარისპანი (დ. კლდიაშვილის „დარისპანის გასაქირი“), და სხვ.

ღიღიო ვასო არაბიძისა და მისი მეუღლის ცაცა ამირეჯიბის ღვაწლი ქართული თეატრისა და კინოს წინაშე. იგი მონაწილეობდა პირველ ქართულ მხატვრულ ფილმ „ქრისტიანეში“, სადაც მამის ხაინტერესო სახე შეჰქმნა. მოგვიანებით კი ითამაშა კინო-ფილმებში: „სტრამის ციხე“, „მამის მკვლელი“, „ბელა“, „უკანასკნელი ჯვაროსნები“, „დავით გურამიშვილი“ და სხვ.

საგანგებოდ აღსანიშნავია არაბიძეების ოჯახის წვლილი ზესტაფონის თეატრალურ ცხოვრებაში. აქ ეზიარნენ საყვარელ ხელოვნებას და გადადგეს პირველი შემოქმედებითი ნაბიჯები შემდგომში ქართული თეატრისა და კინოს ისეთმა კორიფეეებმა, როგორებიც იყვნენ უშანგი ჩხეიძე, სერგო ზაქარიძე, დოდო ანთაძე.

არაგვისპირელი (დედაბრიშვილი) შიო ზაქარიას ძე. 4. XII. 1867, სოფელი ქაისხევი დუშეთის რაიონი — 2. I. 1926, თბილისი.

მწერალი. სწავლობდა ჯერ დუშეთის, შემდეგ თბილისის სასულიერო სასწავლებელში. უკიდურესად გაჭირვებულმა მაინც მოახერხა 1890 წელს შესულიყო ვარშავის საბეითლო ინსტიტუტში.

აქ იგი აქტიურად ჩაება ქართველ სტუდენტთა მიერ დაარსებულ „საქართველოს განთავისუფლების ლიგაში“, რომელშიც მონაწილეობაც მას ძვირი დაუჯდა — იგი დაპატიმრეს და 9 თვე გაატარა ჯერ ვარშავის, შემდეგ ქუთაისის ციხეებში. 1895 წელს დაამთავრა და სამშობლოში დაბრუნდა როგორც ბეთალი.

მწერლობაში პირველი ნაბიჯები მან პიესებით დაიწყო, ჯერ კიდევ სემინარიაში სწავლისას, როცა დაწერა კომედიები. 1990 წელს ჟურნალმა „ჩეჩილმა“ დაბეჭდა მისი მოთხრობა „ჩემო შეინდაე“. ამის შემდეგ „ივერია“, „მოამბე“, „სახალხო ფურცელი“ და სხვა ქართული პერიოდული გამოცემები, ხშირად აქვეყნებენ მწერლის ნაწარმოებებს.

შიო არაგვისპირელმა ქართული პროზა აიყვანა ახალ საფეხურზე. მან დაამკვიდრა ჩვენს მწერლობაში მცირე ფორმის პროზაული ჟანრები — ფსიქოლოგიური ნოველა, ეტიუდი, ესკიზი, სურათი. აკაკი წერეთელმა შ. არაგვისპირელს „ახალი სკოლის მეთაური“ უწოდა. მის კალამს ეკუთვნის რომანი „გაბზარული გული“.

მწერლის შემოქმედება მრავალპლანიანია — მოიცავს როგორც პატრიოტულ („ჩემი სამშობლო ჩემი გულია...“, „მიწაა!!!“), ისე, სოციალურ მოტივებს („სამარცხენო ბოძთან“, „მიჯანყებული ამირანი“, „ჩემი ბრალი არ არის ღმერთო!..“, „ჩემო შეინდაე!“ და სხვ).

არაყიშვილი დიმიტრი ეგნატეს ძე. 11. II. 1873 წ., ელადიკაჯაზი — 13. VIII. 1953 წ., თბილისი.

კომპოზიტორი, ქართული პროფესიული მუსიკის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, გამოჩენილი მეცნიერი და პედაგოგი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, იგი მუსიკის ისტორიაში შევიდა არა მარტო როგორც დიდი მასშტაბის მუსიკოსი, არამედ როგორც გამოჩენილი მუსიკათმცოდნე და ეთნოგრაფი, ეროვნული საოპერო და სიმფონიური მუსიკის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, შესანიშნავი პედაგოგ-აღმზრდელი, მკვლევარი და საზოგადო მოღვაწე და თვალსაჩინო ადგილი დაიმკვიდრა ქართული პროფესიული მუსიკის ფუძემდებელთა შორის.

სიკვამლეის წლები დ. არაყიშვილმა ჩრდილოეთ კავკასიაში გაატარა. აქ მან 1890 წ. მოუსმინა ლ. აღნიაშვილის ქართული ხალხური სიმღერების გუნდს (ხელმძღვანელი ი. რატილი), რომელმაც მასზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა. დაახლოებით ამ პერიოდში დაწერა მან თავისი პირველი მუსიკალური ნაწარმოებები: რომანსი „ჩემო მკვლელო, ვიცი, ვიცი“ (ლექსი ი. ჭავჭავაძე) და ქართული სეკვა ფორტეპიანოსათვის.

1897 წ. „ივერიაში“ დაიბეჭდა მისი პირველი წერილი ქართულ პერიოდიკაში: „როგორ მოვეუაროთ ხალხურ სიმღერებს“. 1894 — 1901 წწ. დ. არაყიშვილი სწავლობდა მოსკოვის ფილარმონიული საზოგადოების სამუსიკო-დრამატულ სასწავლებელში, რომელიც წარმატებით დაამთავრა ა. ილინსკის (კომპოზიცია), ს. კრუგლიკოვის (თეორიული საგნები) და ვ. კესის (დირიჟორობა) ხელმძღვანელობით. მოსკოვშივე, როგორც უნივერსიტეტის ეთნოგრაფიული საზოგადოების სამუსიკო-ეთნოგრაფიული კომისიის წევრი, ფართო პრაგანდას უწევდა ქართულ მუსიკალურ ფოლკლორს. ამ ხაზით იგი აწყობს ექსპედიციებს აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში და ეთნოგრაფზე იწერს 500-ზე მეტ ხალხურ სიმღერას, რომელიც 3 დიდ კრებულად გამოსცა ვრცელი კომენტარებითა და გამოკვლევით. ამით მან გადაარჩინა და თაობებს შემოუნახა გაქრობის პირას მისული ხალხური საუნჯე.

დ. არაყიშვილმა 1917 წ. დაამთავრა მოსკოვის არქეოლოგიური ინსტიტუტი, ბრწყინვალედ დაიცვა დისერტაცია, რისთვისაც მიენიჭა სწავლული არქეოლოგის ხარისხი და ოქროს მედალი. მისი მოსკოვში მოღვაწეობა სხვა მხრივაცაა აღსანიშნავი — იგი აქ ეწეოდა აქტიურ საზოგადოებრივ და პედაგოგიურ მუშაობას; რუს მუსიკოსებთან ერთად საფუძველი ჩაუყარა „სახალხო კონსერვატორიას“, სადაც თვითონაც ასწავლიდა. 1908 წ. არბატის უღარიბეს მოსწავლეთათვის დააარსა მუსიკალური კურსები. ამავე წელს მისი პირადი თაოსნობითა და ღვაწლით გაბოღის პროგრესული ეურნალი „მუზიკა ი ეიზენ“ (წლების განმავლობაში დ. არაყიშვილი იყო ამ ეურნალის რედაქტორი). პარალელურად იგი აქტიური წევრია ა. სუმბათაშვილ — იუჯინის თაოსნობით დაარსებული „მეცნიერების, ხელოვნებისა და ლიტერატურის ქართული საზოგადოებისა“. ახლო ურთიერთობა ჰქონდა ს. ტანეევთან, მ. იპოლიტოვ — ევანოვთან, მ. პიატიცკისთან და სხვ. მოუხედავად ასეთი მრავალმხრივი და დამაბული საქმიანობისა დ. არაყიშვილი არ ივიწყებს შემოქმედებით შრომასაც — ამ პერიოდში შექმნა მან 20-ზე მეტი რომანსი, სიმფონიური სურათი, საგუნდო ნაწარმოები, ოპერა „თქმულება შოთა რუსთაველზე“. 1904 წელს შექმნილი ეს ოპერა, 1919 წლის 5 თებერვალს დაიდგა თბილისის საოპერო სცენაზე და ამ ნაწარმოებით იწყება ქართული ეროვნული ოპერის სცენური ისტორია.

1918 წელს დ. არაყიშვილი საქართველოში დაბრუნდა. იგი მთელი ენერგიით ჩაება ახალგაზრდა ქართველ მუსიკოსთა კადრების აღზრდის საქმეში. 1921 წელს მან თბილისში დააარსა მეორე კონსერვატორია, რომელთანაც ჩამოაყალიბა საგუნდო კლასი, სიმებიანი კვარტეტი, საოპერო სტუდია. 1923 წელს თბილისში არსებული ორი-

ვე კონსერვატორია გაერთიანდა. 1926—1930 წწ. იყო კონსერვატორიის დირექტორი, კათედრის გამგე, საკომპოზიციო ფაკულტეტის დეკანი. 1932 წ. სათავეში ჩაუდგა საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირს. გაზეთ „ივერიაში“ გამოქვეყნებულ ერთ-ერთ წერილში დ. არაყიშვილი წერდა: „დადგება დრო, როცა ქართული მუსიკა მოქალაქეობრივ უფლებას მოიპოვებს, როცა ქართული ხალხური მუსიკალური კულტურით დაინტერესდება მთელი მსოფლიო“. უნდა ითქვას, ამისათვის დიდ მამულიშვილს არ დაუზოგავს არც თავისი ნიჭი და არც თავისი შემოქმედებითი ტემპერამენტი. ყველაფერი ეს უშურველად გაიღო მან თავისი სამშობლოსათვის.

არღუთინსკაია — დოღორუკოვა — ამირაჯიბი სოფიო ვასილის ასული. 1. X. 1847, თბილისი — 14. X. 1906, მოსკოვი.

მთარგმნელი, ქველმოქმედი, პროფესორ კონსტანტინე ამირაჯიბის დედა. დაიბადა წარჩინებული თბილისელი სომხის, ვასილ არღუთინსკის ოჯახში. ამ ძირძველ ქალაქელებს, თავადობაც ქართველთაგან ჰქონდათ მიღებული და ამიტომ არღუთაშვილებად იწოდებოდნენ.

სოფიო ამირაჯიბი სწავლობდა ფაბრის პანსიონში, მაგრამ მამამისის ახირების გამო წლინახევრის შემდეგ სასწავლებლიდან გამოიყვანეს და იძულებული შეიქმნა თვითგანათლებას დასწავებოდა. სოფიო ადრე გაათხოვეს გენერალ მიხეილ ამირაჯიბზე, რომელიც მეტად პროგრესულად მოაზროვნე პიროვნება იყო. თავგამოდებით იბრძოდა ჩვენში სასოფლო-სამეურნეო იარაღების შემოტანაზე, მიწის რაციონალურ დამუშავებაზე და საერთოდ ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე. საინტერესოა, რომ ამირაჯიბების ოჯახში სამი ბავშვი აღიზარდა: ანასტასია, ბარბარე და კონსტანტინე. სამცხემ მეტნაკლებად საპატიო ადგილი დაიჭირა ქართული კულტურის ისტორიაში.

მართალია, სოფიო ამირაჯიბს კლასიკური განათლება არ მიუღია, მაგრამ სიბეჯითემ და წიგნის სიყვარულმა თავისი გაიტანა — იგი მშვენიერად დაეუფლა ქართულ, რუსულ, ფრანგულ და სხვა ენებს, დაეწაფა მსოფლიო ლიტერატურას. მან დიდი შრომა და ენერგია შეაღია XIX საუკუნის ქართველი პოეტების შედევრების რუსულ ენაზე თარგმნას. წიგნი გამოიცა მისი გარდაცვალების შემდეგ, 1909 წელს.

ბიცოცხლის უკანასკნელი წლები სოფიო ამირაჯიბმა მოსკოვში გაატარა. მის სახლში არბატზე ხშირად იყრიდნენ თავს ხელოვნე-

ბისა და ლიტერატურის გამოჩენილი მოღვაწეები. მათ შორის, პეტრე ჩაიკოვსკის ძმა მოდესტი, რუსული თეატრის მშენებელი მარია ერმოლოვა, ანასტასია ამირაჯიბის პედაგოგი ხატეაში ვალენტინ სეროვი და სხვები.

სოფიო ამირაჯიბი იყო დიდი ქველმოქმედი. იგი გარდაცვალებამდე ნივთიერად ეხმარებოდა ნიჭიერ ახალგაზრდებს, ხელს უწყობდა მათ უმაღლესი განათლების მიღების საქმეში. გულწრფელი პატივისცემით სარგებლობდა ქართველ პროგრესულ საზოგადოებაში. ამ სიმათიებს კარგად გამოხატავს დიდი აკაკის ლექსი, რომელითაც იგი დასტირის ქალბატონი სოფიოს საფლავს: „ვნახე საფლავი გულმოსაკლავი... მშვიდობით დაო, მკვდარო, უკვდავო... კურთხეულ იყოს შენი ხსენება, და მოგენიჭოს, როგორც უბიწოს აწ საუკუნო აქ განსვენება“.

არსენიშვილი კონსტანტინე იერონიმეს ძე. 4. IX. 1907, ქუთაისი — 17. VII. 1968, თბილისი.

ჰიდროტექნიკოსი, მეცნიერების დოქტორი, პროფესორი. დაამთავრა ქუთაისის ვაჟთა გიმნაზია და 1930 წელს საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტი. შემდეგ სწავლობდა მოსკოვის კუიბიშევის სახელობის საინჟინრო-სამშენებლო ინსტიტუტის ასპირანტურაში.

კ. არსენიშვილი ჯერ კიდევ სტუდენტობისას ჩაება შრომით საქმიანობაში. მუშაობდა წყალთა მეურნეობის სისტემაში. მოგვიანებით იგი სამეცნიერო მოღვაწეობას ეწეოდა საქართველოს ჰიდროტექნიკისა და მელორაციის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში, სადაც ხელმძღვანელობდა ჯერ ჰიდროტექნიკურ ნაგებობათა, ხოლო შემდეგ წყალმომარაგების განყოფილებებს. იგი იყო 41 შრომის ავტორი. მისი ნაშრომები განზოგადებულია მონოგრაფიაში: „მგორავი ტალღების ზემოქმედება ჰიდროტექნიკურ ნაგებობებზე“, შრომის ღირებულებაზე ისიც მეტყველებს, რომ იგი თარგმნილია რუსულად და ინგლისურად. მისი მეცნიერული მეთოდებით აიგო ჰიდროტექნიკური ნაგებობები საქართველოში (ტყეზული, იგოეთი) და ჩვენი რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთაც. მეცნიერის მიერ დაშუქებული არსების პროფილები შეტანილია ამერიკის შეერთებული შტატების ჰიდროტექნიკურ ნაგებობათა დაპროექტების სტანდარტებში.

კონსტანტინე არსენიშვილი წლების მანძილზე ეწეოდა ნაყოფიერ პედაგოგიურ მოღვაწეობას — სათავეში ედგა ჰიდროტექნიკურ ნაგებობათა კათედრას საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო

ინსტიტუტში. 1967 წელს მიენიჭა მეცნიერის დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

ასათიანი გურამ ლევანის ძე. 12. VIII. 1928, თბილისი — 29. VI. 1982, თბილისი.

კრიტიკოსი და ლიტერატურათმცოდნე, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი. მამის, ცნობილი მწერლის ლევან ასათიანის ოჯახში იზრდებოდა. ამან ღრმა კვალი დააჩნია მის ინდივიდუალობას. იგი იყო ფართო გაქანების მრავალმხრივი შემოქმედი. ათეული წლების მანძილზე იღვა ლიტერატურულ-საზოგადოებრივი ცხოვრების შუაგულში, თავდადებულად ემსახურებოდა ჩვენი ერის მხატვრული კულტურის, ახალი ქართული კრიტიკული აზროვნების გამდიდრება-განვითარების საქმეს.

გურამ ასათიანი სწავლობდა თბილისის, შემდეგ მოსკოვის უნივერსიტეტში, სადაც ასპირანტურაც დაამთავრა და 1956 წელს საქართველოში დაბრუნდა. ამ დროიდან იწყება მისი ნაყოფიერი ლიტერატურული მოღვაწეობა. თუმცა ჩვენი საზოგადოება უკვე 1950 წლიდან იცნობდა, როგორც ნიჭიერ შემოქმედს. იყო „ლიტერატურა, ნაია გაზეთის“ საკუთარი კორესპონდენტი საქართველოში, კინოსტუდია „ქართული ფილმის“ სასცენო განყოფილების გამგე, შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, ახალი ქართული ლიტერატურის განყოფილების გამგე, ხოლო 1977 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე „ლიტერატურა-ნაია გრუზიას“ მთავარი რედაქტორი. 1977 წელს მონოგრაფიისათვის „ვეფხისტყაოსნიდან“ „ბახტრიონამდე“ მიენიჭა ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხი. სხვადასხვა დროს იგი იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის პრეზიდიუმის წევრი, ჟურნალების „ლიტერატურა-ნაიე ობოზრენიეს“, „ცისკრის“, აღმანახ „კრიტიკის“, გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს“ რედკოლეგიების წევრი, საქართველოს მწერალთა კავშირთან არსებული აფხაზური ლიტერატურის საბჭოს თავმჯდომარე, სსრკ მწერალთა კავშირთან არსებული კრიტიკის საბჭოს წევრი.

ასეთი საზოგადოებრივი დატვირთვის მიუხედავად, გურამ ასათიანს არ უღალატია თავისი ძირითადი, მწერლური მოწოდებისათვის თუმცა ნაადრევად წავიდა ამ ქვეყნიდან ვალმოხდილი. იგი ერთ-ნაირი ინტერესით იკვლევდა XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურის მიმართულებებს და ამ მიმართულებათა შემოქმედ კლასიკოსთა ცხოვრებას, აგრეთვე მისი თანამედროვე ძველი და ახალი თაობის მწერალთა ნაღვაწს.

კრიტიკის სფეროში გ. ასათიანის გამჭვირვალე თვალს და მაღალ გე-

მოწვევას არ გამოჰპარვია რაიმე ახალ, მნიშვნელოვანი, ღირებუ-
ლი. ამასთან, იყო პირუთენელი, თავისუფალი ყოველგვარი სიმპა-
თია-ანტიპათიისაგან.

ბოლო წლებში კრიტიკოსი გაიტაცა ქართული ეროვნული სუ-
ლისა და ხასიათის ამოცნობის კვლევამ, რაც აისახა მის უკანასკნელ
წიგნში „სათავეებთან“. ავტორი იხმობს დიდძალ ისტორიულ, ლი-
ტერატურულ და ფოლკლორულ მასალას და მისი გამოყენებით
არკვევს, თუ რა ძალამ შეუწარმოა ქართველ კაცს „მეობა“, რა
ძალამ გადარჩინა იგი და რამ შეაძლებინა ჭიუტად ეშენებინა ის,
რაც ათასგზის მოსრა მტერმა.

„სათავეები“ როგორც ამგვარად პრობლემის დაყენებისა და
კვლევის პირველი ცდა, სადავო საკითხებისაგან არ იქნება დაზღ-
ვეული, მაგრამ ერთი ცხადია, ესაა ფართო ერუდიციის მქონე შე-
მოქმედის მიერ მასშტაბურად აღქმული ჩვენი წარსული.

ასათიანი ლადო (ვლადიმერ) მელქისედეკის ძე. 14. I. 1917,
ქუთაისი — 23. VII. 1943, თბილისი.

პოეტი. დაიბადა პედაგოგების ოჯახში. საშუალო განათლება
მშობლიურ სოფელ ბარდნალაში მიიღო. შემდეგ წარმატებით და-
ამთავრა ცაგერის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკუმი და გახდა ქუ-
თაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის საბუნებისმეტყველო ფაკულ-
ტეტის სტუდენტი. თუმცა ლადო კარგ მოსწავლედ ითვლებოდა,
მაგრამ გული მაინც ჰუმანიტარული დისციპლინებისაკენ მიუწევდა.
განსაკუთრებული ინტერესით ისმენდა გ. ახვლედიანის, კ. კეკელი-
ძის, დ. უზნაძის, ს. ყაუხჩიშვილის, ვ. კოტეტიშვილის, მ. გოგიბე-
რიძის, შ. ნუცუბიძის, ს. დანელიას, ნ. ბერძენიშვილის, ა. შანიძის,
ვ. თოფურიას ლექციებს. განსაკუთრებით ემადლიერებოდა ამ უკა-
ნასკნელს.

ინსტიტუტი ლადომ 1938 წელს დიდი წვალებით დაამთავრა (რაც
გამოწვეული იყო დედის უკანონო დაპატიმრებითა და სამუდამო
დაკარგვით) და თბილისში გადმოსახლდა. პოეტმა ლექსების წერა
ჯერ კიდევ ათიოდე წლისამ დაიწყო, ხოლო მისი პირველი ლექსი
კი დაიბეჭდა ქუთაისის გაზეთ „სტალინელში“.

უკვე მისი შემოქმედების გარიჟრაჟზე ნათელი გახდა, რომ ჩვენს
მწერლობაში მოვიდა კლასიკური ქართული ლიტერატურის ტრადი-
ციებზე აღზრდილი, და ამ ტრადიციების გამგრძელებელი, ორიგი-
ნალური და ხალასი ნიჭის პოეტი.

ყოველივე ამის გამო ლ. ასათიანს არ გასჭირვებია თბილისის
პოეტურ სამყაროში ჩართვა, მისი პოპულარობა სულ უფრო იზრ-
დებოდა. იგი რესპუბლიკური ჟურნალ-გაზეთების („ნორჩი ლენი-

ნელი“, „ახალგაზრდა კომუნისტი“, „ჩვენი თაობა“, „მნათობი“) აქტიური თანამშრომელია.

1939 წელს პოეტი გაიწვიეს სამხედრო სამსახურში, მაგრამ ავადმყოფობის გამო ჯარიდან მალე დაითხოვეს. 1940 წელს გამოქვეყნდა მისი პირველი წიგნი, — სულ 38 ლექსით. 1941 წელს ჯანმრთელობის გაუარესების გამო, იგი აბასთუმანში მკურნალობს. ამან დიდად იმოქმედა მის სულიერ განწყობილებაზე, თუმცა პოეტის შემოქმედებას უიმედობის ქანგი არ მოჰკიდებია. ლაღოს ჯანმრთელობა სულ უფრო უარესდებოდა და მისი დეკანებით თბილისში ჩამოაყვანეს, სადაც მალე გარდაიცვალა.

ლაღო ასათიანს სულ ასიოდე ლექსისა და ორი პოემის დაწერა დასცალდა, მაგრამ მისი „საღაღობო“, „კრწანისის ყაყაოები“, „ბარდნაღა“, „ფიროსმანის ღუქანი“, „გულბაათ ჭავჭავაძე“, „სა-საფლაო“ და ბევრი სხვა სამუდამოდ დამკვიდრდა ქართული პოეზიის ოქროს ფონდში. ლაღო ასათიანის შემოქმედება ეს ერთი სიყვარულითა და სიცოცხლით სავსე სიმღერაა სამშობლოზე, მის წარსულზე, მის ბუნებასა და ადამიანებზე. სწორედ ამიტომ მადლიერმა შთამომავლობამ და მისი დიდი პოეზიის თაყვანისმცემლებმა პოეტის ნეშტი 1968 წლის 24 აპრილს ვაკის სასაფლაოდან დიდუბის პანთეონში გადმოასვენა.

ასათიანი ლევან ნიკიფორეს ძე. 12. VII. 1900, თბილისი — 14. V. 1955, თბილისი.

მწერალი, ქართული ლიტერატურის მკვლევარი, ისტორიკოსი და საზოგადო მოღვაწე. სწავლობდა ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში, შემდეგ თბილისის უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე. 20-იან წლებში აქტიურად ჩაება ლიტერატურულ ცხოვრებაში და უმაღლესი სასწავლო საზოგადოებრიობისა და მკითხველთა ფართო წრეების ყურადღება. მისი სახით ქართულ კულტურას მოევლინა ფრიად ნიჭიერი და განათლებული მოღვაწე. იმედათია ჩვენი ერის ცხოვრებაში რაიმე მოვლენა, რომ ლ: ასათიანი ცხოველი ინტერესით არ მოჰკიდებოდეს და აქტიურად არ გამოხმაურებოდეს მათ. იგი განსაკუთრებლად მრავალმხრივი და ღრმა მოაზროვნე იყო. აღსანიშნავია მისი საყურადღებო ნაშრომები: „ვოლტერიაანობა საქართველოში“, „ძველი საქართველოს პოეტი ქალები“, „ბუშკინი და ქართული კულტურა“, „მაიაკოვსკი და საქართველო“ და სხვ. მწერლის მონოგრაფია „ცხოვრება აკაკი წერეთლისა“, სამართლიანად ითვლება ქართული ლიტერატურათმცოდნეობის ერთ-ერთ საუკეთესო გამოკვლევად. აღსანიშნავია ისიც, რომ ლევან ასათიანის რედაქციით გამოცემულია ქართველ კლასიკოსთა თხზულებანი ქარ-

თულ, რუსულ, უკრაინულ და სომხურ ენებზე. მისი ინტერესების გარეთ არ დარჩენილა არც ქართული თეატრი, კინო და მხატვრობა. სხვადასხვა დროს მუშაობდა „მნათობის“ პასუხისმგებელ მდივნად. რუსთაველის თეატრის ლიტერატურული ნაწილის გამგედ, კინოსტუდიის სასცენარო განყოფილების გამგედ, მოგვიანებით რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტში, უფრო მეცნიერ თანამშრომლად. იყო ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში კითხულობდა ჟურნალისტიკის კურსს.

ასათიანი მამია ვასილის ძე. 11. III. 1907, ქუთაისი — 5. III. 1970, თბილისი.

მწერალი. მშობლიურ ქუთაისში დაამთავრა პედაგოგიური ტექნიკუმი და სწავლა განაგრძო თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. მუშაობდა ქუთაისში საშუალო სკოლის დირექტორად, განათლების განყოფილების გამგის მოადგილედ, სოქართველოს მწერალთა კავშირის ქუთაისის განყოფილების თავმჯდომარედ და სხვ. მისი პირველი ლექსი დაიბეჭდა 1929 წელს, პირველი წიგნი „ხუთი ნოველა“ 1936 წელს. ამას მოჰყვა კრებულები: „მოთხრობები“, „კავკასიის კალთებზე“, „მიაგულის სიყვარული“, „შიშველი ხმალი“, „მთის ლეგენდები“, „გეგუთის ძელქვები“ და სხვა, რომლებშიც მწერალი ქადაგებს გმირობის, სიყვარულის, მეგობრობის, სამშობლოსათვის თავდაბების იდეებს.

მამია ასათიანი იყო მრავალ განსაცდელგადახდილი მწერალი, რომელსაც ბოლომდე ჰქონდა შენარჩუნებული სულიერი სიფაქიზე, კეთილშობილება და ადამიანებისადმი სიყვარული. მან ქართულ ენაზე თარგმნა მ. შოლოხოვის ნაწარმოებები, მ. ლაკერბაის მოთხრობები, ი. თარბას რომანი „ნაცნობი კაცი“. დაგვიტოვა საგულისხმო მოგონებები ქართველი ხალხის ისეთ საამაყო შეილებზე, როგორიც არიან კოტე მარჯანიშვილი, უშანგი ჩხეიძე, გალაკტიონი, პაოლო იაშვილი, გიორგი შავგულიძე, შალვა ღამბაშიძე, დია ჩიანელი. მასვე ეკუთვნის წიგნი დოდო ანთაძის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე.

აფხაიძე ემანუელ ელისეს ძე. 17. VIII. 1899, ქუთაისი — 8. XI. 1970, თბილისი.

მსახიობი. დაამთავრა ქუთაისის რეალური სასწავლებელი. 1920 წელს დაიწყო მუშაობა მოკარნახედ ქუთაისის თეატრში. მალე იგი მსახიობად იწყებს მუშაობას ჯერ ბათუმის, შემდეგ ქუთაისის თეატრებში, 1924 წლიდან რუსთაველის სახელობის თეატრშია, ამ-

ჯერადაც მოკარნახედ და პარალელურად სწავლობს აკაკი ფაღვას დრამატულ სტუდიაში. 1926 წელს დაამთავრა სასწავლებელი და ჩაირიცხა რუსთაველის თეატრის დასში.

ახალბედამ პირველივე ეპიზოდური როლებით მიიპყრო ყურადღება და დიდი რუდუნებით და სიბეჭითით ეძებდა საკლთარ გზას. ამ თვისებებმა და ხალასმა ნიჭმა, საბოლოოდ იგი გახდა რუსთაველის თეატრის ერთ-ერთი წამყვანი მსახიობი. ამ სცენაზე მან ითამაშა ასამდე როლი და ყველა მათგანი გამოიჩინოდა შესრულების მრავალფეროვნებით, სიღალით, ემოციურობით, სათუთი, აღმანიური გრძნობების გამოვლენით, რასაც მაყურებელი გადაწყვედა აფხაიძისეულ აქტიორულ სამყაროში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია გონჯა (ს. შანშიაშვილის „არსენა“), ნესტორი (შ. დადიანის „ნაპერწყლიდან“), მისაი (შ. დადიანის „თეთნულდი“), ბესო (ა. სუმბათაშვილის „ლალატი“), დუდკინი (ა. ოსტროვსკის „უდანაშაულო დამნაშავენი“) მირზა (ი. მოსაშვილის „ჩადირული ქვები“, ამ როლისათვის მიენიჭა სსრკ სახელმწიფო პრემია 1951 წელს), პანდოლო (კ. გოლდონის „საპატარძლო აფიშით“), დიეგო (კ. ფლეტჩერის „ესპანელი მღვდელი“) და სხვა.

მრავალი როლი განასახიერა ე. აფხაიძემ ქართულ კინოში და აქაც დასამახსოვრებელი სახეებით გაამდიდრა ეროვნული კინემატოგრაფია. მონაწილეობდა ფილმებში: „სურამის ციხე“, „ნარინჯის ველი“, „დაკარგული სამოთხე“, „ფიცი“, „გიორგი საყაძე“, „ჭრიჭინა“, „მამია წყნეთელი“, „განაჩენი“, „დღე უკანასკნელი, დღე პირველი“ და სხვ.

დიდი დამსახურება მოუძღვის მსახიობს ქართული ესტრადის შექმნა-განვითარებაში. წერდა საკლთარ იუმორისტულ ლექსებს, რომელთაც თვითონვე დიდი წარმატებით ასრულებდა ესტრადაზე. დაჯილდოვებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით. მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება.

ა ფ ზ ა ი ძ ე შალვა ნიკოლოზის ძე. 20. VII. 1894, სოფ. ძუყნური, ტყიბულის რაიონი, — 19. II. 1968, თბილისი.

პოეტი და ლიტერატურათმცოდნე. დაიბადა ოკრიბის ერთ მიყრუებულ სოფელში. ადრე დაობლებული ბაბუამ გაზარდა. დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და შევიდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. ისმენდა ნიკო მარის, ივანე ჯავახიშვილისა და სხვა გამოჩენილ მეცნიერთა ლექციებს. უმაღლესი განათლების მიღების შემდეგ 1917 წელს დაბრუნდა სამშობლოში. მისი პირველი ნაწარმოებები — სონეტე-

ბი 1918 წელს გამოქვეყნდა ქუთაისის გაზეთ „მეგობრობაში“. აქედან მოყოლებული, იგი „ციხეგრანწელთა“ ლიტერატურული ჯგუფის აქტიური წევრია. მას იტაცებდა აქ გაერთიანებული ახალგაზრდა პოეტების იშვიათი მეგობრული სულისკვეთება, ლტოლვა სიკეთისა და სილამაზის სამყაროსაკენ, მაღალი პატრიოტული გრძნობა და მარჯვე პოეტური სიტყვა.

შალვა აფხაიძე მრავალი პოეტური კრებულის ავტორია. მისი შემოქმედებისათვის უპირველესად დამახასიათებელია ბუნებისა და ისტორიის ჰუმანიტური აღქმა, ხოლო პოეტური ხილვისა და მოქმედების არცდ აღებულია მთელი საქართველო.

თავად პოეტი საკუთარ შემოქმედებას მოკრძალებით აფასებდა, მაგრამ სინამდვილეში მან დაფიქტოვა წრფელი და უნაჩქარი ლირიკული პოეტურ ქმნილებათა ნიმუშები, მონოგრაფიები — ნდრო ახმეტელზე. აკაკი ხორავასა და ვეროკო ანჯაფარიძეზე; შესანიშნავი ლიტერატურული ეტიუდები გიორგი ლეონიძეზე, სიმონ ჩიქოვანზე, ირაკლი აბაშიძეზე; მოგონებები პაოლო იაშვილზე და ტაციან ტაბაძეზე; თარგმნა მ. გორკის, დ. ფურმანოვისა და სხვათა ნაწარმოებები; შეადგინა „აფხაზური პოეზიის ანთოლოგია“ და კიდევ რამდენი რამ.

შალვა აფხაიძე წლების განმავლობაში იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის მთავარი კომსულტანტი, რომლის ხელდებითაც ქართულ პოეზიაში აღიზარდა მთელი თაობები.

ქართული კულტურის გამოჩენილი მოღვაწის ნაყოფიერი და საზოგადოებრივი მუშაობა აღინიშნა „საპატიო ნიშნის“ ორდენითა და მედლებით.

აღსაბამდე შოთა რევაზის ძე. 10. XII. 1896, თბილისი — 6. VII. 1966, თბილისი.

რეჟისორი, საქართველოს სახალხო არტისტი. სწავლობდა თბილისში. ა. ჯაბადარას დრამატულ სტუდიაში. შემდეგ მუშაობდა თბილისის სახალხო სახლში მსახიობად. 1923 წელს შევიდა მოსკოვის სამხატვრო თეატრში რეჟისორ ვახტანგ მჭედლიშვილის მიერ დაარსებულ ქართულ დრამატულ სტუდიაში, რომლის დამთავრების შემდეგ დაბრუნდა სამშობლოში; 1927 წელს თბილისის მუშათა თეატრში პირველად დადგა გ. ერისთავის „გაყრა“. სპექტაკლმა თეატრალური საზოგადოების ყურადღება დაიმსახურა. ნიჭიერი რეჟისორი მალე მიიწვიეს შ. რუსთაველის თეატრში, სადაც ათი წელი მოღვაწეობდა. აქ მისი რეჟისორობით დადგმული სპექტაკლები მუდამ მოწონებით სარგებლობდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია გ. კირსონის „ლიანდაგი გუგუნებს“, ა. კორნეიჩუკის „პლატონ კრე-

ჩეტი“, ფ. შილერის „ყაჩაღები“ (ა. ახმეტელთან ერთად), უ. შექსპირის „ოტელო“ და სხვ.

1943 წლიდან 1949 წლამდე შ. აღსაბაძე ზაქარია ფალიაშვილის ოპერისა და ბალეტის თეატრშია, სადაც განახორციელა „აბესალომ და ეთერის“, ნ. რიმსკი-კორსაკოვის „მეფის საცოლისა“. ა. კერესელიძის „ბაში-აჩუყის“ დადგმები. რეჟისორის ხშირად იწვევდნენ რესპუბლიკის გარეთ, აღიარებულ თეატრალურ ცენტრებში — მოსკოვსა და ლენინგრადში, აგრეთვე ბაქოში და სხვ.

შალვა აღსაბაძე 1928 წლიდან პარალელურად პედაგოგიურ მოღვაწეობასაც ეწეოდა. ჯერ იყო რუსთაველის თეატრთან არსებულ დრამატიულ სტუდიაში მასწავლებელი, შემდეგ რუსთაველის სახელობის თეატრალურ ინსტიტუტში პროფესორი. 1943 წელს მისი შაოსნობით ე. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიაში დაარსდა საოპერო სტუდია.

შ. აღსაბაძე ოპერების „ლადო კეცხოელი“ (კომპოზიტორი გ. კილაძე) და „პატარა კახი“ (კომპოზიტორი ვ. გოციელი) ლიბრეტოს ავტორია.

დაუცხრომელი მოღვაწე და შემოქმედი, დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

ა ბ ა ლ ა ძ ე — ბ ა ხ ტ უ რ ი ძ ე ელენე სიმონის ასული. 1903. სოფელი კორნახი, ჩოხატაურის რაიონი — 12. III. 1989, თბილისი. პეტრე ბახტურიძის მეუღლე, დიასახლსი.

ა ბ ე ლ ე დ ი ა ნ ი ელენე დიმიტრის ასული. 5. IV. 1901, თელავი — 30. XII. 1975, თბილისი, მხატვარი. დაიბადა ზოფინავე ქართველი ინტელიგენტის ოჯახში. თელავმა, კახეთის ულამაზესმა ბუნებამ, თბილმა ოჯახურმა გარემომ, წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინეს პატარა ელენეზე და ბავშვმა იმავეითვე შეისისხლხორცა ბუნების, ჩვენი ხალხის, ქართული ხუროთმოძღვრების სიყვარული.

შემდეგ თბილისი, ქალთა მეორე გიმნაზია, პირველი კერძო გაცეთალები ნ. სკლიფასოვსკის კლასში.

1916 წელს ელენე ამთავრებს გიმნაზიას და მხატვრობით გატაცება თანდათან სერიოზული და ერთადერთი ხდება.

1919 წელს თბილისში ეწყობა ქართველ მხატვართა გამოფენა, რომელშიც აღიარებულ ოსტატთა გვერდით საზოგადოებას წარუდგა ახალგაზრდებიც: დ. კაკაბაძე, ლ. გუდიაშვილი, შ. ქიქოძე, მათ შორის იყო ე. ახვლედიანიც.

1922 წელს ე. ახვლედიანი შედის თბილისის სამხატვრო აკადე-

მიაში და ცოტა ხანში, როგორც აკადემიის სტიპენდიანტი, მიემგზავრება საზღვარგარეთ.

...პარიზი, კოლაროსის აკადემია. აქ სხვადასხვა დროს სწავლობდნენ საქვეყნოდ ცნობილი მხატვრები: გოგენი, სეროვი, გრამარი და სხვა მრავალი. ახალგაზრდა ელენესათვის ეს კარგი სკოლა იყო.

ცოტა ხნის შემდეგ ე. ახვლედიანი თავის მეუღლესთან, აგრონომ აპოლონ კაკაბაძესთან ერთად, მიემგზავრება იტალიას.

ევროპის კულტურულ ცენტრებში გატარებული წლები, მიუხედავად მრავალი დაბრკოლებისა, მეტად ნაყოფიერი გამოდგა შემოქმედისათვის. მხატვარმა მიიღო მონაწილეობა მრავალ გამოფენაში. პარიზში მოეწყო მისი პერსონალური გამოფენა მისი ნაწარმოებები გაიყიდა და მოხვდა ცნობილ კოლექციებში, მათ შორის ამერიკაშიც. ახალგაზრდა მხატვრის შემოქმედებას დიდად აფასებდნენ ცნობილი კრიტიკოსები, გუსტავ კონე და მორის რენალი.

ყველაფერი ეს მომხიბლავ პერსპექტივებს უშლიდა ახალგაზრდა შემოქმედს ევროპის აღიარებულ კულტურულ ცენტრში, მაგრამ... 1927 წელს იგი ბრუნდება სამშობლოში და აქტიურად ებმება კულტურულ ცხოვრებაში. იგი მიიწვია კ. მარჯანიშვილმა. აქედან მოყოლებული ე. ახვლედიანმა თითქმის 80 სპექტაკლი გააფორმა თბილისის, მოსკოვის, ლენინგრადის და საქართველოს პერიფერიის თეატრებში.

აღსანიშნავია, რომ მხატვარი მუშაობდა მხატვრობის მრავალ ჟანრში, მაგრამ იგი მაინც ბოლომდე დარჩა აღიარებულ პერსონაჟტად და საფუძველი ჩაუყარა (ალ. ციმაკურიძესა და დ. კაკაბაძესთან ერთად) დღევანდელი ქართული პეიზაჟური ფერწერის განვითარებას. მის მიერ შესრულებული ძველი თბილისის ხედები სამუდამოდ შევიდა ქართული და საბჭოთა მხატვრობის ოქროს ფონდში.

ე. ახვლედიანის შემოქმედებითი და მოქალაქეობრივი აქტივობის წყალობით, იგი იყო გამორჩეული საზოგადო მოღვაწეც, ამ სიტყვის მაღალი და წმინდა გაგებით. საყოველთაოდ ცნობილია ქალბატონი ელენეს სახელოსნოში მოწყობილი შემოქმედებითი საღამოები და გამოფენები. სწორედ ამ გამოფენებმა დაულოცეს გზა მრავალ ახალგაზრდა მხატვარს შემოქმედებაში.

ლენინგდადა ქცეული ე. ახვლედიანის ხელგაშლილობა და ქველმოქმედება, მისი განუზომელი სიყვარული ბავშვებისა და ახალგაზრდობისადმი. ამ თვისებების გამო შეიყვარა იგი მისმა მშობლიურმა ხალხმა და არგუნა კიდევ ყველა ქართველისათვის სასახლო

და საპატიო ჯილდო — რუსთაველის პრემია. მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს სახალხო მხატვრის წოდება.

1938 წელს, დაბადების 80 წლისთავთან დაკავშირებით, მხატვრის საფლავზე დაიდგა ბრინჯაოს ორიგინალური კომპოზიცია, რომლის ავტორებია მოქანდაკე თემურ ცხრაკბილაშვილი და არქიტექტორი გივი ჯაფარიძე. კომპოზიციაში კარგადაა გადმოცემულა ე. ახვლედიანის, როგორც შემოქმედის ისე პიროვნების ხასიათი და შინაგანი სამყარო.

ახვლედიანი ქეთევანი. (ცნობები ვერ მოვიძიეთ).

ახობაძე ვლადიმერ ბესარიონის ძე. 1918, სამტრედია — 1. XI. 1971, თბილისი.

მუსიკათმცოდნე, კონსერვატორიის პროფესორი. 1938 წელს შევიდა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში, მაგრამ სამამულო ომმა სწავლა გადაადგინა და უმაღლესი სასწავლებელი მხოლოდ 1947 წელს დაასრულა. 1950 წლიდან იწყება ვ. ახობაძის ნაყოფიერი შემოქმედებითი და პედაგოგიური მოღვაწეობა კონსერვატორიის მუსიკის თეორიის კათედრაზე. იგი იკვლევდა ქართული მუსიკალური ფოლკლორის ნაკლებად შესწავლილ საკითხებს. მის საგულისხმო ნაშრომებს ქართული ფოლკლორისტიკის ისტორიაში საპატიო ადგილი უჭირავს.

ნაყოფიერი პედაგოგიური და სამეცნიერო მოღვაწეობისათვის ვ. ახობაძეს მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

ბაირამაშვილი — ვასილიევა ვარვარა აბელის ასული. 16. I. 1888, თბილისი — 21. VII. 1982, თბილისი.

ინჟინერ ა. ვასილიევის მეუღლე. დაამთავრა საეზარქიო სასწავლებელი და ჩაირიცხა პეტერბურგის ქალთა პოლიტექნიკური ინსტიტუტში. ახალგაზრდა ინჟინერ-მექანიკოსი მეუღლესთან ერთად მუშაობდა ხარკოვში, 1920 წელს ჩამოვიდა სამშობლოში და აქტიურად მონაწილეობდა ხრამქის დაპროექტებაზე. შემდეგ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა თბილისისა და სხვა ქალაქების ელექტროქსელების პროექტების შედგენის საქმეში. 1945—1948 წწ. ხელმძღვანელობდა საკონსტრუქტორო ბიუროს, რომელიც შექმნილი იყო ლატვიის ელექტრომეურნეობის აღდგენის მიზნით. 1950—1960 წლებში მუშაობდა ჩრდილო კავკასიისა და ამიერკავკასიის ელექტროსისტემის გაერთიანების პრობლემებზე.

ვარვარა ბაირამაშვილი იყო ერთ-ერთი პირველი ქალი ენერგე-

ტიკოსი არა მარტო ჩვენი რესპუბლიკის არამედ მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბითაც. 1963 წელს ღვაწლმოსილ მოქალაქესა და ფართო პოპოლარის სპეციალისტს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული ინჟინრის საპატიო წოდება.

ბ ა ლ ა ნ ჩ ი ვ ა ძ ე ანდრია მელიტონის ძე. 19. V 1906, სანქტ-პეტერბურგი — 26. IV. 1992, თბილისი.

კომპოზიტორი, საქართველოსა და სსრკ სახალხო არტისტი. სწავლა დაიწყო 1918 წელს ქუთაისში, მამამისის, გამოჩენილი ქართველი კომპოზიტორის მელიტონ ბალანჩივაძის მიერ დაარსებულ მუსიკალურ სასწავლებელში. 1926 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია. ფორტეპიანოსა (პროფესორ ი. აისბერგის კლასი) და კომპოზიციის (პროფესორ მ. იპოლიტოვ-ცვანოვის კლასი) სპეციალობით. 1927—1931 წლებში მიაღწინეს ლენინგრადის კონსერვატორიაში, სადაც სრულყოფდა თავის ოსტატობას. ა. ჟიტომირსკის (კომპოზიცია) და მ. იუდინას (ფორტეპიანო) ხელმძღვანელობით. ლენინგრადიდან დაბრუნებული აქტიურად ებმება შემოქმედებით და საზოგადოებრივ მუშაობაში. პირველ რიგში ქმნის სხვადასხვა ჟანრის მუსიკალურ ნაწარმოებებს, ეწევა პედაგოგიურ მოღვაწეობას.

ა. ბალანჩივაძე იყო ეროვნული საფორტეპიანო მუსიკის ფუძემდებელი მან პირველმა პროფესიულად, ხარისხობრივად განამტკიცა ქართულ მუსიკაში ამ ჟანრის, როგორც კამერული ასევე დიდი საკონცერტო სახიობანი, მაგრამ განსაკუთრებული წვლილი კომპოზიტორმა სიმფონიური მუსიკის აღმავლობაში შეიტანა. ა. ბალანჩივაძე იყო მეტად პროდუქტიული შემოქმედი. იგი ხუთი სიმფონიის ავტორია, მის კალამს ეკუთვნის ხუთი კონცერტი ფორტეპიანოსა და ორკესტრისათვის, სამი ბალეტი — „მთების გული“, „ცხოვრების ფურცლები“, „მწირი“. ბალეტი „მთების გული“ კომპოზიტორმა შექმნა ვახტანგ ჭაბუკიანთან ერთად. ამით სათავე დაუდო ქართულ საბალეტო ხელოვნებას. იგი 1936 წელს დაიდგა ჯერ თბილისში, ხოლო 1938 წელს ლენინგრადში. „მთების გული“ მიჩნეულია მუსიკალური ქორეოგრაფიული ხელოვნების ნოვატორულ, საეტაპო ნაწარმოებად, რომლის საფუძველი ეროვნული ხალხური ცეკვისა და კლასიკური ქორეოგრაფიის სინთეზია. მან ასევე დიდი როლი შეასრულა ყაზახეთისა და შუა აზიის რესპუბლიკების ეროვნული ბალეტის შექმნის საქმეში. ანდრია ბალანჩივაძეს ეკუთვნის ოპერები: „არსენა“ (დაუმთავრებელი), „მზია“, „ოქროს ქორწილი“. კომპოზიტორმა გააფორმა სამასამდე დრამატული სპექტაკლი. იგი

პირველი ქართული ხმოვანი ფილმის „არშაულას“ მუსიკის ავტორია.

ანდრია ბალანჩივაძემ განმსაზღვრელი როლი შეასრულა ქართული საკომპოზიტორო სკოლის ფორმირებასა და ჩამოყალიბებაზე. 1937 წლიდან ხელმძღვანელობდა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში საკომპოზიტორო კლასს, 1940 წლიდან იყო ამავე კონსერვატორიის პროფესორი. მისი ხელმძღვანელობით აღიზარდნენ შემდგომში ქართული მუსიკალური ხელოვნების გამოჩენილი მოღვაწეები რ. ლალიძე, ნ. დავითაშვილი, ა. ჩიმაკაძე, მ. მილორაძე, ა. შავერზაშვილი, ო. თევდორაძე, ბ. კვერნაძე და მრავალი სხვა. 1953—1961 წწ. და 1968—1973 წწ. საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარეა, ხოლო 1973 წლიდან საპატიო თავმჯდომარე.

ეს მაღალი ზნეობრივი მოქალაქეობით აღჭურვილი პიროვნება, ალაღ-მართალი, დახვეწილი ინტელიგენტი, თავისი ქვეყნის დიდი პატრიოტი და ჭეშმარიტი მამულიშვილი, ახალგაზრდა კოლეგებისათვის მაგალითის მიმცემი, ამასთანავე იყო შეუვალი, დაუთმობელი და მოუარიდებელი ყოველგვარი უხეში ძალისა და ძალმომრეობის მიმართ. საყოველთაოდ ცნობილია თუ რა თანადგომა გაუწია ბორის პასტერნაკს, როცა იგი დევნილი იყო.

თავისი მოქალაქეობრივი მტკიცე პოზიციის მიუხედავად, ნომენკლატურა იძულებული იყო ანგარიში გაეწია ანდრია ბალანჩივაძისადმი ხალხის სიყვარულს და იძულებული იყო პატივი მიეგო დიდი შემოქმედებისათვის. მინიჭებული ჰქონდა შოთა რუსთაველისა და სსრკ სახელმწიფო პრემიების ლაურეატის საპატიო წოდება, დაჯილდოვებული იყო მთავრობის ორდენებითა და მედლებით.

ბ ა რ ბ ა ქ ა ძ ე — ჟ ა ფ ა რ ი ძ ე ევგენია პეტრეს ასული. 2. XII. 1905, ხაშური — 23. XI. 1966, თბილისი.

დრამატურგ მისიელ ჯაფარიძეს მეუღლე. ხაშურში მიიღო საშუალო განათლება. მოგვიანებით თბილისში დამთავრა თეატრალური სტუდია. 1928 წელს რეჟისორმა ალექსანდრე თაყაიშვილმა მიიწვია მის მიერ დაარსებულ ქართულ მოზარდ მსაუბრებელთა თეატრში. იყო ამ თეატრის წამყვანი მსახიობი და ერთ-ერთი დამაარსებელი. ევგენია ბარბაქაძეს ასევე დიდი ამაგი მიუძღვის თოჯინების თეატრის შექმნასა და ჩამოყალიბებაში. 1936—1941 წწ. რუსთაველის თეატრის მსახიობაა. სამამულო ომის წლებში, მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა, როგორც მხატვრული ნიჭის ოსტატმა მტერზე გამარჯვების საქმეში. იგი სისტემატურად გამოდიოდა მობრძოლებულთა გასაწვევ პუნქტებში, პოლპიტლებსა და საბედრო ნაწი-

ლებში, ამბავებზე მათში ვაჟკაცურ სულიკვეთებას, ნათელ ოპტიმიზმს. სამწუხაროდ, ავადმყოფობის გამო ნადრევად ჩამოშორდა საყვარელ საქმეს, თუმცა პერიოდულად გამოდიოდა საქართველოს რადიოში, სადაც 1927 წლიდან თანამშრომლობდა.

ბ ა რ დ ა ვ ე ლ ი ძ ე ვერა ვარდენის ასული. 17. IX. 1899, თბილისი — 23. X. 1970, თბილისი.

მეცნიერი, პროფესორი, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი. თბილისის ქალთა გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა თბილისის უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე. 1928—1931 წლებში სწავლობდა ლენინგრადში მატერიალური კულტურის აკადემიის ასპირანტურაში ნიკო მარის ხელმძღვანელობით. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ მუშაობს ენიმკის ინსტიტუტში და პარალელურად, თბილისის უნივერსიტეტში, მონაწილეობს საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ექსპედიციებში.

1965 წლიდან გარდაცვალებამდე ვ. ბარდაველიძე ხელმძღვანელობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტში საქართველოს ეთნოგრაფიის განყოფილებას.

ვერა ბარდაველიძის მეცნიერული ინტერესები ქართველი ხალხის ადრინდელ სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებასა და სულიერი კულტურის პრობლემების ფართო წრეს მოიცავდა. იგი იკვლევდა ხალხურ საკულტო ძეგლებს, ასტრალურ რწმენა-წარმოდგენებს, ნაყოფიერება — გამრავლებასთან დაკავშირებულ კულტებსა და რიტუალებს, ქართული დღეობების კალენდარს, ხალხურ ორნამენტს, საწესო გრაფიკულ ხელოვნებას. მისი მეცნიერული დებულებები სამართლიანადაა მიჩნეული დიდი მნიშვნელობის აღმოჩენებად. ისინი უკუაგდებენ მცდარ შეხედულებებს მთიელთა იზოლაციისა და სოციალ-ეკონომიკური განვითარების მუდმივი და განსაკუთრებული ისტორიული ჩამორჩენილობის შესახებ. რაც თითქოს განპირობებდა გვაროვნული წყობილების გახანგრძლივებულ და უცვლელ არსებობას.

ვ. ბარდაველიძე ასევე მეტი ნაშრომის ავტორია. მრავალი მისი გამოკვლევა დაბეჭდილია რუსულ და უცხოურ ენებზეც. ქართული მეცნიერების წინაშე გაწეული დიდი ღვაწლისათვის 1963 წელს მიენიჭა მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება, დაჯილდოვებული იყო ლენინის ორდენით და მედლებით.

ბ ა ქ რ ა ძ ე — ბ ო ც ვ ა ძ ე ნინო იოსების ძე. 1883, თბილისი — 5. IX. 1971, თბილისი.

პედაგოგი — საზოგადო მოღვაწე. 1904 წელს წარმატებით დაამთავრა საშუალო სასწავლებელი და ჩაირიცხა პეტერბურგის სამედიცინო ინსტიტუტში. მაგრამ მასწავლებლობის სიყვარულმა გადაძლია და შევიდა ბესტუჟევის ქალთა კურსებზე. ქვეყანაში რევოლუციური სიტუაციის გამწვავებამ, ახალგაზრდობის საპროტესტო მოძრაობამ, მთავრობა აიძულა დაეხურა უმაღლესი სასწავლებლები და ნინო სამშობლოში დაბრუნდა. ხალხისა და ქვეყნის სამსახურისათვის შემართული ქალიწველი გრძნობდა, რომ ასეთი ცოდნით შორს ვერ წავიდოდა. ამიტომ საფუძვლიანი განათლების მისაღებად შევიცარიანა გაემგზავრა, სადაც ჩაირიცხა ციურახის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. გულმოდგინე შრომამ შრავალი სიძნელე გადალახინა და უკეთესი მოწინავე სტუდენტი გახდა. მაგრამ არდადეგებზე დაბრუნებული ნინო ოჯახური მდგომარეობის გამო ევროპაში ვეღარ წავიდა. უმაღლესი დაამთავრა ახლადგახსნილ თბილისის უნივერსიტეტში. 1908 წელს პედაგოგიურ მოღვაწეობას იწყებს ანასტასია თუმანიშვილ-წერეთლის მიერ დაარსებულ სკოლაში. შემდეგ ასწავლიდა თბილისის გიმნაზიასა და რეალურ სასწავლებელში, სადაც იგი მოსწავლეებს უნერგავდა მშობლიური ენის სიყვარულსა და პატივისცემას.

ამ საქმეში მას გვერდით ედგა მეუღლე, ცნობილი ქართველი პედაგოგი, ჟურნალ „განათლების“ რედაქტორი ლუარსაბ ბოცვაძე. განსაკუთრებული დამსახურება მიუძღვის ნინო ბოცვაძეს სასკოლო სახელმძღვანელოების გამოცემის საქმეში. თავის დასთან, ეკატერინე ბურჯანაძესთან ერთად გამოსცა „ღეღა ენა“ და „მშობლიური ენა“, რომლებიც ი. გოგებაშვილის პრინციპებზე იყო აგებული. ეს სახელმძღვანელოები მთელი 25 წლის მანძილზე გამოსაშვრობდა ქართულ სკოლას. არ შეიძლება განსაკუთრებით არ აღინიშნოს პედაგოგი დების მიერ ოცდაათიან წლებში გამოცემული სახელმძღვანელოები, „ბუნებისმეტყველება“ და „საზოგადოებრივ-მცოდნეობა“. ნინო ბოცვაძის მიერ, სახალხო განათლებას საქმეში გაწეული დიდი ღვაწლი, აღინიშნა ორი ლენინის ორდენით, იაკობ გოგებაშვილის მედლით და სხვა ჭილდოებით. მას მიენიჭებული ჰქონდა საქართველოს დამსახურებული მასწავლებლის საპატიო წოდება.

ბ ა ქ რ ა ძ ე — ბ უ რ ჯ ა ნ ა ძ ე ეკატერინე იოსების ასული. 24. XI. 1885, თბილისი — 17. II. 1972. თბილისი.

პედაგოგი, „ღეღა ენის“ ახალ გამოცემათა თანაავტორი, მწერალი და საზოგადო მოღვაწე.

1905 წელს დაამთავრა თბილისის ქალთა პირველი გამნაზია და,

აქედან მოყოლებული, თითქმის სამოცი წელი დაუცხრომლად ემსახურა ჩვენს სკოლას.

ჯერ კიდევ გიმნაზიის მოწაფემ მეგობრებთან ერთად დააარსა მოსწავლეთა ჟურნალი „ცდა“, სადაც მოათავსა როგორც თარგმნილი ასევე საკუთარი ნაწარმოებები. ეს გამოცდილება მან მოგვიანებით გამოიყენა ჟურნალ „ნაკადულში“. აქ იგი კოლეგიის წევრად მიიღო ჟურნალის დამაარსებელმა მარიამ დემურიაშვილმა (ყატო ამ ჟურნალის წევრი იყო ნინო ნაკაშიძის დროსაც). აქ დაიბეჭდა მისი როგორც ორიგინალური, ასევე თარგმნილი საყმაწვილო თხზულებანი. ეკატერინე ბურჯანაძე საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების შემდეგაც აქტიურად თანამშრომლობდა საბავშვო ჟურნალებში, „ოქტომბრელში“ და „დილაში“. მაგრამ მისი მოწოდება მაინც პედაგოგობა იყო და იგი მთელი არსებით ემსახურებოდა ბავშვებს, მშობლიური ენის სიყვარულს უღვივებდა მათ. მდიდარი პრაქტიკა საშუალებას აძლევდა შეექმნა თეორიული სახის ნაშრომები თუ ცალკეული სტატიები ქართული პედაგოგიკის საკითხებზე. პარალელურად აქვეყნებდა ორიგინალურ ნაწარმოებებს. მისი საბავშვო პიესები იღმებოდა მოზარდ მაყურებელთა ქართულ თეატრში. ვინ მოთვლის კიდევ რამდენი რამ გააკეთა ამ დიდებულმა აღამიანმა. მაგრამ განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, რომ იგი თავის დასთან ნინო ბოცვაძესთან ერთად თორმეტი სხვადასხვა სახელმძღვანელოსი, მათ შორის „დედა ენის“ ავტორია. ი. გოგებაშვილის „დედა ენის“ საფუძველზე შექმნილმა ამ წიგნმა ათეულ წლებს გაუძლო. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეკატერინე ბაქრაძეს პედაგოგიურ და საზოგადოებრივ საქმიანობაში გვერდში ედგა მისი მეუღლე, ცნობილი საზოგადო მოღვაწე ვარლამ ბურჯანაძე.

მშობლიური სკოლის წინაშე თავდადებული საქმიანობისათვის, მომავალ თაობათა აღზრდაში გაწეული ამჟღისათვის მინიჭებული პქონდა რესპუბლიკის დამსახურებული მასწავლებლის საპატიო წოდება, დაჯილდოვებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის ორდენებით და ი. გოგებაშვილის სახელობის მედლით.

ბ ა ქ რ ა ძ ე დიმიტრი ზაქარაიას ძე. 26. X. 1826,¹ სოფ. ხაშში, საგარეჯოს რაიონი — 10, 11. 1890. თბილისი.

ისტორიკოსი, წყაროთმცოდნე. დაიბადა მღვდლის ოჯახში. მამა

¹ ქართულ ისტორიოგრაფიაში დ. ბაქრაძის დაბადების ზუსტი დრო არაა დადგენილი. სხვადასხვა საბუთი განსხვავებულ თარიღსა და დაბადების ადგილს აღნიშნავს: 1826 წლის 26 ოქტომბერი, სოფ. ხაშში. 1827 წლის 8 აპრილი სოფ. უჯარმა. ერთერთ ცნობაში კი დაბადებას თარიღად ფიქსირებულია 1828 წელი.

მას სასულიერო მოღვაწედ ამზადებდა. დაწყებითი განათლება სოფლად მიიღო და საღვთო წიგნებსაც მაშინ გაეცნო.

1841 წელს წარმატებით ჩააბარა მისაღები გამოცდები თბილისის სასულიერო სემინარიაში. აქედან, როგორც კარგი მოსწავლე გააგზავნეს მოსკოვის სასულიერო აკადემიაში, რომელიც წარჩინებით დაამთავრა 1850 წელს. მაგრამ მან უარი თქვა სასულიერო მოღვაწის ფართო ასპარეზზე და თავისი ცოდნა სამშობლოს კეთილდღეობას მოახმარა. ხელი აიღო საეკლესიო კარიერაზე, ამოირიცხა სასულიერო წოდებიდან, ჩადგა სამოქალაქო სამსახურში და აქედან მოკიდებული მთელი ცოდნა და ენერგია საქართველოს ისტორიის საკითხების კვლევას შეაღია. ერთ ხანს გორში მასწავლებლობდა, 1858 წელს კი დაინიშნა ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორის კანცელარიის მოხელედ. 1861 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა თბილისში. სადაც უნდა ემუშავნა, მას არ ავიწყდებოდა თავისი მთავარი მოწოდება და მიზანი — ქართული კულტურის ძეგლების კვლევა-გამომზეურება. ასე, მაგალითად ქუთაისის გუბერნატორის დავალებით იგი შეუდგა სვანეთის სტატიისტიკურ ისტორიულ და არქეოლოგიურ აღწერას. მოიძია მდიდარი ეპიგრაფიკული და ეთნოგრაფიული მასალა, რომელიც ცალკე წიგნად გამოსცა. 1887 წელს ასევე მთავარმართებლის დავალებით დ. ბაქრაძე სტამბულში მიავლინეს იმ საარქივო მასალების შესამოწმებლად, რომლებიც ეხებოდა ბათუმისა და ყარსის ოლქების მიწათმფლობელობის ფორმების. აღნიშნული მასალების შესწავლის საფუძველზე გამოსცა საყურადღებო ნაშრომი მიწათმფლობელობის თურქული სისტემის შესახებ, რომელსაც დღესაც შერჩა მეცნიერული ღირებულება.

თურქეთში ყოფნის დროს დ. ბაქრაძემ მოახერხა წასულიყო საბერძნეთში და ათონის მთაზე ქართული მონასტრის მონახულება. მან შეადგინა ამ მთის გეგმა მონასტრებით და გადმოიღო რამდენიმე ქართული წარწერა.

აღსანიშნავია მეცნიერული მიზნით დ. ბაქრაძის მოგზაურობები საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში: აჭარა, გურია, შავშეთი, არტაანი, კლარჯეთი, აფხაზეთი, თრიალეთი და სხვ., რასაც მოჰყვა სათანადო გამოკვლევები.

დიმიტრი ბაქრაძე იყო დაუცხრომელი საზოგადო მოღვაწე. დიმიტრი ყიფიანთან და ილია ჭავჭავაძესთან ერთად აქტიურად მონაწილეობდა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების შექმნაში; მისი ინიციატივით თბილისში დაარსებულმა საეკლესიო მუზეუმმა დიდი როლი შეასრულა ქართულ სიძველეთა თავმოყრისა და დაცვის საქმეში. 1881 წელს დიმიტრი ბაქრაძის თა-

ოსნობით თბილისში გაიმართა სრულიად რუსეთის IV არქეოლოგიური ყრილობა, რომლის მუშაობაში უცხოელი მეცნიერებით მონაწილეობდნენ. ეს იყო უდიდესი მნიშვნელობის მოვლენა ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში.

დიმიტრი ბაქრაძე, უწინარეს ყოვლისა იყო მეტად ნაყოფიერი და კომპეტენტური მეცნიერი. სწორედ ამიტომ 1879 წელს იგი აირჩიეს რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტად.

ბ ა ქ რ ა ძ ე კონსტანტინე (კოტე) სპირიდონის ძე. 24. XI. 1898, თბილისი — 23. X. 1970, თბილისი.

ფილოსოფოსი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. 1918 წელს დაამთავრა თბილისის ქართული სათავადაზნაურო გიმნაზია და ჩაირიცხა ახლადდაარსებულ თბილისის უნივერსიტეტში, სადაც ერთდროულად ეუფლებოდა ჰიბრძნისმეტყველებასა და მათემატიკას. იგი იმ თაობას ეკუთვნის, რომელთაც წილად ზედათ ბედნიერება ყოფილიყვნენ ჩვენი ეროვნული უნივერსიტეტის პირველი სტუდენტები, პირველი კურსდამთავრებულები და აიცოცხლის ბოლომდე ამავე უნივერსიტეტის უანგარო მსახურნი. მათ ბედმა არგუნა ესმინათ ისეთ მეცნიერთათვის, როგორებიც იყვნენ ივანე ჯავახიშვილი, შალვა ნუცუბიძე, დიმიტრი უზნაძე, ანდრია რაზმაძე, გრიგოლ წერეთელი, ლუარსაბ ანდრონიკაშვილი და სხვ. ჩვენი ხალხის ამ დიდი მოღვაწეების ლექციებს ისმენდა კ. ბაქრაძეც, მომავალში მათი ღირსეული შემცვლელი და მრავალი მათგანის კოლეგა.

1922 წელს კ. ბაქრაძემ დაამთავრა უნივერსიტეტი და სამეცნიერო საბჭომ იგი დატოვა საპროფესოროდ მოსამზადებლად. 1923—1925 წლებში მივლინებული იყო გერმანიაში, სადაც მუშაობდა XX საუკუნის გამოჩენილ ფილოსოფოსებთან ჰუსერლთან, რიკერტთან, ჰაიდეგერთან. უცხოეთიდან დაბრუნებრს შემდეგ სიცოცხლის ბოლომდე თავის აღმზრდელ უნივერსიტეტში სათავეში ედგა მისივე თაოსნობით გახსნილ ფილოსოფიის ფაკულტეტს, განაგებდა ფილოსოფიის ისტორიისა და ლოგიკის კათედრას, თავმჯდომარეობდა ფაკულტეტის სამეცნიერო საბჭოს. პარალელურად მოღვაწეობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტში, ლექციებს კითხულობდა რესპუბლიკის სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებელში.

კ. ბაქრაძე იყო აღიარებული სპეციალისტი ფილოსოფიის ისტორიის, თანამედროვე ბურჟუაზიული ფილოსოფიისა და ლოგიკის დარგებში. მას ღრმად ჰქონდა შესწავლილი გერმანული კლასიკური ფილოსოფია, იყო ნეოკანტიანელობის, ფენომენოლოგიის, პრაგ-

მატიშმის, ეგზისტენციალიზმის ფილოსოფიური სკოლების გამოჩენილი მკვლევარი. მან სიცხადე შეიტანა ფილოსოფიის ბევრი ძირითადი ცნებისა და თეორიის გაგებაში, პირველმა დასვა და თავისებურად გადაწყვიტა ფორმალურ და დიალექტიკურ ლოგიკას შორის დამოკიდებულების პრობლემა, დაუპირისპირდა გაბატონებულ შეხედულებას, რომელიც უარყოფდა ფორმალურ ლოგიკას. იგი იყო შესანიშნავი პოლემისტი და ჭეშმარიტების მტკიცე დამცველი, რაც ხშირად მისგან მოქალაქეობრივ მამაცობას მოითხოვდა. იგი არასოდეს არ წაშულა კომპრომისზე საკუთარ მეცნიერულ სინდრთან და სიმართლისათვის არ უღალატნია.

ხალასი ნიქოსა და ფართო ერუდიციის წყალობით, პროფესორ კოტე ბაქრაძეს დიდი წვლილი შეჰქონდა ფილოსოფიის ყველაზე აქტუალური პრობლემების გადაწყვეტაში. მისი შრომები გამოირჩევიან სიღრმით, ნათელი და მკაცრი არგუმენტაციით რითაც დამსახურებულად მოიპოვა საერთაშორისო აღიარება. ამასთან იგი იყო ბრწყინვალე პედაგოგი. ჰქონდა უნარი ურთულესი ფილოსოფიური პრობლემები ჩამოეყალიბებინა მარტივად და ყველასათვის გასაგებო ენით.

ღვაწლმოსილი მეცნიერი დაჯილდოვებული იყო წრმის წითელი დროშის ორდენით, მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

ბ ა ლ ა შ ე ი ლ ი სპარტაკ ლევანის ძე. 7. XII. 1912, თბილისი. — 1. II. 1977, თბილისი.

კინომსახიობი. დაიბადა თბილისელი მუშა-მოამსახურის ოჯახში. აქტიორული ხელოვნება მისთვის უცხო არ იყო. მაგრამ თავდაპირველად სცენაზე არ უფიქრია — მან დაამთავრა სატყუო ტექნიკუმი. სტუდენტობისას იგი შემთხვევით ნახა ქუჩაში, უბუცესმა ქართველმა რეჟისორმა ზაქარია ბერიშვილმა, რომელიც მთავარი გმირის შემსრულებელს ეძებდა მ. ჭიაურელის ფილმისათვის „არსენა“.

პირველივე როლით შეიყვარა მაყურებელმა ს. ბალაშვილი. საოცარი არტისტული ხიბლი, ტემპერამენტი, დიდი შემოქმედებითი ინტუიცია, გამორჩეული გარეგნობა და წარმოსადგეი აღნაგობა — ყველაფერმა ამან იგი ჭეშმარიტად სახალხო არტისტად აქცია.

სპარტაკ ბალაშვილმა 1944 წელს დაამთავრა საქართველოს სახკინმრეწვთან არსებული კინომსახიობთა სკოლა, მაგრამ ამ დროისათვის იგი უკვე დასრულებული ხელოვანი იყო. ჯერ კიდევ 1939 წელს კინოფილმ „ღიად განთიადში“ გიორგის როლის შესრულებისათვის სსრკ სახელმწიფო პრემია მიენიჭა. ამის შემდეგ (მსახი-

ოპმა) კიდევ რამდენიმე ფილმში ითამაშა (ევანო „ჩაჩანა“, ლუარსაბ მეფე „გიორგი სააკაძე“ ერთდროულად სამი როლი „აკაკის აკვან-ში“ — მეწისქვილე ესტატე, გამზრდელი, ვაჟა-ფშაველა). ავადმყოფობამ დიდი ხნით ჩამოაცილა საყვარელ საქმეს. მხოლოდ 60-იან წლებში დაუბრუნდა კინოს და ახალი ბრწყინვალეობით წარსდგა მსოფლიოს წინაშე — მარტია („თეთრი ქარავეანი“), ზევსბერი გოჩა (ამავე სახელწოდების ფილმი), ლუკია („მე ვხედავ მზეს“), ჯანყვათი („ციცქროს ზარები“), ქალუნდაური („დიდოსტატის მარჯვენა“), მებორნე („მთვარის მოტაცება“), და სხვ.

სპარტაკ ბაღაშვილმა დასამახსოვრებელი სახეები შექმნა „მოს-ფილმის“, უკრაინისა და ტაჯიკეთის კინოსტუდიებში მიერ დადგმულ ფილმებში. 1963 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება, დაჯილდოვებული იყო 2 შრომის წითელი დროშის ორდენით.

ბ ა ლ დ ა ვ ა ძ ე ეკატერინე ნიკოლოზის ასული. 24. X. 1916,¹ თბილისი — 15. VIII. 1975, თბილისი.

ფერმწერი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. 1943—1940 წლებში სწავლობდა თბილისის სამხატვრო აკადემიის ფერწერის ფაკულტეტზე, სადაც მისი პედაგოგები იყვნენ: ფუნჯის ისეთი ოსტატები, როგორებიცაა მ. თოიძე, უ. ჯაფარიძე, კ. სანაძე, დ. კაკაბაძე, ვ. ლომოვ-ერისთავი. აქვე დაამთავრა ასპირანტურა და იმავე წელს (1946) თბილისის მხატვართა კლუბში მოეწყო მისი ნამუშევრების პირველი საანგარიშო გამოფენა, რომელმაც ახალგაზრდა შემოქმედს დიდი წარმატება მოუტანა.

ე. ბაღდავაძე იყო მკვეთრი ინდივიდუალობის მქონე მხატვარი, ფერმწერი ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობით. იგი ბრწყინვალე პორტრეტების, პეიზაჟებისა და კომპოზიციების ავტორია. მან სახვითი ხელოვნების ყველა ჟანრში საგულისხმო ნიმუშები დაგვიტოვა, რითაც გაამდიდრა ჩვენი ეროვნული კულტურის საგანძური.

ე. ბაღდავაძე ბევრს მუშაობდა საბავშვო წიგნის მხატვრულად გაფორმების დარგშიც. მის მიერ შესრულებულ ილუსტრაციებში გამოვლინდა ავტორის დახვეწილი გემოვნება, ხალასი ნიჭი და ოსტატობა.

აღსანიშნავია ე. ბაღდავაძის პედაგოგიური მოღვაწეობა: იგი სიკოტხლის ბოლო ათწლეულის მანძილზე ფერწერასა და კომპოზიციას ასწავლიდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ხელოვნების საზოგადოებრივ პროფესიათა ფაკულტეტზე და თავის მდიდარ გამოცდილებას უზიარებდა ახალგაზრდა მხატვრებს.

¹ სხვა მონაცემებით დაბადებულია 1918 წელს.

ბ ა ჩ ა ნ ა (რაზიკაშვილი ნიკოლოზ პავლეს ძე). 11. V. 1866, სოფ. ჩარგალი, დუშეთის რაიონი — 17. XII. 1927, თბილისი.

პოეტი. პირველდაწყებითი განათლება ჩარგალში მიიღო, ხოლო შემდეგ მშობლებმა მიაბარეს გორის საოსტატო სემინარიასი, სადაც მისი უფროსი ძმა ვაჟა-ფშაველა სწავლობდა. ნიკომ სემინარია დაამთავრა 1885 წელს და დაინიშნა სოფლის მასწავლებლად სოფელ ვეჯინის სკოლაში მასწავლებლად. 1900 წელს სოფელ მალაროჟკარში გახსნა პანსიონი. შემდეგ მსწავლდა ჩარგალს, დუშეთს, სოფლის, ბოდბისა და ქვემო ქედის სკოლებში.

ბაჩანამ პირველი ლექსები 80-ან წლებში დაწერა და უმაღლესი ხარისხის, როგორც ნიჭიერმა პოეტმა. მოგვიანებით თანამშრომლობდა „ივერიის“ და „თეატრში“. მის პოეზიას წითელ ზოლად გასდევს ეროვნული თავისუფლების მოთქმა. ამ თემაზე დაწერილი ბაჩანას რამდენიმე ნაწარმოებები, როგორცაა: „ფშაველი ქალის ტარილი“, „ტყვე ბუღბუღი“, „ჩვენი წარსულის გამო“, „დაბარებულნი“, „ტყვის სიმღერა“, „ელეგია“, „სიზმრად“; პოემებში „თაღლაურა“, „ნანაის სიმღერა“, „საფრთხე“ პოეტი მთელთა ყოფა-ცხოვრებას აღწერს. პოემა — რომანში „წაწლობა“ ფშავის თემის ზოგიერთი წეს-ჩვეულების დრომოქმედობას ააშკარავებს.

ბაჩანას შემოქმედებაზე კეთილმყოფელი გავლენა მოახდინეს მისმა თანამედროვე ქართველმა კლასიკოსებმა. მაგრამ მისი პოეტური სტილი უფრო ენათესავება ვაჟა-ფშაველას. ეს იმითაა გამოწვეული, რომ პოეტის შემოქმედების სათავეც ხალხური ზეპირსიტყვიერებაა. ბაჩანა, როგორც მწერალი და მოქალაქე მყარად იდგა მშობლიური მხარის მიწაზე და ერთგულად ემსახურებოდა მის ინტერესებს. აღსანიშნავია ისიც, რომ იგი დიდი სიყვარულით აგროვებდა ხალხური ზეპირსიტყვიერების ნიმუშებს.

ბ ა ხ ტ უ რ ი ძ ე პეტრე ბენაშვილის ძე. 13. VIII. 1900, ქუთაისი — 17. X. 1962, თბილისი.

ჟურნალისტი, კრიტიკოსი და მთარგმნელი. დაამთავრა ქუთაისის ქართული გიმნაზია და 1919 წელს ჩაირიცხა ახლადდაარსებულ თბილისის უნივერსიტეტის ეკონომიკურ ფაკულტეტზე, მაგრამ ხელმოკლეობის გამო იძულებული გახდა სწავლისათვის თავი მიენებებინა. დაბრუნდა ქუთაისში და ხელი მოჰკიდა თვითგანათლებას. მხოლოდ მოგვიანებით შეძლო ქუთაისის პედაგოგიკის ქართული ენისა და ლიტერატურის ფაკულტეტის დამთავრება.

ქუთაისში დაბრუნებულმა პ. ბახტურიძემ იწყებს პედაგოგიურ მოღვაწეობას და პარალელურად აქვეყნებს კრიტიკულ წერილებს, ეწევა მთარგმნელობით საქმიანობას. 1933 წელს ხელმძღვანელობ-

და საქართველოს მწერალთა კავშირის ქუთაისის განყოფილებას ორგანოს გაზეთ „სიტყვა და საქმეს“, ხოლო 1934—1935 წლებში სათავეში ედგა მწერალთა კავშირის ქუთაისის განყოფილებას. მოგვიანებით გადმოვიდა თბილისში და 1944—1950 წლებში მუშაობდა გაზეთ „კომუნისტის“ ლიტერატურისა და ხელოვნების განყოფილების გამგედ. შემდეგი ხუთი წელი ეურნალ „მნათობში“, უკანასკნელ ხანს კი განაგებდა საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის ლიტერატურულ ნაწილს.

3. ბახტურიძე ეწეოდა ნაყოფიერ ლიტერატურულ მუშაობას. პერიოდულ პრესაში ხშირად იბეჭდებოდა მისი კრიტიკული წერილები და თეატრალური რეცენზიები, სტატიები ბესიკის, ა. წერეთლის, ალ. ყაზბეგის, დ. კლდიაშვილის, ა. პუშკინის, ლ. ქიაჩელის, კ. კალაძისა და სხვათა შემოქმედებაზე. თარგმნა ჩეხოვის, შოლოხოვის, გლაძეოვის, ვასილევსკაიას, ერენბურგის და სხვათა ნაწარმოებები 1959 წელს გამოცემულ მის „კრიტიკულ წერილებში“ აღძრული და გაშუქებულია ქართული ლიტერატურის აზერთი საქართველო-საკითხი.

მშობლიური კულტურის დაუღალავმა მოღვაწემ პ. ბახტურიძემ, მთელი თავისი ნიჭი და უნარი ჩვენი ხალხის უანგარო სამსახურს შეაღწა.

ბ ე ბ უ რ ი შ ვ ი ლ ი — ე რ ი ს თ ა ვ ი ო ლ და გიორგის ასულა. 1892, ოზურგეთი — 9. V. 1966, თბილისი.

აკადემიკოს კონსტანტინე ერისთავის მეუღლე. დაიბადა გენერალ გიორგი ბებურიშვილის ოჯახში. დედა ბაბილინა ჭაყელი იმ დროისათვის დიდად განათლებული და გარეგნულად ლამაზი ქალი ყოფილა. შალე მამა ქუთაისის გუბერნიის გენერალ-გუბერნატორად დაინიშნა. ოლამ კარგი განათლება მიიღო, იგი ჯერ ქუთაისის შემდეგ კი თბილისის გიმნაზიაში სწავლობდა, რომელიც წარმატებით დაამთავრა. შემდეგ სწავლა განაგრძო პეტერბურგში, სოლონის კეთილშობილ ქალთა ინსტიტუტში, რომელიც ვერ დაასრულა, იმის გამო, რომ თავისი ბედი კონსტანტინე ერისთავს დაუკავშირა.

ცნობილია, რომ ამ დროს პეტერბურგში უმაღლეს განათლებას იღებდა ქართველი სტუდენტობის საუკეთესო ნაწილი, რომლებმაც დიდად შეუწყვეს ხელი ინტელექტუალური დონის ამადლებას საქართველოში. დედის მხრივ ქალბატონ ოლდას ენათესავებოდა მერი შერვაშიძე, გენერალ გ. მხეიძის ოჯახი. იგი საოცარი სიყვარულით იხსენიებდა 1914—1920 წლების საქართველოს: დაღიანების ოჯახის ისტორიას, სახელმწიფოებრიობის აღდგენას ჩვენში და სხვ.

სამწუხაროდ არიან ადამიანები, რომელთა ნათელი ცხოვრება,

კეთილი საქმეები, ოჯახისადმი განსაკუთრებული ერთგულება თუ სხვა, უპრეტენზიოდ ჩაივლიან ხოლმე, გასახსენებლად რჩებიან მხოლოდ ახლობელთა წრეში. ასეთი გახლდათ ქალბატონი ოლღაც, შესანიშნავი მეუღლე, დედა და ბებია. მას არსად არ უმუწავნია. ეს საოცარი შეხედულებას უპრეტენზიო მანდილოსანი სტუმართმოყვარე სახლის გულთბილ დიასახლისად დარჩა.

ბ ე გ ო ი ძ ე — მ ი რ ც ხ ლ ა ვ ა ანა ვასილის ასული. 3. II. 1909, თბილისი — 27. X. 1877, თბილისი.

პოეტ ალიო მირცხულავას მეუღლე. 1925 წელს დაამთავრა ქალთა გიმნაზია თბილისში. მუშაობდა კინოსტუდიაში მსახიობად.

ბ ე ზ ა რ ა შ ვ ი ლ ი — მ თ ვ ა რ ა ძ ე ნინო ზაქარაძის ასული. 22. I. 1907, სოფელი ხევსებანი, გურჯაანის რაიონი — 29. IX. 1987, თბილისი.

მწერალ სიმონ მთვარაძის მეუღლე. დაწყებითი განათლება მიიღო გურჯაანში. შემდეგ დაამთავრა თბილისის გიმნაზია. 1923 წელს გათხოვდა და მას შემდეგ არ უმუშავნია, იყო დიასახლისი.

ბ ე ლ ი ა შ ვ ი ლ ი აკაკი იონას ძე. 11. IV. 1903, სოფელი ქორეთი, საჩხერის რაიონი — 14. 11. 1961, თბილისი.

მწერალი, კინო სცენარისტი. დაამთავრა ქუთაისის ქართული გიმნაზია და სწავლა განაგრძო თბილისის პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში. ლიტერატურაში ჯერ კიდევ გიმნაზისტობის წლებში გაიტაცა. ხელნაწერ ჟურნალებში აქვეყნებდა პატარა მოთხრობებს, მონიატურებს და პიესებს, გატაცებული იყო ფორმალისტური ძიებებით.

30-იანი წლებიდან ა. ბელიაშვილი სისტემატურად აქვეყნებს მაღალმხატვრულ ნაწარმოებებს. ორმოც წელზე მეტა ხნის ლიტერატურული ცხოვრების მანძილზე მან დაგვიტოვა მრავალფეროვანი და მდიდარი შემოქმედება — მოთხრობები, ნოველები, თანამედროვე და ისტორიული რომანების სერია, მხატვრული ნარკვევები, პუბლიცისტური და ლიტერატურულ-კრიტიკული ჟანრის წერილები, კინოსცენარები. მწერლის ოცდაათიან წლებში შექმნილი ნოველები, ძვირფასი წვლილია ქართულ ნოველისტიკაში.

რაც შეეხება რომანებს აქ უპირველესად უნდა აღინიშნოს „თავგადასავალი ბესიკ გაბაშვილისა“, ფართოპლანიანი ნაწარმოები საქართველოს რატორიის ტრადიკულ პერიოდზე. სამწუხაროდ ავტორმა მოასწრო მხოლოდ საბტომად ჩაფიქრებული ნაწარმოებიდან პირველი წიგნისა და მეორის დასაწყისი თავების გამოქვეყნება. რო-

მანში „ოქროს ჩარღახი“ კვლავ ბესიკის თავგადასავალია გადმოცემული, რომელიც იშლება პოეტის დასავლეთ საქართველოში მოღვაწეობის ფონზე.

ა. ბელაშვილმა თანამედროვეობას უძღვნა რომანები: „უღელტეხილი“. „ვეფხია ხალხბაური“. ახალგაზრდობის შრომითი საქმიანობა დაედო საფუძვლად რომანს „შვიდკაცა“, რომელიც ასევე დაუმთავრებელი დარჩა. მისი სცენარებით შეიქმნა ფილმები: „ცანის ზეობის საუნჯე“, „ისინი ჩამოვიდნენ მთიდან“ და სხვ. მწერალი საბედისწერო შემთხვევამ იმსხვერპლა შემოქმედებითი გაფურჩქვნის ხანაში. დაჯილდოვებული იყო ორდენებით და მედლებით.

ბ ე ნ ა შ ვ ი ლ ი დიმიტრი გიორგის ძე. 25. XI. 1910, სოფელი ზემო მაჩხაანო, დედოფლის წყაროს რაიონი — 29. VII. 1982, თბილისი.

კრიტიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე, პროფესორი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1933 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი, ზოლო 1935 წელს ასპირანტურა, რის შემდეგაც შეუდგა ნაყოფიერ საზოგადოებრივ საქმიანობას — იყო ჟურნალ „ჩვენი თაობის“ რედაქტორი, შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის ინსტიტუტში უახლესი ქართული ლიტერატურის განყოფილების გამგე, სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში კათედრის გამგე.

დ. ბენაშვილი სამწერლო სარბიელზე 1928 წელს გამოვიდა ლიტერატურულ-კრიტიკული ხასიათის წერილებით და აქედან მოყოლებული მოუღწელად ემსახურა ქართულ მწერლობას. მის კალამზე ეკუთვნის ისეთი მნიშვნელოვანი მონოგრაფიები, როგორებიცაა „მარქსიზმი და ლიტერატურა“, „ხელოვნების საკითხები“, „ალ. ყაზბეგი“, „მიხეილი ჯავახიშვილის ცხოვრება და შემოქმედება“, „კრიტიკული ნარკვევები XX საუკუნის ქართულ ლიტერატურაზე“, „სახლსა და ხასიათის პრობლემა ვეფხისტყაოსანში“, „გალაკტიონ ტაბიძე“, „ვცა-ფშაველა — შემოქმედი და მოაზროვნე“ და სხვა მრავალი. ამ უკანასკნელი ნაშრომის დაწერას დ. ბენაშვილმა ბარე ოცი წელი მოანდომა და შექმნა ფუნდამენტური გამოკვლევა დიდ პოეტსა და მოაზროვნეზე. მეცნიერის მონოგრაფიები და კრიტიკული წერილები დაწერილია დახვეწილი მხატვრული გემოვნებით და შესულია ჩვენი ეროვნული კრიტიკული აზროვნების ოქროს ფონდში.

დიმიტრი ბენაშვილის სიტყვას ანგარიშს უწევდნენ როგორც

დამწეები, ისე გამოცდილი მწერლები, რადგან ამ ავტორიტეტის უკან იდგა მაღალი ინტელექტი, ღრმა განსწავლულობა და შშობლიური მწერლობის უსაზღვრო სიყვარული.

ბ ე ე ა ნ ი შ ვ ი ლ ი — ა გ ლ ა ძ ე ო ლ ლ ა ნ ი კ ო ლ ო ზ ი ს ა ს უ ლ ი . 1869 — 31. I. 1952, თბილისი.

მწერალი. ახალგაზრდობიდანვე ჩაება ლიტერატურულ-საზოგადოებრივ საქმიანობაში. თანამშრომლობდა ილია ჭავჭავაძესთან „ივერიაში“ და სხვა პერიოდულ გამოცემებში. მისი მოთხრობები და თარგმანები იბეჭდებოდა „ჭეჭილსა“ და „ნაკადულში“. იგი ქართველ ქალთა იმ თაობას ეკუთვნის, რომლებიც მხარში ამოუდგნენ თავიანთ მოძმეთ და ნაყოფიერ საზოგადო-საგანმანათლებლო მოღვაწეობას ეწეოდნენ წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში. 900-ან წლებში დაარსეს „ქართველ ქალთა საქველმოქმედო საზოგადოება“, რომელმაც მოაწყო კრა-კერვის სკოლა, საზოგადოება სისტემატურად ატარებდა ლიტერატურულ საღამოებს და თეატრალურ წარმოდგენებს. სწორედ ამ ხანებში დაუახლოვდა იგი თავის მომავალ მეუღლეს, ცნობილ საზოგადო მოღვაწეს ილია აგლაძეს.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს ის, რომ ოლლა აგლაძემ დაგვიტოვა შესანიშნავი მოგონებები, ილია ჭავჭავაძეზე, იაკობ გოგებაშვილზე, ეგნატე ნინოშვილზე, „ივერიის“ რედაქციის საქმიანობაზე და სხვა. თარგმნა არაერთი მხატვრული ნაწარმოები. საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდში აქტიურად მონაწილეობდა ლიტერატურულ-საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და ეწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობას.

ბ ე რ ი ძ ე ე უ კ ო ლ მ ი ხ ე ი ლ ის ძ ე . 15. II. 1883, დაბა ზონი — 11. V. 1963, თბილისი.

ენათმეცნიერი, რუსთველოლოგი, ლექსიკოგრაფი. 1902 წელს ზონში დაამთავრა სემინარია და აქვე დაიწყო მასწავლებლობა. 1907 წელს ექსტერნად ჩააბარა გამოცდები ქუთაისის ვაჟთა გიმნაზიაში და მიიღო სინფიფის ატესტატი. ერთი წლის შემდეგ ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლური ფაკულტეტის ქართულ — სომხურ განყოფილებაზე. აქ აქტიურად ჩაება ქართველთა სათვისტომოს ცხოვრებაში, სადაც იმხანად დიდ მუშაობას ეწეოდნენ შემდგომ ცნობილი მეცნიერები და საზოგადო მოღვაწენი: ი. ყიფშიძე, ა. შანიძე, გ. ჩუბინაშვილი, გ. ჩიტაია, ს. ყაუხჩიშვილი, კ. დონდუა, თ. და ნ. ლომოურები, გ. თარხნიშვილი, ვლ. ფუთურიძე და სხვანი. ახალგაზრდობას თავს დასტრიალებდნენ ნიკო მარი,

განსაკუთრებით ივანე ჯავახიშვილი. ნ. მარმა იმთავითვე განსაზღვრა ახალგაზრდა ვ. ბერიძის მეცნიერული ინტერესები — „ვეფხისტყაოსნის“ კვლევა და ლექსიკოლოგია. 1911 წელს მასი დავალებით ვ. ბერიძემ იმოგზაურა დასავლეთ საქართველოში, რასაც მოჰყვა „სიტყვის — კონა იმერულ-რაჭულ თქმათა“. ნაშრომი დაისტამბა 1921 წელს პეტერბურგში. ესაა პირველი ქართული დიალექტოლოგიური ლექსიკონი. უფრო მოგვიანებით, მისივე ინიციატივით, გამოვიდა სხვა ქართული დიალექტების — გურულის, ზემო იმერულის და ლეჩხუმურის ლექსიკონები. ამავე წელს ვ. ბერიძემ პირველი ხარისხის დიპლომით დაამთავრა უნივერსიტეტი, დაბრუნდა სამშობლოში. ჯერ ქუთაისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში დაიწყო მუშაობა ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლად, ხოლო 1918 წლიდან თბილისში სხვადასხვა თანამდებობაზე. მაგრამ მას არასოდეს უღალატნია თავისი მოწოდებისათვის — იგი გამუდმებით ეწეოდა მეცნიერულ კვლევას.

ევკოლ ბერიძე ქართველ მეცნიერთა იმ შესანიშნავ პლეადას ეკუთვნის, რომლითაც დაკომპლექტდა ჩვენი უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებელთა კადრები. ამ გამოჩენილი მეცნიერის ხელში გაიარა არაერთმა თაობამ, რომელთაგან ბევრი ცნობილი მკვლევარი გახდა. ვ. ბერიძე თავდაპირველად თბილისის უნივერსიტეტში კითხულობდა ქართული ენის, ხოლო შემდეგ რუსთველოლოგიის კურსს. 1935 წელს აქვე დააარსა რუსთველოლოგიის კათედრა, რომელსაც განაგებდა 1937 წლამდე. წლების მანძილზე ლექციებს კითხულობდა ბათუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტშიც.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს მეცნიერის ღვაწლი რუსთველოლოგიაში. მან ეს დარგი გაამდიდრა ფუნდამენტური ნაშრომებით: „ვეფხისტყაოსნის ხალხურობისათვის“, „შოთას პოეტიკისათვის“ და სხვ. ასევე დიდია ვ. ბერიძის წვლილი ქართული სამეცნიერო ტერმინოლოგიის დადგენაში. იგი ათეული წლების მანძილზე თავმჯდომარეობდა სამეცნიერო ტერმინოლოგიურ კომისიას. მისი უშუალო ხელმძღვანელობითა და მოწაწილეობით დამუშავდა სამშენებლო, ფიზიკისა და ელექტრონიკის, ნორმალური ანატომიის, ბიბლიოთეკათმცოდნეობის, ბიბლიოგრაფიის და პოლიგრაფიული საქმის, საავიაციო, სამედიცინო, ნიადაგმცოდნეობისა და სხვა ტერმინოლოგიური ლექსიკონები. ამას ემატება 100-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომი, რაც ცხადყოფს მისი ავტორის დაუშრეტელ ენერგიას, ფართო ერუდიციას, ღრმა ცოდნას, ეროვნული კულტურისადმი თავდადებას.

ასევე დიდია მეცნიერის ღვაწლი საქართველოდან რევოლუციამდე გატანილი საარქივო დოკუმენტების რეევაკუაციის საქმეში.

იგი სათავეში ედგა სპეციალურ კომისიას, რომელშიც შედიოდნენ: გ. ჩუბინაშვილი, დ. შუვარდნაძე, პ. პრინეცკი, ი. შარლემანი, დ. კარიჭაშვილი, მ. ჯანაშვილი და სხვანი. განუზომელია განძის მნიშვნელობა ეროვნული კულტურისა და მეცნიერებისათვის.

ყოველივე ეს შეეძლო გაეკეთებინა სამშობლოზე თავდავიწყებათ შეყვარებულ ადამიანს და, მისი სულიერი მოძღვრის, ივანე ჯავახიშვილის სიტყვით რომ ვთქვათ, „მხნე მუშაესა და გულწრფელ მამულშვილს“.

ბ ე რ ძ ე ფილიპე ევსევის ძე. 1932, სოფელი ბერჯევი, საჩხერის რაიონი — 2. IX. 1970, თბილისი

ლიტერატორი, მთარგმნელი. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. მუშაობდა შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტში, დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია. მისი მეცნიერული და შემოქმედებითი ინტერესები მოიცავდა ლიტერატურათმცოდნეობას, კრიტიკას, ესთეტიკას, პოეტიკას, ნაყოფიერად მუშაობდა მხატვრულ თარგმანში. ახალგაზრდა მეცნიერის შრომებისათვის ნიშანდობლივია კვლევის მაღალი კულტურა და ფართო ერუდიცია. ამის ჩინებული მაგალითია ავტორის წიგნი: „პოეზია უპირველეს ყოვლისა“.

ფილიპე ბერიძის ათეულობით ნაშრომსა თუ სტატიას გვერდს უმშვენებს ალექსანდრე ბლოკის, ლესია უკრაინკას, ედგარ პოს, რობერტ ბერნისა და სხვათა ქმნილებების შესანიშნავი ქართული თარგმანები. იგი აქტიურად თანამშრომლობდა ქართულ გამოცემლობებში, მისი რედაქტორობით გამოვიდა არაერთი საყურადღებო წიგნი.

ბ ე რ ძ ე ნ ი შ ვ ი ლ ი გრიგოლ ალექსანდრეს ძე. 17. IV. 1909, ბათუმი — 7. II. 1952, თბილისი.

დრამატურგი. ლიტერატურულ მოღვაწეობას ეწეოდა 1927 წლიდან. მწერლის პირველი პიესა დაიდგა 1937 წელს თბილისის სასკულტურის თეატრში. 30-იან წლებში იღვმებოდა მისი პიესები: „პიკარის მთებში“, „სერგო“, „ჩაძირული ოქრო“, „ცეცხლი“, „ჩვენი მიწა“ და სხვ.

1941 წლიდან დრამატურგი საბჭოთა არმიის რიგებშია. სამამულო ომის დამთავრების შემდეგ, იგი კვლავ განაგრძობს ლიტერატურულ მოღვაწეობას. 1948 წლიდან თბილისის, გორის, ცხინვალის, ფოთის, ოზურგეთისა და რესპუბლიკის სხვა თეატრებში სისტემატურად იღვმებოდა ნიჭიერი დრამატურგის პიესები: „არწივის

ბუდე“ რუსთაველის სახელობის თეატრი (თანაავტორი ს. დოლიძე), „სიყვარულის ძალა“, „მშვიდობის მტრედები“ (1948), „ბედნიერებისაკენ“ (1951), „ძველი ჭრილობა“ (1952), „კოჭლი მეწისქვილე“ (1956), „დაქრილი არწივი“ (1957, კ. მარჯანიშვილის სახ. თეატრი).

გრიგოლ ბერძენიშვილის პიესებში ასახულია ქართველი ხალხის გმირული წარსული და თანამედროვეობა, მისი თავდადება სამამულო ომში, ბრძოლა მშვიდობის განმტკიცებისათვის. დრამატურგის კალამს ეკუთვნის აგრეთვე საბავშვო მოთხრობები „დიდი წიფლის საიდუმლო“, „ეგნატეს ცრემლი“, „მოწყვეტილი ვარსკვლავი“ და სხვ.

ბ ე წ უ კ ე ლ ი ვახტანგ პავლეს ძე. 22. IX. 1916, სოფელი მაგრანეთი, თიანეთის რაიონი — 20. VI. 1971, თბილისი.

პოეტი და მთარგმნელი. 1940 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და შეუდგა პედაგოგიურ მოღვაწეობას ჯერ გურჯაანის, შემდეგ თიანეთის რაიონებში, ხოლო 1945 წლიდან გადმოდის თბილისში და ეწევა სამწერლო საქმიანობას.

თარგმნა სიჭაბუკეშივე დაიწყო. გერმანულისა და ქართულის საფუძვლიანმა ცოდნამ საშუალება მისცა წარმატებით შექიდებოდა გერმანულ და შილერის შემოქმედებას. მან გააცნო ქართველ მკითხველს გერმანელი კლასიკოსების ნიმუშები: „გიორგ ფონ ბერლინინგენი“, „იფიგენია თავრიდში“, „ეგმონტი“, „ტორკვატო ტასო“, „მოქალაქე გენერალი“, „პრომეთე“, „უკანონო ასული“, „უღბუნარი“, „მარიამ სტიუარტი“, „ფიესკოს შეთქმულება“, „ორლეანელი ქალწული“, „დონ კარლოსი“, აგრეთვე ლესინგის „ემილია გალოტი“, „ნათან ბრძენი“, ჰაინრიხ მანის „მეფე ანრი IV სიჭაბუკე“ და სხვა მრავალი.

თავისი თარგმნებით ვ. ბეწუქელმა კიდევ უფრო აამაღლა ქართული მთარგმნელობითი ხელოვნება და ხალხს დაუტოვა ძვირფასი საგანძური. ამით მან თავისი ვალი მოიხადა მშობლიური ლიტერატურისა და ხალხის წინაშე. იგი ამავე დროს საგამომცემლო საქმის დაუცხრომელი მუშაკი იყო. მუშაობდა სხვადასხვა პასუხსაგებ თანამდებობაზე „ნაკადულსა“ და „საბჭოთა საქართველოში“. დაჯილდოებული იყო მედლებითა და სიგელებით.

ბ ი ბ ი ლ უ რ ი თამაზ ალექსანდრეს ძე. 9. IV. 1934 სოფელი შრომა, გურჯაანის რაიონი — 10. XII. 1992, თბილისი.

მწერალი, დრამატურგი. 1956 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის ქურნალისტიკის განყოფილება. თავდაპირველად მუშაობდა გაზეთ „ახალ-

გაზრდა კომუნისტში“ ლიტმუშაკად, შემდეგ იყო ამ გაზეთის მთავარი რედაქტორის მოადგილე. 1974 წლიდან მოღვაწეობს „ლიტერატურულ საქართველოში“ პასუხისმგებელ მდივნად, ხოლო 1981 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე — მთავარი რედაქტორის მოადგილეა.

თ. ბიბილურის სამწერლო დებიუტი 1957 წელს შედგა, როდესაც ჟურნალ „ცისკარში“ გამოქვეყნდა მისი პირველი მოთხრობები. აქედან მოყოლებული ქართველი საზოგადოება სისტემატურად ეცნობოდა მწერლის რომანებს, მოთხრობებს, ლიტერატურულ თუ პუბლიცისტურ წერილებს. მისი რომანებისა და მოთხრობების კრებულები „ჩივილი“, „უამი კითხულისა“, „შვიდი ხმისა და ტროლისათვის“, „ნილაბი“, „მთვარის შვილი“ და მრავალი სხვა თანამედროვე ჩვენი ეროვნული ლიტერატურის შენაძენია. იგი იყო თავისა სამშობლო-ქვეყანაზე ღრმად დაფიქრებული და კუთმარობად მეყვარებული შემოქმედი. მწერლის ყველა ნაწარმოები მშვენიერებისა და ამაღლებულობის პრინციპზეა აღმოცენებული. თ. ბიბილური ეძებდა ადამიანში სიკეთეს, სილამაზეს, ებრძოდა ყოველგვარ ბოროტებას და სიმახინჯეს. მწერალმა დიდი ამაგი დასდო ქართულ დრამატურგიას. თამაზ ბიბილურის პიესები „ვილაც გვედახის“ და „მთვარიანი ღამის სტუმრები“ წარმატებით იდგმებოდა რესპუბლიკის თეატრების სცენებზე.

მწერლის ნაწარმოებებს ქართულმა კინომაც მიაყიბა. მისი სცენარების მიხედვით დაიდგა ორი მხატვრული ფილმი. მოზარდთათვის განკუთვნილ წიგნს „წელიწადის დრონი“ 1992 წელს საქართველოს სახელმწიფო პრემია მიენიჭა.

მაჯალა თამაზ ბიბილურის ფიზიკური ცხოვრება არ გამოდგა ხანგრძლივი ამ ქვეყანაზე, მაგრამ ქართული კულტურის ისტორიაში იგი სამუდამოდ დარჩა როგორც მაღალი ზნეობის და სიკეთით აღსავსე, კაცთმოყვარეობით და საქმისადმი უანგარო თავდადებით გამორჩეული მამულიშვილი, შესანიშნავი მწერალი და მოქალაქე.

ბ ბ ბ ბ ბ ქ კალისტრატე (კალე) ფიჩინის ძე. 1904. სოფელი მათხოჯი, ხონის რაიონი — 25. IV. 1982, თბილისი.

პოეტი. 1929 წელს დაამთავრა თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი შემდეგ მუშაობდა ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლად სხვადასხვა საგანმანათლებლო სასწავლებელში.

კ. ბობოხიძე სამწერლო ასპარეზზე 20-ან წლებში გამოვიდა და, აქედან მოკიდებული იგი პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური წევრია. პოეტის ლექსები ხშირად ქვეყნდებოდა ქართულ პერიოდიკაში. მისი მრავალი ნაწარმოები

თარგმნილია სსრკ ხალხთა მრავალ ენებზე, ბევრი თარგმანი დაიბეჭდა უცხოეთშიც. იგი ორმოცზე მეტი პოეტური კრებულის ავტორია. ამავე დროს ნაყოფიერად მუშაობდა მხატვრული თარგმანის დარგშიც. მან მშობლიურ ენაზე აამეტყველა პუშკინის, ლერმონტოვის, შენჩენკოს, რსაფიანის, მაიაკოვსკის, ტიხონოვის, იან კუპალას. ბაჟანის შემოქმედების ნიმუშებში, დიდი ღვაწლი დასდო რუს-პუბლიკაში საგამომცემლო საქმის განვითარებას.

ბოცვაძე ლუარსაბ გერასიმეს ძე. 4. I. 1866, სოფელი ნოლა, სამტრედიის რაიონი — 24. VI. 1919, თბილისი.

პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე. 1888 წელს წარმატებით დაამთავრა ზონის საოსტატო სემინარია და იმავე წელს დაადგა მასწავლებლობის რთულ და კეთილშობილურ გზას, რომლიდანაც სიკვდილამდე არ გადაუხვევია. პედაგოგიური მოღვაწეობა დაიწყო წყალტუბოს სკოლაში, სადაც 3 წელი დაჰყო, რის შემდეგ წინამძღვრიანთკარის სასოფლო-სამეურნეო სკოლაში გადაიყვანეს.

1892 წლიდან „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ მიერ დაარსებულ კავკასიის ქართულ სკოლაშია, რომელსაც 14 წელს ედგა სათავეში. აქ გატარებულმა წლებმა ღრმა კვალი დასტოვა არა მარტო ადგილობრივ ქართველებში, არამედ გაამდიდრა ლუარსაბის ცოდნა, მისი როგორც საზოგადო მოღვაწის ავტორიტეტი. ეს იყო არა მარტო სკოლა, არამედ იქაური ქართველების (და არა მარტო ქართველების) ფართო პროფილის კულტურის კერა. ამ შენობაში მოქმედებდა საკრედიტო საზოგადოება, ბიბლიოთეკა, თეატრი, გაიხსნა ქრა-კერვის პროფესიული სკოლა, საკვირაო სკოლა, აქვე იმართებოდა მხატვრულ-ლიტერატურული დილა-სადამოები. ლუარსაბ ბოცვაძის დაუღალავმა შრომამ ბევრ ჩვენს გადაკარგულ თანამემამულეს მოახდინა სამშობლოსაკენ. გაუღვივა მათ მამულიშვილური გრძნობები, ბავშვებმა შეიყვარეს ქართული ენა და ქართული წიგნი. ლ. ბოცვაძის ასეთი გარჯა საზოგადოებამ ღირსეულად დააფასა. როდესაც ის 1906 წელს თბილისში გადმოვიდა ქართული გიმნაზიის მასწავლებლად, მას მოღვაწეობის ოცდახუთი წლის იუბილე გადაუხადეს.

1908 წელს გამოჩენილი პედაგოგის ინიციატივით დაარსდა სამეცნიერო-პედაგოგიური და სალიტერატურო ჟურნალი „განათლება“, რომლის გარშემოც შემოიკრიბნენ: აკაკი, ვაჟა, იაკობ გოგებაშვილი, შ. მღვიმელი, ნ. ლომოური, ეკ. გაბაშვილი და სხვ.

ლ. ბოცვაძის კალამს ეკუთვნის მრავალი პედაგოგიური ხასიათის ნაშრომი და სტატია, რომლებშიც აღძრულია ქართული სკო-

ლის საჭირობოროტო საკითხები. იგი იყო იაყობ გოგებაშვილის თანამოაზრე და მისი საქმის გამგრძელებელი.

ბ რ ა ი ლ ო ვ ს კ ა ი ა — ა ბ ა შ ე ლ ი გ ე ა ტ ე რ ი ნ ე ისაიის ასული. 1894, ქ. თუზოკა (ახლანდელი დონეცკი) — 27. X. 1966, თბილისი.

პოეტ ალექსანდრე აბაშელის მეუღლე. სამუშაო განათლება პეტერბურგში მიიღო. შემდეგ ცხოვრობდა ბაქოში, აქვე გაეცნო თავის მომავალ მეუღლეს და 1911 წელს ცოლად გააყვა. 1927 წელს დაამთავრა თბილისის კონსერვატორიის ვოკალური განყოფილება „თავისუფალი ხელოვანის“ დიპლომით, მაგრამ ამ სპეციალობით არ უმუშავებია.

ბ ზ ა ჩ ი ძ ე თ ე ნ გ ი ზ პ ა ე ლ ე ს ძ ე. 7. XI. 1926, ქ. საჩხერე — 16. V. 1994, თბილისი.

ლიტერატურათმცოდნე, მწერალი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1945 წელს დაამთავრა თბილისის 34-ე საშუალო სკოლა, 1950 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. 1950—1953 წწ. სწავლობდა ასპირანტურაში რუსული ლიტერატურის ისტორიის განხრით. 1945 წელს დაიცვა საკანდიდატო, ხოლო 1968 წელს სადოქტორო დისერტაციები. 1958—1960 წწ. მუშაობდა საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნის თანაშემწედ, შემდეგ მეცნიერებისა და კულტურის განყოფილებას გააგედ. 1960—1965 წწ. საქართველოს კულტურის მინისტრია, 1973—1976 წწ. იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის პირველი მდივანი, იღია ქავჭავაძის სახელობის თბილისის უცხო ენათა ინსტიტუტის რექტორი, ეურნალ „ლიტერატურაზე გრუზიას“ რედაქტორი, რამდენიმე წელი მოღვაწეობდა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის განყოფილების გამგედ, სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ხელმძღვანელობდა საქართველოს კულტურის ფონდს, საზოგადოება „მემორიალს“ და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს რუსული ლიტერატურის კათედრას. არჩეული იყო საქართველოს პარლამენტის წევრად, სამანდატო, დეპუტატის ეთიკისა და პრივილეგიების კომისიის თავმჯდომარედ, საზოგადოება „თბილისელის“ გამგეობის წევრად.

თენგიზ ბუაჩიძის მეცნიერული და სამწერლო მოღვაწეობა იწყება 1946 წლიდან. მას ეკუთვნის გამოკვლევები ქართული, რუსული, უკრაინული, ბელორუსული ლიტერატურის მნიშვნელოვან საკითხებზე, არაერთი წერილი მოუძღვნა ხალხთა ლიტერატურული ურთიერთობებისა და თარგმნის თეორიის პრობლემებს. ახლებურა-

დაა დანახული ქართველი რომანტიკოსების, ილია ჭავჭავაძის, გა-
ლაქიონ ტაბიძისა და სხვა ქართველი მწერლების შემოქმედებითი
განვითარების გზა. მწერლის მხატვრულ ნაწარმოებებში „გზა ბავშ-
ვობისაკენ“, „აღსარება ანუ პროფესორი სორდია“, „მცირე პროზა
ანუ ესეისტური ჩანაწერები“ და სხვა ასახულია მისი თაობის ცხოვ-
რებითი ახალგაზრდობის მძიმე ცხოვრება, მომავლისადმი უდიდესი
რწმენა და ოპტიმიზმი. ამასთანავე თ. ბუაჩიძემ რუსული ლიტე-
რატურის ისტორიას მიუძღვნა ფუნდამენტური ნაშრომები, სადაც
მთელი რიგი საკითხები ახლებურად არის გადაწყვეტილი. განსაკუთ-
რებით აღსანიშნავია „იგორის ლაშქრობის ამბავის“ ქართული თარ-
გმანები, „ცხოვრება კობზარისა“, „გოგოლი, დოსტოვესკი, ტოლს-
ტოი“, „ძველი რუსული მწერლობა“ (ორ ტომად) და სხვ. დიდი
ღვაწლი მიუძღვის აგრეთვე როგორც რედაქტორსა და გამომცემელს.
მისი რედაქტორობით გამოიცა ლევ ტოლსტოის ნაწარმოებთა ქარ-
თული თარგმანების ათტომეული. მანვე მოამზადა გამოსაცემად
თ. დოსტოვესკის თხზულებათა ათტომეული, თარგმნა და გამოსცა
„გარდასულ წელთა ამბავი“.

თენგიზ ბუაჩიძემ, როგორც მწერალმა, მეცნიერმა და საზოგადო
მოღვაწემ წარუშლელი კვალი დატოვა ქართველი ხალხის ცხოვ-
რებაში.

ბუკია ალექსანდრე იონას ძე. 17. V. 1906, ქუთაისი — 15. XI.
1976, თბილისი.

კომპოზიტორი სწავლობდა მოსკოვის სამხედრო-საინჟინრო სკო-
ლაში, რომლის დამთავრების შემდეგ ერთხანს მუშაობდა ქართულ
რევიზიაში, მაგრამ მუსიკით გატაცებამ სძლია ნიჭიერ ჰაბტუს და
შევიდა თბილისის კონსერვატორიაში, სადაც სწავლობდა საკომპო-
ზიციო კლასში პროფესორების ს. ბარხუდარიანის, მ. ბაგრატიონ-
კის და ი. ტუსკიას ხელმძღვანელობით. 1931 წელს კონსერვატორი-
ის დამთავრების შემდეგ გარდაცვალებამდე მუშაობდა საქართვე-
ლოს რადიოკომიტეტში მუსიკალური განყოფილების გამგედ. 1948—
1973 წლებში იგი საქართველოს მუსიკონდის თავმჯდომარე იყო.

ალექსანდრე ბუკია ავტორია პეროიკულ-დრამატული ოპერის
„არსენა“, პოპულარული საბავშვო ოპერებისა „დაუპატყეველი
სტუმრები“ (გვიანდელი რედაქციით „ყვავილთა სამყაროში“, თბი-
ლისის გარდა იგი დაიდგა ქ. აიზენჰიუტენშტადტში, გერმანია) და
„სამი მკედელი“.

ჩვენში კარგადა ცნობილი ა. ბუკიას სიმფონიები, რომანსები,
სიმღერები, საგუნდო პიესები და სხვა. 1966 წელს მიენიჭა საქართ-

ველოს სახალხო არტისტის საპატიო წოდება, დაჯილდოებული იყო ორდენებითა და მედლებით.

ბ უ რ თ ი კ ა შ უ ი ლ ი ალექსანდრე ნეკოლოზის ძე. 2. X. 1893, თბილისი — 18. VI. 1965, თბილისი.

ჟურნალისტი და თეატრალური კრიტიკოსი. დაამთავრა თბილისის ქართული გიმნაზია და სწავლა განაგრძო მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. ჯერ კიდევ ყმაწვილი ეზიარა სცენას და ისე მონუსხა თეატრმა, რომ მთელი სიცოცხლე არ განელებია ეს სიყვარული. მოწაფეობისა და სტუდენტობის დროს მონაწილეობდა სცენისმოყვარეთა წარმოდგენებში. მოსკოვიდან დაბრუნებული მიიწვიეს რეჟისორად და მსახიობად მუშათა ცენტრალურ კლუბში, შემდეგ საგარეჯოს თეატრში. აქ მან ცხრა წელი იღვაწა. შემდეგ ისევ თბილისში დაბრუნდა და თანამშრომლობდა ცნობილ ქართველ მსახიობებთან და რეჟისორებთან. მან რამდენიმე დასამახსოვრებელი სცენური სახე შექმნა დედაქალაქის მუშათა თეატრშიც.

მაგრამ ა. ბურთიკაშვილი ჩვენი კულტურის ისტორიაში დარჩა, როგორც ქართული ხელოვნების მემკვიდრე და კრიტიკოსი. ორმოცდაათი წლისა იქნებოდა, როდესაც გამოქვეყნდა პირველი ნაშრომი ნატო გაბუნიასზე. ამას მოჰყვა მონოგრაფიები: „შალვა და დიანა“, „ალექსანდრე იმედაშვილი“, „გიორგი არაღელი — იმხნეული“, „ალ. ყაზბეგი სცენაზე“, „თეატრალური პორტრეტები“, „ცემვის ჯადოქარი“. (ეს პირველი მონოგრაფიაა, რომელიც ასახავს გამოჩენილი ქართველი მოცეკვავის ვახტანგ ქაბუჯიანის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას), „რაინდი უშიშარი და გულმართალი“ (ვალერიან გუნიასზე) და სხვ. არ დარჩენილა ქართული თეატრის რამდენიმე გამოჩენილი მისი თანამედროვე, რომლის შესახებ ა. ბურთიკაშვილს არ დაეწეროს წერილი საგაზეთო ან საჟურნალო მაინც. ყველა სხვა ღირსებებთან ერთად მისი ნაშრომები იკითხება როგორც მხატვრული ნაწარმოებები რაც კიდევ უფრო მატებს მიმზიდველობას მათ.

სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ა. ბურთიკაშვილმა გამოაქვეყნა მოგონებები „დღენი ჩემი ცხოვრებისა“. ყველა მის ნაშრომში ჩანს თეატრალის დიდი გემოვნება, ხელოვნების ღრმა ცოდნა და კრიტიკოსის მახვილი თვალი.

ბ უ რ ჯ ა ნ ა ძ ე ვარლამ ამირანის ძე. 23. I. 1973, სოფელი ოზჩა, ბაღდადის რაიონი — 17. X. 1941, თბილისი.

პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე. 1896 წელს წარმატებით და-

ამთავრა გორის საოსტატო სემინარია და მასწავლებლობდა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. შემდეგ ათი წელი იმუშავა ქუთაისის დაწეებით სკოლაში. აქვე ლექციებს კითხულობდა სახალხო უნივერსიტეტში, იყო ქალაქის დრამატიული საზოგადოების წევრი, წლებს მანძილზე ხელმძღვანელობდა მასწავლებელთა არაღებულური წრის ბიუროს. ამ საქმიანობისათვის ვ. ბურჯანაძე აღმინისტრაციული წესით გაასახლეს ქუთაისის გუბერნიიდან.

1911 წელს ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გადაწყვეტილებით დანიშნეს კავკასის ქართული სკოლის გამგედ. აქ დაჰყო ორ წელიწად-ნახევარი და როგორც არასაიმედო პირი გააძევეს თერგის ოლქიდან. ვარლამი გადავიდა ბაქოში და მუშაობას იწყებს ნავთობის მრეწველთა ადგილობრივი ქართული სკოლის გამგედ. აქაც „დაიშინა“ ხელისუფალთა რისხვა და აეკრძალა სკოლაში მუშაობა.

1914 წელს ვ. ბურჯანაძე აირჩიეს ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში მდივნად, სადაც იმუშავა 1927 წლამდე, აქ დაწესებულების ლიკვიდაციამდე. თავისი ქვისლის, ლ. ბოცვაძის გარდაცვალების შემდეგ 1919—1921 წლებში სათავეში ჩაუდგა და უსასყიდლოდ რედაქტორობდა ჟურნალ „განათლებას“. მის კალამს ეკუთვნის 150-ზე მეტი მეთოდური ხასიათის წერილი და ნარკვევი. მანვე შექმნა „ქართული ენის ქრესტომათია ეროვნებათა უმცირესობის სკოლებისათვის“, ხოლო შ. არაგვისპირელთან და ივ. გომარტელთან ერთად რუსულად შეადგინა ქართული ენის პრაქტიკული თვითმასწავლებელი.

საბჭოთა პერიოდში ვ. ბურჯანაძე ეწეოდა მრავალმხრივ კულტურულ საქმიანობას. მუშაობს მასწავლებლად სკოლებში, პედაგოგიკის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში და სხვ.

1930 წელს იგი დააბატონეს, როგორც პოლიტიკურად არასაიმედო, მაგრამ სამი წლის შემდეგ გაათავისუფლეს და განაგრძო პედაგოგიური მოღვაწეობა.

ბ უ ტ უ ლ ა შ ვ ი ლ ი — გ რ ი გ ო რ ა შ ვ ი ლ ი ელენე გრიგოლის ასული. XII. 1905, ქუთაისი — II. 1976, თბილისი.

მომღერალ გრიგოლ გრიგორაშვილის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. ერთ ხანს მუშაობდა კიდეც, შემდეგ თავი დაანება, იყო დიასახლისი.

ბ უ შ ი ნ ს კ ა ი ა — თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი ელადისლავა კონსტანტინეს ასული. 1907, ქალაქი გალიჩი, კოსტრომის ოლქი — 13. VIII. 1975, თბილისი.

რეჟისორ ალექსანდრე თაყაიშვილის მეუღლე, საქართველოს დამსახურებული არტისტი. 1924 წელს დაამთავრა სვერდლოვსკის საბალეტო სტუდია. 1931 წელს გადმოვიდა თბილისში და მუშაობა დაიწყო ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის თეატრის საბალეტო დანაში, სადაც ჯერ ბალეტის სოლისტი იყო, ხოლო შემდეგ საბალეტო ჯგუფის რეპეტიტორი.

გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი იოსებ (სოსო) ილიას ძე. 15. II. 1908, ვლადიკავკაზი — 20. I. 1973, თბილისი.

საქართველოს სახალხო მხატვარი, პროფესორი. სწავლობდა ჯერ თბილისის ქართულ სათავადაზნაურო გიმნაზიაში, სადაც იაკობ ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით ეუფლებოდა ხატვის ხელოვნებას. 1930 წელს დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემია. აქ მისი პედაგოგები იყვნენ გიგო გაბაშვილი, ევგენი ლანსერე და იოსებ შარლემანი. მათი წყალობით ნ-ქიერმა ახალგაზრდამ მიიღო კარგი პროფესიული წრთობა და უკვე სტუდენტობისას ჩაება ქართველ მხატვართა შემოქმედებით ცხოვრებაში. თავისი ძირითადი სპეციალობის, ფერწერისა და გრაფიკის გარდა, წარმატებით მუშაობდა სცენოგრაფიაში, პლაკატისა და ილუსტრაციის ეანრში. განსაკუთრებით დიდი წვლილი შეიტანა საბავშვო წიგნის გრაფიკაში, რომლის პიონერადაა აღიარებული. ამასთან სისტემატურად მონაწილეობდა რესპუბლიკურ თუ საკავშირო გამოფენებზე.

გულსხმიერი პედაგოგი წლების მანძილზე იყო თბილისის სამხატვრო აკადემიის ხატვისა და ფერწერის კათედრის პროფესორი. თავისი საინტერესო შემოქმედებით სოსო გაბაშვილმა დიდი წვლილი შეიტანა თანამედროვე ქართული ხელოვნების ისტორიაში, რისთვისაც 1970 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო მხატვრის საპატიო წოდება.

გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი — მ ა ყ ა შ ვ ი ლ ი თამარ ალექსანდრეს ასული. 1860, თბილისი — 10. VI. 1972, თბილისი.

პოეტ კოტე მაყაშვილის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის გიმნაზია და ერთ ხანს მუშაობდა თავისი დედის, მწერალ ეკატერინე გაბაშვილის მიერ გახსნილ სკოლაში ხელმოკლე ბავშვთათვის, ასწავლიდა ქართულს, რუსულს, არითმეტიკას. 1900 წელს დაქორწინდა კოტე მაყაშვილზე და ჩამოსცილდა საზოგადოებრივ საქმიანობას. მათ სამშობლოს აღუზარდეს ხუთი შვილი, მათ შორის ორი — მარო და შალვა იბრძოდნენ კოჯორთან 1921 წელს მეთერთმეტე არმიის ნაწილების წინააღმდეგ. მარო, მოწყალების და იქ დაიღუპა. იგი დიდი პატივით დაასაფლავეს 23 თებერვალს ძველი სობო-

როს გალავანში, რუსთაველის პროსპექტზე, იქ, სადაც დღეს საქართველოს მთავრობის სასახლეა.

გაბესკირია ექტორ იპატის ძე. 29, I. 1903, ფოთი, — 27, VIII. 1964, თბილისი.

პოეტი და დრამატურგი. პირველდაწყებითი განათლება მიიღო სოფელ ყულევში, ხოლო შემდეგ სწავლა განაგრძო ფოთის გიმნაზიაში. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი.

ლიტერატურული საქმიანობა ადრე დაიწყო — სრულიად ახალგაზრდა რედაქტორობდა ფოთელ ლიტერატორთა გაზეთს „პონტოს“, ხოლო მოგვიანებით ჟურნალ „ისპირს“ ბათუმში. პარალელურად იბეჭდებოდა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში. თბილისში გადმოსვლის შემდეგ მუშაობდა გაზეთების „წითელარმიელის“, „კომუნისტისა“ და „მუშის“ რედაქციებში.

გ. გაბესკირიას პირველი პოეტური კრებული „ზღვა“ გამოქვეყნდა 1929 წელს, რითაც ქართულ საბჭოთა ლიტერატურაში შემოიტანა ზღვის თემატიკა. 1939 წელს გამოქვეყნებული მისი მეორე წიგნი ყურადღებას იპყრობს თემატური მრავალფეროვნებითა და დახვეწილი ოსტატობით. ავტორმა ახალი პოეტური ხერხებითა და ფერებით დაახატა საბჭოთა ადამიანის თავდადებული შრომა და ქართველი ხალხის გმირული წარსული, სათუთად გამოძერწა ჩვენი სახელოვანი წინაპრების ბრძოლების შთამბეჭდავი სურათები.

1959 წელს გამოქვეყნებულ პოეტის „ერთომეულში“ ლირიკული ლექსების გარდა, შევიდა პოემები „ქეთევან წამებული“, „შემთხვევა პიონერთა ბანაკში“, „ნონია მესხი“ და თარგმანები. გ. გაბესკირიამ ქართულად აამეტყველა რუსული პოეტური კლასიკის საუკეთესო ნიმუშები, აგრეთვე ა. მიცკევიჩისა და ლესია უკრაინკას ნაწარმოებები.

განსაკუთრებული დიდი ღვაწლი მიუძღვის გ. გაბესკირიას ქართული თეატრის წინაშე. წლების მანძილზე ჩვენი რესპუბლიკის წამყვან და პერიფერიულ თეატრებში წარმატებით იდგმებოდა პიესები: „ლაქაშებს შორის“, „მათი ამბავი“, „გაზაფხულის დილა“, „გურიის მთები დაუთოვია“, „უფსკრულთან“, „შრიალებენ ვერხვები“ და სხვ. მან ქართულ დრამატურგიაში თავისებური პოეტური ნაკადი შემოიტანა.

ქართული კულტურის წინაშე დიდი დამსახურებისათვის გ. გაბესკირიას 1961 წელს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება.

გამრეკელი ბარბარე (ბაბო) ალექსანდრეს ასული. 3. VI. 1893, ქუთაისი — 15. X. 1970, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი. გამოჩენილი ქართველი მომღერლის დავით გამრეკელისა და თეატრის ცნობილი რეჟისორის ბორის გამრეკელის და. მან სასცენო მოღვაწეობა დაიწყო 1913 წელს მოსკოვში კოტე მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით ე. წ. „თავისუფალ თეატრში“ 1916 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და მუშაობდა ქუთაისისა და თბილისის თეატრებში.

ბაბო გამრეკელის თეატრალური ცხოვრება შემთხვევით არ დაწყებულა. ედგმია მესხა იყო ბაბოს დეიდა და მისადმი განსაკუთრებულმა სიყვარულმა განაპირობა ქალიშვილის მომავალი. მოსკოვშივე ბაბოს ოჯახი ცხოვრობდა ბაქოში და ჯერ კიდევ ბავშვი, მონაწილეობდა იქაური ქართული თეატრის წარმოდგენებში. საქართველოში დაბრუნებული ნიკიერი ახალგაზრდა თეატრალურ მოღვაწეობასთან ერთად, მეცადინეობს თბილისის კონსერვატორიაში ვოკალურ განყოფილებაზე. 1916 წელს საფრანგეთიდან ჩამოვიდა რეჟისორი გიორგი ჯაბადარი, რომელმაც თბილისში საფუძველი ჩაუყარა დრამატულ სტუდიას. აქ სწავლობდნენ ვ. ანჯაფარიძე, მ. ჭიათურელი, ა. ეასაძე და მათთან ერთად ბ. გამრეკელი. 1920 წლიდან იგი სხეელმწიფო დრამის თეატრის (ყოფილი „არტისტული საზოგადოების“ თეატრი, რომელსაც 1921 წლის 25 ნოემბერს ეწოდა შოთა რუსთაველის სახელი) მსახიობია. დაახლოებით 6 წლის განმავლობაში მას უხდებოდა კოტე მარჯანიშვილთან მოღვაწეობა. 1928 წლიდან წელიწადნახევარი ბაბო გამრეკელი მოზარდ მსყუარებელთა ქართულ თეატრშია. შემდეგ იგი ისევ კოტე მარჯანიშვილის თეატრს უბრუნდება, სადაც მან სულ 42 წელი იღვაწა. 1948 წლიდან გარდაცვალებამდე იყო ამავე თეატრის მუხეუმისა და ბიბლიოთეკის გამგე.

ქართულ თეატრში ბაბო გამრეკელმა შექმნა დიუვიწყარი სახეები: ელენე („მარინე“), ელისაბედი („სანაპიროზე“), ღლოპოვის ცოლი („რევიზორი“), პორტენზია („სატუმბროს დიასახლისი“), გრაფინია ალმაიევა („ფიგაროს ქორწინება“) მარეხი („მზის დაბნელება საქართველოში“), ავრაფინა („გუშინდელნი“), ისახარ („ლა-ლატი“) და სხვ.

სიკეთე და პატიოსნება გამოარჩევდა მუდამ ამ თავმდაბალ და უპრეზენტო შემოქმედს, ჩინებულ მოქალაქესა და ხელოვანს.

გამრეკელი დავით ალექსანდრეს ძე. 27. VII. 1911, კიპოურა — 28. XI. 1977, მოსკოვი.

მომღერალი. დაიბადა კიპოურაში, იურისტის ოჯახში. მუსიკა-

ლური სმენით იყო დაჭიდდებოდა დედა და შვიდივე და-ძმა (შემდეგში აქედან ხუთმა თეატრალურ ხელოვნებას დაუკავშირეს მთელი ცხოვრება). მომღერლის პირველი შემოქმედებითი წარმატებები დაიწყო საოჯახო ვოკალური ანსამბლის მიერ გამართულ საქველმოქმედო საღამოებიდან.

1928 წელს დ. გამრეკელი ჩაირიცხა საკავშირო სუბტროპიკულ კულტურათა ინსტიტუტში, სწავლის პარალელურად იგი გატაცებით მეცადინეობდა სიმღერაში. 1932 წელს ინსტიტუტის წარჩინებით დამთავრების შემდეგ თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში აგრძელებს სწავლას, პროფესორ ე. ვრონსკის სტუდენტია.

მომღერლის საოპერო დებიუტი შედგა 1937 წელს თბილისის საოპერო სცენაზე პ. ჩაიკოვსკის ოპერა „პოკის ქალში“ (ელეცკის პარტია). შემდგომში დ. გამრეკელი ამ სცენაზე დიდი წარმატებით ასრულებდა ბარიტონის ყველა წამყვან პარტიებს ოპერებში: „რიგოლეტო“, „ტრაფიატა“, „სევილიელი დალაქი“, „ევგენი ონეგინი“, „ბეზალომ და ეთერი“ და სხვა. იგი მონაწილეობდა მოსკოვში გამართულ ქართული ხელოვნების დეკადაზე, სადაც შეასრულა კიაზოს (ზ. ფალიაშვილის ოპერა „დაისი“), გოჩას (მ. ბალანჩივაძის „დარეჯან ცბიერი“), და ლევანის (ვ. დოლიძის „ქეთო და კოტე“) პარტიები.

დავით გამრეკელის ვოკალურმა მონაცემებმა სპეციალისტთა დიდი ინტერესი გამოიწვია 1939 წელს გამართულ ვოკალისტთა პირველ საკავშირო კონკურსზე, რომელიც ახალბედა მომღერლის გამარჯვებით დამთავრდა. „ტემბრის სილამაზით და ჯღერადობის ფერადოვნებით გამრეკელის ხმა იშვიათი მოვლენაა“ — წერდა სსრკ სახალხო არტისტი ა. პიროგოვი. სოლო ვალერია ბარსოვას აზრით, იგი ფლობს იშვიათი სილამაზის დიაპაზონის მქონე ბარიტონს, თანაბრად ჯღერს ყველა რეგისტრში, „გატყვევებს თავისი არაჩვეულებრივი სიბოთით და გამომსახველობით“.

1944 წლიდან მომღერალი სსრკ დიდი თეატრის სოლისტია. აქ მან წარმატებით შეასრულა 20-ზე მეტი წამყვანი პარტია. დ. გამრეკელის შემოქმედებაში მნიშვნელოვანი ადგილი ჰქონდა დათმობილი საკონცერტო მოღვაწეობას. გ. ულანოვას, ო. ლეპეშინსკაიას, ე. კრუგლიკოვას, ვ. ქაბუკიანის, ლ. ობორძის, მ. გაბოვიჩის, ე. გილელსის და სხვათა გვერდით, იგი ხშირად მოგზაურობდა საგასტროლოდ საზღვარგარეთ. უნდა აღინიშნოს მისი დამსახურება ვოკალური კადრების აღზრდის საქმეში. 1943 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება.

ღვთისაგან მინიჭებული განსაკუთრებული ხმის ტემბრი, ბრწყინვალე დიქცია, დიდი არტისტული ტემპერამენტი და შესანიშნავი

გარეგნობა, განუმეორებელს ხდოდა მომდერლის მიერ შესრულებულ ყველა პარტიას. ამიტომ მსახიობის ყოველი სცენაზე გამოჩენა, მიჩნეული იყო საოპერო ხელოვნების დღესასწაულად.

გ ა მ ყ რ ე ლ ი ძ ე — ბ ე ლ ი ა შ ვ ი ლ ი თინათინ მიხეილის ასული. 17. XI. 1907, სოფელი ზოდი, ქიათურის რაიონი — 14. XII. 1961, თბილისი.

მწერალი აკაკი ბელიაშვილის მეუღლე. საშუალო სასწავლებელი ქუთაისში დაამთავრა, ხოლო უმაღლესი თბილისში. სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის ფაკულტეტზე, გერმანული ენის სპეციალობით.

გ ა ნ დ ე გ ი ლ ი (ე რ ი ს თ ა ვ ე) დომენია ზურაბის ასული. 28. X. 1864, სოფელი ამაღლება, ვანის რაიონი — 29. I. 1929, თბილისი.

მწერალი. საზოგადოების ყურადღება მიიქცია „ივერიაში“ გამოქვეყნებული პირველივე ლექსითა და მოთხრობებით. პოეტის შემოქმედების ლაიტმოტივია სამშობლო, მისი წარსული, აწმყო და მომავალი. პოემა „შეჩვენებული“, რომელიც აღებულია ჩერქეზთა ცხოვრებიდან, თანაბრად აქტუალურია ქართველთათვისაც. მისი პოეტური ქმნილებებიდან გამოირჩევა ლექსები „ჩადრი“, „პოეტის ფიქრები“, „იევა“, „მოწოდება“ და სხვა.

შესანიშნავი ბელეტრისტი, იგი ავტორია მშვენიერი საბავშვო მოთხრობებისაც: „მარინე“, „საშინელი ღიმილი“, „უჩუქუნო მოშა“, „გოგია“ და სხვ. განდეგილი მ. გორკის თხზულებათა ერთ-ერთი პირველი მთარგმნელია ქართულ ენაზე, ხოლო მის მიერ თარგმნილი ა. გრიბოედოვის „ვაი ჭკუისაგან“ ერთერთ სრულყოფილ თარგმანადაა მიჩნეული.

გამსაკუთრებით აღსანიშნავია განდეგილის საზოგადოებრივი საქმიანობა. მის მიერ შექმნილმა „ქართველ ქალთა საზოგადოებამ“, დიდი დახმარება გაუწია პირველი მსოფლიო ომის დროს ლაზარეთში მოხვედრილ ქართველ მეომრებს.

1915 წელს განდეგილმა „სახალხო ფურცლის“ მეშვეობით მამართა ქართველ ქალებს, დახმარების ხელი გაეწოდებინათ თურქების შემოსევის შედეგად მძიმე მდგომარეობაში ჩავარდნილი თავიანთი აჭარელი დებისათვის.

განდეგილის ფიქრისა და ზრუნვის მედმივი საგანი იყო სამშობლო. ამ ნიადაგზე დაუახლოვდა იგი გამოჩენილ ქართველ მეცნიერსა და საზოგადო მოღვაწეს ალ. ხახანაშვილს. მათი სიახლოვე განუყრელ მეგობრობაში გადაიზარდა. ამიტომაც ითხოვა განდე-
7. ზ. ბაბუნაშვილი, თ. ნოზაძე

გილმა სიკვდილის წინ — დაესაფლავებინათ ალ. ხახანაშვილისა და ი. გოგებაშვილის გვერდით, რაც უწყობამოდ შეუსრულეს ღვაწლმოსილ მწერალს. (მოგვიანებით ი. გოგებაშვილის ცხედარი მთაწმინდაზე გადასვენეს).

...საოცარია, ამ მჩქეფარე ენერგიისა და დაუცხრომელი ტემპერამენტის ქალს, რომელიც ერთთავად საზოგადოებრივი ცხოვრების შეაგულში იდგა და იღვწოდა, ფსევდონიმად „განდეგილი“ ჰქონდა.

გ ა რ ი ყ უ ლ ი (თათეიშვილი — რატიანისა) მარიამ ლუქას ასული. 20. III. 1883. პატარა გუბი, ხონის რაიონი, — 9. II. 1960, თბილისი.

მწერალი. შემოქმედებითი მოღვაწეობა თეატრში დაწყო. მსახიობობდა ავქალის სახალხო თეატრსა და ქუთაისის თეატრში. მისი ლიტერატურული დებიუტი შედგა ბობოქარ 1905 წელს, როცა დაიბეჭდა მოთხრობა „ცხოვრების მსხვერპლი“ და იმავე დღე იმკვიდრა რეალისტი მწერლის სახელი. მან გაბედულად აიმაღლა ხმა სოციალური უსამართლობის წინააღმდეგ.

მ. გარიყულის შემოქმედებაში განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მაღალ მხატვრულ დონეზე შესრულებული რომანები. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი ორი რომანი „ანარეკლი“ და „გარღვეული მიჯნა“. დიდ სამამულო ომს მიუძღვნა მწერალმა მოთხრობა „ახალი განთიადი“, სადაც დედობრივი სიინაზით გადმოქცევა სამშობლოს დამცველი გეომრების გმირული თავგადასავალი.

მ. გარიყული ავტორია აგრეთვე მრავალი შესანიშნავი საბავშვო მოთხრობისა, რომლებზედაც თაობები აღიზარდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მოთხრობებში ცოცხალი „მამაცი ცქვიტა“.

სიცოცხლის ბოლო წლებში მწერალმა დაწერა მოგონებათა წიგნი „განვლილი გზა“, სადაც მოთხრობილია შემოქმედის საინტერესო ცხოვრებაზე, გაცოცხლებულია ჩვენი უახლესი წარსული და გამოჩენილი მოღვაწეები.

გ ა ფ რ ი ნ დ ა შ ვ ი ლ ი ვალერიან ივანეს ძე. 21. XII. 1889, ქუთაისი — 31. I. 1941, თბილისი.

პოეტი. დაასრულა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და სწავლა განაგრძო მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, რომლის დამთავრების შემდეგ დაბრუნდა ქუთაისში და დაიწყო ბეშაობა რუსული ენის მასწავლებლად თავის ყოფილ სასწავლებელში.

ვ. გაფრინდაშვილი პოეზიით სიყმაწვილიდან იყო გატაცებული.

პირველი ლექსები რუსულად გამოაქვეყნა მოსკოვის გაზეთებში. მხოლოდ სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ დაიწყო ქართულად წერა და 1915 წელს დაბეჭდა კიდევ პირველი ლექსები გაზეთ „მეგობარში“. 1919 წელს გამოვიდა პოეტის ლექსების კრებული „დასიები“. ვალერიან გაფრინდაშვილის პოეზია ამ პერიოდში გამსჭვალულია სიმბოლისტური სულისკვეთებით. იგი, ქართული სიმბოლისმის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი და თეორეტიკოსი, ჟურნალ „ცისფერი ყანწების“ გარშემო გაერთიანებული ახალგაზრდა მწერალთა ჯგუფის აქტიური წევრია. მათში მძლავრობს ბოქემური განწყობილება, სწრაფვა „წმინდა ხელოვნებისაკენ“. ამის მიუხედავად „ცისფერ ყანწილების“ შემოქმედებას ახასიათებს მხატვრული ღირსებები. კერძოდ ვ. გაფრინდაშვილმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ქართული პოეტური კულტურის, განსაკუთრებით მეტაფორისტიკის და ვერსიფიკაციის განვითარების საქმეში.

1921 წელს პოეტი გადმოდის თბილისში. მისი რედაქტორობით (ჩერ კიდევ ქუთაისში, შემდეგ თბილისში) გამოდის სიმბოლისტური ჟურნალი „მეოცნებე ნიამორები“. ვალერიან გაფრინდაშვილის მდიდარი პოეტური კულტურა გამოვლინდა არა მარტო მის პოეზიაში, არამედ თარგმანებშიც. მან ქართულად აამეტყველა გოეთეს, უიტმენის, ვერპარნის, პუშკინის, მაიაკოვსკის, ბლოკის, აგრეთვე სომხური, აზერბაიჯანული, აფხაზური, ოსური პოეზიის ნიმუშები. 1923 წელს რუსულად თარგმნა და ცალკე წიგნად გამოსცა ნ. ბარათაშვილის ლექსთა კრებული. მასვე ეკუთვნის ექვენ პოტიეს „ინტერნაციონალის“ ქართული თარგმანი.

გარკვეული დეაწლი დასდო ვ. გაფრინდაშვილმა ქართულ თეატრს ისეთი პიესების თარგმნით, როგორებიცაა გუცოვის „ურიელ აკოსტა“, შილერის „ყაჩაღები“, შელის „ბეატრიჩე“, ჰიუგოს „ლუი ბლაზი“ და სხვ.

თავდაპირველად ვ. გაფრინდაშვილი დაასაფლავეს ვაკის საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში. რამდენიმე წლის შემდეგ გადმოსვენებულ იქნა დიდუბეში.

ვაფრინდაშვილი ნანა ვალერიანის ასული. 27. X. 1928, თბილისი — 4. V. 1992, თბილისი.

პოეტ ვალერიან გაფრინდაშვილის ქალიშვილი.

ვაჩეჩილაძე გივი ზაუდენის ძე. 5. VIII. 1914, თბილისი — 9. II. 1974, თბილისი.

მთარგმნელი, პოეტი და ლიტერატურათმცოდნე, ფილოლოგი-

ის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. 1936 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. გ. გაჩეჩილაძემ ჯერ კიდევ ახალგაზრდამ, 22 წლისამ, თავის ორ დიდ მოძღვარს, შალვა ნუცუბიძესა და ერეკლე ტატიშვილს, წარუდგინა ინგლისურად დაწერილი სადიპლომო შრომა ჯორჯ ბაირონის შემოქმედებაზე. ამ შრომის ქართული ვარიანტი 1938 წელს უნივერსიტეტმა დასტამბა შ. ნუცუბიძის რედაქტორობით.

მთარგმნელობითი მოღვაწეობა გ. გაჩეჩილაძემ სტუდენტობისას დაიწყო და გაამდიდრა ქართული ლიტერატურა შექსპირის, ბაირონის, შელის, ბერნსის, კიტსის, კიპლინგის, თომას მურის, ლონგფელოს, გოეთეს, ჰიუგოს, პუშკინის, ტუტჩევის, შევჩენკოს, ბლოკის, ბრიუსოვის, ბაუნისა, და სხვათა შესანიშნავი თარგმანებით. მისი რედაქტორობით გამოიცა შექსპირის თხზულებათა ექვსტომეული ქართულ ენაზე.

გივი გაჩეჩილაძეს ღრმად ჰქონდა დამუშავებული მხატვრული თარგმნის თეორიის საკითხები. ამ პრობლემას მიუძღვნა მკვლევარმა მრავალი ნაშრომი, მათ შორის: „მხატვრული თარგმანის თეორიის საკითხები. რეალისტური თარგმნის პრობლემა“ და „მხატვრული თარგმანი და ლიტერატურული ურთიერთობანი“. ეს უკანასკნელი 1972 წელს გამოიცა მოსკოვში და თარგმნილია უცხო ენებზე.

პროფესორ გივი გაჩეჩილაძეს დიდი დამსახურება მიუძღვის ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეში, რომელი გამოიჩინა მაღალი მოქალაქეობრივი ზნეობით, განათლებით და კულტურით. 1962 წლიდან სათავეში ედგა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ინგლისური ფილოლოგიის კათედრას.

გ ა ჩ ე ჩ ი ლ ა ძ ე — მ შ ვ ე ნ ი ე რ ა ძ ე ოლღა ვიქტორის ასული. 30. V. 1906, ზესტაფონი — 2. X. 1977, თბილისი.

პროფესორ დომენტი მშვენიერაძის მეუღლე. დაიბადა კომერსანტის ოჯახში. დამთავრა ზესტაფონის გიმნაზია, მეუღლესთან ერთად გაემგზავრა მოსკოვში სასწავლებლად, მაგრამ ოჯახური მდგომარეობის გამო სწავლა ვეღარ გააგრძელა.

ჯერ კიდევ მოწაფეობის წლებში იყო გიმნაზიისთან არსებული თეატრის მოყვარულთა დასის წევრი, სადაც აიღვეს ფეხი გამოჩენილმა მსახიობებმა და თეატრალურმა მოღვაწეებმა უშანგი ჩხეიძემ, ნინო ჩხეიძემ, სერგო ზაქარიაძემ, შალვა ღამბაშიძემ, დოდო ანთაძემ, ვასო არაბიძემ და სხვ. ოლღა გაჩეჩილაძე იყო სერგო ზაქარიაძის ერთ-ერთი პირველი პარტნიორი.

დასისა და მისი წევრების საქმიანობას მაღალი შეფასება მისცა

დოდო ანთაძემ თავის მოგონებებში. გამოჩენილმა რეჟისორმა სხვა ახალგაზრდა ნიჭიერ მსახიობთა შორის ოლღა გაჩეჩილაძეც მოიხსენია.

გ ა წ ე რ ე ლ ი ა აკაკი კონსტანტინეს ძე. იხ. დამატება.

გ ე დ ე ვ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი დიმიტრი მიხეილის ძე. 15. IX. 1902, თბილისი — 28. III. 1990, თბილისი.

ფიზიოლოგი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. საშუალო განათლების მიღების შემდეგ შევიდა თბილისის უნივერსიტეტში, რომლის სამკურნალო ფაკულტეტი დაამთავრა 1927 წელს. მუშაობდა ნევროპათოლოგიის კლინიკაში სიმონ ყიფშიძის ხელმძღვანელობით, შემდეგ კი უნივერსიტეტის ფიზიოლოგიის ლაბორატორიაში და კათედრაზე, რომელსაც განაგებდა ივანე ბერიტაშვილი. მოგვიანებით დ. გედევანიშვილი თბილისის უნივერსიტეტის პროფესორია, ხელმძღვანელობს ფარმაცევტული და სტომატოლოგიური ინსტიტუტების ფიზიოლოგიის კათედრებს. 1959—1973 წწ. იყო თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის პრორექტორი სამეცნიერო ნაწილში. დიდი ერუდიცია და ღრმა ანალიზის უნარი მეცნიერს საშუალებას აძლევდა ორიგინალურად გადაეწყვიტა პრიორიტეტული ხასიათის მთელი რიგი პრობლემები, რისთვისაც საერთაშორისო აღიარება ხედა წილად.

დ. გედევანიშვილი საუკუნის ერთ მეოთხედზე მეტ ხანს იკვლევდა საქართველოს სამკურნალო ფლორას, ახდენდა მის ბიოლოგიურ სტანდარტიზაციას. ამ მიმართულებით შესრულებულმა ნაშრომებმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა საქართველოში ბუნებრივი ქიმიური ნაერთების შესწავლის საქმეში.

დ. გედევანიშვილი 200-ზე მეტი მეცნიერული შრომის ავტორია. მისი დიდი ავტორიტეტისა და ფართო აღიარების დასტურია ისიც, რომ იგი იყო საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალის „ბიოსამედისინო კომპიუტეროზაციის“ ერთ-ერთი რედაქტორი, კიბერნეტიკისა და მართვის ზოგადი სისტემების მსოფლიო ორგანიზაციისა და კიბერნეტიკის საერთაშორისო ასოციაციის წევრი. გამოჩენილი მეცნიერის დამსახურება აღინიშნა ლენინის, შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

გ ე ა ზ ა რ ი ა — ი ნ ა შ ვ ი ლ ი თამარ ბესარიონის ასული. 21. I. 1901, ქუთაისი — 6. IX. 1978, თბილისი.

მომღერალ სანდრო ინაშვილის მეუღლე. 1917 წელს დაამთავრა ქუთაისის ქალთა გიმნაზია. 2 წლის განმავლობაში ეუფლებოდა თბილისში ფრანგულ ენას. შემდეგ სწავლობდა თამარ ქაბუკიან.

თან ერთად ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრთან არსებულ პერინის საბალეტო სტუდიაში. 1921 წელს გაჰყვა ცოლად ქართული ვოკალური ხელოვნების გამორჩენილ მოღვაწეს სანდრო ინაშვილს. ამის შემდეგ თავი დაანება სცენას და იყო ღიასახლისი. იტალიაში და ესპანეთში გასტროლების დროს ახლდა მეუღლეს.

გველესიანი გრიგოლ ივანეს ძე. 18. IX. 1870, ქუთაისი — 17. I, 1926, თბილისი.

პუბლიცისტი, საზოგადო მოღვაწე, სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის ერთ-ერთი ლიდერი. ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის დასრულების შემდეგ ჩაირიცხა მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, რომელიც 1895 წელს დაამთავრა პირველი ხარისხის დიპლომით. დაბრუნდა საქართველოში და აქტიურად ჩაება საზოგადოებრივ საქმიანობაში.

გ. გველესიანი ქართული პერიოდიკის საშუალებით საზოგადოებას წარუდგა ლერმონტოვისა და კრილოვის თარგმანებით, ხოლო პირველი პუბლიცისტური წერილი „უნივერსიტეტის დაარსების გამო ჩვენში“ მოსკოვიდან გამოუგზავნა ილია ქაჭავაძეს, რომელიც დაიბეჭდა 1890 წელს „ივერიაში“. ალბათ, არც ის იყო შემთხვევითი, რომ თბილისის უნივერსიტეტის დაარსების პირველი სხდომა ივანე ჭავჭავაძე იწვევდა სწორედ გ. გველესიანის სახლში გამართა.

1900 წელს გ. გველესიანი აირჩიეს ქუთაისის ქალაქის საბჭოს გამგეობის წევრად, ხოლო 1905 წელს ქალაქის თავის მოადგილედ. რევოლუციის წლებში მათი ოჯახი იმდენად ქმედითად ჩაერთო საზოგადოებრივ მოძრაობაში, რომ ალიხანოვ-ავარსკისის დამსჯელმა რაზმმა დაარბია და გადაუწვა მამაპაპეული სახლი და მდიდარი ბიბლიოთეკა. გ. გველესიანი იძულებული შეიქნა დაეტოვებინა იქაურობა — იმალებოდა ჯერ სამეგრელოში, შემდეგ ოჯახით გაემგზავრა ემიგრაციაში, საფრანგეთში. აქ იგი აქტიური შემოქმედებითი ცხოვრებით ცხოვრობს: ამთავრებს სოციალურ მეცნიერებათა უმაღლეს სკოლას, ეცნობა გამოჩენილ რევოლუციონერს ეან ჟორესს, თანამშრომლობს გაზეთ „ლუმანიტეში“, სხვა ფრანგულ ჟურნალ გაზეთებში აშუქებდა საქართველოში ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის პრობლემებს, სწავლა-განათლების საკითხებს და სხვ.

ექვსი წლის შემდეგ გველესიანების ოჯახი როგორც იქნა დაუბრუნდა სამშობლოს. აქ გრიგოლი ბროშურისათვის „ეროვნული საკითხი და სოციალ-დემოკრატია“ სამართალში მისცეს, მაგრამ იმის გამო რომ იგი გამოქვეყნდა ავტორის ემიგრაციაში ყოფნის დროს, გაამართლეს.

გ. გველესიანმა ღრმა კვალი დატოვა თავის პუბლიცისტური მოღვაწეობით ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მასში კარგად იყო შეერწყმული განსწავლულობა, კრიტიკოსის ლიტერატურული გემოვნება და ალღო; აქტიურად მონაწილეობდა ჩვენში ყველა კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობაში. იყო ეს ქუთაისის საადგილმამულო ბანკი, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, ქუთაისის სახალხო უნივერსიტეტი, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული საზოგადოება თუ ქუთაისის ისტორიული მუზეუმის შექმნა.

გ. გველესიანის პოლიტიკური მოღვაწეობიდან აღსანიშნავია ის, რომ იგი იყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის იუსტიციის მინისტრის მოადგილე; მას, როგორც ღრმად განსწავლულ იურისტს, დაევალა საქართველოს რესპუბლიკის პირველი კონსტიტუციის პროექტის შემუშავება. მან დავალება წარმატებით შეასრულა, მაგრამ დიდმა პუბლიცისტმა სიკვდილი როგორც სასჯელის უმაღლესი ზომა, კონსტიტუციის პროექტში არ შეიტანა. ამაზედ ნოე ჟორდანიას შეუნიშნავს: „გრიგოლ, ჩვენ მონასტრებს არ ვაშენებთ“. ქვეყანაში რთული სიტუაციის მიუხედავად, გ. გველესიანს თავისი პოზიცია არ შეუცვლია. შემდეგ კონსტიტუციის პროექტი დაამუშავა პავლე საყვარელიძემ, რომელმაც სავსებით გაიზიარა გ. გველესიანის შეხედულება. 1919 წელს იგი საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრად აირჩიეს, იყო ჯერ სენატის (უმაღლესი სასამართლო ორგანო) თავმჯდომარის მოადგილე, ხოლო შემდეგ თავმჯდომარე.

1921 წლის თებერვალში გ. გველესიანმა უარი თქვა ემიგრაციაში წასვლაზე. გასაბჭოების შემდეგ მუშაობდა სხვადასხვა თანამდებობებზე. სიცოცხლის ბოლოს საქართველოს სსრ ფინანსთა სახალხო კომისარიატში ერთ-ერთ ქვეფანყოფილებას ხელმძღვანელობდა.

გ ვ ე რ დ წ ი თ ე ლ ი — ლ ო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ე რ უ ს ლ დ ა ნ გ რ ი გ ო ლ ის ა ს უ ლ ი. 15. VI. 1909, თბილისი — 27. I. 1994, თბილისი.

არქიტექტორ ბეჟან ლორთქიფანიძის მეუღლე. არქიტექტორ-რესტავრატორი. დაიბადა ცნობილი ქართველი ინჟინრის გრიგოლ გვერდწითელის ოჯახში. 1936 წელს ამიერკავკასიის ინდუსტრიული ინსტიტუტის არქიტექტურის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ თითქმის მთელი ექვსი ათეული წელი უანგაროდ ემსახურა ქართული კულტურის ისტორიული ძეგლების შესწავლისა და რესტავრაციის საქმეს. 1937—1940 წწ. მუზეუმ „მეტეხის“ ასპირანტია ხელოვნების ისტორიის სპეციალობით, 1941—1949 წწ. მოღვაწეობს

ნაკრძალ „ვარძიაში“ მეცნიერ თანამშრომლად. 1949 წელს როცა ქართველი ინტელიგენციის თაოსნობით საქართველოს კულტურის სამინისტროსთან პირველად საბჭოთა კავშირში შეიქმნა სპეციალური სამეცნიერო — სარესტავრაციო საწარმო სახელოსნო, 1950 წლის ივნისში რუსუდან გვერდწითელი მიიწვიეს ამ სახელოსნოში სამუშაოდ. იგი ჯერ არქიტექტორ-რესტავრატორი იყო, შემდეგ საპროექტო პილარის მთავარი სპეციალისტი და განყოფილების გამგე. მისი მონაწილეობით და ხელმძღვანელობით შესრულებული პროექტების საფუძველზე აღდგენილ იქნა ვარძიის სამრეკლოს, ანანურის ციხის, გორის ციხის, გერგეტის სამების, ზზიფის ციხისა და ეკლესიის, ანჩისხატის ბაზილიკის, როსტომ მეფის სასახლის აბანოს, ბოლნისის სიონის და მრავალი სხვა საეკლესიო არქიტექტურული ძეგლები, სასახლეები და ციხე-სიმაგრეები. განსაკუთრებით გამოვლინდა ქართულ სიძველეებზე უზომოდ შეყვარებული ახალგაზრდა ქალის თავდადება, როდესაც იგი ომის შემდგომ ქვეყანაში შექმნილი უმძიმესი ეკონომიკური პირობების მიუხედავად გაემგზავრა ვარძიაში და თითქმის ათი წლის მანძილზე სწავლობდა და ემსახურებოდა მსოფლიო მნიშვნელობის უნიკალურ ძეგლს.

რუსუდან გვერდწითელი არაერთი სამეცნიერო ნაშრომისა და ნარკვევის ავტორია. მეტად საგულისხმოა მეთოდური ზასიათის წერალები ძეგლთა რესტავრაციის თაობაზე. გამოქვეყნებული აქვს წიგნები მცხეთის, ვარძიის და სხვათა შესახებ. იგი სამართლიანადაა მიჩნეული ქართული ხუროთმოძღვრული ძეგლების რესტავრაციის ერთერთ ფუძემდებლად. 1967 წელს მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება.

გვეტაძე რაჟდენ მათეს ძე. 29. VII. 1897, სოფელი ციხია, ტყუბულის რაიონი — 1. XII, 1952, თბილისი.

მწერალი, მთარგმნელი. დაამთავრა სამკლასიანი სასწავლებელი და უსახსრობის გამო სკამბაში დაიწყო მუშაობა შეგირდად. პარალელურად სწავლობდა საღამოს სკოლაში. ბეჭითი ახალგაზრდა დაწვავა წიგნებს და ამავე პერიოდში გადადგა პირველი მორიღებული ნაბეჭები ლიტერატურაში. 1913 წელს გამოქვეყნდა მისი ლექსები, ხოლო 1915 წელს პირველი წიგნი „მთვარის ზღაპარი“. ამ პერიოდში იგი უახლოვდება „ცისფერ ყანწელებს“, რაც აღსახა კადეც მის იმდროინდელ კრებულებში.

რ. გვეტაძემ პროზაში შედარებით გვიან დაიწყო მუშაობა. 1929 წელს გამოვიდა მისი პირველი დიდი რომანი „თეო“. ამას მოჰყვა „ჭიკოვონა“, ხოლო 1935 წელს ერთ სიუჟეტურ ქარჯზე აგებული

ნოველების კრებული „ლაშაური საღამოები“, რომელიც ახალი ეტაპია მის შემოქმედებაში.

რ. გვეტაძემ მრავალი პროზაული და პოეტური ნაწარმოები უძღვნა სამამულო ომს. მათ შორის კრებულები „მართალი ნოველები“, „ცხოვრება იწყება თავიდან“, ლექსები „შვილის წერილი“ და მრავალი სხვა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია პოპულარული ლექსი „სიმღერა შალამბერიძეზე“, რომელიც ხალხმა სიმღერად აქცია. მწერლის პროზაული ნაწარმოებები გამოირჩევა მაღალი პროფესიონალიზმითა და ღრმა ემოციურობით, ხოლო მისი ლექსები მუსიკალობითა და სიმარტივემდე სისრულით.

რ. გვეტაძე ნაყოფიერ მთარგმნელობით მოღვაწეობას ეწეოდა. მან გააძლიერა ქართული მწერლობა მსოფლიო მნიშვნელობის ისეთი ძეგლებით, როგორცაა ძველენდური ეპოსი „რამაიანა“, ფრანგული ეპოსი „სიმღერა როლანდზე“. მანვე თარგმნა აგრეთვე ნეკრასოვის, ფრანკოს, და სხვა რუსი, უკრაინელი, სომეხი, ბელორუსი მწერლების ნაწარმოებები.

რამდენ გვეტაძე იყო ქართული წიგნის მოჭირნახულე და მოამაგე. მწერლის ორგანიზატორული ნიჭი განსაკუთრებით გამოვლინდა 1935—1950 წლებში, როდესაც სათავეში ედგა გამომცემლობა „ფედერაციას“ (შემდგომში „საბჭოთა მწერალი“).

მ ვ რ ი ტ ი შ ვ ი ლ ი დავით ვლადიმერის ძე. 15. II. 1915, სოფელი იკოთი, ახალგორის რაიონი — 20. X. 1969, თბილისი.

ისტორიკოსი, მეცნიერების დოქტორი, პროფესორი. 1938 წელს დაამთავრა თბილისის უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი. მონაწილეობდა დიდ სამამულო ომში, შემდეგ ეწეოდა სამეცნიერო და პედაგოგიურ მოღვაწეობას. 1956—1961 წლებში იყო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტის დეკანი, ხოლო 1961 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე საქართველოს ისტორიის კათედრის პროფესორი.

დ. გვრიტიშვილმა გამოჩენილი ისტორიკოსის ნიკო ბერძენიშვილის რჩევით ხელი მოჰკიდა სათავედოთა შესწავლას, რომელსაც შედეგად მოჰყვა სპექტანიანი მონოგრაფია „ფეოდალური საქართველოს სოციალური ჟურთიერთობის ისტორიიდან (ქართლის სათავედოები)“. მას დიდი წვლილი მიუძღვის საქართველოს ქალაქების ეკონომიკური და პოლიტიკური წყობილების შესწავლაში. მეცნიერი ზედმიწევნით იცნობდა ფეოდალური საქართველოს ყველა წყაროს, საისტორიო მწერლობას და ფეოდალური ეპოქის ქართულ ლიტერატურას, რამაც საშუალება მისცა გაემდიდრებინა ჩვენი საისტორიო მეცნიერება პირველხარისხოვანი ნაშრომებით. მან დიდი

წვლილი შეიტანა ფეოდალური საქართველოს სოციალ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ისტორიის, ქართველი ყმა გლეხობის, საზოგადოებრივი აზროვნების, კულტურის ისტორიისა და ზხევა კარდინალური საკითხების კვლევაში. ამაში მას ეხმარებოდა არა მარტო მასალის ღრმა ცოდნა, არამედ მეცნიერული ანალიზის გასაოცარი უნარი.

ბოლო წლებში მეცნიერს ჩაფიქრებული ჰქონდა საქართველოს ისტორიის ხუთტომეულის დაწერა, მაგრამ განზრახვას სრულად განხორციელება არ დასცალდა. მოასწრო მხოლოდ სამი ტომის გამოცემა.

გოგელია კომანდო (გიორგი) ილიას ძე. 6. IX. 1878, ოზურგეთი — 21. XII. 1924, თბილისი.

რევოლუციონერი, ანარქისტი. დაამთავრა ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებელი, შემდეგ ქუთაისის სასულიერო სემინარია. 1897 წელს გაეშვაზარა საფრანგეთში, ზევიდა ქ. ნანსის აგრონომიულ სასწავლებელში, შემდეგ ლოზანაში (შვეიცარია) დაამთავრა აგრონომიული ფაკულტეტი. სწავლას მოწყურებული ახალგაზრდა არც ამას სჭერდებდა და ექნევის უმაღლეს სასწავლებელში ისმენს ლექციების კურსს ქიმიამი. უცხოეთში იგი დიდი რევოლუციური წრეების მონაწილეა და პოპულარობით სარგებლობს ახალგაზრდებს შორის. თავის მეუღლესთან ერთად, ექნევაში რედაქტორობს ანარქისტების პარტიულ ორგანოს „ხლები ვოლიას“, რომელშიც აქტიურად თანამშრომლობდნენ ცნობილი ანარქისტები პეტრე კროპოტკინი, ვარლამ ჩერქეზიშვილი და ლუიჯი ბერტონი. რუსეთში პირველი რევოლუციის დროიდან კ. გოგელია ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური ფიგურაა ანარქისტებს შორის და აქედან მოყოლებული, თებერვლის რევოლუციამდე რედაქტორობს ზხევადასხევა ჟურნალ-გაზეთებს, მონაწილეობს მიტინგებსა და დისკუსიებში, კითხულობს ლექციებს. 1905 წლის რევოლუციის დროს ჩამოდის სამშობლოში, სოხუმსა და თბილისში ეწევა რევოლუციურ პროპაგანდას, რედაქტორობს „ნობათს“ და „მეშას“. მაგრამ მალე მთავრობისაგან დევნილი ისევ ევროპას აფარებს თავს — ჟერ შვეიცარიაშია, შემდეგ საფრანგეთში. კ. გოგელია ინგლისში უკავშირდება პ. კროპოტკინსა და ვ. ჩერქეზიშვილს, აქვეყნებს შრომებს; მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია „როგორ და რისგან განვითარდა რევოლუციონერი სინდიკალიზმი?“, პ. კროპოტკინის წინასიტყვეობით. აქვე უნდა ითქვას ის, რომ კროპოტკინი და მისი ქართველი მიმდევრების შეხედულებები გააკრიტიკა ი. სტალინმა თავის თხზულებაში „ანარქიზმი თუ სოციალიზმი?“.

1921 წელს კ. გოგელია მძიმე ავადმყოფი ჩამოდის საქართველოში. ცხოვრობს ჯერ ქუთაისში, შემდეგ ქობულეთში, სიცოცხლე ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში დაასრულა.

გოგოძე — შენგელია ქეთევან პლატონის ასული. 26. IX. 1907, ქუთაისი — 27. XI. 1968, თბილისი.

მწერალ დემნა შენგელიას მეუღლე. 1930 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოლოგიის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ, ავადმყოფს აღექსანდრე თვალქრელიძის ხელმძღვანელობით მუშაობდა შინეარალური ნედლეულის საკავშირო ინსტიტუტის საქართველოს ფილიალში (ახლანდელი ა. თვალქრელიძის სახელობის მინერალური ნედლეულის კავკასიის ინსტიტუტი). 1934 წელს დაქორწინდა რის შემდეგაც იძულებული გახდა თავი დაენებებინა მეცნიერული მუშაობისათვის, იყო დიასახლისი.

გოკიელი ივანე (ვანო) რაფიელის ძე. 9. X. 1899, თბილისი — 10. VII. 1972, თბილისი.

კომპოზიტორი. სწავლობდა ჯერ თბილისის, შემდეგ პეტროგრადის კონსერვატორიაში, რომელიც დაამთავრა 1921 წელს და დაიწყო აქტიური შემოქმედებითი და საზოგადოებრივი მოღვაწეობა. იგი იყო თბილისში სიმფონიური ორკესტრის დაარსების ერთ-ერთი ორგანიზატორი, საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის გამგეობის პასუხისმგებელი მდივანი, შემდეგ თავმჯდომარე, კონსერვატორიის დირექტორი. მაგრამ ვ. გოკიელი უწინარეს ყოვლისა იყო მუსიკოსი, კომპოზიტორი. მის კალამს ეკუთვნის ისეთი ცნობილი ოპერები, როგორებიცაა „პატარა კახი“, „ბროლის ქოში“, „წითელქუდა“ (ეს უკანასკნელი თბილისის გარდა დაიდგა ვილნიუსის, ხარკოვისა და დონეცკის საოპერო თეატრებში).

ვანო გოკიელმა წარმატებით სცადა კალამი სიმფონიური მუსიკის დარგშიც; აღსანიშნავია მისი ვოკალური ციკლი, მუსიკა სპექტაკლებისა და კინოფილმებისათვის და სხვა.

ქართული მუსიკალური კულტურის წინაშე დამსახურებისათვის 1969 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება, დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენითა და მედლებით.

სახელოვანი მამის კვალს გაჰყვა მისი შვილი ჯემალი, რომელიც ცნობილი ღირსი იყო.

გოკიელი ჯემალ ივანეს ძე. 4. VIII. 1920, ქუთაისი — 12. IV. 1991, თბილისი.

ღირსი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღ-

ვაწე. ქართული ხალხური და კლასიკური მუსიკისადმი სიყვარული ბავშვობიდანვე გაუღვიძა მისმა მამამ, ცნობილმა ქართველმა კომპოზიტორმა ვანო გოციელმა. ყმაწვილს ხვდა ბედნიერება მიეღო, დიდი ქართველი ღირეუორის ეგგენი მიქელაძის გაკვეთილები. მაგრამ, ცნობილ ვითარებათა გამო ეს თანამშრომლობა დიდხანს არ გაგრძელებულა. გამოჩენილი მანეტრო მალე რეპრესირებული იქნა. მისი პედაგოგი გახდა ოდისეი დიმიტრიადი, ასევე ჩვენი შესანიშნავი ღირეუორი. ერთ დროს მოსკოვის კონსერვატორიაშიც სწავლობდა. საბოლოოდ მაინც თბილისის კონსერვატორია დაამთავრა. ცნობილი ღირეუორის ალექსანდრე გაუკის ხელმძღვანელობით. მასთანვე გაიარა ასპირანტურის კურსი.

ღირეუორობას ჯემალ გოციელი სტუდენტობის წლებში შეუდგა, ხოლო 1944 — 1948 წწ. მუშაობდა თბილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში. შემდეგ მოღვაწეობდა საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიურ ორკესტრში, რომელსაც სიცოცხლის ბოლომდე მიუძღვნა თავისი ნიჭი და მთელი შეგნებული სიცოცხლე. ამ ორკესტრთან ერთად შემოიძარა საქართველო, ყოფილ საბჭოთა კავშირში შემავეალი რესპუბლიკები, რუმინეთი, პოლონეთი, იუგოსლავია. იგი ანსამბლში გამოსულა ისეთ სახელოვან შემსრულებლებთან ერთად, როგორებიცაა პ. ნეიჰაუზი, მ. იუდინა, ს. რიხტერი, ე. გილელსი, ლ. ობორინი, ა. ფიშერი, ე. ვირსალაძე, ლ. ისაკაძე, მ. ოაშვილი, თ. ამირეჯიბი და სხვ. იგი იყო ქართული მუსიკის უბადლო შემსრულებელი. მრავალი ქართველი კომპოზიტორის ნაწარმოები პირველად მოისმინა მსმენელმა ჯემალ გოციელის ღირეუორობით. იგი დაუღალავ პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში. დიდი წვლილი მიუძღვის ახალგაზრდა ქართველი მუსიკოსების აღზრდაში.

ჯემალ გოციელმა მთელი შეგნებული ცხოვრება მუსიკისადმი ერთგულებასა და მის სამსახურში გაატარა. საქართველოს ბედის გულშემატკივარი, მძიმედ განიცდიდა ჩვენში ბოლო ხანს დატრიალებულ ტრაგიკულ მოვლენებს. იქნება ამჟამად მოუსწრაფა სიცოცხლე. გარეგნულად და სულიერად ნათელმა კაცმა, კვალიც ნათელი დატოვა ამ ქვეყანაზე.

გოციელი — ანთაძე ფატი გაბრიელის ასული. 25. VII. 1901, ქუთაისი — 8. XII. 1973, თბილისი.

პედაგოგი, მეცნიერი და მთარგმნელი. 1919 წელს დაამთავრა ქუთაისის წმინდა წინოს სახელობის სასწავლებელი და შევიდა თბილისის უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტზე, რომე-

ლიც 1924 წელს დაამთავრა. ერთდროულად სწავლობდა იურიდიულ და ეკონომიკურ ფაკულტეტებზეც.

1926 წელს ფ. გოკიელი გახდა ასპირანტი სამოქალაქო სამართლის განხრით. მაგრამ, იმის გამო, რომ უარა განაცხადა უსაფუძვლოდ და თანაც საჭაროდ გაეკრიტიკებინა თავისი მეცნიერ-ბელმძღვანელი, პროფესორი ლუარსაბ ამდრონიკაშვილი, რასაც უნდა მოჰყოლოდა ამ უკანასკნელის გაძევება სამსახურიდან, 1927 წელს დაითხოვეს უნივერსიტეტიდან. ამის შემდეგ იგი მარჯანიშვილის თეატრშია, სადაც სამუდამოდ დაუკავშირდა ამ თეატრის რეჟისორს, შემდგომი ცნობილ თეატრალურ მოღვაწეს, დოდო ანთაძეს და მასთან ერთად უბრუნდება ქუთაისს.

1932 წლიდან ისევ თბილისშია, ეწევა სამეცნიერო და პედაგოგიურ მოღვაწეობას, ხოლო 1938—1941 წლებში სწავლობს თბილისის უნივერსიტეტის ასპირანტურაში ფრანგული ლიტერატურას სპეციალობით. 1938—1952 წლებში მოღვაწეობს ქუთაისის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, შემდეგი ათი წელი თბილისის უცხო ენათა ინსტიტუტში, ხოლო 1960 წლიდან გარდაცვალებამდე აქვე, ჭულხან-საბა ორბელიანის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში.

ფატი გოკიელი სრულყოფილად ფლობდა ფრანგულსა და გერმანულ ენებს, იყო ფართო განათლების ლექტორი და მაღალკვალიფიციური მკვლევარი. მის კალამს ეკუთვნის არა ერთი საყურადღებო შრომა საზღვარგარეთული ლიტერატურის ისტორიიდან და კრიტიკული წერილები ქართული და რუსული ლიტერატურის საკითხებზე. არანაკლებ ნაყოფიერი იყო ფ. გოკიელის მთარგმნელობითი მოღვაწეობა. ქართველ მკითხველს გააცნო ელ. ტრიოლეს რომანი „ვარდები ნისიად“, კალაშნიკოვის ნარკვევი „სტანისლავსკის თეატრალური ეთიკა“, მ. ცვაიგის „ლეგენდა მესამე მტრედზე“, გორკის „მტრები“, ა. ოსტროვსკის „ტალანტები და თაყვანისმცემლები“, ფრ. ვოლფის „პროფესორი მამლოკი“, კ. სიმონოვის და სხვა რუსი თუ უცხოელი დრამატურგის პიესები.

გოკიელი ალექსანდრე გიორგის ძე. 9. IX. 1907, თბილისი — 29. VII. 1966, თბილისი.

მსახიობი. სკოლის დამთავრებისთანავე სწავლა განაგრძო თბილისის უნივერსიტეტის ეკონომიკურ ფაკულტეტზე. მაგრამ თეატრის სიყვარულმა გადაძლია და უკვე 1927 წლიდან სცენის თანამშრომელია თბილისის მუშათა თეატრში. შემდეგ მიიწვიეს ახლად გახსნილ თბილისის მოზარდ მაყურებელთა ქართულ თეატრში, სადაც სამი სეზონი დაჰყო. 1931 წელს გადავიდა ქუთაისის თეატრში. 1933 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე მარჯანიშვილის თე-

ატრშია და ეკუთვნის იმ თაობას, რომელმაც ჩამოაყალიბა ამ კოლექტივის შემოქმედებითი სახე.

ა. გომელაური დაჯილდოვებული იყო შესანიშნავი სცენური მონაცემებით — ხმით, გარეგნობით, გარდასახვის უნარით. ორმოცი წლის მანძილზე მან ქართულ სცენაზე შექმნა ასზე მეტი როლი, რომლებშიც მსახიობი აქსოვდა დიდ სიმართლეს და ადამიანურ უშუალობას.

დაუვიწყარია მისი შვეიცი (ი. პაშეკის „გულადი ჯარისკაცი შვეიცი), გიორგი („ჩატეხილი ხიდი“ ი. ჭავჭავაძის მიხედვით), დედის ბიჭი (უ. ჩხეიძის „გიორგი სააკაძე“), კაკუტა (პ. კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერი“), მოურავი და გიულა (ა. ცაგარელის „რაც გინახავს ველარ ნახავ“), პორტენზია (შექსპირის „ჭირვეული ცოლის მორჯულება“), ბოზჩინსკი (გოგოლის „რევიზორი“), კაპულეტი (შექსპირის „რომეო და ჯულიეტა“) და მრავალი სხვა.

ა. გომელაურმა თავისი შემოქმედების მაღლი მიიტანა ქართულ კინემატოგრაფიაშიც. რაც შეეხება ქართულ ესტრადას იგი ხომ წარმოუდგენელია ა. კვანტალიანისა და ა. გომელაურის განუყრელი და განუმეორებელი დუეტის გარეშე.

ა. გომელაური იყო ქართული სცენის უერთგულესი და თავდადებული უშუაგი, პატიოსანი ადამიანი და შესანიშნავი მოქალაქე. ყველა ეს თვისება მან ქართულ სცენას უშურველად და სრულად მოაქმარა. 1958 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება.

გომელაური ზაქარია (შაქრო) ნეკოლოზის ძე. 17. XI. 1890, თბილისის — 10. VII. 1964, თბილისი.

მსახიობი. დაამთავრა თბილისის სამოქალაქო სასწავლებელი და მუშაობა დაიწყო ავლაბრის ქართულ დრამატულ წრეში. 1909 წელს ამ წრის წევრებმა იუბილე გადაუხადეს ცნობილ ქართველ მსახიობს ნატო გაბუნას, წარმოადგინეს „ხანუმა“, რომელშიც შ. გომელაურმა შეასრულა კოტე ფანტიაშვილის როლი. ამ საღამოს დამსწრე ვალერიან გუნას მოეწონა ახალბედა მსახიობის თამაში და მიიწვია პროფესიულ დასში. აქედან მოყოლებული, შ. გომელაური ერთგულად ემსახურებოდა ქართულ თეატრს. სხვადასხვა დროს მუშაობდა ქუთაისსა და ბათუმში, 1928 წლიდან კი იგი მარჯანიშვილის თეატრის მსახიობია. აქ შეასრულა ისეთი როლები, როგორიცაა პატარა კახი, კილმანი, („პოპლა, ჩვენ ვცოცხლობთ“), პეპია („ჩატეხილი ხიდი“), კომისარი („ყვარყვარე თუთაბერი“), კოკოშკინი („მემოსევა“), გოგო („უფსკრულთან“), სპი-

რიდონ მცირიშვილი (წინაშვილის გურია“), იაგო („ოტელო“), ტარტიუფი („ტარტიუფი“) და სხვა მრავალი.

მსახიობის თამაში გამოირჩეოდა მკაფიო ინდივიდუალობით, განსაკუთრებით კარგად ასრულებდა სახალხო როლებს. შ. გომელაურს 1950 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება. დაჯილდოებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

გორგაძე ანთიმოზ (ალიკო) მიხეილს ძე. 2. VII. 1924, ქუთაისი — 21. I. 1970, თბილისი.

მოქანდაკე. 1947 წელს წარმატებით დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემიის ქანდაკების ფაკულტეტი (პროფესორ ი. ნიკოლაძის კლასი), სწავლა განაგრძო ასპირანტურაში, შემდეგ წლების მანძილზე ახალგაზრდა თაობის აღზრდის საქმეს ემსახურებოდა.

1951 წლიდან აქტიურად მონაწილეობდა გამოფენებში. იგი იყო მრავალმხრივი და ნაყოფიერი მოღვაწე. მის შემოქმედებას ახასიათებდა მასშტაბურობა, ღრმა ფსიქოლოგიზმი და სამყაროს რეალისტური ხილვა.

სიკოცხლის ბოლო წლებში ა. გორგაძე წარმატებით იღვწოდა ლითონქანდაკების დარეში. მან მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები შექმნა და ღირსეულად დაიმკვიდრა საპატიო ადგილი ქართული სახვითი ხელოვნების ისტორიაში. მოქანდაკემ დაუვიტოვა არაერთი საგულისხმო ნაწარმოები. მისი მთავარი ნამუშევრებია „მეშახტე ბოტკოველი“, „ჭაბუკის პორტრეტი“, „დეკაბრისტები“ და სხვა. 1962 წელს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული მხატვრის წოდება.

გორგაძე სერგი რომანოზის ძე. 1876, სოფელი ილემი, ზესტაფონის რაიონი — 10. VII. 1929, თბილისი.

ისტორიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე. 1886 წელს შევიდა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში, რომელიც 1890 წელს დაამთავრა წარჩინებით და სწავლა განაგრძო თბილისის სასულიერო სემინარიაში. აქ დაუახლოვდა არალეგარულ წრეებს. 1893 წელს სემინარიისტთა გაფიცებში მონაწილეობისათვის სხვებთან ერთად ერთი წლით დაითხოვეს სასწავლებლიდან. 1897 წელს დაასრულა სემინარია და ყაზანის სასულიერო აკადემიეში ჩაირიცხა მსმენელად. აქ იგი ფრთხილად ადევნებდა თვალს რუსეთისა და საქართველოს საზოგადოებრივ ცხოვრებას. 1899 წელს თავი „მესამე დასელად“ გამოაცხადა. ორი წლის შემდეგ დაამთავრა სასულიერო

აკადემია და ღვთისმეტყველების კანდიდატის ხარისხით სამშობლოში დაბრუნდა.

პირველი ლიტერატურული ნაბიჯები სემინარიაში ყოფნის დროს გადადგა. წერდა ლექსებს, ხოლო 1898 წელს „ივერიაში“ დაიბეჭდა მისი პირველი წერილი. 1901 წლიდან ეწევა პედაგოგიურ მოღვაწეობას სხვადასხვა სასწავლებელში უმთავრესად ქართულ ენას, ლიტერატურას და ისტორიას ასწავლიდა.

საგულიანოა მისი საქმიანობა ქართული ლიტერატურასა და ენათმეცნიერებაში. 1901 წელს გამოქვეყნდა ს. გორგაძის საინტერესო ნარკვევი „ფილოსოფია და მისი პროგრესი“. მეცნიერის ძიებანი ამ დარგში დაგვირგვინდა იმით, რომ 1914 წელს გამოაქვეყნა იოანე პეტრიწის მიერ ბერძნულიდან ნათარგმნი ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისას“ ტექსტი. ასევე მნიშვნელოვანია ძველი მხატვრული მწერლობის ძეგლების „ბესიკი“ და „წამება წმიდისა შუშანიკისი“ პუბლიკაციები. სერგი გორგაძეს დიდი ღვაწლი მიუძღვის საქართველო საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების დაარსებასა და საქმიანობაში. იგი თავდადებით ემსახურებოდა ქართული კულტურის შესწავლა-განვითარების საქმეს.

გოცირიძე ნიკოლოზ (ნიკო) სიმონის ძე 16. II. 1872, თბილისი — 30. VII. 1949, თბილისი.

მსახიობი. შრომითი საქმიანობა დაიწყო თბილისის რკინიგზის დეპოში. პარალელურად გამოდიოდა ავჭალის აუდიტორიაში, ხოლო 1909 წლიდან ზუბალაშვილების სახალხო სახლში (ეხლანდელი მარჯანიშვილის თეატრი), ამასთან ნ. გოცირიძე, როგორც კარგი ხმის პატრონი, მღეროდა ი. რატილის და ს. კავსაძის გუნდებში; უყვარდა მხატვრობა.

1921 წელს მიიწვიეს რუსთაველის, ხოლო 1930 წლიდან მარჯანიშვილის თეატრში. ნ. გოცირიძეს პოპულარობა მოუხვეჭა ჯერ კიდევ მუშათა სცენაზე შესრულებულმა როლებმა: ავეტიქა (ა. ცაგარელის „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“), გრუშვესკი (ტრ. რამიშვილის „მეზობლები“), გასტონი („პარიზის ღარიბ-ღატაკები“); შმაგა „უდანაშაულო დამნაშავენი“, ბიზო („პარიზის ბიჭები“), პავლე მედროვე („მელანიას ოინები“), ოსიპი („რევიზორი“), საქუა („მსხვერპლი“), ოსეფა („ჯერ დაიხოცნენ, მერე იქორწინეს“), აკოფა („ხანუმა“). დიდ სცენაზე მისი პირველი როლი იყო ზაზა „სამშობლოში“. ამას მოჰყვა გეურქა („მზის დაბნელება საქართველოში“), ჟურდენი („გაანაურებული მდაბიო“), მოსამართლე („ინტერესთა თამაში“), გიქო, გიუმოზე („პეპო“, „დაქცეული ოჯახი“), კოსტილვეი („ფსევრზე“) და სხვა.

ნ. გოცირიძე გამოირჩეოდა როლის ყოველი დეტალის ფაქტურა და მუშაობით, ჰქონდა საუცხოო დიქცია, მას ერთ-ერთ პირველს 1924 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება.

ნ. გოცირიძე გახლდათ ჩვენი ეროვნული თეატრის ცოცხალი მატრიანე — მან 60 წელზე მეტი დაჰყო ქართულ სცენაზე და ბევრი რამ ჰქონდა მოსაგონარი, რაც ასახა კიდეც თავის „მოგონებებში“, რომლის გამოქვეყნებასაც ავტორი მოესწრო. იგი დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით.

გოძიაშვილი ვასილ (ვასო) დავითის ძე. 14. XI. 1905, თბილისი — 30. I. 1976, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს და სსრკ სახალხო არტისტი. 1924 წელს, აკაკი ფაღავას სტუდიის დამთავრების შემდეგ, იგი რუსთაველის თეატრის მსახიობია. 1930 წელს გადავიდა მარჯანიშვილის თეატრში და თითქმის ნახევარი საუკუნის განმავლობაში იღვწოდა მის სცენაზე.

ვ. გოძიაშვილმა შექმნა საოცარი თეატრალური სახეების მთელი გალერეა. იგი იყო ფართო დიპაზონის მკაფიო ინდივიდუალობის მსახიობი, გამორჩეული სცენური მომხიბლევლობით, მუსიკალობითა და პლასტიკურობით. მას თანაბარი სიძლიერით ხელეწიფებოდა შეეძრულებინა როგორც დრამატული, ისე კომედიური, პეროიკული და სახასიათო როლები — ახმა და არბენიონი, ავტოკა და არმან დიუფალი, ფიგარო და მეფე ერეკლე, ბეზო და ცილიპე მეორე, შმაგა და რიჩარდ მესამე, გეგა და ზურაბ ხარატელი... და ვინ მოთვლის, კიდეც რამდენი. რაც შეეხება მის მიერ შესრულებულ ლუარსაბ თაქარიძეს, რეჟისორ ვასო ყუშიტაშვილთან შემოქმედებითი თანამშრომლობით შექმნილი ეს სახე, ჩვენი ეროვნული თეატრის ისტორიაში შევიდა როგორც ქართული აქტიორული სკოლის ერთ-ერთი ბრწყინვალე ფურცელი.

ვასო გოძიაშვილმა დადგა რამდენიმე პიესა. მაყურებელს განსაკუთრებით დაამახსოვრდა მისი უკანასკნელი სპექტაკლი „ძველი ვოდვეილები“, რომელშიაც შეასრულა სამი სხვადასხვა ხასიათის როლი.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს მსახიობის დიდი წვლილი კინოხელოვნებაში. მის მიერ შექმნილ გმირებს შორის განსაკუთრებული წარმატება ხვდა სიკოს („ქეთო და კოტე“) და ავეტიკას („რაც გინახავს ველარ ნახავ“).

განსაკუთრებულია ვ. გოძიაშვილის როლი ქართული ესტრადის განვითარებაში. იგი იყო ამ ჟანრის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, ესტრადის არტისტთა პირველი საკავშირო კონკურსის ლაურეატი.

დაიღმა ხელოვანმა მთელი თავისი ნიჭი და უნარი შრომულ

ხალხს მოახმარა და ხალხმაც ღრმა სიყვარული მიუზღო სათაყვანებელ მსახიობს.

ესაო გოძიაშვილი იყო სსრკ სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი, დაჯილდოებული იყო ლენინის, ორი შრომის წითელი დროშის, ოქტომბრის რევოლუციის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით, იყო საქართველოს სსრ IV—V მოწვევების უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი.

გ რ ა ნ ე ლ ი (ყვარყველია) ტერენტი სიმონის ძე. 25. XI. 1897, წალენჯიხა — 10. X. 1934, თბილისი.

პოეტი. 1918 წელს სოფლის სკოლის დამთავრების შემდეგ ჩა-მოვიდა თბილისში და სწავლა განაგრძო შალვა ნუცუბიძის მიერ თბილისის უნივერსიტეტში დაარსებულ ფილოსოფიურ კურსებზე (სემინარებზე). მუშაობდა რკინიგზაზე კონდუქტორად, სხვადასხვა რედაქციებში ტექნიკურ თანამდებობებზე.

ტ. გრანელს მძიმე ზეედრი არაგუნა ცხოვრებამ. ამას დაემატა ოპერის მომღერალი ქალის უიმედო სიყვარული, რომლის პატივისცემის ნიშნად მისი გვარი აიღო ფსევდონიმად და გახდა გრანელი. იგი მალე სულიერად გატყდა და ორი წელი ფსიქიურად დაავადებულითა საავადმყოფოში გაატარა.

დიდი სიძნელებების მიუხედავად ტ. გრანელი თავის სულიერ გამოსავალს პოეზიაში ხედავდა, რომლის ერთგული დარჩა სიცოცხლის ბოლომდე. პირველი ლექსი მან 1919 წელს გამოაქვეყნა, ხოლო 1920 წელს გობრონ აგარელთან (ციციშვილი) ერთად გამოვიდა მისი კრებული „პანაშვიდები“. ამას მოჰყვა „სამგლოვია-რო ხაზები“ (1921), „სულიდან საფლავები“ (1922), „memento mori“ (1924), „ტერენტი გრანელი“ (1926) და ერთდროული გაზე-თი „ტერენტი გრანელი“ (1927).

ტერენტი გრანელს სევდიანი პოეზიის რაინდს ეძახიან, მაგრამ ხშირად მისი სევდა და სასოწარკვეთილება სხვა პრავ თუ არა სი-ცოცხლეზე დარდი. იგი ცხოვრებიდან წავიდა ყველასაგან მოფრწყე-ბული. მის დაკრძალვას მოკრძალებული (მეტი რომ არა ვთქვათ) პროცესია მიყვებოდა. უპრეტენზიოსა და თავმდაბალ პოეტს, სი-ცოცხლეში იუბილე არ ღირსებია. მხოლოდ მისი 90-წლისთავი აღნიშნა ქართველმა საზოგადოებრიობამ — 1987 წლის 21 დეკემ-ბერს ა. გრიბოედოვის სახელობის თეატრში მოუწყო დიდი საზე-იმო ჭაღამო, ისეთი, როგორც მის პოეზიას ეკადრებოდა. ხოლო ერ-თი ღლით ადრე პოეტის ნეშტი პეტრე-პაულეს სასაფლაოდან ვად-მოსვენებულ იქნა დიდუბის პანთეონში. საიუბილეო ღღეები იზე-იმა პოეტის მშობლიურმა წალენჯიხამაც, სადაც გაიხსნა სახლ-მუ-

ზეუმში და ერთ-ერთ ქუჩას ტერენტი გრანელის სახელი ეწოდა. თითქოს აღსრულდა მისი ოცნება, რომ „გაიგებენ დიდი ხნის შემდეგ, რა ცეცხლი მწვავდა და რა ვიყავი“...

გრიგალაშვილი — ფალავა ტერეზა ფარნაოზის ასული. 14. V. 1888, ქუთაისი — 5. IV. 1976, თბილისი.

პროფესორ აკაკი ფაღავას მეუღლე. შეუღლდნენ 1918 წელს. სწავლობდა ზარკოვის უნივერსიტეტში. იყო რესპუბლიკის დამსახურებული ექიმი, ცნობილი სტომატოლოგი.

გრიგორაშვილი გრიგოლ მაქსიმეს ძე. 18. VII. 1905, ქუთაისი — 1. VI. 1962, თბილისი.

საოპერო თეატრის სოლისტი. დამთავრა ქუთაისის რეალური სასწავლებელი და შევიდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აგრონომიულ ფაკულტეტზე, რომლის დამთავრების შემდეგ მუშაობა დაიწყო სპეციალობით. მაგრამ ჯერ კიდევ სტუდენტობის დროინდელმა გატაცებამ თავისი გაიტანა და თბილისის კონსერვატორიის ვოკალური ფაკულტეტის სტუდენტი გახდა. 1935 წელს დამთავრა კონსერვატორია და რეჟისორ ალექსანდრე წუწუნავას მიწვევით ჩაირიცხა თბილისის საოპერო სტუდიაში. 1936 წელს იგი უკვე საოპერო თეატრშია. თავისი არტისტული კარიერის მანძილზე იმღერა ბანის ორმოცდაათამდე წამყვანი პარტია — მეფე გიორგი (შელიტონ ბალანჩივაძის „დარეჯან ცბიერი“), მეფისთველი (ტუნოს „ფაუსტი“), ენგიჩარი, აბიო (ზაქარია ფალიაშვილის „ლატავრა“, „აბესალომ და ეთერი“), მეწისქვილე (დარჯიშვილის „ალი“), მეფე ბორისი (მუსსარგსკის „ბორის გოდუნოვი“), კოჩუბეი (ჩაიკოვსკის „მაზეპა“) დონ ბაზილიო (როსინის „სევდილი და ლაქი“) და სხვა.

გრიგორაშვილი განსაკუთრებული სიყვარულით მუშაობდა ქართული ოპერების ბანის პარტიებზე. 1937 და 1958 წლების დეკაბრებზე მოსკოვში დიდი წარმატება ხვდა წილად. კინოფილმ „ჯურღმის ფარში“ მონაწილეობისათვის 1950 წელს მიენიჭა სსრკ სახელმწიფო პრემია. დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით. 1958 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება.

გრძელიშვილი კონსტანტინე კონსტანტინეს-ძე. 13. IX. 1902, თბილისი — 13. IX. 1970, თბილისი.

სხვა დოკუმენტებში არასწორადაა მითითებული გვარი (გრიგორაშვილი, გრიგორაშვილი) და მამის სახელი (პაულე).

მხატვარი, საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. 1921 წელს დაამთავრა რეალური სასწავლებელი და სწავლა განაგრძო სამხატვრო აკადემიაში. პირველი სამი კურსი გაიარა გამოჩენილი მხატვრის, პროფესორ გ. ი. გაბაშვილის კლასში, 1925 წელს გადავიდა აკადემიკოს ევგენი ლანსერეს სახელოსნოში, ხოლო აკადემია დაამთავრა 1927 წელს. ჯერ კიდევ აკადემიაში შესვლამდე სრულიად ახალგაზრდა ხატვასა და ზაზვას ასწავლიდა თბილისის სამხატვრო ტექნიკუმში, საფაბრიკო-საქარბნო სასწავლებელსა და პირველ სამშალო სკოლაში; თეატრებსა და კლუბებში მხატვრულად აფორმებდა სპექტაკლებს, გამომცემლობებში წიგნებს, თანამშრომლობდა ჟურნალებში. 1924 წლიდან სისტემატურად მონაწილეობდა საქართველოს მხატვართა გამოფენებში. მისი ნამუშევრები იჯზავნებოდა მოსკოვის, ლენინგრადის, ხარკოვისა და სხვა ქალაქების გამოფენებზე.

კ. გრძელიშვილი 1934 წლიდან პედაგოგობდა თბილისის სამხედრო-სამეფო სტუდიაში, სადაც მთელ თავის ნიჭსა და უნარს ეშუერველად ასმარდა ახალგაზრდა მხატვართა გამოვლენისა და აღზრდის საქმეს. 1943 წელს იგი სამეფო ხაზით გაგზავნეს ფრონტზე, სადაც მხატვრულ ტილოებზე აღბეჭდა ომის საინტერესო ეპიზოდები. თბილისის სამხატვრო აკადემიაში იგი პედაგოგად მუშაობდა 1943 წლიდან, იყო ფერწერის კათედრის დოცენტი, შემდეგ — პროფესორი.

კ. გრძელიშვილის შემოქმედების ძირითადი თანარია პეიზაჟი. მხატვარი დიდი სიყვარულით ასახავს შრომობლიური მხარის სილამაზეს, ბუნების სიუხვს, აღმართა გარჯას. მისი ნახატები რეალისტურია, გასაგები, მიმზიდველი, ღრმად ჩაფიქრებული და მარტივად გადმოცემული. ყურადღებას იპყრობს კომპოზიციის სისადავე, ფერთა სიუხვე, მუდამ იგრძნობა მზე, სინათლე, ჭანსალი ოპტიმისტური განწყობა. ღვაწლმოსილი ხელოვანი დაჯილდოვებული იყო მედლებით და სიგელებით.

გ უ ლ ი ს ა შ ვ ი ლ ი არჩილ ალექსის ძე. I. IV. 1887, საგარეჯო — 30. XII. 1971, თბილისი.

ინჟინერ-მეტალურგი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. დაიბადა მღვდლის ოჯახში. დაამთავრა თბილისის ქართული ჯიშნაზია, ხოლო 1916 წელს პეტროგრადის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის მეტალურგიის ფაკულტეტი პირველი ხარისხის დიპლომით. სტუდენტობის პერიოდში დაიწყო მუშაობა პუტილოვის ქარხანაში მუშად, შემდეგ ობუხოვის ქარხანაში ოსტატად. 1914 წელს დაინიშნა რუსეთის ვაჭრობისა და

მრეწველობის სამინისტროს სამთო დეპარტამენტში უმცროს ინჟინრად. 1915 წელს ამავე სამინისტროს დაქვემდებარებით შეუდგა სპეციალური შენადნობის დამზადებას. 1916 წელს ხელმძღვანელობდა ექსპერიმენტულ-მაშინის სოფელ ბოეკვაში ვოლფრამიტის საბადოებზე ელექტრომეტალურგიული ქარხნის მშენებლობას და ორგანიზაციას უწევდა ახალი შენადნობების დამზადებას ურალის საბადოებზე. აქვე კითხულობდა ლექციებს სპეციალობის მიხედვით.

1921 წელს არჩილ გულისაშვილი დაბრუნდა სამშობლოში და დაინიშნა სპეციალისტ-კონსულტანტად სახალხო მეურნეობის უმაღლეს საბჭოში, პარალელურად ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას მაშინდელ პოლიტექნიკურ სასწავლებელში როგორც დირექტორი და მასწავლებელი. 1923 წელს გამოიგონა ყურძნის საწნეხი მანქანა, რისთვისაც დაჯილდოვდა საპატიო სიგელით.

1928 წელს ა. გულისაშვილის უშუალო მონაწილეობით უნივერსიტეტს გამოეყო და ცალკე ინსტიტუტად გაფორმდა პოლიტექნიკური ინსტიტუტი. 1930 წლიდან იგი არის ამ ინსტიტუტის მეტალურგიის ფაკულტეტის დეკანი და კათედრის გამგე, ხოლო წლების მანძილზე დირექტორის მოადგილე, პრორექტორი სასწავლო-სამეცნიერო დარგში.

ა. გულისაშვილს დიდი ღვაწლი მიუძღვის ქართული ტექნიკური ლიტერატურის შექმნისა და განვითარების საქმეში, კერძოდ მას ეკუთვნის პირველი წიგნი ქართულად მხაზველობით გეომეტრიაში (1927), პირველი სახელმძღვანელო მეტალურგიული პროცესების თეორიაში, „მანქანათა ნაწილები“ (ორ წიგნად). ამ და სხვა ნაშრომებმა მკვიდრი საფუძველი დაუდევს შემდგომში ქართული ტექნიკური ლიტერატურის განვითარებას. სულ იგი ასამდე ნაბეჭდი შრომის ავტორია.

არჩილ გულისაშვილი იყო მეცნიერული და ტექნიკური ცოდნის დაუცხრომელი პროპაგანდისტი და ახალგაზრდობის გულისხმიერი აღმზრდელი. 1930 წლიდან სტოცხლის ბოლომდე სათავეში ედგა მხაზველობითი გეომეტრიისა და საინჟინრო გრაფიკის კათედრას, მისი ხელმძღვანელობით არაერთი სახელოვანი სპეციალისტი აღიზარდა.

ამასთანავე არ შეიძლება არ აღინიშნოს მეცნიერის დიდი ერუდიცია და მასშტაბურობა. ბავშვობიდან გატაცებული იყო ლიტერატურით. იგი ხომ გიორგი ლეონიძის მკვიდრი ბიძაშვილი იყო. 8 წლის ასაკიდან აქვეყნებდა ლექსებს ჟურნალ „ჩუჩილში“, სისტემატურად იბეჭდებოდა ჟურნალ „ნიკაში“ ნიჭიერი ქართველი სტუდენტის კრიტიკული წერილები ლიტერატურაზე, მის მიერ

რუსულ ენაზე თარგმნილი ნიკოლოზ ბარათაშვილის „მერანი“, მიჩნეულია ერთ-ერთ საუკეთესოდ, გატაცებული იყო ტურიზმით და ალბინიზმით. მთავსვლელობაში მინიჭებული ჰქონდა პირველი თანრიგო მეცნიერის დიდი ღვაწლი აღინიშნა ლენინის, ორი შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

ასეთია მოკლედი ამ ღირსეული მამულშვილის განვლილი ცხოვრების გზა.

გურამიშვილი დავით ალექსანდრეს ძე. 1857—1926.

მხატვარი და კრიტიკოსი. დაამთავრა თბილისის გიმნაზია და 1873 წელს ევროპას გაემგზავრა. 1886 წელს შევიდა მთუნხენის სამხატვრო აკადემიაში, სადაც 2 წელი დაჰყო და ევროპულად განსწავლული სამშობლოში დაბრუნდა. იგი აქტიურად ჩაება კულტურულ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მისი ფერწერული ტილოები გამოირჩევა კოლორიტულობით, იუმორით და შესრულების მაღალი ოსტატობით. მხატვრის ბევრი ნამუშევარი ჯერ კიდევ მთუნხენში სწავლის პერიოდში გაიყიდა, ნაწილი კი 1917 წელს კრონშტადტში, სადაც მისი ქალიშვილი ცხოვრობდა, დაიღუპა. რამოდენიმე ნამუშევარი ინახება საქართველოს ხელოვნების მუზეუმში.

1912 წელს თბილისში მოეწყო დ. გურამიშვილის სურათების პერსონალური გამოფენა, რომელსაც პრესამ მაღალი შეფასება მისცა. იგი კომპეტენტური კრიტიკოსიც იყო. დაგვიტოვა საინტერესო წერილები XIX საუკუნის ქაურთლი სახვითი ხელოვნებისა და თეატრის შესახებ. სხვადასხვა დროს მუშაობდა სიძის (დის ქმრის), ნიკო ნიკოლაძის გაზეთ „ოზბორში“, აქტიურად მონაწილეობდა პერიოდულ პრესაში.

დ. გურამიშვილის საპატიო ადგილი უკავია ქართველ მხატვართა შორის — იგი ერთ-ერთი საუკეთესო წარმომადგენელია ჩვენი რეალისტური მხატვრობისა. აღსანიშნავია მისი დიდი საზოგადოებრივი მოღვაწეობაც. ცოტამ თუ იცის, რომ მას განსაკუთრებული ღვაწლი მიუძღვის კახეთის რკინიგზის გაყვანაში. დ. გურამიშვილს ამ საქმის ფანატიკოსსაც კი უწოდებდნენ. ისე რომ ამ დიდ ეროვნულ საქმეში თავისი ოჯახის წევრებიც ჩაება. მხატვრის მეუღლე, შესანიშნავი სოპრანო კლარა ტიტელი, საქველმოქმედო კონცერტებსაც კი მართავდა, რათა რკინიგზის მშენებლობას შესაძლებელი გაზრდოდა.

1916 წელს დ. გურამიშვილი იყო ქართველ მხატვართა კავში-

რის დაარსების ინიციატორი და წესდების ავტორი. გაწეული ღვაწ-
ლისათვის 1924 წელს იგი ამ კავშირის საპატიო წევრად აირჩიეს.

დავითაშვილი გიორგი მიქეილის ძე. 15. 11. 1893, ბა-
თუმი — 4. VII. 1966, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი, სსრკ სახელმწიფო
პრემიის ლაურეატი. 1913 წელს დაამთავრა ბათუმის გიმნაზია და
სწავლა განაგრძო პეტერშურგის ა. პეტროვისკის სასცენო ხელოვნ-
ების სკოლაში. 1915—1918 წლებში მუშაობდა ტაგანროგის თე-
ატრში. 1918 წელს დაბრუნდა ბათუმში, ხოლო მომდევნო წელს
მოღვაწეობდა თბილისის რუსულ თეატრში. აქ შესრულებული აქვს
რასკოლნიკოვის („დანაშაული და სასჯელი“ ფ. დოსტოვესკის მი-
ხედვით), ჟადოვის, პარატოვის (ა. ოსტროვსკის „შემოსავლიანი
ადგილი“, „უმზიოვო“) და სხვა მნიშვნელოვანი როლები.

1920 წლიდან გ. დავითაშვილი ქართულ თეატრშია. ეს ის დროა
როდესაც ქართულ სცენაზე გვევლინებოდა რევოლუციური პროგრეს-
ტიული სტუდენტობა. კ. მარჯანიშვილისა და ა. ახმეტელის ბა-
თუმის სპექტაკლებმა ახალ ეპოქის სული შემოიტანეს და გ. და-
ვითაშვილს, ისევე როგორც თეატრის სხვა მოღვაწენიც იღვწოდ-
ნენ სცენაზე ახალი იდეებისა და ფორმების დამკვიდრებისათვის.

გ. დავითაშვილი ეკუთვნოდა ქართველ მსახიობთა იმ თაობას,
რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა რუსთაველის სახელობის თეატრს.
ამ თეატრის სცენაზე შექმნა 80-მდე როლი. მათ შორის: ზაალ ბა-
რათაშვილი (ს. შამშიაშვილის „არსენა“), ლევან ხიმშიაშვილი
(გ. ურისთაის „სამშობლო“), ოთარბეგი (ა. სუმბათაშვილის „ლა-
ლაცი), ნეზამოვი (ა. ოსტროვსკის „უდანაშაულო და დანაშაუ-
ნი“), ფრონდოსო (ლოპე დე ვეგას „ცხვრის წყარო“), გოდუნოვი
(სოლოვიოვის „დიდი ხელმწიფე“ სახელმწიფო პრემია 1946 წ.),
ჰამლეტი (შექსპირის „ჰამლეტი), მინდია (გრიგოლ რობაქიძის „ლ-
მარა“), ფრანც მორი (შილერის „ყაჩაღები“) და სხვა მრავალი.

გიორგი დავითაშვილმა ხარკი ქართულ კინოსაც მიუზღო. მან
დასამახსოვრებელი სახეები შექმნა ფილმებში: „არსენა ჯორჯია-
შვილი“, „მოდღარი“, „თავადის ასული მერი“, „დავით გურამი-
შვილი“ და სხვ.

გ. დავითაშვილი იყო მაღალი კულტურისა და ნატიფი გემოვნ-
ების, დიდი სცენური ხიბლისა და ზღვა ტემპერამენტის მსახიობი.
იგი ნახევარ საუკუნეზე მეტი ატყობდა ქართველ მაყურებელს,
თავისი განუმეორებელი ხმითა და არაჩვეულებრივი თამაშით. და-
ჯილდოვებული იყო ლენინის ორი ორდენით, შრომის წითელი
დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

დავითაშვილი მარიამ (მერი) პეტრეს ასული. 14. XI. 1907, სოფელი მელანო, გურჯაანის რაიონი — 2. VIII. 1975, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. სწავლობდა ბაქოს ქალთა გიმნაზიაში, ხოლო 1920 წლიდან მისი ოჯახი ხაშურში გადმოვიდა საცხოვრებლად და აქედან იწყება მომავალი მსახიობის თეატრით გატაცება. ადგილობრივ დრამატულ წრეში მან შეასრულა თელის როლი უ. ჰაჯიბეკოვის მუსიკალურ კომედიაში „არშინ მალ-ალან“.

1920 წელს შევიდა აკაკი ფაღავას დრამატულ სტუდიაში, რომელიც დაამთავრა 1926 წელს. 1927 წლიდან დიდი წარმატებით გამოდის თბილისის მუშათა თეატრში, ხოლო ერთი წლის შემდეგ კ. მარჯანიშვილის შიწვევით გადადის ქუთაის-ბათუმის (შემდგომში კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში). აქ მსახიობმა შექმნა ისეთი დაუვიწყარი სახეები, როგორიცაა: ხორეშანი (ი. ჭავჭავაძის „კაცია, ადამიანი?!“), ანა პავლოვნა (ა. სამსონიას „ბაგრატიონი“), პეპელა (გ. მდიენის „ვარჯიშ“), ნანინი (ა. დოუშა-შვილის „მარგარიტა გოტიე“), კარმინია (შექსპირის „ანტონიოს და კლეოპატრა“), ძიძი (პიქმეთის „ლუგენდა სიყვარულზე“), ნიშფა (მ. ბარათაშვილის „ჩემი ყვავილეთი“) და სხვ. დაუღიწყარია მერი დავითაშვილის მიერ შექმნილი სახეები ქართულ კინოშიც: თიმსალ-მაკო („ბაში-აჩუკი“), მარიამი („ნინო“), თებრო („თეთრი ქალიშვილი“) და განსაკუთრებული ქაბატო („ქეთო და კოტე“).

მ. დავითაშვილის მიერ შესრულებული ყოველი როლი გამოირჩეოდა გულწრფელობითა და უშუალობით. იგი იყო მეტად ნიჭიერი და კოლორიტული შემოქმედი, რამაც სამუდამოდ დაუშკვიდრა ადგილი არა მარტო მარჯანიშვილის, არამედ ქართული თეატრის ისტორიაში.

დავითაშვილი ნინო შიოს ასული. 17. XI. 1882, გორი — 22. X. 1958, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. ...ნინო დავითაშვილს, შეიძლება ითქვას, სცენაზე გზა ილია ჭავჭავაძემ დაულოცა. ქართულ პროფესიულ თეატრში გამოცხადებულ კონკურსში, ვ. გუნიას რჩევით, ნინომაც მიიღო მონაწილეობა. მის საგამოცდო ფურცელზე ილიამ დააწერა: „დავითაშვილის ქალი უთუოდ უნდა იქნეს დასწი მიღებული“.

იშხანად დასს სათავეში ედგა აკაკი წერეთელი, რომელმაც მას პირველი როლი მისცა — ტურფა „პატარა კახში“. ამას მოჰყვა სცენური სახეების მთელი გალერეა — სონია („ძია ვანო“), გაიანე („ლა-

ლატი“), ოფელია („ჰამლეტი“), დედოფალი („რუი ბლასი“), ქეთევანი („სამშობლო“), ივლითი („ურთელ აკოსტა“), ამალია („უჩაღლები“), ირინე („ირინეს ბედნიერება“), ზაალის დედა („არსენა“), პრასკოვია („კიკეიძე“), ეფემია („ნიკოლოზ ბარათაშვილი“), ზეინაძი („ლალატი“) და სხვ.

ნ. დავითაშვილმა პირველი ნაბიჯები გადადგა ავქალის აუდიტორიაში, შემდეგ მოღვაწეობდა ქუთაისის თეატრში, თბილისის ქართულ დრამატულ დასში, ხოლო 1921 წლიდან სამი ათეული წლის მეტი ხნის მანძილზე იყო რუსთაველის თეატრის წამყვანი მსახიობი; ღირსეულ პარტნიორობას უწევდა სცენის კორიფეებს: ლადო მესხიშვილს, ვასო აბაშიძეს, ნატო გაბუნias... მის მიერ განსახიერებულ როლებს ახასიათებდა გულწრფელობა და კეთილშობილური სისადავე.

მსახიობი დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით.

და ნ ე ლ ი ა სერგი იოსების ძე. 27. X. 1888, სოფელი ნაჭახაო, მარტვილის რაიონი — 2. III. 1963, თბილისი.

ფილოსოფოსი, ლიტერატურათმცოდნე, მეცნიერების დოქტორი, პროფესორი. დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია. სწავლა განაგრძო ჯერ ხარკოვისა და შემდეგ მოსკოვის უნივერსიტეტების ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც 1911 წელს დაამთავრა. ერთხანს პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა რუსეთსა და საქართველოში, ხოლო 1920 წელს მიიწვიეს თბილისის უნივერსიტეტში ფილოსოფიურ დისციპლინათა ლექტორად.

ს. დანელიას მეცნიერებულ ინტერესების ძირითადი სფერო იყო ანტიკური ფილოსოფიის ისტორია. იგი ჩვენში პირველია, ვინც შემუშავა ფილოსოფიის ისტორიის კვლევის მეთოდოლოგიური პრინციპები. მან ამ საქმეში დიდი წვლილი შეიტანა. მისი ნაშრომებია: „ანტიკური ფილოსოფია“, „ატომისტიკა ძველ საბერძნეთში“, „სოკრატეს ფილოსოფია“ და სხვები. მასვე დიდი წვლილი მიუძღვის ისეთი ფილოსოფიური ნაშრომების ქართულად თარგმნის საქმეში, როგორებიცაა: არისტოტელეს „პოეტიკა“ და „განმარტებისათვის“, პლატონის „სოკრატეს აპოლოგია“, დეკარტის „მატაფიზიკური გააზრებანი“, ლაიბნიცის „მონადოლოგია“, ლუკრაციუსის „ბუნებისათვის საგანთა“ და სხვ.

მეცნიერს მნიშვნელოვანი ნაშრომები აქვს ახალი ფილოსოფიის ისტორიაშიც. იგი იკვლევდა სპინოზას, იუმის, კანტის, რუსოს, კონტის და სხვათა მსოფლმხედველობას.

ფასდაუდებელი წვლილი მიუძღვის გამოჩენილ მეცნიერს, რო-

გორც ლექტორს და ჩვენი ახალგაზრდობის აღმზრდელს. წლების განმავლობაში უძღვებოდა ლექციების კურსს. ძველი და ახალი ფილოსოფიის ისტორიაში, დასავლეთ ევროპის აზროვნებისა და ლიტერატურის, პედაგოგიკასა და პედაგოგიკის ისტორიაში.

1933 წლიდან ს. დანელია სათავეში ედგა ჩვენი უნივერსიტეტის რუსული ენისა და ლიტერატურის კათედრას და ამ სფეროსაც დიდი აწევი დასდო; ყოთხულობდა რუსული ლიტერატურის ისტორიის კურსს. ცალკეული გამოკვლევებში მოუძღვნა პუშკინს, ლერმონტოვის, გრიბოედოვის, გოგოლის, ტურგენევის, ლ. ტოლსტოის და სხვათა შემოქმედებას, ხოლო მონოგრაფია „ნარკვევები XIX საუკუნის ლიტერატურის ისტორიიდან“, ვასულის საუკუნის რუსული ლიტერატურის ისტორიის პირველი სისტემატური კურსია ქართულ ენაზე.

ს. დანელიას ცხოვრების გზაზე ბევრი დაბრკოლება შეხვდა. ჯერ კიდევ გიმნაზიაში სწავლის დროს 1905 წლის რევოლუციაში მონაწილეობისათვის სასწავლებლიდან გარიცხეს. 1924 წელს მენშევიკურ გამოსვლებთან დაკავშირებით ორჯერ დააპატიმრეს. შემდეგ შალვა ნუსტუმიძესთან ერთად როგორც უპარტიო მეცნიერს უნდობლობა გამოუცხადეს და ლექციები წაართვეს. ამასაც არ დასჯერდნენ — ინაციონალიზმსა და კოსმოპოლიტიზმში დასდეს ბრალი. იგი ისე გარდაიცვალა, რომ არ აღირსეს ფილოსოფიის კურსის წაკითხვა. ამ დაბრკოლებათა მიუხედავად, საკუთარ სიმართლეში დარწმუნებული მეცნიერი დიდი რუღუნებითა და შემართებით ემსახურებოდა ქართული აზროვნების საქმეს.

პროფესორ ს. დანელიას სამეცნიერო და პედაგოგიური მოღვაწეობა აღინიშნა მისთვის მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდებით. დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით.

დავრახელი ვანო ალექსის ძე. 25. V. 1909, სოფელი კახათი, ზუგდიდის რაიონი — 13. IV. 1954, თბილისი.

მწერალი და დრამატურგი. პირველდაწყებითი განათლება მშობლიური სოფლის სკოლაში მიიღო. 1923 წელს სწავლა განაგრძო ბათუმის ჰუმანიტარულ ტექნიკუმში, რომელიც დაამთავრა 1927 წელს და დაიწყო მასწავლებლობა. შემდეგ გაიწვიეს საბჭოთა არმიის რიგებში, სადაც 1935 წლამდე იმყოფებოდა.

1936—1940 წწ. ვ. დარასელი სწავლობდა დონის-როსტოვის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, რომელიც დაამთავრა ფილოსოფიის განხრით. უმაწვლილი ჯერ კიდევ მოწაფეობისას გაიტაცა ლიტერატურამ, ხოლო ტექნიკუმის დამთავრების შემდეგ ინტენსიურად მიჰყო ხელი სამწერლო მოღვაწეობას. მას შემდეგ კი როცა ქუთა-

ისში გადავიდა საცხოვრებლად, გატაცებით ებმება ლიტერატურულ-შემოქმედებით საქმიანობაში.

საბჭოთა არმიის რიგებში ყოფნამ გამოკვეთა მწერლის მთავარი თემა — უსაა საბჭოთა მეომრის მრავალმხრივი თავისებური ცხოვრება თავის დადებითი და უარყოფითი თვისებებით. 1934 წელს ქუთაისში გამოდის მწერლის პირველი კრებული. დონის-როსტოვში რუსულად გამოიცა რომანი „ჩემი შვილი“. აქვე დაინტერესდა და შეაგროვა მასალები ვასილ კიკვიძეზე, რასაც შედეგად მოჰყვა შესანიშნავი დრამატული ნაწარმოები „კიკვიძე“ რომელმაც პოპულარობა მოუტანა ავტორს. სხვადასხვა დროს იღვმებოდა დრამატურგის პიესები „გამახარე“, „უფროსი ძმა“, „ოცნება“ და სხვადაჯეროდებული იყო წითელი ვარსკვლავის ორდენით და მედლებით.

დ გ ე ბ უ ა ძ ე ორდენ სოლომონის ძე. 1905, სოფელი ანაკლია, ზუგდიდის რაიონი — 22. XI. 1963, თბილისი.

მწერალი. 1923 წელს დაამთავრა საშუალო სკოლა ზუგდიდში, რის შემდეგაც გადმოვიდა თბილისში და მუშაობა დაიწყო კინოსტუდიაში. სამწერლო ასპარეზზე გვიან გამოვიდა. თითქმის ორმოც წელს იყო მიტანებული როცა გამოაქვეყნა პირველი წიგნი „დამნაშავენი“. მას ზედიზედ მოჰყვა მოთხრობები და რომანები: „მეორედ დაბადება“, „ამბავი ერთი ქალიშვილისა“, „უცნობი მეგობარი“, „ოთხი სიცოცხლე“, „დიდ გზაზე“, „ღვთისმშობლის მოტაცება“, „ჩაბირული თოლია“, „განთიადის დედოფალი“, „მგლს ბილიკი“ და სხვა, აგრეთვე კინოსცენარი „მე ვიტყვი სიმართლეს“, რომელიც დიდი პოპულარობით სარგებლობდა როგორც ჩვენში, ასევე საკავშირო ეკრანებზეც. ყოველივე ეს ნათლად მოწმობს ნიქიერი მწერლის შრომისუნარიანობასა და განსაკუთრებით შემოქმედებით პოტენციას.

ორდენ დგებუაძემ თვალსაჩინო წვლილი შეიტანა ქართული დეტექტიური ჟანრის განვითარებაში. მისი ნაწარმოებები რთული და მრავალპლანია, ხასიათები მკაფიო, რაც მეტ დინამიზმს ანიჭებს ნაწარმოებს. მწერლის შემოქმედება დიდი პოპულარობით სარგებლობდა ქართულ საზოგადოებრიობაში.

დ ე მ ე ტ რ ა ძ ე შალვა ივანეს ძე. 1907, სოფელი ცხრაწყარო, ზესტაფონის რაიონი — 25. X. 1971, თბილისი.

მწერალი, საზოგადო. მოღვაწე. სწავლობდა ჯერ ქუთაისის, ხოლო შემდეგ ზესტაფონის გიმნაზიაში. 1930 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი და

მუშაობა დაიწყო გაზეთ „კომუნისტში“. ერთ ხანს მოღვაწეობდა გამოცემებში „საბჭოთა მწერალში“. აქედან მოყოლებული, თითქმის 40 წელი უანგაროდ ემსახურა ქართული წიგნის გამოცემის საქმეს, ჯერ გამომცემლობა „ლიტერატურა და ხელოვნებაში“, შემდეგ „მერანში“. მისი ასეთი სიყვარული ქართული წიგნისადმი შემთხვევითი არ ყოფილა. შ. დემეტრაძე ყრმობიდანვე ეზიარა ქართულ პოეზიას, ახლო ჟრთიერთობა ჰქონდა „ცისფერყანწელებთან“, ღირსეული მეგობრობა გაუწია ტოციან ტაბიძეს და პაოლი იაშვილს. სწორედ მას მოუწია მათი წიგნების შედგენა-გამოცემა და ამ ძვირფასი სახელების ხალხისათვის დაბრუნება.

შალვა დემეტრაძე იყო ყვითელშობილი, თავმდაბალი და თავაზიანი ინტელიგენტი. ყველას უხაროდა მასთან ურთიერთობა. ამის მიზეზი ადამიანებისადმი დიდი სიყვარული გახლდათ. მინიჭებულ ჰქონდა საქართველოს კულტურის დამსახურებული მუშაკის წოდება, ხოლო 1941—1945 წწ. სამამულო ომში მამაცობის დასტურად — მთავრობის ჯილდოები.

დ ე მ უ რ ო ვ ა — ვ ე ფ ხ ვ ა ძ ე ელისაბედ გიორგის ასული. 22. VI. 1896, თბილისი — 11. XII. 1988, თბილისი.

მხატვარ ივანე ვეფხვაძის მეუღლე. დიასახლისი.

დ ი ა ს ა მ ი ძ ე — ბ ა ქ რ ა ძ ე ნინო ალექსანდრეს ასული. 4. IV. 1898, თბილისი — 27. V. 1978, თბილისი.

აკადემიკოს კონსტანტინე ბაქრაძის მეუღლე. დაამთავრა ლევან-დოესკის სახელობის ქალთა გიმნაზია და სწავლა გააგრძელა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე ფილოსოფიის განხრით. უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ მუშაობდა გრიგოლ წერეთელთან ფუნდამენტურ ბიბლიოთეკაში.

დ ი დ ე ბ ა შ ვ ი ლ ი — რ ა ზ ი კ ა შ ვ ი ლ ი თამარ გიორგის ასული. 1869, სოფელი სორკი, დუშეთის რაიონი — 19. III. 1957, სოფელი ჩარგალი, დუშეთის რაიონი.

ვაჟა-ფშაველას მეუღლე. დაიბადა და გაიზარდა პატრიარქალურ ოჯახში, სადაც განსაკუთრებულ პატივს სცემდნენ ქართულ ლექსს. იგი ადრევე გაიტაცა ვაჟის ლექსებმა, რომლის დიდი ნაწილი ზეპირად იცოდა. 1903 წელს ცოლად გაჰყვა იმხანად დაქვრივებულ პოეტს.

1935 წლის 18 ოქტომბერს ვაჟა-ფშაველას გარდაცვალების ოცი წლის თავზე, მისი ნეშტი გადასვენეს მთაწმინდის ქართველ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში. 1957 წლამდე კი

დიდუბის პანთეონში იყო გაკეთებული წარწერა: „აქ განისვენებდა ვაჟა-ფშაველა“. 1957 წლის 24 მარტს ვაჟას ნასაფლავედნად დაკრძალეს მგოსნის მეუღლე თამარი.

დიდუბის დიდი ქუჩის ზაირა შალვას ასული. 19. II. 1933, ოჩაჩი-ნი — 8. IX. 1993, თბილისი.

დიდუბის ქვემოთ გოგიელის მეუღლე, ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი დაიბადა მოსამსახურის ოჯახში. 1952 წელს დაამთავრა თბილისის მეცნიერებათა სახელმწიფო სკოლა ოქროს მედალზე, 1957 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი წარჩინებით. 1965 წელს ჩაირიცხა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის არქეოლოგიის სექტორში, ხოლო 1966 წლის ნოემბრიდან კავკასიისა და საქართველოს ურთიერთობის განყოფილების მეცნიერ თანამშრომელია. 1974 წელს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე „საქართველოსა და ცენტრალური იმერეთის კავშირის ხალხთა კულტურული ურთიერთობანი X—XII საუკუნეებში“. გამოქვეყნებული ჰქონდა 20-ზე მეტი ნაშრომი, განსაკუთრებით აღსანიშნავია მონოგრაფია: „ჩრდილო კავკასიის შუა საუკუნეების კულტურა და საქართველო“. 1984 წლიდან ამჟამ迄 ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელია.

ზაირა დიდუბის ქვემოთ გარეგნულ მომხიბვლელობასთან ერთად გამოირჩეოდა როგორც სანიშნო დედა და მეუღლე, ყოველმხრივ განათლებული მანდილოსანი, ნიჭიერი და დაკვირვებული მკვლევარი, მაღალი პროფესიონალი. მისი მეცნიერული დასკვნები ყოველთვის იყო საფუძვლიანი, აჩვენებდნენ და მახვილგონიერი. იგი აქტიურ მონაწილეობას იღებდა რესპუბლიკურ და საკავშირო სამეცნიერო სესიებისა და კონფერენციების ბუფეტში.

დიდი ქუჩის ვიქტორ ისიდორეს ძე. 18. VII. 1890, ოზურგეთი — 24. V. 1933, თბილისი.

კომპოზიტორი, ქართული კომიკური ოპერის ფუძემდებელი. დაამთავრა თბილისის კომერციული სასწავლებელი. ჩინებულად უკრავდა ჩამდენიმე ინსტრუმენტზე, თავის სასწავლებელში ჩამოაყალიბა ორკესტრი. 1910 წელს თბილისში გამართულ მანდოლისტთა კონკურსზე პირველი ადგილი დაიკავა და ოქროს მედალით დააჯილდოვეს.

1912 წელს ვ. დოლიძემ კიევის კომერციულ ინსტიტუტში განაგრძო სწავლა. აქ იგი დაუკავშირდა ქართველ სტუდენტებს, რომლებიც მოიხიბლნენ თანამემამულის ნიჭით, ურჩიეს შესულიყო სა-

მუსიკო საზღაველებელში და წარუდგინეს ცნობილ მევიოლინე ერდენოს. ამ უკანასკნელმა ვ. დოლიძეს რეკომენდაცია გაუწია კომპოზიტორ გრანელთან და პარალელურად ჩაირიცხა თეორიულ-საკომპოზიციო სპეციალობაზეც.

1917 წელს ვ. დოლიძემ დაამთავრა კიევის კომერციული ინსტიტუტი, დაბრუნდა თბილისში, და შეუდგა შემოქმედებით საქმიანობას. მიზნად დაისახა შეექმნა ოპერა. ა. ცაგარელის პიესის „ხანუმას“ საფუძველზე ი. გრიშაშვილის დახმარებით დაწერა ოპერა „ქეთო და კოტეს“ ლიბრეტო, რომელიც თბილისის ოპერის სცენაზე 1919 წლის 11 დეკემბერს დაიდგა. ეს იყო მეოთხე ორგინალური და პირველი კომიკური ქართული ოპერა ჩვენი ეროვნული მუსიკის ისტორიაში. „ქეთო და კოტეს“, რომელიც ა. წუწუნავამ დადგა, დიდი წარმატება ხელა წილად. 1924 წელს იგი დაიდგა მოსკოვის „თავისუფალი ოპერის“ სცენაზე, 1938 წელს კი კიევის ბუზიკალური კომედიის თეატრში. მოგვიანებით ასევე დიდი წარმატებით განხორციელდა მისი დადგმა უზბეკეთის, ჩეხოსლოვაკიის, ბულგარეთისა და პოლონეთის სცენებზე.

1948 წელს რეჟისორმა ვახტანგ ტაბლიაშვილმა „ქეთო და კოტეს“ მიხედვით გადაიღო ამავე სახელწოდების ფილმი, რომელმაც კიდევ უფრო გაუთქვა სახელი ჩვენს კინო ხელოვნებას, ასევე კომპოზიტორის შესანიშნავ ეროვნულ მუსიკას.

მაღე ვ. დოლიძე მიიწვიეს ძალუ-ჯიკაუში ოპერა „ზამირას“ დასაწერად. მასალის შესაგროვებლად მან მოიარა ოსეთი და საქართველოს ოსური სოფლები, ჩაიწერა 200-მდე ხალხური სიმღერა და საცეკვაო მელოდია. 1930 წელს „ზამირა“ აუღერდა თბილისში საკონცერტო შესრულებით. შთაბეჭდილება დიდი იყო. მაგრამ სამწუხაროდ კომპოზიტორს მისი დამთავრება არ დასცალდა. ვ. დოლიძეს ეკუთვნის კიდევ ორი ოპერა „ლეილა“ და „ცისანა“, სიმფონიები „ოფერადა“, „აზერბაიჯანი“, საფორტოპიანო კონცერტო, მთიულური საცეკვაო, „ოსური მარში და ზილგა“, აგრეთვე რამდენიმე პოპულარული ქართული რომანსი — „შეჩვია“, „სპეტაკი ხარ“, „შენ ხარ ღვთაება“.

კომპოზიტორი გარდაიცვალა შემოქმედებითი გაფუჭრებისას ასაკში. მაგრამ დღესაც ცოცხლად ეღერს მისი გულში ჩამწვდარი მშობლიური პანგები.

დოლიძე სიმონ (სიკო) ბესარიონის ძე. 8. II. 1903, ოზურგეთი — 17. VI. 1983, თბილისი.

კინორეჟისორი, საქართველოს და სსრკ სახალხო არტისტი. 1925 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორია-

ფილოლოგიის ფაკულტეტი და მუშაობა დაიწყო „სახკინგრეწეში“, ჯერ ადმინისტრატორად, შემდეგ რეჟისორის ასისტენტად. უკვე 1927 წელს შექმნა მოკლემეტრაჟიანი ფილმი „დღე ყარაიოში“, 1931 წელს კი მხატვრული ფილმი „ზვავთა მხარეში“. ამას მოჰყვა „უკანასკნელი ჯვაროსნები“, დიდად გახმაურებული და პოპულარული „დაჩიკო“, „მეგობრობა“, „ჯუჯღას ფარი“ (დ. რონდელთან ერთად; 1950 წელს მიენიჭა სსრკ სახელმწიფო პრემია), „ჭრიჭინა“, „ეთერის სიმღერა“, „ფატიმა“, „დღე უკანასკნელი, დღე პირველი“, „პალიატომი“, „წებხედრა წარსულთან“, „ქალაქი ადრე იღვიძებს“, „სემირამოდას ბაღები“, „გაქცევა განთიადისაჲ“, „კეკე-რაჩა“ (თავის ქალიშვილ ქეთინოსთან ერთად), და სხვ. აღსანიშნავია, რომ ს დოლიძე იყო მრავალი თავისი ფილმის სცენარის ავტორი. მის ფილმებში ასახულია წარსულის დუხჭირი ცხოვრება, რევოლუციური ბრძოლების რომანტიკა, ხალხთა შორის მეგობრობა. ისინი გამოირჩევიან მაღალი იდეურობით, მხატვრულობით და მიზანდასახულობით. საგულისხმოა, რომ ამ გამოჩენილმა რეჟისორმა კინოხელოვნებას აზიარა სერგო ზაქარიძე, თამარ ციციშვილი, აკაკი კვანტალიანი და სხვ.

სიკო დოლიძემ 1928 წელს კინოსტუდიაში ჩამოაყალიბა და სათავეში ჩაუდგა კინოოპრონიკას. დიდია რეჟისორის დამსახურება ქართული დოკუმენტური კინოს შექმნის საქმეში. აქ გადაღებული სრული თუ მოკლემეტრაჟიანი ფილმები ჩვენი ისტორიისათვის უძვირფასესი წყაროა. იგი იყო საქართველოს კინემატოგრაფისტთა კავშირის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და 20 წლის მანძილზე მისი უცვლელი ხელმძღვანელი.

სიკო დოლიძის ნაყოფიერი შრომა ღირსეულად დაფასდა. დაჯილდოებული იყო ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციის, ორი შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით. იყო ასევე საქართველოს რესპუბლიკის მრავალი მოწვევის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი.

დოლიძე უა ვარლამ ღარისპანის ძე. 21. IX. 1895, ქუთაისი — 21. II. 1969, თბილისი.

ისტორიკოსი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1915 წელს დაამთავრა ქუთაისის ქართული გიმნაზია და შეუდგა პედაგოგიურ მოღვაწეობას, ჯერ შშობლიურ ქალაქში, შემდეგ თბილისში. 1919 წელს გამოსცა სახელმძღვანელო „სამშალო საუცხვენების ისტორია“. სადაც აისახა ფეოდალური ხანის საქართველოს ისტორიის ძირითადი საკითხები. ახალგაზრდობა მცვლდებარზე დიდი გავლენა იქონია ივანე ჯავახიშვილთან სპეციალურ სემინარში მუშაობამ. 1924 წელს ჩაირიცხა და 1927

წელს დაამთავრა ლენინგრადის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტი, სადაც დაუახლოვდა ნიკო მარს. შემდეგ ენისა და ჰეროვნების ინსტიტუტის ასპირანტია, ლექციებს კითხულობს იქვე კავკასიის ქვეყნების ისტორიაში, ქართულ ენასა და ქართულ პალეოგრაფიაში.

ლენინგრადში ვ. დონდუა 1942 წლამდე მოღვაწეობდა, ვიდრე საბოლოოდ არ დამკვიდრდა თბილისში. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტში სამი ათეული წლის მანძილზე ხელმძღვანელობდა წყაროთმცოდნეობისა და ისტორიული გეოგრაფიის განყოფილებას, პარალელურად ლექციებს კითხულობდა თბილისის უნივერსიტეტსა და სოხუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტში.

მეცნიერის მასშტაბით საქმიანობის სფეროა XVIII საუკუნის საქართველოს ისტორია და ამ ეპოქის შესწავლას მიეძღვნა მისი უმნიშვნელოვანესი ნაშრომები, ამასთანავე განსაკუთრებული წვლილი შეიტანა ისეთი სპეციალური საისტორიო დისციპლინების განვითარებაშიც, როგორიცაა წყაროთმცოდნეობა, ეპიგრაფიკა, ტექსტოლოგია, არქეოგრაფია, პალეოგრაფია. ეს ხელეწიფება მხოლოდ დიდი ნიჭისა და განათლების მქონე მეცნიერს, რომელსაც მშობლიური ისტორიის შესწავლა და კვლევა ცხოვრების საქმედ დაეწახა.

ცალკე უნდა აღინიშნოს ვ. დონდუას, როგორც ქართული საისტორიო წყაროების რუსულად მთარგმნელის მოღვაწეობა. თარგმნა ბასილი ეზოქიმოძეძის, ივანე ბაგრატიონის, ბექა-აღმაღლას საქმართლის წიგნი და სხვ.

ვარლამ დონდუა დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით, მეცნიერის მდიდარი ბიბლიოთეკა დაცულია ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტში, სადაც დაარსდა მისი სახელობის კაბინეტი.

დონეჟანელი (დონეჟელი) — ლამბაშიძე ანა (ანეტა) ღიორგის ასული. 3. II. 1911, ლაგოდეხი — 3. XII. 1961, თბილისი.

მსახიობ მაღვა ლამბაშიძის მეუღლე. თბილისში დაამთავრა ქალთა პირველი გიმნაზია. შემდეგ სწავლობდა კ. მარჯანიშვილის სტუდიაში. 1928 წელს ჩაირიცხა შემდგომში გამოჩენილი რეჟისორის სახელობის თეატრში. აქედან მოყოლებული 30 წელი იყო ამ შესანიშნავი კოლექტივის წევრი. ა. დონეჟელმა შეჰქმნა დასამახსოვრებელი სახეები მის სცენაზე: გრეტა („ჰოპლა ჩვენ ვცოცხლობთ“), დაშა („პური“), ლიზა („რაც გინახავს ვეღარ ნახავ“), კა-

კალა („წინიწმეილის გურიი“), მერი კაციტაძე („იკცა რიქინაშვი-
ლი“), ჭაბინოზა („უურიელ აკოსტა“), ირინე („კოლმეურნის ქორწი-
ნება“), თამარი („სოლომონ ისაქიშ მეჯღანუშვილი“), ნიშეტ („მარ-
გარიტა გოტიე“), გულიკო არაბიძე („მცაცრი ქალიშვილები“), სო-
ნა („ხანუმა“), რუსუდანი („ვაშთაბერის ასული“), ციცინო („გამა-
ხარე“), კატო („უფსკრულთან“) და სხვ.

ა. დონეანელმა მძელი თავისი შეგნებული ცხოვრება ეროვნუ-
ლი კულტურის განვითარების საქმეს მოახმარა. თავდადებით უყ-
ვარდა მშობლიური თეატრი სადაც აიღვა ფეხი და უმწიკვლოდ
ქმსახურა მას. იგი მზად იყო თავისი ცოდნა და მდიდარი გამოცდი-
ლება უმეტრედად გაეზიარებინა ახალგაზრდა მსახიობებისათვის,
გამოირჩეოდა გულჩსმიერებით, თავზიანობით, სარგებლობდა
ღამსახურებული ავტორიტეტით და სიყვარულით.

დუ მ ბ ა ძ ე დავით ვარდენის ძე. 1897, სოფელი შემოქმედი,
მოზურგეთის რაიონი — 14. II. 1970, თბილისი.

1919 წელს დაამთავრა ქართული გიმნაზია და სწავლა განაგრძო
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. აქარაში საბჭოთა ხელი-
სუფლების დამყარების შემდეგ, იგი ბათუმშია და მუშაობს პარ-
ტიის საოლქო კომიტეტში. 1922 წლიდან გადმოდის თბილისში და
შერდი წლის მანძილზე გაზეთ „კომუნისტის“ რედაქციის პასუხის-
მგებელი მდივანია. შემდეგ ხელმძღვანელობდა გაზეთ „სამჭოთა
აქარას“, იყო აქარის სახკომსაბჭოსთან არსებული ხელოვნების საქ-
მეთა საამმართველოს უფროსი.

სტუდენტმა დროს დ. დუმბაძე „იზვესტიისა“ და „კომუნისტის“
წარმომადგენელია აქარაში; ზოლო 1949—1955 წლებში „იზვეს-
ტიის“ საკუთარი კორესპონდენტია საქართველოში. ბოლოს იყო
გამომცემლობა „სამჭოთა საქართველოს“ დირექტორის მადგილე
და მთავარი რედაქტორი. იგი ავტორია რამოდენიმე წიგნისა ქარ-
თულ და რუსულ ენებზე. მასვე ეკუთვნის რუსი და უკრაინელი მწერ-
ლების ნაწარმოებების მხატვრული თარგმანები.

დავით დუმბაძეს, როგორც ღვაწლმოსილ მუშაკს, მწერალთა
კავშირის წევრს მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს კულტურის
დამსახურებული მუშაკის წოდება, დაჯილდოვებულ იყო „საპა-
ტიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

დუ რ მ ი შ ი ძ ე სერგი ვასილის ძე. 27. II. 1910, დაბა საჩხე-
რე — 30. V. 1989, თბილისი.

ზოოქიმიკოსი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემი-
კოსი. საშუალო განათლება მიიღო ქიათურაში, ზოლო 1931 წელს
9. ზ. ბაბუნაშვილი, თ. ნოზაძე

დაამთავრა საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის მე-ბალეობა-მევენახეობის ფაკულტეტი. 1935—1950 წწ. მუშაობდა ამავე ინსტიტუტის ბიოლოგიური ქიმიის კათედრაზე. 1943—1960 წწ. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორია. შემდეგ ერთი წელი იყო საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრი, ხოლო 1955 წელს აკადემიკოსად არჩევის შემდეგ, ჯერ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოს მდიანა, მერმე აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი. მან ჩამოაყალიბა ჩვენში მეცნარეთა ბიოქიმიის ინსტიტუტი, რომლის დირექტორიც იყო 1971 წლიდან.

ფართოა ს. ღერმშიძის მეცნიერული კვლევის დიაპაზონი. მის გამოკვლევებს სპირტული ღვინოს ბიოქიმიაში, ორგანული ნუკლეიდებისა და ამინომჟავების ცვლაში, ფლავონოიდების ქიმიასა და ბიოქიმიაში, ქიმიური რეგულატორების შატაბოლიზმში ფართოდ გამოეშვა მსოფლიო სამეცნიერო ცენტრები. დიდი მუცნიერის ღვაწლი მის მიერ ჩამოყალიბებულ და ფართოდ აღიარებული მიმართულების — მცენარეებით გარემოს ბიოლოგიური დეტექტიკაციის თეორიის შექმნაში. იგი მრავალი ფუნდამენტური და გამოყენებითი სასაათის მონოგრაფიის ავტორია. მას ეკუთვნის მოგონებები გამოჩენილ საბჭოთა მეცნიერებზე, შესანიშნავი ესეები ქართველ მეცნიერებსა და საზოგადო მოღვაწეებზე.

ს. ღერმშიძე წლების მანძილზე კითხულობდა ლექციებს თბილისის უნივერსიტეტში და სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში, 1957 წლიდან იყო პროფესორი.

მეცნიერებისა და ჭეყნის წინაშე დამსახურებისათვის მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს სახელმწიფო პრემია, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოვდა ლენინის, 4 შრომის წითელი დროშის ორდენებით და მედლებით. იყო საქართველოს მრავალი მოწვევის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი, თბილისის საპატრო მოქალაქე.

გ ა ძ ე — ყ ი ფ შ ი ძ ე გენო (ევგენია) კონსტანტინეს ასული, 1888, თბილისი — 14. XII. 1969, თბილისი.

პროფესორი იოსებ ყიფშიძის მეუღლე. ჯერ კიდევ თბილისის ქალთა გიმნაზიის უფროს კლასელი ასწავლიდა ვერის რაიონის საკვირაო სკოლაში თამბაქოს ფაბრიკის მუშებს წერა-კითხვას. 1907—1914 წწ. მასწავლებლობდა ქალთა მე-4 გიმნაზიაში, აგრეთვე ეწეოდა საზოგადოებრივ მუშაობას, აქტიურად ეხმარებოდა „წერა-კითხვის საზოგადოებას“ საღამოების მოწყობაში. შემოსავლათ

დახმარება ეწეოდით მატერიალურად ხელშეწყობას მწერლებს, მხატვრებს, საზოგადო მოღვაწეებს. ამასთანავე, ახლად დაარსებულ „საქართველოს ისტორიისა და ეთნოგრაფიის მუზეუმისათვის“ აგროვებდა ქართლის სოფლებში ექსპონატებს: იარაღის, ჭურჭლის, წიგნებისა თუ სიგელების სახით.

1914 წელს ცოლად გაჰყვა იოსებ იუფუშვიდს. 1918 წლამდე ცხოვრობდა პეტერბურგში. თბილისში დაბრუნების შემდეგ მასწავლებლობდა ვაჟთა II გიმნაზიაში, შემდეგ მე-15 შრომის სკოლაში. ე. იუფუშვიდს 1939 წელს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული მასწავლებლის წოდება. თითქმის მასწავარი საჯაროს მანძილზე მოუღწეოდა ემსახურებოდა ქართველი ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეს.

ეგნატაშვილი გიორგი სიმონის ძე. 12. III. 1885, თბილისი — 16. I. 1962, თბილისი.

ტამბოვარჯიშე, სსრკ სპორტის დამსახურებული ოსტატი, ასრკ დამსახურებული მწვრთნელი, საქართველოს დამსახურებული მასწავლებელი. თავისი მოღვაწეობა დაიწყო ჯერ კიდევ ჩვენი საჯაროს გაჩეჩიდან, თავიდან როგორც მოქმედმა სპორტმენმა, შემდეგ კი როგორც სპორტისა და ფიზკულტურული მოძრაობის ორგანიზატორმა. მან 1909 წელს დაამთავრა პრაღის უმაღლესი სატანვარჯიშო კურსები და დაიწყო მასწავლებლობა თბილისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში. 1907 და 1912 წწ. პრაღაში გაიმართულ სპორტსაზოგადოება „სკოლის“ მსოფლიო შეკრებებზე თბილისის გუნდმა, რომელშიც გ. ეგნატაშვილიც შედიოდა, ჯერ მეორე და შემდეგ პირველი ადგილები დაიკავა. ეს იყო ჩვენი ტანვარჯიშული სკოლის უდავო წარმატება, რომელშიც ფასდაუდებელია გ. ეგნატაშვილის წვლილი, რადგან ამ დროისათვის იგი აქტიურ პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა. ეს იყო მისი მოწოდება, მისი ცხოვრების არსი და მიზანი.

გ. ეგნატაშვილი 1918—1937 წწ. ხელმძღვანელობდა მოსწავლე ახალგაზრდობის ფიზიკურ აღზრდას თბილისის სკოლებში, 1937—1941 წლებში განაგებდა ტანვარჯიშის კათედრას ფიზკულტურის ინსტიტუტში მომდევნო წლებში ჯერ თბილისის უნივერსიტეტის შემდეგ საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ფიზიკური აღზრდის უფროსი მასწავლებელია.

გ. ეგნატაშვილი იყო საზოგადოება „შეგარდენის“ ერთ-ერთი დამაარსებელი და მეთაური. ცოტაა თუ იცის, რომ გიორგი (ახლობლები მას ჯერჯერებს ეძახდნენ), ქართულ საქმეზე გადაყვანილი კაცი კაზაკ ეგნატიევის შთამომავალი იყო. თავად აღნაგ და ლა-

მაზი, ფიზიკურ და სულიერ სრულყოფას განასახიერებდა. მან მთელი თავისი ხანგრძლივი 'სიცოცხლე' შესწირა ჩვენი ერის ფიზიკურ და სულიერ გაჯანსაღებას, რისთვისაც მადლიერმა საქართველომ მიუჩინა საუკუნო გამსასვენებელი გამოჩენილ მამალი-შვილთა გვერდით. დღეს გ. ევნატაშვილის სახელს ატარებს თბილისის განათლების განყოფილების ბავშვთა და მოზარდთა ცენტრალური სატანვარჯიშო სკოლა. დაჯილდოვებული იყო მშრომის წითელი დროშის ორდენით.

ევდო შვილი (ხოსიტაშვილი) იროდიონ ისაკის ძე. 7. V. 1873, სოფელი ბოდბესხევი, სიღნაღის რაიონი — 2. V. 1916, თბილისი.

მწერალი. დაიბადა მთავარდიაკვნის ოჯახში. 1890 წელს დაამთავრა თელავის სასულიერო სასწავლებელი და სწავლა გააგრძელა თბილისის სასულიერო სემინარიაში, საიდანაც 1893 წელს გარიცხეს მოსწავლეთა ფარულ რევოლუციურ წრეებში მონაწილეობისათვის. 1893 წელს „მესამე დასის“ წევრი გახდა. მონაწილეობდა 1905 — 1907 წწ. რევოლუციაში. 1909 წელს დააპატიმრეს და 1910 წელს გადასახლეს სოლვიჩიგოდსკში, შემდეგ ჩორნი იარში. 1912 წელს დაბრუნდა თბილისში გადასახლებიდან მძიმედ დაავადებული.

ირ. ევდოშვილმა ადრე დაიწყო ლიტერატურული მოღვაწეობა. ჯერ კიდევ „კვალში“ გამოქვეყნდა მისი პირველი ლექსი „მღუბე“. შემდეგ „ივერიაში“ დაბეჭდა პოემა და მოთხრობები. ლიტერატურაში პირველი ნაბიჯებიდან პოეტი მშრომელი ადამიანის ქომაგი და სოციალური უთანასწორობის წინააღმდეგ შეურთგებელი მებრძოლია. მან მოვალეობად გაიხადა ჩაგრული ხალხის სამსახური. ეს იდეა პოეტმა განსაკუთრებლით მკაფიოდ გამოხატა დრამატულ პოემაში „მუზა და მუშა“. ქვეშაბრტყელ რევოლუციურ პიმნად იქცა მისი ლექსი „მეგობრებს“. ირ. ევდოშვილის პოლიტიკურად მასვილი და სპეტიალური ნაწარმოებები მასებს მომავლეს რწმენას უნერჯავდნენ. პოეტმა ქართული რევოლუციური-დემოკრატიული მწერლობის სკოლა შექმნა და დიდი გავლენა მოახდინა რევოლუციურად განწყობილ ახალგაზრდა მწერლებზე. მან თარგმნა ქართულად მსოფლიო რევოლუციური პოეზიის ნიმუშები „ინტერნაციონალი“, „მარსელიონა“ და „ვარშავიანკა“. ამასთანავე ირ. ევდოშვილი იყო მრავალმხრივი შემოქმედი ლირიკოსი, ბელეტრისტი, პუბლიცისტი, დრამატურგი, მთარგმნელი.

განსაკუთრებული დამსახურება მიუძღვის საბავშვო მწერლობაში. მწერლის არაერთი ნაწარმოები გამოქვეყნდა „ნაჯადულსა“

და „ჩეჩილში“, მოძრაობები „ორი ობოლი“, „რას გალობს შაშვი“, „მოლალურის ტირილი“, „ბიჭო გოგია“ და სხვები, ქართული საბავშვო ლიტერატურის ოქროს ფონდში შევიდა. მისი შესანიშნავი ლექსი „პერი, პერი!“ ხომ ყველა ქართველმა ბავშვმა იცის ზეპირად.

ხალხის საყვარელთა მოსილი მწერალი ვალდებულად წავიდა ამ ქვეყნიდან. აშკარად იყო, რომ მისი დაკრძალვის დღე ეროვნული გლოვის დღედ გამოცხადდა.

ე ლ ი ა შ ვ ი ლ ი არჩილ ივანეს ძე. 25. VII. 1904, თბილისი — 16. XII. 1971

მეცნიერი, ინჟინერი. დაიბადა სწორილი ქართული ექიმისა და საზოგადო მოღვაწის ივანე ელიაშვილის ოჯახში, რომლის ახლობლები და ხშირი სტუმრები იყვნენ აკაკი წერეთელი, ლუარსაბ მხდრონიკაშვილი, ალექსანდრე სუმბათაშვილი-იუფინი... ყოველივე ამან დიდი გავლენა იქონია ახალგაზრდა არჩილის ზნეობრივ და მოქალაქეობრივ ფორმირებაზე. მან წარმატებით დაამთავრა თბილისის პირველი გიმნაზია და სწავლა განაგრძო გერმანიის (საფრანკფურტი) პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში, რომელიც ასევე წარმატებით დაამთავრა 1927 წელს. ახალგაზრდა საქმიანობაში დაბრუნებისთანავე განახორციელა ფოთისა და მისი მიდამოების ელექტროფიკაცია, მონაწილეობდა საქართველოს პირველი ელექტრო სისტემების დაპროექტებაში. პრაქტიკულ საქმიანობას კარგათ ყოფნებდა თეორიული საკითხების დამუშავებას. იყო საირიგაციო სისტემების ავტომატიზაციისა და ტელემექანიზაციის საკითხებზე წამყვანების ავტორი. აღსანიშნავია, რომ მან ჩვენს ქვეყანაში პირველმა გამოიყვლია უწყვეტშირჩინი სისტემების მდგრადობის საკითხი.

ა. ელიაშვილს დიდი წვლილი მიუძღვის თბილისის ელექტრომომარაგების საკითხის გადაჭრაში. მან საფუძველი ჩაუყარა საქართველოში ავტომატური მართვის განვითარების საქმეს. იგი იყო ელექტრონიკის, ავტომატიკისა და ტელემექანიკის (ეხლანდელი მართვის სისტემების) ინსტიტუტის შექმნის ინიციატორი და ხელმძღვანელი. მისი თაოსნობით დაიწყო და გაიშალა მუშაობა საქართველოში მათემატიკური ლინგვისტიკისა და ავტომატიკის დარგში. მისივე ხელმძღვანელობით რესპუბლიკაში პირველად განხორციელდა სახალხო მეურნეობის სხვადასხვა დარგის ავტომატიზაცია ახალი ტექნიკის გამოყენებით, შეიქმნა ჩვენთან პირველი უნივერსალური გამომთვლელი მანქანა. მეცნიერის ინიციატივით და, თაოსნობით შეიქმნა ავტომატიკისა და გამოთვლითი

ტექნიკის ქართული ლექსიკონი. ამ მსჯერომისათვის ავტორთა კოლექტივს, მათ შორის ა. ელიაშვილს (სიკვდილის შემდეგ) მიენიჭა გ. ნიკოლაძის სახელობის პრემია.

დიდა არჩილ ელიაშვილის წვლილი გამოთვლითი ტექნიკისა და ავტომატიკის დარგში ახალგაზრდა კადრების მომზადებაში. მის შეცნიერულ ნაშრომებს სათანადო რეზონანსი ჰქონდა საზღვარგარეთაც.

ერისთავი — გორდენიანი მარიკა კონსტანტინეს ასული. 10. V. 1920, თბილისი — 22. XI. 1990, თბილისი.

ავადმეცნოს კონსტანტინე ერისთავის ქალიშვილი. ილია ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის მესამე საცდელ-საჩვენებელი სკოლის დამთავრების შემდეგ სწავლა განაგრძო საშუალო ინსტიტუტის სამკურნალო ფაკულტეტზე, რომელიც დაასრულა 1942 წელს. ჯერ მუშაობდა სამედიცინო ინსტიტუტის თერაპიის კათედრის ორდინატორად, შემდეგ სწავლობდა ასპირანტურაში და ერთდროულად მუშაობდა რკინისგზის საავადმყოფოს თვალის სნეულებათა კლინიკაში. 1963 წლიდან გარდაცვალებამდე იყო საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს № 1 საავადმყოფო-პოლიკლინიკის ექიმი-ოფთალმოლოგი.

მ. ერისთავი გამოირჩეოდა უანგარო შრომით და გულისხმიერებით. 45 წელზე მეტი ემსახურა ადამიანთა ჯანმრთელობის დაცვას, უმკურნალა და თვალის ჩინი შეუნარჩუნა ასობით პაციენტს. ყოველივე ამას საყოველთაო სიყვარული მოუპოვა მკურნალს, მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს დამსახურებული ექიმის წოდება. ამასთანავე იგი იყო დახვეწილი ინტელიგენტი, უცხო ენებში ცოდნა ეხმარებოდა მიეღო ფართო ინფორმაცია თავისი პროფესიის სფეროში. თავის მეუღლესთან, ცნობილ ქირურგთან პროფესორ შოთა გორდენიანთან ერთად შექმნა სასახელო ოჯახი. იგი ბევრი საქველმოქმედო და კეთილშობილური საქმის მოთავე და მონაწილე იყო.

მართალია, მარიკა ერისთავი არც თუ ახალგაზრდა გარდაიცვალა, მაგრამ მისი განუმეორებელი პიროვნული ხიბლი და გარეგნობა უნათქვამს და ჟუბობს მის მარადიულ სამყოფელს.

ერისთავი დავით კონსტანტინეს ძე. 6. III. 1922, თბილისი — 3. IV. 1942, თბილისი.

ავადმეცნოს კონსტანტინე ერისთავის ვაჟიშვილი. 1939 წელს ილია ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის მესამე საცდელ-საჩვენებელი საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ, სწავლა განაგრძო სა-

მედრცინო იმსტიტუტში. სამწუხაროდ მეორე კურსის სტუდენტი გარდაიცვალა.

ერისთავი კონსტანტინე დავითიძე 22. I. 1889, სოფელი სალომინაო, ვანის რაიონი — 12. III. 1975, თბილისი.

ჭირურგი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, სოციალისტური შრომის გმირი. 1908 წელს დაამთავრა ქუთაისის ქართული გიმნაზია. 1909 წელს სწავლა განაგრძო ობრეცეის (ამჟამად ტატიშჩი) უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე, რომელიც 1914 წელს წარმატებით დაასრულა. 1914—1918 წლებში, როგორც სამხედრო ექიმი გაწვეული იყო ჯარში და მონაწილეობდა ჩრდილოეთისა და დასავლეთის ფრონტებზე გამართულ ბრძოლებში. 1918 წელს დემობილიზაციის შემდეგ, დაბრუნდა სამშობლოში და დაიწყო მუშაობა თბილისის რკინიგზის საავადმყოფოში. 1921 წელს აირჩიეს ჩვენი ეროვნული უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის ზოგადი ქირურგიის კათედრის უფროს ასისტენტად. 1926 წელს წარმატებით დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია, სამი წლის შემდეგ აირჩიეს ზოგადი ქირურგიის კათედრის პროფესორად. 1930 წლიდან 1941 წლამდე ხელმძღვანელობდა თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის ზოგადი ქირურგიის კათედრას, ხოლო გაქდაცალებამდე ჯერ იყო საფაკულტეტო ქირურგიის კათედრის განვე, შემდეგ კი განაგებდა ქოსპიტალური ქირურგიის კათედრას.

კონსტანტინე ერისთავი დიდ პედაგოგიურ მუშაობას წარმატებით ათავსებდა სამეცნიერო და პრაქტიკულ მოღვაწეობას. მის მიერ დამუშავებულია მთელი რიგი ქირურგიულ დაავადებათა მკურნალობის ორიგინალური მეთოდები. მან პირველმა საქართველოში ჩირქოვანი ფლორის წინასწარი განსაზღვრით გაარკვია საერთოდ პლეფრიტების დაზღურული ასპირაციული გზით მკურნალობის მეთოდები. ამერიკაშიაში ქირურგთა შორის ასევე პირველმა, გააკეთა ზელოვნური საყლაპვი მილის პლასტიკა ბირხერის წესით — საყლაპვის ნაწიბუროვანი შევიწროების დროს და სხვ. გამოიჩინო მეცნიერს დიდი დამსახურება მიუძღვის აგრეთვე ტრავმატოლოგიისა და ონკოლოგიის განვითარების საქმეში. სისხლძარღვთა აღდგენით ქირურგიაში გამოკვლევებისათვის 1975 წელს ჩვენი რესპუბლიკის სხვა ცნობილ ქირურგებთან (გ. იოსელიანი, დ. კამბეღაშვი, შ. კობახიძე) ერთად მიენიჭა საქართველოს სახელმწიფო პრემია იგი 100-ზე მეტი სამეცნიერო შრომის ავტორია.

დაუღალავი სამეცნიერო-პედაგოგიური და პრაქტიკული მუშაობის გარდა კ. ერისთავი დიდ საზოგადოებრივ მოღვაწეობას

ეწეოდა. 1938—1941 წწ. იყო თბილისის რკინისგზის კლინიკური საავადმყოფოს დირექტორი, 1941—1950 წწ. ხელმძღვანელობდა თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტს, 1949—1951 წწ. დედაქალაქის სისხლის გადასმის ინსტიტუტს, ხოლო 1950 წლიდან გარდაცვალებამდე განაგებდა მისივე თაოსნობით აგებულ და დაარსებულ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ექსპერიმენტული და ქირურგიის ინსტიტუტს. მისი აქტიური მონაწილეობით და ხელმძღვანელობით რესპუბლიკაში აღიზარდა ექიმთა შესანიშნავი თაობები, რომლებიც წარმატებით ავითარებენ დიდი მასშაბიანობის გავრცელებულ გზას. კონსტანტინე ერისთავი ჯერ იყო საქართველოს იქიმთა სამეცნიერო საზოგადოების თავმჯდომარე, შემდეგ ქირურგთა საზოგადოების თავმჯდომარე. დიდი პრაქტიკული გამოცდილებით მდიდარი პროფესიონალიზმი და მომთხოვნელობა, რომელიც შერწყმული იყო ინფანთი ადამიანური თვისებებით, განსაზღვრავდა კ. ერისთავის, როგორც პედაგოგისა და აღმზრდელის საქმიანობას. თავისი ხანგრძლივი მოღვაწეობის მანძილზე მან სამსართლიანად დაამსახურა ქართველი ხალხის სიყვარული. იგი მთელი თავისი ცოდნით და ენერგიით ემსახურებოდა მოსახლეობის ფართო ფენების ჯანმრთელობის დაცვის საქმეს. მისმა მადლიანმა მარჯვენამ, არავით მომაველსაც შეუწარმოა სიცოცხლე.

ლიტერატურა დადგინდა დედაქალაქის მეცნიერის მოღვაწეობა. 1941 წელს მიენიჭა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოვებული იყო 3 ლენინის ორდენით, 2 შრომის წითელი დროშის ორდენით, „საპატიო ნიშნის“, წითელი ვარსკვლავის ორდენებითა და მედლებით. პრჩეული იყო ქირურგთა საერთაშორისო ასოციაციის წამდელ წევრად, რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატად.

ერისთავი (სიღამონ — ერისთავი) დიმიტრი იოსების ძე. 20. III. 1903, თბილისი — 18. VIII. 1971, თბილისი.

ქიმიკოსი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. თბილისის მესამე ტექნიკურში მიიღო საშუალო-სპეციალური განათლება და სწავლა განაგრძო მშობლიური უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის საბუნებისმეტყველო განყოფილებაზე, რომელიც დაამთავრა 1928 წელს ქიმიკოსის კვალიფიკაციით. მალე შეუწოდა დაიწყო საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში, სადაც განვლო ღრძეული გზა კათედრის კურატორიდან პროფესორობამდე. პარალელურად, 1930 წლი-

დან ოცი წლის მანძილზე განაგებდა განყოფილებას ახლადდაარსებულ ქიმიის ინსტიტუტში.

დ. ერისთავი იყო 120-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი ანალიზურ ქაშიაში, მათ შორის 9 მონოგრაფია და 4 სახელმძღვანელო. მისი ფუნდამენტური გამოკვლევები აღიარებულია როგორც ჩვენში ასევე უცხოეთშიც. დიდი დამსახურება მიუძღვრს მეცნიერის საქართველოში ანალიზური ქიმიის განვითარების საქმეში. მან შექმნა იმეოათი და გაზნეული ელემენტების განსაზღვრის მთელი რიგი ახალი მეთოდები; დაამუშავა იშვიათ და გადამავალ ელემენტთა დაცოფის ქრომატოგრაფიული საკითხები, გამოიკვლია ჩვენში მინერალური წყლების ქიმიური შემადგენლობა.

შპოჩენილ მეცნიერსა და საზოგადო მოღვაწეს დიდი წვლილი მიუძღვის ახალგაზრდა მეცნიერთა მომზადების საქმეშიც. იგი იყო მათი კომპეტენტური ხელმძღვანელი და გულსხმიანი მასწავლებელი.

ერისთავი — ბოშტარია ანასტასია გიორგის ასული. 3. II. 1868, გორი — 1. V. 1951, თბილისი.

მწერალი, საზოგადო მოღვაწე. სწავლობდა გორის პროგრესულ-აწი, სადაც ქართულს ასწავლიდნენ ისეთი მოღვაწეები, როგორებიც იყვნენ მიხეილ ყიფიანი და ნიკო ლომოური, რამაც დიდად შეუწყო ხელი მომავალი მწერლის ლიტერატურულ გატაცებას.

ა. ერისთავმა 1885 წელს დაამთავრა სასწავლებელი და მშობლიურ ფეხში დააჩა დაწასო სკოლა გლეხი ბავშვებისათვის. მოგვიანებით, 1913 წელს, გორში შექმნა ქალთა საზოგადოება „მანდალოსანი“.

პირველად ლიტერატურულ ასპარეზზე გამოჩნდა როგორც მთარგმნელი. რუსულიდან თარგმნა ოსური ლეგენდა „ბესია“, რომელიც ეურნალ „მნათობში“ დაიბეჭდა. მწერლობაში მას გზა დაულოცა ა. წერეთელმა. მისი რეკომენდაციით 1893 წელს ეურნალ „კვალში“ გამოქვეყნდა მწერლის პირველი ორიგინალური მოთხრობა „ბატონებმა არ დაიწუნეს“. ამას მოჰყვა მოთხრობები „ლანჯარემ გადააქსრბა“, „მიწა“ და სხვა, რომლებმაც ავტორს პოპულარობა მოუპოვეს. მასვე ეკუთვნის საბავშვო მოთხრობების სერიაც.

საზოგადოების განსაკუთრებული ყურადღება მიიპყრო ა. ერისთავი-ბოშტარიას რომანებმა „მოლიბულ გზაზე“, „ბედის ტრიალი“ და „სალი“, რომლებმაც დიდად შეუწყვეს ხელი ქართულ ლიტერატურულ სფეროში ახალი რომანის ენის დამკვიდრება-განვითარებას.

ა. ერისთავი-ბოშტარია თავდაპირველად დაქვდალეს ვაკის სასაფლაოზე თავისი მეუღლის, ცნობილი ქართველი მწერლისა და

საზოგადო მოღვაწის დუტუ მეგრელის გვერდით. მოგვიანებით, 1968 წლის აპრილში ისინი გადმოასვენეს დიდუბის პანთეონში.

ერქომაიშვილი — ამირანაშვილი ქეთევან ნიჭიფურას ასული. 30. VI. 1915, სოხუმი — 17. III. 1991, თბილისი.

პეტრე ამირანაშვილის მეუღლე. დაამთავრა საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი. ოქასტური პირობების გამო არ უმუშავნია, იყო დიასახლისი.

ესაკია ლეონარდ (ლეო) დიმიტრის ძე. 27. II. 1899, სოფელი ნეესაკოვო, სენაკის მაზრა, — 1. VII. 1969, თბილისი.

კინორეჟისორი, საქართველოს სახალხო არტისტი. 1916 წელს გაიწვიეს ჯარში და მონაწილეობდა საომარ ოპერაციებში კავკასიის ფრონტზე. ომის დამთავრების შემდეგ თანამშრომლობდა ქართულ ეურნალ-გაზეთებში, აქვეყნებდა ლექსებს, კრიტიკულ წერილებს, რეცენზიებს. 1927 წლიდან მუშაობს კინოსტუდიაში. მალე საკუთარი სტენარით ნიჭიერი ახალგაზრდა დგამს თავის პირველ ფილმს „პოლტზე“. რაც შეეხება „ამერიკანკას“ იგი იმით არის აღსანიშნავი, რომ აქ უცეე ნათლად ჩანს შემოქმედის საკუთარი ხელწერა. საყოველთაო პოპულარობა კი მოუხვეჭა რეჟისორს ფილმებმა: „შაქარი“ (პირველი ქართული ხმოვანი ფილმი), „ფრთოსანი მღებავი“, „გადმული ქალიშვილი“, „ბაზი-აჩუკი“, „გლახის ნაამბობი“, „აბესალომ და ეთერი“ და სხვ.

მრავალმხრივი შემოქმედი, პარალელურად იწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობასაც. წერდა წიგნებს, მასვე ეკუთვნის ა. ბუკიას ოპერის „დაუპატიებელი სტუმრების“ ლიბრეტო.

ლეო ესაკიას ფილმები და საერთოდ მისი მოღვაწეობა ცხადყოფს გამოჩენილი რეჟისორის უდიდეს სიყვარულს მშობლიური კულტურისა და ხელოვნებისადმი. სწორედ ამით აიხსნება ის ნათელი ხსოვნა და პატივისცემა, რაც მან მშობლიურ ხალხში დატოვა. დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენითა და მედლებით.

ესაძე სიმონ სპირიდონის ძე. 4. II. 1868, — 15. II. 1927, თბილისი.

სამხედრო ისტორიკოსი, პოლკოვნიკი, კავკასიის ომების მკვლევარი, კავკასიისმცოდნე. დაიბადა რუსეთში, ქართველი თავადის, რუსეთის არმიის ოფიცრის ოჯახში. საშუალო განათლება მიიღო სიმბირსკის კადეტთა კორპუსში, ზოლო უმაღლესი კონსტანტინოვსკის საარტილერიო სასწავლებელში, რომელიც დაამთავრა 1888

წელს ოფიცრის ჩინით. 1898 წლიდან მუშაობს კავკასიის სამხედრო ოლქის შტაბთან არსებული სამხედრო-საისტორიო განყოფილების რედაქტორად, ხოლო 1913 წლიდან განყოფილების უფროსად.

სამონ ესაძე იყო ცნობილი რუსი სამხედრო ისტორიკოსის ვ. ა. პოტოს მოწაფე. მათ დიდი ღვაწლი მიუძღვით კავკასიის სამხედრო-ისტორიული მუზეუმისათვის („დიდების ტაძრის“), მასაღის მიცვლევამოძიებასა და კლასიფიკაციაში, გამოსცეს გზამკვლევი. 1912 წლიდან ს. ესაძე ამ მუზეუმის დირექტორია. 1917 წელს იგი ხელმძღვანელობდა „კავკასიის საისტორიო კომისიას“, რომელმაც აღწერა კავკასიაში თურქეთთან წარმოებელი ომი. 1918 წელს საქართველოს დემოკრატიულმა მთავრობამ ს. ესაძე დანიშნა ფრონტის სამხედრო-საისტორიო განყოფილების უფროსად. 1921 წლის 10 აგვისტოდან ხელმძღვანელობს სახელმწიფო საარქივო სამმართველოს სამხედრო სექციას, ხოლო 1923 წლიდან გარდაცვალებამდე სათავეში ხდება სამხედრო-საისტორიო არქივს. მისი რედაქტორადობით გამოიცა „კავკასიის კრებულის“ 14 ტომი, რომელშიც გაშუქებულია 1826—1828 წწ. სპარსეთთან, 1828—1829 წწ. თურქეთთან და 1823—1845 წლების მიურიდიზმთან ომების ისტორია.

სამეცნიერო მოღვაწეობა ს. ესაძემ დაიწყო გასული საუკუნის მიწურულს. 1898 წელს გამოვიდა მისი წიგნები: „ტყვერის დრავუნები კავკასიაში“ და „აღმოსავლეთის ომი“. შემდეგ მეცნიერმა შექმნა ფუნდამენტური ნაშრომები კავკასიის ისტორიის საკითხებზე: „ისტორიული წერილები კავკასიის მმართველობის შესახებ“, „ლუნიბის აღება და შამილის დატყვევება“, „ისტორიული ნარკვევი კავკასიის ომების შესახებ ჩანეთსა და დაღესტანში“, „დასავლეთ კავკასიის დამორჩილება და კავკასიის ომების დასასრული“.

ს. ესაძე იყო დოკუმენტური კინოს ერთ-ერთი პიონერი. 1908—1909 წწ. შექმნა კინოქრონიკა კავკასიის არმიის ცხოვრებიდან, ხოლო 1915 წელს გადაიღო ფირი კავკასიის ფრონტზე საბრძოლო მოქმედების შესახებ. 1913 წელს ოქტომბერში ევრანზე გამოვიდა მისი სცენარიითა და მონაწილეობით შექმნილი ფილმი „ლუნიბის აღება“, რომელიც გადაიღეს კინომაწველეებმა ტალდიკინმა და ღრანკოვმა. ეს ესაძემ ფირზე აღბეჭდა ისეთი მნიშვნელოვანი პოლიტიკური მოვლენა ქართველი ხალხის ცხოვრებაში როგორც იყო ბათუმის სამშვიდობო კონფერენცია 1921 წელს.

საგულისხმოა, რომ ლევ ტოლსტოის, „პატი მურატზე“ მუშაობისას გაუგზავნა თავისი ხელით ამონაწერი საარქივო მასალა, რისთვისაც მიიღო დიდი მწერლის გულთბილი ავტოგრაფიანი თხზულებათა კრებული.

ეული (ქუჩიძე) სანდრო (ალექსანდრე) ქიშვარდის ძე.
11. X. 1890, სოფელი ზომლეთი, ჩოხატაურის რაიონი, — 25. III.
1965, თბილისი.

პოეტ, საზოგადო მოღვაწე. მშობლიურ სოფელში დაწყებითი განათლების მიღების შემდეგ, შევიდა ოზურგეთის სასოფლო-სამეურნეო სკოლაში, მაგრამ მოსწავლეთა გამოსვლეში მონაწილეობისათვის გარიცხეს და მხოლოდ 1907 წელს დაამთავრა ლანჩხუთის სამოქალაქო სასწავლებელი. შრომითი საქმიანობა დაიწყო ფოთში, ნავსადგურის მუშად; აქვე ჩაება რევოლუციურ გამოსვლეში. შემდეგ გადავიდა ბაქოში, სადაც 1914 წელს დააპატიმრეს. თებერვლის რევოლუციის შემდეგ დაბრუნდა საქართველოში და აქტიურ რევოლუციურ ბრძოლას ეწეოდა.

სანდრო ეულის პირველი ლექსები გამოქვეყნდა 1909 წელს. ბაქოში ყოფნისას აქტიურად მონაწილეობდა ქართული ეურნალის „წყაროს“ გამოცემაში.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ იგი სათავეში ჩაუდგა პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციას, რედაქტორობდა გაზეთ „კომუნისტს“. მისი მრავალი ლექსი გამსჭვალულია რევოლუციური სულისკეთებით, მაგრამ მწერლის შემოქმედებაში ეფხედება ლირიული ლექსებიც, რომელსაც დაჰყავს ნამდვილი პოეტური სურნელი. მას ეკუთვნის ბევრი საინტერესო პროზაული ნაწარმოებიც: მოთხრობები „ამირან ვაშალოშიძე“, „სიცოცხლის დამტყუნება“ და სხვ. 1963—1964 წლებში გამოქვეყნდა პოეტის თხზულებათა ორტომეული. ს. ეულმა თარგმნა ფრ. ენგელსის სიკბუცის დროინდელი ლექსი „სალამო“, ე. ვერპარჩის, მ. გორკის, ა. აკოფიანის, ი. კუპალას და სხვათა ნაწარმოებები. იგი კმედიოდ მონაწილეობდა საქართველოს მწერალთა კავშირის მუშაობაში, იყო ეურნალ „ნიანგის“ რედაქტორი, საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკის დირექტორი; აქ მან დიდი ამაგი დამსდო ჩვენი ეროვნული საუნჯის წიგნადი ფონდის მოვლაპატრონობის საქმეს. ყოველივე ამისათვის დაიმსახურა მთავრობის მრავალი ჯილდო და მედალი.

ვაკელი მევრელიძე იონა ლუკას ძე. 10. XI 1900, სოფელი ვაკე, ოზურგეთის რაიონი — 1. IV. 1988, თბილისი.

მწერალი და დრამატურგი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. პირველდაწყებითი განათლება მშობლიურ სოფლის ორკლასიან სასწავლებელში მიიღო, შემდეგ სწავლა განაგრძო ფოთში. 1920 წელს წარჩინებით დაამთავრა შალვა ნუცუბიძის მიერ დაარსებული განათლების კურსები. შემდეგ სწავლობ-

და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასპირანტურაში. სხვადასხვა დროს მუშაობდა რესპუბლიკის ეურნალ-გაზეთებში. მისი პირველი ლექსი „გურია“ 1918 წელს გამოქვეყნდა ეურნალ „მხედარში“, ლექსთა პირველი კრებული კი 1922 წელს, აქედან მოყოლებული ქართველ მკითხველს არ მოჰკლებია იონა ვაკელის ლექსები, პოემები, პიესები, მისეული თარგმანები. განსაკუთრებული ღვაწლი დაჰყო ქართულ დრამატურგიას, მათგან დიდი წარმატებით საჩვენებლად პიესა „აბრეკუნე ჰიმშიშელი“, რომელიც 1933 წელს დაიდგა მარჯანიშვილის თეატრში. ასევე დიდი მოწონება ხვდა წილად დრამატურგის პიესებს: „მამილს“, „ფიორგი სააკაშეს“, „რვალს“, „სელაშვილის ოჯახს“. მანვე დიდი ოსტატობით თარგმნა პუშკინის, ლერმონტოვის, გოეთეს, შელის და სხვათა ნაწარმოებები.

იონა ვაკელი სამშობლოზე უზომოდ შეყვარებული ინტელიგენტი, სიყვითა და სიყვარულით აღსავსე პიროვნება უპრეტენზიო მოღვაწე, დიდი დროებითი იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

ვაკიდ ოშკილი (ნიკოლაიშვილი) ხარიტონ ივანეს ძე 7. X. 1895, სოფელი უჩხოთი, ობუხვების რაიონი — 15. X. 1970, თბილისი.

პოეტი და მთარგმნელი. დაამთავრა სოფლის ორკლასიანი სასწავლებელი და მუშაობა დაიწყო ფოთში გაზეთების გამაჟრცელებლად. 1918 წელს შევიდა თბილისის უნივერსიტეტში სიტყვეთების ფაკულტეტზე თავისუფალ მსმენელად, პარალელურად თანამშრომლობდა პრესაში, რომლის გამოცდილება დაჰყვა ჯერ კიდევ ქუთაისიდან, სადაც 1916 წლიდან მუშაობდა ადგილობრივ გაზეთ „სამშობლოში“, შემდეგ კი ისეთ პოპულარულ ეურნალ-გაზეთებში, როგორებიცაა: „თეატრი და ცხოვრება“, „განათლება“, „ჯეჭილი“, „ყვალი“ და სხვ. 1921 წლიდან მუშაობას იწყებს გაზეთ „კომუნისტის“ რედაქციაში.

ხარიტონ ვარდოშვილის პოეტური დებიუტი შედგა 1914 წელს გაზეთ „ახალ აზრში“, ხოლო 1924 წელს გამოქვეყნდა ლექსების პირველი კრებული. ხ. ვარდოშვილის ადრინდელ ნაწარმოებებს დაჰყავს დეკადენტობის ელფერი. პესიმოში და გულგატეხილობა მსკვალავს მის ლექსებს „მუხრანის ხიდი“, „ხალისის დასაფლავება ტფილისში“, „საუბარი უბედურ ლანდთან“ და სხვ. მაგრამ უკვე 30-იანი წლებიდან შექრლის შემოქმედებაში თანდათან გაძლიერდა ოპტიმისტური სულისკეთება განსაკუთრებული პათოსით აღედგა და მისი ლექსები სამაჟლო ომის დროს, სულ გამოცემული აქვს

10 პოეტური კრებული. ბრწყინვალეა მის მიერ თარგმნილი გოეთეს, შილეს, ჰაინეს რჩეული ლექსები და ბალადები. მან ქართულად ააფერა პუშკინი, ფერაფერო, მიცევეჩი, პოლონსკი, ესენინი, ტიხონოვი, ისააკიანი, ბრიუსოვი და მრავალი სხე.

ბ. ვარდოშვილი უპირველესად ლირიკოსია, ტრადიციების მიმდევარი, მაგრამ ამავე დროს ნიშანდობლივია, ისიც, რომ მის ლექსებში აისახა მეოცე საუკუნის ქართული პოეზიისათვის დამახასიათებელი სიამღე და დახვეწილობა.

ვ ა რ თ ა ვ ა ვ ა იპოლიტე პეტრეს ძე. 30. I. 1872, სოფელი ხეთა, ხობის რაიონი — 6. I. 1967, თბილისი.

კრიტიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე და პედაგოგი. 1895 წელს დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია და გაემგზავრა ყაზანს, სწავლის გასაგრძელებლად. აქ ასევე წარმატებით დაასრულა სასულიერო აკადემია. 1907 წლამდე პედაგოგად მუშაობდა სიმფეროპოლის სასულიერო სემინარიაში, ხოლო 1907—1937 წლებში თბილისის სკოლებში. შემდეგ 20 წელი კი გორისა და ცხინვალის პედაგოგიკურ ინსტიტუტებში.

ი. ვართაგავამ ჭერ კიდევ სტუდენტობისას დაიწყო ლიტერატურული ნარკვევებისა და კრიტიკული ფელეტონების ბეჭდვა ჩვენს პერიოდიკაში ქართული, რუსული ევროპული ლიტერატურის საკითხებზე. გამსაჯუტრებით აქტიურად თანამშრომლობდა „ივერიკაში“, „კეალში“, „საქართველოს მოამბეში“, „განათლებლაში“, „სახალხო გაზეთში“. 1894 წელს გ. წერეთლის „კეალში“ გამოაქვეყნა წერილების სერია: „სამეფარელოს ვითარება“, რომელშიც სამარცხვინო პოპზე გააკრა ის გადაგვარებულნი, ცარიზმის ხელმეფაობით სებასტოპოლის ტენდენციებს რომ აღვივებდნენ და პროვოკაციულ ჟოკებს ავრცელებდნენ გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეებზე.

...მაგრამ ი. ვართაგავას მთავარი ინტერესი იყო ქართული მწერლობა. მის კალამს ეკუთვნის „მოკლე მიმოხილვა ქართული მწერლობისა ჟღერელის დროიდან“, „სიტყვიერების თეორია“, მონოგრაფიები პოეტ გ. აბაშიძეზე, შიო შლემელზე, რ. ერისთავზე, ილია ჭავჭავაძეზე, აყაყი წერეთელზე, ვაჟა-ფშაველაზე, შალვა დადიანზე.

ი. ვართაგავა თავისი ხანგრძლივი ცხოვრების მანძილზე მრავალი მოვლენის მოწმე და მონაწილე იყო. პირადი ნაცნობობა და ახლო ურთიერთობა ჰქონდა გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეებთან. ყოველივე ეს კარგად აისახა მის „მოგონებებში“ და „ქართველ მწერალთა სილუეტებში“, სადაც გაცოცხლებულია ჩვენი წარსულის მრავალი სურათი. ი. ვართაგავამ სათანადო ადგილი დაიკავა

ქართული ლიტერატურისა და კულტურის ისტორიაში, როგორც კრიტიკოსმა, პუბლიცისტმა და საზოგადო მოღვაწემ.

ე ა რ ს ი მ ა შ ე ი ლ ი — ს უ ლ ი ა შ ე ი ლ ი თამარ ზაალის ასული. 11. I. 1895, დაბა სურამში — 1. IV. 1958, თბილისი.

მწერალ დავით სულიაშვილის მეუღლე. 1914 წელს დაამთავრა თბილისის მეხუთე ქალთა გიმნაზია და ფრანგული ენისა და მათემატიკის მასწავლებლად მუშაობდა სურამის პირველ სამუშაო სკოლაში. 1932 წელს დაამთავრა თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის სტომატოლოგიური ფაკულტეტი, რის შემდეგაც მუშაობდა სკოლისა და სამხავშვო ბაღში.

აღსანიშნავია, რომ ქალბატონი თამარის დიდი ძალისხმევით, ბატონ დავითს აცდა რუპრესიების სუსხი.

ფ ა ს ა ძ ე აკაკი ალექსის ძე. 25. VII. 1899, ქუთაისი — 23. III. 1978, თბილისი.

მსახიობი და რეჟისორი. ქართული თეატრის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. 1917 წელს დაამთავრა ქუთაისის ქართული გიმნაზია სწავლა განაგრძო ახლად გახსნილ თბილისის უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე. ჯერ კიდევ გიმნაზიისტი სტენით დაინტერესდა. ხატვის 'მიკის' მქონე ახალგაზრდა მოეწყო ქუთაისის თეატრში მხატვარ-დრეკორატორის თანამდებობაზე. აქვე შეასრულა მან პირველი უსიტყვო 'როლები'. ეს საცმარისი გამოდგა, რომ ჰაბუკუჩი გატაცება ცხოვრების საქმედ ექცია. სტუდენტობის პერიოდში 1918—1920 წწ. პარალელურად სწავლობდა ა. ჯაბაძის დრამატულ სტუდიაში.

1920 წელს მიიწვიეს 'რუსთაველის სახელობის თეატრში, სადაც 1955 წლამდე დაჰყო. 1935 წლიდან 20 წლის მანძილზე იყო ამ თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი. 1958—1968 წწ. სათავეში ედგა ქუთაისის მესამევილის სახელობის თეატრს. 1969 წლიდან კი 'რუსთავეის სახელმწიფო თეატრის მსახიობია, ცხოვრების უკანასკნელ კ პერიოდი იგატარა კოტე მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში.

აკაკი ფასაძემ ქართულ სცენაზე შექმნა 120-ზე მეტი 'როლი. მათ შორის აღსანიშნავია: პეშვო („ცხვრის წყარო“), ახმა („ანზორი“), ფრანც შოორი („ყაჩაღები“), დარისპანი („შემოდგომის აზნაურები“), იაგო („ოტელო“), კეკელიძე („კიკელიძე“), 'სეიმონ ლეონიძე („სამშობლო“), 'შუისკი („დიდი ხელმწიფე“), აბდულ სადიქი („ჩაძირული ქვები“), პეპია („გლახის ნაამბობი“), და სხვა მრავალი. იგი იყო ღრმა სცენური აზროვნების მსახიობი, მხოლოდ მისთვის

ცნობილი საიდუმლო ხერხებით აღწევდა იმას, რომ გამოეძეარწა მონუმენტური სცენური ფორმები და ღრმა დრამატული ინტონაციები თუ მსუბუქი ვოდევილური იმპროვიზაციები.

ა. ვასაძემ პირველი ნაშრომები, როგორც რეჟისორმა გადადგა 1926 წელს. თავდაპირველად იყო ს. ახმეტელის თანარეჟისორი სპექტაკლებზე, „ანზორი“, „თეთნულდი“. მისი დამოუკიდებელი ნამუშევრებიდან აღსანიშნავია: „აჩსენა“, „ნაპერწყლიდან“, „თოფიანი კაცი“, „დარბაზის გასაპირი“, „ოთარაანთ ქვრივი“, „მოკვეთილი“, „რიჩარდ III“, „ირინეს ბედნიერება“ და სხვ. საგულისხმოა, რომ მას დადგმებისათვის („კიკვიძე“ 1942 წ., „დიდი ხელმწიფე“ 1946 წ., „ჩაძირული ქვეები“ 1951 წ.) შიენიკა სსრკ სახელმწიფო პრემიები.

დასამახსოვრებელი სახეები შექმნა მსახიობმა ქართულ კინოშიც: სადაც იგი ჯერ კიდევ 1923 წელს შოვიდა. ესენია პლატონი („სამანოვილის დედინაცვალი“), შაჰ-შაჰი („გიორგი სააკაძე“), მამასახლისი („მაგდანას ლურჯა“), ფარსმან სპარსი („დიდოსტატის მარჯვენა“), შორდენხი („ოდათა თუთაშხია“) და მრავალი სხვა.

სიცოცხლის ბოლო ათწლეულში რუსთავის თეატრის სცენაზე განსახიერებელი როლებისათვის 1974 წელს შიენიკა რუსთაველის სახელობის პრემია.

1924 წლიდან ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. ჯერ აკაკი ფაღავას დრამატულ სტუდიაში ასწავლიდა მხატვრულ მეტყველებას, ხოლო 1938 წლიდან რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტის პროფესორია. მან არაერთი მსახიობი და რეჟისორი აღუზარდა ქართულ თეატრს.

აკაკი ვასაძეს 1936 წელს სტანისლავსკისთან, ნემიროვიჩ-დანჩენკოსთან, კაჩალოვთან, ხორავასთან და თეატრალური ხელოვნების სხვა კორიფეებთან ერთად ერთ-ერთ პირველს შიენიკა სსრკ აკადემიის სახალხო არტისტის წოდება. რამდენჯერ აირჩიეს საქართველოს უმაღლესი საპეოს დეპუტატათ, დაჯილდოვებული იყო ორი ლენინის, ორი შრომის წითელი დროშის ორდენებით და მემდლებით.

ვასაძე გიორგი აკაკის ძე. 1919, თბილისი — 25. VIII. 1969, თბილისი.

რეჟისორი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. დაიბადა და აღიზარდა აკაკი ვასაძის ოჯახში და, ბუნებრივია, იმთავითვე ეზიარა თეატრალურ ხელოვნებას. სკოლის დამთავრების შემდეგ მიაშურა თეატრალურ ინსტიტუტს. 1941 წლიდან რუსთაველის თეატრის მსახიობია. 1944 წელს შედის მოსკოვის

ა. ლუნაჩარსკის სახელობის თეატრალურ ინსტიტუტში რეჟისურის შესასწავლად, რომლის დამთავრების შემდეგ მუშაობას იწყებს სოხუმის დრამატულ თეატრში, სადაც დიდი წარმატებით მიდიოდა მის მიერ დადგმული სპექტაკლები: „არღვევა“, „პირველი ნაბიჯი“, „უკანასკნელი მსხვერპლი“, „პლატონ კრეჩეტი“, „მისი ვარსკვლავი“ და სხვ.

1954 წელს გიორგი ვასაძე მიიწვიეს მოსკოვის ლიტერატურულ-დრამატულ თეატრში, სადაც ორი წელი დაჰყო, შემდეგ დაბრუნდა სამშობლოში და მუშაობა დაიწყო საქართველოს რადიოკომიტეტში წამყვან რეჟისორად. მის მიერ შესრულებული რადიოდამგმები დღეს ჩვენი ეროვნული რადიოს ოქროს ფონდშია.

გ. ვასაძე ნაყოფიერად მოღვაწეობდა აგრეთვე საქართველოს ფილარმონიაში და ვ. სარაჯიშვილის სახელობის თბილისის კონსერვატორიაში, სადაც საოპერო სტუდიის სცენაზე განახორციელა დადგმები: „გლიუკის „ოორფოსი“, მოცარტის „ფიგაროს ქოჩჩინება“, ო. თაქთაქიშვილის „განახენი“. 1967 წლიდან იყო საქართველოს ტელევიზიის მუსიკალურ გადაცემათა მთავარი რეჟისორი.

ვ ა ს ი ლ ი ე ვ ი ალექსანდრე ალექსანდრეს ძე. 1883, პეტერბურგი — 1928, თბილისი.

ინჟინერ-ჰიდროლოგი. დამთავრა ქ. ტვერის გიმნაზია, ხოლო 1907 წელს პეტერბურგის ტექნოლოგიური ინსტიტუტი და აქვე დაიწყო მუშაობა ტრამვაის ხაზის მშენებლობაზე.

1920 წლიდან თბილისშია და მოღვაწეობს წყალთა მეურნეობის სამმართველოში ინჟინრად. შეისწავლა მდინარე ხრამი და შეადგინა მისი გამოყენების სქემა, რითაც სათავე დაუდო ხრამშესის მშენებლობას. ორი წლის შემდეგ ხრამშესის მშენებლობაზე ხელმძღვანელობს ელექტრომექანიკურ განყოფილებას. მშენებლობის დამთავრებისთანავე აწინაურებენ რიონშესის მშენებლობის მთავარი ინჟინრის მოადგილედ. გამოცდილი სპეციალისტი პარალელურად ამიერკავკასიის საგლეგმო კომიტეტის კონსულტანტია ელექტროფიკაციის საკითხებში.

1922 წლიდან ა. ვასილიევი პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა თბილისის უნივერსიტეტში და საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში. 1926 წელს აიჯივის პროფესორად. იგი ელექტროტექნიკის დარგში რამდენიმე სამედიცინო ნაშრომის ავტორია.

ვ ა ჩ ე ი შ ვ ი ლ ი ალექსანდრე კონსტანტინეს ძე. 12. IV. 1886, ქუთაისი — 31. VII. 1964, თბილისი.

სახელმწიფოსა და სამართლის სპეციალისტი, პროფესორი, სა-
10. ზ. ბაბუნაშვილი, თ. ნოზაძე

ქართველში იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი ფუძემდებელი. 1904 წელს წარჩინებით დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და სწავლის გასაგრძელებლად უცხოეთში გაემგზავრა. ლექციებს ისმენდა პარიზის, ჰაიუსელის და ჟენევის უნივერსიტეტებში, მაგრამ ავადმყოფობის გამო იძულებული შეიქმნა სამშობლოში დაბრუნებულიყო. 1908 წელს შევიდა ოდესის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, რომელიც 1912 წელს წარჩინებით დიპლომით დაამთავრა და მიენიჭა სამართლის კანდიდატის წოდება.

1915 წლიდან პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწევა ოდესის კერძო გიმნაზიაში. 1921 წელს ოდესის სახალხო განათლების ინსტიტუტში ჩააბარა სამაგისტრო გამოცდები და აირჩიეს ლექტორად, მაგრამ აქ დიდხანს არ დარჩენილა — 1922 წელს ივანე ჯ. ვახიშვილის მოწვევით ჩამოდის სამშობლოში და აქტიურად მონაწილეობს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური ფაკულტეტის (ეკონომიკური და იურიდიული განყოფილებებით) ჩამოყალიბებაში.

1932 წლიდან ა. ვაჩიშვილი სამი ათეული წლის მანძილზე განაგრძდა უნივერსიტეტის სისხლის სამართლის კათედრას. ფართო ერუდიცია, მეცნიერული მუშაობის მაღალი კულტურა, უცხო ენების ცოდნა მას საშუალებას აძლევდა შეექმნა ფუნდამენტური გამოკვლევები სამართლის თეორიასა და ისტორიაში. მეცნიერმა ჩვეული კეთილსინდისიერებით დაამუშავა შუა საუკუნეების საქართველოს სისხლის სამართლის, ფეოდალური მიწათმფლობელობისა და ფეოდალური სახელმწიფოებრივი წყობილების მნიშვნელოვანი პრობლემები. მის კალამს ეკუთვნის 3 ტომიანი „ნარკვევები ქართული სამართლის ისტორიიდან“ (მესამე ტომს თბილისის უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭოს გადაწყვეტილებით პირველი პრემია მიენიჭა). დიდია მეცნიერის ღვაწლი ქართული იურიდიული ტერმინოლოგიის დადგენა-დაზუსტება და რუსულიდან ქართულ ენაზე იურიდიული ლიტერატურის თარგმნის საქმეში.

ალექსანდრე ვაჩიშვილს ხანგრძლივი და ნაყოფიერი მეცნიერულ პედაგოგიური მოღვაწეობისათვის 1946 წელს მიენიჭა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოვებული იყო ლენინის ორდენით.

ვაჩიშვილი გავიდა ალექსანდრეს ბე. 22. XI. 1924, თბილისი — 22. XI. 1964, თბილისი.

პროფესორ ალექსანდრე ვაჩიშვილის უფროსი ვაჟი. 1942 წელს დაამთავრა თბილისის მე-15 საშუალო სკოლა და ჩაირიცხა

თბილისის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. 1946 წელს ნიკიერი ახალგაზრდა გაიგზავნა საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა სამინისტროსთან არსებულ უმაღლეს დიპლომატიურ სკოლაში. მან აქაც წარმატებით ჩააბარა მისაღები გამოცდები, გაიარა ორწლიანი კურსი, მაგრამ მძიმე ავადმყოფობის გამო იძულებული გახდა თავი დაენებებინა სწავლისათვის და საქართველოში დაბრუნდა. 1948—1952 წლებში დაინიშნა საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მდივნის თანაშემწედ. მომდევნო წლებში მუშაობდა რესპუბლიკის იუსტიციის სამინისტროს სამეცნიერო-კვლევით კრიმინალისტურ ლაბორატორიაში მთავარი ექსპერტის თანამდებობაზე. 1959 წელს წარჩინებით დაამთავრა მოსკოვის ექსპერტ-კრიმინალისტების უმაღლესი კურსები.

სასამართლო-სატრანსპორტო და სასამართლო-ბალისტიკური კრიმინალისტური ექსპერტიზის წარმატებით ჩატარებისათვის მან რამდენჯერმე დაიმსახურა ზემდგომი ორგანოებისაგან მაღლობები. იგი ორმოცი წლის ასაკში, სრულიად ახალგაზრდა ტრაგიკულად დაიღუპა.

ვაჩეიშვილი კონსტანტინე (კოტე) ალექსანდრეს ძე. 22. VII. 1928, თბილისი — 21. XI. 1964, თბილისი.

პროფესორ ალექსანდრე ვაჩეიშვილს უმცროსი ვაჟი. სწავლობდა თბილისის ვაჟთა VI სკოლაში. 1945 წელს შევიდა და 1950 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. 1952—1953 წწ. იყო თბილისის ვაკის (ორჯონიკიძის) რაიონის ადვოკატთა კოლეგიის წევრი. 1953—1956 წწ. ხარკოვის იურიდიული ინსტიტუტის ასპირანტი, სადაც მოამზადა საკანდიდატო დისერტაცია მეტად საყურადღებო და პრობლემურ საკითხზე: „მოწმის ჩვენების ფსიქოლოგია“.

1957—1964 წწ. მუშაობდა საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში მეცნიერ თანამშრომლად.

ფართო იყო კოტე ვაჩეიშვილის მეცნიერული ინტერესების სფერო. ღრმა განათლებამ, რამდენიმე ევროპული ენის ცოდნამ საშუალება მისცა ეკვლია ქართული ხელოვნების ისტორიის საკითხებიც. სისტემატურად მონაწილეობდა არქეოლოგიურ გათხრებში. სწავლობდა საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის საკითხებს. მას გამოქვეყნებული აქვს ნაშრომები როგორც იურიის-პრუდენციაში, ასევე ხელოვნების ისტორიის საკითხებზე. განსაკუთრებით აღსანიშნავია: „მოწმის ჩვენების ფსიქოლოგია“, „მოწმის ჩვენების, როგორც დამამტკიცებელი საბუთის წყაროს შეფა-

სების ისტორიისათვის“, „ყიწვისის მშენებლის გამოსახულების შესახებ“, „უფლისციხის მიუვალი გამოქვაბული“ და სხვ.

კონსტანტინე ვაჩიშვილი თავის უფროს ძმასთან ერთად ტრავატიკულად დაიღუპა.

ვაჩიშვილი ნატალია (ნატო) გიორგის ასული. 3. IV. 1904, ვარკეთილი — 14. VI. 1953, დაიღუპა საავიაციო კატასტროფის დროს.

კინომსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. მამამისი კავალერიის ოფიცერი გიორგი ანდრონიკაშვილი იყო კახეთის ერთ-ერთი წარჩინებული გვარის წარმომადგენელი. პატარა ნატო სწავლობდა თბილისის ქალთა პირველ გიმნაზიაში. ჯერ მუშაობდა ფაბრიკაში, შემდეგ მუსიკის მასწავლებლად.

...1923 წელს თბილისში ოლებდნენ „არსენა ყაჩაღსა“ (რეჟ. ვ. ბარსკი) და „მამის მკვლელს“ (რეჟ. ა. ბეკ-ნაზაროვი). ფილმის დამდგმელი ავტორები ეძებდნენ ნინოსა და ნუნუს როლების შემსრულებელ მსახიობებს. ჯგუფის აღმინისტრატორი შაქრო ბერიშვილი ფოტოატელიეში შემთხვევით წააწყდა ლამაზი გოგონას პორტრეტს. კითხვა-კითხვით მიადგა ქალიშვილის ბინას, „მოსტაცა“ ნიშნებს ეს მზეთუნახავი და წარუდგინა რეჟისორ ბარსკის, რომელმაც დაუყოვნებლივ მისცა ნინოს როლი „არსენა ყაჩაღში“. ამას მოჰყვა ნუნუ „მამის მკვლელში“. ორივე სურათი 1924 წელს გამოვიდა ეკრანებზე და ამ დროიდან აკიჟდა ნატოს ფარსკე-ლავი. ამ ფილმების წარმატება ახალგაზრდა მსახიობის სილამაზემ და უზადო აქტიურობამ ნიჭმა განაპირობა. ამის შემდეგ დაიღვა ივანე პერესტიანის ორი ფილმი „საში სიცოცხლე“ და „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“, სადაც აქრეთვე ნ. ვაჩიშვილი დიდი როლებით ასრულებდა მთავარ როლებს.

მისი კოგორაც მსახიობის აღმასვლის მორიგი საფეხური იყო ფატის როლი ალექსანდრე წულწუნავას ფილმში „ვინ არის დამნაშავე?“. შემდეგ ნატომ განასახიერა გიული ნ. შეჩველიას ამავე სახელწოდების სურათში. რეჟისორისა და მსახიობის ამ შეხვედრამ განაპირობა მათი მომავალიც. არ შეიძლება აქვე არ აღინიშნოს მის მკერდ დიდი წარმატებით შესრულებული როლები კ. მარჯანიშვილის ფილმებში „ამოკი“ და „ტრაზანა“. 1932 წელს ნატო მოსკოვში ასრუტნტად მუშაობს ცნობილ რეჟისორ-კინორეჟისორ-ტალისტ ესთერ შუბთან.

1934 წელს ისევ თბილისი. ციციას როლი ს. დოლიძის ფილმში „უკანასკნელი ჯვაროსნები“. ამას მოჰყვა ერთიმეორეზე უკეთესად შესრულებული როლები მიხეილ ჭიაურელის ფილმებში თამარო („უკანასკნელი პასკარადი“) და ნენო („არსენა“). 1937 წელს

ნ. შენგელაიას „ნარიჩხის ქელში“ ნანის სახის განსახიერებისათვის 1941 წელს მიენიჭა სსრკ ენების სახელმწიფო პრემია. ნატო ვაჩნაძემ შექმნა ქალის დაუფიქსარი სახეები ფილმებში: „ქაჯანა“, „სამშობლო“, „ხიდობნელი ქალიშვილი“, „ის კვლავ დაბრუნდება“, „აკაყის აკვანი“, „მწვერვალთა დამპყრობნი“ და სხვ.

მეოთხედი საუკუნე უშურველად და ლამაზად იღვავა ქართულმა კინოს ეკრანებმა და სიუცხლეშივე დაიღა ხელთუქმნელი ძეგლი მშობლიური ხალხის გულში.

ვაჩნაძე — ქავთარაძე სოფიო აბრამის ასული. 1. IX. 1894; ქ. გატჩინო — 17. IV. 1980, მოსკოვი.

სერგო ქავთარაძის მეუღლე. დაიბადა გენერლის ოჯახში. დედა მაყამეილის ქალი იყო. პეტერბურგში დაამთავრა სმოლნის ქალთა ინსტიტუტი, შემდეგ ბესტუჟევის კურსები ფილოლოგიის განხრით. ქართულისა და რუსულის გარდა, იცოდა გერმანული, ფრანგული და ინგლისური ენები. ვაჩნაძეების ოჯახს რევოლუციამ რუსეთში მოუღწირო. იმ დროისათვის მამამისი უკვე თადარიგში გასული, პეტერბურგის კომენდანტი იყო. 1918 წელს მთელი ოჯახი სამშობლოში დაბრუნდა. სოფიომ, როგორც ენების მკვლევარ, მუშაობა დაიწყო დემოკრატიული საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროში ევგენი გეგეჭკორთან, სადაც გასაბჭოებამდე დამყო. 1921 წელს ქალიშვილმა თავისი ბედი ცნობილ რევოლუციონერს სერგო ქავთარაძეს დაუქაფმორა და აქტიურ საზოგადოებრივ ცხოვრებას ჩამოსცილდა. სსრკ საგარეო საქმეთა სამინისტროს საისტემაში მეუღლის გადაყენის შემდეგ მანაც დაიწყო იქ მუშაობა მთავრებულად. მოგვიანებით ზ. ვაჩნაძემ რუს მკითხველს გააცნო ა. ყაზბეგის, ე. ნინოშვილის ნაწარმოებები, ერთ ბანს პედაგოგიურ მოღვაწეობასაც ეწეოდა თბილისის უნივერსიტეტში.

ზ. ვაჩნაძე თავდაპირველად დასაფლავეს ვერის სასაფლაოზე. ნ. ქავთარაძის გარდაცვალების შემდეგ კი მეუღლის გვერდით დაკრძალეს.

ვახევახიშვილი თამარ ნიკოლოზის ასული. 4. I. 1894; ვარშავა — 31. X. 1976, თბილისი.

კომპოზიტორი, საქართველოს ზღაპრების დამსახურებელი მოღვაწე. ჯერ სწავლობდა თბილისის კონსერვატორიაში, შემდეგ დაამთავრა პარიზის კონსერვატორიის ვივალდის საკომპოზიციო კლასი. 1921—1926 წლებში იყო თბილისის მუსიკალური სკოლის დირექტორი, ამჟამად დროს რუსთაველისა და შარტანაშვილის თეატრების მუსიკალური ნაწილის გამგე. 1933—1971 წლებში ცხოვ-

რობდა და მოღვაწეობდა მოსკოვში, რომლის წამყვან თეატრებში მუსიკალურად გააფორმა მრავალი სპექტაკლი.

თ. ვახვახიშვილი იყო კ. მარჯანიშვილის უახლოესი თანამშრომელი. მან დიდ ხელოვნთან ერთად საფუძველი ჩაუყარა და ტკაძრისა შეუქმნა ჩვენ დრამატულ თეატრში მუსიკალური ხელოვნების უაღრესოდ დამკვიდრებას. შექმნა მუსიკა 100-მდე დრამატული სპექტაკლისათვის. მათ შორის: „ცხერის წყარო“, „უბრეღ აკოსტა“, „ქაკალ გულში“, „გუშინდელნი“, „როგორ?“, „ხატაყე“, „ყვარყვარე თუთაბერი“, „თეთრები“, „პოპლა ჩვენ ცეცხლოვით“, „ბეატრიჩე ჩენჩი“, „მასკარადი“ და სხვ.

თ. ვახვახიშვილი ავტორია აგრეთვე სხვადასხვა ჟანრის ორიგინალური ნაწარმოებების, ჰაგალითად მის კალამს ეკუთვნის ბალეტები: „ბახუსის დღესასწაული“, „სიყვარულის ბანგი“, „სპარტაკი“, პანტომიმები: „მზეთამზე“, „ჩანდარი“, მუსიკალური კომედია „დონ პილი — მწვანე შარვალი“ და მრავალი სხვა.

თამარ ვახვახიშვილმა დაგვიტოვა შესანიშნავი მოგონებები „თერთმეტი წელი კოტე მარჯანიშვილთან“, რომელიც ძვირფასი შენახვანია ქართულ მემუარისტოიკაში.

ვენაძე (ინაშვილი) გრიგოლ იობის (იოველის) ძე. 25. I. 1896, თბილისი — 22. VII. 1968, თბილისი.

მომღერალი, საქართველოს სახალხო არტისტი. დაიბადა მუშის ოჯახში. დამთავრა რკინიგზის სასწავლებელი და მუშაობდა ზეინკლად ამიერკავკასიის რკინიგზის მთავარ სახელოსნოში. 1913 წლიდან მონაწილეობს ნაძალადევის სცენისმოყვარულთა დრამატული წარს სპექტაკლებში, კარგი ხმის წყალობით პარალელურად, ხალხური სიმღერების გუნდის სოლისტია, ხოლო მოგვიანებით იწვევენ ოპერეტის დასში.

1918 წელს შევიდა ვ. როდნოვის საოპერო სტუდიაში, შემდეგ თბილისის კონსერვატორიის სტუდენტია, რომელიც დაამთავრა 1924 წელს; სწავლის პერიოდშივე მონაწილეობდა თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სპექტაკლებში, რომლის სოლისტი იყო 1941 წლამდე. იგი გამოიჩინა თვითმყოფადი ნიჭით, ძლიერი ხმით და სასიამოვნო ტემპრით. თავისი სახელოვანი ძმის სანდრო ინაშვილის მსგავსად, გ. ვენაძეს როგორც მომღერალსა და მოქალაქეს ახასიათებდა ზომიერების გრძნობა და პროფესიული პასუხისმგებლობა. მას შესრულებული აქვს თბილისის საოპერო სცენაზე ბარიტონის ყველა წამყვანი პარტია: მურმანი, კიაზო („აბესალომ და ეთერი“, „დაისი“), აბდულ არაბი („თქმულება შოთა რუს-

თაველზე"), გოჩა („დაჩეჟან 'ცბაერი"), ონეგონი („ევეგენი ონეგინი"), ელეკი („პიკის ქალი"), ჟერმონი („ტრაჰიატა") და სხვ. ომის წლებში გრიგოლ ვენაძე ხელმძღვანელობდა სახელმწიფო ფილარმონიას. რუსული პირობების მიუხედავად აქტიურად უძღვებოდა, საშეფო მუშაობას სამხედრო ნაწილებში.

1953 წლიდან იყო თბილისის სახელმწიფო ცირკის დირექტორი. მისი ინიციატივით შეიქმნა ქართულ საცირკო კოლექტივი, რომელიც წარმატებით გამოდიოდა ჩვენს ქვეყანაში და საზღვარგარეთ. დაჯილდოებული იყო „საპატიო ნიშნის" ორდენით.

ვეფხვაძე ივანე ალექსის ძე. 25. 1. 1888, თბილისი — 13. I. 1971, თბილისი.

ფერმწერი, საქართველოს სახალხო მხატვარი. დაამთავრა საქალაქო სასწავლებელი და ხელი მოჰყიდა მხატვრობას. აკადემიური განათლება გვიან მიიღო. გიგო გაბაშვილის დახმარების 1927 წელს დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემია. შემოქმედების დაწყებით პერიოდში გატაცებული იყო ძველი თბილისის პეიზაჟებით, რომელშიც აშკარად იგრძნობოდა ნატურალიზმის ნიშნები.

ივანე ვეფხვაძის პირველი ნამუშევრები გამოჩნდა „ქართველ მხატვართა საზოგადოების" მიერ მოწყობილ გამოფენაზე. აქედან მოყოლებული იგი რესპუბლიკური გამოფენების მუდმივი მონაწილეა. მას დიდი დამსახურება მიუძღვის ჩვენში პორტრეტული და ისტორიულ-რევოლუციური თანროის გმერთაჩებაში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია „გენერალ-პოლკოვნიკი კ. ლესელიძე", „სვანეთის მთებში" „სამგორის მშენებლობაზე" და სხვ. დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით და მემკვიდრეობით.

ვიქრსალაძე სიმონ (სოლიკო) ბაგრატიძე. 13. I. 1909, თბილისი — 7. II. 1989, თბილისი.

მხატვარი, ისტენოგრაფი. სსრ კავშირის სახალხო მხატვარი, სსრ კავშირის სამხატვრო აკადემიის წამდვილი წევრი, ლენინური და სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. მხატვრობის ნიჭი ბავშვობიდანვე დაჰყვა პირველი სერიოზული გაკვეთილები მ. თოიძის სტუდიაში მიიღო. შემდეგ თბილისის სამხატვრო აკადემიაში ჩაირიცხა. მალე რუსეთში გაემგზავრა და 1931 წელს დაამთავრა ლენინგრადის სამხატვრო-დეკორატიული ფაკულტეტი. მშობლიურ ქალაქში რადიო-ტელევიზიური მუშაობას იწყებს თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის მთავარ მხატვრად, სადაც წარმატებით გააფორმა რამდენიმე სპექტაკლი.

1937 წელს ს. ვირსალაძე მიიწვიეს ლენინგრადის ოპერისა და ბალეტის თეატრში მთავარ მხატვრად. აქ მან დასკო 1962 წლამდე (რამდენავე წლის გამოცლებით) და შემდეგ კვლავ თბილისში მოღვაწეობს.

მართალია, ს. ვირსალაძის ცხოვრება და მოღვაწეობა დაკავშირებულია ამ ორ ქალაქთან, მაგრამ ფაქტობრივად მისი ძაძარები გაცილებით ფართოა: იგი მონაწილეობდა მოკავშირე სრესუბლიკების თეატრების, სსრ კავშირის დიდი თეატრის, პარიზის, ლონდონის, სტოკჰოლმისა და სხვა სახელგანთქმული თეატრების სპექტაკლების გაფორმებაში.

თითქმის 60 წლის შემოქმედებითი ძიებით გამოჩენილმა ხელოვანმა უდიდესი ღვაწლი დასდო საოპერო და საბალეტო ხელოვნების განვითარებას. ოქროს ფონდშია შესული მის მიერ სხვადასხვა თეატრის სცენებზე დიდი ჯემოვნებით გაფორმებული სპექტაკლები: „დაისი“, „აბესალომ და ეთერი“, „მთების გული“, „ლაურენსია“, „ოტელო“, „მაცნატუნა“, „ქეის ყვავილი“, „გედის ტბა“, „ლეგენდა სიყვარულზე“, „სპარტაკი“, „დონ კიხოტი“, „დონ ეუანი“, „ანგარა“ და სრავალი სხვა.

ს. ვირსალაძის ხელოვნება გამოირჩეოდა კლასიკური ტრადიციების ერთგულებით და ამავე დროს ფორმის ნოვატორული ძიებით. მის ნამუშევრებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ფერს, რომელიც ორგანულად ერწყმის სპექტაკლის იდეურ აზრსა და მუსიკის ემოციურობას. საერთოდ ს. ვირსალაძემ მთელი შემოქმედებითი ეტაპი შექმნა თეატრალურ-დრეკორატიულ ხელოვნებაში.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს ს. ვირსალაძის ესკიზების მიხედვით დამზადებული კოსტუმები საქართველოს ცეკვის სახელმწიფო აკადემიური ანსამბლისათვის. ვისაც ერთხელ მაინც უნახავს ამ დამსახურებული კოლექტივის კონცერტი და მისი ტრიუმფის მოწმე გამხდარა, დაგვეთანხმება რომ ამ დიდ წარმატებებში ერთ-ერთი არსებითი ფაქტორი გამოჩენილი მხატვრის უსაადო ხელოვნებაა. სადაც ოსტატურადაა გადაწყვეტილი წარსულსა და დღევანდელობას შორის უწყვეტი კავშირი, პარამონიულად არის შეხამებული ერთის მხრივ შრავალსაუკუნოვანი ქართული ტრადიციებისათვის დამახასიათებელი სულისკვეთება და მეორე მხრივ, ის თავისებურებანი, რომელიც ახასიათებს თანამედროვეობას. გამოჩენილი ხელოვანი დაჯილდოვებული იყო ორი ლენინის ორდენით, შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

ვირსალაძე სპირიდონ სიმონის ძე. 17. II. 1868, სოფელი 'ნაწმირღლე, თერჯოლის რაიონი — 30. III. 1930, თბილისი.

მეცნიერული თერაპიისა და ტროპიკული მედიცინის ერთ-ერთი ფუძემდებელი საქართველოში, პროფესორი. 1882 წელს დაამთავრა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი და შევიდა თბილისის სასულიერო სემინარიაში, 'შაჰრამ პროგრესულად განწყობილ ახალგაზრდობის წრეებში 'მონაწილეობისათვის დაითხოვეს. იძულებული გახდა წასულიყო კიევში და იქ 'დაამთავრებინა სემინარია. შემდეგ სწავლა განაგრძო ტომსკის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე, რომელიც დაამთავრა 1896 წელს და დალესტანში გააგრძელა. 1898—1909 წლებში მუშაობდა პეტერბურგში ი. პელოვის, ა. ნიჟაიევისა და ვლ. ბეხტერევის ხელმძღვანელობით. აქ გამოქვეყნდა მისი პირველი ნაშრომები. 1909 წლის 19 დეკემბერს სანხედრო-სამედიცინო აკადემიაში დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია. იმავე წელს დაბრუნდა თბილისში სადაც დაინიშნა საავადმყოფოს მთავარი ექიმის მოადგილედ და თერაპიული განყოფილების გამგედ.

1919 წელს სპ. ვირსალაძე არჩიეს თბილისის უნივერსიტეტის კერძო პათოლოგიის და თერაპიის კადეტის გამგედ და პროფესორად, 'ხოლო 1921 წლიდან 'სიცოცხლის ბოლომდე განაგრძდა პოსპიტალური თერაპიის კათედრას. 1919 წელს სპირიდონ ვირსალაძე შ. შიქელაძესთან ერთად პირველი ქართული სამედიცინო ჟურნალის „ექიმის“, 1924 წლიდან კი „ტროპიკულ სნეულებათა ინსტიტუტის ბიულეტენის“ რედაქტორია.

ღვაწლმოსილმა ექიმმა დაგვიტოვა ქართულ, რუსულ, 'გერმანულ და ფრანგულ ენებზე გამოქვეყნებული 70-მდე მეცნიერული ნაშრომი. ეს ცხადყოფს თუ რამდენად ფართო იყო მისი კონტაქტები საზღვარგარეთის სამეცნიერო წრეებთან. სპირიდონ ვირსალაძის სახელს ატარებს 'პარაზიტოლოგიისა და ტროპიკული მედიცინის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი.

ვოზდვიჟენსკაია — ხარაძე ელისაბედ ერმის ასული. 22. X. 1895, ასტრახანი — 13. II. 1989, თბილისი.

მათემატიკოს არჩილ ხარაძის მეუღლე. 1917 წელს დაამთავრა მოსკოვის სამედიცინო ინსტიტუტი, 1929 წელს ცოლად გაჰყვა ცნობილ მეცნიერს არჩილ ხარაძეს. 1935—1955 წწ. მუშაობდა თბილისში საქართველოს ჯანმრთელობის სამინისტროს მეოთხე მთავარ სამმართველოს საავადმყოფო-პოლიკლინიკაში, 'ნერვიული განყოფილების გამგედ. გამოქვეყნებული აქვს საინტერესო მოგონებები.

ზ ა ა ლ ი შ ვ ი ლ ი მიხეილ ყარაშანის ძე. 10. IX. 1865, სოფელი იგოეთი, კასპის რაიონი — 10. IX. 1920, თბილისი.

პედაგოგი. 1885 წელს დაამთავრა ბაქოს რეალური სასწავლებელი, დაბრუნდა თბილისში და სწავლა განაგრძო სამასწავლებლო ინსტიტუტში რომელიც 1887 წელს ოქროს შედლით დაასრულა. ცოდნას მოწესრიგებული ახალგაზრდა თვითგანათლებას დაუწყო. პარალელურად სწავლობდა ახალაღექსანდრესეულ სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში, რომლის დასრულების შემდეგ დაინიშნა წინამძღვრიანთკარის სასოფლო სამეურნეო სკოლის გამგედ. მაგრამ მისი ღიაუდევარი ბუნება ამასაც არ დასჯერდა — შევიდა შოსკოვის სასოფლო-სამეურნეო აკადემიაში (ახლანდელი ტიმირიაზევის სახელობის), რომელიც 1897 წელს პირველი ზარისხის აგრონომის დიპლომით დაამთავრა. შემდეგ დაინიშნა ერევნის სამასწავლებლო სემინარიის მასწავლებლად. აქ მან საჩვენებელ ნაკვეთებზე გააშენა ხილის ბაღები და საძირკვები.

1903 წელს მ. ზაალიშვილი მოიწვიეს გორის სამასწავლებლო სემინარიაში. გამოცდილმა და დიდად განათლებულმა სპეციალისტმა აქაც განაგრძო თავისი შემოქმედებითი და პრაქტიკული მუშაობა. მისი ინიციატივით გორის ვაჟთა პროგიმნაზია გადააქეთა გიმნაზიად, რომლის დირექტორიც იყო იგი ერთ ხანს, ხოლო 1913 წელს დეპუტატოსილი პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე იანდმოყვანეს თბილისის ვაჟთა გიმნაზიაში ასევე დირექტორად. უანგარო დაუცხრომელი მოღვაწე, თავისუფალ დროსაც კი საზოგადოებრივ საქმიანობას ახმარებდა. აღსანიშნავია მისი წვლილი მოსკოვის ქართულ სათვისტომოში: დიდი ენერგია შეაღია მან ქართულ ენაზე სახელმძღვანელოების გამოცემას. იგი მთელი რიგი სამეცნიერო ნაშრომების ავტორია. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მის მიერ შედგენილი და გამოცემული სახელმძღვანელოები: „საზოგადოებრივი ზოოტექნიკა ანუ საქონლის მოვლე-მოშენება“, „საზოგადოებრივი მიწათმოქმედება“, „მეფუტკრეობა, მოშენება და მოვლა ფუტკრისა“, „არაოკრავნული ბუნება“, „ადამიანის ანატომია და ფიზიოლოგია“, „ზოოლოგია“ (სამივე 1918 წელს გამოიცა), „პირველდაწყებითი გეოგრაფია“, „არითმეტიკა“ და სხვ.

ზ ა ა ლ ი შ ვ ი ლ ი ჩინო მიხეილის ასული. 14. I. 1903, სტავროპოლი — 13. XI. 1971, თბილისი.

მხატვარი. დაიბადა ცნობილი პედაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის ოჯახში. დაამთავრა სტავროპოლის ქალთა გიმნაზია და შუშაობა დაიწყო პედაგოგად. მოგვიანებით სწავლა განაგრძო სკოლაშვილი აღზრდის ინსტიტუტში.

1925 წელს ნ. ზაალიშვილი შევიდა თბილისის სამხატვრო აკადემიაში ფერწერის ფაკულტეტზე, რომელიც 1930 წელს დაამთავრა. 1937 წლიდან თბილისის სამხატვრო აკადემიაში ასწავლიდა ხატვას და კითხულობდა ლექციებს პლასტიკურ ანატომიაში. 1931 წლიდან სისტემატურად მონაწილეობდა თითქმის ყველა გამოფენაზე, მათ შორის არაერთხელ საკავშიროზეც. მხატვრის მიერ შესრულებულმა პორტრეტებმა და პეიზაჟებმა დიდი წვლილი შეიტანეს ქართული ხელოვნების განვითარების საქმეში.

ზ ა მ შ ა ხ ი ძ ე ვლადიმერ ჩიკიფორეს ძე. 29. X. 1902, ქ. ფოთი — 17. VI. 1974, თბილისი.

მწერალი, კრიტიკოსი, მეცნიერი. ქაბუჯობიდანვე ჩაება შრომით საქმიანობაში. 1923 წელს დაამთავრა თბილისის უნივერსიტეტის სიბერძნისმეტყველების ფაკულტეტი და მუშაობა დაიწყო გაზეთ „საბჭოთა მასწავლებლის“ რედაქციაში. მისმა მეცნიერულმა და შემოქმედებითმა ინტერესებმა, იგი აქცია ქართული პედაგოგიური აზროვნებისა და XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის შეკვლევარად. 1963 წლიდან ვლ. ზამბახიძე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პედაგოგიკის კათედრის პროფესორია. მისი ნაშრომებიდან აღსანიშნავია „ილია ნაკაშიძე“, „ლიტერატურული წერილები“, „დიდი სამოციანელი“, „ნიკო ნიკოლაძის პედაგოგიური იდეები“. საერთოდ მან გასაქმთრებული ამაგი დასდო ნ. ნიკოლაძის მოღვაწეობისა და შემეციდრობის კვლევას. იგი იყო მის თხზულებათა მრავალტომეულის რედაქტორიც.

ვლადიმერ ზამბახიძის ნაშრომები, კრიტიკული წერილები და ლიტერატურული გამოკვლევები გამოირჩევიან საკვლევი საგნის ღრმა ცოდნით, ფილოსოფიური განზოგადოების ძალითა და პრინციპულობით. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

ზ ა ნ დ უ კ ე ლ ი მიხეილ ზურაბის ძე. 14. X. 1889, სოფელი არანისი, დუშეთის ქაიონი — 2. IV. 1968, თბილისი.

პედაგოგი, მეცნიერი, პროფესორი. 1909 წელს წარმატებით დაამთავრა თბილისის ქართული გიმნაზია და ჩაირიცხა მოსკოვის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. 1913 წელს უნივერსიტეტდამთავრებული ახალგაზრდა იწყებს პედაგოგიურ მოღვაწეობას, რომელსაც მთელი შეგნებული ცხოვრება მოახმარა. მას დიდი წვლილი მიუძღვის სწავლების მეთოდის დახვეწაში, სასწავლო პროგრამებისა და სწავლების პროცესების გაარდაქმნაში.

1921—1929 წწ. მ. ზანდუკელი იყო თბილისის პირველი საც-

დელსაჩვენებელი შრომის სკოლის გაშვებ და ამავე დროს, ქართული ენისა და ლიტერატურის პედაგოგი. ეს სასწავლებელი მ. ზანდუკელმა ახალი სკოლის თავისებურ შემოქმედებით ლაბორატორიით გადააქცია. აქ შემუშავებული სწავლების ახალი მეთოდები ფართოდ რსერგებოდა როგორც საქართველოში, ისე მის ფარგლებს გარედაც, მაგალითად სომხეთსა და აზერბაიჯანში.

1925 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე მ. ზანდუკელი კითხულობდა XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის კურსს და ეწეოდა უაღრესად ნაყოფიერ სამეცნიერო-კვლევით მუშაობას თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, პუშკინის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, თელავისა და ქუთაისის პედაგოგიურ ინსტიტუტებში. იგი სხვადასხვა დროს განაგებდა ახალი ქართული ლიტერატურის კათედრას, იყო ფილოლოგიის ფაკულტეტის დეკანი.

მხივილ ზანდუკელს არ დაჰკლებია თავისი თაობის აღმამართა სიძნელეები — „საზოგადოებრივი“ გაკიცხვა, „პატიმრობა“ თუ უსაფუძვლო „მითითებები“; მაგრამ იგი შესაშური მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის გრძნობით და რუდუნებით აკეთებდა თავის საქმეს. თაობებისათვის სამაგიდო წიგნად იქცა მ. ზანდუკელის სამტომეული, რომელშიც საფუძვლიანადაა უგანალიზებული გასული საუკუნის ქართული ლიტერატურის განვითარების საკითხები. ფუნდამენტური შრომები უძღვს ავტორმა ვაჟა-ფშაველას, ილიას, შ. არაგვისპირელს, თერგდალეულთა შემოქმედებას, რისთვისაც მას ჩვენი ხალხის სახელოვან მოქალაქეს შეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება მიენიჭა.

ზ ე დ ი ნ ი ძ ე ელიზბარ კონსტანტინეს ძე. '10. XI. 1903, თბილისი — 9. X. 1983, თბილისი.

მწერალი, პროზაიკოსი. სწავლობდა თბილისის ქართულ გიმნაზიაში, მუშფაცში, უნივერსიტეტში. სრულიად ახალგაზრდამ, დაბეჭდა პირველი ნაწარმოებები რესპუბლიკის ეურნალ-გაზეთებში და აქედან მოყოლებული იგი თავის მოთხრობებით, ნარკვევებით, თარგმანებით. პუბლიცისტური წერილებით, რომანებით ფართო გზას იკვლევს მკითხველებისაკენ. მწერლის გამჭრიახი თვალი სწვდებოდა მთელ საქართველოს — მის მთასა თუ ბარს. მაგრამ ელიზბარ ზედგინიძე, როგორც ძირძველი თბილისელი, განსაკუთრებით ძველი თბილისის მომღერალია. ეს თემა მის შემოქმედებაში კოლორიტულად და საფუძვლიანადაა დამუშავებული. ქართველმა მკითხველმა კარგად შიილო ელიზბარ ზედგინიძის მოთხრობების კრებული, რომანები „იღვიძებენ მთები“, „გაზაფხული და

იწყობა ადრე“, „უმატონო ქვეყანა“, „მოხდა ჩხეტრიანი“ და ბევრი სხვა.

მწერალს დიდი დამსახურება მიუძღვის ჩვენი ჟურნალისტიკის წინაშე — იყო გაზეთ „ნორჩი პიონერის“, რედაქტორი, იმავეთ „კომუნისტის“, საჭიდის კორესპონდენტი, სხვადასხვა ჟურნალის ლიტერატურული მუშაკი.

ელისბარ ზედგინიძე მოზარდ მაყურებელთა ქართული თეატრის ერთ-ერთი დამაარსებელი და მისი პირველი დირექტორია. მისი ნაწარმოებები თარგმნილია რუსულ, სომხურ, უზბეკურ, ლიტვურ ენებზე. დაჯილდოებული იყო მთავრობის ჯილდოებით.

ზ დ ა ნ ე ვ ი ზ ი კირილე შიხილის ძე. 16. XI. 1892, ქუთაისი — 17. II. 1967, თბილისი.

მხატვარი — ფერმწერი და გრაფიკოსი, ხელოვნების უცნობილი მკვლევარი. მამამისი პოლონელი ემიგრანტი, ქუთაისში ასწავლიდა ფრანგულს, შემდეგ იყო ჟიჟნაზიის დირექტორი. ცოლად შეირთო ვალენტინა გამრეკლიძე და მალე ოჯახი საცხოვრებლად თბილისში გადმოვიდა.

კ. ზდანევიჩი ხატვას ეუფლებოდა თბილისში. მოსკოვში. პეტერბურგში დაამთავრა სამხატვრო აკადემია. მისი სურათების პირველი გამოფენა 1913 წელს პარიზში მოეწყო, მეორე გამოფენა 1919 წელს თბილისში. ქმნიდა სურათებს ძველი თბილისის თემებზე, პორტრეტებს, ყანრულ სცენებს. განსაკუთრებული ინტერესით გადმოსცემდა ქართველი ხალხის ცხოვრების ამსახველ სურათებს. იბატავებული იყო სცენოგრაფიით, რამაც 1923 წელს მიიყვანა რუსთაველის თეატრში კოტე მარჯანიშვილთან. 1928 წელს მიიწვიეს მოსკოვის მ. ფორეგერის თეატრში, სადაც ორი წელი დაჰყო. შემდეგ სხვადასხვა გამომცემლობაში მუშაობდა.

მოსკოვში ცხოვრების პერიოდში კ. ზდანევიჩის არ გაუწყვეტია შემოქმედებითი კავშირი საქართველოსთან. მომწილეობდა ყველა რესპუბლიკურ გამოფენაში, აფორებდა ქართველი მწერლების წიგნებს და სხვა. როგორც მხატვარმა, დიდი და შემოქმედებითი წინააღმდეგობებითა და ძიებებით აღსავსე გზა გაწვლო. წლებში კიდევ უფრო დახვეწა და გაამრავალფეროვნა მისი შემოქმედება.

ცალკე აღნიშნავთ კ. ზდანევიჩის ლიტერატურულ-მხატვრული მოღვაწეობა. მას ჰქვს შესანიშნავად, საქმის ცოდნით დაწერილი სტატიები დ. კაკაბაძეზე, ლ. გუდიაშვილზე, ჯოტო გორიანზე, საქართველოში მოღვაწე პოლონელ მხატვარ ზიგა ვალიშევსკიზე და სხვ.

მაგრამ ეს როდია საქმარისი მისი სრული პორტრეტისათვის.

მან და მისმა ძმამ ილიამ ფასდაუდებელი ღვაწლი დასდეს ნიკო ფიროსმანის შემოქმედების წარმოჩენას. ...1912 წლის ზაფხულს ერთ საღამოს ძმები ზღანევიჩები და ფრანგი მხატვარი მიშელ ლენდრე ქალაქში სეირნობისას შეჩერდნენ ღუქან „ეპიკიკთან“. ანაზღეულად მათი ყურადღება მიიქცია ფირნიშმა, სადაც გამოხატული იყო ზღვაში მტურადი კრეისერი 'ბოლის' შლესიფითა და ანძებზე მოფრიალე დროშებით. ისინი უნებლიედ შევიდნენ ღუქანში და გაოგნებულები დარჩნენ — ფართო დარბაზის კედლებზე ეკიდა სურათები, რომელთა მსგავსი არც ერთს არ ენახა.

ახალგაზრდა სამეუღლე გადაწყვიტა მოქმედნათ სურათების ავტორი და კითხვაკითხვით მიაკვლიეს კიდეც მას, მოლოცების ქუჩაზე ერთ ღუქანში, სადაც ფიროსმანი თავის მორიგ შეკვეთაზე მუშაობდა. აქედან მოყოლებული, ძმებმა ზღანევიჩებმა მიზნად დაისახეს შეეგროვებინათ ამ უბადლო მხატვრის ნამუშევრები. განსაკუთრებით გამოიღო თავი კირილემ, რომელმაც ფეხით შემოიარა საქართველოს მრავალი კუთხე, შორეული სოფლები სადაც კი ეგულებოდა ნიკალას სურათები და გადაგვიჩინა ეს ქეშმარიტად ვერცხული განძი. ასე მოაგროვა მან ასამდე ნამუშევარი და გადასცა საქართველოს ხელოვნების მუზეუმს. იგი ამა-საც არ დასჯერდა და მოამზადა ვრცელი მონოგრაფიები ნ. ფიროსმანაშვილზე, რომლებიც გამოიცა თბილისსა და მოსკოვში.

სიცოცხლის ბოლო წლები მან მშობლიურ თბილისში გაატარა.

ზ უ მ ბ უ ლ ი ძ ე — კ ა კ ა ბ ა ძ ე შარიამ ნიკოლოზის ასული. 6. XI. 1893, გურჯაანი — 7. IX. 1984, თბილისი.

პროფესორ სარკის კაცაბაძის მეუღლე. დაამთავრა ქალთა გიმნაზია თბილისში. შემდეგ სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში, სადაც პროფესორ ე. შულგინას ხელმძღვანელობით ეუფლებოდა ვოკალს, მაგრამ ოჯახური პირობების გამო თავი დაანება სწავლას.

ზ უ რ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი ავლიბი დავითის ძე. 2. II. 1902, სოფელი ბოლბისხევი, სიღნაღის რაიონი — 3. VIII. 1994, თბილისი.

ფსიქიატრი და ნეირომორფოლოგი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, სსრკ მედიცინის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. დაიბადა მღვდლის ოჯახში. 1927 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტი. 1927—1931 წ. წ. მუშაობდა ფსიქიატრიის კლინიკაში მ. ასათიანის ხელმძღვანელობით, 1931—1938 წ. წ. მოღვაწეობდა ლენინგრადის ბეხტერევის სახელობის ფსიქონევროლოგიის ინსტი-

ტუტში, გამოჩენილი მეცნიერის პაელობისა და ოსიპოვის ხელმძღვანელობით, სადაც დაიცვა საკანდიდატო და სადოქტორო დისერტაციები. 1938 წელს სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ დაინიშნა მ. ასათიანის სახელობის ფსიქიატრიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორად და აირჩიეს თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის ფსიქიატრიის კათედრის ხელმძღვანელად, სადაც მოღვაწეობდა სიცოცხლის ბოლომდე. 1938—1966 წ. წ. იყო ფიზიოლოგიის ინსტიტუტის მორფოლოგიის განყოფილების გამგე.

ავალი ზურაბაშვილის გამოკვლევები ძირითადად ეხება კლინიკურ ფსიქიატრიისა და ნეირომორფოლოგიის საკითხებს. იგი სამართლიანად ითვლება თავის ტვინის კვლევის ევოლუციური მართულებების ფუძემდებლად. მისმა ფუნდამენტალურმა ნაშრომებმა საერთაშორისო აღიარება მოუტანა მეცნიერს. მან ახლებურად გააშუქა სინაფსების არქიტექტონიკა, შეისწავლა ადამიანის თავის ტვინის ქერქის შუბლის წილის მორფოლოგიური განვითარების კანონზომიერებანი, შექმნა ასოციაციური ექსპერიმენტის ორიგინალური მეთოდი, განავითარა დებულებანი ფსიქონევროლოგიაში პერსონოლოგიური კვლევის მნიშვნელობის შესახებ. გამოკვლევებულა აქვს 500-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომი, მათ შორის 22 მონოგრაფია ქართულ, რუსულ, ფრანგულ, ინგლისურ, იტალიურ, და სხვა ენებზე. იგი სამართლიანად ითვლება ქართული ფსიქიატრიული სკოლის ფუძემდებლად. მის მერ აღზარდილა 80-ზე მეტი კანდიდატი და 40-ზე მეტი დოქტორი. გამოჩენილი ქართველი მეცნიერი არჩეული იყო ტვინის შემსწავლელი საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრად, ჩეხოსლოვაკიის, უნგრეთისა და ბულგარეთის აკადემიების საპატიო წევრად. ის იყო დიდი ბრიტანეთისა და შვედეთის სამეფო სამედიცინო საზოგადოებების საპატიო წევრი, ფინეთის, საფრანგეთის, ამერიკის შეერთებული შტატების სამედიცინო საზოგადოებებისა და მრავალი სამეცნიერო ასოციაციის წევრი. 1955 წელს სინაფსოარქიტექტონიკაში გამოკვლევისათვის მიენიჭა ი. თარხნიშვილის პრემია, ხოლო 1963 წელს ფსიქიატრიის თეორიული პრობლემების დამუშავებისათვის ვ. ბეხტერევის პრემია.

ავალ ზურაბაშვილმა ფსიქიატრიის დარგში ფუნდამენტურ მეცნიერულ გამოკვლევებთან ერთად, დიდი წვლილი შეიტანა ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებების პერსონოლოგიური ანალიზის შესწავლის საქმეში. მან გამოიკვლია შ. რუსთაველის, ი. ჭავჭავაძის, ნ. ბარათაშვილის, შექსპირის, გოეთეს, დოსტოევსკისა და სხვა მწერალთა ლიტერატურული გმირების პიროვნული და პერსონოლოგიური თავისებურებების ზოგადსაჯაციო მორალური თვისებები.

აეღობი ზურაბიშვილი მრავალი წლის მანძილზე აქტიურ საზოგადოებრივ მოღვაწეობას ეწეოდა, სამართლიანად დაიმსახურა ქართველი ხალხის ჭეშმარიტი აღიარება და სიყვარული. წლების მანძილზე იყო საქართველოს უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი და უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის წევრი, მინიჭებული ჰქონდა რესპუბლიკის მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება, დაჯილდოებული იყო მთავრობის ორდენებით და მედლებით.

ზ უ რ ა ბ ი შ ვ ი ლ ი ილია ელფეთერის ძე. 18. III. 1872, ყვარელი — 29. III. 1955, თბილისი.

მწერალი და პუბლიცისტი. ყვარელში დაამთავრა ორკლასიანი სკოლა და უსახსრობის გამო სწავლა აღარ გაუგრძელებია. მიუხედავად ამისა დიდი შრომითა და გარჯით შეძლო მიეღო სოლიდური თვითგანათლება. განსაკუთრებით კარგად იცნობდა ქართული და მსოფლიო კლასიკურ ლიტერატურას. კალამი ადრე სცადა. უკვე ოცდაორი წლის კაბუეს გიორგი წერეთელმა გაზეთ „კვალში“ დაუბეჭდა პირველი მოთხრობა „სამშობლოს მსხვერპლი“. მალე მისი ნაწარმოებები ილია ჭავჭავაძის „ივერიამაც“ გამოაქვეყნა. შემდეგ იქვე დაიბეჭდა მისი თეატრალური რეცენზიები.

ილია ზურაბიშვილი ცნობილია როგორც თეატრის შესანიშნავი კრიტიკოსი და მუსიკათმცოდნე. ამ საკითხებზე რეცენზიების გარდა აქვს ნაწყვეტები ჩვენი თეატრის კორიფეებზე, წერილები საოპერო თუ სიმფონიურ მუსიკაზე. მის კალამს გეჟთვნის ნაშრომი „ხალხის მოქმედი გენია“ (ხალხურ შემოქმედებაზე), ივანე ფალიაშვილის და ვანო სარაჯიშვილის ლიტერატურული პორტრეტები და მონოგრაფია „ზაქარია ფალიაშვილის „აბესალომი და ეთერი“. ი. ზურაბიშვილმა დაგვიტოვა საინტერესო მოგონებები თავისი დროის ისეთ გამოჩენილ მოღვაწეებზე როგორიცაა ილია, აკაკი და სხვა. იგი იყო ქართული ენის მოპირნახულე. როგორც ამ დარგის შესანიშნავი სპეციალისტი წლების განმავლობაში მუშაობდა რადო-კომიტეტში მთარგმნელად და ფხიზელ დარაჯად ედგა „ესპერანტო“ გადრენილ ყოველ ქართულ სიტყვას. ი. ზურაბიშვილს ხშირად იწვევდნენ სატერმინოლოგიო კომისიებში. მის შიერ შემოღებული მრავალი ტერმინი სამუდამოდ დამკვიდრდა ჩვენს ენაში.

ზ უ რ შ ვ ზ ბ ტ ა შ ვ ი ლ ი — კ ა ნ დ ე ლ ა კ ი მელიტა გიორგის ასული. 9. V. 1905, თბილისი — 12. VIII. 1991, თბილისი.

პროფესორ ბიძინა კანდელაკის მეუღლე. დაამთავრა თბილი-

სის 'ჭალთა გიმნაზიხ. 1920—1925 წლებში სწავლობდა მოსკოვის სამხატვრო თეატრისა და ქართულ ტრაპეტულ სტუდიებში ცნობილ პედაგოგებთან ვახტანგ მჭედლიშვილთან და ქსენია კოტლუბაისთან. ამ დროს მოსკოვში სწავლობდნენ და მოღვაწეობდნენ ქართული და რუსული ხელოვნების თვალსაჩინო წარმომადგენლები: შალვა დადიანი, ჯრ. სულიაშვილი, ალ. მიქელაძე, მ. ქორელო, ს. ობრაზცოვი და სხვები, რომლებიც დიდად აფასებდნენ ახალგაზრდა ქართველ ქალიშვილში ნიჭიერებასა და გულისხმიერებას. სტუდიის დამთავრების შემდეგ იგი მიიწვია ქუთაისში კოტე შარჯანიშვილმა, რომელიც ამ დროს თეატრის ხელმძღვანელი იყო. 4 წლის მანძილზე გერმანიაში ცხოვრობდა შეუღლესთან, ქიმიკოს ბიძინა კანდელაკთან ერთად, რომელიც იქ პეტრე მელიქიშვილის რეკომენდაციით იყო სამუშაოდ მივლინებული. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ დაამთავრა თბილისის უცხო ენათა უმაღლესი კურსები გერმანული ენის სპეციალობით. მაგრამ, სამწუხაროდ აღარ უმუშავნია, მთელი შეგუებული ცხოვრება საკუთარი ოჯახის ბედნიერებას მოახმარა.

თაბუკაშვილი რევაზ შალვას ძე. 2. VII. 1927, თბილისი — 3. VIII. 1990, თბილისი.

მწერალი, კინორეჟისორი. საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, შ. ჩუხთაველის პრემიის ლაურეატი. დაიბადა ცნობილი ქართველი პედაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის შალვა თაბუკაშვილის ოჯახში. წარჩინებით დაამთავრა თბილისის მეშვიდე საშუალო სკოლა. სწავლა განაგრძო მოსკოვის საერთაშორისო ურთიერთობათა ინსტიტუტში რომელიც 1949 წელს დაასრულა. ნიჭიერი, განათლებული და გარეგნობით მეტად მომხიბლავი კაცი-სათვის ისახებოდა მაცდუნებელი გზა მაგრამ იგი დაბრუნდა სამშობლოში და თავისი ცოდნა და მთელი შეგნებული სიცოცხლე ქართული კულტურისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების სამსახურს დაუქვემდებარა.

რ. თაბუკაშვილმა, ჯერ კიდევ სკოლის მოსწავლემ, მიიქცია ჩვენი საზოგადოების ყურადღება, ჰოვოარც პოეტმა და მთარგმნელმა. შალე ახალგაზრდა ავტორის პიესებიც იხილა ქართველმა მაყურებელმა: „რაიკომის შლივანი“, „რას იტყვის ხალხი“, მოგვონებით „დედმუშრავის ზარი“, „დაბადება“ და სხვ. რ. თაბუკაშვილის სცენარებში გადღებულ იქნა მხატვრული კინოფილმები: „წარსული ზაფხული“, „კვარცმული კუნძული“, „მზე შემოდგომისა“ და სხვ. მასვე ეკუთვნის ლიბრეტოები ოპერებისათვის „მინდია“ და „ქაქანა“.

განსაკუთრებით ზნდა აღიზიზნოს სტუდენტობის წლებში თარგმნილი შექსპირის სონეტები. სახელოვანმა მამულამეილმა ახლებურად ააუღერა გენიოსის შემოქმედება მშობლიურ ენაზე და კიდევ უფრო გაამდიდრა ქართული შექსპირიანა.

შეტად წაყოფიერი გამოდგა რ. თაბუკაშვილისათვის 'სიცოცხლის ბოლო 10—12 წელი, როდესაც იგი მთელი არსებით გატაცებული იყო საავტორო ლოკუმენტური ფილმებით. 1980 წელს ეკრანებზე გამოვიდა მისი პირველი კინოდილოგია სერიოზულ — „ქართულ ზღაპარში“ („კვალი ნათელი“ და „ალბურჯი ვარსკვლავი“). ამას მოჰყვა „მიხეილ ხერგიანი“, „პირველად იყო სიტყვა“, „ფურცლები ფრანგული დღიურიდან“, „საქართველოს მეტეოროლოგიური ცენტრი“ და ისევ დილოგია „ნაძარცვის კვალდაკვალ“ და „შორიელთა სიზნოვე“. სამ ფილმების გადაღებამ იგი ამოგზავნა იტალიის, საფრანგეთის, პოლანდის, შორეული არგენტინისა თუ ინდოეთის ზღვებზე და ყველგან ერთი ხატა მიუძღოდა — საქართველო, მისი კულტურა, მისი არდასაქმეო შეილები კვალი. ასეთი გზებით მიაგნო მწერალმა ცნობილი ქართველი მოღვაწის მიხეილ თამარაშვილის მრავალი ათწლეულის წინადაცარგულ საფლავს და კიდევ ერთი შეილი დაუბრუნდა სამშობლოს. სიმბოლურია, რომ თხვისი უკანასკნელი სასუფეველიც ბატონმა რეზომ ამ დიდებულ ისტორიკოსისა და საზოგადო მოღვაწის გვერდით დაიდო.

სამწუხაროდ რ. თაბუკაშვილმა ვერ მოასწრო დაესრულებინა ათი წლის ჩანაფიქრი და ნაოცნებარი კინოტრილოგია რწმენაზე, რომელშიც სამი ფილმი იქნებოდა გაერთიანებული — მადრიდის ეპისკოპოსზე, ჭეთევან წამებულსა და გრძელ ფერადზე; ვერ მოასწრო უშუალოდ წარემართა მის მიერ დაარსებული ეროვნული მადლიერების ინსტიტუტის ცხოვრება, რომელიც დღეს მის სახელს ატარებს. მაგრამ ის რაც მან მოასწრო თავისი ხალასი ნიჭით, თავდადებული შრომით, საუკეთესო მაგალითია ჩვენი მომავალი თაობებისათვის.

თ ა ბ უ კ ა შ ვ ი ლ ი შალვა ტრიფონის ძე. 28. III. 1893, ხარაგაული — 9. V. 1971, თბილისი.

პედაგოგი, ლიტერატური. სწავლობდა ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში, შემდეგ მოსკოვის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც დაამთავრა 1916 წელს და დაბრუნდა სამშობლოში. მუშაობდა საქართველოს სხვადასხვა სკოლებში, ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლად. 20-იან წლებში მამასთან ერთად, რომელიც აგრეთვე ცნობილი პედაგოგი იყო, ხელი მოჰკიდა სახელმძღვანელოებისა და მეთოდური ლიტერატუ-

რის შედგენა-გამოშვებას. შ. თაბუკაშვილის კალამს ეკუთვნის (ნაწილი თანაავტორობთან ერთად) ძველი თეორიულ-პედაგოგიურ-მხატვრული ხასიათის წიგნები, როგორებიცაა „განთიადი“, „წითელი კანდელი“, „მნათობი“, „ახალი სოფელი“, „პუნქტუაცია“, „საბჭოთა რესპუბლიკების ლიტერატურა“ და სხვ. აღსანიშნავია თანაავტორობით გამოქვეყნებული 3—7 კლასების „მშობლიური ლიტერატურა“. იგი 114 ნაშრომის ავტორია. ამასთანავე სისტემატურად თანამშრომლობდა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში, აქვეყნებდა საყმაწვილო მოთხრობებს, ეწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობას, მუშაობდა გამომცემლობებში: „სახელგამსა“ და „საბლიტგამში“ მთავარ რედაქტორად, აგრეთვე საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალ „მოამბის“ რედაქციის გამგედ.

თ ა ვ ა ძ ე აგრაფინა. 1894—1973 თბილისი.
მწერალ სოლომონ თავაძის მეუღლე.

თ ა ვ ა ძ ე აკაკი სოლომონის ძე. 1918—1920, თბილისი.
მწერალ სოლომონ თავაძის ვაჟიშვილი.

თ ა ვ ა ძ ე სოლომონ ეგნატეს ძე. 19. VI. 1890, სოფელი ჩოხხათი, ლანჩხუთის რაიონი — 28. V. 1960, თბილისი.

მწერალად დაიბადა ღარიბი გლეხის ოჯახში. გაჭირვებამ საშუალება არ მისცა ესწავლა სკოლაში, ბავშვობიდანვე დაიწყო მუშაობა — ჯერ ჩაის მკრეფავად ჩაქვში, შემდეგ ჩაის ფაბრიკაში. აქტიურად ჩაება 1905 წლის რევოლუციურ მოძრაობაში, რისთვისაც დაპატიმრეს და ციხეში. გადასახლეს. მაგრამ გადასახლებიდან გამოიქცა და ერთ ხანს ბაქოში იმალეობდა. 1910 წელს კვლავ დაპატიმრეს და ციხეში 1917 წლის თებერვლამდე აპყოფეს.

ს. თავაძემ პატიმრობაში დაიწყო წერა. მისი პირველი ლექსი „მუშა“ 1912 წელს გამოქვეყნდა გაზეთ „თემში“. ამის შემდეგ მწერლის ლექსები და მოთხრობები სისტემატურად იბეჭდებოდა „ობოლი მუშის“ ფსევდონიმით.

1918 წელს გამოქვეყნდა ს. თავაძის პირველი წიგნი, „მომავალი“, რომელშიც შევიდა საპატიმროში დაწერილი ლექსების და პოემების კრებული. მალე ამას მოჰყვა მოთხრობების წიგნი „საპატიმროს დღიურიდან“. მას ეკუთვნის ლექსებისა და პოემების კრებულები „შორი ნათელი“, „მზია ლაურჩი“, „კავკასიონი“, ქართულ რევოლუციონერთა ამსახველი რომანი „გზა მეწამული“, სამამულო ომისადმი მიძღვნილი ტრილოგია „მამისის განთიადი“ და სხვა ჯგუფი. ს. თავაძე ეწეოდა ნაყოფიერ მთარგმნელობით მუშა-

ობას. ქართულად ააბეცველა ჯეკ ლონდონის „მარტინ იდენი“,
ო. ტურგენევის „ჩრდილი“, ა. გერცენის „ნამყო და ნაზრევი“ და
სხვ.

თავზიშვილი გიორგი იასონის ძე: 24. III. 1902, სოფელი
ზაზაღეთი, ხარაგაულის რაიონი — 5. X. 1963, თბილისი.

პედაგოგი, მეცნიერი, პრაქტიკოსი. 1922 წელს დაამთავრა გო-
რის საოსტატო სემინარია და ჩაირიცხა თბილისის უნივერსიტე-
ტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე, მაგრამ მალე გადავი-
და მოსკოვის პირველ სახელმწიფო უნივერსიტეტში, რომლის დამ-
თავრების შემდეგ იქვე დაჩქა და მუშაობდა დოცენტად. ამასთა-
ნავე ეწეოდა ფრიად ნაყოფიერ ლიტერატურულ საქმიანობას.
ქართული მწერლობისა და თეატრის საკითხებზე ბეჭდვდა სტა-
ტიებს რუსულ და ევროპულ ენებზეც.

1930 წელს გ. თავზიშვილს ნიშნავენ თბილისის უნივერსიტე-
ტის პრორექტორად სასწავლო ნაწილში, 1933—1938 წწ. სათავეში
უდგას პედაგოგიის კვლევით ინსტიტუტს, ხოლო 1938 — 1958 წწ.
თბილისის პუშკინის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტის პე-
დაგოგიის კათედრის გამგეა.

გ. თავზიშვილი იყო ჩვენში პედაგოგიური მეცნიერების ერთ-
ერთი მესვეურთაგანი. მოუხედავად იმისა, რომ მას ხშირად ეკავა
ადმინისტრაციული თანამდებობები, მეცნიერის ზრუნვისა და
ფიქრის უპირველეს საგანს ახალგაზრდა თაობის აღზრდის საკი-
თების სრულყოფა და სწავლების მეთოდების დახვეწა წარმო-
ადგენდა. მან 70-ზე მეტი მეცნიერული ნაშრომი მიუძღვნა პედა-
გოგიის თეორიასა და ისტორიის საკითხებს; ამავე დროს იყო სა-
ბავშვო ლიტერატურის ერთ-ერთი პირველი და საუკეთესო მკვლე-
ვარი, ისტორიკოსი და კრიტიკოსი. მისი დიდი და ბეჭითი შრომის
შედეგია ი. გოგებაშვილის თხზულებათა ანტომეული ილიას რჩე-
ული პედაგოგიური თხზულებები, მონოგრაფიები ი. გოგებაშვილ-
ზე, ს. მგალობლიშვილზე, ეკ. გაბაშვილზე, ნ. ნაყაშიძეზე და სხვ.

გ. თავზიშვილს 1961 წელს მიენიჭა საქართველოს მეცნიერების
დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოვებული იყო შრომის
წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

თამარაშვილი მიხეილ, თამარათი მიქელ (ერისკაცო-
ბაში — ალექსანდრე პეტრეს-ძე) IX. 1858, ახალციხე — 3. X.
1911, სოფელი სანტა-მარინელა, იტალია.

ისტორიკოსი, საეკლესიო და საზოგადო მოღვაწე. დაიბადა ლა-
რები გლეხის მრავალშვილიან ოჯახში. შრომითი საქმიანობა ადრე

დაიწყო — ხარაზობა ისწავლა. პირველდაწყებითი განათლება მშობ-
ლიურ ახალციხეში მიიღო, მიაბარეს ცნობილ მღვდელსა და სა-
ზოგადო მოღვაწეს ივანე გვარამაძეს („ვიწმე მესხი“) ნათლისმცემ-
ლის, ეგრეთწოდებულ „ქვემო ეკლესიის“ სამრევლო სკოლაში.
აქ ისწავლა წერა-კითხვა და მამულის სიყვარულის პირველი გაქ-
ვეთილებაც აქ მიიღო.

1878 წლიდან მ. თამარაშვილი კონსტანტინეპოლში კათოლიკე
მოძღვრის პ. ხარისჭირაშვილის მიერ დაარსებულ ქართულ სასა-
წავლებელშია, 1881—1883 წლებში კი განათლებას იღრმავებს
ესპანეთში სასულიერო სემინარიაში. შემდეგ პარიზს მიემგზავრება
და ამთავრებს წმინდა ლაზარეს დიდ სასულიერო სასწავლებელს.
აქ მ. თამარაშვილი ინტენსიურად მუშაობდა ადგილობრივ წიგნთ-
საცავებში არქივებსა და მუზეუმებში, და ღრმა ცოდნით აღჭურ-
ვილი, რამდენიმე ევროპულ ენას დაუფლებული დაბრუნდა თბი-
ლისში. მაგრამ ხელისუფლებამ ფრიად განათლებული ინტელიგენ-
ტი, არასაიმედო შიროვნებად მიიჩნია და აიძულა დაეტოვებინა
სამშობლოს ფარგლები, იგი ჩავიდა რომში, საბოლოო წლის შემდეგ,
1894 წელს წარმატებით დაამთავრა სასულიერო აკადემიის სრულ-
ლი კურსი და მოიპოვა ღვთისმეტყველების დოქტორის წოდება.

მ. თამარაშვილმა უდიდესი შრომისა და ძიების ფასად მიაკე-
ლია საქართველოს ისტორიის ამსახველ დოკუმენტებს ვატიკანის,
საფრანგეთის, იტალიის, თურქეთის, ალექსანდრიის, მოსკოვისა და
ლონდონის არქივებში. ამ მასალების მხოლოდ ნაწილის დამუშა-
ვება მოასწორო და გამოსცა რამდენიმე საინტერესო ნაშრომი. მათ
შორის „ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის“, რომელსაც
ი. ჭავჭავაძემ მეორე „ქართლის ცხოვრება“ უწოდა.

1910 წელს რომში ფრანგულ ენაზე გამოქვეყნდა მ. თამარა-
შვილის ვრცელი ნაშრომი „საქართველოს ეკლესიის ისტორია“.
წიგნმა დიდი გამოხმაურება პოვა. სულ მალე 50-ზე მეტი რეცენ-
ზია და წერილი უძღვნეს ევროპის სამეცნიერო წრეებმა და იმ
დროის გამოჩენილმა სპეციალისტებმა: ნაშრომი ვატიკანის საგან-
გებო პრემიით დაჯილდოვდა.

მ. თამარაშვილი იყო ერთ-ერთი პირველი, ვინც ღრმა მეცნიერ-
ული: კვლევის საფუძველზე ევროპას „აღმოუჩინა“ საქართვე-
ლო, მისი ისტორია და კულტურა. მასვე უნდა წებადლოდეთ აზ-
რეთვე სიცილიაში კრისტოფორო დე ლამბერტის საქართველო-
სადმი მიძღვნილი სურათების მიგნებას.

მეცნიერმა სიცოცხლის თითქმის ორი მესამედი უცხოეთში გა-
ატარა, მაგრამ მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრების მანძილზე
დაუტყბრამლად ემსახურა სამშობლოს. სიყვდილიც გამოჩენილი

ჰქონდა ამ დიდბუნებოვან ადამიანს — ზღვაში წყალწაღებულს მი-
ეშველა ის გადაარჩინა, თვითონ კი შეეწირა. მ. თამაძრაშვილი და-
კრძალეს ქ. ჩივიტავეკიას სასაფლაოზე და მხოლოდ 67 წლის შემ-
დეგ ცნობილმა საზოგადო მოღვაწემ რ. თაბუკაშვილმა მიაკვლია
მის გავსასვენებელს და მანვე ჩამოასვენა თბილისში.

1978 წლის 26 ნოემბერს მშობლიურმა მიწამ შიბბარა ღირსე-
ული მამულიშვილი. დიდუბის პანთეონში გაიმართა სამგლოვიარო
მირტინგი, სადაც გამომსვლელთა გამოსათხოვარი სიტყვები დააგ-
ვირგვინა — აკაცის ხმამ

ცა-ფირუზ ხმელეთ-ზერმუხტო,
ჩემო სამშობლო მხარეო,
სნეული დავბრუნებულყარ.
მკურნალად შემგეყარეო...
ღედაშვილობას, ბევრს არ გთხოვ
შენს მიწას მიმბარეო.

თ ა რ ხ ნ ი შ ვ ი ლ ი — გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი ეკატერინე ჩევენას
ასული. 16. VI. 1851. გორი — 7. VIII. 1938: სოფელი ახალქალა-
ქი, კასპის რაიონი.

მწერალი, საზოგადო მოღვაწე. 1869 წელს თბილისში დაამ-
თავრა ფაერის კერძო პანსიონი, სადაც ყურადღება მიიქცია მახ-
ვილგონიერებით, მეტადრე ქართული ენისა და ლიტერატურის
სიყვარულითა და ცოდნით. პანსიონის დამთავრების შემდეგ ცხოვ-
რობდა მაშისეულ სოფელ ფლევში, სადაც ყმაწვილი ქალის გონე-
ბაში სამუდამოდ აღიბეჭდა სოფლის გაქირვებული და მშრომელი
კლუხაყის სიღატაკე. ეს ცოცხალი მასალა შემდგომ მწერალმა
ოსტატურად შეაზავა მდიდარ ფანტაზიასთან და დაგვიწერა შესა-
ნიშნავი მოთხრობები, ბავშვობიდან, რომ შიჰყვება ყველა ქართ-
ველს. განსაკუთრებული ერთგულებით ემსახურებოდა ეკატერინე
გაბაშვილი საბავშვო ლიტერატურას, ახალგაზრდობას უნერგავდა
კეთილ საწყისს, განათლებისაკენ მისწრაფებას სიკეთისა და ცხოვ-
რების სიყვარულს. სწორედ ამ გრძნობებითაა აღსავსე მისი შესა-
ნიშნავი მოთხრობები: „მაგდანას ლურჯა“, „ღვინია გადაიჩეხა“,
„ჭიკოკონა დამეს“, „სოფლის მეგობარი“, „თინას ლეკური“,
„სოფლის მასწავლებელი“, „დედის მარჯვენა ხელი“ და სხვ. ამი-
ტომია, რომ მწერლის საბავშვო მოთხრობები წლების მანძილზე
შესულია სასკოლო სახელმძღვანელოებში, როგორც საქრესტომა-
თიო მასალა.

ეკატერინე გაბაშვილის შემოქმედების ერთ-ერთი მთავარი თე-
მაა ქალის ემანსიპაცია. იგი ილაშქრებდა ქალის პიროვნებისა და
უფლებების შეზღუდვის წინააღმდეგ.

1871 წელს ახალგაზრდა მწერალი თბილისშია. ამ დროისათვის მას უკვე დაბეჭდილი ჰქონდა მოთხრობა — ეტიუდი „გლეხკაცის აზრი სასოფლო შკოლაზედ“. აქედან მოყოლებული იგი აქტიურად ებმება ქართველი მოწინავე საზოგადოების ყველა წამოწყებაში, ლიტერატურა იქნება ეს, სწავლა-განათლების გავრცელება თუ სხვა რამ ეროვნული საქმე. მწერალი აქტიურად თანამშრომლობდა საბავშვო ჟურნალებში: „ნობათი“ და „ნაყადული“. განსაკუთრებული ღვაწლი დასდო ჟურნალ „ჭეჭილს“, როგორც მისი გამოცემის ორგანიზატორმა. ეკატერინე გაბაშვილმა ქართულ ლიტერატურაში ერთ-ერთმა პირველმა შემოიტანა პროზის მცირე ჟანრები — პატარა მოთხრობა, ნოველა, მინიატურა, სურათი. აღსანიშნავია ისიც, რომ მწერლის მოთხრობების მიხედვით ქართველმა კინემატოგრაფისტებმა შექმნეს შესანიშნავი მხატვრული ფილმები „ჭიკოვონა“ (რეჟისორი ნ. პიპინაშვილი) და „შავდანას ლურჯა“ (რეჟისორები თ. აბულაძე და რ. ჩხეიძე). ამ უკანასკნელმა ფილმმა პირველი პრემია დაიმსახურა კანის საერთაშორისო კინოფესტივალზე, ხოლო ედინბურგის ფესტივალზე კი დიპლომი.

თარხნიშვილი მარიამ (მარო) ესტატეს ასული. 1891. სოფელი ჯავთისხევი, კასპის რაიონი — 3. X. 1969, თბილისი.

ქართული ხალხური სიმღერების შემსრულებელი, ლოტბარი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი. თარხნიშვილების ოჯახში ქართული სიმღერის კულტი იყო. ამიტომ საკვირველი როდია, რომ 13 წლის გოგონამ ჩამოაყალიბა ახალგაზრდების გუნდი და ხელმძღვანელობდა მას. ამით დაიწყო პირველი ქართველი ლოტბარი ქალის დიდი ეროვნული მოღვაწეობა.

1910 წელს მარო თარხნიშვილმა თავის დასთან ეკატერინესთან ერთად გორში დააარსა ქართლ-კახური სიმღერების გუნდი. დები თარხნიშვილების პოპულარობა სულ უფრო იზრდებოდა. მათ დიდად შეუწყვეს ხელი ჩვენში მხატვრული თვითშემოქმედების განვითარებას. რესპუბლიკურ ოლმპიადაზე გამარჯვებული მ. თარხნიშვილის გუნდი მოსკოვში მიიწვიეს. შემდეგ ამას მოჰყვა წარმატებითი გასტროლები რუსეთის, უკრაინის და სხვა რესპუბლიკების ქალაქებში. გამსაკუთრებით აღსანიშნავია მარო თარხნიშვილისა და მისი გუნდის აღიარება ქართული ხელოვნების დეკადაზე მოსკოვში 1937 წელს.

ექვსი ათეული წელი ემსახურა მ. თარხნიშვილი ქართულ ხელოვნებას და ქვეშარიტად სახალხო მომღერლად იქცა. მის მიერ შესრულებული „დაიგვიანეს“, „ქონა“, „ნამგლური“, „ბერიკაცი ვარ“, „კახური მრავალუამიერი“, „თამარ ქალი“ და მრავალი სხვა

დღესაც დიდ სიამოვნებას ანიჭებს და მუდმივად ამაღლებს მსმენელს. სწორედ მას უნდა ვუმაღლოდეთ, რომ შენარჩუნებული და შესისხლორცებული გვაქვს ქართული ხალხური სიმღერების საუკეთესო ნიმუშები. აღსანიშნავია, რომ მ. თარხნიშვილის გუნდში აღიზარდა მრავალი ნიჭიერი მომღერალი და ლოტბარი.

თარხნიშვილი — კვალიაშვილი თამარ დიმიტრის ასული. 1. V. 1911, სოფელი ახალქალაქი, კასპის რაიონი — 14. XI. 1984, თბილისი.

ლოტბარი და მომღერალი, საქართველოს სახალხო არტისტის მარო თარხნიშვილის ქალიშვილი. ბავშვობიდანვე ეზიარა ქართულ სიმღერას. 16 წლიდან დედის მიერ ჩამოყალიბებული. ანსამბლის სოლისტია. 1928 წელს ჩაირიცხა თბილისის კონსერვატორიაში და გაიარა ვოკალის კურსი. პეონდა ლამაზი ტემბრის სოპრანო. წარმატებით გამოდიოდა ქართლ-კახური სიმღერების გუნდში, რისთვისაც მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება. იყო მრავალი სიმღერის ავტორი. გამსაყუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა ირაკლი აბაშიძის ტექსტზე შექმნილი „სიმღერა ბუზაძეზე“.

თაქთაქიშვილი ოთარ ვასილის ძე. 27. VII. 1924, თბილისი — 2. II. 1989, თბილისი.

კომპოზიტორი, პროფესორი 1947 წელს დაამთავრა თბილისის კონსერვატორია, პროფესორ ს. ბარხუდარიანის საკომპოზიციო კლასი. 1947—1952 წწ. ჯერ იყო საქართველოს საგუნდო კაპელის კონცერტმარსტერი და დირიჟორი, ხოლო შემდეგ მისი სამხატვრო ხელმძღვანელი. მოგვიანებით იგი არის საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარე, კონსერვატორიის რექტორი, ხოლო 1965—1984 წლებში საქართველოს კულტურის მინისტრი.

მუსიკალური საზოგადოების ყურადღება ო. თაქთაქიშვილმა ჯერ კიდევ სტუდენტობისას მიიპყრო, როდესაც საქართველოს სახელმწიფო პიმნისათვის დახატულ კონკურსში გაიმარჯვა. წარმატება ხვდა ახალგაზრდა კომპოზიტორის პირველივე მანერმოებებს: საფორტეპიანო კონცერტსა და პირველ სიმფონიას რომლებიც 1959 და 1951 წლებში სახელმწიფო პრემიებით აღინიშნა. სახელმწიფო პრემია მიენიჭა აგრეთვე ორატორიას „რუსთაველის ნაცვალებზე“ რომელიც კომპოზიტორმა 1967 წელს შექმნა ირაკლი აბაშიძის ლექსების ციკლის მიხედვით.

ოთარ თაქთაქიშვილის ოპერები და ორატორები ქართული მუ-

სიკის საგანძურში შევიდა. მეტად დიდია მისი როლი ეროვნული ოპერის კლასიკური ტრადიციების განვითარებასა და დამკვიდრებაში. კომპოზიტორის ოპერები „მინდია“, „სამი სიცოცხლე“, „მთვარის მოტაცება“, „მუსუსი“, „პირველი სიყვარული“ ტელეოპერა „ჯილდო“, ერთაქტიანი ოპერა „მარიტა“ შესივალურად აცოცხლებს ქართული მწერლობის საუკეთესო ძეგლებს და ქართული მუსიკის უძვირფასეს საგანძურში იმკვიდრებს ადგილს. ეს ნაწარმოებები მრავალჯერ აღუდგებულა უცხოეთშიც. 1981 წელს „მთვარის მოტაცებისათვის“ პირველად ქართველ კომპოზიტორთა შორის დაიმსახურა ლენინური პრემია.

ალსანიშნავია ო. თაქთაქიშვილის მიერ ქართველი პოეტების ნ. ბარათაშვილის, ი. ჯავახიშვილის, ა. წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას, გ. ტაბიძის, ს. ჩიქოვანის ლექსებზე შექმნილი ვოკალური ციკლები, კანტატები და ორატორიები. მისი მუსიკა მძლავრ წაყდის იღებს ეროვნული ინტონაციებიდან და ამიტომაც იგი ყოველთვის მოკრატული და პოპულარული. ამასთან კომპოზიტორი სრულად იყო დაუფლებული კლასიკური და თანამედროვე შესივალური აზროვნების ნიმუშებს. ყოველივე ეს მის შემოქმედებას კიდევ უფრო მიმზიდველს და ორიგინალურს ხდის. ო. თაქთაქიშვილმა იყო თავისი ნაწარმოებების ბრწყინვალე დირიჟორ-ინტერპრეტორი. ფართო რეზონანსი ჰქონდა მის საავტორო კონცერტებს.

ჩვენი ხალხის ისტორიაში ო. თაქთაქიშვილი უწინარეს ყოვლისა შევიდა როგორც დიდი ქართველი კომპოზიტორი. მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ იგი იყო უნივერსალურად განათლებული, მრავალმხრივი ნიჭით მომადლებული პიროვნება, რამაც ღრმა კვალი დააჩნია არა მარტო კომპოზიტორის მუსიკალურ შემოქმედებას, არამედ მის საზოგადოებრივ საქმიანობასაც. ამიტომაც იყო იგი სხვადასხვა საერთაშორისო მუსიკალური ფორუმის სასურველი სტუმარი, ოუნესკოსთან არსებული საერთაშორისო მუსიკალური საბჭოს პრეზიდენტის წევრი.

ო. თაქთაქიშვილს დაფასება და აღიარება არ დაჰკლებია: მინიჭებული ჰქონდა სსრკ სახალხო არტისტის წოდება, შოთა რუსთაველის, ლენინური, სახელმწიფო პრემიების ლაურეატობა, დაჯილდოვებული იყო ორი ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციის და შრომის წითელი დროშის ორდენებით.

თ ა ქ თ ა ქ ი შ ვ ი ლ ი შალვა მიხეილის ძე. 27. VIII. 1900, სოფელი ქვემო ჭყითი, გორის რაიონი — 18. VII. 1965. თბილისი.

კომპოზიტორი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. დაიბადა ცნობილი პედაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის

ოჯახში. 1928 წელს დაამთავრა თბილისის კონსერვატორია, პროფესორ ს. ბარხუდარიანის საკომპოზიციო კლასი. 1928 წლიდან იწყებს პედაგოგიურ მოღვაწეობას — ჯერ ბათუმში, შემდეგ თბილისის კონსერვატორიაში, რომლის პროფესორიც იყო 1941 წლიდან. აქ იგი ხელმძღვანელობდა საოპერო კლასს და დირიჟორობდა საოპერო სტუდიის ორკესტრს.

შ. თაქთაქიშვილმა საკომპოზიციო მოღვაწეობა ჯერ კიდევ 1922 წლიდან დაიწყო. იგი იყო საქართველოში კამერულ-ინსტრუმენტული ჟანრის ერთ-ერთი პიონერი. მან შექმნა 2 სიმებიანი კვარტეტი, ორი საფორტეპიანო ტრიო, სავიოლონჩელო სიმღერები „ურმული“ და „იავნანა“.

კომპოზიტორის ნაწარმოებებიდან აღსანიშნავია ოპერები „დებუტატი“, „ოთარანთ ჭკრივი“, საბავშვო ოპერები „ყვავილთა სამყარო“, „პირველი მაისი“, „შემოდგომა“, „განთიადი“, ბალეტი „მალთაყვა“, „სიმფონიეტა“, „საზეიმო უვერტიურა“ რომანსები, სიმღერები და მრავალი სხვა.

შ. თაქთაქიშვილს დიდი წვლილი მიუძღვის „საქართველოს ახალგაზრდა მუსიკოსთა საზოგადოების“ დაარსებასა და ქართული სიმფონიური ორკესტრის შექმნაში.

თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი ა ლექსანდრე ალექსანდრეს ძე. 29. IX. 1895, დაბა ალბულახი, ახლანდელი თეთრი წყარო, — 30. X. 1958, თბილისი.

რეჟისორი და მსახიობი, მოზარდ მსახიობთა ქართული თეატრის დამაარსებელი, საქართველოს სახალხო არტისტი. 1914 წელს დაამთავრა თბილისის პირველი გიმნაზია და შევიდა კიევის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, ერთი წლის შემდეგ სწავლა განაგრძო მოსკოვის უნივერსიტეტში.

ახალგაზრდას გეგმები პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამ ჩაუშალა. იგი სამხედრო სამსახურში გაიწვიეს. თუმცა დემობილიზაციის შემდეგ ერთ ხანს გამომძიებლადაც მუშაობდა, შაგრამ მისი გულსყუერი თეატრისაკენ იყო მიპყრობილი, სწავლა განაგრძო თბილისის რუსულ თეატრთან არსებულ სტუდიაში პროფესორ გ. გლაუცისთან.

1924 წელს ა. თაყაიშვილი კ. მარჯანიშვილმა მიიწვია რუსთაველის თეატრში მსახიობად, სადაც შეასრულა რამდენიმე საინტერესო როლი მათ შორის პოლონიუსი „ჰამლეტში“, რუსი ჩინოვნიკი ზ. ანტონოვის „მზის დაბნელება საქართველოში“, სენატორი ნ. აზიანის „დენერტიკაში“ და სხვ. 1926 წლიდან საბჭოთა რეჟისორი და მსახიობია. აქ მან დადგა კინო-ფილმი „მოზარდი ენ-

თუზიასტები“, ითამაშა ერთ ღრის გახმაურებულ ფილმებში: „ბელა“, „ბოჭორი სისხლი“, „გოლი“ და სხვ.

1928—1945 წწ. ა. თაყაიშვილი ხელმძღვანელობს მოზარდ მაყურებელთა ქართულ თეატრს, სადაც დაინიშნა კ. მარჯანიშვილის რეკომენდაციით. ამ თეატრში დადგა 25 სპექტაკლი. მათ შორის ნ. საცის „ფრიც ბაუერი“, ს. მთვარაძის „სურამის ციხე“, გ. ნახუცრიშვილის „პატარა მეომრები“ და „ცეცხლის ხაზზე“, აკაკი წერეთლის „პატარა კახი“, შ. დადიანის „ბოთე და კუსპარა“, მოლიერის „სკაპენის ოინები“, ე. შვარცის „წითელქუდა“, ს. ზაიაციკის „რობინ ჰუდი“, შექსპირის „რომეო და ჯულიეტა“ და სხვ.

1945—1956 წწ. ა. თაყაიშვილი თბილისის გრიბოედოვის სახელობის რუსული თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელია. ამ თეატრის სცენაზე დადგა ი. მოსაშვილის „ჩაძირული ქვები“, ნ. ვოგოლის „რეჟიზორი“, (ეს პიესა მან 1951 წელს დადგა კ. მარჯანიშვილის თეატრშიც), ა. შტეინის „პერსონალური საქმე“, გრიბოედოვის „ვათ კელისაგან“ და სხვ. 1945 წლიდან ლეწლმოსილი რეჟისორი საქართველოს თეატრალური საზოგადოების პრეზიდიუმის წევრი იყო. მისი ღვაწლი აღინიშნა ლენინის, შრომის წითელი დროშის, „საბატოო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

თ აყ ა იშ ვ ი ლ ი ექვთიმე სიმონის-ძე 15. I. 1863, სოფელი ლიხაურა (ლენხორი), ოზურგეთის რაიონი — 21. II. 1953, თბილისი.

ისტორიკოსი, არქეოლოგი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, გამოჩენილი პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე.

ექვთიმე თაყაიშვილს ბედმა თავიდანვე მძიმე ხვედრი აჩვენა — ჯერ იყო და, მისი დაბადებიდან ჩამდენიმე დღეში მამა გარდაეცვალა, ხუთი წლისამ კი დედა დაკარგა. იგი იზრდებოდა ბებიის, მამიძის და თაფისი უფროსი დაძმების ხელში. სამი წლის ბავშვი სამუდამოდ დაკოცლდა. 7 წლის ყმაწვილი შეიყვანეს ჯერ ოზურგეთის, ცოტა ხნის შემდეგ ფოთის სამაზრო სასწავლებელში, რომელიც დაამთავრა 1875 წელს და დაუბრუნდა შობლიურ სოფელს. 1883 წელს ვერცხლის მედლით დაასრულა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია. აქვე სწავლის პერიოდში ნიკო მარსთან ერთად სცემდა ხელნაწერ ჟურნალ „ბედს“. შემდეგ გაემგზავრა პეტერბურგში და ჩაირიცხა უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. 1887 წელს ექვთიმემ უნივერსიტეტი დაამთავრა ფრიადზე, მოიპოვა საკანდიდატო ხარისხიც და სამშობლოში დაბრუნდა. იმავე წლის ოქტომბრიდან იგი თბილისის სათავადაზ-

ნაჯიზ გიმნაზიის მასწავლებელია, ხოლო რამდენიმე წლის შემდეგ დაინიშნა ღირექტორად. პარალელურად ეწევა ინტენსიურ მეცნიერულ მუშაობას, ეძიებს ძველ ქართულ საბუთებს, ისტორიულ წერილობით წყაროებს, აღწერს, აქვეყნებს და რაც მთავარია იცავს მათ განადგურებისაგან. ამავე დროს სახალგაზრდა მეცნიერი ებმება საზოგადოებრივ მუშაობაში, მას ირჩევენ „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ საეკლესიო კომიტეტისა და ქართული დრამატული საზოგადოების წევრად.

1907 წელს ექვთიმე თაყაიშვილის თაოსნობით თბილისში დაარსდა სახალხო უნივერსიტეტი, სადაც გაერთიანებული იყვნენ სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლები. საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს მისი წვლილი თბილისის უნივერსიტეტის დაარსებისა და ორგანიზაციის საქმეშიც.

ექვთიმე თაყაიშვილი ამ დროისათვის უკვე საქართველოს ისტორიის ცნობილი სპეციალისტი, გამოცდილი მეცნიერადი და მდიდარი პედაგოგიური პრაქტიკის მქონე მოღვაწეა. ამიტომ მას უყოყმანოდ მიენიჭა „პიონორის კაუზა“ — ნაშრომის დაუცველად პროფესორის წოდება და დაინიშნა არქეოლოგიის კათედრის გამგედ.

1921 წლის თებერვალში, საქართველოს დემოკრატიული წყობილების დამხობის შემდეგ იგი საფრანგეთში, იგავცა გახიზნულ მთავრობას, როგორც ჩვენი ეროვნული საგანძურის მეჭურჭლეთუხუცესი. ექვთიმე თაყაიშვილი 24 წლის მანძილზე დარაჯად ედგა საქართველოს განძეულობას, ვითარცა ერთგული მეცნიერადი და მხოლოდ ღმრთაღმთხუცებული, 1945 წელს ვალმოხდილი მამულიშვილი დაბრუნდა სამშობლოში და საქართველოს უცლებლივ ჩააბარა ისტორიისა და ხელოვნების ფასდაუდებელი, უნიკალური ნიმუშები.

სამშობლოში დაბრუნებულმა, ხანდაწმულობის მიუხედავად, მთელი ენერგიით ჩაება თავის საყვარელ საქმიანობაში. მას აღუდგინეს პროფესორობა, მისცეს ლექციები უნივერსიტეტში, აირჩიეს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსად, დამხმარედ გამოუყვეს ხელფასიანი ლაბორანტი, გამოიცა მისი ნაშრომები. ...მაგრამ უეცრად „ამინდი შეიცვალა“ და 90 წელს მიღწეულ მოხუც მეცნიერს შინა პატიმრობა დაუწესეს, პენსია მოუხსნეს და უსახსროდ დარჩენილი მალე მიიცვალა. მის კუბოს მხოლოდ 48 კაცი გააყოლეს.

ასეთი ზედიერგო ამ განაწამებ ადამიანს არა მარტო სიცოცხლეში, არამედ ცხოვრების უკანასკნელ გზაზე. იგი დაკრძალეს ვა-

კის სასაფლაოზე. მხოლოდ მოგვიანებით, 1963 წელს, ღიძი მეცნიერისა და გამოჩენილი მამულიშვილის 100 წლისთავეზე, მისი ნეშტი საკადრისი პატივით გადმოასვენეს დიდუბის პანთეონში.

ექვთიმე თაყაიშვილის შეცნირებული მემკვიდრეობა 250-მდე ნაშრომს ითვლის. განსაკუთრებით აღსანიშნავია: „არქეოლოგიური მოგზაურობანი და შენიშვნები“ (ორ წიგნად), „არქეოლოგიური ექსკურსიები, ძიებანი და შენიშვნები“ (ხუთ წიგნად), 1917 წლის „არქეოლოგიური მოგზაურობა სამხრეთ საქართველოში“, „მასალები კავკასიის არქეოლოგიისათვის“, „მეფეთა და კათალიკოზთა სულთა ბატიანე ნიკორწმინდის ხელნაწერში“ და სხვ.

თ ე ვ ზ ა ძ ე. ანდრო რაჯდენის ძე. 3. I. 1912. სოფელი გომი, სამტრედიის რაიონი — 6. IV. 1967, თბილისი.

პოეტი, პუბლიცისტი, ჟურნალისტი. 1930 წელს დაამთავრა სამტრედიის პედაგოგიური ტექნიკუმი და მუშაობა დაიწყო მშობლიური სოფლის სკოლაში მასწავლებლად. შემდეგ შევიდა თბილისის ჟნვერსიტეტში ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე, რომელიც დაამთავრა 1940 წელს და დაინიშნა ჟურნალ „ოქტომბრელის“ პასუხისმგებელ მდივნად. სხვადასხვა პერიოდში მუშაობდა საარქივო სამმართველოში, გაზეთ „კომუნისტში“, საქართველოს რადიო კომიტეტში, იყო მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების მდივანი, გამომცემლობა „საბჭოთა მწერლის“ ლიტერატორი და სხვ.

ამდრო თევზაძემ ლიტერატურული მოღვაწეობა დაიწყო 1936 წლიდან. ქართულ მწერლობაში იგი შემოვიდა როგორც ვაჟაკური, ინდივიდუალური სიტყვის მქონე პოეტი. მისი ლირიკული ლექსების კრებულებმა „ვარსკვლავების ღიმბილი“, „დიდება გმირებს“, „განახლდა გული“ და სხვ. პოპულარობა მოიპოვეს მკითხველთა ფართო წრეებში. საყურადღებოა ანდრო თევზაძის მონოგრაფია „უმანგი ჩხეიძე“, კრებული „ლიტერატურული წყაროები და წარკვევები“, რომანი „ორღესული“ და მრავალი სხვა. პოეტის ლექსები თარგმნილია რუსულ, ინგლისურ, ფრანგულ, სომხურ, უკრაინულ და სხვ. ენებზე.

ამდრო თევზაძე იყო ქართული კულტურის დაუცხრომელი მუშაკი, გულმართალი მამულიშვილი. მან მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრება მშობლიური ლიტერატურის, მშობელი ხალხის სიყვარულს შეაღია.

თ ო ი ძ ე. ალექსანდრა (შურა) მოსეს ასული. 11. III. 1907 წ. თბილისი, 30. V. 1985 წ. თბილისი.

ქართული თეატრისა და კინოს მსახიობი. დაიბადა გამოჩენილი

ქართველი მხატვრის მოსე თოიძის ოჯახში, სადაც ბავშვობიდანვე ეზიარა დიდ ხელოვნებას. ა. თოიძემ 1924 წელს დაამთავრა თბილისის ქალთა გიმნაზია და სწავლა განაგრძო გ. პერინის საბალეტო სტუდიაში. აქ დამწყებ მსახიობს დიდ მომავალს უწინასწარმეტყველებდნენ. მაგრამ ნ. შენგელაიას რეკომენდაციით 1929 წელს მიიწვიეს რეჟისორ ი. ელიაბუჟესკის ფილმ „დინა-ძაძუში“ მთავარი როლის შემსრულებლად. ფილმს წარმატება ხვდა ხოლო ახალბედა მსახიობს დამსახურებული პოპულარობა. ამ დროიდან დაიწყო მისი რთული და საინტერესო შემოქმედებითი გზა. 28 წლის მანძილზე რუსთაველის თეატრის სცენაზე მსახიობმა 40-მდე როლი განასახიერა. მათ შორის აღსანიშნავია კნენა ჩიტუნია შ. დადიანის „გუშინდელნი“, გაიანე ა. სუმბათაშვილის „ღალატი“, ირინე გოდუნოვა ე. სოლოვიოვის „დიდი ხელმწიფე“, ოტრადინა ა. ოსტროვსკის „უდანაშაულო დამნაშავე“, ეკატერინე ჭავჭავაძე მ. მრეველიშვილის „ბარათაშვილი“, დეზდემონა უ. შექსპირის „ოტელო“ და სხვ. ა. თოიძის მიერ შესრულებული დეზდემონა სამართლიანადაა მიჩნეული მის შემოქმედებით მწვერვალად. იგი ღირსეულ პარტნიორობას უწევდა სცენის ისეთ დიდოსტატებს, როგორებიც იყვნენ ა. ზორავე და ა. ვასაძე.

ა. თოიძემ დასამახსოვრებელი სახეები შექმნა ქართულ კინოშიც. აღსანიშნავია მთავარი როლი მიხეილ ჭიაურელის „უკანასკნელ წუთს“, ირინა „ქალაქში შესვლა აყრდნულია“, ეუფუნა „ეუფუნას მზითვენი“, წინო ჭავჭავაძე „მოგზაურობა არზრუმში“, მარია „გაყრა“, ნატო „ჭირჭინა“, დედა „დღე პირველი, დღე უკანასკნელი“ და სხვ. კინოსა და თეატრში შის მიერ შექმნილი როლებისათვის დიდი პოპულარობა მიუყვება, პოეტურობა და ლირიზმი. საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს ფილმ „ქეთო და კოტეში“ ილიკო სუბიშვილთან ერთად უზადოთ შესრულებული ცეკვა „ქართული“.

თავისი ცხოვრების ბოლო წლებში ა. თოიძის სიამოვნებით 1971 წელს შეიქმნა შისი ღირსეული მამის სახლ-მუზეუმი, რომელსაც გარდაცვალებამდე განაგებდა და მზრუნველობას არ აკლებდა. ქართულ ხელოვნებაში გამსაყუთრებელი წვლილისათვის 1950 წელს მიენიჭა რესპუბლიკის სახალხო არტისტის წოდება.

თოიძე — აფხაიძე წინო ალექსანდრეს ასული. 1898, თბილისი — 1969, თბილისი.

იმწერალ შალვა აფხაიძის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის კონსერვატორია და 1925—1927 წწ. იმყოფებოდა იტალიაში, ლა. სკა-

ლას თეატრში, სტაჟირებაზე. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ სცენაზე აღარ გამოსულა, იყო დიასახლისი.

თოიძე ირაკლი მოსეს ძე. 14. III. 1902. თბილისი, — 1. IV. 1985., თბილისი.

მხატვარი. საქართველოს სახალხო მხატვარი, რუსეთის ფედერაციის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, სსრკ სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი.

ირაკლი თოიძის, როგორც მხატვრისა და შემოქმედის ჩამოყალიბებაზე დიდი გავლენა იქონია მამამისმა, ცნობილმა ქართველმა მხატვარმა მოსე თოიძემ. სწორედ მან აზიარა ვაჟ-შვილი აქტიურ მხატვრულ და საზოგადოებრივ ცხოვრებას. ძველ 1930 წელს დაამთავრა თბილისის სახატვრო აკადემია და მოსკოვში გადავიდა საცხოვრებლად. ამის მოუხედავად მას კავშირი სამშობლოსთან არ გაუწყვეტია. იგი რეგულარულად მონაწილეობდა რესპუბლიკურ გამოფენებში და რამოდენიმეჯერ პერსონალური გამოფენაც მოაწყო თბილისში.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ირაკლი თოიძის ღვაწლი საბჭოთა პლაკატის განვითარების დარგში. მისი ნამუშევრები გამოირჩევა თემატიკის აქტუალობით და დროის მძაფრი შეგრძნებით. ავტორის განსაკუთრებული პოზულობა მოუხვეჭა დღეს უკვე საქვეყნოდ აღიარებულმა პლაკატმა „დედასამშობლო გვეძახის“, რომელიც ომის დაწყების პირველსავე დღეებში გამოჩნდა მოსკოვის ერთ-ერთ ცენტრალურ მოედანზე და შემდეგ გავრცელდა მთელ ქვეყანაში. აქ უნდა იგავისხენოთ კომპოზიტორ ა. ალექსანდროვის ცნობილი სიმღერა „წმიდათაწმიდა ომი“, რომელიც ასევე სამშულო ომის დაწყებისთანავე შეიქმნა. ეს ორი ნაწარმოები თითქმის იმავედროულად შეერწყა ერთმანეთს, იარა ომის მძიმე გზებით და იქცა ხალხის უდრეკი ნების სიმბოლოდ მტერზე გამარჯვების საქმეში.

ირაკლი თოიძის დიდი დამსახურება მიუძღვის ქართული წიგნის გრაფიკის განვითარებაში. მის მიერ 1937 წელს „ვეფხისტყაოსნის“ საიუბილეო გამოცემისათვის შესრულებული ილუსტრაციები დღესაც ერთ-ერთი საუკეთესოა ქართული წიგნის გრაფიკაში.

მხატვრის შემოქმედებაში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ქართულ თემს. მშობელმა ხალხმა მისი დიდი ღვაწლი ღირსეულად დაათვას — აირჩია თბილისის საპატიო მოქალაქედ და მისი ნეშტი 2008 წლის დიდუბის წმინდა მიწას.

თოიძე მოსე ივანეს ძე. 21. I. 1871, თბილისი — 17. VI. 1953, თბილისი.

მხატვარი საქართველოსა და სსრკ სახალხო მხატვარი, სსრკ აკადემიის სამხატვრო აკადემიის ნამდვილი წევრი, ახალი ქართული ფერწერის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, პროფესორი. მამით ადრე დაობლებული დედამ გაზარდა დიდ გაჭირვებაში. ხატვისადმი მიდრეკილება ჯერ კიდევ დაწყებით სკოლაში გამოავლინა და 13 წლის ყმაწვილი სახელოსნო სასწავლებელში მიაბარეს. 1887 წელს ქაბულში დაამთავრა სასწავლებელი და იქვე დატოვეს ზერნეალ-მასწავლებლად.

ამ პერიოდში მ. თოიძე დაუახლოვდა ცნობილ რევოლუციონერებს, გოლა და შოი ჩიტაძეებს და მათ წირეს, სადაც თავს იყრიდნენ რადიკალურად განწყობილი ქართველი ინტელიგენციის წარმომადგენლები. აქვე შეხვდა მ. ცოკრის, რომელმაც დიდი გავლენა იქონია ახალგაზრდა შემომქმედის მომავალ ბედზე.

25 წლის მ. თოიძე გაემგზავრა პეტერბურგს სამხატვრო აკადემიაში გამოცდების ჩასაბარებლად. დიდი სიძნელეების მიუხედავად, მან მიაღწია სანუკვარ მიზანს — ჩაირიცხა ეგრეთწოდებულ „მალაიკინის კგუფში“, რომელსაც ი. რეპინი მეთურვეობდა.¹

ამით არ ამოწურულა შეგირდ-მასწავლებლის კურთიერთობა. მ. თოიძე დიდი მხატვრის სახელოსნოს ხშირი სტუმარი იყო. მასწავლებელი ზრუნავდა და მკითხველ დახმარებასაც უწევდა ნიჭიერ ახალგაზრდას. 1901 წელს მ. თოიძემ დაამთავრა სამხატვრო აკადემია, შეასრულა დიდფორმატიანი სადიპლომო ფერწერული ტილო „მცხეთობა“, მაგრამ სტუდენტთა პოლიტიკურ დემონსტრაციაში მონაწილეობის გამო იგი დააპატიმრეს და ეტაპით გამოგზავნეს თბილისში.

¹ ი. რეპინთან შეკავშირების პერიოდში მოსე თოიძე იბეცნო და დაქორწინდა ალექსანდრა ნიკიტას ასულ სუდინაზე, რომელიც დაბადებულია 1875 წელს რუსეთის ერთ-ერთ პროვინციულ ქალაქში. მღვდლის შვილი იყო. ძალით აღკვეცეს მონაზვნად. ხელოვნებით გატაცებული ქალიშვილი მეგობართან ერთად, გაქცა საზოგადოებრივ ცხოვრებას, ჩავიდა პეტერბურგში და თავისი მხატვრული ტalღები აჩვენა დიდ რუს ხელოვანს, რომელსაც ძალიან მოეწონა. როდოდესაც მ. თოიძე დაბრუნდა თბილისში, იგი თან წამოყვდა მეუღლეს. შეეძინათ 7 შვილი, მათთან იზრდებოდა აგრეთვე 3 ძმისშვილი. იყო გულკეთილი და ღვთისმოსავი მანდილოსანი, გადაგებული ოქახზე. ისწავლა ქართული ენა და მთელი შეგებული ცხოვრება შვილების აღზრდას შეაღია. გარდაიცვალა 45 წლის ასაკში. სამწუხაროდ საფლავი დაკარგულია. იმის გამო, რომ დარჩენილიყო დედის სახელი, მისმა სახელოვანმა ვაჟიშვილმა ირაკლი თოიძემ მამის საფლავს გაუკეთა წაჭერა „სუდინა-თოიძე ალექსანდრა ნიკიტას ასული. 1875—1920“.

ეს ცნობები მოგვაწოდა მოსე თოიძის შვილიშვილმა, პროფესორმა მია მაკუარიანმა, რისთვისაც მადლობას მოვასენებთ.

ამის მიუხედავად „მცხეთობას“ წარმატება არ მოჰყვებოდა. 1901 წელს რუსეთთან საქართველოს შეერთების 100 წლისთავისადმი მიძღვნილ გამოფენაზე სურათი ოქროს მედლით დააჯილდოვეს.

მ. თოიძემ ჯერ კიდევ სტუდენტობიდან დაიწყო შემოქმედებითი მოღვაწეობა. ქმნიდა ფერწერულ და გრაფიკულ ნაწარმოებებს, ქართველ მოღვაწეთა პორტრეტებს, როგორც მხატვარი თანამშრომლობდა ქართულ პერიოდიკაში („კვალი“, „ჯეჯილი“, „ნაკადული“, „ფასკუნჯი“, „ცნობის ფურცელი“ და სხვ.). სტუდენტობის წლების ნამუშევრებიდან ყურადღებას იქცევს „რუსი გლეხი“, „პეტერბურგის სამხატვრო აკადემიის სტუდენტის პორტრეტი“, „მზარეული“. გვიანდელი ნამუშევრებიდან აღსანიშნავია: „ებრაელის პორტრეტი“, „სამქედლო“.

მ. თოიძე მუშაობდა სახვითი ხელოვნების ყველა დარგში, მაგრამ განსაკუთრებული ღვაწლი დასდო საყოფაცხოვრებო და ისტორიულ-რევოლუციურ ეანრებს, თუმცა არანაკლები წარმატებები ჰქონდა პეიზაჟის, ნატურმორტის, პორტრეტის ეანრებშიც. მისი ტილოებიდან აღსანიშნავია: „რევოლუცია“, „შირსხანე ბატონი“, ი. ზრიშაშვილის პორტრეტი, მ. კიკუჩავის პორტრეტი, დედის პორტრეტი, „ქალიშვილის პორტრეტი“ და სხვ. იგი სისტემატურად იღებდა მონაწილეობას სხვადასხვა გამოფენებში, როგორც არ უნდა ყოფილიყო ისინი — პრესტიჟული თუ რიგითი. ამით ერთვად იყო საზოგადოების თვალწინ და პერიოდულად „ანგარიშს აბარებდა მას“.

მ. თოიძე ერთერთი გახლდათ ვინც საფუძველი ჩაუყარა ჩვენში პროფესიულ სამხატვრო განათლებას. მისი დაარსებული სამხატვრო სტუდია გაიარეს მომავალში ისეთმა მხატვრებმა როგორც იყვნენ: უ. ჯაფარიძე, ს. ვირსალაძე, ქ. მაღალაშვილი, კ. მერაბიშვილი, დ. კაკაბაძე, კ. სანაძე, არქიტექტორი გ. ლეუაფა და სხვ.

ეროვნული მხატვრული კადრების აღზრდის კეთილშობილმა სურვილმა იგი 30-იანი წლებიდან სამხატვრო აკადემიაში მიიყვანა, სადაც სიკვდილამდე ხელმძღვანელობდა ფერწერის კათედრას. დაჯილდოვებული იყო ლენინისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

თორაძე დავით (გუგული) აღექსანდრეს ძე. 14. IV. 1922, თბილისი — 8. XI. 1983, თბილისი.

კომპოზიტორი, პროფესორი, საქართველოს სახალხო არტისტი. ჯერ კიდევ სკოლის ასაკში, როგორც განსაკუთრებული მუსიკალუ-
12. ზ. ბაბუნაშვილი, თ. ნოზაძე

რი მონაცემების კაბუჯი ჩარიცხეს თბილისის კონსერვატორიასთან არსებულ ნიჭიერ ბავშვთა ჯგუფში ერთდროულად საფორტეპიანო და საკომპოზიციო ფანხრით. მისი მასწავლებლები იყვნენ პროფესორები ა. ვირსალაძე და ს. ბარხუდარიანი. 1937 წელს განავრდო მცადონებმა თბილისის კონსერვატორიაში. 1939 — 1941 წწ. საკომპოზიციო ხელოვნებას სრულყოფს კომპოზიტორ რ. გლიერთან მოსკოვის კონსერვატორიაში.

შემოქმედებით სარბიელზე დ. თორაძე გამოდის ორმოციან წლებიდან. 1946 წელს სრულდება მისი პირველი სიმფონია, 1947 წელს პირველი ოპერა, ხოლო 1949 წელს შექმნილი გმირულ-პატრიოტული ბალეტი „გორდა“, რომელიც ქართულ მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული ხელოვნების დიდმწიფეხელოვან, საეტაპო. მოვლენად იქნა აღიარებული. „გორდაში“ დიდი მხატვრული ძალით, მასშტაბურობით გამოიყვანა ჩვენი ეროვნული ბალეტის თავისთავადობა. იგი წარმატებით დაიდგა მოსკოვში, უნგრეთში, პოლონეთში, საბალეტო ხელოვნების საერთაშორისო ფესტივალზე პარიზში და მრავალ სხვა ქალაქში. ასეთივე წარმატება ხვდა დიდი სამამულო ომის თემებზე შექმნილ ბალეტს „მშვიდობისათვის“. მაღაზრებელი გულბილად შეხვდა მოსკოვში ქართული ხელოვნებისა და ლიტერატურის დეკადაზე წარმოდგენილ კომპოზიტორის ახალ ოპერას „ჩრდილოეთის პატარალი“, რომელიც ეძღვნება ა. გრიბოედოვისა და ნ. კავკავაძის ტრაგიკულ სიყვარულს.

1977 წელს დ. თორაძემ შექმნა მუსიკა ფილმ-ბალეტისათვის „მწიწი“. იმავე წელს იგი დადგა და გადაიღო ცნობილმა ბალეტ-მაისტერმა მ. ლავროვსკიმ. ამ ნამუშევარს საბალეტო ფილმების საერთაშორისო ფესტივალზე ნიუ-იორკში ერგო „ზრან პრი“. კომპოზიტორის მდიდარი შემოქმედებიდან აღსანიშნავია ორი სიმფონია, უფერტურა „როკვა“, საგუნდო პოემათა ციკლი „ქართული ჩანახატები“, საფორტეპიანო კუნცერტი. ცალკე უნდა ითქვას მისი საესტრადო და კინოს მუსიკაზე; მან შექმნა შესანიშნავი მუსიკა კინოფილმებისათვის: „დღე პირველი — დღე უკანასკნელი“, „პალიასტომი“, „შესხედრა წარსულთან“, „კაცია ადამიანი?!“ და სხვ.

1953 წლიდან იგი პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა თბილისის კონსერვატორიაში, რომლის პროფესორი იყო 1973 წლიდან. კომპოზიტორის მეუღლე, ლიანა ასათიანი ცნობილი კინომსახიობი, რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი, ხოლო ვაჟიშვილი ლექსო მსოფლიოში საყოველთაოდ აღიარებული პიანისტი, საერთაშორისო კონკურსების ლაურეატია.

დავით თორაძეს მინიჭებული ჰქონდა სახელმწიფო პრემიის ლა-

ურეჯტის" წოდება, დაჯილდოვებული იყო ლენინის და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით.

თოფაძე — ჭილაძე ნანა ლევანის ასული. 25. IX. 1933, თბილისი — 28. IX. 1933, თბილისი.

მწერალ ოთაზი ცილაძის მეუღლე. 1956 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი, რუსული ენისა და ლიტერატურის განხრით. ეწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობას.

თოფუჩია ეარლამ ტრიფონის ძე. 8. I. 1901, სოფელი ონტოფო, აბაშის რაიონი — 21. VIII. 1966, თბილისი.

ენათმეცნიერი. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. პირველდაწყებითი განათლება სენაკში მიიღო, შემდეგ სწავლა განაგრძო ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში. 1918—1922 წწ. თბილისის უნივერსიტეტის სტუდენტი. აქვე დატოვეს საპროფესოროდ მოსამზადებლად. ვ. თოფურიას შრომითი საქმიანობის ვრცელ ნუსხაში, მთავარი ადგილი უკავია მის მოღვაწეობას უნივერსიტეტში, სადაც 40 წელი ემსახურა ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეს და ენათმეცნიერების ინსტიტუტში, რომლის დირექტორიც იყო ავღა ექთი ხანს.

ეარლამ თოფურიამ მდიდარი მეცნიერული მემკვიდრეობა დატოვა. მისი საცვლევადიებო ინტერესებში სფეროში შედიოდა ქართველური და მთის კავკასიური ენებში (ლაკურის, აფხაზურის) სტრუქტურისა და ისტორიის პრობლემები. მან გაჩვენებულა შეიჯანა ამ ენების ისტორიის ფონეტიკური სისტემის, გრამატიკული სტრუქტურის, დიალექტოლოგიის, ლექსიკური შემადგენლობის, მეთოდოლოგია და ეპიგრაფიკის აქტუალურ საკითხებში.

განსაკუთრებით დიდი ამაგი დასდო ვ. თოფურიამ ქართველი ხალხის ისტორიისათვის მეტად მნიშვნელოვანი სვანურის ენის მეცნიერულ შესწავლას. ამ ფუძემდებლურ ნაშრომებს გვერდს ვერ აუცილეს არა მარტო სვანური ენის საკითხებზე, არამედ ქართველურ ენათმეცნიერებაში მომუშავე ვერც ერთი სპეციალისტი. ღვაწლმოსილი მეცნიერი იყო თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის წარმატება დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის წევრი, „ქართული ენის განმატებითი ლექსიკონის“ რედაქციის მთავარი რედაქციის წევრი და მესამე ტომის რედაქტორი, „ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონის“, „რუსულ-ქართული ლექსიკონის“ და სხვა მრავალი ნაშრომის ავტორი ან თანაავტორი. საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს პროფესორ ეარლამ თოფურიას დამსახურება ქართული უმაღლესი სკოლის წინაშე, განსაკუთრებით

კი მისი მოღვაწეობა ახალგაზრდობის აღზრდის დარგში. შესაშური ენერგია, პატრიოტული შემართება, ღრმა განსწავლულობა და ქმედითობა, უანგაროდ ზმარდებოდა ამ კეთილშობილურ საქმეს. სამაგიეროდ აკადემიკოს ვ. თოფურაძის არ დაჰყვებოდა არც მალხაზის სიყვარული და არც მისი გეცნიერული ღვაწლის აღიარება. საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, დაჯილდოვებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

თოფურიძე ვალენტინ ბაგრატიძე. 13. I. 1908, თბილისი — 1. II. 1980, თბილისი.

მოქანდაკე, საქართველოს სახალხო მხატვარი სსრ კავშირის სამხატვრო აკადემიის ნამდვილი წევრი, სსრკ სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი. საშუალო სკოლა სარატოვში დაამთავრა და იქვე შეკურდა უნივერსიტეტში ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტზე. 1924 წელს ჩამოვიდა თბილისში და სამხატვრო აკადემიის სტუდენტი გახდა. აქ მისი მასწავლებლები იყვნენ ცნობილი მოქანდაკეები და მხატვრები: ი. ნიკოლაძე, ნ. კანდელაკი, ე. ლამსერე, ი. შარლემანი და სხვ.

ვ. თოფურიძე ჯერ კიდევ სტუდენტობისას ჩაება აქტიურ შემოქმედებით ცხოვრებაში და სიცოცხლის ბოლომდე არ შეუწყვეტია დამაბული შრომა. პირველი ნაბიჯებიდანვე იგრძნობოდა შემოქმედის სრულფასოვან მონუმენტური პლასტიკისადმი, რაზეც მეტყველებს 30-იან წლებში შესრულებული ნამუშევრები, თბილისში კინოთეატრ „რუსთაველის“ ფასადის ფიგურები, ლ. კეცხოველის ბიუსტი კომუნარების ბაღში და სხვ. მოქანდაკე მუდამ გრძნობდა და ეხმაურებოდა ეპოქის მაჯისცემას. სამამულო ომში დიად გამარჯვებას მოუძღვნა ერთ-ერთი ნამუშევარი — „ვიათურის თეატრის ფასადზე ქალის აღმგორიული ფიგურა „გამარჯვება“, რისთვისაც 1949 წელს სახელმწიფო პრემია მიენიჭა.

უნდა აღინიშნოს ვ. თოფურიძის დიდი პედაგოგიური მოღვაწეობა თბილისის სამხატვრო აკადემიაში, რომლის პროფესორიც 1955 წლიდან იყო. დაჯილდოვებულია „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

თუ ლაშვილი ივანე ნეკოლოზის ძე. 21. VIII. 1863, თბილისი — 20. II. 1930, თბილისი.

ინჟინერ-შემენებელი. საშუალო განათლება მიიღო მშობლიურ ქალაქში, ხოლო 1890 წელს უმაღლესი პეტერბურგში; დაამთავრა საინჟინრო სასწავლებელი და ნეკოლოზის სამხედრო-საინჟინრო

აყადებია. დიდხანს ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა მოსკოვში, ეწეოდა პედაგოგიურ საქმიანობას პაჩალელურად ასრულებდა პრაქტიკულ სამშენებლო და არქიტექტურულ სამუშაოებს.

1921 წელს ივანე ჯავახიშვილმანაგან მიიღო მოწვევა და ჩამოვიდა თბილისში. აქტიურად მონაწილეობდა უნივერსიტეტის პოლიტექნიკური ფაკულტეტის ჩამოყალიბებაში. როცა ამ ფაკულტეტის ბაზაზე შეიქმნა პოლიტექნიკური ინსტიტუტი (ამჟამად საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი), გამოცდილი თეორეტიკოსი და პრაქტიკოსი წლების მანძილზე განაგებდა სამშენებლო ხელოვნების კათედრას.

სამწუხაროდ ქართველი საზოგადოებისათვის ჯეროვნად არ არის ცნობილი ი. თულაშვილის ფართო პატრიოტული საზოგადოებრივი მოღვაწეობა. მას დიდი ღვაწლი მიუძღვის საქართველოში, ზუროთმოძღვრული დარგის ორგანიზაციისა და ინჟინერ-მშენებელთა პირველი ყოვნეული კადრების აღზრდასა და მომზადებაში.

ი. თ. შ. ი. ლ. პაოლო ჟიბრაილის-ძე. 29. VI. 1894, სოფელი არგვეთი, საჩხერის რაიონი — 22. VII. 1937, თბილისი.

პოეტი, საზოგადო მოღვაწე, სწავლობდა ჯერ ქუთაისის, შემდეგ ანაპის გიმნაზიაში. 1913 წელს დაიწყო საკუთარი ჟურნალის „ოქროს ვერძის“ გამოცემა (გამოვიდა სულ ოთხი ნომერი). იმავე წელს გაემგზავრა პარიზს, სადაც სწავლობდა ლუვრთან არსებულ ხელოვნების ინსტიტუტში, გატაცებით დაეწაფა ფრანგულ პოეზიასა და ხელოვნებას. მეგობრობდა პიკასოსთან, აპოლინერთან, რიბეირასთან, მოდილიანთან, ი. ერენბურგთან და სხვ. მაგრამ ბოქმური ცხოვრება დიდხანს არ გაგრძელებულა, — დაიწყო პირველი მსოფლიო ომი და პაოლო სამშობლოში დაბრუნდა.

ქუთაისში მან სხვა ახალგაზრდა პოეტებთან ერთად დააარსა ქართველი სიმბოლისტების ჯგუფი „ცისფერყანწელები“, გამოუშვეს ჟურნალი „ცისფერი ყანწები“. ეს ახალგაზრდები ეძიებდნენ ახალ გზებს ხელოვნებაში, პოეზიაში. თანდათან გამოიკვეთა მათი მწერლური სახე, — ისინი ჩვენი კლასიკური ქართული მწერლობის გულწრფელი ქმადგნი, ხალხთა მშობისა და მეგობრობის ქმადგნი ხდებიან. სწორედ პაოლო იაშვილს და ტიციან ტაბიძეს მიუძღვის უდიდესი დამსახურება იმ ხილების გაღებაში, რომლებიც ეძიებენ სიავის და ქარტყილების მიუხედავად დღესაც მოქმედებენ და რომლებსაც რუსეთ-საქართველოს ლიტერატურული ურთიერთობა ჰქვია.

პ. იაშვილმა მეტეორივით ჩაიჭროლა ახალი ქართული პოეზიის ცაზე და წარუშლელი კვალი დატოვა. მის პირველ პოეტურ ნი-

მუშებში იგრძნობა „თერგდალეულთა“ პატრიოტული ღირსების ინერცია. მერედამერე მან დაიწყო ახალი გამოცდების დრო, კერძოდ სიმბოლოსტური სკოლის ბერების ძიება. 20-ანი წლების შუა ხანებიდან პ. იაშვილმა თითქმის ზურგი აქცია „წმინდა ხელოვნების“ სამსახურს და მის პოეზიაში დამკვიდრდა ხალისიანი ინტონაციები. პოეტი ქართული ვერსიფიკაციის ნოვატორია. კარგად დაეუფლა თავისუფალ ლექსსაც, რამაც კიდევ უფრო გაამდიდრა მისი პოეტური პალიტრა.

პ. იაშვილის კალამს ეკუთვნის აგრეთვე პოემა, მოთხრობები, ლიტერატურული წერილები; ა. პუშკინის, კ. ბალმონტის, ვ. მაიაკოვსკის, შ. ბოდლერის, ა. ჩეხოვის, ო. უაილდის და სხვა მწერალთა თხზულებების თარგმნები. „იგი იყო ლექსის ჭადოქარი, იყო მომხიბლავი გარეგნობის, კიდევ უფრო მომხიბლავი სულიერად, იყო დიდბუნებოვანი და ადამიანის მოყვარული, იგი ყოველთვის სიყვარულს ანიჭებდა ადამიანს... მაგრამ.. ის კიდევ უფრო მეტი იყო“ (ს. კლდიაშვილი).

აი ასეთმა პოეტმა და პიროვნებამ ტრაგიკულად დაასრულა წუთისოფელი. 30-ანი წლების საერთო უბედურება ვერც მას აცდა. მან ვერ გაუძლო მის გარშემო დატრიალებულ ვარამს და ერთ ზაფხულის დღეს მოულოდნელად მწერალთა კავშირის დერეფანში თავის თავს სიკვდილი მიუსხვა და აღასრულა კიდევ. ასე ტრაგიკულად დასრულდა ამ, ქვეყნისათვის უმეტესად პოეზიის რაინდის ცხოვრება. ოქაში ჩატარებული ჩხრეკის დროს წაიღეს და გაქურეს პოეტის უმდიდრესი არქივი, გამოუქვეყნებელი ლექსები, ჩანაწერები, ნახატები. აიკრძალა პოეტის ნაწარმოებთა გამოქვეყნება, ისე, რომ ეს პოეზიისათვის დაბადებული კაცი ვერ მოესწრო თავისი ლექსების კრებულის ხილვას — იგი თითქმის ოცი წლის შემდეგ იშვილდა მკითხველმა. პირველი წიგნი 1955 წელს გამოიცა, ხოლო პირველი ვრცელი კრებული 1959 წელს.

პ. იაშვილი თავდაპირველად დაკრძალეს ვაკის სასაფლაოზე ფართო საზოგადოებისაგან უჩუბრად, როგორც ეკადრებოდა „ხალხის მტერს“. მხოლოდ 1955 წელს დაიმკვიდრა მან მარადიული ბინა ღირსეულ მამულიშვილთა პანთეონში.

ი ე თ ი მ გ უ რ ჯ ი (იეთიმ იბრაჰიმის ძე დაბლიშვილი), 1875, თბილისი — 15. VII. 1940, თბილისი.

სახალხო მომღერალი, აშუღური პოეზიის ერთ-ერთი უკანასკნელი წარმომადგენელი. დაიბადა ღარიბი ხელოსნის ოჯახში. სასიამოვნო ხმა ჰქონდა და ამიტომ მოქეიფეებს ლხინიდან ლხინში დაჰყავდათ. მალე საკუთარი ლექსების წერაც დაიწყო და მისი

პირველი შემსრულებელიც თვითონ იყო. იგი იშვიათად მიმართავდა კალამს, ამიტომ ვერ ხერხდებოდა მისი ლექსების სრული კრებულიც შეგროვება. თუმცა რევოლუციამდე გამოვიდა იეთიმის რამდენიმე წიგნი: „იეთიმის ახალი ლექსები“, „ტანგო“, „ახალი მგოსანი და სიმღერები“.

1928 წელს ი. გრიშაშვილი და 1958 წელს პოეტი ა. თევზაძე შეეცადნენ შეეგროვებინათ და გამოეცათ იეთიმის სრული კრებული.

მისი ლექსები ქალაქელთა გარკვეული ფენების სულისკვეთებას ეხმაურებოდა, ამიტომ იყო იგი უბრალო ხალხის, მუშების, ხელოსნების, საყვარელი აშული. მის პოპულარობას ისიც უწყობდა ხელს, რომ პოეტი წერდა ქართულად, სომხურად და აზერბაიჯანულად. მან მდიდარი პოეტური მემკვიდრეობა დაგვიტოვა.

იმ ე დ ა შ ვ ი ლ ი იოსებ ზაქარიას ძე. 4. IV. 1876, სოფელი ხაშში, საგარეჯოს რაიონი — 5. V. 1952, თბილისი.

მწერალი, თეატრალი, კრიტიკოსი, პუბლიცისტი. დაწყებითი განათლება მშობლიურ სოფელში მიიღო. ღარიბი ოჯახის შვილი იძულებული იყო ბავშვობა მწყემსობაში გაეტარებინა. თორმეტი წლის იოსები დედამ თბილისში ჩამოიყვანა და სახელოსნო სკოლაში მიიბარა, რომელიც 1893 წელს დაამთავრა.

ეს იყო და ეს — მეტი არსად არ უსწავლია. მაგრამ ზოგიერთი გულისხმიერი და უფროსი მეგობრის დახმარებით თვითგანათლებას დაეწაფა. 17 წლისამ თავისი სკოლის სხვა მოსწავლეებთან ერთად ჩამოაყალიბა სცენისმოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობა, მუშათა პირველი თეატრი, შემდეგ აკვალის აუდიტორია რომ დაერქვა. 1900-იან წლებში იოსებმა ასეთივე თეატრი შექმნა ავღაბარშიც. ეს დრამატული წრეები ყოველ კვირას მართავდნენ წარმოდგენებს.

ლიტერატურით ი. იმედაშვილი სიყმაწვილეში დაინტერესდა. 1895 წლიდან დაიწყო ინტენსიური თანამშრომლობა ქართულ პერიოდიკაში. მალე გამოქვეყნდა მისი პირველი წიგნები. ამავე დროს იგი ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში — ავრცელებდა არაღელვარეულ ლიტერატურას, მოწაწილეობდა 1905 წლის რევოლუციის სხვადასხვა საპროტესტო მანიფესტაციაში. იგი გლეხთა რაზმთან ერთად პროტესტით წარუდგა მეფის ნაცვალს გურიის დამსჯელი რაზმების გაგზავნის გამო. 1910 წელს რევოლუციურ-პროპაგანდისტული მუშაობისათვის ოთხი წლით კატორღა მიუსაჯეს, რაც ავადმყოფობის გამო მეტეხის ციხეში პატიმრობით შეუცვალეს.

ი. იმედაშვილი ზანგრძლივად ეწეოდა ნაყოფიერ ლიტერატურულ და საგამომცემლო მუშაობას. იგი მრავალი მოთხრობის, პრესის თუ რომანის ავტორია. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს რომანები „განახლებული სიცოცხლე“, და „ციბრუტი“, პიესები: „ნამუსიანი ხალხი“, „ალექს ცეკვა“, „მზე ჩაესვენა“, „იოსებ ლალიაშვილი“, „უკანასკნელი დედოფალი“, პოემები „მზეთამზე“, „მშვენიერა“, ისტორიულ-ბიოგრაფიული ნარკვევები ლადო აღნიაშვილზე და მრავალი სხვა.

ენების ცოდნა მას საშუალებას აძლევდა ორიგინალიდან ეთარგმნა მრავალი სომეხი და აზერბაიჯანელი მწერლის ნაწარმოებები. 1902 წელს გამოსცა მ. გორკის მოთხრობათა პირველი ქართული თარგმანების კრებული, ზოლო 1904 წელს უცხო სიტყვათა ლექსიკონი.

ი. იმედაშვილმა ფასდაუდებელი ამაგი დასდო ქართულ თეატრს. იგი მსახიობიც იყო და რეჟისორიც, დრამატურგიც და კრიტიკოსიც. მის მიერ გამოქვეყნებული იმდროინდელი თეატრის მოღვაწეთა ბიოგრაფიები და უამრავი სხვა მასალა ფასდაუდებელი განძია ქართული კულტურის ისტორიისათვის. ი. იმედაშვილს პქონდა საკუთარი პერიოდული გამოცემები და შესანიშნავი რედაქტორი იყო. 1910 წელს დააარსა ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“, რომლის გამოცემაც მისი პატიმრობის გამო 4 წლით შეწყდა. მაგრამ გათავისუფლების შემდეგ განახლდა და გამოდიოდა 1927 წლამდე.

იოსებ იმედაშვილი სრულიად ვალმოხდილი წავიდა ამ ქვეყნიდან თავისი ხალხისა და ქვეყნის წინაშე.

ი ა ნ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი რედაქტორი კონსტანტინეს ძე. 20. XII. 1926, სოფელი ზაზში, საგარეჯოს რაიონი — 26. XII. 1991, თბილისი.

მწერალი. პირველი მოთხრობა 1950 წელს დაიბეჭდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლიტერატურული აღმანახის „პირველი სივრცის“ პირველ ნომერში. აქედან მოყოლებული იგი იოთხ ათეულ წელზე მეტი ხანი ანიჭებდა ქართველ მკითხველს დიდ ესთეტიკურ სიამოვნებას. მისი ნათელი პროზა გამოირჩევა ღრმა გროვნულობით, ხედვისა და ხატვის არაჩვეულებრივი სიზუსტით, ზნეობრივი სისპეტაკით. მწერლის შემოქმედებაში ორგანულადაა შეხამებული ტრადიციული და ნოვატორული ფორმები. რ. ანაწიშვილის მოთხრობებში ყველაფერი რიგზეა, კომპოზიციურადაა დალაგებული. ეს შეეხება უკიდურესად დახვეწილ ფრაზას, სხარტ დიალოგს, ცნებალ იუმორს, თუ სევდის მომცვლელ სულისკვეთებას.

რევაზ ინანიშვილმა განსაკუთრებული სამსახური გაუწია საბავშვო მწერლობას, რომლის მოთხოვნებში სულ სხვა თვალთაა დანახული თავისი სამშობლო ქვეყანა, იმ კუთხის მიწა-წყალი, ის უბრალო ადამიანები სადაც იგი აღიზარდა და დავაჟკაცდა. მწერლის მიზანია საქართველოს აღუზარდოს მეოცნებე, ლამაზი სულის მქონე ახალგაზრდები.

რ. ინანიშვილმა დიდი ღვაწლი დასდო ქართულ კინემატოგრაფიას. მწერლის სცენარით შეიქმნა ისეთი საინტერესო ფილმები როგორცაა: „პასტორალი“ თანაავტორი თ. იოსელიანი), „ნატერის ხე“) გ. ლეონიძის წიგნის მიხედვით, თანაავტორი თ. აბულაძე), „ქვიშანი დარჩებიან“ (თანაავტორი გ. შენგელაია) და სხვ. მწერალი ზიადავ საზოგადოებრივი ცხოვრების ფერხულში იდგა. 1956 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ მუშაობდა გამომცემლობა „ნაკადულში“ რედაქტორად, კინოსტუდია „ქართულ ფილმში“ რედაქტორად და სასცენო-სარედაქციო კოლეგიის წევრად, საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივნად, ჟურნალ „დილას“ რედაქტორად. სადაც არ უნდა ყოფილიყო, პირნათლად ემსახურებოდა მშობელ ჩალხს ამ სიტყვის პირველთავე და გაუცვეთელი მნიშვნელობით. 1977 წელს მიენიჭა რუსთაველის სახელობის პრემია.

რეზო ინანიშვილი დაასაფლავეს 31 დეკემბერს, როდესაც თბილისში გამუდმებით ისმოდა ჭურვების ბათქი და ტყვიების წუილი. თითქმის სასწაულებრივად აუხდა მწერალს იმისი ნატერა რაზედაც ოცნებობდა: „არაფერია იმაზე კარგი მიცვალებულისათვის, ორიოდე კაცმა მიაცილოს სასაფლაოს მყუდრო კუთხეში, რაღაც წიაბუტუნოს თავისთვის სამოსგაქუცულმა მღვდელმა, ჩაუშვან მიცვალებული მიწაში, აქვე წაუქციონ თითო ჭიქა და წავიდნენ საქმემორჩენილები თავთავიანთი გზით. ცოტა ხანში შემხმარმა ფოთლებმა დაფარონ საფლავის ბორცვი. ასეთი ბედნიერები იყვნენ მოცარტი და ფიროსმანი“. თითქოს ყველაფერი ისე მოხდა, როგორც იგი ოცნებობდა, გარდა ერთისა „ხმელი ფოთლებას ნაცვლად, ფიფქებმა დაფარეს მისი ობოლი სამარე“, (თ. მაღლაფერიძე).

ინანიშვილი ალექსანდრე (სანდრო) იოშის (იოველის) ძე. 23. VIII. 1887, თბილისი — 4. VI. 1958, თბილისი.

მომღერალი, ქართული ვოკალური ხელოვნების ერთ-ერთი ფუძემდებელი, საქართველოს და სსრკ სახალხო არტისტი.

1 სჯა მონაცემებით (დაიბადა) კახეთში, სიღნაღში.

დაიბადა ღარიბი ხელოსნის ოჯახში. სწავლობდა ჯერ რკინიგზის სკოლაში, შემდეგ გიმნაზიაში. მუსიკის სიყვარული ოჯახიდანვე გამოჰყვა. ამან გავლენა იქონია ბავშვებზე — სანდროს ორი ძმაც პროფესიონალი მომღერლები გახდნენ: ერთი, გრიგოლ ვენაძე, თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სოლისტი იყო, ხოლო მეორე ანტონ ინოველი, ფილარმონიის მსახიობი. მათს პროფესიულ დაოსტატებას დიდად შეუწყო ხელი სანდრო კაცხაძისა და ნიკო სულხანიშვილის გუნდებში მონაწილეობამ, რამაც სანდრო სამუსიკო სასწავლებელში მიიყვანა.

1909 წელს ს. ინაშვილი პირველად გამოვიდა საოპერო თეატრის სცენაზე, ასრულებდა მეორეხარისხოვან როლებს. შემდეგ სწავლობდა პროფესორ ევგენი რიხდნოვის სტუდიაში, რომელიც 1916 წელს დაამთავრა. ამ დროისათვის მას უკვე შესრულებული ჰქონდა ტორეადორის („კარმენი“), რიგოლეტოს („რიგოლეტო“), ეერმონის („ტრავიატა“), ფიგაროს („ფიგაროს ქორწინება“) და სხვა ურთულესი პარტიები.

...1913 წლის 28 მაისი. ქართული კლუბის (ძველი გრიბოედოვის სახელობის თეატრის შენობა) სცენაზე ვანო სარაჯიშვილის (აბესალომი) და სანდრო ინაშვილის (მურმანი) მონაწილეობითა და ზაქარია ფალიაშვილის ხელმძღვანელობით წარმოდგინეს „აბესალომი და ეთერის“ ნაწყვეტები. ხალხმა ოვაციები გაუმართა ავტორსა და შემსრულებლებს. აქედან მოყოლებული არ დადგმულა ქართული ოპერა, რომელშიც ს. ინაშვილს არ ემღეროს.

1918—1919 წლების სეზონი მეტად ნაყოფიერი გამოდგა. ერთმეორის მიყოლებით დაიდგა „თქმულება შოთა რუსთაველზე“, „აბესალომ და ეთერი“ და „ქეთო და კოტე“. მსახიობმა შესანიშნავად დაძლია აბდულ-არაბის, მურმანის პარტიები და მტკიცედ დაიმკვიდრა ადგილი ქართულ საოპერო სცენაზე. 1923 წელს ა. სუმბათაშვილ-იუენისა და ვ. სარაჯიშვილის დახმარებით ორი წლით იტალიას მიემგზავრება ვოკალური ხელოვნების დასახვეწად, სადაც გამოჩენილი იტალიელი მომღერლის პროფესორ ჯიჩალონის სტაჟირია. პარალელურად მას შესთავაზეს გასტროლები, რომლებიც წარმატებით ჩაიარა იტალიისა და ესპანეთის საოპერო თეატრების სცენებზე კიდევ უფრო მიმზიდველი გახდა მისი ხავერდოვანი ბარიტონი და რომ არა სამშობლოს სიყვარული, მას ელოდა დიდი ასპარეზი ევროპისა და ამერიკის სცენებზე.

საქართველოში დაბრუნებული მომღერალი წარმატებით აგრძელებს მოღვაწეობას თბილისის საოპერო თეატრის სცენაზე. მოსკოვის დიდ თეატრში ბრწყინვალედ ასრულებს ონეგინისა და ტორეადორის პარტიებს. 1932 წელს ს. ინაშვილი მთელი სეზონით

მიიწვიეს ლენინგრადის მარინის საოპერო თეატრში, სადაც იმღერა ბარიტონის ყველა წამყვანი პარტია.

1933 წლიდან იგი კვლავ თბილისშია. ამჟამად როგორც საოპერო თეატრის მხატვრული ხელმძღვანელი და სოლისტი. მან განახორციელა ისეთი რთული ოპერების დადგმა როგორცაა ვერდის „აიდა“ და ჩაიკოვსკის „ევგენი ონეგინი“. ამავე დროს ვოკალურ ხელოვნებას ასწავლიდა თბილისის კონსერვატორიაში და აქაც თავისი ვალი პირნათლად მოიხადა ქართული კულტურის წინაშე — მან საიმედო ძალები აღუზარდა ჩვენს საოპერო ხელოვნებას. ესენი არიან მ. ამირანაშვილი, თ. ზაალიშვილი, პ. თომაძე, შ. კიკნაძე, ი. შუშანიძე და სხვ. დაჯილდოვებული იყო ლენინის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

ინგოროყვა პავლე იესეს ძე. 1. XI. 1893, ქ. ფოთი — 21. XI. 1983, თბილისი.

მწერალი, პუბლიცისტი, მეცნიერი. პირველდაწყებითი განათლება ფოთში მიიღო, მაგრამ გიმნაზიის დამთავრება ექსტერნად მოუხდა ქ. ვლადიკავკაზში. 1912 — 1915 წლებში სწავლობდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, შემდეგ დაბრუნდა საქართველოში და შეუდგა შემოქმედებით და საზოგადოებრივ საქმიანობას. ჯერ კიდევ 1913 წელს სტუდენტობისას გამოქვეყნებულმა მისმა მეცნიერულმა ნაშრომმა „ძველი ქართული პოეზია VIII—X სს.“, როგორც ქართული სასულიერო პოეზიის შესწავლის პირველმა ცდამ, ქართული საზოგადოებრიობის დიდი ყურადღება მიიპყრო. აქედან მოყოლებული, იგი შვიდათწლეულის მანძილზე დაუღალავად და უდიდესი ფანატიზმით ემსახურა სამშობლოს. მეცნიერის შრომები ეხება ქართული მწერლობის, კულტურის და ისტორიის საკითხებს. მას ეკუთვნის კაპიტალური ნაშრომი „გიორგი მერჩულე“, რომელშიც გაშუქებულია ქართული მწერლობის მრავალი საკვანძო საკითხი, გაანალიზებულია V—XI საუკუნეების ძველი ქართული პოეზია და თავისებურ ენციკლოპედიას წარმოადგენს.

პავლე ინგოროყვა იმ მკვლევართა რიგებს ეკუთვნის, ვინც საფუძველი ჩაუყარა მეცნიერულ რუსთველოლოგიას და მისი შრომები „რუსთაველი და მისი ეპოქა“, „რუსთველიანა“ ამ დარგის დიდმნიშვნელოვანი შენაძენია. უნდა აღინიშნოს აგრეთვე მონოგრაფიები „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“, „აკაკი წერეთელი“, „ილია ჭავჭავაძე“ და სხვ. საერთოდ მისი ნაშრომების ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანდა. საკმარისია იმის აღნიშვნაც, რომ მეცნიერის თხზულებანი რვა ტომადაა გამოსაცემად მომზადებული.

ფასდაუდებელია პ. ინგოროყვას საზოგადოებრივი მოღვაწეობაც. იგი იყო საქართველოს შწერალთა კავშირის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და მესვეური, მისი გამგეობის უცვლელი წევრი; მწერალთა კავშირის სალიტერატურო ორგანოების („კავკასიონი“, „ახალი კავკასიონი“) ერთ-ერთი დამაარსებელი და მთავარი რედაქტორი. მისი აქტიური მონაწილეობით შეიქმნა გამომცემლობა „ქართული წიგნი“, რომლის მთავარი რედაქტორიც თვითონ იყო. 1925 — 1930 წლებში მისივე ინიციატივით საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში გაიხსნა ხელნაწერთა განყოფილება; რომლის ბაზზეც მოგვიანებით ჩამოყალიბდა ხელნაწერთა ინსტიტუტი.

პ. ინგოროყვას დაუშრეტელი ენერგია და პატრიოტული შემართება ვერ იზღუდებოდა რაიმე ჩარჩოებით. მისი ნახვა შეიძლებოდა სრულიად მოულოდნელ ადგილას სხვადასხვა როლში — მაგალითად 1919 წელს იყო თურქეთთან მოლაპარაკების დროს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის დელეგაციის წევრი. ასევე მას უნდა ვუმაღლოდეთ, რომ მორიგი ვიზაც „უცნობის“ ნაცვლად თბილისის ერთ-ერთ შშვენიერი პროსპექტი ვაჟა-ფშაველას სახელს ატარებს და სხვ.

იოსელიანი დავით გიორგის ძე. 17. VIII. 1894, სოფელი ხვედურეთი, გორის რაიონი — 25. II. 1968, თბილისი.

ქირურგი, პროფესორი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1912 წელს წარჩინებით დაამთავრა თბილისის პირველი გიმნაზია და ჩაირიცხა პეტერბურგის სამხედრო-სამედიცინო აკადემიაში. ქირურგიით სტუდენტობას დაინტერესდა, სადაც გამოჩენილი დასტაჟრისა და მეცნიერის ს. ა. ფიოდოროვის კლინიკაში მუშაობდა. არდადეგებზე თბილისში ჩამოსული ბეჭითი სტუდენტი კი პრაქტიკას გადიოდა ქალაქის პირველი საავადმყოფოს ქირურგიულ განყოფილებაში, რომელსაც მედიცინის დოქტორი ვ. ვ. ვესელოზოროვი განაგებდა. 1917 წელს აკადემიის ასევე წარჩინებით დამთავრების შემდეგ, გაამწესეს მოქმედ არმიაში, სადაც დიდი პრაქტიკა მიიღო.

1920 წელს მუშაობა დაიწყო ასისტენტად თბილისის უნივერსიტეტის სამკურნალო ფაკულტეტის ოპერატიული ქირურგიისა და ტოპოგრაფიული ანატომიის კათედრაზე, რომელსაც დიდი ქართველი ანატომი და ქირურგი ნ. კახიანი განაგებდა. 1928 — 1929 წლებში დ. იოსელიანი მოღვაწეობს ლენინგრადში თავის ყოფილ სასწავლებელში ვ. შეგუენეცკოს ხელმძღვანელობით. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ აირჩიეს სამედიცინო ინსტიტუტის დოცენტად, კითხულობდა ლექციების კურსს ოპერატიულ ქირურგიაში.

1934 წელს დ. იოსელიანმა მუშაობა დაიწყო თბილისის სასწრაფო დახმარების ქირურგიული განყოფილების გამგედ, რომელიც 1947 წლამდე ოპერატიული ქირურგიისა და ტოპოგრაფიული ანატომიის კათედრის ბაზას წარმოადგენდა. მეცნიერი 1947 წლიდან გარდაცვალებამდე განაგრძდა სამედიცინო ინსტიტუტის ზოგადი ქირურგიის კათედრას. 1940 — 1947 წლებში იყო თბილისის ექიმთა დახელოვნების ინსტიტუტის დირექტორი.

პროფესორი დ. იოსელიანი იკვლევდა ასაკობრივი და ვარიაციული ანატომიის, ანაეროზული ინფექციის და ანტისეპტიკის ტრავმული ანევრიზმის ქირურგიული მკურნალობის საკითხებს. ღვაწლმოსილი მკურნალის დიდ ავტორიტეტზე ისიც მეტყველებს რომ 1954 წლიდან იგი თავმჯდომარეობდა გ. მუხაძის სახელობის ქირურგიულ სამეცნიერო საზოგადოებას. დაჯილდოვებული იყო ლენინისა და შრომის წითელი დროშის ორდენებით, აგრეთვე მედლებით.

იოსელიანი ეგნატე ონისიმეს ძე. 1843, ქუთაისის მაზრა — 1926.

რევოლუციონერ-ხალხოსანი. დაიბადა მღვდლის ოჯახში. სემინარიის დამთავრების შემდეგ სწავლა განაგრძო პეტერბურგის სამიწათმოქმედო ინსტიტუტში. მეტად ბეჯითი და შრომის მოყვარე ახალგაზრდა საფუძვლიანად დაეუფლა მეცნიერების სხვადასხვა დარგს, განსაკუთრებით ფილოსოფიას და სოციოლოგიას. კარგად იცოდა რამდენიმე უცხო ენა. ღრმა განსწავლულობით მან დიდი ავტორიტეტი მოიპოვა სტუდენტთა შორის.

იმხანად პეტერბურგში არსებობდა რამდენიმე ხალხოსნური წრე (მათ შორის „ქართველთა წრე“) რომლებშიც გაერთიანებული იყვნენ ძირითადად სტუდენტები. ერთ-ერთი წრე იყო „კავკასიელთა რევოლუციური წრე“, რომელსაც ეგნატე იოსელიანი ხელმძღვანელობდა. აქ უმრავლესობას ქართველები შეადგენდნენ. ამ წრიდან გამოსულები შემდგომ აქტიურად მონაწილეობდნენ მოსკოვის, ვლადიმირის, კიევის, თბილისის, ქუთაისის და სხვა გუბერნიების ხალხოსნური წრეების პრაქტიკულ რევოლუციურ საქმიანობაში.

სამშობლოში დაბრუნებისთანავე ე. იოსელიანმა შემოიკრიბა მოსწავლე ახალგაზრდობა, მათგან შეადგინა რაზმები, რომელთაც უზვად ურიგებდა რევოლუციურ ლიტერატურას პირადი ბიბლიოთეკიდან, აძლევდა რჩევა-დარიგებას. მის ბინაში ხშირად მართებოდა თათბირები და კრებები, სადაც შეიქმნა საიდუმლო წრე. მან კავშირი გააბა ამიერკავკასიის სხვადასხვა კუთხეში მცხოვრებ

რევოლუციურ ახალგაზრდობასთან და დაეხმარა მათ წრეების ჩამოყალიბებაში. ამით ე. იოსელიანმა დიდი ავტორიტეტი მოიპოვა. „რევოლუციის პაპას“ ემორჩილებოდა კავკასიის ყველა რევოლუციური წრე და მის გარეშე არ წყდებოდა არც ერთი საკითხი. მისი ასეთი აქტივობა არ გამოჩენია ხელისუფლებას. 1876 წელს იგი დააპატიმრეს და გადაასახლეს, საიდანაც 80-ან წლებში დაბრუნდა.

ხალხოსნური მოძრაობის კრახის შემდეგ სხვებთან ერთად ე. იოსელიანმაც განიცადა ევოლუცია და ხელი აიღო საიდუმლო-რევოლუციურ საქმიანობაზე და პოლიტიკური ბრძოლის ასპარეზს თანდათან ჩამოსცილდა. 1900-ანი წლებიდან თბილისში მოღვაწეობს, კავკასიის სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების მდივანია.

იოსელიანი ნიკოლოზ (ჯეგბე) პავლეს ძე. 1. VIII. 1894, სოფელი კვათანა, აბაშის რაიონი — 9. III, 1928, თბილისი.

მეცნიერ-ზოოტექნიკოსი. დაწყებითი განათლება მიიღო მშობლიური სოფლის სკოლაში. მალე ოჯახი გადავიდა თბილისში და ყმაწვილმა სწავლა განაგრძო ქართულ გიმნაზიაში. 1915 წელს შევიდა ხარკოვის სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში, რომელიც ვერ დაამთავრა ჯარში გაწვევის გამო. დემობილიზაციის შემდეგ სწავლასმოწყურებული ახალგაზრდა გერმანიაში გაემგზავრა და ჩაირიცხა ბონის აგრონომიულ აკადემიაში რომელიც დაასრულა 1921 წელს პირველი ხარისხის სწავლული აგრონომის წოდებით. შემდეგ სადოქტორო დისერტაციის მოსამზადებლად გადავიდა ქ. პალეში. აქ, ცნობილ პროფესორ ფროლიხთან წლინახევრის ნაყოფიერი მუშაობის შემდეგ წარმატებით დაიცვა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხი.

ჯ. იოსელიანი ერთ ხანს დარჩა გერმანიაში და მუშაობა განაგრძო ზოოლოგიის ცნობილ სპეციალისტთან პროფესორ გეკერთან. 1923 წელს სამშობლოში დაბრუნებული ღრმადგანათლებული ინტელიგენტი მიიწვიეს აგრონომიული ფაკულტეტის დოცენტად, მიანდვეს ზოოტექნიკის კათედრა, ხოლო შემდეგ სათავეში ჩაუდგა მის მიერვე დაარსებულ შინაურ ცხოველთა მომშენებლობისა და გენეტიკის კათედრას. იგი ფართო მეცნიერულ მუშაობას ეწეოდა მუხრანის სასწავლო მეურნეობაში, კათედრის სასწავლო-ექსპერიმენტულ ჯოგებში საფუძვლიანად შეისწავლა ცხოველთა ადგილობრივი ჯიშების გენოფონდი, ადგილობრივ ჯიშებთან შემოყვანილი ჯიშების შეჯვარება-შეჯუებისა და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები.

1927 წელს ჯ. იოსელიანი გადაიყვანეს საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის დირექტორის მოადგილედ, სადაც სამეცნიერო საქმიანობას განაგრძობდა იქვე, მუზეუმის ზოოლოგიის განყოფი-

ლებაში: სამწუხაროდ 'ნაადრევად შეწყდა დიდი იმედების მომცემა მეცნიერის სიცოცხლე.

იოსელიანი პლატონ ეგნატეს ძე. 18. XI. 1809, თბილისი — 15. XI. 1875, თბილისი.

ისტორიკოსი, პედაგოგი. პლატონის მამა, ეგნატე ონისიმეს ძე. იყო გიორგი მეთორმეტის კარის მღვდელი. ამიტომ ყმაწვილი იზრდებოდა იმდროინდელი მაღალი საზოგადოების გარემოცვაში და ზოგჯერ იმ ინტერესთა სფეროში, რაც ამ საზოგადოებას ამოძრავებდა. აქ ტრიალებდნენ პოეტები, მწერლები, მეცნიერები, ფოლოსოფოსები, ბატონიშვილები და სხვ. განათლებაც ჩინებული მიიღო — წარმატებით დაასრულა თბილისის სასულიერო სემინარია და ჩაირიცხა პეტერბურგის სასულიერო აკადემიაში. აკადემია პლატონმა 1832 წელს დაასრულა. მაგრამ სამშობლოში სამი წლის შემდეგ დაბრუნდა, მაგისტრის ხარისხით. იმავე წელს დაინიშნა თბილისის სასულიერო სემინარიაში ფიზიკისა და ფილოსოფიის მასწავლებლად. მოგვიანებით, პარალელურად, მასწავლებლობს ამიერკავკასიის ქალთა ინსტიტუტში და მათემატიკას ასწავლიდა ნერსისიანთა სომხურ სემინარიაში. კარგად იცოდა სომხური, თარგმნა კიდევ ისტორიული თხზულებანი. ამავე პერიოდში პლატონმა გამოცა საყოლო სახელმძღვანელოები, კალენდრები, სამეცნიერო მიზნით იმოგზაურა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, საბერძნეთში, მოინახულა ათონის ივერთა მონასტერი, შეკრიბა დიდი საინტერესო მასალა, რომლებიც გამოიყენა თავის მრავალრიცხოვან მეცნიერულ შრომებში.

განსაკუთრებით აღნიშვნის ღირსია მისი თხზულება „ცხოვრება მეფისა გიორგი მეცამეტისა“. პლატონ იოსელიანმა დიდი ღვაწლი დასდო ძველი ქართული ლიტერატურული ძეგლების გამოცემის საქმეს. მისი რედაქტორობით გამოქვეყნდა ჩაბრუნების, შავთელის, იოსებ თბილელის, ტიმოთე გაბაშვილის, ანტონ კათალიკოსის და სხვათა ნაწარმოებები. აღსანიშნავია, რომ 1845 — 1850 წლებში იგი რედაქტორობდა გაზეთ „ზაკავკასკი ვესტნიკს“, სადაც აქვეყნებდა მრავალ მასალას საქართველოს ისტორიის საკითხებზე.

მისმა მრავალმხრივმა მოღვაწეობამ დიდი გავლენა იქონია XIX საუკუნის ქართული ისტორიული მეცნიერების განვითარებაზე. იგი ერთ-ერთი პირველი იყო, ვინც ჩაიწერა და გამოსცა ქართული ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები („ანდაზები და გამოცანები“ 1839 წ.), რითაც თაობებს შემოუწახა ხალხური სიბრძნის მარგალიტები.

ირემაძე:— ჩაჩავა ნინო ნიკოლოზის ასული. 25. XII 1917, თბილისი — 21. VII. 1989 თბილისი.

პროფესორ ნიკოლოზ ჩაჩავას მეუღლე. დაიბადა ამიერკავკასიის წყალთა მეურნეობის ინსტიტუტის დირექტორის ოჯახში. 1934 წელს დაამთავრა ილია ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის მესამე საცდელ-საჩვენებელი სკოლა (დღევანდელი 23-ე), სწავლა განაგრძო თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის სამკურნალო ფაკულტეტზე, რომელიც 1939 წელს დაასრულა. მუშაობდა ქალაქის II სამშობიარო საავადმყოფოში ექიმ-გინეკოლოგად. ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას სხვადასხვა სამედიცინო სასწავლებლებში. იყო თვითნასწავლი მხატვარი. მონაწილეობდა როგორც რესპუბლიკურ ასევე საკავშირო გამოფენებში. ჰქონდა სამი პერსონალური გამოფენა. გაფორმებული აქვს მეუღლის მონოგრაფიები და სახელმძღვანელოები. იყო შრავალმხრივ განათლებული მანდილოსანი. კარგად ეტყვეოდა საზღვარგარეთის ლიტერატურის, თეატრის, ხელოვნებისა და კინოს ისტორიის კარდინალურ საკითხებში, გატაცებული იყო პოეზიით, მიღებული ჰქონდა მუსიკალური განათლება და იყო კლასიკური მუსიკის საინტერესო შემსრულებელი.

ირემაძე ქეთევან ნიკოლოზის ასული. 8. IX. 1912, თბილისი — 19. VIII. 1945, თბილისი.

მწერალი, მთარგმნელი. 1931 წელს წარმატებით დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი და დაიწყო ლიტერატურული მოღვაწეობა. ხალას ნიჭთან ერთად იგი დაჯილდოვებული იყო გასაოცარი შრომისმოყვარეობით. სწორედ ამან შეაძლებინა იმ დიდი საქმის ხორცშესხმა, რომლითაც მკითხველი გაეცნო რუსი და ევროპელი კლასიკოსების ქმნილებებს. მან ქართულად აამეტყველა აბატ პრევოს „მანონ ლესკო“, ბალზაკის „ოცდაათი წლის ქალი“, დიდროს „რამოს ძმისწული“, მერიმეს „კარმენი“, დიუმას „ქალი კამელიებით“, კოსტანის „ადოლფი“, ტინიანოვის „კიუხლია“ და სხვ. ქართულიდან რუსულად თარგმნა ე. ნინოშვილის მოთხრობები.

ქეთევან ირემაძეს ჰქონდა ორიგინალური ნაწარმოებები. სამწუხაროდ, მას არ დასცალდა ისტორიული რომანის „ქეთევანის“ დამთავრება, რომლისათვის მასალების მოძიებასა და მოშუადებას დიდი დრო და ენერგია შეაღია. აღსანიშნავია მისი კვლევითი საქმიანობაც. მას აქვს საგულისხმო მონოგრაფიები და გამოკვლევები ბარბარე ჯორჯაძეზე, ნინო ორბელიანზე, ეკატერინე გაბაშვილზე

(ცალკე წიგნში „ლიტერატურული მედალიონები). კოლა ლამთათიძეზე, შიო არაგვისპირელზე და სხვა.

იშხნელი — დეცაძე თამარ ალექსანდრეს ასული. ჩხ. დაბატება.

იშხნელი — ყაუჩხიშვილი თამარ ნიკოლოზის ასული. 9. I. 1896, სოფელი არადეთი, გორის რაიონი — 24. IX. 1975, თბილისი.

აკადემიკოს სიმონ ყაუჩხიშვილის მეუღლე. 1913 წელს ოქროს მედალზე დამთავრა გორის ქალთა გიმნაზია და იმავე წელს ოდესის (ნოვოროსიის) უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე შევიდა, რომელიც ასევე წარმატებით დაასრულა 1917 წელს. სამშობლოში დაბრუნდა და მუშაობა დაიწყო თბილისის ქალთა ქართულ სემინარიაში მასწავლებლად.

1918 წელს თ. იშხნელმა ოქორწინა ს. ყაუჩხიშვილზე.

ინტერესმოკლებული არაა მისი ოჯახის ბედი. ნიკოლოზ სიმონის ძე იშხნელსა და ნინო კირილეს ასულ ფაველნიშვილს თამარის გარდა ჰყავდათ ოთხი ვაჟი და ერთი ქალი. გიორგი იყო ცნობილი მსახიობი არადელი — იშხნელი, მიხეილი — ექიმი. ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიისა და პარტიტეტული კომიტეტის წევრი. 1924 წლის აჯანყების ერთ-ერთი მეთაური რისთვისაც რეპრესირებული იქნა. 1934—1938 წლებში იყო მინუსინსკში, რის შემდეგაც უკვალოდ დაიკარგა.

ზაქარია, — ისტორიისა და რუსული ენის მასწავლებელი, 1937 წლის დეკემბერში დააპატიმრეს და დახვრიტეს.

მეფის არმიის პოლკოვნიკი (არტილერისტი) კონსტანტინე აქტიურად მონაწილეობდა 1924 წლის აჯანყებაში, რომლის დამარცხებისთანავე ერთხანს პატიმრობაში ამყოფეს. შემდეგ მუშაობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამხედრო კათედრაზე. 1937 წელს ხელახლა დააპატიმრეს და უკვალოდ გაქრა. უმცროსი და ანა სპეციალობით იყო პედაგოგ-ლოგოპედი.

კავსაძე ვლადიმერ (ლადო) ლონგინოზის ძე. 7. I. 1886. სოფ. ხოვლე — 30. XI. 1953, თბილისი.

მომღერალი. პატარა ლადოსა და მის ძმას, მიხეილს, ბიძამ, გამოჩენილმა მომღერალმა და ლოტბარმა სანდრო კავსაძემ გაუღვიძა სიმღერის სიყვარული. 7 წლისა მიაბარეს თბილისის ერთ-ერთ პანსიონში. სიყმაწვილეში იგი გაიტაცა სპორტმა და სიმღერამ. მას ამეცადინებდა იმხანად თბილისში მცხოვრები იტალიელი მომღერალი ენრიკო ბორჯი. მეორე გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ, გა-
13. ზ. ბაბუნაშვილი, თ. ნოზაძე

ემგზავრა მოსკოვს ეოკალური განათლების მისაღებად, სადაც ჩაირიცხა ოპერეტის თეატრში, მაგრამ მალე გადავიდა მოძრავ საოპერო დასში და გასტროლები დაიწყო რუსეთის ქალაქებში. ამ დასთან ერთად ლელო თბილისსაც ეწვია და საყოველთაო მოწონება დაიმსახურა. ამის შემდეგ ახალგაზრდა მომღერალი დიდი წარმატებით გამოდიოდა პეტერბურგის, კიევის, ტაშენტის თეატრის სცენებზე. 1921 წლიდან მშობლიურ საოპერო თეატრშია, სადაც ასრულებს ალფრედის („ტრავიატა“), ალმავიას („სევილიელი დალაქი“), ლენსკის („ევგენი ონეგინი“), ვარსკვლავთმროცხელს („ოქროს მამალი“), კოტეს და საქოს („ქეთო და კოტე“), შოთან („თქმულება შოთა რუსთაველზე“), მალხაზის („დაისი“), მასხარას („დარეჯან ციხერი“) და სხვა პარტიებს.

ლ. კავსადის ლამაზი ლირიული ტენორი და მომხიბლავი სცენიური გარეგნობა უზრუნველყოფდა მის მუდმივ წარმატებას.

ეოკალური კარიერის დასასრულს იგი ხშირად გამოდიოდა ესტრადაზე. 1939 წლიდან საქართველოს ფილარმონიის დირექტორი იყო, ხოლო 1942 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე მუშაობდა სახელმწიფო ცირკის დირექტორად.

ქართულ ხელოვნებაში გაწეული ღვაწლისათვის მომღერალს 1943 წელს მიენიჭა რესპუბლიკის სახალხო არტისტის წოდება, დაჯილდოვებული იყო „მშრომის წითელი დროშისა“ და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

კაკაბაძე დავით ნესტორის ძე. 8 (20). VIII. 1889, სოფ. კუხი, ხონის რაიონი, — 10. V. 1952, თბილისი.

ფერმწერი, გრაფიკოსი, თეატრისა და კინოს მხატვარი, ხელოვნების მეცლევარი და გამოგონებელი

ქუთაისის გიმნაზიის მოსწავლე იყო, როდესაც გაიტაცა ხატვამ. მისი პირველი ნამუშევრები გამოაქვეყნა ჟურნალმა „საქართველომ“. 1909 — 1916 წწ. სწავლობდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტზე პარალელურად, — მხატვარ ლ. დიმიტრიევ-კავკაზსკის სტუდიაში, სადაც შეითვისა რეალისტური ხელოვნების მხატვრული პრინციპები, როგორც ხატვის, ასევე ფერწერის დარგში, ისმენდა ლექციებს ხელოვნების ზოგადი ისტორიიდან; სისტემატურად ესწრებოდა აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე ნ. მარისა და ივ. ჯავახიშვილის ლექციებს. ეს უკანასკნელი წარმართავდა ქართველ სტუდენტთა სამეცნიერო წრის მუშაობას, რომელიც მიზნად ისახავდა ქართველი ხალხის ისტორიული წარსულის შესწავლას. ამ წრეში დ. კაკაბაძემ წაიკითხა ორი მოხსენება: „ძველი ქართული ოქრომჭედლობის ძეგლების

მხატვრული დეკორი“ და „ბექა ოპიზარის შემოქმედება“. უკვე ახალგაზრდა შემოქმედის ამ პერიოდის ნამუშევრებს აჩნია ნოვატორობის დალი. მან შექმნა მონუმენტურ-დოკუმენტური ტილოების ფართოდ განზოგადებული სახეები გარკვეული სიმბოლოების ელემენტებით. ეს მოასწავებდა ქართულ ფერწერაში ახალი ეტაპის დასაწყისს. შოუხედავად ამისა მხატვარი კვლავ ძიებაშია და ილტვის ცოდნის გაღრმავებისაკენ, მონაწილეობს გამოფენებში.

უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ ერთ ზანს დ. კაკაბაძე სამხედრო სამსახურშია, შემდეგ ბრუნდება სამშობლოში და თბილისის პირველ გიმნაზიაში ასწავლის ბუნებისმეტყველებასა და ხატვას. 1919 წელს ხანგრძლივი ვადით მიემგზავრება პარიზს. აქ იგი ეცნობა მუზეუმებს. დიდი ყურადღებით სწავლობს შუა საუკუნეების ხელოვნებას. აღსანიშნავია, რომ დავით კაკაბაძე მუშაობდა ბიზანტიური ხელოვნების ცნობილი ფრანგი სპეციალისტის გ. მილეს ხელმძღვანელობით ქართულ-ბიზანტიური ხელოვნების ურთიერთობის საკითხებზე, შეაგროვდა და დაამუშავა საგულისხმო წესდარწმობითი მასალა, რომელიც მოხსენებათ წაიკითხა გ. მილეს სემინარში.

დ. კაკაბაძეს პარიზში ისეთ დროს მოუხდა ყოფნა, როცა ხელოვნების ამ მექაში, იღვწოდნენ მსოფლიოს კულტურის გიგანტები, როცა პიკასომ, ლევემ, მატისმა, დერენმა და სხვებმა ახალი მხატვრობის ტრაქტატი აღიარეს; ასეთ სიტუაციაში ძალზე ძნელი იყო საკუთარი სიტყვის თქმა, მაგრამ დავითმა ეს შეძლო. თვითმყობადობის შენარჩუნების წყალობით იგი თანდათან იხვეჭს პოპულარობას პარიზის სალონებში. იქაური პრესა აღნიშნავდა, რომ დავით კაკაბაძემ ევროპულ ნიადაგზე აღმოცენებულმა მხატვარმა საოცარი სიფაქიზით გაითვისა მსოფლიო კულტურის საუკეთესო ძეგლები. ამიტომ მხატვრის ხელოვნება გაცდა საფრანგეთის საზღვრებს. 1926 წელს ნიუ-იორკში, „ბრუკლინ-მუზეუმში“ მოწუობილ თანამედროვე ხელოვნების გამოფენაზე საკმაოდ ფართოდ იყო წარმოდგენილი მისი ნამუშევრები. აღსანიშნავია, რომ ამ გამოფენისადმი მიძღვნილ კატალოგის ფორზაცზე აღბეჭდილია დ. კაკაბაძის ქანდაკება. მისი ეს ნაწარმოები ამჟამად ინახება იელს უნივერსიტეტის მუზეუმში.

დ. კაკაბაძემ პარიზში გამოსცა თეორიული ხასიათის წიგნი სახელით ხელოვნების პრობლემებზე, სადაც ვრცლად და ფრიალ საინტერესოდ გასწარტა თანამედროვე მოდერნისტული მხატვრობის სხვადასხვა ხასიათი. აღსანიშნავია, რომ წმინდა თეორიული ნაშრომების გარდა, რომელიც გამოაქვეყნა მხატვარმა პარიზში ქართულ და ფრანგულ ენებზე, იგი ინტენსიურად მუშაობდა სტერეოკინოს

გამოგონებაზე, რაზედაც ევროპის რამოდენიმე ქვეყანაში მიღებული აქვს პატენტი.

1927 წელს დაბრუნდა სამშობლოში, სადაც კ. მარჯანიშვილმა მიიწვია მხატვრად. მან გააფორმა სპექტაკლები: „პოპლა, ჩვენ ვცხოვრობთ“, „ყვარყვარე თუთაბერი“, „ნინოშვილის გურია“, „სამანიშვილის დედინაცვალი“, „კოლმეურნის ქორწინება“, და სხვ.

დ. კაკაბაძემ თავისი წვლილი შეიტანა კინოს მხატვრობაში: „ჩემ შუანთე“ (რეჟ. მ. კალატოზიშვილი), „დაცარგული სამოთხე“ (რეჟ. დ. რონდელი), „პოეტის აკვანი“ (რეჟ. კ. პიპინაშვილი). 1934 წელს მხატვარმა თვითონ გადაიღო ფილმი „ძველი ქართული ძეგლები“.

1929 — 1934 წლებში იგი თბილისის სამხატვრო აკადემიის პროფესორია, სადაც თავის მდიდარ გამოცდილებას უზიარებს ახალგაზრდობას. თუმცა 1950 წელს მას მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, ძნელბედობამ თავისი უარყოფითი კვალი დაამჩნია მის ცხოვრებას. მან ვერ იგრძნო ეს სიყვარული და დაფასება, რისი ღირსიც იყო ეს უნიკალური ნიჭის ადამიანი, „მსოფლიო მნიშვნელობის უბრწყინვალესი შემოქმედი, ფილოსოფოსი და ახალი მხატვრული აზროვნების ერთერთი შემქმნელი და ფუძემდებელი — სასიქადულო მამულიშვილი“ (ლ. გულიაშვილი).

დ. კაკაბაძე თავდაპირველად დაცრძალებს ვაკის სასაფლაოზე და მხოლოდ თერთმეტი წლის შემდეგ 1963 წლის დეკემბერში ქართული საზოგადოებრიობის დაჟინებით მოთხოვნით მისი ნეშტი გადმოასვენეს დიდუბეში. საფლავი გაკეთებულია დავით კაკაბაძისათვის დამახასიათებელი მოდერნისტული მანერით მხატვარ დუდა გაბაშვილის მიერ.

კაკაბაძე ვასილ მიხეილის ძე. 7. X. 1888, ხონი — 10. III. 1968, თბილისი.

მეცნიერი, ქიმიკოსი, მეცნიერების დოქტორი, პროფესორი. დაწყებითი განათლება მიიღო ხონში, შემდეგ სწავლა განაგრძო როსტოვის საშუალო ტექნიკურ სასწავლებელში, ხოლო 1909 — 1916 წლებში ხარკოვის ტექნოლოგიური ინსტიტუტის სტუდენტია. ამ ხანებში აქტიურად მონაწილეობს სტუდენტურ მოძრაობაში, თანამშრომლობს ქართულ პრესაში.

ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ ვ. კაკაბაძე მუშაობას იწყებს სამხედრო გზების მშენებლობაზე ერწარუმის რაიონში. 1918 წლიდან საქართველოშია და მთელ ძალისხმევას ახმარს ჩვენში ტექნიკური განათლების სათანადო დონეზე დაყენების საქმეს; სათავეში

ულგას ამიერკავკასიის პირველ ტექნიკურ სასწავლებელს, არის საქართველოს ტექნიკური საზოგადოების მდივანი. მისი აქტიური მონაწილეობით გაიხსნა თბილისის უნივერსიტეტში პოლიტექნიკური ფაკულტეტი, რომელიც 1929 წელს გამოეყო და გაფორმდა ინდუსტრიულ ინსტიტუტად. აქ იგი 15 წელიწადს ქიმიურ-ტექნიკურ ფაკულტეტს ხელმძღვანელობდა როგორც დოცენი, ხოლო სამი ათეული წლის მანძილზე განაგებდა კათედრას.

ვასილ კაკაბაძის მეცნიერული შემეცნიერება 250-ზე მეტ შრომას მოიცავს, ამსათანავე იყო საქართველოში ტექნიკური აზროვნების აქტიური პროპაგანდისტი და დიდი პოპულარიზატორი. კერძოდ მეცნიერის ქმედითი მონაწილეობით დაარსდა პირველი ქართული ტექნიკური ხასიათის ჟურნალი „ტექნიკა და ცხოვრება“; რომლის პირველი რედაქტორიც თვითონ იყო. დიდა ე. კაკაბაძის ღვაწლი ქართული ტექნიკური ცნებების შემუშავებაში. იგი იყო ქართული ტექნიკური ტერმინოლოგიის კომისიის თავმჯდომარე, შემდგომ კი ყველა დარგობრივი თუ სხვა ტექნიკური ტერმინოლოგიური კომისიების უცვლელი წევრი.

1938 წლიდან გარდაცვალებამდე ე. კაკაბაძე უცვლელად თავმჯდომარეობდა დ. მენდელეევის სახელობის საკავშირო ქიმიური საზოგადოების რესპუბლიკურ გამგეობას. გამოჩენილ მეცნიერს მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენითა და მედლებით.

ე. კაკაბაძე პოლიკარპე მალხაზის ძე. 23. II. 1893, სოფელი კუხი, ხონის რაიონი — 15. X. 1972, თბილისი.

დრამატურგი, საზოგადო მოღვაწე. სწავლა დაიწყო ბათუმის გიმნაზიაში, შემდეგ გადავიდა და დამთავრა ქუთაისის გიმნაზია. პირველმა მსოფლიო ომმა არ მისცა უცხოეთში უმაღლესი განათლების მიღების საშუალება. დაჩა სამშობლოში და თვითგანათლებას დაეწაფა. გამოჩენილ მხატვარ დავით კაკაბაძესთან ერთად საფუძველი ჩაუყარა და 1918 წელს გამოსცა ქართული პერიოდულ პრესის ისტორიისათვის მნიშვნელოვანი ლიტერატურულ-მხატვრული ჟურნალი „შვიდი მნათობი“, სადაც დაიბეჭდა თავისი პირველი დრამატული ნაწარმოებები.

აღსანიშნავია, რომ ჯერ კიდევ უცნობი დრამატურგის ე. კაკაბაძის პიესა 1917 წელს რეჟისორმა ალექსანდრე წუწუნავამ დადგა აბოხოქრებულ ბაქოში, რამაც დიდი აღფრთოვანება და მოწონება დაიმსახურა. ამას მოჰყვა სხვა პიესებიც: „სამი ასული“, „ძველი დაფები“ და „ლისაბონის ტუსალები“, რომელმაც პირველი დრ-

დი წარმატება მოუტანა ავტორს. ეს მოხდა კოტე მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით, რაც შემდგომ ბედნიერად დაეკვება ახალგაზრდა შემოქმედს და დაგვირგვინდა ქართული კომედიოგრაფიისა და თეატრალური ხელოვნების ისეთი შედეგებით, როგორიცაა „ყვარუყვარე თუთაბერი“. ამას მოჰყვა „კოლმეურნის ქორწინება“ და „კახაბერის ხმალი“. სამივე ამ პიესამ ქართული კომედიოგრაფია აიყვანა იმ სიმაღლეზე, რომელზედაც არასოდეს მდგარა ჩვენს სიბერეკაზმულ მწერლობაში.

მაგრამ, უპირველესი კომედიოგრაფი ჩინებული ტრაგედიების ავტორიც იყო — „მეფე ვახტანგ პირველი გორგასალი“, „მეფე ბაგრატ მეშვიდე“ და „მეფე დიმიტრი თავდადებული“ ამის ჩინებული მაგალითებია.

პოლიკარპე კაკაბაძე მეტად პროდუქტული დრამატურგი იყო, მისი მრავალი პიესა იღვებოდა ქართულ თეატრში. გარდა ამისა, მან რუსულიდან თარგმნა რამდენიმე პიესა, დაწერა კინოსცენარი „ქალი ხიდობანიდან“, კინოში აამეტყველა მისი „ყვარუყვარე“ (რეჟისორი დევი აბაშიძე).

სახელოვანი მწერალი ვალმოხდილი წავიდა წუთისოფლიდან მას მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით.

კაკაბაძე სარგის ნესტორის ძე. 10 X. 1986, სოფ. კუხი, ზონის რაიონი, — 2. IV. 1967, თბილისი.

ისტორიკოსი, ფილოლოგი, პედაგოგი და ქართული კულტურის დიდი მოამაგე. 1905 წელს დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და ევროპაში გაემგზავრა, ჩაირიცხა ვენის უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტზე ისტორიის განხრით. ხელმოკლეობამ აიძულა იგი 1907 წელს გადმოსულიყო პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლურ ენათა ფაკულტეტის ქართულ-სომხურ განყოფილებაზე.

უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ 1910 წელს, ბრუნდება სამშობლოში და ეწევა დაუცხრომელ პედაგოგიურ და სამეცნიერო მოღვაწეობას — კითხულობს ლექციებს თბილისის ქალთა უმაღლეს კურსებზე და გიმნაზიებში, თანამშრომლობს კავკასიის ისტორიულ-არქეოლოგიურ ინსტიტუტში, საქართველოს ისტორიულ არქივში, სიძველეთა დაცვის კომიტეტში. ს. კაკაბაძის უშუალო ხელმძღვანელობით ისტორიულ არქივში თავმოყრილ იქნა 6 მილიონამდე საარქივო საქმე. ხშირად ეს დიდი რისკის ფასად ხდებოდა. მაგალითად, მან ჩრდილოეთ კავკასიაში მიაგნო გზაში ჩაჩენილ

მატარებულს და 3 ვაგონი ძვირფასი საარქივო დოკუმენტებით თბილისში დააბრუნა; დიდი ამაგი დასდო ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის ჩამოყალიბებისა და ფონდების გამდიდრების საქმეს. მან დაღუპვისაგან იხსნა ქართული ხელოვნების არაერთი ნიმუში ეკლესია-მონასტრების განძეულობიდან.

მრავალმხრივია, სარგის კაკაბაძის მეცნიერული მემკვიდრეობა. მან გამოაქვეყნა შრომები საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ისტორიის, დამხმარე ისტორიული დისციპლინების, ფილოლოგიისა და ტექსტოლოგიის საკვებზე. მისი რედაქტორობით გამოცა „ვეფხისტყაოსანი“, „თამარისანი“, „აბდულმესიანის“, „ამირანდარეჯანისანი“ ვრცელი გამოკვლევებით. ს. კაკაბაძის მეცნიერული ინტერესების სფეროში შედიოდა აგრეთვე, ეთნოგენეზისის, ისტორიული გეოგრაფიისა და დემოგრაფიის საკითხები.

ფართოდაა ცნობილი ს. კაკაბაძის პედაგოგიური მოღვაწეობა საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში. იგი ლექციებს კითხულობდა რესპუბლიკის თითქმის ყველა პედაგოგიურ ინსტიტუტში, იყო ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ერთ-ერთი დამაარსებელი.

კაკაბაძე საურმაგ სარგისის ძე. 2. VI. 1928. თბილისი — 23. IX. 1977. ლენინგრადი.

ისტორიკოსი, ფილოლოგი 1950 წელს დაამთავრა თბილისის უნივერსიტეტის დასავლეთ ევროპის ენისა და ლიტერატურის ფაკულტეტის ფრანგული განყოფილება, ხოლო 1951 წელს, დაუსწრებლად, ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ისტორიის ფაკულტეტი. მუშაობდა მუზეუმში, ძეგლთა დაცვის სამმართველოში და სხვ.

1960 წელს სამუშაოდ მიიწვიეს სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილების კავკასიურ კაბინეტში, სადაც სიცოცხლის ბოლომდე იმოღვაწა, გახდა აღიარებული კავკასიოლოგი, შესწავლნავე წყაროთმცოდნე, არქეოგრაფი, პალეოგრაფი. მან ერთ-ერთმა პირველმა მიაქცია ყურადღება ქართული საისტორიო ძეგლების ტექსტოლოგიურ კვლევას, შეისწავლა და გამოსცა XI—XIX საუკუნეთა 720 ქართული ხელნაწერი დოკუმენტი, რომლებშიც მრავალი უნიკალური საბუთია.

დიდი ღვაწლი მიუძღვის საურმაგ კაკაბაძეს ქართული საისტორიო მწერლობის ძეგლთა რუსულად თარგმნის საქმეში. მან რუს საზოგადოებას გააცნო ლეონტი მროველისა და ჭუანშერის თხზულებანი, „ძეგლი ერისთავთა“ და სხვა მრავალი.

კალანდაძე ლავროსი გიგლოს ძე. 23. XII. 1903, სოფელი ხიდ-სთავი, ჩოხატაურის რაიონი — 1. V. 1977, თბილისი

კრიტიკოსი, მწერალი. პირველდაწყებითი განათლება სოფლის სკოლაში მიიღო. შემდეგ სწავლობდა ჩოხატაურის გიმნაზიაში, ხოლო მოგვიანებით 1930 — 1933 წწ. მოსკოვში წითელი პროფესორის ენის, ლიტერატურისა და ხელოვნების ინსტიტუტში.

ლ. კალანდაძე ადრე შეუდგა შრომით და საზოგადოებრივ საქმიანობას, მაგრამ მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრება ლიტერატურის სამსახურს შეაღია. იყო მწერლობის ისტორიკოსიც, კრიტიკოსიც და თეორეტიკოსიც. კვლევის ინტერესები მოიცავდა, როგორც კლასიკოსთა, ასევე უახლესი ლიტერატურული ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს მოვლენებს, თანამედროვე ახალგაზრდების შემოქმედებას. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი ლიტერატურულ-კრიტიკული წერილები კ. ლორთქიფანიძის, ა. აბაშელის, გ. ქუჩიშვილის, ლ. ქიაჩელის, პ. იაშვილის, კ. გამსახურდიას, ი. გრიშაშვილის, ს. ჩიქოვანის, გ. ტაბიძის, ა. მირცხულავას და სხვათა შემოქმედებაზე. მისი ნაკვეთი ნ. ბარათაშვილის შესახებ გამოიცა რუსულ, ინგლისურ, გერმანულ, ფრანგულ და სხვა ენებზე. კრიტიკოსის კალამს ეკუთვნის აგრეთვე ლიტერატურის თეორიისა და ესთეტიკური პრობლემებისადმი მიძღვნილი ვრცელი და ღრმაშინაარსიანი გამოკვლევები. დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

კალანდაძე გულდა კარლოს ძე. 29. VIII. 1932, თბილისი — 15. VIII. 1974, თბილისი.

მხატვარი, მოქანდაკე, საქართველოს დამსახურებული მხატვარი. 1957 წელს დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემია. იყო მრავალფეროვანი შემოქმედი. მისი ნიჭი და ინდივიდუალიზმი გამოვლინდა ფერწერასა და გრაფიკაში, მაგრამ ხელოვანის სტიქია ქანდაკება იყო. პლასტიკურობის გრძნობა მას დედის, თამარ აბაქელიასაგან გამოჰყვა და თავისი ხანმოკლე შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე სულ ჩვიდმეტი სკულპტურული კომპოზიციის შექმნა მოახწრო, რომელშიც სრულად გამოვლინდა მისი შემოქმედებითი პოტენციალი — ფორმის გრძნობა, დახვეწილი პროპორციები: ასეთებია — „ყურძნის მტევანი“, „განთიადი“, ბიკვინთის საკურორტო კომპლექსისათვის შექმნილი სკულპტურული ჯგუფი „ოჯახი“, მონუმენტური რელიეფი სასტუმრო „ივერიისათვის“, კავკასიის გმირული დამცველებისათვის ყარაჩაი-ჩერქეზეთის ავტონომიურ ოლქში დადგმული მემორიალური ანსამბლი.

ამ უკანასკნელისათვის გ. კალაძეს ერთ-ერთ პირველს მიენიჭა საქართველოს ლენინური კომკავშირის პრემია.

აქვე უნდა აღინიშნოს მხატვრის ნამუშევრები წიგნის გრაფიკაში. მან დაასურათა 30-მდე წიგნი, დაგვიტოვა რამდენიმე ათეული ფერადი, 300-მდე შავ-თეთრი და შერეული ტექნიკით შეკრულებული ილუსტრაცია.

ადრე წასულმა კაცმა ბევრი განუხორციელებელი ოცნება გაიყოლა თან. ვერ მოასწრო „ლურჯა ცხენების“ ფონზე თავისი საყვარელი მგოსნის გალაკტიონის ძეგლის ხორცმცხსმაც. მძიმე ავადმყოფი დამუცხრომლად შრომობდა და სიკვდილის წინა დღესაც სამომავლო გეგმებს ადგენდა. თუმცა არ დასცალდა მათი გამხორციელება, იგი მაინც განაგრძობს სიცოცხლეს თავისი შესანიშნავი შემოქმედების ნაყოფით.

კალაძე კარლო რაფლენის ძე. 16. III. 1907, სოფელი ეწერი (ჭიჭუბანი), სამტრედიის რაიონი — 10. XII. 1988, თბილისი. პოეტი, დრამატურგი. პირველი ლექსები გამოაქვეყნა 1920 წელს არალეგალურ პრესაში კაკი ეწრელის ფსევდონიმით. 1924 წელს რედაქტორობდა ჟურნალ „პროლემაფს“. 1927—1930 წლებში იყო მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის დირექტორი. 1931 წელს მისი ინიციატივით ქუთაისში დაარსდა ლიტერატურული გაზეთი „სიტყვა და საქმე“. იგი იყო 1924 წელს ჩამოყალიბებული ახალგაზრდა პროლეტარული მწერლების ორგანიზაციის ერთ-ერთი დამაარსებელი. მან აქტიური როლი შეასრულა საქართველოს მწერალთა კავშირის შექმნაში, იყო ამ კავშირის პრეზიდუმის წევრი.

კ. კალაძის ადრინდელი ლექსებისათვის დამახასიათებელია რევოლუციური და ეროვნული პათოსი. 30-ან წლებში მისი პოეზიის თემატიკა და იდეურ-მხატვრული სამყარო საგრძნობლად მრავალფეროვანია. ამ პერიოდს ეკუთვნის პოეტის სხვადასხვა თემაზე შექმნილი ნაწარმოებები: პოემა „უჩარღონი“, „მთების ეპოსი“, „ხერთვისის განთიადები“ და სხვ. კ. კალაძე განსაკუთრებული შემოქმედებით გამოეხმაურა დიდ სამამულო ომს. ხანგრძლივად იმყოფებოდა ჩრდილოეთ კავკასიის ფრონტზე და შექმნა ლექსებისა და პოემების წიგნი „შეხედრები ბრძოლის ველზე“.

პოეტის შემოქმედებაში ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი უჭირავს ხალხთა თანამეგობრობის თემას. მისი ნაწარმოებები თარგმნილია უცხო ქვეყნების მრავალ ენაზე. თავის მხრივ კ. კალაძემ ქართულად აამეტყველა რუსული, პოლონური, უკრაინული, აზერბაიჯანული, სომხური და სხვა ხალხების პოეზიის ნიმუშები. მან დიდი

შავი დას.დო ქართულ დრამატურგიას. თეატრში, რომელსაც კ. მარჯანიშვილი ხელმძღვანელობდა, დაიდგა კ. კალაძის პიესები „როგორ?“ და „ხატიჯე“, ხოლო სპექტაკლებს „სოფლის საღამოები“, „სახლი მტკვრის პირას“ წარმატება ხელა რუსთაველის სახელობის თეატრში.

კარლო კალაძეს მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოვებული იყო ოქტომბრის რევოლუციის, სამი შრომის წითელი დროშის და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით, მრავალი მედლით.

კან.დ.ე ლაკი ბიძინა სიმონის ძე. 7. III. 1902, ქუთაისი — 22. V. 1970, თბილისი.

ქიმიკოსი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1924 წელს დაამთავრა თბილისის უნივერსიტეტის აგრონომიული ფაკულტეტი და ასისტენტად დატოვეს პროფესორ პ. მელიქიშვილთან. 1927 წელს ნიჟიერი ახალგაზრდა მიაღლინეს გერმანიაში, სადაც წარმატებით დაამთავრა გეტინგენის უნივერსიტეტის ქიმიური განყოფილება, შემდეგ იქვე გუშაობდა. 1929 წელს ასევე წარმატებით დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია, დაბრუნდა სამშობლოში და სათავეში ჩაუდგა ქიმიის კათედრებს სხვადასხვა ინსტიტუტში. 1935 წლიდან ხელმძღვანელობდა საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ფიზიკური და კოლოიდური ქიმიის კათედრას. 1936 — 1939 წლებში იყო თბილისის პ. მელიქიშვილის სახელობის ქიმიის ინსტიტუტის დირექტორი.

ბ. კანდელაკის შრომებმა ტრიქსოტროპიული გელების სტრუქტურისა და თვისებების შესახებ, მის მიერ წამოყენებული ლაბების კლასიფიკაციამ და სხვამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს კოლოიდური ქიმიის განვითარებაში. მან გამოაქვეყნა ორმოცდაათზე მეტი ნაშრომი ჩვენში და უცხოეთში. იგი როგორც კოლოიდური ქიმიის თვალსაჩინო სპეციალისტი დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა ქიმიკოსთა შორის. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

კან.დ.ე ლაკი ვალერიან ლაზარეს ძე. 19. VII. 1918, სოფელი სუფსა, ლაშჩხუთის რაიონი — 2. IV. 1983, თბილისი.

დრამატურგი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. საშუალო სკოლა ბათუმში დაამთავრა 1936 წელს და იქვე შევიდა პედაგოგიურ ინსტიტუტში ჯერ მათემატიკის, შემდეგ ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. პარალელურად დაუსწრებლად სწავლობდა საჯავშირო იურიდიულ ინსტიტუტში, საბოლოოდ, 1940

წელს დაამთავრა თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი და... ხელი მიჰყო იურისტობას.

იმხანად ბათუმის თეატრს სათავეში ედგა გამოჩენილი ქართველი რეჟისორი არჩილ ჩხარტიშვილი, რომლის მაღალმხატვრულმა სპექტაკლებმა მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრეს ახალგაზრდა იურისტის შემდგომი ცხოვრების გზა. თავი დაანება თავის პროფესიას და ხელი მოჰკიდა მწერლობას. თეატრმა მოიწონა და დადგა ახალგაზრდა დრამატურგის რამდენიმე ნაწარმოები, მათ შორის დიდი სამსახულო ომისადმი მიძღვნილი პიესა „ბაბუა თევდორე“, რომელიც ასევე წარმატებით იდგმებოდა ქიათურის თეატრის სცენაზე.

ამას მოჰყვა „სარუველა“, „შაია წყნეთელი“, „ქართლის ჩორაღდნები“, „ნაკრძალში“, „დრო-24 საათი“, „გრძელი დღე“, „ოქროს საწმისი“, „აიეტი“ და სხვ. დრამატურგს ეკუთვნის აგრეთვე „შაია წყნეთლის“ კინოსცენარი, რომელიც გადაიღო რ. ჩხეიძემ. ფილმს დიდი წარმატება ხელა წილად. მისივე სცენარით განხორციელდა სატელევიზიო დადგმები „მოლოდინი“ და „იხატებოდა სურათი“.

მრავალფეროვანია ვალერიან ჯანდელაქის შემოქმედება. მაგრამ უმთავრესი თემაა სამშობლო და ქართველი ხალხის ისტორია. მისი უანგარო ღვაწლი მშობლიური ლიტერატურის წინაშე აღინიშნა „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

ჯანდელაქი ირაკლი ისაკის ძე. 27. IX. 1901, თელავი — 22. VII. 1970, თბილისი.

კინოდოკუმენტალისტი, საქართველოს სახალხო არტისტი. ახალგაზრდობაში სიმღერით იყო გატაცებული და დაამთავრა კიდეც თბილისის კონსერვატორია 1932 წელს. კინოში გვიან მოვიდა და თითქმის ოთხი ათეული წელი ემსახურა მას. აღსანიშნავია რეჟისორის მიერ სამსახულო ომის პერიოდში შექმნილი ფილმები.

ქართველმა საზოგადოებამ დიდი ინტერესით ნახა მის მიერ ირანში გადაღებული „ფერეიდანელი ქართველები“, რომელსაც დღესაც არ დაუკარგია მნიშვნელობა.

ირაკლი ჯანდელაქმა ქართული დოკუმენტური კინო გაამდიდრა ისეთი ფილმებით, როგორებიცაა: „მტკვრის კვალდაკვალ“, „წელიწადის ოთხი დრო“, „სამგორი“, „ძველი ქალაქის გაზაფხული“, „დიოსკურია“, „იზმირის საერთაშორისო გამოფენა“ და სხვ. ბოლო წლებში ხელოვანი დაუბრუნდა ირანის თემას. იმოგზაურა იქ და შექმნა ფილმები: „თეირანის შთაბეჭდილებები“ და „შირაზი, ის-

პაპანი, პერსეპოლი*. ი. კანდელაკის მრავალი ფილმი აღინიშნა პრემიით.

კანდელაკი ნიკოლოზ ილიას ძე. 9. VII. 1907, სოფელი ბახვი, ოზურგეთის რაიონი — 25. V. 1965, თბილისი.

ლიტერატურათმცოდნე, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. 1929 წელს თბილისის უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ მუშაობას იწყებს ბათუმის საშუალო სპეციალურ სასწავლებელში პედაგოგად და, პარალელურად, ეწევა სამეცნიერო მოღვაწეობას. ამ პერიოდში გამოაქვეყნა თავისი პირველი სამეცნიერო ნაშრომი. 1938 წელს გადმოღის თბილისში და მუშაობს სხვადასხვა თანამდებობაზე, თანამშრომლობს თელავის, ბათუმის, გორის პედაგოგიურ ინსტიტუტში ლექტორად, კათედრის გამგედ.

კანდელაკი ერთი პირველთაგანია, ვინც იკვლევდა ქართული მკვირმეტყველების ისტორიას. ავტორს დიდი პოპულარობა მოუპოვა საინტერესო ნაშრომებმა: „ქართული მკვირმეტყველება. ძეგლები და მასალები“, „ქართული კლასიკური მკვირმეტყველება“, „ქართული მკვირმეტყველება. პირველი ქართველი ორატორები“ და სხვ.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს მისი დახვეწილი ორატორული ხელოვნება და პატრიოტული სულისკეთებით განმსჭვალული ლექციები, რომელიც დიდ როლს ასრულებდა ახალგაზრდობის სამშობლოს სიყვარულის გრძნობით აღზრდის საქმეში.

კანდელაკი ნიკოლოზ პორფილეს ძე. 18. XI. 1889, დაბა კულაში, სამტრედიის რაიონი — 24. VIII. 1970, თბილისი.

მოქანდაკე თანამედროვე ქართული ქანდაკების ერთ-ერთი ფუძემდებელი, პროფესორი. დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და გახდა პეტერბურგის ფსიქონევროლოგიური ინსტიტუტის სტუდენტი. პარალელურად, დავით კაკაბაძესთან ერთად, მეცადინეობდა ლ. დიმიტრიევ-კაკაუზსკის სტუდიაში. თანდათან პოზი სერიოზულ საქმედ ექცა, მაგრამ პირველი მსოფლიო ომის დაწყების გამო იძულებული გახდა დაბრუნებულიყო სამშობლოში. აქ იგი ეწევა შრომითს საქმიანობას, თუმცა შემოქმედებითი ცეცხლი არ განელებია — იწყებს ფიგურების ძერწვას. ნ. კანდელაკის ერთ-მა ასეთმა ნამუშევარმა („მამაკაცის პორტრეტი“) ქართველი შემოქმედებითი ინტელიგენციის ინტერესი გამოიწვია. სპეციალურმა სახელმწიფო კომისიამ აღძრა შუამდგომლობა მთავრობის წინაშე და ნიჭიერი თვითნაწიელი მოქანდაკე პეტერბურგს მიაღწინეს

სამხატვრო აკადემიაში სასწავლებლად. აქ იგი მოხვდა ცნობილი ფრანგი მოქანდაკის ა. ბაიოლის მოწაფე ა. მატვეუთან.

ნ. კანდელაკმა წარჩინებით დაამთავრა აკადემია და 1926 წელს სამშობლოში დაბრუნდა. აქ იგი მოწვეეს სამხატვრო აკადემიაში სხდაც სიცოცხლის ბოლომდე ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. მისი დამსახურებაა, რომ ჩვენში აღიზარდა ნიჭიერ მოქანდაკეთა მთელი თაობები: თ. აბაყელია, ვ. თოფურიძე, შ. მიქატაძე, ე. ამა-შუკელი, მ. ბერძენიშვილი, გ. ოჩიაური, გ. ფირცხალავა და მრავალი სხვ. ნ. კანდელაკის მხატვრული შემოქმედება და პედაგოგიური მოღვაწეობა ორგანულად და ერთმანეთთან დაკავშირებული; მან დაამკვიდრა ჩვენში ფიგურის ძერწვის მაღალი კულტურა, მაგრამ მხატვრის შემოქმედებაში ძირითადად მაინც პორტრეტული ქანდაკებაა. მან შექმნა ფართოდ ცნობილი პორტრეტული ქანდაკებების მთელი გალერეა.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ნ. კანდელაკის დამსახურება ქართული მონუმენტური პლასტიკის ჩამოყალიბება-განვითარების საქმეში. მის მიერ შექმნილი პატარა თუ დიდ ფიგურულ გამოსახულებებში ან პორტრეტულ ნამუშევრებში მკვეთრად იგრძნობა მონუმენტური ფორმა, სადაც მოქანდაკე დიდ მხატვრულ აზრს აქსოვს. ყოველივე ეს ჩვენი პლასტიკური ხელოვნების მიღწევაა და ამიტომ ფასდაუდებელია ამ დიდი შემოქმედის დეაფლი ჩვენი კულტურის ისტორიაში. 1957 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო მხატვრის წოდება.

კ ა ნ დ ე ლ ა კ ი პავლე მაშანტის ძე. 29. 1. 1900, დაბა აბაზა — 18. VIII. 1968, თბილისი.

მსახიობი, ხელოვნების და კულტურის მოღვაწე. დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია, აქვე ეზიარა სასცენო ხელოვნებას. 1920 წელს ჩაირიცხა თბილისის უნივერსიტეტის აგრონომიულ ფაკულტეტზე, 1922 წელს გადადის ა. ფალავას დრამატულ სტუდიაში, რომლის დამთავრების შემდეგ 1924 — 1930 წლებში რუსთაველის თეატრის მსახიობია. ამავე დროს ვოკალურ ხელოვნებას ეუფლება ო. შულგინას ხელმძღვანელობით თბილისის კონსერვატორიაში მონაწილეობს დრამატულ და საოპერო სპექტაკლებში. სწავლას მოწყურებული ახალგაზრდა უბრუნდება უნივერსიტეტს, ამჯერად შედის იურიდიულ ფაკულტეტზე, რომელსაც ამთავრებს 1931 წელს.

1930 წელს პავლე კანდელაკი ადმინისტრაციულ სამუშაოზეა. „საქფილევთის“ დირექტორი, ხელოვნების სამმართველოს უფროსის მოადგილე, კულტსაგანმანათლებლო დაწესებულებათა საქმე-

თა კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე. 1951 — 1952 წლებში პარალელურად ასრულებდა ოპერისა და ბალეტის თეატრის დირექტორის მოვალეობას. შემდეგ რუსთაველის თეატრის, ხოლო 1956 წლიდან გრიბოედოვის თეატრის დირექტორია. ამ პერიოდში პ. კანდელაკი საქართველოს კინემატოგრაფიის, შემდეგ კულტურის მინისტრის მოადგილეცაა.

1962 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე იყო ჩვენი ეროვნული ბიბლიოთეკის დირექტორი. საქმის კარგი მცოდნე, დიდი ენთუზიასტი, უანგარო მამულიშვილი — ასე იცნობდა ჩვენი საზოგადოება პავლე კანდელაკს. იგი დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით. ღირსეულად ატარებდა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდებას.

კ ა პ ა ნ ა ძ ე დაეთ გიორგის ძე. 15. IV. 1898, თბილისი. — 7. III. 1971, თბილისი.

მეცნიერი, ნუმისმატი. დამთავრა გორის კლასიკური გიმნაზია. აქვე ჩაენერგა ისტორიის სიყვარული, დაიწყო ძველი ნივთების, განსაკუთრებით ფულების შეგროვება. ბავშვობის ეს გატაცება დ. კაპანაძემ ცხოვრებისეულ საქმედ აქცია და ნუმისმატიკის დარგში გახდა ავტორიტეტული სპეციალისტი.

1937 წელს დ. კაპანაძე, როგორც უკვე გამოცდილი ნუმისმატი, მიიწვიეს დმანისის, გეგუთის, მცხეთის, გუდარეხის, და ბიჭვინთის ექსპედიციებში. 1939 წლიდან მუშაობას იწყებს საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ნუმისმატიკის კაბინეტში, 1959 წლიდან კი განაგებს ამავე განყოფილებას, რომელიც მეცნიერმა გაამდიდრა უსასყიდლოდ გადაცემული საკუთარი კოლექციით.

1950 წელს დ. კაპანაძემ გამოაქვეყნა თავისი ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაშრომი „ქართული ნუმისმატიკა“, რომელშიც განხილულია ქართული ფულის 2500-წლოვანი ისტორია. 1955 წელს იგი შევსებული და გადამუშავებული სახით გამოიცა მოსკოვში.

დ. კაპანაძეს არ ჰქონდა მიღებული უმაღლესი განათლება, მაგრამ საქმის სიყვარულმა და რუდუნებამ მარალპროფესიონალ ავტორიტეტად აქცია. მას ნება დართეს 1948 წელს დაეცვა საკანდიდატო, ხოლო 1957 წელს სადოქტორო დისერტაციები. მის კალამს ეკუთვნის 70-მდე მეცნიერული ნაშრომი.

წლების მანძილზე დ. კაპანაძე ლექციების კურსს კითხულობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. 1967 წელს ღვაწლმოსილ პროფესორს მიენიჭა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული

მოღვაწის წოდება. დაჯილდოებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

ქარგარეთელი — ქართველი შვილი ალექსანდრა მიხეილის ასული. 1980, თბილისი — 15. I. 1962, თბილისი.

თეატრის მსახიობი, ცნობილი საზოგადო მოღვაწის ნიკო ქართველიშვილის მეუღლე. დაიბადა სამხედრო მოსამსახურის ოჯახში, სწავლობდა თბილისში, გიმნაზიაში, მაგრამ 1894 წელს მამა გადაიყვანეს ვლადიკავკაზში, სადაც დაასრულა სწავლა. აქვე გადადგა პირველი ნაბიჯები სამოყვარულო სცენაზე. 1896 წელს ვლადიკავკაზში საგასტროლოდ ჩასულ ლადო მესხიშვილს მეტად მოეწონა ნიჭიერი ქალიშვილი და მიიწვია იგი თავის თეატრში. მშობლების წინააღმდეგობის მოუხედავად ა. კარგარეთელი ჩამოვიდა თბილისში და იმავე წლის 9 ოქტომბერს შედგა ახალგაზრდა მსახიობის დებიუტი სპექტაკლ „ბაიუნში“. მან არაერთი დასამახსოვრებელი სახე შექმნა ქართულ სცენაზე: ქეთევანი „სამშობლო“, მარინე „ღა-ჰმა“, ელენე „ცოდვის შვილი“, ქეთო „ჩემს ცოლს ვეყრები“, ანა ანდრეენა „რევიზორი“, გაგარინა „სამზადისი“ მანუკო „ციმბირელი“ და სხვ.

სხვადა შორის ა. კარგარეთელის პირველი მეუღლე იყო მისი მოგვარე (და არა ნათესავი) კომპოზიტორი ია კარგარეთელი.

ქარიჭაშვილი დავით გიორგის ძე. 1863¹, სოფელი ხიდისთავი, გორის რაიონი — 26. VII. 1927, თბილისი.

პედაგოგი, მწერალი, მკვლევარი. 1876 წელს დაასრულა გორის სასულიერო სასწავლებელი, 1882 წელს კი თბილისის სასულიერო სემინარია და გაემგზავრა პეტერბურგს, სადაც ჩაირიცხა უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. მაგრამ გამწვავებული პოლიტიკური ვითარების გამო აქ დიღმას არ დაჩვენოდა და იძულებული გახდა პარიზს წასულიყო, სადაც სწავლა განაგრძო სორბონის უნივერსიტეტში ფილოლოგიის ფაკულტეტზე 1885 წელს საქართველოში დაბრუნდა და დიწყო ფრანგული ენის მასწავლებლობა. შემდეგ მშობლიურ ენასა და ისტორიას ასწავლიდა თბილისის ქართულ გიმნაზიაში. ამავე დროს აქტიურად თანამშრომლობდა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში“. 1892—1899 წწ. იყო ამ საზოგადოების გამგეობის მდივანი.

1885 წლიდან ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში იბეჭდებოდა მისი

¹ სხვა მონაცემებით დაბადებულია 1862 წელს.

მოთხოვნები, გამოცვლევები, კრიტიკულ-პუბლიცისტური წერ-
ლები. დ. კარიჭაშვილი დიდი რუდუნებით იკვლევდა საქართვე-
ლოს წარსულს. მის კალამს ეკუთვნის ისტორიული ნაშრომები თა-
მარ მეფეზე, დავით აღმაშენებელზე, ბაგრატ III-ზე, დავით კუ-
რაპალატზე და სხვ. მას ეკუთვნის აგრეთვე ცალკეული გამოცვლე-
ვები: „ქართველები უძველეს დროში“, „ქართული წიგნის ის-
ტორია“ „ხუცური ანბანი“ და სხვ.

არანაკლებ საინტერესო ნაშრომები შექმნა დ. კარიჭაშვილმა
ძველი ქართული ლიტერატურის ძეგლებზე: „ვარდულაშვილიანი“,
„იოსებ ზილიხანიანი“, „იონა ხელაშვილი“, „შეშანიკის წამება, —
მისი ავტორი, დაწერილ დრო“ და სხვ. იკვლევდა „ვეფხისტყაოსან-
საც“. რუსთველოლოგიის თანამედროვე დონის მიუხედავად, მკვლე-
ვარის რამდენიმე ნაშრომი ამ დარგში, დღესაც ანგარიშგასაწე-
ვია. ამასთან ერთად იგი იყო მთელი რიგი გამოცემების რედაქ-
ტორი.

1921 — 1927 წწ. დ. კარიჭაშვილი თბილისის უნივერსიტეტთან
არსებული სიძველეთა საცავის მკველია. სიკვდილამდე აქტიურად
იღვწოდა, როგორც უნივერსიტეტში, ასევე პუბლიცისტიკაში. იგი
მთელი სიცოცხლის მანძილზე უანგაროდ და ნაყოფიერად ემსა-
ხურებოდა ქართულ კულტურისა და მეცნიერების განვითარების
საქმეს.

კარსანიძე ვლადიმერ დავითის ძე. 23. V. 1910, სოფ. მა-
თხოჯი, ხონის რაიონი — 2. VI. 1968, თბილისი.

დრამატურგი. თავისი ლექსებით იგი პირველად 1927 წელს გა-
იცნო გაზეთ „ახალგაზრდა კომუნისტის“ მკითხველმა. მალე კომ-
კავშირული საგზურით გაიგზავნა სახყინმრეწვეში, ხოლო 1931 წელს
მოსკოვის კინემატოგრაფიის საკავშირო ინსტიტუტში. 1935 წელს
დაამთავრა სასცენარო ფაკულტეტი და დაბრუნდა საქართველოში.

ვ. კარსანიძე მრავალი მხატვრული და სამეცნიერო-პოპულა-
რული ფილმის სცენარების ავტორია. როგორიცაა: „დაგვიანებუ-
ლი სასიძო“, „ბაში-აჟუკი“, „გლახის ნაამბობი“, „ბედნიერი შეზ-
ვედრა“, „ამბავი სოფელ ნატანებზე“, „შემოდგომა კახეთში“, „აკა-
კი წერითელი“, „გორი“, „ფერეიდნელი ქართველები“, „საინგი-
ლო“ და სხვ. მისივე სცენარით გადაიღეს პირველი ქართული
მულტფილმები: „ნიკო და სიკო“, „გაზაფხულის სტუმრები“ და
სხვ.

ვ. კარსანიძის დრამატულ ნაწარმოებებიდან აღსანიშნავია პრე-
მირებული პიესა „მუდამ მწვანე მთები“ რომელიც წარმატებით
იდგმებოდა რუსთაველის სახელობის თეატრში.

ვ. კარსანიძე 40 წლის მანძილზე უანგაროდ ემსახურებოდა ქართული კინემატოგრაფიის განვითარების საქმეს. 1966 წელს მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება.

კ ა ს რ ა ძ ე დავით ილარიონის ძე. XII. 1885, სოფელი ავ-
ნევი, გორის რაიონი — 16. II. 1965, თბილისი.

მწერალი, მთარგმნელი. სწავლობდა გორის სასულიერო სემი-
ნარიაში, შემდეგ სამხატვრო სასწავლებელში. 1908 წელს მიემგ-
ზავრება სასწავლებლად პარიზში, მაგრამ უსახსრობის გამო ორ-
წლის შემდეგ ბრუნდება საქართველოში და იწყებს პედაგოგობას,
ასწავლიდა ფრანგულს კომერციულ სასწავლებელში. ცოტა ხნის
შემდეგ, ისევ მიემგზავრება ევროპაში. პირველმა მსოფლიო ომმა
მას არ მისცა საშუალება დაემთავრებინა ბრიუსელის უნივერსი-
ტეტი და იძულებული შეიქნა სამშობლოში დაბრუნებულიყო.

თავისი პირველი ნაწარმოებები დ. კასრაძემ ჭერ კიდეც ყმაწ-
ვილობაში, 1901 წელს გამოაქვეყნა და აქედან მოყოლებული, სა-
მოცი წლის მანძილზე, აქტიურ ლიტერატურულ საქმიანობას ეწე-
ოდა. ჭერ კიდეც რევოლუციამდე მიიბჟრო საყოველთაო ყურად-
ღება მისმა პუბლიცისტურმა წერილებმა თუ ორიგინალურმა ნა-
წარმოებებმა. გამსაკუთრებული პოპულარობა შოიბოვა მკითხ-
ველთა შორის მწერლის სოციალური ელერადობის რომანმა „როს-
კიკი“ („გულანდა“). ამავე პერიოდში თარგმნა მან ცნობილი რუსი
ანარქისტის პ. კროპოტკინის „საფრანგეთის დიდი რევოლუცია“.

დავით კასრაძეს ეკუთვნის საინტერესო რომანები: „თეთრი ზამ-
ბახი“, „კეთრი“, „ცხოვრება“, „სპარტაკი“, „მათიას შავარდენი“,
„შურისციხელი“, „იბერიის დედოფალი“ და სხვ. აღსანიშნავია აგ-
რეთვე მისი ორიგინალური და გადმოკეთებული პიესები: „ციხის
ცრემლები“, „მეფე არლეკინი“, „რია“, „იუდა“, „მთა-ბარის მარ-
გალიტი“, „კოლხიდის ვარდი“ და მრავალი საყურადღებო წერი-
ლი ლიტერატურის თუ ხელოვნების საკითხებზე და მემუარები.

კარგადაა ცნობილი ქართველი ბავშვებისათვის მწერლის წიგ-
ნი „ქალ-პეპელა“, „რათა აქვს ყაყაჩოს ხალები“, „ჩვენს საკუთრდ-
ლეში“, „მზის გიშვიტა“, „ორი ზღაპარი“ და სხვ.

არ შეიძლება ჯვერდი ავუაროთ დ. კასრაძის მთარგმნელობით
საქმიანობას. მას უნდა უმადლოდეს მკითხველი ისეთი მწერლე-
ბის ქართულად ამეტყველებას, როგორებიცაა ლ. ტოლსტოი, ნ. გო-
გოლი, ი. ტურგენევი, მოლიერი, ფრანსი, გოლდონი, როსტანი და
სხვ. მანვე შეადგინა და 1932 წელს გამოსცა ოსური ლიტერატუ-
რის პირველი ანთოლოგია ქართულ ენაზე. დ. კასრაძე იყო დიდად

განათლებული და დახვეწილი გემოვნების შემოქმედი და ყველაფერი ეს მან უშუალოდ უწილად თავის მშობელ ხალხს.

კასრაძე — შანშიაშვილი მარიამ იოსების ასული. 15. IV. 1905, ცხ-ვალი — 25. III. 1964, თბილისი.

მწერალ სანდრო შანშიაშვილს მეუღლე. სწავლობდა გორის ქალთა გინაზიაში. ცოლად გაჰყვა გერმანიიდან სამშობლოში დაბრუნებულ მწერალსა და დრამატურგს სანდრო შანშიაშვილს და მთელი თავისი ცხოვრება ოჯახს დაუჟავშირა.

კაშიბაძე — მშველიძე თინა ეასილის ასული. 10. VIII. 1910, თბილისი — 4. I. 1984, თბილისი.

კომპოზიტორ შალვა მშველიძის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აგრონომიული და ფილოლოგიური ფაკულტეტები. იყო დიასახლისი, მაგრამ ამავე დროს კომპოზიტორის შემოქმედების პირველი პირუთენელი კრიტიკოსი და შემფასებელი. თავდაპირველად დასაფლავებული იყო საბურთალოს საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში, ხოლო 1984 წლის 17 მარტს გადმოასვენეს და დაკრძალეს მეუღლის გვერდით.

კაჭახიძე გიორგი ვარლამის ძე. 3. II. 1907, სოფელი დიდი ჭიხაში, სამტრედიის რაიონი — 2. XII. 1979, თბილისი.

პოეტი, საბავშვო მწერალი და საზოგადო მოღვაწე. საშუალო განათლება მშობლიურ სოფელში მიიღო. იმავე წელს სწავლა გააგრძელა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც 1930 წელს დაამთავრა.

სტუდენტობისთანავე დაუჟავშირდა გაზეთ „ახალგაზრდა კომუნისტის“ გარშემო არსებულ ლიტერატურულ წრეს, აქვე გამოქვეყნდა მისი პირველი ლექსებიც. საზოგადოების ყურადღება მიიქცია ნიჟიერი ლიტერატორის პირველმა წიგნებმა; განსაკუთრებით აღსანიშნავია ვრცელი პოეტური ნაწარმოები „ის უბანი და ის კარმიდამო“, რომელიც მწერლის ნახევარსაუკუნოვანი თავდადებული შემოქმედებითი შრომის შედეგს წარმოადგენს.

სამშობლოს საღიდეblად, მის სადღეგრძელოდ პოეტს არაერთი ამბლლებული ლექსი აქვს დაწერილი. ბევრი მათგანი შევიდა სასკოლო სახელმძღვანელოებში, ანთოლოგიებსა და ქრესტომათიებში. მრავალი მათგანი თარგმნილია უცხო ენებზე.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი როგორც საბავშვო მწერლისა და ეტრნალების „ოქტომბრელისა“ და „პიონერის“ რედაქტორის ღვაწლი. მან არა ერთი პოეტური კრებულით გაამდიდ-

რა ჩვენი საბავშვო ლიტერატურა: „ალეზები ჰევეიან“, „სწავ-
ლასა და სიხარულში“, „მალხაზებისათვის რაც მომღერია“ და სხვ.
გიორგი კაჭხიძეს ეკუთვნის დიდი სიუჟარული დაწერილი მო-
ნოგრაფია შიო მღვმელზე. პოეტს მინიჭებული ჰქონდა იაკობ
გოგებაშვილის მედალი; დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“
ორდენით და მედლებით.

კახიანი ნიკოლოზ საულის ძე. 11. VII. 1883, სოფელი რუ-
კოთი, ბაღდადის რაიონი — 15. II. 1928, თბილისი.

ექიმი-დასტაქარი, საქართველოში მეცნიერული და კლინიკური
ქირურგიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, პროფესორი. 1896 წელს
ბიძამ, გიორგი კახიანმა ყმაწილი ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზია-
ში მიიბარა, ხოლო 1902 წელს გადაიყვანა ვლადიკავკაზის კლასი-
კური გიმნაზიის მეექვსე კლასში. (სხვათა შორის აქ ნიკოლოზთან
ერთად სწავლობდა მომავალში ცნობილი რეჟისორი ევგენი ვახ-
ტანგოვი). ვლადიკავკაზში ნიკოლოზი „ქართველთა შორის წერა-
კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ წევრი გახდა და ქართ-
ველ მოსწავლეებს ამეცადინებდა რუსულ ენასა და არითმეტიკაში.
აქვე ბიძის გავლენით გადაწყვიტა გამხდარიყო ექიმი და 1904 წელს
გაემგზავრა ოდესაში, სადაც ჩაირიცხა უნივერსიტეტის სამკურ-
ნალო ფაკულტეტზე.

ნ. კახიანმა 1910 წელს დაამთავრა უნივერსიტეტი და ოთხი
წელი იმუშავა იქვე ანატომიის კათედრაზე. ამ მოკლე ხანში იგი
რამდენიმეჯერ მრავალინეს კაიროში ბალზამიერების ეგვიპტური წე-
სის შესასწავლად. ახალგაზრდა მეცნიერი ერთხანს მუშაობდა ეკა-
ტერინოსლავის (ახლანდელი დნეპროპეტროვსკი) უნივერსიტეტ-
ში ანატომიის კათედრის გამგედ, ხოლო 1919 წელს გადმოვიდა
თბილისის ახლადდაარსებულ უნივერსიტეტში ტოპოგრაფიული
ანატომიისა და ოპერატიული ქირურგიის კათედრის გამგედ, ხო-
ლო 1921 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე განაგებდა სამკურნალო
ფაკულტეტის ქირურგიული პათოლოგიის კათედრასა და პროპე-
დედტივის კლინიკას. თუმცა კლინიკა იმ დროს მიწმალური ინვენ-
ტარითაც არ იყო აღჭურვილი, კოლექტივმა ნ. კახიანის თაოსნო-
ბით სერიოზული მუშაობა გაშალა. მან თბილისში გააყეთა და შექ-
მდგ საქართველოში დანერგა კუჭის რეზექცია წყლულოვანი და-
ავადების დროს, ტვინის დანამატის ამოკვეთის, თირკმლის და
თირკმლისზედა ჭირკვლის რეზექციის, ტუბერკულოზით დაზიანე-
ბული თირკმლის სისხლის ძარღვების გადაკვანძის, თავის ქალის
ტრეპანაციის, გულის კრელოზის გაყერვისა და სხვა ურთულესი
ოპერაციები. ნ. კახიანის კალამს ეკუთვნის მრავალი სამეცნიერო

ნაშრომი და სახელმძღვანელო. იგი ნიადაგ ზრუნავდა ქართული სამედიცინო ტერმინოლოგიის შექმნისა და სრულყოფისათვის.

აღსანიშნავია, რომ მეცნიერმა დიდი ენერგია შეაღწია ჩვენში სოფლად მკურნალობის დრომოკმეული მეთოდების ნაცვლად ახალი მეცნიერული მკურნალობის მეთოდების დანერგვას.

„ქირურგიის ჯაღოქარის“, გამოჩენილი მეცნიერის ექიმისა და საზოგადო მოღვაწის ცხოვრება მაღალი პროფესიონალიზმისა და ხალხისადმი უაწყარო სამსახურის ნათელი მაგალითია.

მამის ღირსეულ კვალს დიდი წარმატებით ანვითარებდა პროფ. საულ კახიანი, რომელიც 1992 წელს გარდაიცვალა და პროფესორი ზაალ კახიანი, რომელიც რესპუბლიკაში აღიარებულ ქირურგად არის ცნობილი. იგი საქართველოს მედიცინის მეცნიერებათა აკადემიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და პირველი პრეზიდენტია.

კ ე ლ ე ნ ჯ ე რ ი ძ ე — ფოცხვერაშვილი ალექსანდრა მე-ლიტონის ასული. 6. V. 1900, ქუთაისი — 3. II. 1986, თბილისი.

ქართული ხალხური მუსიკის მოამბე. რესპუბლიკის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. აღიზარდა მწერლისა და კრიტიკოსის მელიტონ კელენჯერიძის ოჯახში. დაამთავრა ქუთაისის ქალთა გიმნაზია. შემდეგ სწავლობდა თბილისის საოპერო სტუდიაში. 1919 წელს ცოლად გაჰყვა ცნობილ კომპოზიტორ კოტე ფოცხვერაშვილს. 1921 წელს მოღვაწეობა დაიწყო როგორც მომღერალმა აკადემიურ გუნდში, რომლის დამაარსებელი და სამხატვრო ხელმძღვანელი იყო თავად ბატონი კოტე. 1933 წელს ალექსანდრა ფოცხვერაშვილმა ჩამოაყალიბა მეჩონგურე ქალთა ანსამბლი, რომელშიც არაერთმა დამწყებმა მუსიკოსმა მიიღო პროფესიული წრთობა. იგი დიდი მოწონებით სარგებლობდა, როგორც ჩვენში ასევე საქართველოს გარეთ. მისი მაღალი ოსტატობა, მდიდარი რეპერტუარი განსაკუთრებით სამამულო ომის წლებში გამოვლინდა.

საინტერესოა, რომ გამოჩენილი კომპოზიტორის ი. ღუნაეშკის თხოვნით ალექსანდრა ფოცხვერაშვილმა მოსკოვის სახელმწიფო აკადემიურ გუნდში მეჩონგურე ქალთა კოლექტივი ჩამოაყალიბა. იგი იყო ქართული ხალხური მუსიკის დიდი მოამბე და პროპაგანდისტი. მისი უშუალო ხელმძღვანელობით დაარსდა თვითმოქმედი ანსამბლები ბათუმში, კიათურაში, ხაშურში, გორში და რესპუბლიკის სხვა ქალაქებში. დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

კ ე რ ე ს ე ლ ი ძ ე არჩილ პავლეს ძე. 24. XII. 1912, დაბა ღუნობი (დაღესტანი) — 21. XII. 1972, თბილისი.

კომპოზიტორი. ადრე გამოვლენილმა მუსიკალურმა ნიჭმა იმ-

თავითვე განსაზღვრა არჩილ კერესელიძის მომავალი. 1929 წელს ოგი გახდა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის სტუდენტი, რომელიც 1934 წელს დაამთავრა ა. ვიქსალაძის (საფორტეპიანო) და მ. ბაგრინოვსკის (საკომპოზიციო) კლასები. პროფესიული დონის ამაღლების მიზნით სწავლა განაგრძო მოსკოვის კონსერვატორიაში კომპოზიტორებთან დ. კაშალევსკისთან და ნ. მიჰსკოვსკისთან, პიანისტ ა. გოლდენვეიზერთან. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ცამეტი წლის განმავლობაში განაგრძა კ. მარჩანიშვილის სახელობის თეატრის მუსიკალურ განყოფილებას, პარალელურად თბილისის კონსერვატორიაში ასწავლიდა პოლიფონიას. 1953—1971 წლებში კინოსტუდია „ქართული ფილმის“ მუსიკალური რედაქტორია.

ა. კერესელიძემ დიდი ამაგი დასდო ჩვენი ეროვნული მუსიკალური ხელოვნების განვითარებას. მას თანაბრად ხელეწიფებოდა, როგორც საოპერო, ასევე სასიმღერო და კინომუსიკის ჟანრები. კომპოზიტორის ნაწარმოებებს შორის აღსანიშნავია: ოპერა „ბაში-აჩუყი“, რომელიც გამოირჩევა მკაფიო მელოდიურობით, ბალეტი „ნაზიმროლა“, ოპერეტები — „თბილისის ცის ქვეშ“, „სამი საცოლე“, „მთვარიდან დაბრუნება“, „ალუბლის ყვავილობა“ და სხვა. აგრეთვე სიმფონია, ორატორია „სიმღერა საქართველოზე“, ორი საფორტეპიანო კონცერტი, მუსიკა მარჩანიშვილის სახელობის თეატრის სპექტაკლებისათვის „სოლომონ ისაიის მეჯღანუაშვილი“, „მეფე ერეკლე“, „ძველი ვოდვეილები“ და სხვ. ხალხმა აიტაცა და გაითავისა ა. კერესელიძის სიმღერები „ყელსაბაში“, „საპოვნელა“, „მენახშირე“, „თეთრი გედი“, რომანსი „ვედრება“, ასევე მუსიკა კინოფილმებისათვის: „ქეთო და კოტე“ (აქ მას ეკუთვნის მუსიკალური რედაქცია და რამდენიმე ორიგინალური ნომერი), „ბედნიერი შეხვედრა“, „მაგდანას ლურჯა“, „ჩვენი ეზო“, „ფატომა“ (ამ ნამუშევრისათვის 1958 წელს მიენიჭა ჩრდილო ოსეთის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება), „მე, ბებია, ილიკო და ილარღონი“ და სხვ.

ა. კერესელიძის მუსიკა გამოირჩევა მელოდიურობით, ლირიული სიუხვით, ხალხურობითა და ეროვნული კოლორიტით. ქართული მუსიკალური კულტურის დიდი დამსახურებისათვის მიენიჭა რესპუბლიკის სახალხო არტისტის წოდება, ზოლო 1974 წელს (გარდაცვალების შემდეგ) ზ. ფალაშვილის პრემია. დაჯილდოებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

კ ე რ ე ს ე ლ ი ძ ე ივანე ივანეს ძე. 10. XI. 1829, თბილისი — 21. XII. 1891, თბილისი.

პუბლიცისტი, მწერალი, დრამატურგი, ქართული ჟურნალისტიკის ერთ-ერთი ფუძემდებელი 1850 წელს წარჩინებით დაამთავრა თბილისის პირველი გიმნაზია, მაგრამ ხელმოკლეობის გამო უმაღლესი განათლების მიღება ვერ შეძლო. 1851 წელს იგი მიიწვიეს დავით და ეკატერინე დადიანებმა შვილების აღზრდელად ზუგდიდში, სადაც ერთი წელი დაჰყო. ნივთიერად მოღონიერებული დაბრუნდა თბილისში და მთელი ენერგიით ჩაება კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობაში, რასაც თავისი ფიზიკური, სულიერი და ნივთიერი შესაძლებლობანი მოახმარა. ჯერ დაიწყო საგამომცემლო მუშაობა, შემდეგ დახურული ქართული თეატრის აღდგენა და დრამატული დასის მეთაურობა იკისრა. 1857 წელს განაახლა ჟურნალ „ცისკრის“ გამოცემა, რომელსაც 18 წელი შეაღია. ჟურნალის ავტორიტეტზე მოწმობს ის, რომ აქ თანამშრომლობდნენ დ. ყიფიანი, გრიგოლ, ვახტანგ და ალექსანდრე ორბელიანები, რაფიელ ერისთავი, მის. თუმანიშვილი, მამია გურიელი, ილია, აკაკი, გიორგი წერეთელი. სწორედ ამ ჟურნალის ფურცლებზე იხილა მკითხველმა პირველად ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ალექსანდრე ქავჭავაძისა და სხვათა ლექსები. იცოდა რა პრესის დიდი მნიშვნელობა ივ. კერესელიძემ ყველაფერი გაიღო მის ფეხზე დასაყენებლად და სასიცოცხლოდ. ამას ისიც ართულებდა, რომ ახალი თაობა სამართლიანად ახალ მიმართულებას მოითხოვდა, მაგრამ ჟურნალის გამომცემლ-რედაქტორს ძირითად საქმედ „ქართველთა შორის ბექდვითი სიტყვის გავრცელება“ მიაჩნდა.

ყოველდღიური დატვირთვის მიუხედავად, იგი მაინც ასერხებდა თავისი ორიგინალური შემოქმედების გამოქვეყნებას. პირველი ლექსი დაბეჭდა ჯერ კიდევ 1851 წელს „ზაქავკაზსკი ვესტნიკში“; მოგვიანებით მისი ნაწარმოებები დასტამბეს „დროებაში“, „ივერიამ“ და სხვ. პოეტის ლექსთა კრებული გამოვიდა 1859 და 1878 წწ. ბევრი მისი ლექსი პოპულარულ სიმღერად იქცა.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ივანე კერესელიძემ მთელი თავისი შესაძლებლობები უანგაროდ მოახმარა მშობლიური ქვეყნის სამსახურს, მის კეთილდღეობას.

კ ე შ ე ლ ა ვ ა პლატონ გიორგის ძე. 1893, სოფელი ერკეთი, ჩოხატაურის რაიონი — 18. IX. 1963, თბილისი.

მწერალი, კრიტიკოსი, პუბლიცისტი. დაამთავრა ქუთაისის გიმნაზია და 1916 წელს შევიდა ყაზანის უნივერსიტეტის ისტორიო-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. 1918 წელს საქართველოში დაბრუნდა და მუშაობის პარალელურად სწავლა განაგრძო თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. აქედან მოყოლებული,

ფართო საზოგადოებრივ საქმიანობას ეწევა. არის ჟურნალების „მომავლისა“ და „ხელოვნების“ პასუხისმგებელი მდივანი. მაგრამ მისი ცხოვრების მთავარ საქმედ იქცა ყვარელში ი. ჭავჭავაძის სახლ-მუზეუმის დირექტორობა, სადაც დაინიშნა 1943 წელს და უძღვებოდა სიცოცხლის ბოლომდე. პ. კეშელავამ მუზეუმში შეაგ-სო მრავალი ექსპონატით და იგი რესპუბლიკის ერთ-ერთ საუკე-თესო კულტურულ-საგანმანათლებლო კერად აქცია. ამასთანავე იგი კვლევით მუშაობასაც ეწეოდა. მის კალამს ეკუთვნის საყუ-რადღებო ნაშრომები: „ილია ჭავჭავაძის გენეალოგია“, „ილია ჭავჭავაძე გოგოლის მსოფლიო მნიშვნელობაზე“, „ილია ჭავჭავა-ძე სახელმწიფო საბჭოს წევრი 1906—1907 წლებში“, „ილია ჭავ-ჭავაძე და არტურ ლისტო“, „ილია შრომის შესახებ“, „ილია და ქართული თეატრი“ და სხვ. აღსანიშნავია აგრეთვე მისი სხვა გა-მოკვლევებიც. მაგალითად, ნაშრომები: ი. ტურგენევიზე, ლ. არდა-ზიანზე, არსენას ლექსზე, ვაჟა-ფშაველასზე და სხვ. იგი იყო კ. მარ-ჯანიშვილის მემორიების რედაქტორი და მოლიერის პიესების თარგმანების კრებულის წინასიტყვაობისა და შენიშვნების ავტორი. საინტერესოა იგი, როგორც კრიტიკოსი და პუბლიცისტი. პლატონ კეშელავა 1920 წლიდან იბეჭდებოდა სხვედასხვა პერიოდულ გა-მოცემებში. ყოველი მისი სტატია, ნაშრომი თუ კრიტიკული წე-რილი დაწერილია საქმის ღრმა ცოდნითა და სიყვარულით.

კ ე ც ხ ო ვ ე ლ ი ნ ი კ ო ლ ო ზ (ნ.კ.) ნიკოლოზის ძე. 26. XII. 1897, სოფელი ტყუიავი, გორის რაიონი — 23. XI. 1982, თბილისი.

მეცნიერი, ბოტანიკოსი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადე-მიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. დაიბადა პედაგოგის ოჯახში. სწავ-ლობდა თბილისის ქართულ გიმნაზიაში. 1926 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პედაგოგიური ფაკულ-ტეტის საბუნებისმეტყველო განყოფილება. სამეცნიერო-კვლევით მუშაობას იგი ჯერ კიდევ 1921 წლიდან შეუდგა. იყო ბოტანიკურ ბაღის ლაბორანტი, რომელსაც აკადემიკოსი ა. ჟუკოვსკი ხელმძღ-ვანელობდა.

თავისი სპეციალობით გატაცებული ახალგაზრდა, სისტემატუ-რად მონაწილეობს სხვაზე ექსპერიმენტებში, რომელთა მეცნიერულ შედეგებსაც აქვეყნებს სტატიებისა და მონოგრაფიების სახით. გულმოდგინეთ სწავლობს საქართველოს მცენარეულ საფარს, რომ-ლის ერთი ეტაპი მთავრდება ისეთი ფუნდამენტური ნაშრომით როგორიცაა „საქართველოს მცენარეულობის ძირითადი ტიპები“, სადაც მოცემულია საქართველოს მცენარეთა დეტალური დახასი-ათება და გაშუქებულია მათი გავრცელების კანონზომიერებანი.

ნ. კეცხოველი ადრე შეუდგა პედაგოგიურ მოღვაწეობასაც — იგი ლექციებს კითხულობს უნივერსიტეტში და პარალელურად სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში. ამაგდარი მამულიშვილის მეცნიერული და პედაგოგიური ღვაწლის დაფასება იყო, მისი არჩევა 1941 წელს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პირველ მე-პაღვწეობაში აკადემიკოსად.

1945 წლის აგვისტოდან 1953 წლის ივნისამდე ნ. კეცხოველი სათავეში ედგა საქართველოში უმაღლესი განათლების ფლაგმანს — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს. ეს რვა წელი დაუღალავი მოღვაწეობის წლები იყო ისე რომ ერთხელაც არ წასულა შვებულებაში და არ გამოუყენებია დასვენების უფლება. მისი ენერგიის წყალობით მკვიდრ ნიადაგზე დადგა არა მარტო სასწავლო და სამეცნიერო პროცესები, არამედ მხატვრული თვითმოქმედება და სპორტი. დაუცხრომელი მოღვაწის წყალობით ჩამოყალიბდა ახალგაზრდა მწერალთა წრე, დაარსდა მათივე ჟურნალი „პირველი სხივი“, სადაც არა ერთმა და ორმა ნიჭიერმა შემოქმედმა, ზომავალში ცნობილმა მწერალმა გადადგა პირველი ნაბიჯები, მათ შორის ნ. დუმბაძემ, მ. მაჭავარიანმა, ჯ. ჭარკვიანმა, ა. სულაყურმა, რ. ინანიშვილმა, თ. ჩხენკელმა და სხვ. ეს ალბათ შემთხვევითი არ იყო, რადგან ნ. კეცხოველმა თავისი შეგნებული ცხოვრება მწერლობით დაიწყო — 1911 წელს ჟურნალ „ნაკადულში“ დაიბეჭდა მისი პირველი მოთხრობა — ზღაპარი და აქედან მოყოლებული, თავის ძირითად მეცნიერულ საქმიანობასთან ერთად დიდი სიყვარულით ეკიდებოდა თითოეულ ქართულ სიტყვას. ნიკო კეცხოველის ლიტერატურული მოღვაწეობა აღინიშნა რუსთაველის სახელობის პრემიით.

ღვაწლმოსილი მეცნიერი, ღირსეული მამულიშვილი ქართული ბუნების ნამდვილი მინდია იყო. იგი ყველა ძალასა და ავტორიტეტს ახმარდა დედაბუნების დაცვის კეთილშობილურ საქმეს. ბოლო ოცი წელი ხელმძღვანელობდა ბოტანიკის ინსტიტუტს, რომელიც დღეს მის სახელს ატარებს. დაჯილდოვებული იყო 3 ლენინის ორდენით, 3 შრომის წითელი დროშის ორდენით, „საპატიო ნიშნის“ ორდენით, ი. გოგებაშვილის, ი. ჯავახიშვილის სახელობის მედლებით, მინიჭებული ჰქონდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პრემია და სხვ.

კეცხოველი — მამასახლისოვი ნინო (ნუნუ) ნიკოლოზის ასული. 14. V. 1909, სოფელი ტყვიავი, გორის რაიონი — 27. II. 1994, თბილისი.

აკადემიკოს ვაგან მამასახლისოვის მეუღლე, აკადემიკოს ნიკო.

კეცხოველის და. 1932 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიოლოგიის ფაკულტეტი. მუშაობდა საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ჯერ ლაბორანტად, შემდეგ ასისტენტად. 1948 წლიდან დიასახლისია.

კვანტალიანი აკაკი ლუკას ძე. 14. XII. 1907, ქ. სამტრე-დია — 27. VII. 1977, თბილისი.

თეატრის, კინოს და ესტრადის მსახიობი, რეჟისორის სახალხო არტისტი. ბავშვობა „არათეატრალურ“ გარემოში გაატარა, თვითონ კი გატაცებული იყო იმიტაციით, იუმორისტული სცენების ჩვენებით და წარმოდგენების გახართვით. მშობლიურ ქალაქშივე ავიდა დრამწრის სცენაზე.

1924 წელს წარჩინებით დაამთავრა ჰუმანიტარული ტექნიკუმი და შინაურების დაუწყობხეად ჩამოვიდა თბილისში, მისაღები გამოცდები ჩააბარა მშობლიური უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. ამავე დროს მ. ქიურელის მიერ ჩამოყალიბებულ რევოლუციურ-სატირულ თეატრში შედგა მისი სამსახიობო დებიუტი. შემდეგ წუშათა თეატრშია. ნიჭმა თავისი ქნა და ეს ქ. მარჯანიშვილს არ გამოჰპარეო. მან ახალგაზრდა მსახიობი ახლად დარსებულ ქუთაის-ბათუმის თეატრში მიიწვია, ხოლო როცა კოლექტივი თბილისში გადმოვიდა აკაკი კვანტალიანიც თან გამოჰყვა და გარდაცვალებამდე აქ მოღვაწეობდა. ამ სცენაზე გადაიშალა მისი მეტად თავისებური აქტიორული სამყარო, რომელიც აოცებდა მაყურებელს მრავალფეროვანი გროტესკული საღებავებით და გმირთა გარდასახვის განსაკუთრებული უნარით. აქ შესრულა მან 70-მდე როლი. მათ შორის ქუჩურა („ყვარყვარე თუთაბერი“), ხახული („კოლმეურნის ქორწინება“), ბადულა („ხატიჯე“), ქერუბინო („ფიგაროს ქორწინება“), გრუმო („ჭირვეული ცოლის მორჯულება“), ზემლიანცა („რევიზორი“) და სხვ. 1952 წელს ინსტიტუტის დირექტორის როლის შესრულებისათვის ი. მოსაშვილის პიესაში „მისი ვარსკვლავი“, მსახიობს მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია. ა. კვანტალიანმა რეჟისურაშიაც მოსინჯა ძალები. ქ. მარჯანიშვილის თეატრის სცენაზე დადგა „ცხოვრების ჯარა“ და „გულსუნდა“.

არანაკლებ გამობრწყინდა მსახიობის კომედიური ნიჭი კინოხელოვნებაშიც. მან 40-მდე დასამახსოვრებელი სახე შექმნა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია „უცნასკნელი ჯვაროსნები“, „ქალი ზიდობნიდან“, „მაგდანას ლურჯა“, „მამია წყნეთელი“ და სხვ. ა. კვანტალიანის შემოქმედების განუყოფელი ნაწილი იყო ესტრადა. იგი

საქართველოდანაა მიჩნეული ამ ქანრის ფუძემდებლად. მისი და
ალ. გომელაურის დუეტი უდიდესი პოპულარობით სარგებლობდა
მეყურებელთა შორის. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი
დროშის ორდენით და მედლებით.

კვერნაძე — ხუნდაძე თამარ ივლიანეს ასული. 27. VI.
1908, თბილისი — 13. VIII. 1988, თბილისი.

მწერალ სიმონ ხუნდაძის მეუღლე. 1925 წელს დაამთავრა სა-
შუალო სკოლა (ყოფილი წმინდა ნინოს გიმნაზია), რომლის შემ-
დეგ სწავლა გააგრძელა თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის
ფაკულტეტზე. მუშაობდა გამოცემლობა „ფედერაციაში“ რედაქ-
ტორად.

კვესელავა მიხეილ ალექსანდრეს ძე. 27. V. 1913, თბილი-
სი — 6. XII. 1981, თბილისი.

ლიტერატურათმცოდნე, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერე-
ბის დამსახურებული მოღვაწე. 1936 წელს დაამთავრა თბილისის
უნივერსიტეტის დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის
ფაკულტეტი და, როგორც წარჩინებული სამი ევროპული ენის
მცოდნე სტუდენტი, ასპირანტურაში დატოვეს. აქედანვე იწყებს
პედაგოგიურ და სამეცნიერო მოღვაწეობას. მაგრამ სამამულო ომ-
მა თავისი კორექტივები შეიტანა ახალგაზრდა მეცნიერის ცხოვრე-
ბაშიც. შ. კვესელავამ გაიარა ბრძოლის მძიმე და იგრძელი გზა.
მერე კი, როგორც კვალიფიციური გერმანისტი, თარჯიმნად მონა-
წილეობდა ნიურნბერგის პროცესში. შემდეგ ყოველივე ეს ბრწყინ-
ვალედ ასახა თავის ტრილოგიაში „ას ერგასის დღე“.

ომის შემდგომ შ. კვესელავამ განაგრძო საზოგადოებრივი, სა-
მეცნიერო და პედაგოგიური მოღვაწეობა. სხვადასხვა დროს იყო
კინოატუდია „ქართული ფილმის“ დირექტორი, უცხოეთის ქვეყ-
ნებთან კულტურული ურთიერთობის საზოგადოებრივი თავმჯდომე-
არე, უცხო ენათა პედაგოგიური ინსტიტუტის რექტორი, თეატრა-
ლური ინსტიტუტის რექტორი და სხვ. 1963 წლიდან სიცოცხლის
ბოლომდე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორია
და მოიხსენიება იმ პროგრესულ მასწავლებელთა შორის, რომლებ-
მაც ახალგაზრდობას თამამად გაუღეს დასავლური კულტურის
ერთ დროს დაგმანული კარი“.

მეცნიერის კალამს ეკუთვნის ფუნდამენტური შოროგრაფიები:
„ადამ. მაცყვეინი“, „ბულგარული ლიტერატურა“, „ორტომეული
„ფაუსტური პარადიგმები“, „პოეტური ინტეგრალები“ და სხვ. მას,
როგორც მოქალაქესა და შემოქმედს თვალი მუდამ პროგრესულსა

და კაცობრიული აზროვნების ეპიცენტრისაკენ ეჭირა და თუ თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაში მასშტაბურობა შეიძინა ძვრებმა ადამიანის კონცეფციის სფეროში, თუ სულიერ-გონითი პრობლემებისადმი ინტერესმა აღიარება და წარმატება ჰპოვა, ამაში დიდი წვლილი მიხეილ კვესელავასაც მიუძღვის. მისი როგორც პედაგოგის, მეცნიერის, საზოგადო მოღვაწისა და სამშობლოს დამცველი ჯარისკაცის დამსახურება აღინიშნა ორი სამამულო ომის ორდენით, წითელი ვარსკვლავის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

კ ი კ ა ძ ე — თ ა ვ ზ ი შ ვ ი ლ ი ა ნ ნ ა
პროფესორ ჭიორგი თავზიშვილის მეუღლე.

კ ი კ ა ძ ე — შ ე ნ გ ე ლ ი ა თამარ ბენედიქტეს ასული. 21. XII. 1921, თბილისი — 25. VII. 1994, თბილისი.

აკადემიკოს პავლე შენგელიას მეუღლე. საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ სპეციალობით არ უმუშავნია, იყო დიასახლისი.

კ ი ლ ა ძ ე გრიგოლ ბართლომეს ძე. 25. X. 1902, ბათუმი — 3. IV. 1962, თბილისი.

კომპოზიტორი, ღირსიერი, პროფესორი. საშუალო განათლება მიიღო თბილისის ქართულ გიმნაზიაში, სადაც ანდრია ყარაშვილის ზელმძღვანელობით დაეუფლა ვიოლინოზე დაკვრის ხელოვნებას. მისი შემოქმედებითი გზა დაიწყო 1922 წელს, როცა დააჩაღდა „ახალგაზრდა ქართველ მუსიკოსთა საზოგადოება“, რომლის ერთ-ერთი ორგანიზატორი თვითონ იყო. ამავე პერიოდში (1925 წ.) შექმნა ახალგაზრდა კომპოზიტორმა თავისი პირველი სიმფონია „ქართული სუიტა“.

1931 წელს გრ. კილაძემ დაამთავრა თბილისის კონსერვატორია და შეუდგა პედაგოგობას, 1941 წლიდან პროფესორია. პარალელურად მუშაობს რუსთაველის თეატრში — განაგებს მუსიკალურ ნაწილს. სხვადასხვა დროს იყო კონსერვატორიის დირექტორი, აგრეთვე ოპერისა და ბალეტის თეატრის დირექტორი, საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარე და სხვ.

კომპოზიტორის კალამს ეკუთვნის სიმფონიური პოემა „განდევნილი“ (1941 წელს მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია), ორი სიმფონია, ოპერები: „ბახტარიონი“, „ლადო კეცხოველი“, ბალეტი „სინაფლე“, რომლისთვისაც მისი ავტორი მეორედ გახდა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი. გრ. კილაძე ცნო-

ბილია, აგრეთვე, როგორც შესანიშნავი დირიჟორი. წლების მანძილზე იყო საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრისა და კონსერვატორიის საოპერო სტუდიის მთავარი დირიჟორი. მას ეკუთვნის მუსიკა კინოფილმებისათვის: „არსენა“, „ფრთოსანი მღებავი“, „უკანასკნელი მასკარადი“ და სხვ.

ჩვენი ეროვნული მუსიკალური კულტურის დიდ შოაბაგეს 1941 წელს მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის ორი ორდენით და მედლებით.

კილაძე ლილე გრიგოლის ძე. 13. IV. 1928, თბილისი — 15. X. 1978, თბილისი.

დირიჟორი, საქართველოს სახალხო არტისტი. 1954 წელს წარმატებით დაამთავრა პ. ჩაიკოვსკის სახელობის მოსკოვის კონსერვატორია პროფესორ ა. გაუკის კლასი და მუშაობა დაიწყო სარატოვის საოპერო თეატრისა და ფილარმონიის სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორად.

1958 წლიდან სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე სათავეში ედგა საქართველოს ტელევიზიისა და რადიოს სიმფონიურ ორკესტრს. მისი, როგორც დირიჟორის დიდი დამსახურებაა, რომ ჩვენი მსმენელი ეზიარა მსოფლიო მუსიკალური ხელოვნების არაერთ ნიმუშს, ქართველ, მათ შორის ახალგაზრდა კომპოზიტორთა ნაწარმოებებს.

ლილე კილაძეს მომადლებული ჰქონდა ავტორის ჩანაფიქრის ამოცნობისა და განკვეთის ღრმა ანალიზის უნარი. დიდი ერუდიცია და არტისტიზმი იგანსაუთრებულ მუსიკოსად აქცევდა მას.

სიკვდილიც გამორჩეული ერგო. უკანასკნელ წუთამდე საღირობო პულტთან იდგა კონსერვატორიის დიდ დარბაზში კონცერტზე. წერტილი დაუსვა ორკესტრის საფინალო აკორდს და...

კლდიაშვილი სერგო დავითის ძე. 6. X. 1893, სოფელი ზედა სომონეთი, თერჯოლის რაიონი — 14. X. 1986, თბილისი.

მწერალი, ნოველისტი. 1913 წელს დაამთავრა ქუთაისის გიმნაზია, შემდეგ სწავლობდა მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, მაგრამ მოუსწრო რევოლუციამ და იძულებული შეიქმნა დაბრუნებულიყო სამშობლოში. მისი პირველი ლიტერატურული მინიატურა ჯერ კიდევ 1911 წელს გამოქვეყნდა გაზეთ „სინათლეში“. იგი ქართველ მწერალთა იმ თაობას ეკუთვნის, რომლებმაც დააარსეს „ცისფერყანწელთა“ ლიტერატურული ორდენი

და უძველესი ქართული ლიტერატურული ტრადიცია ახალი შინა-
არსითა და ფორმებით გაამდიდრეს.

მკითხველი დიდი ინტერესით შეხვდა მწერლის 2 რომანს „ფერფლს“ და „მყუდრო სავანეს“. ს. კლდიაშვილის სახელს უშუ-
ალოდ დაუკავშირდა ქართული ნოველის შექმნა, იგი სამართლია-
ნად ითვლება ამ ქანრის ერთ-ერთ გამოჩენილ ოსტატად. მისი ნო-
ველები და მინიატურები — „ქინკა ბიკები“, „გორგასლის თასი“,
„შემოდგომის წვიმა“, „ჯორდანო ბრუნო“, „სოფლის გზაზე სა-
ქართველოში“, „შორეული ციალი“, „სვანური მოთხრობების“ მთე-
ლი ციკლი, სამართლიანად დამკვიდრდა ქართული ლიტერატურის
ოქროს ფონდში.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს სერგო კლდიაშვილის რო-
გორც დრამატურგის ღვაწლი. მისი პიესები „გმირთა თაობა“,
„ირმის ხევი“, „ღაბრუნება“ წარმატებით იდგმებოდა რუსთავე-
ლისა და მარჯანიშვილის თეატრების სცენაზე. მან დაგვიტოვა აგ-
რეთვე საგულისხმო კრიტიკული და პუბლიცისტური წერილები
ჩვენი ლიტერატურისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების აქტუა-
ლურ საკითხებზე. ფასდაუდებელია მწერლის მოგონებები დავით
კლდიაშვილზე, აკაკი წერეთელზე, ვაჟა-ფშაველაზე, პ. იაშვილ-
ზე, ტ. ტაბიძეზე, ვ. გაფრინდაშვილზე და სხვ. მისი ნაწარმოებები
თარგმნილია ფრანგულ, ინგლისურ, რუსულ, გერმანულ, სომხურ,
უკრაინულ, პოლონურ და სხვა ენებზე. დაჯილდოებული იყო
შრომის წითელი დროშის ორდენით, „საპატიო ნიშნის“ ორდენით
და მედლებით.

კ ლ დ ი ა შ ვ ი ლ ი სიმონ გრიგოლის ძე. 2. II. 1865, სოფე-
ლი ქვეშეთი, ხაშურის რაიონი¹ — 26. V. 1920, თბილისში.

არქიტექტორი. პირველდაწყებითი განათლება ქუთაისში მიიღო,
შემდეგ სწავლა განაგრძო თბილისის საოსტატო სემინარიაში. 1895
წელს ვერცხლის დიდი მედლით დაამთავრა მოსკოვის ფერწერის,
ქანდაკებისა და ხუროთმოძღვრების სასწავლებელი. ერთხანს მუ-
შაობდა კოსტრომის გუბერნიასა და მოსკოვში, სადაც ადგილობ-
რივმა არქიტექტორთა საზოგადოებამ იგი ოქროს მედლით დაა-
ჯილდოვა.

1896 — 1899 წლებში მოღვაწეობდა სოხუმში ქალაქის არქი-
ტექტორად, შემდეგ სათავადაზნაურო ჯიშნაზიის სამშენებლო კო-
მიტეტში, რომელსაც ნ. ცხვედაძე ხელმძღვანელობდა, თბილისში
მიიწვია და დაავალა შეეშუშავებინა მომავალი უნივერსიტეტის

¹ ზოგიერთი მონაცემებით იგი დაბადებულია ქ. ქუთაისში.

შენობის პროექტი. ნ. ცხვედაძესთან ერთად მასვე დაეკისრა მშენებლობის ზედამხედველობაც. თავისთავად ეს საქმე მოითხოვდა ხუროთმოძღვრისაგან შესაბამის ფუნქციონალურ და იდეურ გადაწყვეტას, რაც არქიტექტორმა ბრწყინვალედ შეასრულა. ეს მით უფრო საგულისხმოა, რომ პროექტის ავტორს და მის „დამკვეთს“ ნ. ცხვედაძეს, სამუშაოზე მრავალი დაუმსახურებელი საყვედური და შეურაცხყოფა ერგოთ. მაგრამ შათი სასახლეოდ უნდა ითქვას, რომ ეს საშვილიშვილო საქმე წარმატებით დაამთავრეს.

სიმონ კლდიაშვილმა ძირფესვიანად გადააკეთა და ახალი ფასადით შეამკო ჭობულაშვილების სახლი (ახლანდელი თბილისის სამხატვრო აკადემია); აქვე ააგო სკოლები, ეკლესიები, საცხოვრებელი სახლები, სოხუმში სასტუმრო და საარქიელო ეკლესია. არქიტექტორი იყო ხელოვანთა საზოგადოების წევრი, ყველა ქართული კულტურულ-საგანმანათლებლო წამოწყების ქმედითი მონაწილე. 1902 წელს ე. თაყაიშვილთან ერთად იმოგზაურა სამხრეთ საქართველოში. მან აზომა 20-მდე ძეგლი, მათ შორის ადრინდელი ფეოდალური ხანის ისეთი ნაგებობა, როგორიცაა ბანა და შეადგინა მისი რეკონსტრუქციის პროექტი და სხვა.

კ ლ დ ი ა შ ვ ი ლ ი ნინო (ნუცა) გრიგოლის ასული. 1869 — 4. IV. 1942, თბილისი.

დაიბადა პოლკოვნიკ გრიგოლ კლდიაშვილისა და ქართული პროფესიული თეატრის ერთ-ერთი დამაარსებლის ეფროსინე (ეფრო) ყიფიანის — კლდიაშვილის ოჯახში. ეფრო დიმიტრი ყიფიანის ძმისწული იყო. ნუცას ძმა — ცნობილი ქიმიკოსი საბა კლდიაშვილი, 1905 წელს ოდესაში შავრაზმელებმა მოკლეს ებრაელთა დაცვისათვის.

ნუცა კლდიაშვილმა დაამთავრა თბილისის სამწლიანი სამეანო კურსები: დაკრძალულია ძმის, ხუროთმოძღვარ სვიმონ კლდიაშვილისა და შვილიშვილის დავით (დოდო) აბაშიძის გვერდით.

კ ო ბ ა ხ ი ძ ე ბადრი პეტრეს ძე. 8. VI. 1926, სოხუმი — 1. IX. 1988, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. დაიბადა ცნობილი ქართველი მსახიობის პიერ კობახიძის ოჯახში, რამაც მნიშვნელოვნად განსაზღვრა ახალგაზრდის შომაველი. 1948 წელს დაამთავრა რუსთაველის სახელობის თბილისის თეატრალური ინსტიტუტი, 1963 წელს კი — სარეჟისორო ფაკულტეტი. 1948 წლიდან იყო რუსთაველის თეატრის მსახიობი. მის სცენაზე ბადრი კობახიძემ შეასრულა 40-მდე შტორე თუ დიდი როლი. ნიჭიერი მსახიო-

ბის შესრულებული როლები გამოირჩეოდა სცენური მომხიბლელობით და დამაჯერებლობით. მისმა თეატრალურმა ძიებამ დიდად შეუწყო ხელი სამსახიობო კადრების ზრდასა და დაოსტატებას. ბ. კობახიძე დიდ ხანს მუშაობდა თბილისის თეატრალურ ინსტიტუტში და ყოველივე კარგს გულუხვად გადასცემდა თავის სტუდენტებს. ნიჭიერმა მსახიობმა და რეჟისორმა მწიგნულოვანი კვალი დაამჩნია რუსთაველის თეატრის რეპერტუარს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მის მიერ დადგმული სპექტაკლები ი. შტოკის „ლეთაებრივი კომედია“, რ. ნუშიჩის „წვიმის გამყიდველი“, ა. ჩხაიძის „დაბრუნება“, თ. იოსელიანის „სანამ ურემი გადაბრუნდება“ და სხვ.

ზადრი კობახიძე იყო ქეშმარიტი ინტელიგენტი, ფრიად განსწავლული თეატრალი, საქართველოზე შეყვარებული ხელოვანი.

კობახიძე პიერ (პეტრე) კალისტრატეს ძე. 29. VI. 1906, ზუგდიდი — 17. VIII. 1963, სოხუმი.

მსახიობი. საქართველოს სახალხო არტიტი. 1924 წელს დაამთავრა აყაყი ფალავას სტუდია და ნიჭიერი ახალგაზრდა ჩარიცხეს რუსთაველის სახელობის თეატრში, რომელსაც კ. მარჯანიშვილი ხელმძღვანელობდა. შემდეგ დიდმა რეჟისორმა თავის მიერ შექმნილ თეატრში მიიწვია და სიცოცხლის ბოლომდე ამ თეატრის წამყვანი მსახიობი იყო.

სცენაზე პ. კობახიძემ შექმნა მრავალრიცხოვანი და მრავალფეროვანი გმირების გალერეა: ურიელი („ურიელ აკოსტა“), ფერდინანდი („ვერაგობა და სიყვარული“), არმანი („მარგარიტა გორიე“), პეტრუჩიო („ჭირვეული ცოლის მოჩულება“), პარატოვი („უმზევით“), ანტონოუსი („ანტონიუს და კლეოპატრა“), ჩონთა („მოკვებითი“), იცა („იცა რეინაშვილი“), ვაშაძე („მისი ვარსკვლავი“, სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია), და სხვ. ქეშმარიტად ნიჭიერმა მსახიობმა შესძლო იმავე სცენაზე წარმატებით შეესრულებინა ურიელი დიდი უზანგი ჩხეიძის შემდეგ.

პიერ კობახიძე ნაყოფიერად მუშაობდა საქართველოს რადიოში — იყო პირველი სპორტული კომენტატორი; ძველი რადიოჩანაწერებიდან დღესაც თანამედროვედ ჟღერს მის მიერ შექმნილი როლები, ქართულ პოეტთა ნაწარმოებების მისეული, პიერი-სეული, განუმეორებელი შესრულება. პოეზიის სიყვარული მსახიობს ბავშვობიდან დაჰყვა. ქართულ პერიოდიკაში მრავლად გაფანტული მისი ლექსები პეტრე ხეთელის ფსევდონიმით. ხელოვანმა რეჟისურაშიც სცადა ძალა: დადგა გ. ქელბაქიანის „შესაფერი ჯილდო“, კ. კალაძის „ლალი“, მ. ჯაფარიძის „ბელურა“ და სხვ.

რაც შეეხება პიერ კობახიძის მოღვაწეობას ესტრადაზე, იგი, ჩვენში ამ ენარის ერთ-ერთი ფუძემდებელია და მისი ღვაწლი ფასდაუდებელია.

3. კობახიძე მთელი არსებით თეატრალი და შემოქმედი, დაიღუპა როგორც ჯარისკაცი საბრძოლო პოსტზე, მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის გასტროლების დროს ზღვისპირეთში. იგი დაჯილდოებული იყო ორი შრომის წითელი დროშის ორდენით, „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით

კობახიძე — ჩიგოგიძე ნინო თევდორეს ასული.

3. X. 1903, ბაქო — 17. XI. 1984, თბილისი

თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის პროფესორი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი, პროფესორ ნ. ჩიგოგიძის მეუღლე.

კობახიძე გურამ ვლადიმერის ძე. 21. VI. 1923, თბილისი — 23. X. 1970, თბილისი

მოქანდაკე, საქართველოს დამსახურებული მხატვარი. 1952 წელს დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემია. სადიპლომო ნამუშევარმა „ვლ. შაიკოვსკიმ“ ავტორს საყოველთაო აღიარება მოუპოვა, და არა მარტო საქართველოში ეს ძეგლი დაიდგა მოსკოვში პოეტის სახლ-მუზეუმის ეზოში, ბოლო მოგვიანებით მისივე ასლი აღიმართა თბილისში, დიღმის მასივში, მეგობრობის პროსპექტზე.

გურამ კობახიძის სხვა ნამუშევრებიდან აღსანიშნავია 'ნ. ბარათაშვილის პორტრეტი (ხე), „გოგონა ყვავილი“ (მარმარილო, დაიდგა სასტუმრო „ივერიის“ ეზოში) და სხვ. მოქანდაკე სისტემატურად მონაწილეობდა რესპუბლიკურ თუ საკავშირო გამოფენებზე. 1954 წლიდან ეწეოდა ნაყოფიერ პედაგოგიურ მოღვაწეობას ჯერ სამხატვრო სასწავლებელში, ხოლო 1966 წლიდან სამხატვრო აკადემიაში.

მისი თაობის შრავალ ხელოვანთან ერთად მანაც გამოიარა ომის უმძიმესი განსაცდელი. მამაცი მეომარი დაჯილდოებული იყო წითელი დროშისა და დიდების ორდენებით, მედლით „მამაცობისათვის“.

კობახიძე — გულისაშვილი ლიდა ვლადიმერის ასული. 3. IV. 1902, თბილისი — 20. III 1980, თბილისი.

პროფესორ არჩილ გულთაშვილის მეუღლე. დაიბადა ცმოხილი პროვინციის ოჯახში. მამამისი დიდად განათლებული და პროფ-

რესულად მოაზროვნე მოღვაწე იყო. იგი ღირსეულად აგრძელებდა ქართული ეროვნული წამალმოდნეობის საგვარეულო ტრადიციებს. ავსტრიაში, ირანში, თურქეთში, აზერბაიჯანში, სომხეთში, რუსეთის იმპერიის სხვადასხვა გუბერნიებში — სად არ შეხედებოდი ამ დიდი ქველმოქმედის საფუთაქო მალაზიებს. ძველ თბილისელებს დღესაც ახსოვთ მარჯანიშვილის (ყოფილი კიროჩნის) მოედანზე ვლადიმერ კოჩინაშვილის საფუთაქო მალაზია.

ლიდა კოჩინაშვილმა დაამთავრა თბილისის ქალთა მეორე გიმნაზია. 1928 წელს მოსკოვის პლენანოვის სახელობის სახალხო მეცნიერობის ინსტიტუტის სამრეწველო-ტექნოლოგიური ფაკულტეტი. 1928 — 1929 წწ. ამავე ინსტიტუტის ასისტენტია. შემდეგ გადმოდის თბილისში და აგრძელებს მუშაობას ამიერკავკასიის ინდუსტრიულ ინსტიტუტში ჯერ ასისტენტად, შემდეგ კითხულობს ლექციების კურსს ქიმიურ-ტექნოლოგიურ ფაკულტეტზე. 1933 წელს დაიწინა ორგანული ტექნოლოგიის ლაბორატორიის ხელმძღვანელად. 1939 წლიდან პენსიაზე გასვლამდე (1976 წ.) საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის მხაზველობითი გეომეტრიისა და საინჟინრო გრაფიკის კათედრის დოცენტია. 1943 წელს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია. აღსანიშნავია, რომ იგი იყო საქართველოში პირველი კანდიდატი ქალი, რომელსაც მიენიჭა სამეცნიერო ხარისხი ტექნიკურ სპეციალობაში.

ლიდა კოჩინაშვილი გამოირჩეოდა კეთილშობილობით და საქმისადმი დიდი სიყვარულით. თავისუფლად ფლობდა გერმანულ და ფრანგულ ენებს გამოქვეყნებული აქვს მრავალი სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური ნაშრომი. მის მაღალ მოქალაქეობრივ სტატუსს ამშვენებდა სტუდენტი — ახალგაზრდობის, ახლობლებისა და კოლეგების სიყვარული და პატივისცემა. დაჭილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

კ რ ა ვ ე ი მ ვ ი ლ ი ბ ა თ უ (ბართლომე) ირაკლის ძე. 16. XII. 1914, სამტრედია — 14. VI. 1970, თბილისი.

მომღერალი (ბარიტონი), საქართველოს სახალხო არტისტი თავდაპირველად თბილისში პროფესორ ვ. ქრონცკისთან ეუფლებოდა ვოკალს, მაგრამ ისე მოხდა, რომ 1935 წელს დაამთავრა მოსკოვის სამედიცინო ინსტიტუტი, თუმცა სცენაზე ფიქრი არ გაწყვეტია. საბოლოოდ სსსრშია ხელოვნებისაკენ გადასძლია. 1937 წელს დაამთავრა ახილისის კონსერვატორია და იმავე წელს დებიუტი ჰქონდა თბილისის საოპეროსცენაზე, „დაისში“ შეასრულა კიანოს პარტია. 1939 წელს გაიმარჯვა კონკურსში და ჩაირი-

ცხა მოსკოვის დიდი თეატრის დასში, სადაც წარმატებით იმღერა ჟერმონის, ელეცის და სხვა პარტიები.

1941 წლიდან ბათუ კრავეიშვილი კელავ თბილისშია მან განე-
ლო დიდი და ნაყოფიერი შემოქმედებითი მუშა — შექმნა მრავალი
დასამახსოვრებელი საოპერო სახე. შეასრულა 42 წამყვანი საოპე-
რო პარტია: კიაზო, მურმანი აბღუშაილი, გოჩა, თავადი იგორი,
ელეცო, ონეგინი, რობერტი, ჟერმონი, ამონასრო, სკარპია, ვა-
ლენტინი და სხვ.

ბ. კრავეიშვილს ჰქონდა ლამაზი ხავერდოვანი ტემბრის ხმა,
გაუნელებელი ტემპერამენტი, უმშვენიერესი გარეგნობა და ხიბ-
ლი, არისტოკრატიული დახვეწილობა. დიდ გამოცდილებას იგი
უმჯრეველად უზიარებდა ახალგაზრდებს, იყო კონსერვატორიის
პედაგოგი. მან ქართულ კინოში სულ ორიოდ სხვა შექმნა, მაგრამ
რა სახეები! ლაზარა „დაყარული სამოთხეში“ და კოტე „ქეთო-
და კოტეში“. მათ სამუდამოდ შემოინახავს ჩვენი კინოს ისტორია.

ცალკე თემაა ბათუ კრავეიშვილი და ესტრადა. მომღერალს
ფართო საესტრადო პროგრამა ჰქონდა. დაუფიქარია მისი ქართუ-
ლი რომანსი თუ ნეპოლიტანური სიმღერა — ლალი, შთამბეჭდავი
და საამოდ სასმენი.

აღსანიშნავია მსახიობის გამოსვლება უცხოეთში — ჩეხოსლო-
ვაკიაში პოლონეთში, უნგრეთში, გერმანიაში, რაც მისი შემოქმე-
დებითი სრულყოფის ქეშმარიტი დადასტურებაა. საგანგებოდ უნ-
და ითქვას მის ტრაუმფზე ავსტრიის დედაქალაქ ვენაში. იგი და-
ჭილდოვებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის, „საპა-
ტიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

კუბრაშვილი ნინო (გოგუცა) ნიკოლოზის ასული. 15. IV.
1908,¹ ცაგერი — 21. IX. 1983, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. 1924 წელს და-
ამთავრა პეშანოკარული სკოლა ქუთაისში და სწავლა განაგრძო
თბილისის კონსერვატორიაში ეგრეთ წოდებულ დრამატულ ფა-
კულტეტზე, რომელსაც ხელმძღვანელობდნენ კ. მარჯანიშვილი და
აკ. ფალავა. ჯერ კიდევ სწავლისას, 1926 წელს, კ. მარჯანიშვილმა
იგი რუსთაველის თეატრში მიიწვია. შემდეგ გადავიდა მუშათა
თეატრში, ხოლო 1928 წლიდან თბილისის მოზარდ მაყურებელ-
თა თეატრშია, რომლის ერთ-ერთი დამაარსებელი და წამყვანი
მსახიობი თვითონ იყო.

ოცდაათი წელი იღვანა ი. კუბრაშვილმა ამ სცენაზე და თა-

¹ სხვა მონაცემებით დაბადებულა 1907 წლის 20 მაისს.

ვისი ნიჭითა და მონდომებით აღზარდა მაყურებლის რამოდენიმე თაობა. იგი განსაკუთრებული და იშვიათი ამბლუის მსახიობი იყო. მან შექმნა ბიჭუნების (ე. წ. ტრაესტი) დაუეიწყარი სახეები „მოზარდის“ სცენაზე: თავისუფლების მოტრფიალე ინგლისელი ჯონი („რობინ გუდი“), დოვლპია ვახუშტი („ნაყარქექია“), დაბეჩავებული გიქორი („გიქორი“), ხულიგანი ნუკა („აურიე რგოლი“), მხიარული რუსი ბიჭი გრიშუტკა („კიკიძე“), და სხვ.

არანაკლებ მომხიბლავი იყო მსახიობი გოგონებისა და ქალების როლებში: ზანგი ზეკი („ალმასის საბადოები“), წუნია გასათხოვარი („კომბლე“), ცელქი კატო („ქაჯანა“), მოხუცი ძაძა („რომეო და ჯულიეტა“) და სხვ.

გოგუცა კუპრაშვილი თანაბარი წარმატებით ასრულებდა როგორც დრამატულ და ტრაგიკულ, ისე ლირიკულ-კომედიურ როლებს. ქართველი ახალგაზრდობის ამ უსაყვარლესმა მსახიობმა, მთელი ნათელი ცხოვრება ჩვენი მომავალი თაობის სულიერი აღზრდა-ჩამოყალიბებას შეაღია.

კუპრაშვილი — არაყიშვილი მატრონა გერასიმეს ასული. 20. X. 1885, სოფელი ვასილევსკაია, ახლანდელი მოსკოვის ოლქი — 14. II. 1946, თბილისი.¹

დიმიტრი არაყიშვილის მეუღლე, დიასახლისი. თავდაპირველად დასაფლავებული იყო კუკიის სასაფლაოზე. კომპოზიტორის გარდაცვალების შემდეგ, 1953 წლის სექტემბერში, გადმოასვენეს და დაკრძალეს მის გვერდით, დიდუბის პანთეონში.

კუხიანიძე თეიმურაზ მაქსიმეს ძე. 8. VII. 1934, თბილისი — 29. VIII. 1961, ტიან შანი, მწვერვალი „პობედა“.

ალბინისტი. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ იქვე დატოვეს სამუშაოდ მეცნიერ მუშაკად. მრავალმხრივი სპორტსმენი, მისდევდა მძლეოსნობას, სათხილამურო სპორტს, ცურვაში იყო საქართველოს ჩემპიონი. ალბინიზმით 1952 წელს დაინტერესდა.

შესანიშნავი ფიზიკური მომზადების ნიჭიერი მთამსვლელი იმ დროს ჩატარებულ თითქმის ყველა ლმჰქრობაში მონაწილეობდა და ორჯერ 1957 წელს დარვაზის ქედის ტრავერსის, 1960 წელს პამირის ზეულმარტისა და იმერალის ტრავერსების დალაშქვრისათვის ჩემპიონის ტიტული მიენიჭა და ოქროს მედლით დაჯილ-

¹ კომპოზიტორის სიძის აპოლონ სანიკიძის ცნობით საფლავის ქვაზე წარწერილი გარდაცვალების თარიღი ზუსტი არ არის.

დოვდა, 1956 წელს კი მოსკოვის პიკის დაპყრობისათვის ვერცხლის მედალი გადაეცა.

ამ საბედისწერო ასვლის შემდეგ, როცა თოქმის ყველა სიძნელე უკან დარჩა, დაშვებისას, მოულოდნელი ავადმყოფობით გარდაიცვალა ცნობილი ქართველი მთამსვლელი ილია გაბლიანი. ცოტა ხნის შემდეგ ციცაბო კედელს მოსწყდა თემურ კუხიანიძე და შემდეგ მორიერივე ჭგუფის ხელმძღვანელი ჯუმბერ მეძმარიაშვილი, რომელიც გადარჩენილი მეგობრის ამოყვანის გზებს ეძებდა.

ლაისტის არტურ ადოლფის ძე. 8. VII. 1852, ბრესლაუ (ახლანდელი ვროცლავი), პოლონეთი — 22. III. 1927, თბილისი.

გერმანელი მწერალი, ჟურნალისტი. დაიბადა სილეზიელი გერმანელი პედაგოგისა და პუბლიცისტის ოჯახში, რამაც განსაზღვრა მისი მომავალი. 22 წლისამ დაიწყო ჟურნალისტური მოღვაწეობა. როგორც პოლონური ენის კარგი მცოდნე, ვარშავაში ასრულებდა სამი გერმანული გაზეთის კორესპონდენტის მოვალეობას.

საქართველოსადმი ინტერესი პირველად აღუძრა ნიკო ნიკოლაძის წერილებში; ხოლო ევროპაში მოგზაურობისას პოეტმა ბოდენშტატმა ურჩია ახლო გაეცნო მახლობელი აღმოსავლეთი და, კერძოდ, საქართველო. ა. ლაისტმა შეისწავლა ქართული და სომხური ენები, შეადგოვა მასალა საქართველოზე და გამოაქვეყნა წერილები გერმანულ და პოლონურ ჟურნალ-გაზეთებში. ამ პუბლიკაციებს გამოეხმაურა ქართული პრესა, ხოლო ი. ჭავჭავაძემ ა. ლაისტი საქართველოში მოიწვია. 1884 წელს იგი ერთი თვით ჩამოვიდა ჩვენს ქვეყანაში საზოგადოებამ გულთბილად მიიღო შორეული მეგობარი. ამ მოგზაურობის შედეგად დაწერა ნაწარმოები „კოლხეთი“, ხოლო ჯერ ლაიპციგში და შემდეგ პოლონეთში გამოსცა წიგნი „საქართველო, ბუნება, ადამიანები და მოსახლეობა“.

ერთი წლის შემდეგ ისევ ესტუმრა საქართველოს. ი. ჭავჭავაძისა და ივ. მაჩაბლის დახმარებით ხელი მიჰყო „ვეფხისტყაოსნის“ თარგმნას, რომელიც შეასრულა კიდეც და გამოსცა 1890 წელს დრეზდენში და ლაიპციგში. უფრო ადრე, 1887 წელს, შან გერმანულ და პოლონურ ენებზე დასტამბა ქართული პოეზიის ანთოლოგია, რომლითაც ფაქტობრივად ევროპას პირველად გააცნო ქართველი მწერლები.

1892 წლიდან ა. ლაისტი საბოლოოდ დამკვიდრდა საქართველოში, გახდა ქართული საზოგადოების ორგანიზებული წევრი და აქტიურად ჩაება ჩვენი ცხოვრების ფერხულში. 1903 წელს დრეზ-

დენში გამოქვეყნდა ა. ლაისტის ფუნდამენტური შრომა საქართველოს ისტორიასა და კულტურაზე. ასეთივე ნაშრომი ქართულ ლიტერატურაზე გამოაქვეყნა მან იტალიაში ხანგრძლივი მოგზაურობის დროს. ეს წიგნი ითარგმნა მრავალ ევროპულ ენაზე.

1923 წელს თბილისში გამოვიდა მწერლის თხზულებათა პირველი ტომი, (მეორე გამოვიდა 1927 წელს). ჩვენი ხალხის დიდი მეგობარი აირჩიეს საქართველოს მწერალთა კავშირის წევრად, ხოლო უნივერსიტეტის გახსნის დღიდანვე გერმანული ენის კურსს კითხულობდა.

ჩვენი ქვეყნის ბევრ მეგობართა შორის არტურ ლაისტი გამოირჩეულად მოჩანს. საგულისხმოა, რომ სიკვდილის შემდეგ მის საწერ მაგიდაზე იპოვეს ფურცელი რომელზედაც ეწერა: „მაპატიე ჩემო პატარა სამშობლოსნაცვალო. ნუთუ ღირსი არა ვარ შენს მიწაზე დასაფლავების“. ღირსიც იყო და სათანადოდაც დაუფასეს ღვაწლი. დაკრძალეს დიდუბის პანთეონში და საფლავის ქვა მის მშობლიურ გერმანულ ენაზე ასეთი სიტყვებით შეამკეს: „ნეტარება შენ, სიმაართლის შვილო. სახელგანთქმული და შექცეული შენ ატარებ გამარჯვებისა და დიდების გვირგვინს“...

ლ ა ლ ი ო ნ ი (მ ა მ უ ლ ა შ ე ლ ი) არსენ ანტონის ძე. 12. I. 1866, სოფელი დეაბზუ, ოზურგეთის რაიონი — 17. IX. 1918, აბაღრი.

მწერალი, პედაგოგი. დაწყებითი განათლება ოზურგეთის საქალაქო სასწავლებელში მიიღო და ხელმოკლეობის გამო ერთხანს სწავლა შეწყვიტა, მაგრამ მოგვიანებით მოახერხა სახელმწიფო ხარჯზე დაემთავრებინა თბილისის სამასწავლებლო ინსტიტუტი. იგი გაანაწილეს აზერბაიჯანში — ჯერ ქ. შემახის საქალაქო სასწავლებელში, ხოლო 1893 წელს გადაიყვანეს ნახიქევანში. აქ დაავადებული 1897 წელს გადმოვიდა თბილისში, სათავე დაუდგინა გიმნაზიის მასწავლებლად. 1900 წელს გამოჩენილ საზოგადო მოღვაწე იივანე გომართელთან ერთად თბილისში დააარსა კერძო სკოლა პანსიონით. ამ სკოლის მესვეურებმა სასწავლო პროგრამაში დიდი ადგილი დაუთმეს იმ დროს ცარიზმის მიერ დევნილ ქართულ ენას. პანსიონმა 1903 წლამდე იარსება და მნიშვნელოვანი როლი ეწეოდა ივანე გომართელთან ერთად თბილისში დააარსა კერძო სკოლა შეასრულა მოსწავლე — ახალგაზრდობას შორის, როგორც პატრიოტული გრძნობების გაღვიძების, ისე ქართული ენის სიყვარულითა და დამკვიდრების საქმეში.

ლალიონის პირველი ნაწარმოები, მოთხრობა „ფირალი და ვლადე“ 1895 წელს დაბეჭდა ჟურნალმა „მოამბემ“. ამ მოთხრობას

მაღალი შეფასება მისცა ალ. წულუკიძემ: „ღრმად და სიმარტივით აქვს ავტორს გადმოცემული“ ახალი კაპიტალისტური წესის შემოქრა ჩვენში და მისი დამკვიდრება ფეოდალიზმის ნაშთებთან“.

მხატვრული სრულყოფის თვალსაზრისით ლალიონის შემოქმედებაში აღსანიშნავია მოთხრობები „რაქვიანა“ და „ბეჟუკას ხედარი“, სადაც დახატულია XX საუკუნის ქართული სოფლის ცხოვრება, მასში კაპიტალიზმის დამკვიდრება. მწერლის მოთხრობაში „თინა“ პირველად ჩვენს ლიტერატურაში ნაჩვენებია საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიურად ჩაბმული ქართველი ქალის სახე.

ლაპიაშვილი ფარნაოზ გიორგის ძე. 9. V. 1917, სოფელი მიწაწაწი, დედოფლისწყაროს რაიონი — 25. VII. 1994, თბილისი.

თეატრალური მხატვარი, საქართველოს სახალხო მხატვარი. 1941 წელს დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემია და შთელი თავისი ნაყოფიერი შემოქმედება დაუკავშირა ქართულ სასცენო ხელოვნებას. გაფორმებული აქვს მრავალი დრამატული, საოპერო, საბალეტო, მუსიკალური სპექტაკლები, რამდენიმე კინოფილმი. ყოველივე მათგანი ცალკე დიდი თემა მხატვრის შემოქმედებაში: ლ. გოთუას „დავით აღმაშენებელი“, მ. მრეკლიშვილის „ბარათა-წვილი“, სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“ და „ანტიგონე“, დ. გაჩეჩილაძის „ბახტრიონი“, გ. ნახუცრიშვილის „ფიროსმანი“, ბ. ნუშიჩის „ფილოსოფიის დოქტორი“, ბრეხტის „სამგროშიანი ოპერა“, პ. კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერი“, კასონას „ხეები ზეზეულად კედებიან“, შილერის „დონ კარლოსი“, ვაჟა ფშაველას „მოკვეთილი“, ვერდის „ოტელო“, მინკუსის „დონ კიხოტი“, ო. თაქთაქიშვილის „მინდია“ და მრავალი სხვა. კინოფილმები: „ქეთო და კოტე“, „ცისკარა“, „რაც გინახავს ველარ ნახავ“. სულ მას გაფორმებული აქვს 100-ზე მეტი სპექტაკლი თბილისის, სოხუმის, ქუთაისის, მესხეთის, აგრეთვე სანქტ-პეტერბურგის, კიევის, კიშინიოვისა და ყოფილი საბჭოთა კავშირის სხვა ქალაქების სცენებზე.

ფარნაოზ ლაპიაშვილის შემოქმედებას ახასიათებს ფერწერულ-ლობა, სპექტაკლის შინაარსის ღრმა წვდომა. მხატვრის დეკორაციები შექმნილია ტრადიციული შტამების გარეშე. მრავალი მათგანი მიჩნეულია საეტაპოდ და საპატიო ადგილი უჭირავს ქართული კულტურის საგანძურში. უკანასკნელ წლებში იგი ბევრს მუშაობდა დაზგურ ფერწერაში და, აქაც, დიდ წარმატებებს მიაღწია. განსაკუთრებით უმდა ითქვას პროფესორ ფ. ლაპიაშვილის პედაგოგიურ მოღვაწეობაზე — 1960 წლიდან ხელმძღვანელობდა თბილისის სამხატვრო აკადემიის თეატრალური ფერწერის სახელოს-

ნოს, სადაც აღზარდა ჩვენი რესპუბლიკის წამყვან სცენოგრაფთა ლმრავლენობა. გამოირჩეოდა მაღალი ადამიანური თვისებებით, ლბრალეობით, თავაზიანობით, კეთილშობილებით. დაჯილდოვებული იყო ორი შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით, 1951 წელს დ. თორაძის ბალეტ „გოგონას“ მხატვრობისათვის მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია.

ლ ა ს ხ ი შ ვ ი ლ ი გიორგი მიხეილის ძე. 25. XII. 1865, ქუთაისი — 15. III. 1931, თბილისი.

პუბლიცისტი, საზოგადო მოღვაწე. უკვე ქუთაისის გიმნაზიაში ჩამოყალიბდა როგორც ცარიტული რეჟიმის წინააღმდეგ მებრძოლი პიროვნება. ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდად გამოსცა ხელნაწერი ეურნალი „სტვირი“, რომელიც თავგამოდებით ილაშქრებდა ყოველგვარი ანტიქართულის წინააღმდეგ.

1884 წელს ჩაირიცხა ოდესის (ნოვოროსიის) უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. აქ იგი, სერგეი მესხთან ერთად აქტიურად ჩაება ხალხსნური რევოლუციური ორგანიზაციის „ახალგაზრდა ნაროდნია ვოლიას“ სამხრეთის ჯგუფის მუშაობაში, რისთვისაც ჯერ 1887 წელს გარიცხეს უნივერსიტეტიდან, ხოლო 1888 წლის 2 თებერვალს დააპატიმრეს და 6 თვეს ქუთაისის ციხეში აძყოფეს. გათავისუფლების შემდეგ ერთ ხანს მუშაობდა საადგილმამულო ბანკში, მაგრამ 1889 წლის ზაფხულში კვლავ დააპატიმრეს და 5 წლით გააციმბირეს.

1894 წელს გ. ლასხიშვილი საქართველოში დაბრუნდა მტკიცე გადაწყვეტილებით — მთელი თავისი ცოდნა და ენერგია მოეხმარებინა მშრომელი ხალხის თავისუფლებისა და ბედნიერებისათვის. ამ განწყობით წარუდგინეს იგი 1895 წლის იანვარში, გაზეთ „რევრიაში“ ილია ჭავჭავაძეს, რომელმაც გზა დაულოცა ახალგაზრდა მოღვაწეს.

ეს პერიოდი საქართველოში რთული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ვითარებით ხასიათდებოდა — დემოკრატიული ბანაკი ორად გაიყო. მათ შორის ვინც ცდილობდა ამ დაპირისპირებული ძალების კომსოლიდაციას, ერთ-ერთი პირველი გ. ლასხიშვილი იყო. იგი აღნიშნავდა: „მღეს დროთა ვითარების გამო, ჩვენ ყველანი შევადგენთ ერთ პარტიას, ერთი აზრით გამსჭვალულს“. გ. ლასხიშვილი ამას არა მარტო თეორიულად ასაბუთებდა, არამედ მიზნად დაისახა შეექმნა ეროვნულ მიმდინარეობათა გამაერთიანებელი ორგანიზაცია. ამ მიზნით „ივერიაში“ თავი მოუყარა ახალგაზრდა პუბლიცისტ-ინტელიგენტთა რადიკალურად განწყობილ ჯგუფს. „ივერიის“ დახურვის შემდეგ (1896 წ.) ეს ჯგუფი

„ცნობის ფურცელის“ გარშემო გაერთიანდა, რომლის ფაქტიურა რედაქტორი გ. ლასხიშვილი იყო. სწორედ აქ ჩაისახა მომავალი სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტია, რომლის პრაქტიკული ხელმძღვანელობა მანვე იტვირთა.

ეს აქტიუობა უწყურადღებოდ არ დარჩენია ხელისუფლებას, რომელმაც 1910 წელს ფედერალისტური პარტიის მთავარი კომიტეტის ლიკვიდაცია მოახდინა, გ. ლასხიშვილი კი ჟერ 7 თვით ჩასვეს ნეტეხის ციხეში, ხოლო შემდეგ 5 წლით ცხოვრება აუკრძალეს კავკასიაში. მან საცხოვრებლად ხარკოვი აირჩია, სადაც სამი წელი დაჰყო. შემდეგ ბაქოში გადასვლა მოახერხა დასთან; მოგვიანებით დაბრუნდა თბილისში. საქართველოს დამოუკიდებლობის ხანაში გ. ლასხიშვილი იყო განათლების მინისტრი და მთავრობის კაბინეტში სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის წარმომადგენელი.

1921 წლის თებერვალ-მარტში რუსეთის XI არმიის შემოტევების შედეგად როგორც მთავრობის ყველა წევრი გ. ლასხიშვილიც ოქახით ბათუმს ჩავიდა ემიგრაციაში წასასვლელად. მაგრამ ბოლო მომენტში უარი თქვა გამგზავრებაზე და სამშობლოში შფოთიანი ცხოვრება ამჯობინა მასთან სამუდამოდ განშორებას. საბჭოურ ხანაში გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწე საბოლოოდ ჩამოსცილდა პოლიტიკურ საქმიანობას და მუშაობდა საგარეო ეკსპრობის სამინისტროში საფინანსო აგენტად, ბანკის გაკგეობის წევრად. 1926 წელს სამსახურსაც თავი დაანება.

დიდია გიორგი ლასხიშვილის წვლილი მშობლიური კულტურის წინაშე. მისი დაუცხრომელი მოღვაწეობის შედეგად 1918 — 1921 წლებში საფუძვლილი ჩაეყარა არა ერთ საგანმანათლებლო — აღმზრდელობით დაწესებულებას. პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს მისი, როგორც საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის განათლების მინისტრის კმედითი მონაწილეობა ჩვენი ეროვნული უნივერსიტეტისა და თბილისის კონსერვატორიის დაარსების, სკოლებში მშობლიურ ენაზე სწავლების შემოღების საქმეში და სხვ. განუზომელია ამ ქვემარატი შაქულისვილის ღვაწლი ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებაში.

ლ ა ლ ი ძ ე რ ე ვ ა ზ ი ლ ი ა ს ძ ე . 10. VII. 1921, ბაღდადი — 16. X. 1981, თბილისი.

კომპოზიტორი. საქართველოს სახალხო არტისტი. 1939 წელს დაამთავრა თბილისის მერთზე სამუსიკო სასწავლებელი, ხოლო 1948 წელს ანდრია ბალანჩიშვილის საკომპოზიციო კლასით თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია, შემდეგ ასპირანტურა. 1941 წლიდან უკრავდა საქართველოს სიმფონიურ ორკესტრში, იყო კი-

ნოსტრუდია „ქართული ფილმის“ მუსიკალური რედაქციის გამგე. ზოლო 1965 წლიდან სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტის მუსიკის კათედრის გამგე და პროფესორი.

რ. ლალიძე ყოველგვარ ცდუნებასა და მიმბაძველობას მოკლებული საყუთარი ზმით „მომღერალი“ ხელოვანია. მისი მდიდარი შემოქმედებითი პალიტრა მოიცავს სხვადასხვა ჟანრს — სიმღერადან სიმფონიურ ნაწარმოებამდე. მისი ქმნილებები გამსჭვალულია მგზნებარე პატრიოტიზმით, ქვეყნის წარსულის პატივისცემით, აწმყოს სიყვარულით და წათელი მომავლის იმედებით. სწორედ ამიტომ კომპოზიტორის მუსიკა ხალხმა გაითავისა და შეისისხლ-ხორცა. რამდენი წელი გავიდა, რაც დაიწერა „სიმღერა თბილის-ზე“, მაგრამ იგი ისევ პოპულარულია. კომპოზიტორის დიდი გა-მარჯვებით დაგვირგვინდა მისი ხანგრძლივი მუშაობა ოპერა „ლე-ლაზე“, რომელიც თბილისის გარდა სლოვაკიის ქალაქ კოშიცეში დაიდგა.

რ. ლალიძე მშობლიური ბუნების ტრადიციული იყო, ეს აისახა მის სიმღერებში „ტყე შეუნახე შეილებსა“, „მალადა ვაზზე“ და სხვ. მისი ვატაცება წადირობით, თევზაობით, ზოგაერთის კომპოზიტო-რის ტალანტის უქმად ზარცვად მიაჩნდა. ერთხელ ეს მოუხმენია საქართველოში სტუმრად მყოფ დიმიტრი შოსტაკოვიჩის და უთქ-ვამს: „მე დიდი სიამოვნებით გაეზღებოდი ნაზღვალი მეთევზე, თუ ჩემს ბადეში ისეთი ოქროს თევზი მოხვდებოდა, როგორიც მისი „საჟიდაოა“. შეორე დღეს ამის თაობაზე ხუმრობდნენ: მონკაევი-რის მაღაზიებში კომპოზიტორთა გრძელი რიგი დადგაო.

დიდია რ. ლალიძის ღვაწლი კინომუსიკის განვითარებაში. იგი 30-ზე მეტი ფილმის ავტორია. კომპოზიტორის ხატოვანმა, კოლო-რიტულმა, ხალისიანმა მუსიკამ დიდად შეუწყო ხელი ისეთი კინო-ფილმების წარმატებას, როგორიცაა „საბუდარელი ქაბუკი“, „ნინო“, „წიწყეტილი სიმღერა“, „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“, „ხეცურუ-ლი ბაღადა“, „გლახის ნამბობი“, „კეთილი ადამიანები“ და სხვ. მ-ს კალამს ეკუთვნის აგრეთვე მუსიკალური კომედიები: „კომბლე“, „მეგობრები“.

საქართველოში დიდად უყვარდათ ქეშპარიტი სახალხო ხელო-ვანი. მისი ყოველი სიმღერა თუ მელოდია, თითქოსდა კეთილი ადა-მიანების გულში იზადებოდა, ხალხის გულრიდან იყო ამოფრენილი და შემდეგ კვლავ იმავე გულში სამარადქამოდ იზუდებდა. რ. ლა-ლიძე მშობლიური ხალხის სიყვარული და აღიარება მოიპოვა. მი-სი შემოქმედება ღირსეულად დაფასა სამშობლომ. იგი დაჯილდო-ვებული იყო შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდე-ნებით და მედალებით, მინიჭებული ჰქონდა რუსთაველის, ზ. ფალ-აშვილისა და სსრკ სახელმწიფო პრემიები და სხვ.

ლეჟავა გიორგი ილიას ბე. 4. VII, 1903, სოფელი ლაქუნ-
დერი, ხარაგოულის რაიონი — 6. I. 1977, თბილისი.

არქიტექტორი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული
მოღვაწე. 1929 წელს წარმატებით დაამთავრა თბილისის სამხატვ-
რო აკადემია და დაიწყო მუშაობა თბილისის საპროექტო ინსტი-
ტუტში. 1931 წელს ხანგრძლივი ვადით სამუშაოდ გადავიდა მოს-
კოვში და ჩაირიცხა X-ე არქიტექტურულ სახელოსნოში, რომელ-
საც ხელმძღვანელობდა გამოჩენილი ხუროთმოძღვარი აკადემი-
კოსი ა. შჩუსევი. აქ მის მერ შექმნილი პროექტები არაერთხელ
აღინიშნა პრემიებით. 1941 წლიდან იგი არქიტექტურის აკადემიის
ასპირანტია. მკერამ ომში თავისი კორექტივები შეიტანა მის ცხოვ-
რებაში და სამეცნიერო ხარისხის მაძიებელი არქიტექტორი არტი-
ლერისტი გახდა. ასპირანტურა მან მხოლოდ ომის შემდეგ დაამ-
თავრა.

1946 წელმა გ. ლეჟავას დიდი შემოქმედებითი გამარჯვება მო-
უტანა არქიტექტორ ვ. კოკორიშთან ერთად შექმნილმა საქართვე-
ლოს მთავრობის სასახლის წინა კორპუსის არქიტექტურულმა პრო-
ექტმა კონკურსში გაიმარჯვა; მომდევნო წელს კი მან საქართვე-
ლოს მეცნიერებათა აკადემიის კომპლექსის პროექტზე გამოცხადე-
ბულ კონკურსშიც მოიპოვა გამარჯვება. მისივე პროექტებით აშენ-
და ფიზიკის; ხელნაწერთა. მათემატიკის ინსტიტუტები, საქართვე-
ლოს მეცნიერებათა აკადემიის ფუნდამენტური ბიბლიოთეკა, რკი-
ნიგზის პავილიონი ახალ ათონში და სხვ.

პრაქტიკულ საქმიანობას - გ. ლეჟავა წარმატებით უთავსებდა
სამეცნიერო კვლევით საქმიანობას. იგი ხშირად მონაწილეობდა
არქეოლოგიურ თუ აზომვით ექსპედიციებში საქართველოს სხვა-
დასხვა რაიონებში. სახელდობრ მან აზომა და მეცნიერულად შე-
ისწავლა საცხოვრებელი სახლები მთა-თუშეთსა და სვანეთში.
1965 წლიდან სოციალისტური ბოლომდე მუშაობდა ივ. ჯავახიშვილის
სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტი-
ტუტში უფროს მეცნიერ თანამშრომლად და ვანის არქეოლოგი-
ური ექსპედიციის მთავარ არქიტექტორად. მის კალამს ეკუთვნის
შესანიშნავი გამოკვლევები მცხეთის, უფლისციხის, საჩხერის,
სამხრეთ-დასავლეთ კოლხეთის ხუროთმოძღვრულ ძეგლთა შესა-
ხებზე. გ. ლეჟავამ თავის მეუღლე მ. ჯანდიერთან ერთად გამოსცა
ორი მონოგრაფია — „სვანეთის არქიტექტურა“ და „მთიანი სა-
ქართველოს არქიტექტურა“.

ლ. ლ. ლ. — თ. ფ. უ. რ. ი. ა. თამარ ანგიას-ასული. 28. V. 1904,
კიათურა — 2. II. 1972, თბილისი.

აყადემიკოს ვარლამ თოფურიას მეუღლე. დიასახლისი.

ლუქავა ნიკოლოზ რომანის ძე. 13. II. 1883, თბილისი — 5. I. 1927.

ინჟინერ-მშენებელი. დაამთავრა თბილისის საკინიგზო ტექნიკური სასწავლებელი და 1903 წელს დაინიშნა შორაპანში ამიერკავკასიის რკინიგზის მეოთხე სალიანდაგო უბანზე უფროს მუშად. ორი წლის შემდეგ გადავიდა ქიათურაში გზის ოსტატად შემდეგ აქვე დააწინაურეს ტექნიკოსად. 1908 წელს სათანადო გამოცდების ჩაბარების შემდეგ იღებს ფხათა ტექნიკოსის წოდებას. ამავე დროს სამუშაოთა მწარმოებელია ქიათურა-დარკვეთ-საჩხერის ხაზის მშენებლობაზე. 1911 წელს გადაყავთ ბაქოში, სადაც ერთი წლის განმავლობაში ასრულებს უზნის უფროსის თანამშემწის მოვალეობას.

კახეთის რკინიგზის მშენებლობის დაწყებისთანავე ნ. ლუქავა დაინიშნა თბილისი-ვაზიან-იორის დისტანციის უფროსად, ხოლო გზის მშენებლობის დამთავრების შემდეგ პირველი სალიანდაგო უზნის უფროსად. აღსანიშნავია მისი საქმიანი თვისებები: მაღალი პრეფისონალიზმი, მომთხოვნელობა და საზოგადოებრივი მოღვაწეობა. ნ. ლუქავას ქმედითი მონაწილეობით დაარსდა 1917 წელს თბილისში ქართული ტექნიკური საზოგადოება.

1919 წელს დემოკრატიული საქართველოს მთავრობის გადამწყვეტილებით 60 სტუდენტი გაიგზავნა უცხოეთში უმაღლესი განათლების მისაღებად. აქცენტი აიღეს პრაქტიკული გამოცდილების ახალგაზრდებზე. ნ. ლუქავამ პირველი ადგილი დაიკავა სტიპენდიანტთა შორის ადგილი. 1924 წელს წარჩინებით დაამთავრა შარლოტენბურგის პოლიტექნიკური ინსტიტუტი ინჟინერ-მშენებლის წოდებით. სამშობლოში დაბრუნებისთანავე დაინიშნა ზაპეის მშენებლობაზე უზნის უფროსად. შეთავსებით მუშაობდა თბილის-კოჯრის რკინიგზის გეგმის შედგენაზე. 1926 წელს გადაყავთ ქალაქის აღმასკომში ტექნიკური მანქანის გამგედ, შემდეგ დაეჯალა ამიერკავკასიის რკინიგზის ხაზის ხელმძღვანელობა.

ამასთანავე უნდა აღინიშნოს ნ. ლუქავას პედაგოგიური მოღვაწეობაც. იგი თბილისის უნივერსიტეტის პოლიტექნიკურ ფაკულტეტზე კითხულობდა ლექციებს სპეციალურ საგნებში და როგორც ლექტორი გამოირჩეოდა მაღალი პროფესიული მომზადებით, მომთხოვნელობით, კეთილსინდისიერებით, რისთვისაც სტუდენტობაში დიდი სიყვარულით სარგებლობდა. ამიტომ იყო, რომ ყველამ ერთნაირად დაიტოვა ეს ღირსეული მამულიშვილი.

ლესელიძე კონსტანტინე ნიკოლოზის ძე. 2. X. 1903¹, სოფელი ხვაბრეთი, ოზურგეთის მაზრა — 21. II. 1944, მოსკოვი.
გენერალ-პოლკოვნიკი, მე-18 სადესანტო არმიის სარდალი, საბჭოთა კავშირის გმირი. 1921 წელს დაამთავრა ოზურგეთის გიმნაზია, ხოლო 1922 წელს ქართული გაერთიანებული სამხედრო სკოლის საარტილერიო განყოფილება და იქვე დატოვეს სამუშაოდ. 1929 წელს ლენინგრადში გაიარა მეთაურთა კურსები. 1937 წელს დაინიშნა ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქში 63-ე ქართული საზოგადოებრივი დივიზიის მეთაურად, ხოლო 1938 წელს გადაიყვანეს ბელორუსიის სამხედრო ოლქში. სწორედ აქ, მინსკში, მოუხსნა დიდი სამამულო ომის დაწყებამ. იმხანად იგი მეთაურობდა კორპუსის არტილერიას.

კ. ლესელიძე ომის პირველი დღეებიდანვე ჩაება სისხლისმღვრელ ბრძოლებში. მისი ბატარეა იბრძოდა სმოლენსკის, ბრიანსკის ფრონტებზე, გმირულად იცავდა მოსკოვის მისადგომებს. 1942 წლის ივნისში გადმოიყვანეს ამიერკავკასიაში და დანიშნეს მესამე მსროლელი კორპუსის მეთაურად. 1942 წლის შემოდგომაზე მტერი უწყვეტებული იქნა კავკასიიდან. ამ გამარჯვებაში დიდი წვლილი შეიტანა 46-ე არმიამ, რომელსაც გენერალ-ლეიტენანტი კ. ლესელიძე ხელმძღვანელობდა. ამის შემდეგ სახელოვანი მხედარმთავარი სარდლობდა ჯერ 47-ე, შემდეგ მე-18 არმიას, რომელიც განსაკუთრებული წარმატებით იბრძოდა ნოვოროსიისკის, ანაპის, „მცირე მიწის“ დაცვით ოპერაციებში და შემდეგ ტამანის 440-ათასიანი დაჯგუფების განადგურებაში, ქერჩის პლაცდარმზე და ყირიმში. 1943 წლის ნოემბრიდან მე-18 სადესანტო არმია უკვე უკრაინის პირველი ფრონტის შემადგენლობაშია. ყველგან, სადაც კი იყო გენერალ-ლეიტენანტი კ. ლესელიძე, თავი გამოიჩინა როგორც გამბრძოლვა და მამაცა მეთაურმა. მაგრამ ავადმყოფობამ დარია სული და იძულებული შეიქმნა ჩამოცილებოდა მტრის საბოლოო განადგურების საქმეს. გარდაიცვალა მოსკოვის ერთ-ერთ ჰოსპიტალში.

ჯარების უნარიანი ხელმძღვანელობისა და მტრის წინააღმდეგ ბრძოლებში გამოჩენილი მამაცობისა და გმირობისათვის სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1971 წლის 13 მაისის ბრძანებულებით მიენიჭა საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება. ამის გარდა დაჯილდოვებული იყო ლენინის, წითელი დროშის, სუვოროვის პირველი ხარისხის, კუტუზოვის პირველი ხარისხის, ბოგდან ხმელნაძის პირველი ხარისხის, ორი წითელი ვარსკვლავისა და საქარ-

¹ სხვა მონაცემებით დაბადებულია 1904 წლის 15 მარტს.

თველოს სსრ შტაბის წითელი დროშის ორდენებით და მრავალი მედლით.

ლისაშვილი (ხომერ იკ) იყენებდა ბარნაბის ძე. 19. IX. 1897, სოფელი ზედობანი, ოზურგეთის მაზრა — 1. III. 1972, თბილისი.

მწერალი, დრამატურგი. შრომით საქმიანობას ადრე შეუდგა. 1916 წელს ჯარში გაიწვიეს. არმიიდან დაბრუნებული საცხოვრებლად თბილისში გადმოვიდა და მუშაობა დაიწყო სამხედრო სამინისტროს სტამბაში. აქ გაეცნო ძველ ბოლშევიკებს და ჩაერთო რევოლუციურ საქმიანობაში. 1920 წელს დააპატიმრეს.

ლიტერატურული საქმიანობა ი. ლისაშვილს ჰაბტუკობიდანვე იტაცებდა. პირველი ერთმოქმედებიანი პიესა „უნაყოფო ნუგეში“ 1919 წელს გამოქვეყნდა ჟურნალ „თეატრსა და ცხოვრებაში“. მალე ამას მოჰყვა ოთხმოქმედებიანი დრამა „ოშის ბრალი“. პერსონაჟულ პრესაში რევოლუციურად იბეჭდებოდა მისი პიესები, ლექსები, მოთხრობები, რომანები. იგი ლექსებისა და პოემების 6 კრებულის ავტორია. განსაკუთრებით აღსანიშნავია რომანი „კეცხველი“, სადაც ყველაზე უფრო გამოვლინდა მწერლის შემოქმედებითი ფანტაზია და მაღალი პროფესიული ოსტატობა. რომანი „ერთგულება“ ომის შემდგომ ცხოვრებას გვიხატავს. მოზიბეღელა ამ ნაწარმოების დახვეწილი სტილი და სიუჟეტის დინამიური მიმდინარეობა, გამოკვეთილია ნაომაირი აღმნიშვნის ხასიათები, მომავლისადმი მათი ურყევი რწმენა. ამავდროულად ემას მიუძღვნა მწერალმა მომდევნო რომანიც „ნანგრეუბზე“, რომელიც ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით მეტად საინტერესო ნაწარმოებია.

ი. ლისაშვილი ფართო საზოგადოებრივ მოღვაწეობას ეწეოდა. იყო პროლეტარული მწერლების ასოციაციის პასუხისმგებელი მდივანი, ლიტფონდისა და გამომცემლობა „საბჭოთა მწერლის“ დირექტორი, ჟურნალ „ნიანგის“ რედაქტორი, საქართველოს საავტორო უფლებათა დაცვის სამმართველოს დირექტორი. დაჯილდოებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენითა და მედლებით.

ლომთათიძე გიორგი ალექსანდრეს ძე. 26. XI. 1914, დაბა ცხინვალი — 23. X. 1971, თბილისი.

არქეოლოგი. 1936 წელს წარჩინებით დაამთავრა თბილისის სატექნიკური უნივერსიტეტის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტი და ჩაირიცხა ასპირანტურაში არქეოლოგიის განხრით. ასეთი გარდასახვა გ. ლომთათიძისათვის გასაკვირი როდია. იგი იყო მრავალმხრივ ღრმადგანსწავლული პიროვნება, ქართული ლიტერატუ-

რისა და კულტურის ბრწყინვალე შტოდნე, მეცნიერებაში ივ. ჯავახიშვილის, ს. ჯანაშიასა და ნ. ბერძენიშვილის ტრადიციების დამგრძელებული, 75 ნაშრომის ავტორი. 1965 წლიდან სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტში განაგრძობდა მის მიერვე დაარსებულ შუა საუკუნეების არქეოლოგიის განყოფილებას. იგი უშუალოდ მონაწილეობდა ციხე-ქალაქ უჯარმის, ნადარზაზევის, ძველი თბილისის „განჯის კარის“, ურბნისის, ვარციხის, კვეტერის, ზვამლის და სხვ. ექსპედიციებში. დიდი ამაგი დასდო საქართველოს უძველესი დედაქალაქის მცხეთის ისტორიული წარსულის შესწავლას. მნიშვნელოვანი აღმოჩენები ჰქონდა არმაზის-ხევში, ბაგინეთსა და სამთავროში. წლების მანძილზე მცხეთის მიდამოებში წარმოებულ გათხრებს ხელმძღვანელობდა.

გიორგი ლომთათიძე ამასთანავე იყო ჩვენი ისტორიისა და ლიტერატურის შესანიშნავი მცოდნე, ბრწყინვალე მოქართულე, რაც საშუალებას აძლევდა ეწერა ნარკვევები ქართული არქეოლოგიისა და ისტორიული მეცნიერების ისტორიის შესახებ, მხატვრული ნაწარმოებები და სხვ. მან თარგმნა გამოჩენილი ამერიკელი მწერლის დოს პასოსის სტილისტურად რთული რომანი „42 პარალელი“.

ფამსაკუთრებით აღსანიშნავია გიორგი ლომთათიძის გაბედულება და თავდადება. იგი უმძიმეს წლებში უანგაროდ ემსახურებოდა საქართველოს „მექურპლეთუხუცეს“ ექვთიმე თაყაიშვილს. იწერდა ჩვენი სასიქადულო მეცნიერის ნაქარნახევსა და ნაზრევს, რითაც შთამომავლობას შემოუნახა ფასდაუდებელი განძი.

ლომთათიძე კოლა (ბიკენტი) ბიბონის ძე. 24. VI. 1879,¹ სოფელი მეწიეთი, ოზურგეთის მაზრა — 4. XI. 1915, სარატოვი.

მწერალი. დედა ადრე გარდაეცვალა. ბასილეთის ორკლასიანი სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ, შევიდა ოზურგეთის საქალაქო სასწავლებელში, მაგრამ უსახსრობის გამო თავი დაანება სწავლას და დაიწყო მუშაობა ხიდისთავის ბიბლიოთეკაში. ინტერესიანი ჰაბზუცი დაეწაფა თვითგანათლებას.

1895 წელს მიიღეს ქუთაისის სამეურნეო სკოლაში, მაგრამ მალე დაითხოვეს მოსწავლეთა გაფიცვებში მონაწილეობისათვის. ქუთაისში დაუახლოვდა ლიტერატურულ-საზოგადოებრივ წრეებს და აქტიურად ჩაება მათ საქმიანობაში. 1898 წელს გაემგზავრა ხარკოვში და გახდა სამეურნეო სკოლის თავისუფალი მსმენელი,

¹ სხვა მონაცემებით 2. II. 1879, სოფელი ჰაქეთი.

მაგრამ მარქსისტულ წრეებში მუშაობისა და რევოლუციური საქმიანობისათვის იქედანაც გარიცხეს. ერთხანს მუშაობდა მ. ლალიძის ლიწონათის ქარხანაში, 1903 წლიდან კი გაზეთ „კეალის“ რედაქციის თანამშრომელია. ამავე წელს გახდა რსდმ პარტიის წევრი. 1906 წელს აიკრჩიეს რსდმ პარტიის IV-ე გამაერთიანებელი ყრილობის დელეგატად გურიიდან, 1907 წელს II-ე სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატად ქუთაისის გუბერნიიდან.

1907 წლის 3 ივნისს მთავრობამ სათათბირო დაითხოვა და სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის 55 წევრი, მათ შორის ქ. ლომიათიძეც, სამართალში შისცეს. მიუსაჯეს ხუთი წლით კატორღა, მაგრამ აჯანყებულების გამო შეიძენახევარი წლის პატიმრობით შეუწყალეს.

სამწერლო ასპარეზზე ქ. ლომიათიძე გამოვიდა 1901 წელს. მისი ნაწარმოებები იბეჭდებოდა „ცნობის ფურცელსა“ და „მოამბეში“. მწერლის ადრინდელ ლექსებში, მინიატურებში, ეტიუდებსა და ესკიზებში წარმოჩნდა ავტორის შემოქმედებით ინტერესთა ფართო სპექტრი — სოციალურ-პოლიტიკური უკუღმართობა, ეროვნული პრობლემატიკა და სხვ. რევოლუციონერის ბოზოქარმა ცხოვრებამ იგი ერთხანს განაჩიდა ლიტერატურულ სარბიელს, მაგრამ 1907 წლიდან იწყება მეორე პერიოდი, როცა პატრიარქაში, მძიმედ დაავადებული უბრუნდება თავის საყვარელ შემოქმედებას და ქართულ მწერლობას აღიდრებს ახალი ნაწარმოებებით — „სახსრჩობელის წინაშე“, „საპყრობილეში“, „თეთრი ღამე“, „ადუმილი“, „მოღალატე“, „უბედური“ და სხვ. მწერლის შემოქმედებისათვის ნიშანდობლივია ღრმა ფსიქოლოგიური ანალიზი, დიდი პეშანობი, ლაკონური თხრობა. ამიტომ მას ღირსეული ადგილი უკავია ქართული ლიტერატურის ისტორიაში.

ლომიათიძე იულონ ნიკოლოზის ძე. 3. IX. 1885¹, სოფელი არბო, გორის მაზრა — 26. XII. 1966, თბილისი.

ავრონომ-შემცენარე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. დაიბადა მწერალ ნიკო ლომიათის ოჯახში. დაამთავრა თბილისის მეორე გიმნაზია, შემდეგ პეტერბურგის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტი. ავრონომიული ცოდნის მისაღებად სწავლა განაგრძო მოსკოვის სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში, რომლის დამთავრების შემდეგ მუშაობდა სმოლენსკის გუბერნიაში ავრონომად. 1914 წელს იგი უკვე სამშობლოშია და

¹ სხვა მონაცემებით დაბადებულია 1887 წელს.

მოდგაწეობას იწყებს გორის, შემდეგ ბორჩალოს მაზრაში. სოფ-
ლად აწყობს საცდელ ნაევეთებს, მოსახლეობას აძლევს მეცნი-
ერულ ჩიკვა-დარგებებს. 1918 წელს დამოუკიდებელი საქართვე-
ლოს არსებობის შთავაზება, როგორც სოფლის მეურნეობის სა-
მინისტროს წარმომადგენელს, იგზავნის გერმანიაში, სადაც იგი
ხელმძღვანელობს მანქანა-იარაღების შეძენა-გამოგზავნის საქმეს.
ამავე დროს ეცნობა ადგილობრივი სასწავლებლებისა და საცვლე-
ვი ცენტრების მუშაობას.

1920 წელს ახალგაზრდა აგრონომი ივანე ჯავახიშვილის რეკო-
მენდაციით მოიწვიეს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
აგრონომიულ განყოფილებასთან დაარსებულ სასოფლო-სამეურ-
ნეო მექანიკის კათედრის პირველ ასისტენტად. ნიშნდობლივ-
ად ისიც, რომ დამწყები პედაგოგის საცდელი ლექცია მოიწონა უნი-
ვერსიტეტის ფუნქციონებელმა და წარუდგინა იგი დიდ სამეცნიერო
საპაჟოს.

1923 — 1929 წლებში ი. ლომოური თბილისის ბოტანიკური ბა-
ღის დირექტორია. მისი ხელმძღვანელობით აქ მეცნიერ-მუშაკთა
მალალევალიფიკაციური კადრები მომზადდა. საერთოდ ახალგაზრდა
ოცობის აღზრდას ი. ლომოური ეწეოდა 1920 წლიდან, ჯერ თბი-
ლისის უნივერსიტეტში, შემდეგ, 1929 წლიდან სასოფლო-სამე-
ურნეო ინსტიტუტში, სადაც გამაგრებდა მემკვიწარეობის კათედრას.
ამ საქმეს მან 40 წელი შეაღია და სამართლიანად ითვლება ჩვენ-
ში სასოფლო-სამეურნეო განათლების ერთ-ერთ ფუნქციონებელად.

ლომოურს გამოქვეყნებული აქვს 80-ზე მეტი სამეცნიერო
შრომა. მათ შორის განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა მის პირ-
ველ ორიგინალურ სახელმძღვანელოს „მარცვლეული კულტურე-
ბი“, რომელიც გამოქვეყნდა ორ ტომად 1946 და 1950 წლებში.

გამოჩენილი მეცნიერის, დიდი მამულიშვილის თავდადებული
შრომა ღირსეულად დაფასდა. იგი დაჭილდოვებული იყო ორი
ლენინის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით. მის სა-
ხელს ატარებს საქართველოს მოწათმოქმედების სამეცნიერო-
კვლევითი ინსტიტუტი.

ლო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ე ბეგან ვლადიმერის ძე. 22. V. 1908,
თბილისი — 9. I. 1969, თბილისი.

არქიტექტორი. 1932 წელს დაამთავრა საქართველოს საშვე-
ნებლო ინსტიტუტის არქიტექტურის ფაკულტეტი და იქვე შეუდ-
გა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. იმსახურა ჩვენში იწყება ქალაქების
პირველი გენერალური პროექტების შედგენა. იგი აქტიურად ჩა-

ება ამ საქმეში. ამავე დროს თავის კოლეგებთან ერთად აგროვეს მასალებს ქართული არქიტექტურული ლექსიკონისათვის.

დიდი სამამულო ომის დროს ბ. ლორთქიფანიძე მოქმედ არმიანია და მისი დამსახურება სათანადო საბრძოლო ორდენებით აღინიშნა. ომის დამთავრების შემდეგ სხვადასხვა ხელმძღვანელ სამუშაოზე, 1949 წელს დაინიშნა სახმშენის უფროსის მოადგილედ, ხოლო 1958 წლიდან 6 წლის განმავლობაში ამ ორგანიზაციის თავმჯდომარეა. 1963 წლიდან გარდაცვალებამდე ხელმძღვანელობდა თბილისის ზონალურ სამეცნიერო-კვლევით და ტიპობრივი დაპროექტების ექსპერტენტულ ინსტიტუტს.

ბეჟან ლორთქიფანიძე არაერთხელ გამოსულა მოხსენებით უცხოეთისა თუ საკავშირო არქიტექტორთა ფორუმებზე. მან დააგეგმარა ჩაის საბჭოთა მეურნეობის მუშათა დაბები და აზოტ-ტუკის კომბინატის დამა ქუთაისში, იყო ბათუმისა და გორის გენერალური პროექტების თანაავტორი.

ლორთქიფანიძე კონსტანტინე ალექსანდრეს ძე. 7. I. 1905, სოფელი დიდი ჭიხაიში, სამტრედიის რაიონი — 1. VIII. 1986, თბილისი.

მწერალი. ქუთაისის პირველი ტექნიკუმის დამთავრებისთანავე ჩაება ლიტერატურულ ცხოვრებაში. იყო ქუთაისში პროლეტარულ მწერალთა კავშირის დამაარსებელი ჯგუფის ერთ-ერთი აქტიური წევრი.

ლიტერატურაში კ. ლორთქიფანიძე ლექსებით შემოვიდა. 1926 წლიდან, ზედიზედ აქვეყნებდა კრებულებს: „პირველს შემდეგ“, „ღრმილი“, „ახალი ლექსები“, „ერთი მთიანია“, „მუშა გამომგონებელი“, პოემა „სტენკა რაზინი“ და სხვ. მალე ნიჭიერი პოეტი პროზაში პოულობს თავის მოწოდებას. პირველი საყურადღებო მოთხრობების გამოქვეყნების შემდეგ კ. ლორთქიფანიძემ 1931 წელს დაწერა დიდი რომანი „ძირს სიბინდის ჩესპუბლიკა“, რომელიც გადაამუშავა და 1951 წელს გამოსცა „კოლხეთის ცისკარის“ სახელწოდებით. იგი სამართლიანადაა მიჩნეული კლასიკურ საბჭოთა რომანად და ქართული საბჭოთა პროზის ერთ-ერთ საეტაპო ნაწარმოებადაა აღიარებული. „კოლხეთის ცისკარი“ ითარგმნა მრავალ ენაზე, მას მაღალი შეფასება მისცა კრიტიკამ.

კ. ლორთქიფანიძე ყოველთვის საზოგადოებრივი მოვლენების შეუავლნი იყო და სიტყვას ამბობდა დროულად და კომპეტენტურად. ასე მოხდა მაშინ, როცა ერთ-ერთი პირველი გამოცხადება მაცქიმ გორჯის მოწოდებას — გაეფართოებიანთ მოძმე ხალხებს შორის ლიტერატურული კონტაქტები (ამჟამო მწერლის ნა-

წარმოებების შესანიშნავი ციკლი „უკვდავება, ანუ ბელორუსული მოთხრობები“), ასე მოჰდა მაშინაც, როცა დაიწყო დიდი სამამულო ომი და მტერი კავკასიას შოადგა — შწერალმა მიმართა ზემდგომ ორგანოებს და მოქმედ არმიაში წავიდა მოხალისედ. მისი ფრონტული კორესპონდენტუები სისტემატურად იბეჭდებოდა გაზეთ „კომუნისტში“. მწერლის ფრონტული წარკვევები თუ სამამულო ომის თემაზე დაწერილი მოთხრობები ქვეყმდებოდა ცენტრალური თუ რესპუბლიკური პრესის ფურცლებზე; ასე იყო მაშინაც, როცა 70-იან წლებში რესპუბლიკაში შეიცვალა პოლიტიკური ვითარება და ამას მოჰყვა გარკვეული ეკონომიკური ექსპერიმენტები. აქაც მწერალი უშუალოდ ჩაერთო ცხოვრების პროცესში და არაერთი პუბლიცისტური თუ დოკუმენტურ-შხატვრული ნაწარმოებით წარუდგა მკითხველს — „რა მოხდა აბაშაში?“, „მთას დაუბრუნდა მთიელი“, „ოქროს მტევანი“ და სხვ.

კ. ლორთქიფანიძეს ეკუთვნის აგრეთვე კინოსცენარები „მეგობრობა“, „ჩრდილი გზაზე“, „შეწყვეტილი სიმღერა“.

აღსანიშნავია მისი საზოგადოებრივი საქმიანობა. იგი იყო ეურნალების „ლიტერატურნია გრუზიას“, „ცისკარის“ და ქუთაისში ფამოშავალ „განთიადის“ რედაქტორი, გამომცემლობა „ნაკადულის“ დირექტორი. 1967 წლიდან სსრკ მწერალთა კავშირის გამგეობის წევრი.

ღირსეულად დაფადა კ. ლორთქიფანიძის ღვაწლი საბჭოთა ლიტერატურის წინაშე. მას მიენიჭა სოციალისტური შრომის გმირის წოდება, შოთა რუსთაველის პრემია, ა. ფადეევის პრემია, დაჯილდოვებული იყო ორი ლენინის ორდენით, სამი შრომის წითელი დროშის, ორი წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

ლორთქიფანიძე ნიკო (ნიკოლოზ) მერაბისძე. 17. IX. 1880, სოფელი ჩუნეში, წყალტუბოს რაიონი — 15. V. 1944, თბილისი.

მწერალი, საზოგადო მოღვაწე. შეიყვანეს ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში, მაჟრამ სწავლის დამთავრება ვლადიკავკაზში მოუწია, საიდანაც გაემგზავრა ხარკოვს. აქ იგი ჩაირიცხა უნივერსიტეტში. თავისუფლად მოაზროვნე სტუდენტი ორჯერ გარიცხეს და იძულებული გახდა გასცლოდა იქაურობას, წასულიყო ავსტრიაში. აქ იგი სწავლობს ლეონინის საშოთ აკადემიაში.

1907 წელს ნ. ლორთქიფანიძე სამშობლოში დაბრუნდა და აქტიურად ჩაება საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. უცხო ენას ასწავლიდა ჯერ თბილისის, შემდეგ ქუთაისის გიმნაზიაში, პარალელუ-

რად იყო ქართული დრამატიული საზოგადოების გამგეობის წევრი. საბჭოთა პერიოდში სხვადასხვა დროს იყო ხელოვნებას მუშაობა კავშირის პასუხისმგებელი მდივანი, შემდეგ თავმჯდომარე, ინდუსტრიულ ინსტიტუტში უცხო ენის ლექტორი, მოგვიანებით — კათედრის გამგე.

სამწერლო აპარატზე ნ. ლორთქიფანიძე 1902 წელს გამოვიდა. საზოგადოების ყურადღება მიიპყრო ქართულ პერიოდიკაში დაბეჭდილი ჟურნალური იდეებით გამსჭვალული მცირე ფორმის მოთხრობებით. დიდსულოვანი ჰუმანისტის ლიტერატურული მემკვიდრეობა გამოირჩევა თემატური მრავალფეროვნებითა და უანგულო მაიქაბეობით. მისი თხზულებანი პოეტური პროზის ბრწყინვალე ნიმუშებია. მწერალს ჰქონდა წარსულის ხედვის და განცდის იშვიათი უნარი. ღრმა ლირიზმითაა გამსჭვალული მისი მინიატურები, რომლებშიც სამშობლოს ბედით გულდაკოდილი ადამიანების წუხილი ისმის („მოლოდინი“, „მრცხვენი“, „საქართველო იყიდება“, „რეკა“). ლეო ქიჩელმა მას „ქართული პროზის განმაახლებელი“ უწოდა, ხოლო გიორგი ლეონიძემ „ქართული მხატვრული სიტყვის დარბაისელი, შეუდარებელი ოსტატი და მეოცნებე“. მწერლის საფიქრალი მუდამ იყო სამშობლო, საქართველო. ნ. ლორთქიფანიძე ერთ-ერთი თავისი გმირის მსგავსად ხელაყრობილი ლოცულობდა: „ღმერთო აღადგინე... ღმერთო მკვდრებით აღადგინე... ღმერთო ჯვარცმული აღადგინე ერი და მიეცი ძალა და სიმბნე...“ იგი პატრიოტიზმისა და სოციალური ჰუმანიზმის ამაღლებული იდეებით დაუკავშირდა ქართული კლასიკური მწერლობის დიდ ტრადიციებს. თავის მხრივ კი ქართულ ლიტერატურაში შემოიტანა სამყაროს მისეული ხედვა, რომელიც რელიგიურად გამოირჩევა საყუთარო ხელწერით.

გამოჩენილი მწერლისა და დიდი ჰუმანისტის მდიდარი მემკვიდრეობა — ათასამდე მინიატურა, ნოველა და მოთხრობა, ერთი რომანი, ორი პიესა — შესულია ჩვენი ეროვნული ლიტერატურის ოქროს ფონდში. ნიკო ლორთქიფანიძის შემოქმედებაში თანადარი სიძლიერითაა წარმოჩენილი ლირიზმი და იუმორი, სიხარული და მწუხარება, სიყვარული და სიძულვილი, რაც ავტორის თვალთახედვის ფართო დიპაზონზე მეტყველებს.

სიცოცხლეშივე კლასიკოსად აღიარებული მწერალი დაკრძალეს ვერის საზოგადო მოღვაწეთა სასაფლაოზე. მხოლოდ 1968 წელს სამუდამო განსასვენებელი დიდუბის პანთეონში მიუჩინეს.

მ ა კ რ ო პ ე ლ ო — ტ ა ტ ი შ ვ ი ლ ი ს ო ფ ი ო ლ ე ვ ა ნ ი ს ა ს უ ლ ა .
4. IV. 1888, დაბა ალავერდი (დღევანდელი სომხეთის რესპუბლი-
კა), — 21, I. 1963, თბილისი.

მწერალ იოსებ ტატიშვილის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის
ქალთა ქართული გიმნაზია.

მ ა მ ა ლ ა ძ ე შ ა ლ ვ ა პ ე ტ რ ე ს ძ ე . 8. VIII. 1895, სოფელი ხევი,
ჩოხატაურის რაიონი — 19. I. 1963, თბილისი.

მხატვარ-პეიზაჟისტი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურე-
ბული მოღვაწე, პროფესორი. იყო ერთ-ერთი პირველი სტუდენ-
ტი 1922 წელს თბილისში გახსნილი სამხატვრო აკადემიისა, სადაც
ერთდროულად ეუფლებოდა ფერწერასა და არქიტექტურას. და-
დიდა მისი დამსახურება ქართული პეიზაჟური მხატვრობ-ის წინაშე.
ამ ეტაპში იგი არის ერთ-ერთი საუკეთესო შემოქმედი. მის ყა-
ლამს ეკუთვნის ათასამდე ტილო, რომელშიც მხატვარმა უმღერა
თავის სამშობლოს. მხატვრის შემოქმედებიდან განსაკუთრებით აღ-
სანიშნავია „სოფლის ხედი“, „ტყიბულის ხედი“, „უცემი“, „მთის
სოფელი“ და სხვ. 1943 წლიდან გარდაცვალებამდე იყო მისივე
აღმზრდელი აკადემიის პროფესორი.

შალვა მამალაძე პირველი ქართველი მხატვარია, რომელმაც
დიდი როლი შეასრულა ეროვნული კინემატოგრაფიის განვითარე-
ბის საქმეში. მან გააფორმა „ნარინჯის ველი“, „დიადი განთიადი“,
„კოლხეთის ჩირადღენები“ და სხვ. ერთ ხანს მუშაობდა „უზბეკ-
ფილმში“. დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშისა და
„საპატიო ნიშნის“ ორდენებით, მედლებით.

მ ა მ ა ს ა ხ ლ ი ს ო ვ ი ვ ა გ ა ნ ი ვ ა ნ ე ს ძ ე . 5. XII. 1907, თბილი-
სი — 5. XII. 1972, მოსკოვი.

ფიზიკოსი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღ-
ვაწე, პროფესორი. 1925 წელს დაამთავრა თბილისის მეორე საშ-
რეწველო ტექნიკური და ჩაირიცხა ევრეთწოდებულ რუსულ პო-
ლიტექნიკურ ინსტიტუტში. მუყაითი სტუდენტი ხელმოკლეობის
გამო იძულებული გახდა დროებით შეეწყვიტა სწავლა და მუშა-
ობა დაეწყო. 1927 წელს განაახლა მეცადინეობა. მაშინ აქ მათემა-
ტიკას ასწავლიდნენ ცნობილი მეცნიერები ა. რაზმაძე და კ. მარ-
ჯანიშვილი (გამოჩენილი რევესორის შვილი). ამ უკანასკნელის
რჩევითა და დახმარებით, ა. რაზმაძესთან მკაცრი გამოცდის შემდეგ
1927 წლის დეკემბერში ვ. მამასახლისოვი გადაიყვანეს უნივერსი-
ტეტში მათემატიკის ფაკულტეტზე, რომელიც 1930 წელს დაამთავ-
რა და მუშაობა დაიწყო ამიერკავკასიის თბილისის საინჟინრო და

სატყეო-ტექნიკურ ინსტიტუტში, სადაც კითხულობდა ლექციებს უმაღლეს მათემატიკასა და თეორიულ მექანიკაში.

1933 წელს ვ. მამასახლისოვი შიაელინეს ლენინგრადის ფიზიკა-ტექნიკის ინსტიტუტის ასპირანტურაში თეორიული ფიზიკის კურსის გასაგებლად. 1936 წელს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია, რომელიც იყო ლენინგრადში პირველი დაცული დისერტაცია ატომბირთვის თეორიაში. შემდეგ დაბრუნდა სამშობლოში და სათავეში ჩაუდგა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის თეორიული ფიზიკის კათედრას, პირადად მონაწილე მონაწილეობდა რესპუბლიკის სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებლებშიც. 1943 წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია, 1960 წელს კი საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსად აირჩიეს.

ვ. მამასახლისოვი იყო ახალგაზრდა სპეციალისტთა გულსხმიერი და მაღალკვალიფიციური აღმზრდელი. ათეული წლების მანძილზე კითხულობდა ლექციებს ზოგად ფიზიკაში, კვანტურ მექანიკაში, თეორიულ მექანიკაში, ატომბირთვის თეორიაში და სხვ. წლების მანძილზე იყო უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის დეკანი. თავის მოწაფეებთან ერთად დაწერა და გამოსცა მექანიკისა და კვანტური მექანიკის სახელმძღვანელოები. აქტიურ პედაგოგიურ მონაწილეობას სწავლული წარმატებით უთავსებდა სამეცნიერო მუშაობას. მისი ხელმძღვანელობით ქართველი ფიზიკოსები თანმიმდევრობით ავითარებდნენ ეგრეთწოდებულ კლასტერულ მოღვაწეობას, რომელიც სულ უფრო მეტად გამოიყენება ატომბირთვულ გამოკვლევებში ჩვენშიც და უცხოეთშიც.

ფართოა მისი საზოგადოებრივი მონაწილეობის ასპარეზი. იყო მრავალი სამეცნიერო საბჭოს წევრი, ხოლო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიაში ბირთვული ფიზიკის სპარობლემო საბჭოს თავმჯდომარე. ღვაწლმოსილი მეცნიერის დამსახურება აღინიშნა შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

მამასახლისოვი კონსტანტინე ქრისტეფორეს ძე. 25. XI. 1818, სოფელი რუისი, ახლანდელი ქარელის რაიონი — 3. IX. 1900, თბილისი.

ირუსეთის არმიის გენერალი. სწავლობდა და მეგობრობდა ნ. ბარათაშვილთან. შემდეგ მიაბარეს პეტერბურგის პავლეს სახელობის კადეტთა კორპუსში, რომელიც დაამთავრა 1837 წელს

ოფიცრის ჩინით და გაამწესეს კავკასიის გრენადერთა საარტილერო ბრიგადაში. აქედან მოყოლებული, მონაწილეობდა კავკასიაში წარმოებულ ყველა ომში.

1840 წელს მიიღო პირველი საბრძოლო ნათლობა ჩაჩნეთში. იმ ხანებში იგი გაეცნო და დაუახლოვდა მიხეილ ლერმონტოვს. მათ ერთად მიიღეს მონაწილეობა სისხლისმღვრელ ბრძოლაში გეზონის ტყეში. ყირიმის ომის დროს კ. მამაცაშვილი იბრძვის კავკასიის ფრონტზე. კერძოდ მან თავი ისახელა 1854 წლის 4 ივნისს მდინარე ჩოლოქთან გამართულ ბრძოლაში. ოთხთასისთანა რუსეთის არმიამ თითქმის მთლიანად განადგურა 34-ათასიანი თურქთა მომხდური ძალები. გენერალ ანდრონიკაშვილის ცნობით, ეს ბრძოლა უმთავრესად კ. მამაცაშვილის წყალობით იქნა მოგებულნი, რისთვისაც იგი დააჯილდოვეს წმ. გიორგის IV ხარისხის ორდენით. ამის შემდეგ ახალგაზრდა ოფიცერი დაინიშნა კავკასიის გრენადერთა არტილერიის უფროსად, მონაწილეობა მიიღო კავკასიის დაპყრობისათვის წარმოებულ ომების დამაგვირგვინებელ ფაზაში, რისთვისაც ებოძა ოქროს ზმალი, წმ. ანას II ხარისხის ორდენი, საიმპერატორო გვარგვინი და წმ. ვლადიმერის III ხარისხის ორდენი. 1868 წლიდან კ. მამაცაშვილი კავკასიის სამხედრო ოლქის არტილერიის უფროსის მოადგილეა, ხოლო 1877 წლიდან კი განჯის გუბერნატორი და განჯა-ნუხის მიდამოებში განლაგებული ჯარების უფროსი. იმავე წელს დაიწყო ომი თურქეთთან. აქ მას მოუხდა ერთი მოულოდნელი თავდასხმის მოგერიება და მოხერხებულმა სარდალმა შესძლო დაემარცხებინა მომხდური. ამისათვის იგი წმ. ვლადიმერის II ხარისხის ორდენით დააჯილდოვეს. ნუხელებმა კი მიართვეს ვერცხლის თასი და ადრესი, სადაც ეწერა: „გენერალ-ლეიტენანტ კ. ქ. მამაცაშვილს მადლიერ მოქალაქეთაგან 1877 წელს ნუხის გადარჩენისათვის“.

1884 წელს კ. მამაცაშვილმა ავადმყოფობის გამო თავი დაანება სამხედრო სამსახურს და აქტიურად ჩაება ქვეყნის კულტურულ-საზოგადოებრივ საქმიანობაში. მისი მეგობრები იყვნენ გრიგოლ და ვახტანგ ორბელიანები, დიმიტრი ყიფიანი, მიხეილ თუმანიშვილი და სხვ. დ. ყიფიანთან ერთად დიდი ღვაწლი დასდო სათავადაზნაურო ბანკს, ის დიდხანს იყო მისი ზედამხედველი კომიტეტის თავმჯდომარე და ყოველი ღონით ცდილობდა ბანკის საქმეების მყარ ნიადაგზე დაყენებას. კ. მამაცაშვილს დიდი ღვაწლი მიუძღვის აგრეთვე წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების საქმიანობაში. იყო მისი დამფუძნებელი წევრი, თბილისის სათავადაზნაურო (ფაქტიურად ქართული) გიმნაზიის ერთ-ერთი დამაარსებელი, აღსანიშნავია მისი გამსაკუთრებული ყურადღება მამაციან

ქართველებზე. ზოგი მათგანი მან თბილისში ჩამოიყვანა და ასწავლა, დაამთავრებინა გიმნაზია, შემდეგ უმაღლესშიც ჩააბარებინა.

საერთოდ, იმ ხანებში, არ ყოფილა საქართველოში რაიმე მნიშვნელოვანი წამოწყება, რომ იგი გვერდზე დარჩენილიყო. სხვათა შორის მას უნდა ვუმაღლოდეთ, რომ შემოგვჩა ხ. ბარათაშვილის პორტრეტული გამოსახულება. ქეშმარიტი მამულიშვილი ცხარედ დაიტოვა მშობელმა ერმა. მის დასაფლავებაზე წარმოიქმნულ სიტყვაში აკაკი წერეთელმა გამოხატა დიდი სიყვარული და სევდა ამ სახელოვანი მოღვაწის გარდაცვალების გამო.

მანთაშევია — კლდიაშვილი სოფო გრიგოლის ასული. 11. XII. 1897, ბაქო — 6. V. 1976, თბილისი.

სერგო კლდიაშვილის მეუღლე. დაქორწინდნენ 1922 წელს. დაამთავრა თბილისის ქალთა მე-5 გიმნაზია შემდეგ სწავლობდა პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში, მაგრამ ოქახური პირობების გამო არ დაუმთავრებია.

მანჭგალაძე ეროსი აკაკის ძე. 3. III. 1925, სოფელი ღანი-რი, სამტრედიის რაიონი — 26. I. 1982, თბილისი.

მსახიობი 1941 წელს თბილისის 34-ე საშუალო სკოლის დამთავრებისთანავე მიიწვიეს საქართველოს რადიოკომიტეტში დიქტორად. 1947 წელს დაამთავრა შ. რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტის სამსახიობო ფაკულტეტი. ერთი სეზონი იმუშავა ცხინვალის კ. ხეთაგუროვის სახელობის თეატრის ქართულ დასში, 1948 წლიდან იგი შ. რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრის მსახიობი დადამკვეთად გაიშალა მისი დიდი ნიჭი და განუზომელი პოტენციური შესაძლებლობები. აქ მან შექმნა ისეთი ფართო სპექტრის შესანიშნავი სახეები, როგორცაა: ივანე მრისხანე, პეშეკი, ოდიპოსი, ტარიელ გოლუა, ზიმზიმოვი, ლოპესი, გვადი ზოფა, თავადი ვანო, ოთარ ბეგი, ბოცო და სხვა მრავალი.

ეროსი მანჭგალაძე ფართო მასშტაბის ქეშმარიტად უნივერსალური მსახიობი იყო, ჰქონდა გარდასახვისა და იმპროვიზაციის გასაოცარი უნარი, რომელსაც ავსებდა უდიდესი ტემპერამენტი და უჩვეულოდ მომხიბლავი ხვედროვანი ხმა. ყოველივე ამან აქცია იგი ხალხის უსაყვარლეს მსახიობად. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ე. მანჭგალაძის როგორც დიქტორისა და სპორტული კომენტატორის ღვაწლი. დაუფიქრებია მისი მაღალპროფესიული, იუმორით გაჯერებული რეპორტაჟები ფეხბურთის მატჩებიდან

რაც შეეხება ე. მანჯგალაძეს, როგორც მხატვრული კითხვის ოსტატს — იგი დღესაც გვახსენებს თავს ძველი რადიო და ტელეჩანაწერებით.

მეტად საინტერესო ეკრანული სახეები შექმნა მსახიობმა ქართულ კინოში: ალექსანდრე („წარსული ზაფხული“), ვარდენი („შეხვედრა წარსულთან“) მილიციის რწმუნებული („ქვევარი“), გეორგი გეორქიძე („ვერის უბნის მელოდოები“), ჩორეხი („ნატურის ხე“), სევერიან წიფწივაძე („თოჯინები იცინიან“) და სხვ.

ბოლო ხუთი წელი ე. მანჯგალაძე შ. რუსთაველის თეატრში მოღვაწეობასთან ერთად მუშაობდა კინოსტუდია „ქართული ფილმი“ კინომსახიობთა თეატრში, სადაც რამდენიმე დასამახსოვრებელი სცენური სახე შექმნა

მსახიობის მოულოდნელი გარდაცვალება ქართველმა ხალხმა მტკივნეულად განიცადა. მას წილად ჰვდა დიდი სიყვარული და საყვრელთაო აღიარება. 1961 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება, დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

მ ა რ გ ი ა ნ ი რ ე ვ ა ზ აყაიკისძე. 24. XI 1916, სოფელი შულახი, მესტიის რაიონი — 1. VI. 1984, თბილისი.

პოეტი, საზოგადო მოღვაწე. დაიბადა ცნობილი პედაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის ოჯახში. 1934 — 1940 წლებში სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. პირველი ლექსები 1934 წელს გამოაქვეყნა და, აქედან მოყოლებული, თითქმის ნახევარი საუკუნე ისმოდა მისი მკაფიო ინდივიდუალობით გამორჩეული გულშიჩამწვდომი ლექსად ნათქვანი ზიტყვა. მშობლიური სვანური ფოლკლორის შემოქმედებითაა გამოყენებამ, მისი ღრმა შინაარსისა და განწყობილების გადმოტანამ ქართულ ლექსში საინტერესო და მიმზიდველი გახადა რევაზ მარგიანის პოეზია. ეს პოეტის პირველსავე ლექსში „მირანგულაში“ გამოჩნდა და ორგანული განვითარება პპოვა გვიანდელ ტრეზულტში: „მუშლი მუხასა“, „აქა მშვიდობა“, „რჩეული“, „თოვამი შეხვედრა გაზაფხულთან“, „შარშან, შარშანწინ და აღრე“ და სხვ.

რევაზ მარგიანის ლექსები ნათარგმნია უცხო ენებზე თავად მან კა ქართულად ააქლერა რუსული, უკრაინული, სომხური, აზერბაიჯანული, ბელარუსული, აფხაზური, ბალყარული პოეზიის ნიმუშები. პოეტმა ხარკი მოუხადა ქართულ საბავშვო ლექსსაც — ისინი სიყვარულის, მეგობრობის, პატრიოტიზმისა და პუმანიზმის მაღალი გრძნობებით არიან გამსჭვალული. ამიტომ იყო, რომ

წლების განმავლობაში რ. მარგიანი თავკაცობდა ჩვენს საბავშვო პერიოდის. მოგვიანებით რედაქტორობდა მწერალთა კავშირის ორგანოს „ლიტერატურულ საქართველოს“, ეკრანალ „დროშას“, ხოლო ბოლო წლებში იყო გამომცემლობა „მეჩანის“ დირექტორი.

ყველა საქმიანობაში, რასაც კი შეეხებოდა მისი მადლიანი ხელი, ამჩნევდა თავისი პიროვნებისათვის დამახასიათებელ ნიშანს — კეთილშობილებას, ერთგულებას, კაცურ კაცობას. იგი იყო იმის მაგალითი, თუ როგორ უნდა უწყყარდეს ქართველს თავისი ქვეყანა, ენა, დღევანდელი და წარსული.

ეტრფოდა თავის ქვეყანას და ერმაც სიყვარული შიგნით. იგი დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის, ხალხთა მეგობრობის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით, სამჭოთა კავშირის მშვიდობის დაცვის კომიტეტის ოქროს მედლით.

მარგიანი (მარიამ მარკოზის ასული ტყემალაძე — ალექსიძე), 12. VI. 1890, თბილისი — 9. V. 1978, თბილისი.

პოეტო, ქართული საბავშვო ლიტერატურის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. 1908 წელს დაამთავრა წმინდა ნინოს ქალთა სასწავლებელი, ხოლო 1922 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგია-ფილოსოფიის ფაკულტეტი. მისი პირველი ლექსი „ტბა“ 1916 წელს გამოქვეყნდა გაზეთ „სახალხო საქმეში“, ხოლო კრებული „ლექსები“ 1921 წელს. აქედან მოყოლებული პოეტი ქალის ნაწარმოებები სისტემატურად იბეჭდებოდა ქართულ პერიოდულში, გამოდიოდა ცალკე წიგნებად. მარგიანის შემოქმედებისათვის დამახასიათებელია ნატურიზმი, ლირიზმი, ორიგინალური თვალთახედვა. განსაკუთრებით ნაყოფიერად მოღვაწეობდა საბავშვო მწერლობაში. მისი შემოქმედება ხელს უწყობდა ჩვენი მოზარდი თაობის სიყვითლას და ვაჟკაცობის სულიწკვეთებით აღზრდის საქმეს, უნერგავდა მათ სამშობლოს სიყვარულს, ასწავლიდა მეგობრობას ფასს.

აღსანიშნავია მარგიანის მთარგმნელობითი მოღვაწეობა. სწორედ მან გააცნო ქართველ ბავშვებს ს. მიხალცოვის, კ. ჩუკოვსკის, ე. შვარცის, მ. ალიგერის, ა. ტოლსტოის შემოქმედება. მისი თარგმნილი პიესები წლების განმავლობაში წარმატებით იდგმებოდა ჩვენი თეატრების სცენებზე.

მწერალი აქტიური საზოგადოებრივი ცხოვრებით ცხოვრობდა 20 წლის მანძილზე საქართველოს მწერალთა კავშირში მუშაობდა საბავშვო ლიტერატურის სექციის მდივან-კომსულტანტად და ამითაც ხელს უწყობდა საბავშვო ლიტერატურის წინსვლის საქმეს.

მარიჭანის დამსახურება და მისი უანგარო ღვაწლი აღინიშნა
აკობ გოგებაშვილის პრემიით და შრომის წითელი დროშის ორ-
დენით.

მარშაკი ნეკოლოზ აკობის ძე. 15. 11. 1902, ტულა — 30
XII. 1962, თბილისი.

რეჟისორი, საქართველოს სახალხო არტისტი. კაბუჯობიდანვე
ეზიარა თეატრს. 1918 წლიდან მონაწილეობდა თბილისის სცენის-
მოყვარეთა რუსულ წარმოდგენებში, როგორც მსახიობი და რე-
ჟისორი. მისი დიდი შეცადინებოთ 1927 წლის 18 აპრილს, პლე-
ხანოვის სახელობის მუშათა კლუბში დაიდგა ამერიკელი პოეტის
ჰ. ლონგფელოს მიხედვით ნ. ოგნევის პიესა „პაწაუტა, იროკეზე-
ბის ბელადი“. ეს თარიღი იქცა ამერიკელებში პირველი საბავშ-
ვო თეატრის დაბადების დღედ — თბილისში ჩამოყალიბდა მოზარდ
მაყურებელთა რუსული თეატრი. მის კვალად 1928 წელს შეიქმნა
ანალოგიური ქართული თეატრიც.

რუსულ მოზარდ მაყურებელთა თეატრს სამ ათეულ წელზე
მეტე ხანი სათავეში ედგა მისი დამაარსებელი ნ. მარშაკი, რომე-
ლიც სიცოცხლის ბოლო ორი წელი ხელმძღვანელობდა ჯერ ქ. კა-
ლინინის, შემდეგ ტულის მოზარდ მაყურებელთა თეატრებს.

ნ. მარშაკი იყო გამორჩეული ინდივიდუალობის რეჟისორი. მი-
სი დადგმებიდან აღსანიშნავია შილერის „ვერაგობა და სიყვარუ-
ლი“, ს. მარშაკის „ტომ სოიერის თავგადასავალი“ (მ. ტვენის მი-
ხედვით), ა. ბრუნშტიეინის „ციისფერი და ვარდისფერი“, „ახალ-
გაზრდა გვარდია“ (ა. ფადეევის მიხედვით), ვ. როზოვის „გზნ
მშვიდობისა“ და სხვ.

ნ. მარშაკმა და მისმა თეატრმა კეთილისმყოფელი გავლენა მოახ-
დინეს არა მარტო ნორჩ მაყურებელზე არამედ გზა დაულოცეს
დიდ ხელოვნებებში მსახიობთა და რეჟისორთა მთელ თაობებს. აქ
შეასრულა პირველი როლი და აქვე ნ. მარშაკის ხელმძღვანელო-
ბით დაიდგა პირველი სპექტაკლები შემდეგში ცნობილმა რეჟისორ-
მა გ. ტოვსტონოვოვმა. აკაკი წერეთლის „პატარა კახში“ შედგა
დღეს საყოველთაოდ აღიარებული მსახიობის ევგენი ლებედევის
დებიუტი. ამ თეატრის სკოლა გაიარეს ისეთმა ცნობილმა სცენა-
რისტებმა და რეჟისორებმა, როგორებიც არიან ბ. დობროღეევი,
ა. გრებნევი, ლ. კულიჩანოვი, ალ. გინზბურგი, კ. შახ-ნაზაროვი;
აქ იღვწოდნენ დირიჟორი თ. დიმიტრიადი, კომპოზიტორი მ. მშვე-
ლიძე და სხვა მრავალი გამოჩენილი ხელოვანი.

მ ა რ ჯ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი კონსტანტინე კონსტანტინეს ძე. 13. VIII. 1903, მოსკოვი — 13. II. 1981, მოსკოვი.

მათემატიკოსი, სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, სოციალისტური შრომის გმირი. 1924 წელს დაამთავრა ლენინგრადის უნივერსიტეტი, რის შემდეგ პედაგოგიურ და მეცნიერულ მოღვაწეობას ეწეოდა თბილისის უნივერსიტეტსა და პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში. 1934 წელს გადავიდა მოსკოვში, სადაც სიცოცხლის ბოლომდე იღვწოდა სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის ვ. სტეკლოვის სახელობის მათემატიკურ ინსტიტუტში. მაგრამ, არასოდეს არ გაუწყვეტია კავშირი ქართველ მეცნიერებთან და საერთოდ საქართველოსთან. ყოველი მისი ჩამოსვლა თბილისში, ყვარელში თუ ნებისმიერ ქალაქსა და რაიონში იყო ზეიმი. აღსანიშნავია მეცნიერის სათუთი დამოკიდებულება ქართული ენისადმი — მან, ასაკში შესულშს, შეისწავლა მშობლიური ენა და მოუცლელობის მიუხედავად ნიადაგ სრულყოფდა მის ცოდნას.

აკადემიკოს ი. ვ. ვინოგრადოვის სკოლის ერთ-ერთი ბრწყინვალე წარმომადგენელი, იგი იყო მეტად ღრმა მეცნიერულ გამოკვლევათა ავტორი ანალიტიკურ რიცხვთა თეორიების დარგში. მისი ინტერესების საგანს წარმოადგენდა რიცხვთა თეორიის უძნელესი ადრეული პრობლემები, რომელთაგან ბევრი ჯერაც გადაუჭრელია. ამიტომ ამ დარგში დაწერილ ყოველ გამოკვლევას დიდი მსოფნელობა ენიჭება. მეცნიერი ამავე დროს ასეთივე დიდი წარმატებით მოღვაწეობდა გამოყენებითი მათემატიკის დარგშიც.

კ. მარჯანიშვილი დიდი ქართველი რეჟისორის ღირსეული მემკვიდრე იყო. ნათელი პიროვნება, დახვეწილი ინტელიგენტი, მკვერნეტყველი, ერუდიტი და რაც მთავარია ქვეშაირი მამულიშვილი. სწორედ საქართველოს დიდმა სიყვარულმა აანდერძებინა მისი ფერფლი მშობლიური მიწისათვის მიებარებიანთ, რაც აღსრულებს კიდევ ახლობლებმა და მადლიერმა თანამემამულეებმა. მეცნიერის ღვაწლი აღინიშნა 2 ლენინის ორდენით, აგრეთვე შრავალი სხვა ორდენებითა და მედლებით.

მ ა ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი ქეთევან კონსტანტინეს ასული. 7. IV. 1894, ქუთაისი — 30. V. 1973, თბილისი.

ფერმწერი-პორტრეტისტი, საქართველოს სახალხო მხატვარი. საშუალო განათლება მიიღო თბილისში. აქვე, 1911 წელს შევიდა სახვითი ხელოვნების წამახალისებელი კავკასიის საზოგადოების სკოლაში, სადაც მას ასწავლიდნენ მოსე თოიძე და იაკობ ნიკოლაძე.

1915 წელს ქ. მაღალაშვილი სწავლას განაგრძობს რუსეთის ყვე-

ლაზე პრესტიჟულ მოწინავე სამხატვრო სასწავლებელში — მოსკოვის ფერწერის, ძერწვისა და ხუროთმოძღვრების სკოლაში. აქ მისი ხელმძღვანელები იყვნენ ცნობილი მხატვრები და პედაგოგები კ. კოროვინი და ნ. კასატკინი. 1917 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და მუშაობა დაიწყო ბიბლიოთეკარად. აქ იგი შეხვდა ცნობილ მოღვაწეს დიმიტრი შევარდნაძეს, რომლის რჩევითაც მხატვარი ქალი დაინტერესდა ქართულ მოღვაწეთა პორტრეტების შექმნით.

მაგრამ ეს განხორციელდა შემდეგ. მანამდე კი, 1923 წელს საქართველოს განათლების კომისარიატმა მხატვრული ხელოვნების დასახეწად საფრანგეთში გაგზავნა. პარიზში იგი ოსტატდება კოლაროსის აკადემიაში და ცხოვრობს იმ დროისათვის დამახასიათებელი პარიზის მრავალფეროვანი შემოქმედებითი „სურნელებით“, რამაც წარუშლელი გავლენა იქონია მთელ მის ხანგრძლივ შემოქმედებით ცხოვრებაზე.

1926 წელს ქ. მაღალაშვილი სამშობლოს დაუბრუნდა დასრულებულ ოსტატად. იგი მუშაობას იწყებს ხელოვნების მუზეუმში, სადაც დიდი სერიოზულობითა და მაღალი პროფესიონალიზმით იღებს საქართველოს სხვადასხვა ტაძრებში ძველი ქართული ფრესკების და მოზაიკების პირებს. სწორედ მის ყალამს უნდა ეუმაღლოდეთ, რომ დღეს შემოგვრჩა დროისა და უგვანთა ხელით შერყვნილი და გამჭრალი ძველი ქართული ფრესკების თუ მოზაიკის არაერთი ნიმუში.

პარალელურად მხატვარი არც საკუთარ შემოქმედებას ივიწყებს და ჰქმნის თავის თანამედროვეთა: ე. ახვლედიანის, ი. ნაკოლაძის, მ. ვერსალაძის, ბ. კუფტინის, ს. რიხტერის, ს. ზაქარიძის, კ. გამსახურდიას, ვ. ბერიძის, უ. ჩხეიძის, ვ. ანჯაფარიძის, ნ. ვაჩნაძის და სხვათა მაღალი ოსტატობით შესრულებული პორტრეტების მთელ გალერეას.

ცხოვრებაში ქ. მაღალაშვილი იყო მეტად პრინციპული და საკუთარი თავისადმი მომთხოვნი შემოქმედი. გარდაცვალებამდე სულ ცოტა ხნით ადრე იგი მოესწრო ორ პერსონალურ გამოფენას თბილისსა და მოსკოვში, რომლებმაც მხატვარს დიდი შემოქმედებითი კმაყოფილება მოჰგვარეს. იგი დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის და ორი „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

მ ა ყ ა შ ვ რ ლ ი კონსტანტინე (კოტე) ზაქარიას ძე. 26. XI. 1875, სოფელი იყალთო, თელავის რაიონი — 29. VIII. 1927, წაღვერი.

მწერალი, საზოგადო მოღვაწე. ხუთი წლისა იყო, როდესაც მამა გარდაეცალა. ისედაც ღარიბ, მრავალშვილიან ოჯახს კიდევ უფრო გაუჭირდა. ამიტომ გაგზავნეს თავის ძმებთან, სამხედრო მოსამსახურეებთან, ყარსის ოლქში, სარაყამარში.

როდესაც ასაკი დაუდგა კადეტთა კორპუსში მიაბარეს. შობლიურ ნიადაგს მოწყვეტილს, სრულიად დაავიწყდა ქართული ენა. 10 წლის ყმაწვილი უკვე თბილისშია. 1895 წელს მეორე კლასიკური გიმნაზიის დასრულების შემდეგ, უკიდურესი მატერიალური გაჭირვების მიუხედავად გაემგზავრა პეტერბურგს. იგი ჩაირიცხა უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, რომელიც წარმატებით დაამთავრა.

პეტერბურგში ქაბუკი ტრიალებდა ქართველთა საოცინტ-მო-ში ივანე ჯავახიშვილის წრეში, რამაც ხელი შეუწყო ღრმად და სრულყოფილად დაუფლებოდა მშობლიურ ენას. ამ მიზნით იგი შევიდა აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე. მაგრამ მტკედენტთა მღელვარებაში მოწაწილეობისათვის დაიჭიროეს უნივერსიტეტიდან. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, ცოლად შეირთო ეკატერინე გაბაშვილის ასული თამარი და დაიწყო მუშაობა ქართულ გიმნაზიაში აღმზრდელად. 1903 წელს აირჩიეს ქართულ სათავადაზნაურო ბანკში დამფასებლად, 1915 წლიდან კი დირექტორად. აქედან იწყება მისი ნაყოფიერი მოღვაწეობა საზოგადოებრივ ასპარეზზე. 1918 წელს კ. მაყაშვილის ინიციატივით და თავმჯდომარეობით დაარსდა ხელოვანთა ცენტრი, ხოლო 1921 წელს აირჩიეს ხელოვანთა კულტურული კომიტეტის და ხელოვანთა სასახლის თავმჯდომარედ. იყო ხელმოკლე ნიჭიერ ახალგაზრდათა დახმარების ფონდის შექმნის ინიციატორი, ქართულადრამატული, ფილარმონიული, საისტორიო-საეთნოგრაფო საზოგადოებების ერთ-ერთი დამაარსებელი. განაყუთრებით აღსანიშნავია მისი ღვაწლი ქართულ სიტყვაკაზმული მწერლობის საზოგადოების შექმნაში. ეს იყო ქართველ მწერალთა პირველი გაერთიანება-კავშირი. მის გამგეობაში კ. მაყაშვილის გარდა შედიოდნენ: კ. გაშსახურდია, სამსონ და შალვა დადიანები, ა. პაპავაძე, ტაბიძე და ლ. ქიქელი. ამ საბჭომ თავმჯდომარედ აირჩია კ. მაყაშვილი, რომელიც სათავეში ედგა შას 1926 წლამდე. უნდა ითქვას, რომ მწერალთა კავშირის ეხლანდელი შენობა (მეცენატ დ. სარაჯიშვილის სახლი) კ. მაყაშვილის დიდი მეცადინეობით დაუტოვეს ზემდგომმა ორგანოებმა ქართველ მწერლებს. საზოგადოებრივ საქმიანობას შეაღია მან მთელი ენერგია. ძალიან განიცდიდა, რომ დრო არ რჩებოდა ლიტერატურული მუშაობისათვის. არადა, იყო შესანიშნავი ლირიკოსი და საკუთარი ჰმის მქონე შემოქმედი.

კ. მაყაშვილს პოეზიის მთავარი თემა სამშობლოა და მისი განთავისუფლება თვითმპყრობელობის უღლისაგან. პოეტის პირველი ლექსი „ნუგეში მტირალს“ 1901 წელს გამოქვეყნდა, პირველი კრებული, რომელიც დიდი პოპულარობით სარგებლობდა, 1914 წელს. მის შემოქმედებაში გადახლართულია რომანტიკული და რეალისტური მოტივები. მან დიდი ამაგი დასდო ქართულ პერსიფლაჟიკას; ერ-თ-ერ-მა პირველმა შემოიტანა ქართულ პოეზიაში სონეტი, დაამყვიდრა რომანსი, როგორც ლექსის ფორმა და დახვეწა მისი ელერადობა.

კ. მაყაშვილს ეკუთვნის აგრეთვე ლიტერატურულ-კრიტიკული წერილები; მანვე კ. მარჯანიშვილის თხოვნით თარგმნა ლოპე დე ვეგას „ცხქრის წყარო, რომელიც 1922 წელს დადგა დიდმა რეჟისორმა. პოეტის გარდაცვალების შემდეგ დამკრძალავმა კომისიამ განიზრახა მწერლისადმი ხალხის საყოველთაო ზიკვარული და პატივისცემა გამოეხატა იმით, რომ იგი დაეკრძალათ ხელოვანთა სასახლის ბაღში. მხოლოდ უკანასკნელ მომენტში 'გადაწყვიტეს' მისი საუკუნო განსასვენებელი დიდების პანთეონში ყოფილიყო

მაყაშვილი — ტაბიძე ნინო ალექსანდრეს ასული. 15. III. 1900, ყვარელი — 17. IV. 1965, თბილისი.

ლიტერატორი, ტიციან ტაბიძის მეუღლე. თელავის წმინდა ნინოს სახელობის გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ თბილისში გადმოვიდა. აქ გაეცნო ტიციანს და 1920 წლის 14 იანვარს, თავისი სახელობის დღეს, დაიწერეს ჟვარი. ამ დღიდან დაწყებული სიცოცხლის ბოლომდე ნინო მეუღლის ერთგული დარჩა.

მათი ოჯახი იმთავითვე იქცა თავისებურ ლიტერატურულ სალონად. ქართველ მწერალთა გარდა აქ თავს იყრიდნენ ს. ესენინი, ა. ბელი, ი. ერემურგი, ბ. პასტერნაკი, ლ. ლეონოვი, ი. ტინიანოვი, ნ. ტიხონოვი, ნ. ზაბოლოცკი, პ. ანტოკოლსკი, შ. ბაჟანი, ე. ჩარენცი, ჯ. ჯუშანიანი, ა. ისაყიანი და სხვ. ქალბატონი ნინო იყო გულუხვი, სათნო და დაატყდა მასპინძელი, თავისი ღირსებული მეუღლის სწორი პიროვნება.

შემდეგ ავბედითი 1937 წელი... ძვირფას ადამიანებთან სამუდამოდ განშორება. მაგრამ მეგობრობის ნეტებაზე გაუძლო ქარიზხალს, ფუძე მაინც არ მოიშალა, ერთგულმა ადამიანებმა არ მიტოვეს ტაბიძეების კერა. მარტო ტიციანის ოჯახზე ბ. პასტერნაკის ლეგენდატყეული ზრუნვა და ყურადღება რამდენის მთქმელია.

ყოველივე ეს ნინო ტაბიძემ დაგვიტოვა თავის მოგონებებში,

რომელიც ფასდაუდებელია ჩვენი, და არა მარტო ჩვენი, მწერ-
ლობის, კულტურის და ისტორიისათვის.

მართალია, წინო ტაბიძეს დამთავრებული ჰქონდა სასოფლო-
სამეურნეო ინსტიტუტი და 1955 წლამდე მუშაობდა თბილისის სა-
მედიცინო ინსტიტუტში პარაზიტოლოგიის კათედრაზე, მაგრამ
იგი მთელი ცხოვრების მანძილზე იყო და დარჩა ქართული სიტყ-
ვის თაყვანისმცემელი და დიდი მწიგნობარი. მის კალამს ეკუთვ-
ნის გრ. ობზელისის და ალ. ჭავჭავაძის, ტიცოანისა და შისი მე-
გობრებს ნაწარმოებთა რუსული ბეჭადები.

კარგად თქვა გიორგი ლეონიძემ წინო ტაბიძის დასაფლავებაზე
გამოსამწვიდომებელ სიტყვაში: „...არ ვიცი, სად წევს ტიცოანი,
თუმცა მისი საბოლოო მამული დიდუბის მიწა უნდა ყოფილიყო
და ამიტომაც შენ წევები ამ მიწაში ტიცოანის მფიცვარდაც და ამ
უღრროდ გათხრილ ერთ საფლავში ამიერიდან ჩვენთვის ორი სა-
მარე იქნება — წინოსი და ტიცოანის.“ ჭეშმარიტად ასეა!

მ ა ყ ა შ ე ი ლ ი, შალვა კონსტანტინეს ძე. 11. IV. 1903, თბი-
ლისი — 29. X. 1990, თბილისი.

მხატვარი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღ-
ვაწე. ბავშვობიდანვე ეზიარა ხელოვნების სამყაროს. იგი იყო
ცნობილი ქართველი პოეტის კოტე მყაშვილის შვილი და ეკა-
ტერინე გაბაშვილის შვილიშვილი. 1923 წელს შევიდა თბილისის
სამხატვრო აკადემიის ფერწერის ფაკულტეტზე, სადაც ოსტატ-
დებოდა გიგო გაბაშვილის ხელმძღვანელობით. აკადემია დაამთავ-
რა 1929 წელს და დაიწყო დამოუკიდებელი შემოქმედებით საქ-
მიანობა, გახდა მხატვართა გაერთიანების წევრი, აქტიურად ჩაება
შემოქმედებით პროცესში. 50 წლის განმავლობაში მისი ნამუშევ-
რები „მსტეთა“, „ანანურა“, „სეანეთი“, „შიო-მღვიმე“, „სიონი“,
„პიტარეთი“, „ზარზმა“ და სხვა, ამშვენებდა ჩვენში მოწყობილ
თიოქმის სფელა გამოფენას. ამასთანავე იგი იყო ჩინებული მთა-
შველელი და მოთხილამურე. ხშირად მონაწილეობდა ალპინის-
ტურ ლაშქრობებში, მოვლილი ჰქონდა მთელი საქართველო.

მყაშვილებს ოჯახმა დიდი მსხვერპლი გაიღო სამშობლოს თა-
ვისუფლებისათვის. ყოჯორთან და ტაბახმელასთან ბრძოლაში და-
იღუპა, აწ სახალხო გმირად შერაცხული მარო მყაშვილი. მასთან
ერთად იბრძოდა მისი ძმაც შალვა მყაშვილი. რომელიც მთელი
ხავეისი ხანგრძლივი ცხოვრების მანძილზე ებრძოდა უსამართლო-
ბასა და სიამხიჩვეს, შხად იყო თავი დაედო საქართველოს თავი-
სუფლებისა და ბედნიერებისათვის, მისი ნათელი მომავლისათ-

უც. სამშობლო-სადმი ეს სიყვარული ნათლად ჩანს მხატვრის მდი-
დარ შემოქმედებაში.

მ აჩ ა ბ ე ლ ი მიხეილ ვახტანგის ძე. 1858, თბილისი — 1927,
თბილისი.

აგრონომი, ხელოსნური წარმოების ოსტატი. საშუალო განათ-
ლება მიიღო თბილისის პირველ გიმნაზიაში და ჩაირიცხა მოსკო-
ვის ტიბირიაშვიტის სახელობის სასოფლო-სამეურნეო აკადემიაში.

სამშობლოში დაბრუნებული აქტიურად მონაწილეობს კავკასიის
სასოფლო-სამეურნეო, რუსეთის გეოგრაფიული საზოგადოებისა
და საქართველოს ეთნოგრაფიულ საზოგადოებებში. იგი სისტე-
მატურად აკეთებდა მოხსენებებს, აწუიბდა ექსპედიციებს. გამო-
იკვლია, თიანეთის ქაზრის სახელმწიფო გლეხთა ცხოვრების პი-
რობებო, აღწერა აქაური მოსახლეობის მიწათსარგებლობის წესი.
ნაშრომს თან ერთვის სათანადო მეცნიერული, საცნობარო და ბიბ-
ლიოგრაფიული აპარატი, რაც კიდევ უფრო ამაღლებს მის ღირე-
ბულებას.

მ. მაჩაბელი იყო იქნენში ხელოსნური წარმოების ერთ-ერთი
საუკეთესო მცოდნე. მას, როგორც სპეციალისტს, დიდი ღვაწლი
წიუბდვის ამჟღარგის აღორძინებისა და ორგანიზაციის საქმეში.

მ აჭ ა ვ ა რ ი ა ნ ი გივი რაჭელს ძე. 5. XII. 1927. თბილისი, —
27. VIII. 1968, ქ. სეგედი, უნგრეთი.

ენათმეცნიერი, პროფესორი. გ. მაჭავარიანი ეკუთვნის იმ მცე-
ნიერთა რიცხვს, რომლებმაც ახალ საფეხურზე აიყვანეს ქართველურ
ენათა კვლევა. მისმა ნაშრომებმა შეამზადეს და მნიშვნელოვნად
გამსაზღვრეს ქართველურ ენათა შედარებითი ისტორიული შეს-
წავლს თანამედროვე მდგომარეობა. მან კვლევითი მუშაობის
პირველი ნაბიჯებიდანვე მზიიპყრო სპეციალისტთა ყურადღება და
სულ მალე დაიშკვიდრა გამსაყუთრებული ადგილი ენათმეცნიერე-
ბაში.

მ. მაჭავარიანმა 1950 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის კავკასიურ ენათა
განყოფილება, შემდეგ — ასპირანტურა. უკანასკნელი 14 წელი
ეწიოდა პედაგოგიურ მონაწილეობას თბილისის სახელმწიფო უნი-
ვერსიტეტში. 1966 წელს მიენიჭა ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორის ხარისხი. იგი ფართო დიაპაზონის ენათმეცნიერო იყო,
ჩინებულად ერკვეოდა მომიჯნავე ჰუმანიტარულ დარგებშიც, მაგ-
რამ ცენტრალური ადგილი მის სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობა-
ში მზიენც ქართველური ენების სტრუქტურისა და ისტორიის შეს-

წავლას ექირა. მის მიერ შექმნილმა ფუნდამენტურმა მონოგრაფიებმა: „სონანტთა სისტემა და აბლაუტი ქარველურ ენებში“ (თ. გამყარელიძესთან ერთად) და „საერთო-ქართული კონსონანტური სისტემა“, — ავტორს საბოლოოდ მოუხვეჭა ქართველური ენების გამოჩენილი მკვლევარის სახელი, იგი აღიარეს ისეთმა საბჭოთა და უცხოელმა ენათმეცნიერებმა როგორებიც არიან ვ. ერკმუშკი, ვ. ილიჩ-სვტიჩი, ჰანს ფოგტი, შიზანი, ლემანი, რ. იაკობსონი და სხვ.

ამ წიგნის პირველების, ზუადო მეცნიერება და მგზნებარე პატრიოტის გარდაცვალებით გამოწვეულ მთელ სიმძიმეს კარგად ასახავს მისი მასწავლებლისა და კოლეგის, აკადემიკოს გიორგი წერეთლის სიტყვები: „ძნელი წარმოსადგენია, თუ რა დიდი დანაკლისი განიცადა ჩვენმა მეცნიერებამ გვიან მაქავარიანის გარდაცვალებით. მან ხანმოკლე სამეცნიერო მოღვაწეობის მანძილზე, 40 წლის ასაკში, საერთაშორისო სახელი მოიხვეჭა და საბჭოთა ქართული მეცნიერება მსოფლიო მეცნიერების წინაშე ასახელა. იგი იყო უაღრესად ღანწავლული მეცნიერი ზოგადი და ქართველური ენათმეცნიერების საკითხებში, ზრწყინვალე ნიჭის ადამიანი და დიდი შემოქმედებითი მოღვაწეობის უნარით დაჯილდოებული მკვლევარი, ზოლო ქართველური ენებისა და დიალექტების ცოდნაში სრულყოფას აღწევდა. კვიი მაქავარიანის შრომებ... ქართველურ ენათა შედარებით-ისტორიულ ენათმეცნიერების დარგში თანამედროვე მსოფლიო ენათმეცნიერების უმნიშვნელოვანეს მონაწილეთა რიცხვს მიეკუთვნება“.

მაქავარიანი გიორგი ალექსანდრეს ძე. 15. VI. 1920, თბილისი — 28. X. 1993, თბილისი.

ექიმი. დაიბადა საქართველოში მეცნიერული ჭირურგის ერთ-ერთი ფუძემდებლის, პროფესორ ალექსანდრე მაქავარიანისა და პირველი ქართველი აგრონომი ქალის ეკატერინე ჯანდიერის ოჯახში. 1958 წელს მოიპოვა მედიცინის მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხი, 1976 წელს მიანიჭეს დოცენტის წოდება. იგი თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე მოღვაწეობდა თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის სამეურნალო ფაკულტეტის ჭირურგის კათედრაზე. მის მაღლიან შარკვენას ასობით ავადმყოფი უსსნია სიკვდილისაგან. ამავე დროს იყო ზრწყინვალე პედაგოგი. თავის მდიდარ გამოცდილებას დაუზარებლად გადასცემდა ახალ-გაზრდა კოლეგებს. ჭირურგის შიძიბე (ხვედრას და პედაგოგის მასუ-ნისმგებელ საქმიანობას შესანიშნავად უთავსებდა მრავალმხრივ

საბეცნიერო მოღვაწეობას. იყო დახვეწილი ინტელიგენტი, შესა-
ნაშნავი მოქალაქე და ღირსეული მამულიშვილი.

მაქავეარიანი ვლადიმერ გიორგის ძე. 6. VIII. 1906, ბა-
თუმი — 6. I. 1936, თბილისი.

ლიტერატურათმცოდნე, პუბლიცისტი. პირველდაწყებითი გა-
ნათლება ჩააწერის სარკინიგზო სკოლაში შეიძლო, შემდეგ კი თბი-
ლისის პირველ შრომის სკოლაში სწავლობდა. სრულიად ახალ-
გაზრდა ჩაება საზოგადოებრივ საქმიანობაში. მოგვიანებით, 1931
წელს, დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონო-
მიკური ფაკულტეტი, შემდეგ ასპირანტურა მაგრამ საზოგადოებ-
რივ საქმიანობას არ ჩამოშორებია. 1928 წელს ტუვანში ჩაატარა
რევოლუციური ახალგაზრდობის ყრილობა. შემდეგ მონღოლეთ-
შია, იქედან გადავიდა ტიბეტში. იმავე წლის ბოლოს მთსკოვში გა-
მოქვეყნდა მისი პირველი წიგნი „ტანა-ტუვა“.

1929 წელს იგი ბელგიაში როგორც ახალგაზრდობის კომუ-
ნისტური ინტერნაციონალის აქტიური წევრი დააპატიმრეს. გა-
თავისუფლების შემდეგ თავი შეაფარა ლუქსემბურგსა და ბერ-
ლინს. 1930 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და მუშაობდა საქარ-
თველოს კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის აგიტაციის გან-
ყოფილების გამგის მოადგილედ, შემდეგ ახალგაზრდობის კომუ-
ნისტური ინტერნაციონალის ახლო აღმოსავლეთის განყოფილების
გამგე იყო, პარტიის თბილისის კომიტეტის აგიტმასობრივი განყო-
ფილების გამგე, ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს უფროსის
მოადგილე, ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინს-
ტიტუტის სწავლული მდივანი, დირექტორის მოადგილე, ჟურნალ
„დროშის“ რედაქტორი, თბილისის ი. ჭავჭავაძის უცხო ენათა პე-
დაგოგიური ინსტიტუტის რექტორი, საქართველოს განათლების
მინისტრის პირველი მოადგილე, კინოსტუდიის დირექტორი და
სხვ.

ომის დაწყებისთანავე მოხალისედ წავიდა ფრონტზე, სადაც რე-
დაქტორობდა ქართულ საფრონტო გაზეთებს.

ლიტერატურული მოღვაწეობა ელ. მაქავეარიანმა 1924 წელს
დაიწყო. ცნობილია მისი ნაშრომები ლიტერატურის თეორიაში.
წვერლის კალამს ეკუთვნის აგრეთვე საინტერესო წერილები და
გამოსვლები ცნობილ ქართველ მოღვაწეებზე: კ. შარჭანიშვილზე,
მ. დადიანზე, ანა კალანდაძეზე და სხვ.

ელ. მაქავეარიანი დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დრო-
შის ორდენითა და მედლებით. ფართო იყო ამ ნიჭიერი, დაუცხ-
რომელი მოღვაწის ასპარეზი. ია-ვარდით როდი იყო მოყვნილი

მისი ცხოვრების გზა. მაგრამ როგორც იგი ამბობდა: „კაცმა თავისი ტყველი თვითონ უნდა გადაიტანოს“.

მაქაეარიანი — აგლაძე მარიამ ილიას ასული. 25. IV. 1908, თბილისი — 13. XII. 1991, თბილისი.

პედაგოგი. მწერალ ილია აგლაძის ქალიშვილი, აკადემიკოს რაფიელ აგლაძის და. მის პიროვნებად და მოქალაქედ ჩამოყალიბებას დიდხანს შეეწყო ხელი ოჯახურმა გარემომ. 1930 წელს მ. აგლაძემ დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლიტერატურის ფაკულტეტი, ხოლო 1932 წელს თბილისის კონსერვატორია ფორტეპიანოს კლასით. შუსიკას ასწავლიდა თბილისის სხვადასხვა სკოლებში, 1945 წლიდან კი, სიცოცხლის ბოლომდე, პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა ცენტრალურ მუსიკალურ სკოლაში (ე. წ. ნიჟერტა ათწლეულში). აღზარდა ქართველ პიანისტთა თაობები, რომელთა შორის არაერთი რესპუბლიკური კონკურსის ლაურეატია. გამოირჩეოდა გულისხმიერებით და საქმისადმი განსაკუთრებული სიყვარულით. მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს დამსახურებული მასწავლებლის საპატიო წოდება, დაჯილდოვებული იყო მთავრობის ჯილდოებით.

მაქაეარიანი — კახიანი ტერეზა ნიკოლოზის ასული. 7. I. 1902, ქუთაისი — 12. VII. 1954, თბილისი.

მეანე-გინეკოლოგი, პროფესორ ნიკოლოზ კახიანის მეუღლე. მამამისი, ნიკოლოზ დავითის ძე მაქავარიანი პეტერბურგის უნივერსიტეტის ექსპლემენტარული ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში მუშაობდა. ინსპექტორად და რუსული ენის მასწავლებლად. დედა, ბარბარე ზაალის ასული ყიფიანი ქართლის თავადის ქალიშვილი მეტად განათლებული და მუსიკალური ნიჭით დაჯილდოვებული მანდილოსანი იყო.

1921 წელს ტერეზა მაქავარიანი ცოლად გაჰყვა რუსეთიდან საქართველოში ახლად დაბრუნებულ უნივერსიტეტში სამოღვაწეოდ მოწვეულ ცნობილ ქირურგს, პროფესორ ნიკოლოზ საულის ძე კახიანს. 1928 წელს ნ. კახიანის შოულოდნელად გარდაცვალების შემდეგ 26 წლის ქვრივმა, ორი შვილის დეიდა სწავლა განაგრძო თბილისის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე, რომელიც 1931 წელს დაამთავრა და დაიწყო მუშაობა პროფ. ი. თიჯანაძესთან სამეანო-გინეკოლოგიურ კლინიკაში. 1936 წელს იგი ერთ-ერთი პირველი ქართველი ქალი მეანე-გინეკოლოგი იცავს საკანდიდატო დისერტაციას. შემდგომ მუშაობს მოსკოვში სადოქტორო დისერტაციაზე აკადემიკოს შალინოვსკის ხელმძღვანელობით;

მაგრამ სამამულო ომში ხელი შეუშალა ბოლომდე მიეყვანა საქმე და მუშაობა დაიწყო თბილისის ერთერთ სამხედრო პოსპიტალში ქირურგის თანამდებობაზე. ომის დამთავრებიდან სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე იგი თბილისის მეორე სამშობიარო სახლის ბაზაზე არსებულ სამედიცინო ინსტიტუტის სამედიცინო-გინეკოლოგიური კლინიკის ჯერ ასისტენტი, ხოლო შემდეგ დოცენტი იყო. 30-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი. მან პირველმა გამოიყენა საქართველოში მშობიარობის გაუტყვივარების მეორე სასიგნალო სისტემებზე ზემოქმედების მეთოდი.

დიდმა ოჯახურმა ტრადიციებმა, მაღალმა შინაგანმა კულტურამ, უცხო ენების ბრწყინვალე ცოდნამ, ფართო განათლებამ, თავისი საქმისადმი თვდადებამ და სიყვარულმა შესაძლევს ექიმმა და პედაგოგს სტუდენტებსა და კოლეგებს შორის განსაკუთრებული ავტორიტეტი და პატივისცემა მოუხვეჭა.

მ ა ხ ა რ ა ძ ე — დ გ ე ბ უ ა ძ ე პოლინა ანთიმოზის ასული. 25. VIII. 1908, სოფელი იანეული, ჩოხატაურის რაიონი — 30. X. 1966, თბილისი.

მწერალ ორდეს დგებულების მეუღლე. 1938 წელს დაამთავრა თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის სამკურნალო ფაკულტეტი. მუშაობდა რკინიგზის ცენტრალურ საავადმყოფოში. იყო რესპუბლიკის დამსახურებული ექიმი.

მ გ ა ლ ო ბ ლ ი შ ვ ი ლ ი (მ გ ა ლ ო ბ ე ლ ი) მიხეილ ფილიპეს ძე. 1887, ქუთაისი — 1931, თბილისი.

ექიმი, პროფესორი. 1904 წელს დაამთავრა ქუთაისის გიმნაზია და უმაღლესი სამედიცინო განათლების მისაღებად ევნაში გაემგზავრა. დიდად გამსწავლული სპეციალისტი სამშობლოში დაბრუნდა და მუშაობა დაიწყო ერობის ექიმად. პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე იგი თბილისის ლაზარეთებში პროფესორ გ. მუხამდესთან ერთად მოღვაწეობს.

1919 წელს განაგებს რკინიგზის საავადმყოფოს გინეკოლოგიური განყოფილებას, შემდეგ თბილისის უნივერსიტეტის გინეკოლოგიური კლინიკის მთავარი ასისტენტი. 1925 წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია, ხოლო ერთი წლის შემდეგ მიაღწინეს გერმანიასა და საფრანგეთში მკურნალობის ახალი მეთოდების შესასწავლად. უცხოეთიდან დაბრუნებული ლექციებს კითხულობს უნივერსიტეტში და პარალელურად ეწევა პრაქტიკულ საქმიანობას. 1930 წელს აირჩიეს პროფესორად.

მ. მგალობლიშვილის ეკუთვნის 23 სამეცნიერო ნაშრომი, რო-

მელოც გამოიცა ქართულ, რუსულ და გერმანულ ენებზე. ლვალ-მოსილი მეცნიერი იყო შესანიშნავი კლინიცისტი. იგი აქტიურად მონაწილეობდა წითელი ჯვრის ორგანიზაციაში, იყო ეურნალ „თანამედროვე მედიცინის“ პირველი რედაქტორი.

მგ ა ლ ბ ლ ი შ ე ლ ი მ. დ. 1895 — 1948.

პროფესორ მიხეილ მგალობლიშვილის მეუღლე.

მგ ა ლ ბ ლ ი შ ე ლ ი სოფრომ ზაქარიას-ძე. 20. VII. 1851, სოფელი დირბი, ქარელის რაიონი, — 30. XI. 1925, თბილისი.

მწერალი, ხალხოსანი პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე. დაამთავრა ჯერ გორის სასულიერო სასწავლებელი, შემდეგ, 1873 წელს თბილისის სასულიერო სემინარია, დაბრუნდა მშობლიურ ქალაქში სადაც მუშაობდა რუსული და ქართული ენების მასწავლებლად. გარდა პედაგოგიური საქმიანობისა, სოფრომ მგალობლიშვილი გორში ეწეოდა ფართო საზოგადოებრივ-რევოლუციურ მოღვაწეობას. სემინარიის კედლებშივე გაიტაცა იგი ხალხოსნურ-მა იდეებმა და როგორც თეოლოგ ამბობს, მიზნად დაისახა „ხალხში გასელა საქადაგებლად — მონარქიული წესწყობილების წინააღმდეგ“. ახალგაზრდა პედაგოგი და მოწინავე იდეების მქადაგებელი გორის რაიონის დაბა-სოფლებში წარმოადგენდა, აგრძელებდა ხალხოსნურ იდეებსა და აკრძალულ ლიტერატურას, რისთვისაც იგი ორჯერ დააპატიმრეს. შემდეგ ს. მგალობლიშვილი ფოთშიც, სადაც ერთხანს მუშაობს საეპარქიო სამმართველოში, ხოლო 1897 წელს გადმოდის თბილისში და იწყებს სამსახურს სინოდის კანტორაში. 1910 წელს დაითხოვეს სინოდიდან და ამის შემდეგ იგი მთლიანად ებმება საზოგადოებრივ საქმიანობაში, უფრო აქტიურად თანამშრომლობს ეურნალ-გაზეთებში.

მწერლობა სოფრომმა ჯერ კიდევ სემინარიაში დაიწყო. თანამშრომლობდა „ღრუებასა“ და „მნათობში“, სადაც ბეჭდვოდა როგორც ორიგინალურ ნაწარმოებებს, ასევე თარგმნებსაც. მკითხველმა გულთბილად მიიღო მის მიერ ნათარგმნი ფრ. შილერის „ორლეანელი ქალი“. ამის შემდეგ იგი სისტემატურად აქვეყნებდა ქართულ ეურნალ-გაზეთებში საინტერესო მოთხრობებსა და მწვერვე პუბლიცისტურ წერილებს. მისმა შესანიშნავმა მოთხრობებმა: „ღედა მათა“, „ღამის მეხრე ცეცო“, „წითელი სარჩული“, „ჯორ-ზაქარია“, „ყაყიტას ქურდები“ და ბევრმა სხვამ, სამუდამოდ დაიმკვიდრეს საპატიო ადგილი ქართულ ლიტერატურაში. მწერლის შემოქმედებისათვის ნიშანდობლივია დახვეწილი წერის მანერა, შესანიშნავი ქართული.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ს. მგალობლიშვილის დამსახურება ქართული თეატრის წინაშე. ჯერ კიდევ სემინარიისტმა შედგა ფეხი ქართულ სცენაზე და ამის შემდეგ სულ უფრო მტკიცდებოდა მისი კავშირი თეატრთან, სადაც იგი ხშირად რეჟისორადაც გვევლინებოდა. თბილისში მწერალი იყო სათეატრო კომიტეტის აქტიური წევრი და ნიჭიერი ორგანიზატორი.

ფართოა სოფრომ მგალობლიშვილის ლიტერატურულ-მემოქმედებითი არე. მან მხატვრულ ლიტერატურაში ასახა ქართლის სოფელი მთელი სისრულითა და უშუალოდ. იგი ამავე დროს იყო ბავშვთა საყვარელი მწერალიც. მანვე დაგვიტოვა ვრცელი მემუარული 'ხასიათის საინტერესო მოგონებები, და ყოველივე ამით საპატიო ადგილი მოიპოვა მშობლიური ხალხის ლიტერატურაში და ხსოვნაში.

მ დ ი ვ ა ნ ი გიორგი დავითის ძე. 13. IX. 1905, სოფელი სასახლე (ქვედა საზანო), ზესტაფონის რაიონი — 10. X. 1981, თბილისი.

დრამატურგი და სცენარისტი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. ქუთაისის გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ, შევიდა თბილისის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, სადაც სწავლობდა 1924 — 1926 წლებში.

გ. მდივნის ლიტერატურული ნათლობა მოხდა 1922 წელს. სულ მალე აირჩიეს დასავლეთ საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა კავშირის პასუხისმგებელ მდივნად. პირველი აღიარება ახალგაზრდა დრამატურგს მოუტანა პიესა „ალკაზარმა“, რომელიც რუსთაველის თეატრში დაიდგა 1936 წელს. 30-იანი წლებიდან მოყოლებული მისი პიესები სისტემატურად იდგმებოდა არა მარტო ქართულ სცენაზე, არამედ მთელ საბჭოთა კავშირში. განსაკუთრებული წარმატება ზვდა წილათ: „ბატალიონი მიდის დასავლეთისაკენ“, „პარტიზანები“, „პეტრე ბაგრატიონი“, „ტერეზას დაბადების დღე“, „კომსული მოიტაცეს“, „შენი ძია მიშა“ და სხვ. ომის წლებში გ. მდივანი „პრავდის“ სამხედრო კორესპონდენტი. ნანახი და განცდილი ნიჭიერმა ხელოვანმა თავის სულის ქურაში გაატარა, რასაც მოჰყვა კინოსცენარები: „მოსკოვის ზეცა“, „რიგითი ალექსანდრე მატროსოვი“ და სხვ. საერთოდ, კინოში გ. მდივანი მივიდა 1925 წელს. უკვე 1927 წელს დაწერა კინოსცენარა „ახალგაზრდობა იმარჯვებს“. ამას მოჰყვა მისი სცენარით გადაღებული ფილმები: „ფრთოსანი მღვდელი“, „დაკარგული სამოთხე“, „ჩვენი ეზო“, „ხევისკურთხე ბაღად“, „საბუღარელი ქაბუკი“ და სხვ. სულ საქართველოში გ. მდივნის სცენარით დაიდგა 21 ფილმი.

აღსანიშნავია, რომ დრამატურგის ერთ-ერთ ფილმს „ჩემი ბე-
ზია“, რომელიც გადაიღო რეჟისორმა კ. შიჭაბერძნემ ოციანი წლე-
ზის ბოლოს მთავრობის მიერ „უნდობლობის“ გამო ყადაღა და-
ედო. მხოლოდ 70-ან წლებში ელირსა მასობრივი ეკრანი.

გორგი მდივნის სცენარები დიდი პოპულარობით სარგებლობ-
და უცხოეთშიც. მაგალითად: „საბჭოთა კავშირი იტალიელების
თვალით“, „მზესუმზირა“, „5 რგოლის ისტორია“ (იტალია), „გე-
ნერლები და ვარსკვლავები“ (უნგრეთი), „დიდი გზა“ (ჩეხოსლო-
ვაკია).

მართალია, გამოჩენილი დრამატურგი თითქმის ნახევარი სა-
უკუნე მოსკოვში ცხოვრობდა, მაგრამ თავისი ხალხისა და ქვეყნის
მიმართ გასაოცარ სიყვარულს იჩენდა. ამას მოწმობს თუნდაც მის
მშობლიურ სოფელში საკუთარი ხარჯით აშენებული სკოლა, რო-
მელიც 1984 წლიდან მის სახელს ატარებს. საგულისხმოა ისიც,
რომ იგი განგებამ სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებში მშობლიურ
მიწაზე მოიხმო ამ წუთისოფელთან გამოსამშვიდობებლად. ხოლო
მისი ცხედარი გამოასვენეს სწორედ იმ თეატრიდან სადაც დრამა-
ტურგის პირველი პიესა დაიდგა.

მ დ ი ვ ა ნ ი — ტ უ ს კ ი ა ირინე ნიკოლოზის ასული. 23. XI.
1907, თბილისი — 20. VII. 1964, თბილისი.

კომპოზიტორ იონა ტუსკიას მეუღლე. დამთავრა თბილისის
სახელმწიფო კონსერვატორია ვიოლინოს კლასით; შემდეგ მოღვა-
წეობდა რუსთაველის თეატრის ორკესტრში. მრეხველი ჰქონდა
საქართველოს დამსახურებული არტისტის წოდება.

მ ე გ რ ე ლ ი ლუტუ (ხოშტარია დიმიტრი თომას ძე). 26. X.
1867, სოფელი სუჯუნა, აბაშის რაიონი — 13. III. 1938, თბილისი.
იწერალი, პუბლიცისტი. მამით ადრე დაობლებული გაქირვებაში
გაზარდა დედამ. მანვე შეაყვარა ყმაწვილს მშობლიური ლიტერა-
ტურა. ხელმოკლეობის გამო ოჯახი იძულებული შეიქმნა სოფლი-
დან ქუთაისში გადასულიყო, სადაც ნიკო დადიანის დახმარებით
იგი მიიღეს ქუთაისის გიმნაზიაში სახელმწიფო ხარჯზე. 1893 წელს
წარმატებით დამთავრა ოდესის უნივერსიტეტის იურიდიული ფა-
კულტეტი.

დ. ხოშტარიას პირველი ლექსი „ნეტავ ვიცოდე“ 1886 წელს
დაიბეჭდა ჟურნალ „თეატრში“ ოტიას ფსევდონიმით. ამას მოჰყვა
სხვა ლექსები და მოთხრობები. 1891 წელს გამოქვეყნდა მწერლის
მოთხრობების, ხოლო 1893 წელს კი ლექსების პირველი კრებუ-
ლები მის შემოქმედებაში აისახა სოფლად ღუბჯირი ცხოვრების

სოციალური მოტივები. პოეტის ლექსები ქართველ ხალხს უღვიძებდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ თვითცნობიერებას. მასვე ეკუთვნის მრავალი პუბლიცისტური წერილები თუ კლასიკოსთა თარგმანები. მაგრამ ქართულ ლიტერატურაში დუტუ მეგრელმა ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა, პოპულარული ლექსით: „მე პატარა ქართველი ვარ“, რომელიც დღესაც პირველი ლექსია ახალ-ენამოდგმული ყველა ქართველი ბავშვისათვის.

მადლიერმა მთაბრუნებელმა არ დაივიწყა საყვარელი მგოსანი და 1968 წლის 18 აპრილს, მის მეუღლესთან, ანასტასია ერისთავ-ზოზტარიასთან, ერთად ვაკის სასაფლაოდან დიდუბის პანთეონში გადმოასვენეს

მ ე გ რ ე ლ ი ძ ე (მ ა მ უ ლ ა შ ვ ი ლ ი) ლიდა ისმაილის ასული. 14. VIII. 1883, სოფელი ბაილეთი, ოზურგეთის რაიონი — 13. VII. 1968, თბილისი.

საბავშვო მწერალი. დაიბადა ღარიბი აზნაურის ოჯახში. პირველდაწყებითი განათლება მიიღო ოზურგეთის საქალაქო სასწავლებელში. 18 წლისამ თავისი ბედი დაუკავშირა ქართული სიმღერების ცნობილ ლოტბარსა და მოამზავეს ავქსენტი მეგრელიძეს და საცხოვრებლად გადავიდა ფოთში. აქ იგი ენერგიულად ჩაება საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. დააარსა „ფოთის ქალთა საზოგადოება“ და საკვირაო სკოლა წერა-კითხვის უცოდინართათვის, მონაწილეობდა თეატრის მოყვარულთა მიერ გამართულ წარმოდგენებში, რევოლუციურ საქმიანობაში. მისი ავტორიტეტის აღიარება იყო ის, რომ 1917 წელს ფოთის მოსახლეობამ იგი ქალაქის დემოკრატიული საბჭოს წევრად აირჩია.

ლიდა მეგრელიძის პირველი ლექსი 1910 წელს დაიბეჭდა ჟურნალ „ნაკადულში“ „მიმქრალის“ ფსევდონიმით. აქედან მოყოლებული იწყება მისი დიდი გზა საბავშვო ლიტერატურაში. პოეტის ლექსები მოთხრობები, წერილები სათნოებითაა აღსავსე, მოუწოდებს ყმაწვილებს კეთილშობილებისა და კაცთმოყვარეობისაკენ. თავდაც ასეთი იყო — თავმდაბალი, სპეტაკი, სათნოებით სავსე. ახალგაზრდობას მიუძღვნა რომანი „მშობლიური ცის ქვეშ“.

არანაკლებ საინტერესოა მისი ავტობიოგრაფიული თხზულება „ჩემი ცხოვრების დღიურები“

პოეტი ქალის მთელი შემოქმედება გამსჭვალულია პატარებისადმი აღერსით და ჩვენი მომავალი თაობისადმი დიდი სიყვარულით.

მე ჯერ ი შვილი — ქაბუჭანური სარა სანდროს-ასუ-
ლი. 1915, სოფელი აწყური, ახმეტის რაიონი 15. V 1992, თბილისი.

პოეტ გაბრიელ ქაბუჭანურის მეუღლე

მელია ვა თამაზ გიორგის ძე 23. XII. 1929, თბილისი —
27. VIII. 1972, თბილისი.

კინორეჟისორი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული
მოღვაწე. საშუალო განათლება მიიღო თბილისში და სწავლა გა-
ნაგრძო მოსკოვის კინემატოგრაფიის საკავშირო ინსტიტუტში, რო-
ნელიც დაამთავრა 1958 წელს

შემოქმედებითი მოღვაწეობა დაიწყო ა. დოვენკოს სახელობის
კიევის კინოსტუდიაში. აქ დადგა პირველი ფილმი „უბრალო ნივ-
თი“. 1959 წელს „მოსფილმში“ გადაიღო სრულმეტრაჟიანი ფილ-
მები „ლეონ კუტიურე“ და „წყნარი ნაესადგომი“, რომლებითაც
მიიპყრო მაყურებელთა ყურადღება. მალე ახალგაზრდა რეჟისო-
რი სამშობლოში დაბრუნდა და აქ გამოავლინა თავისი დიდი შესაძ-
ლებლობანი 1963 წელს ელდარ შენგელაიასთან ერთად გადაიღო
ფილმი „თეთრი ჭარბანი“, რომელმაც საყოველთაო მოწონება და-
იმსახურა ჩვენშიც და უცხოეთშიც. ამ ფილმისათვის დაბდემელ
რეჟისორებს 1967 წელს საქართველოს კომკავშირის პრემიის ლა-
ურეატობა მიენიჭათ. ასეთივე წარმატებით მოიპარა ქვეყნის ეკრა-
ნები მისმა სრულმეტრაჟიანმა ფილმმა „ლონდრემ“.

პეშმარიტად დიდ შემოქმედებით გამოცდად იქცა თ. მელია ვა-
სათვის კონსტანტინე გამსახურდიას რომანის „მთვარის მოტაცების“
მიხედვით ორსერიანი კინოსურათის შექმნა ნიჭიერმა ხელოვანმა
შესანიშნავად გაართვა თავი რთულ ამოცანას და დაგვიტოვა მშვე-
ნიერი კინემატოგრაფიული ნაწარმოები. სამწუხაროდ, ეს ფილმი
რეჟისორისათვის უკანასკნელი ნამუშევარი იყო. ფართოდაა ცნო-
ბილი იგი როგორც ლიტერატორი და კინოსცენარისტი. მას ეკუთვნის
კინოსცენარები მხატვრული ფილმებისათვის „გლადიატორი“,
„სამეაული სატრფოსათვის“ და სხვ. იგი იყო არტისტული ბუ-
ნების, ფართოდ ერუდირებული შემოქმედი

მელიქსე თბეგი ლეონ მელიქსეთის ძე. 14. IX. 1890,
თბილისი — 3. IX. 1963, თბილისი.

არქმეოლოგი, პროფესორი, სომხეთის მეცნიერებათა აკადემი-
ის წევრ-კორესპონდენტი. დაამთავრა თბილისის რეალური სას-
წავლებელი და უმაღლესი განათლების მისაღებად გაემგზავრა ოდე-
საში. ლექციებს ისმენდა იურიდიულ, ისტორიისა და ფილოლოგი-

ის ფაქტულტეტზე. ცნობისმოყვარე და ბეჯითი ახალგაზრდა თავი-
დანვე ჩაება სამეცნიერო-კვლევით მუშაობაში და საუნივერსი-
ტეტო კურსის დამთავრებისთანავე ნიკო მარმა მიიწვია თანამშ-
რომლად ჟურნალ „ქრისტიანულ აღმოსავლეთში“, მაგრამ მან თბი-
ლისში დაბრუნება ირჩია და ფართო კვლევითი საქმიანობა გაშა-
ლა. მუშაობდა თბილისის სხვადასხვა სამეცნიერო საზოგადოებაში.
1916 წელს ახლად გახსნილ ჩვენს ეროვნულ უნივერსიტეტში მიიწ-
ვიეს, ხოლო 1922 წლიდან გარდაცვალებამდე აქვე იყო არმენო-
ლოგიის კათედრის გამგე.

მრავალმხრივი ინტერესების მქონე ახალგაზრდა ნაყოფიერად
იღვწოდა მეცნიერების ისეთ დარგებში, როგორებიცაა ლიტერა-
ტურათმცოდნეობა, არქეოლოგია, ხელოვნებათმცოდნეობა, ეთნო-
გრაფია, ეპიგრაფიკა, ტექსტოლოგია, წყაროთმცოდნეობა და სხვ.
მის კალამს ეკუთვნის 600-ზე მეტი ნაშრომი, მათ შორის კაპიტა-
ლური თხზულებანი: „ჩრდილო მხარეთა სომხეთის მოძღვარნი“,
სომხურად გამოცემული ოთხტომიანი „ქართული წყაროები სომ-
ხეთისა და სომხების შესახებ“, „სომეხი მწერლები და საქართვე-
ლო“, „ძველი სომხური ლიტერატურის ისტორია“, „ქართული წარ-
წერები სომხეთში“, „სომხური წარწერები საქართველოში“ (4
წიგნად) „მეგალითური კულტურა საქართველოში“ და მრავალი
სხვა.

ლ. ბელეჩეთ-ბეგმა თარგმნა არაერთი ნაწარმოები ქართული-
დან სომხურად და პირიქით: „ვეფხისტყაოსნის“ ნაწყვეტები, ი. ჭავ-
ჭავაძის „ბედნიერი ერი“, ა. წერეთლის „მეგობარს“, საიათნოვას,
იეთიმ გურჯის, ი. გრიშაშვილის, ა. აბაშელის და სხვათა ლექსები.

1960 წელს ქართველმა საზოგადოებამ ზეიმით აღნიშნა ლეონ-
მოსილი მეცნიერის დაბადების 70 წლისთავი. იმავე წელს მიენიჭა
საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

მ ე ს ტ ი ა შ ვ ი ლ ი — მო ს ა შ ვ ი ლ ი თამარ ვლადიმერის ასუ-
ლი. V, 1898, სოფელი მაღარო, სიღნაღის რაიონი — 15. IV. 1956,
თბილისი.

მწერალ ილო მოსაშვილის მეუღლე. დაწყებითი განათლება მი-
იღო სიღნაღში (ნინოწმინდის მონასტერთან არსებულ სასწავლე-
ბელში). შემდეგ დაამთავრა თბილისის ქალთა ეპარქიული სასწავ-
ლებელი და დაიწყო პედაგოგიური მოღვაწეობა მშობლიურ სიღ-
ნაღში დაწყებითი კლასების პედაგოგად. მაგრამ ოჯახური პირობე-
ბის გამო იძულებული შეიქმნა თავი დაენებებინა საყვარელი საქ-
მისათვის.

მესხია შოთა ამბაკოს ძე. 27. IV. 1916, სოფელი ობუჯი, წალენჯიხის რაიონი — 15. V. 1972, თბილისი.

ისტორიკოსი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1937 წელს თბილისის უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. 1941 — 1942 წლებში მონაწილეობდა დიდ სამამულო ომში. იბრძოდა ჩრდილოეთ კავკასიაში, ანაპსთან, შემდეგ ქერჩში სადაც დაიჭრა და თბილისში დააბრუნეს. 1942 წლიდან ეწეოდა ისტორიისა და მატერიალური კულტურის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი. 1943 წლიდან მოღვაწეობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საქართველოს ისტორიის კათედრაზე. 1956 წლიდან გარდაცვალებამდე იყო ამ კათედრის გამგე, 1961 წლიდან ისტორიის ფაკულტეტის დეკანი.

ფართო იყო შ. მესხიას მეცნიერული ინტერესების სპექტრი. მან ფუნდამენტური ნაშრომები მიუძღვნა საქართველოს ისტორიის ისეთ დიდმნიშვნელოვან პრობლემებს, როგორიცაა ქალაქების ისტორია და საქალაქო წყობა, წყაროთმცოდნეობა, სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ისტორიის საკითხები. მის ერთ-ერთ ბოლო ნაშრომს „ძლევაჲ საკვირველი“ მიეწერა ს. ჯანაშიას სახელობის პრემია, ხოლო „საქართველოს ისტორიის ნარკვევების მომზადებისათვის, როგორც II ტომის რედაქტორს და I, III ტომების მთელი რიგი თავების ავტორს, — საქართველოს სახელმწიფო პრემია.

შოთა მესხია ჰუმანიტარული მოქალაქე და პატრიოტი გამოირჩეოდა გასაოცარი ხიბლითა და ვაჟკაცობით, იგი უაღრესად კეთილი, გულისხმიერი და ყურადღებიანი, შეურიგებელი და უკომპრომისო იყო ჩვენი ერის წარსულის ხელმოყვანილი და გამაყლებელთა მიმართ, მისი მოსაზრებები და მეცნიერული დებულებები ყოველთვის ემყარებოდა ღრმა ცოდნასა და ფართო ერუდიციას, ხოლო ადამიანებთან ურთიერთობა დიდ სიყვარულსა და პატივისცემას.

გამოჩენილი მეცნიერი, გულისხმიერი აღმზრდელი და პედაგოგი დაჯილდოვებული იყო სამამულო ომის II ხარისხის ორდენით, შრომის წითელი დროშის ორდენითა და მედლებით.

შოთა მესხიას საფლავის დიზაინი და ბრინჯაოს რელიეფის ავტორია ჩვენი სახელოვანი მოქანდაკე ელგუჯა ამაშუკელი.

მესხი გრიგოლ პარტენის ძე. 18. II. 1884, სოფელი კორდი (ამბროლაურის რაიონი) — 21. IV. 1971, თბილისი.

სწავლობდა ჯერ თბილისის, ხოლო 1905 წლიდან მოსკოვის

ფერწერის, ქანდაკებისა და ხუროთმოძღვრების სასწავლებელში, სადაც მისი პედაგოგები იყვნენ რუსული ხელოვნების ცნობილი მოღვაწეები ა. კორინი, ნ. კასატკინი, ლ. პასტერნაკი, ვ. სეროვი. პოლ-ტიუური ვითარების გამო გ. მესხი იძულებული გახდა სამშობლოში დაბრუნებულიყო და მის თანაკურსეულ ალექსანდრე ციმაკურიძესთან ერთად თბილისში მოაწყო რუს მხატვართა ნამუშევრების გამოფენა, რომლებიც თან ჩამოიტანეს ახალგაზრდებმა. ეს იყო მოსკოველ მხატვართა პირველი პერსონალური გამოფენა. ამ გამოფენაზე ახალგაზრდა მხატვარი თავად წარდგა ქართული საზოგადოების წინაშე. დებოტმა კარგათ ჩაიარა.

1909 წელს გ. მესხი მიიწვიეს ქართული დრამის თეატრში მთავარ დეკორატორად. ამან გარკვეული როლი შეასრულა მის შემოქმედებაში. მან შთამომავლობას დაუტოვა ქართული სცენის კორიფეთა კ. მესხის, ვ. აბაშიძის, ლადო მესხიშვილის, ნატო გაბუნიას და სხვათა პორტრეტები. ამავე პერიოდში შექმნილი ნამუშევრებიდან აღსანიშნავია ილია ქავჭავაძის, გალაკტიონ ტაბიძის, იოსებ ოცხელის, დიმიტრი არაყიშვილის სახეები. საბჭოთა ხელისუფლების წლებში სახელოვანი მამულიშვილების გალერეა გააჩნდიდა ივანე ჯავახიშვილის, სანდრო შანშიაშვილის, ალექსანდრა ჯაფარიძისა და სხვათა შესანიშნავი სურათებით.

საგულისხმოა გ. მესხის პედაგოგიური მოღვაწეობა თბილისის ბ. ძნელაძის სახელობის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლეში, სადაც ორი ათეული წლის მანძილზე სათავეში ედგა ხატვისა და ფერწერის კაბინეტს. აქ აღიზარდა შემდეგში მრავალი ცნობილი მხატვარი.

ქართული ხელოვნებისა და კულტურის წინაშე დიდი ღვაწლის დაფასების ნიშნად მას 1967 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო მხატვრის საპატიო წოდება.

მ ე ღ ვ ი ნ ე თ უ ხ უ ც ე ს ი კონსტანტინე ეასილის ძე. 27. XI. 1891, სოფელი ხიდისთავი, გორის რაიონი — 30. XI. 1972, თბილისი.

კომპოზიტორი. 1909 წელს დაამთავრა თბილისის მუსიკალური სასწავლებელი, ხოლო 1913 წელს პეტერბურგის კონსერვატორია პროფესორ ა. ლიადოვის საკომპოზიციო კლასით. პარალელურად მუსიკალურ ესთეტიკას ეუფლებოდა და პროფესორ ლ. საკეტის ხელმძღვანელობით. დაამთავრა აგრეთვე პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი.

ფართო განათლების სპეციალისტი დაბრუნდა სამშობლოში და ჩაება კულტურულ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ჭერ ადმი-

ნისტრაციულ თანამდებობაზეა, შემდეგ იწყებს მოღვაწეობას თბილისის კონსერვატორიაში, 1932 წლიდან პროფესორია.

1943 წელს კ. მელვინეთუხუცესი აირჩიეს თბილისის თეატრალურ ინსტიტუტში მუსიკის კათედრის გამგედ და კითხულობდა ლექციებს მუსიკის ისტორიაში. პარალელურად ეწეოდა ნაყოფიერ შემოქმედებით მუშაობას. მის კალამს ეკუთვნის ოპერები: „შირანი“, „დავით გურამიშვილი“ და „ბეკინას ქორწინება“, ექვსი სიმფონია, ერთი ბალეტი — „ქანი გოგონა“. ამასთანავე კომპოზიტორი საქართველოს წამყვან თეატრებში მუსიკალურად აფორმებდა სპექტაკლებს, წლების მანძილზე მკიდრო შემოქმედებითი თანამშრომლობა ჰქონდა კ. მარჯანიშვილთან. ფართო ერუდიციის მქონე შემოქმედი რამდენიმე სამეცნიერო ნაშრომის ავტორიცაა. მათ შორის აღსანიშნავია „შემავალი ტონის თეორია“, „ქართული ხალხური პოლიფონია“ და სხვ.

ღვაწლმოსილი კომპოზიტორი და პედაგოგი დაჯილდოებული იყო ორდენებითა და მედლებით. 1946 წელს მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

მ ე ძ მ ა რ ი ა შ ვ ი ლ ი — გ ვ ე ლ ე ს ი ა ნ ი მელანია ლუაჩაშკის ასული. 15. X. 1875, ქუთაისი — 6. XI. 1946, თბილისი.

პედაგოგი, გრიგოლ გველესიანის მეუღლე. ოქროს მედლით დამთავრა ქუთაისის წმინდა ნინოს სასწავლებელი, მაგრამ ხელმოკლეობის გამო სწავლა ვეღარ განაგრძო. 18 წლისამ დაიწყო პედაგოგიური საქმიანობა ცნობილი ქართველი მოღვაწის იოსებ ოცხელის მიერ გახსნილ მოსამზადებელ სკოლაში. იგი ადრევე ჩაება საზოგადოებრივ საქმიანობაში. მისი თაოსნობით და აქტიური მონაწილეობით იმართებოდა საქველმოქმედო საღამოები და თეატრალური წარმოდგენები ღარიბთათვის, გაიხსნა საფეიქრო სკოლა გეგუთში, რეგულარულად აწყობდა სეირნობებს, სხვადასხვა სანახაობებს; აფართოებდა საბიბლიოთეკო ქსელს, ავრცელებდა წიგნებს. აქედან შემოსული თანხებით ქუთაისში დაარსა კარგად აღჭურვილი სტამბა, სადაც იბეჭდებოდა ქართული სახელმძღვანელოები.

1915 — 1917 წლებში აქტიურად მუშაობდა ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ საზოგადოებაში და მონაწილეობდა ქუთაისის მუზეუმის შექმნაში. განსაკუთრებული ღვაწლი მიუძღვის მელანია გველესიანს ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების საქმიანობაში. 1919 წლიდან იგი მეუღლესთან ერთად გადმოადის თბილისში და ჩვეული ენერგიით მუშაობს „ღეღათა და ბავშვთა დაცვის საზოგადოებაში“ და სხვა საბავშვო დაწესებულებებში.

ბეჭში. მისი მოღვაწეობისა და ქველმოქმედების მასშტაბები აქ კიდევ უფრო გაფართოვდა და ინტენსიური გახდა.

მეძმარიაშვილი დავით ჯუმბერის ძე 27. III. 1956, თბილისი — 30. VIII. 1980, ცენტრალური პამირი.

მთავსვლელი. მამის გატაცება შვილსაც გადაედო და მისთვის სპორტში ალტერნატივა აღარ არსებობდა, კაბუკობიდან გაუწია გულმა მთებისაკენ. სამწუხაროდ მამა-შვილის გატაცება ტრაგიკულად დამთავრდა — ისინი ახალგაზრდები შეეწირნენ მთებს.

დათოს ბიოგრაფია ჩვეულებრივი იყო — სკოლა, შემდეგ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფიზიკის ფაკულტეტი, პირველი ნაბიჯები ალპინიზმში, პირველი ლაშქრობები შეგობრებთან ერთად და ბოლოს — პამირი. ცენტრალურ პამირში ახალგაზრდა ქართველმა მთამსვლელებმა 6000 მეტრიანი უსახელო მწვერვალი დალაშქრეს. შემდეგ. შორეული ტაჯიკეთიდან მოვიდა თავზარდამცემი დეპეშა: „კომუნიზმის პიკიდან ტრამსპორტირებისას ჰიპოქსიით გარდაიცვალა პირველთაწიგოსანი ვახტანგ ფირცხალავა. „როსიის“ პიკიდან ჩამოსვლისას დაიღუპნენ დავით მეძმარიაშვილი, ზურაბ ათანაზევიჩი და გიორგი ნაიდენი“. ამას დაემატა ჯგუფის ხელმძღვანელის ვიქტორ რიბინსკის დაკარგვა, რომელიც საერთოდ ვერ იპოვეს.

მთამ კიდევ ხუთი ვაჟყაცის სიცოცხლე შეიწირა, მათ შორის დიდი იმედების მომცემი დათო მეძმარიაშვილიც.

მეძმარიაშვილი ჯუმბერ ალექსანდრეს ძე. 16. IV. 1929, გორი — 29. VIII. 1961, ტიან შანი, მწვერვალი „პობედა“.

მთამსვლელი, სპორტის ოსტატი. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტი და დაიწყო ჟურნალისტობა. ჯერ კიდევ სტუდენტობისას გაიტაცა კრივმა, იყო ამიერკავკასიისა და საქართველოს მრავალგზის ჩემპიონი, კაბუკოთა შორის საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი.

ალპინიზმით ჯ. მეძმარიაშვილი 1950 წელს დაინტერესდა და სულ მალე გარკვეულ წარმატებებსაც მიაღწია: 1955 წელს სტალინის ჰიკის დაპყრობისათვის, 1960 წელს პამირის, ზუღლუმარტიისა და იმიერალის ქედების ტრავერსისათვის, სამჯერ ოქროს მედალი დაიმსახურა, ხოლო 1955 წელს პამირის ერთი მწვერვალისა და 1956 წელს მოსკოვის ჰიკის დაპყრობისათვის ორჯერ ვერცხლის მედლით დაჯილდოვდა.

ჯ. მეძმარიაშვილი გამოირჩეოდა გულისხმიერებით, ზომიერე-

ბითა და სიღინჯით, მაღალი მოქალაქეობრივი ზნეობით, ზასიათის სიმტკიცით და პასუხისმგებლობის გრძნობით. შემთხვევით როდი იყო იგი ამ ავბედითი ასელის მოიერიშეთა ოთხეციანი ჯგუფის ხელმძღვანელი. მთებში ყველაფერი ზღვება და არც ამ ოთხეული-სათვის იყო მოულოდნელი რაიმე სიმუხთლე. მაგრამ ერთი მეორეზე მიყოლებული ტრაგედია ჯუმბერმა ყველაზე მეტად მიიტანა გულთან და შეუერთდა მარადისობაში გარდასულ მის ორ თანამოძმეს ილიკო გაბლიანს და თემურ კუბიანიძეს.

მთვარაძე სიმონ ვასლის ძე. 1905, საგარეჯო — 24. IV. 1968, თბილისი.

მწერალი და დრამატურგი სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა 1928 წელს და მას შემდეგ თავდალებით ემსახურებოდა მშობლიურ ლიტერატურას. წლებს მანძილზე იყო ქართული მოზარდ მაყურებელთა თეატრის სალიტერატურო ნაწილის გამგე. დრამატურგის მრავალმა პიესამ მოიარა საქართველოს ყველა თეატრი; ხოლო პიესები „შლეგი“ და „მთაგრეხილზე“ დიდხანს არ ჩამოსულა რუსთაველას სახელობის აკადემიური თეატრის სცენიდან. აღსანიშნავია რომ ს. მთვარაძის მიერ დანიელ ჭონჭაძის მოთხრობის მიხედვით დაწერილმა პიესამ „სურამის ციხე“ ხელი შეუწყო თბილისის მოზარდ მაყურებელთა თეატრის ახალგაზრდული კოლექტივის დიდ წარმატებას მოსკოვში, სადაც 1941 წელს გაიმართა მოზარდ მაყურებელთა თეატრების საკავშირო დეკადი.

მკითხველთა მოწონებით სარგებლობდა მწერლის პროზაული ნაწარმოებებიც: მოთხრობები „ამბავი ივრის ზეობაში“, „ფალავანი“, რომანები „ლეოთა სარძლო“, „მძლეთა მძლე“, „ჩაშლილი ქორწილი“ და სხვ.

სიმონ მთვარაძე ცხოვრებაში იყო თავმდაბალი, უპრეტენზიო, ნიჭიერი და ახალგაზრდობის დიდი მოსიყვარულე პიროვნება. მას შემოქმედებას საპატიო ადგილი უჭირავს ქართული ლიტერატურის ისტორიაში.

მიზანდარი ალოიზ იოსების ძე. 1. IX. 1838, გორი — 1. VI. 1914, თბილისი.

ქართული საფორტეპიანო ზელოვნების ფუძემდებელი, კომპოზიტორი. სწავლობდა გორში, მუსიკით გატაცებაც იქ ჩაესახა. 9 წლისა გადმოიყვანეს თბილისში და განაგრძო სწავლა გიმნაზიაში. პარალელურად მეცადინეობდა შესანიშნავ მწერალთან და მუსიკოსთან, პოლონელ ემიგრანტთან ლ. იანიშევსკისთან. 1855 წელს ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლური ენების

ფაქტებზე, სადაც იგი დაუახლოვდა ანტონ რუბინშტეინს და იპეროის დედაქალაქის მუსიკალურ საზოგადოებას. ა. მიზანდარი ჩაება საკონცერტო მოღვაწეობაში და გარკვეულ წარმატებებსაც მიაღწია. მას ჩშირად იწვევდნენ ელიტარულ სალონებში, რამაც ფრთა შეასხა ახალგაზრდა მუსიკოსს. იგი ბევრს და ინტენსიურად მუშაობდა, აძლევდა მუსიკის კერძო გაკვეთილებს. ამასთანავე აქტიურად ჩაება სტუდენტთა პოლიტიკურ მოძრაობაში, რის გამოც პოლიციის მიერ ეჭვმიტანილი იძულებული შეიქმნა დაეტოვებინა პეტერბურგი და სამშობლოში დაბრუნდა, თუმცა უნივერსიტეტის კურსის დამთავრება მაინც მოახერხა.

ქუთაისში ა. მიზანდარი მასწავლებლობდა გიმნაზიაში. 1865 წელს პარიზს ჯავშნავრა, სადაც ისევ ანტონ რუბინშტეინის დასმარებით მოხვდა როსინის, ლისტის, მარშონტელისა და პერცის წრეში. მაგრამ პარიზი მიზანდარისათვის მარტო სალონები როდი იყო. ესაა ქართველი პიანისტის დაძაბული შემოქმედებითი ძიების პერიოდი. პარიზს მოჰყვა ვენა, სადაც წარმატებით იგამართა კონცერტები. აქაურმა პრესამ ახალგაზრდა პიანისტს „თბილისელი ვირტუოზი, გენიალური შემსრულებელი“ უწოდა.

1867 წლის შემოდგომაზე ა. მიზანდარი უკვე საქართველოშია და იწყებს ინტენსიურ პედაგოგიურ მოღვაწეობას. მან თბილისში პირველად დაუდო ქართული საშემსრულებლო განათლების პროფესიულ დონეზე აყვანას. 1874 წელს ხარლამში საეანელთან და კონსტანტინე ალიხანოვთან ერთად თბილისში გახსნა მუსიკალური სკოლა, რომელიც 1886 წელს სასწავლებლად გადაკეთდა, ხოლო 1917 წლის პირველ მაისს კონსერვატორიად.

მარტო აქედან ჩანს ამ „სამეულის“ დამსახურება ჩვენში მუსიკალური განათლების დამკვიდრების საქმეში. განსაკუთრებით ეს ითქმის ა. მიზანდარზე, რომელიც შემდეგ მარტო ხელმძღვანელობდა ამ საშვილიშვილო საქმეს. და აქაც შემწეოდ ანტონ რუბინშტეინი მოეცლინა. 1891 წლის აგვისტოში, ა. რუბინშტეინმა კონცერტები გამართა თბილისში, რომლის შემოსავალმა შექმნა პირველი ფონდი თბილისის მუსიკალური სასწავლებლის შენობის ასაგებად გრაზოდოვის ქუჩაზე № 8-ში, სადაც დღემდე არის ვანო საარაჯიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის შენობა.

ა. მიზანდარი კარგად ფლობდა საკომპოზიტორო ტექნიკის ყველა ჯერს. მისი ნაწარმოებები მომხიბვლავია თავისი მელოდირობით, ორიგინალური რიტმით, ნაირფეროვანი განწყობილებით.

ღვაწლმოსილი მამულიშვილის გარდაცვალება დიდი მწუხარებით დაითირა ქართველმა საზოგადოებამ. იგი დაკრძალეს კუკიის

სასაფლაოზე, 1970 წლის 15 მაისს კი მისი ნეშტი ღიძუბის პანთეონში გადმოასვენეს.

მილორაძე — გვრიტიშვილი ნინო გასილის ასული. 14. I. 1914, სოფელი ალვეი, დღემთის რაიონი — 25. V. 1968, თბილისი.

პროფესორ დავით გვრიტიშვილის მეუღლე. დიასახლისი.

მილორაძე შოთა ერმილეს ძე. 22. I. 1925, თბილისი — 16. IV. 1990, თბილისი.

კომპოზიტორი, საქართველოს სახალხო არტისტი, პროფესორი. იზრდებოდა მუსიკალურ ოჯახში, რამაც განაზღვრა კიდევ უმაწვილის მომავალი. სწავლობდა თბილისის პირველ მუსიკალურ სასწავლებელში. 1947 წელს დაამთავრა ვ. სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორიის საკომპოზიციო კლასი, ანდრია ბალანჩიშვილის ხელმძღვანელობით. მუშაობდა სხვადასხვა ქანრში. იყო კაპელის კონცერტმეისტერი, პედაგოგ-კომპოზიტორი, კინოსტუდია „ქართული ფილმი“ მუსიკალური რედაქტორი, წერდა სიმღერებს, ოპერეტებს და ინსტრუმენტულ ნაწარმოებებს, შესანიშნავად უკრავდა სხვადასხვა საკრავებზე. ასეთმა მრავალმხრივმა ძიებამ ნიჭიერი შემოქმედის დაყენა ქვემარტ გზაზე, რომელმაც მიიყვანა იგი მუსიკალური კომედიის ქანრთან. კომპოზიტორმა 30-მდე ოპერეტა შექმნა, რომელთაგან გამსაკუთრებით აღსანიშნავია: „სასიძოვები“, „საყვარელი დისწული“, „სიმღერა თბილისზე“, „შხოლოდ შენ ერთს“, „სამი უფროსის მსახური“, „ერთხელ გაზაფხულზე“, „საყვარელი დისშვილი“, „ჩანჩურა“, „კახაბერის ხმალ“ და სხვ.

შ. მილორაძეს მუსიკალურ კომედიებში მსმენელს იზიდავდა და ხიბლავდა მათი გამსაკუთრებული მელოდიურობა და გულში ჩაბეჭდოში ჰანგები. მან შექმნა მრავალი საგუნდო და საესტრადაო სინლერა, რომლებმაც ავტორის დამსახურებული პოპულარობა მოუხვეჭეს. საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს შ. მილორაძეს, როგორც კონსერვატორიის პროფესორისა და პედაგოგის, მოქალაქისა და პიროვნების განუმეორებელი თვისებები: უბრალოებასთან შეხამებული კეთილშობილება, ადამიანური სათნოება, მშობლიური მიწის გამსაკუთრებული სიყვარული, როგორც შემოქმედების უმრეტესი წყარო.

კომპოზიტორის დიდი ღვაწლი ქართული მუსიკალური ხელოვნების განვითარების საქმეში აღინიშნა „საპატიო ნიშნის“ ორი ორდენით.

მ ი ჰ ი ნ ი შ ვ ი ლ ი ალექსი იაკობის ძე. 3. XI. 1911, სოხუმი — 12. II. 1967, თბილისი.

ხუროთმოძღვარი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. თავისი პროფესიული მომავალი ბავშვობაშივე განსაზღვრა — გატაცებული იყო არქიტექტურით. ამიტომ შვიდი კლასის შემდეგ, ჯერ დაამთავრა სოხუმის ინდუსტრიული ტექნიკუმის სამშენებლო ფაკულტეტი, ოღოლ 1933 წელს თბილისის საინჟინრო-სამშენებლო ინსტიტუტი არქიტექტურის სპეციალობით.

თავისი ნიჭითა და შრომისმოყვარეობით ა. მიმინოშვილმა შალე მოიპოვა ავტორიტეტი ხუროთმოძღვართა და მშენებელთა წრეებში. სხვადასხვა დროს განაგებდა წამყვან საკონსტრუქტორო ბიუროებს. მისი პროექტით აიგო საცხოვრებელი სახლები სოხუმში, თბილისში (ნიკოლაძის, რიგის, ფალიაშვილის ქუჩებზე), კონიაკის ქარხნის მთავარი კორპუსი, სასტუმრო წინანდალში, სადგევსტაყო დარბაზი და შარანი დიღომში, კვების მრეწველობის რამდენიმე მნიშვნელოვანი საწარმო. იგი შემოქმედებითად იყენებდა კლასიკური და ეროვნული ხუროთმოძღვრების ფორმებს, ამასთან თამაშდ და გაბედულად აქსოვდა შიგ საკუთარ ორიგინალურ ჩანაფიქრს. მისი დიდი დამსახურება აღინიშნა იმით, რომ 1950 წელს მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია.

მ ი რ ი ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ალექსი ივანეს-ძე 1860, სოფელი ანაგა, სიღნაღის რაიონი, — 24. IV. 1925, თბილისი.

პედაგოგი, მწერალი, პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე.

7 წლისა შეიყვანეს სოფ. ვაქიარის დაწყებით სკოლაში. შემდეგ სწავლობდა სიღნაღის სამაზრო სასწავლებელში. 1881 წელს დაამთავრა თბილისის სამასწავლებლო ინსტიტუტის სრული კურსი. ამ პერიოდში იგი დაუახლოვდა ცნობილ ქართველ მოღვაწეებს ს. მესხს, ი. გოგებაშვილს ნ. ცხვედაძეს, ნ. ლომოურს და მათი დახმარებით დაინიშნა მასწავლებლად თბილისის ქართულ სკოლაში, რომელიც „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“ ეკუთვნოდა.

აქ მან ნაყოფიერად იმუშავა რამდენიმე წელიწადს, შემდეგ გადაიყვანეს თბილისის სამასწავლებლო ინსტიტუტთან არსებულ საქალაქო სასწავლებელში, სადაც ერთხანს თვითონაც სწავლობდა. 1900 წლიდან 1923 წლამდე თბილისის კომერციული სასწავლებლის პედაგოგია.

ა. მირიანაშვილს მხატვრული ლიტერატურისადმი სიყვარული ჯერ კიდევ სტუდენტობისას აღეძრა. სამწერლო ასპარეზზე 1879 წელს გამოვიდა. ამას შემდეგ აქტიურად თანამშრომლობდა პერი-

ოდნულ ორგანოებში: „ივერია“, „თეატრი“, „დროება“, „იმედი“, „ნობათი“, „ჩეჩილი“, „ნაკადული“, „მოამბე“, „ცნობის ფურცელი“, „სახალხო გაზეთი“, „თემი“, „თეატრი და ცხოვრება“ და სხვ. იგი იყო ბავშვების საყვარელი მწერალი. ა. მირიანაშვილის „იგავ-არაკების კრებული“ თავის დროზე პოპულარობით სარგებლობდა. სულ მას გამოცემული აქვს შვიდი წიგნი.

თაბაქის ნახევარი საუკუნე ემსახურა ეს ჩუმი მუშაკი ქართულ მწერლობას, სახალხო განათლებას, ქართულ სკოლას და თვალსაჩინო კვალი დატოვა ეროვნული კულტურის ისტორიაში.

მ ი რ ც ხ უ ლ ა ე ა (მ ა შ ა შ ვ ი ლ ი) ალიო ანდრეას-ძე. 28. IV. 1903, სოფელი ხორგა, ზობის რაიონი — 16. X. 1971, თბილისი.

პოეტი, საზოგადო მოღვაწე. აქტიური ბუნების ახალგაზრდა ჰაბტუკობიდანვე ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში, რამაც იგი 1920 წელს კომკავშირის არალეგალურ ორგანიზაციაში მიიყვანა. მოგვიანებით იყო საქართველოს ალკე ცენტრალური კომიტეტის ბეჭდვითი სიტყვის განყოფილების მდივანი. დაამთავრა ფოთის გიმნაზია და სწავლა განაგრძო თბილისის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. 1924 წელს გადადის მოსკოვის ე. ბრიუსოვის სახელობის ლიტერატურის ინსტიტუტში. ამავე წელს გამოქვეყნდა ნიჰიერი ახალგაზრდის პირველი წიგნი „მერჩები“, რომელშიც შევიდა მისი ადრინდელი ლექსები.

ა. მირცხულავა სულ მოესწრო თავის 30-მდე წიგნს, რომლებმაც შორს გაიტანეს მისი შემოქმედების ნაყოფი, გასწივოსნებული სამშობლოს სიყვარულის მაღალი გრძნობით. პოეტის პატრიოტული ღირსება მოიცავს მისი შემოქმედების მნიშვნელოვან ნაწილს...

შავი ზღვის პირად აღმართულია,
ჩემი ქვეყანა. ევრე ლაზი,
თავზე გვირგვინად მუდამ მზე აღება,
მისგან ღრუბელიც დაფანტულია.

ა. მირცხულავას მრავალი ლექსი გაითავისა ხალხმა, ზოგი მათგანი სიმღერით გავრცელდა ჩვენში. პოეტი ბევრსა და დიდი სიყვარულით წერდა ბავშვებისთვისაც. სამშობლო, დედაენა, ჩვენი გმირული წარსული და იმედიაანი მომავალი — აი მისი დაუშრეტელი შთაფონების წყარო.

ლიტერატურული ცხოვრების ნიჰიერი ორგანიზატორი, იგი იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის პირველი მდივანი, სსრ კავშირისა და საქართველოს მწერალთა კავშირის პირველი გამგეობისა

და პრეზიდენტის წევრი, ჟურნალების „მნათობისა“ და „დროშის“ რედაქტორი, საქართველოს წიგნის პალატის დირექტორი.

ჭევენიის წინაშე დამსახურებისათვის ქართული საბჭოთა პოეზიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი დაჯილდოვებული იყო ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციის, ორი შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

მ ი ხ ა ი ლ ი დ ი — კ ა კ ა ბ ა ძ ე ლუდმილა (მ-ლა) ნიკოლოზის ასული. 20. V. 1903, ქუთაისი — 19. VIII, 1986, თბილისი.

პოლიკარპე კაკაბაძის მეუღლე. ქუთაისის ქალთა გიმნაზიის დამთავრებისთანავე მონაწილეობა მიიღო პოპო მურღულიას თეატრალური დასის სპექტაკლში „თამარ ბატონიშვილი“, სადაც განასახიერა რუსუდანის როლი. ამის შემდეგ იგი მიიწვიეს შ. დადიანის თეატრალურ დასში. სცენური მომხიბვლელობა და ნიჭი ახალგაზრდა მსახიობს ბრწყინვალე არტისტულ კარიერას უქადდა. მაგრამ შევიდა თბილისის უნივერსიტეტის ფილოსოფია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. მალე თავისი ბედი დაუკავშირა პოლიკარპე კაკაბაძეს.

ლუდმილა კაკაბაძე ეწეოდა ნაყოფიერ ლიტერატურულ-მთარგმნელობით საქმიანობას. თავისი მეუღლის ნაწარმოებთა პირველი მკითხველი და პირუთვნელი შემფასებელი იყო, რითაც ხელს უწყობდა გამოჩენილი ქართველი დრამატურგის ქმნილებათა დახვეწასა და სრულყოფას.

მ ო ს ა შ ვ ი ლ ი ი ლ ო ონისიმეს ძე. 7. I. 1896, სოფელი ჩარგალი, დუშეთის რაიონი — 3. VIII. 1957, თბილისი.

მწერალი. სწავლობდა ჯერ თელავის სასულიერო სასწავლებელში, შემდეგ თბილისის სასულიერო სემინარიაში. 1914 წელს იურიდიული განათლების მისაღებად გაემგზავრა პეტერბურგს, მაგრამ ერთი წლის შემდეგ გადავიდა ხარკოვში და აქ განაგრძო სწავლა ამავე ფაკულტეტზე.

ქართულ მწერლობაში ყმაწვილი ლექსებით შემოვიდა. 1911 წელს გაზეთ „სინათლეში“ დაიბეჭდა მისი პირველი ლექსები, ხოლო აქტიური ლიტერატურული საქმიანობა დაიწყო 1920 წლიდან. ი. მოსაშვილის პოეზია აღსავსეა ღრმა ლირიზმით და მასშტაბურობით. მისთვის მახლობელია სოციალური თემები და პირადული განცდები. თემატურად მწერლის შემოქმედება მეტად მრავალფეროვანია და ახასიათებს მუსიკალური ელერადობა.

პოეზიის გარდა, ილო მოსაშვილმა თავისი სიტყვა თქვა პროზაშიც. ამასთანავე ეწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობას. მან ქართ-

ველი მკითხველი აზიარა ი. კრილოვის, ტ. შევჩენკოს, ი. ფრანკოს, ვ. მაიაკოვსკის, ს. ესენინის და სხვა პოეტებისა და მწერლების ნიმუშებს. დიდი ამაგი დასდო ქართულ საბავშვო მწერლობას. აღსანიშნავია მისი ღვაწლი დრამატურგიაში. მან გაამდიდრა ჩვენი თეატრების რეპერტუარი ეროვნული სულისკვეთებით აღსავსე შესანიშნავი ქმნილებებით. ქართულ სცენაზე წლების მანძილზე წარმატებით იღმებოდა მისი პიესები: „საღვურის მორიგე“, „გზა მომავლისა“, „ჩაძირული ქვები“, „მისი ვარსკვლავი“. ამ ორი პიესით შექმნილ სპექტაკლებს რუსთაველისა და მარჯანიშვილის თეატრების სცენაზე, სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიები მიენიჭათ.

ილო მოსაშვილი რამდენიმე ქართული ფილმის სცენარის ავტორია. კერძოდ, შ. ბერიშვილმა 1935 წელს მისი სცენარით გადაიღო კინოფილმი „მდინარის გაღმა“, დ. რონდელმა „არშაულა“, ივ. პერესტიანმა „ორი მეგობარი“, ლ. ესაკიამ „გაღმელი ქალიშვილი“, დ. ანთაძემ და ა. ჯალიაშვილმა „საღვრაჟო ჭიხური“, ნ. შენგელაიამ და დ. ანთაძემ „ის კიდეც დაბრუნდება“ (ეს იყო ნ. შენგელაიას უკანასკნელი ფილმი).

ი. მოსაშვილი წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა მშვიდობის დაცვის საქართველოს კომიტეტს. იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობისა და პრეზიდიუმის წევრი. გამოჩენილი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის ღვაწლი აღინიშნა ლენინის ორდენით, შრომის წითელი დროშის ორდენითა და მედლებით. 1977 წლის 11 ივლისს ი. მოსაშვილის 80-წლის საიუბილეოდ მის საფლავზე დაიდგა გამოჩენილი ქართველი მოქანდაკისა და არქიტექტორის გ. ჭაფარიძის მიერ შესრულებული ძეგლი

მოსაშვილი მინდია ილიას ძე. 7. I. 1928, თბილისი — 17. II. 1982, თბილისი.

მწერალი და ჟურნალისტი. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტი და მუშაობა დაიწყო ქართულ პრესაში. შემდეგ ადმინისტრაციულ თანამდებობაზეა, ხოლო 1978 წლიდან სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე იყო გამომცემლობა „ხელოვნების“ მთავარი რედაქტორი.

ლიტერატურული საქმიანობა სამოციანი წლებიდან დაიწყო, როცა გამოაქვეყნა პირველი მოთხრობები. მკითხველმა მოწონებით მიიღო მისი პროზაული კრებულები „აღმართი“, „ორთაბრძოლა“, „წარსული ზაფხული“, „ნადირობა პრერიებში“ და სხვ.

მწერლის შემოქმედებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია სპორტულ თემატიკას. ამ მხრივ აღსანიშნავია კრებული „ლეგენდის და-

ბადება“. მხატვრული ნარკვევებში მოუძღვნა ცნობილ სპორტსმენებს მანუჩარ მაჩაიძეს, ოთარ გაბელიას, რამაზ შენგელიას.

მინდია მოსაშვილმა მამის, ცნობილი ქართველი პოეტისა და დრამატურგის ილო მოსაშვილის ხსოვნას უძღვნა საინტერესო მონოგრაფია „ილო მოსაშვილის ცხოვრების ქრონიკა“, რომელიც კრიტიკამ და მკითხველმა დადებითად შეაფასა.

მ რ ე ვ ლ ი შ ვ ი ლ ი მალიკო ნიკოლოზის ასული. 31. X 11. 1900, ონი — 3. I. 1984, თბილისი.

თეატრალური მოღვაწე, შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრალური ინსტიტუტის ერთ-ერთი დამაარსებელი, პროფესორი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. განათლება მიიღო ქუთაისის წმინდა ნინოს სახელობის სასწავლებელში, ხოლო შემდეგ ისმენდა ლექციებს პეტროგრადის ქალთა უმაღლეს კურსებზე.

1918 წელს შევიდა თბილისის უნივერსიტეტის ეკონომიკის ფაკულტეტზე, მაგრამ საბოლოო არჩევანი მაინც თეატრზე შეაჩერა და უკვე 1922 წლიდან იგი აკაკი ფალავას თეატრალური სტუდიის მსმენელია. ამავე ხანებში მან თავისი ბედი დაუკავშირა ცნობილ თეატრალურ მოღვაწეს პ. მურღულიას. ცოლ-ქმარი ერთხანს მუშაობდა თეატრში, მაგრამ ქალბატონმა მალიკომ მთელი თავისი ცოდნა და შესაძლებლობანი სრულად გამოავლინა მსახიობთა ახალგაზრდა ეროვნული კადრების მომზადებისა და აღზრდის საქმეში. წლების მანძილზე მომავალ აქტიორებს ასწავლიდა სასცენო მეტყველებას და იყო ამ დარგის ერთ-ერთი საუკეთესო სპეციალისტი საქართველოში.

მ. მრევლიშვილის სახელმძღვანელოებმა „ქართული სასცენო მეტყველების ფონეტიკური საფუძვლები“, „მხატვრული კითხვის ხელოვნება“, „მხატვრული კითხვის მასალების კრებული“ და სხვა, დიდი როლი შეასრულეს ქართული სასცენო მეტყველების მეცნიერული და მეთოდოლოგიური პრინციპების შემუშავებაში.

მ რ ე ვ ლ ი შ ვ ი ლ ი მაყვალა ალექსანდრეს ასული. 14. 11. 1909, სიღნაღი — 5. IX, 1992, თბილისი.

საბავშვო პოეტი. დაიბადა გამოჩენილი ქართველი მხატვრის ალექსანდრე მრევლიშვილის ოჯახში. მას ბავშვობიდანვე მწერალთა და ხელოვანთა გარემოცვაში მოუწია აღზრდამ, რამაც განაპირობა მისი მოქალაქეობრივი პოზიციის ჩამოყალიბება, პოეტური გემოვნების დახვეწა. 1925 წელს დაამთავრა თბილისის მე-8 საშუალო სკოლა, ხოლო 1930 წელს — თბილისის სახელმწიფო უნი-

ვერსიტეტის პედაგოგიური ფაკულტეტის ლიტერატურული განყოფილება. უმაღლესი განათლების მდივნის შემდეგ, სხვადასხვა დროს მუშაობდა საქართველოს რადიოკომიტეტის საბავშვო გადაცემათა რედაქტორად, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში მეცნიერ თანამშრომლად, იყო მოსწავლეთა რესპუბლიკური სასახლის მხატვრული კითხვის წრის ხელმძღვანელი, საქართველოს მწერალთა კავშირის საბავშვო სექციის ბიუროს მდივანი, ჟურნალ „დილას“ მთავარი რედაქტორის მოადგილე. პირველი ლექსი „წერილი აბასთუმნიდან“ 1927 წელს გამოაქვეყნა, ხოლო პირველი წიგნი „ლექსები“ 1940 წელს. იმთავითვე მიიპყრო ჩვენი საზოგადოების ყურადღება ახალგაზრდა პოეტი ქალის შემოქმედებამ. მის ლექსებში განსაკუთრებით იგრძნობოდა ფრაზის სინათლე და სინატიფე. მუსიკალობა. სწორედ ამიტომაც, რომ მაყვალა მრევლიშვილის პოეზიაზე, რომლის უპირველეს და უმთავრეს დანიშნულებას მოზარდი თაობის მშობლიური ერისადმი თავდადების სულისკვეთებით აღზრდა წარმოადგენდა, სამართლიანად დაუმკვიდრა მას საპატიო ადგილი ქართულ საყმაწვილო ლიტერატურაში. ქართველმა ბავშვებმა გულთ შეიყვარეს პოეტის შესანიშნავი ლექსები, „დილა მშვიდობისა“, „საწყალი კურდღელი“, „ჩიტო-ჩიტო“, „შენ გგალობ პატარავ“, პოემები „ქანქიქელა“, „გოგია და ტოლია“, „მიყვარს ყველა ცისარტყელა“ და მრავალი სხვა. მან გადაამუშავა და გამოსცა ქართული ხალხური ზღაპრები „ერმისა“ და „კომბლე“.

მაყვალა მრევლიშვილი ეწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობასაც. ქართველ მკითხველს გააცნო ფრანგული ხალხური საბავშვო ლექსები, შარლ დე კოსტერის რომანი „უღუნუპირის ლეგენდა“, ლიტერატურული ზღაპრები „მზის დამხსნელი“.

ღირსეულად დაფასდა გამოჩენილი პოეტი ქალის ღვაწლი. მას მინიჭებული ჰქონდა შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემია, დაჯილდოვებული იყო იაკობ გოგებაშვილის მედლით, შიო მღვიმელის სახელობის პრემიით, შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით. მისი თხზულებები გამოაქვეყნდა რუსულ, უკრაინულ, ჩეხურ, სლოვაკურ და მრავალ სხვა ენებზე.

მაყვალა მრევლიშვილი ექვსი ათეული წლის მანძილზე თავდადებათ ემსახურებოდა ქართველი ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეს. მისი უკვდავი ლექსებით იზრდებოდა და კვლავაც გაიზრდებიან თაობები, თავისუფალი საქართველოს შვილები.

მ უ რ დ უ ლ ი ა პოლიკარპე (პოკო) ლევანის ძე. 13. II. 1900, ქუთაისი — 25. X. 1973, თბილისი.

თეატრალური მოღვაწე, რეჟისორი. ჯერ კიდევ 12 წლის მოსწავლემ, ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის სტენაზე დადგა რ. ქავეკაძის „იაკო ყაჩაღი“ და თვითონაც მონაწილეობდა როგორც მსახიობი. აქედან დაწყებული, სადაც არ უნდა ყოფილიყო, რაც არ უხდა ექვთებისა, მუდამ თეატრზე ფიქრობდა, ამ ოცნებით ცხოვრობდა.

1921 წელს შევიდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, მაგრამ თეატრისადმი სიყვარულმა გადასძლია და ა. ფაღავას ხელმძღვანელობით რუსთაველის თეატრთან არსებული სტუდიის დამთავრების შემდეგ აქვე დაიწყო მოღვაწეობა. რუსთაველის თეატრიდან კ. მარჯანიშვილის წასვლის შემდეგ იგი თან გაყვა თავის მასწავლებელს ქუთაისში და მხარში ედგა ახალი თეატრის ჩამოყალიბების საქმეში. პ. მურღულიას მცირე წვლილი როდი მიუძღვის 1929 — 1930 წწ. ამ სახელოვანი კოლექტივის გასტროლებში, როდესაც თეატრმა თავისი მდიდარი შემოქმედება გაიტანა ხარკოვსა და მოსკოვში.

კ. მარჯანიშვილის გარდაცვალების შემდეგ პ. მურღულია წაეღა თეატრიდან და „სახკინმრეწვეში“ დაიწყო მუშაობა. ახალგაზრდა მსახიობი მთავარ როლებს ასრულებდა ფილმებში: „პრომეთე“, „ზაპრორეჩიელი ღუნაის გაღმა“ და სხვ. ამ ფილმებში სხვებთან ერთად მონაწილეობდნენ შოთა ნოზაძე და ჩვენი სახელოვანი ნომლერლის ნანი ბრეგვაძის მამა — გიორგი.

ნაჭიერი ხელოვანი გამოირჩეოდა შესაშური ორგანიზატორული უნარითაც. სხვადასხვა დროს მუშაობდა რუსთაველის თეატრის, სახელმწიფო ცირკის, გრიბოედოვის სახელობის რუსული დრამატული თეატრის დირექტორად. დიდი ღვაწლისა და უანგარო ამაგისათვის მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება. დაჯილდოვებული იყო ორდენებით და მედლებით.

პოკო მურღულია იყო ერთ-ერთი უანგარო მოღვაწე, რომელმაც მთელი სიცოცხლე შეაღია ეროვნული კულტურის განვითარების საქმეს. იგი ბავშვივით ამყობდა და ხარობდა ქართული თეატრის წარმატებებით. უპრეტენზიო, მოკრძალებული, მაღალი ზნეობის ინტელიგენტი — ასეთი დარჩა იგი ქართული თეატრის ისტორიაში.

მ უ ს ხ ე ლ ი შ ვ ი ლ ი ეახტანგ სოლომონისძე. 1. I. 1869, სოფელი ბრეძა, ქარელის რაიონი — 15. IV. 1933, თბილისი.

ექიმი, ოფთალმოლოგი, პროფესორი. დაამთავრა თბილისის მეორე გიმნაზია და 1892 წელს შევიდა ხარკოვის უნივერსიტეტის სა-

მედიცინო ფაკულტეტზე. 1898 წელს უნივერსიტეტის კურსის დასრულების შემდეგ, დაიწყო მუშაობა იქვე თვალის სნეულებათა კლინიკაში ორდინატორად, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ცნობალა მეცნიერი, პროფესორი ლ. გირშმანი.

1901 წელს ვ. მუსხელიშვილი ჩამოდის საქართველოში და მუშაობას იწყებს ჯერ გ. ტარსაიძის მიერ დაარსებულ თვალის სნეულებათა კლინიკაში, ხოლო შემდეგ ამიერკავკასიის რკინიგზის თბილისის საავადმყოფოს თვალის სნეულებათა განყოფილებას ხელმძღვანელობდა.

1921 წელს იგი როგორც ამ დარგის ცნობილი სპეციალისტი მიიწვიეს ლექტორად თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე, 1930 წელს კი აირჩიეს კათედრის გამგედ და მიანიჭეს პროფესორის წოდება.

დიდია ვ. მუსხელიშვილის დამსახურება და ამაგრ. როგორც კლინიკისტი, ასევე ახალგაზრდა ოფთალმოლოგების აღზრდაში, მათ მიერ ამ კეთილშობილური და რთული სპეციალობის დაუფლებაში. იგი ხანგრძლივი მივლინებით მუშაობდა უცხოეთის კლინიკებში და მოწინავე გამოცდილებას ნერგავდა საქართველოში. თავადაც შესანიშნავი ოპერატორი იყო. ვ. მუსხელიშვილი მრავალი მეცნიერული ნაშრომის ავტორია. მან რუსულიდან თარგმნა აგრეთვე სახელმძღვანელო სტუდენტებისათვის. მისი თაოსნობით საქართველოს სხვადასხვა რაიონში იგზავნებოდა ექიმთა ბრიგადები. ამ ღონისძიებებმა დიდი როლი შეასრულა თვალის სნეულებათა პროფილაქტიკისა და საექიმო დახმარების გაწევაში.

მუსხელიშვილი — შარლემანი მარიამ გიორგის ასული. 1883, თბილისი — 1967, თბილისი.

მხატვარ ი. შარლემანის მეუღლე. თბილისში დამთავრა კეთილშობილ ქალთა ინსტიტუტი. სწავლა გააგრძელა მილანის კონაერვატორიაში ვოკალის განყოფილებაზე, ჰქონდა კარგი კოლორატურული სოპრანო, მაგრამ სცენაზე არ უღელანია. მუშაობდა ბანკში, სადაც შეხვდა რევოლუციას გამოქცეულ მხატვარ იოსებ შარლემანს, რომელზედაც იქორწინა 1921 წელს.

მღვიმელი (ქუჩუკაშვილი) შიო ილარიონის ძე. 14. II. 1866, სოფელი ბრეთი, ქარელის რაიონი — 28. XI. 1933, თბილისი.

საბავშვო პოეტი, საზოგადო მოღვაწე. იგი საქართველოში მოსულ თორმეტ ასურელ მამათაგან ერთ-ერთი მამის წმინდა შიოს ბუნებში აღეს დაიბადა. მღვიმელი ფსევდონიმად ნიკო ლომოურმა უბო-

და („ის ბერიც შენსავით წყნარი იყო“), ხოლო ქართველი ბეშ-
ვების სულიერი მამობა — მისმა საბავშვო პოეზიამ. ასე, რომ ბედს
თუ განგებას უბოძებია მწერლისათვის თავისი სახელი.

1881 წელს შიბარეს გორის საოსტატო სემინარიასთან არსე-
ბულ სანიმუშო სკოლაში, სადაც სწავლობდა ვაჟა-ფშაველა და მი-
სი ძმები. სწორედ აქედან იწყება მათი მეგობრობა. იმხანად გორ-
ში ბევრი ხალხოსანი მოღვაწეობდა. მათ მოძრაობაში აქტიურად
ჩაება მომავალი პოეტიც, რომელმაც დიდი მატერიალური გაჭირ-
ვების მიუხედავად, შეძლო 1887 წელს სემინარიის დამთავრება.
იმავე წლის შემოდგომაზე თბილისში დაბინავდა და მუშაობა და-
იწყო ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგა-
დოებაში, სადაც 22 წელი ემსახურა ქართული წიგნის გამოცემა-
პოპულარიზაციის საქმეს. პარალელურად ეწეოდა ლიტერატურულ
მოღვაწეობას, რომლის სიყვარული ჯერ კიდევ ბავშვობაში ჩაესა-
ბა.

ახალგაზრდა პოეტმა თავისი პირველი ლექსი „დილა“ 1885
წელს „დროებაში“ დაბეჭდა. აქედან მოყოლებული სისტემატურად
თანამშრომლობდა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში, ცალკე წიგნებზე
გამოდიოდა მისი საბავშვო ლექსები. მაგრამ პოეტის მასშტაბები
გაიშალა ჟურნალ „ჯეჯილის“ დაარსების დღიდან. იგი პირველსა-
ვე ნომერში წარსდგა მკითხველთა წინაშე ლექსით „ჯეჯილი“. სიყ-
ვარულით და ხალასი ნიჭით გამსჭვალული მისი შემოქმედება, ჰე-
მარიტ სიამოვნებას გვრიდა არა მარტო ბავშვებს, არამედ მათ მშობ-
ლებსაც. იგი დაუცხრომლად შთაუწერგავდა ახალგაზრდა თაობას
სიკეთეს, მაღალ ზნეობას, შრომისმოყვარეობას, პატიოსნებასა და
სამშობლოსადმი თავდადებას. რამდენად ღრმა და ღვთაებრივია პო-
ეტის შესანიშნავი ლექსი „მერცხალი“, რომელიც კაცთმოყვარეო-
ბისა და ჰუმანიზმის ეტალონად შეიძლება ჩაითვალოს.

შოი მღვიმელი იყო პირველი პროფესიონალი საბავშვო პოეტი,
რომელსაც წინაპარი თითქმის არ ჰყოლია. მან შექმნა და დააყენო-
ნა ქართული საბავშვო ლექსის ტრადიცია, რითაც საუკუნოდ და-
იმკვიდრა ადგილი ქართული ლიტერატურის ისტორიაში.

მშველიძე შალვა მიხეილის ძე. 15 V. 1904, თბილისი —
5. III. 1984. თბილისი

კომპოზიტორი, პროფესორი. სწავლობდა თბილისის კონსერ-
ვატორიაში პროფესორ მ. ბაგრაინოვსკისთან. უკვე სტუდენტობისას
დიმიტრი არაყიშვილის დავალებით დაიწყო ხალხური მუსიკის წი-
მუშების შეგროვება. შემოიარა სვანეთი, თუშ-ფშავეზესურეთი, ქი-
ზიყი, კახეთი, ქართლი, მესხეთ-ჯავახეთი, გურია, აჭარა. პირველ-

მა შემოიტანა ქართულ პროფესიულ მუსიკაში ფშავ-ხევსურული მუსიკალური დიალექტი, მასში იპოვნა საკუთარი სტილის განვითარების საყრდენი და ხალხური მარცვალე მეტად ორიგინალურად განავითარა. მან სათავე დაუდო ქართული სიმფონიური მუსიკის გაშრომებას ეპიკურ სიმფონიზმს. ბუნებრივია, რომ პირველი დიდი ფორმის ნაწარმოები, სიმფონიური პოემა „ზვიადური“ კომპოზიტორმა სწორედ ამ თემას დაუკავშირა. შალვა მშველიძის დიდი დამსახურებაა ისიც, რომ მან პირველმა აამეტყველა ქართულ სიმფონიურ მუსიკაში ვაჟა-ფშაველას ვაჟკაცური ეპოსი თავისი სიდიადით, წარმოაჩინა მისი მომხიბლავობა. ეს იგრძნობა არა მარტო „ზვიადურში“ და „მინდიაში“, არამედ ლაიტმოტივად გასდევს მთელ მის შემოქმედებას.

აღსანიშნავია აგრეთვე კომპოზიტორის ღრმად ეროვნული საოპერო ქმნილებანი, რომლებშიც აისახა ქართველი ხალხის გმირული წარსული, მისი უშრეტი ძალისხმევა. შ. მშველიძე ავტორია ოპერების: „ამბავი ტარიელისა“, „დიდოსტატის მარჯვენა“. მასვე ეკუთვნის შესანიშნავი ორატორიები — „კავკასიონი“, „მარადი თქმულება“, 6 სიმფონია, მუსიკა დრამატული სპექტაკლებისა და კინოფილმებისათვის, საგუნდო და კამერული ნაწარმოებები, ფუნდამენტური გამოკვლევები: „საქრავთმცოდნეობა“, „ორკესტრობის თეორია“ და სხვ.

აღსანიშნავია კომპოზიტორის დიდი ინტერესი აღმოსავლეთის ქვეყნების, კერძოდ ინდოეთის მუსიკალური კულტურისადმი, რასაც ხორცი შეესხა მის ქმნილებებში: „ინდური სუიტა“, „ბირბული სურათები“, რომანსი „ამრიტა“. მათ ღირსებებზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ ავტორმა ამ ნაწარმოებებისათვის დაიმსახურა ჯ. ნერუს სახელობის პრემია. იგი იყო სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიის (1941, 1947 წწ.), ზ. ფალიაშვილის სახელობის პრემიის ლაურეატი. 1938 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის საპატიო წოდება.

მ შ ვ ე ნ ი ე რ ა ძ ე დომენტი მელიტონის-ძე. 23. III 1902, ზესტაფონი, — 17. XI. 1969, თბილისი

პროფესორი, ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს მეცნიერებისა და ტექნიკის დამსახურებული მოღვაწე. საშუალო განათლება მიიღო ქუთაისისა და ზესტაფონის გიმნაზიებში, ხოლო 1923 წელს ჩაირიცხა მოსკოვის უნივერსიტეტის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე. მაგრამ კურსი არ დაუსრულებია, დაბრუნდა სამშობლოში და ერთხანს იყო სხვადასხვა პარტიულ და საბჭოთა თანამდებობაზე.

1930 წელს მოსკოვის სატრანსპორტო საინჟინრო ინსტიტუტი ჯომ დაამთავრა, ჩამოვიდა საქართველოში და მუშაობა დაიწყო ჯერ რკინიგზაზე, შემდეგ ამიერკავკასიის რკინიგზის ინჟინერთა ინსტიტუტში, კითხულობდა „ხიდების“ კურსს, პარალელურად თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ასწავლიდა „ტრანსპორტისა და მრეწველობის ეკონომიკას“.

თბილისში ორი ტექნიკური უმაღლესი სასწავლებლის გაერთიანების შემდეგ დ. მშვენიერაძემ მუშაობა დაიწყო საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში, სადაც მისი უმუშაო ხელმძღვანელობით ჩამოყალიბდა ფუძე-საძირკვლებისა და გრუნტების მექანიკის კათედრა, რომელსაც გარდაცვალებამდე ხელმძღვანელობდა. პარალელურად მუშაობდა საქართველოს პიდრონაგებობათა სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში, ერთხანს მისი დირექტორიც იყო, შემდეგ რუსთავეის მეტალურგიული ქარხნის მშენებლობაზე ეწეოდა პრაქტიკულ საქმიანობას.

მეცნიერმა შექმნა 70-ზე მეტი ნაშრომი, მათ შორის ოცი სახელმძღვანელო და მონოგრაფია. თეორიულად დაამუშავა, პრაქტიკულად შეისწავლა და წარმოებაში დასაწერგად მოამზადა ახალი ტიპის ხიმიწოვანი საძირკვლები. დ. მშვენიერაძის ნაშრომი ქართული საფორტიფიკაციო მშენებლობის საკითხებზე, მნიშვნელოვანი გამოკვლევება სამშენებლო ტექნიკის დარგში. დიდი ღვაწლი მიუძღვის ასევე ქართული სამშენებლო ტერმინოლოგიის დამუშავების საქმეში. დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

მ ქ ე დ ლ ი შ ვ ი ლ ი — კ ა ნ დ ე ლ ა კ ი მ ა რ ი ა მ ზ ა ქ ა რ ი ა ს ა უ ლ ი .
28. VIII. 1901, სოფელი ანაგა, სიღნაღის რაიონი — 25. IX. 1970, თბილისი.

კინორეჟისორი რჩაკლი კანდელაკის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის ქალთა გიმნაზია. სწავლა გააგრძელა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე, მაგრამ გათხოვდა და სწავლა არ დაუსრულებია. იყო დიასახლისი.

ნ ა დ ი რ ა ძ ე გ ი ო რ გ ი ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ს ძ ე . 15. IV. 1902, ქვემო-მაჩხაანი, სიღნაღის რაიონი — 4. IV. 1960, თბილისი.

კრიტიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე, პროფესორი. ცნობილი ქართველი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის დიმიტრი მაჩხაანელის ძმისწული. ყმაწვილი ადრე მოექცა მოწინავე საზოგადოებრივ ატმოსფეროში, რამაც ხელი შეუწყო მის უანგარო სიყვარულსა და გატაცებას მშობლიური ლიტერატურით და ხელოვნებით. წარმა-

ტებთ სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჯერ ფილოსოფიის, შემდეგ ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. სტუდენტობიდანვე ტოლ-ამხანაგებში გამოირჩეოდა ნიჭიერებით, შრომისმოყვარეობით და სიბეჭითით. კარგად იცნობდა დასავლეთ ევროპულ ლიტერატურას, გერმანულ კლასიკურ ფილოსოფიას, მუსიკას და თეატრალურ ხელოვნებას. ამიტომ მისმა წერილებმა თავიდანვე მიიქცია ჩვენი საზოგადოებრიობის ყურადღება. 1937 წელს გამოქვეყნდა გ. ნადირაძის პირველი მონოგრაფია ნიკო სულხანიშვილზე, სადაც გაშუქებულია კომპოზიტორის შემოქმედების ხალხურ-ეროვნული საწყისები. მომდევნო წელს დაიბეჭდა მეტად საგულისხმო მონოგრაფია ნიკოლოზ ბარათაშვილის შესახებ — „პოეტი და ადამიანი“. მაგრამ მეცნიერის ინტერესები ამით არ ამოწურულა. ზედიზედ გამოქვეყნდა მისი ნაშრომები: „ბარათაშვილი და ლაიზევიცი“, „ბუნების გრძნობა ბარათაშვილის პოეზიაში“, „ბარათაშვილის ყვავილები“, მონოგრაფია „ნ. ბარათაშვილის ცხოვრება და ესთეტიკური სამყარო“.

გიორგი ნადირაძემ ფასდაუდებელი წვლილი შეიტანა რუსთაველის შემოქმედების კვლევის საქმეში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი ნაშრომი „რუსთაველის ესთეტიკა“, რისთვისაც ავტორს ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხი მიენიჭა. აღსანიშნავია, აგრეთვე, გ. ნადირაძის მთარგმნელობითი მოღვაწეობაც. მან ქართველ საზოგადოებას გააცნო გოეთეს, შილერის, ლესინგის, ლაიზევიცის ქმნილებანი. ფართო ერუდიციის მეცნიერად, შესანიშნავი აღმზრდელი და პედაგოგი სიკვდილამდე სათავეში ედგა სულხან-საბა ორბელიანის (იბხანად პუშკინის) სახელობის თბილისის პედაგოგიური ინსტიტუტის დასავლეთ ევროპის ლიტერატურისა და ისტორიის კათედრას. იყო პატიოსნების, კაცთმოყვარეობის, კეთილშობილებისა და დიდსულოვნების განსახიერება, ქართული კულტურის დაუღალავი მოამაგე.

ნ ა დ ი რ ა ძ ე კოლაუ გალაქტიონის ძე. 26. II. 1895, ქუთაისი — 28. X. 1990, ქუთაისი.

პოეტი, „ცისფერყანწულთა ორდენის“ წევრი. დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია, შემდეგ კი მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. მისი ლიტერატურული დებიუტი შედგა „ცისფერყანწულთა ჟურნალში, სადაც 1916 წელს დაიბეჭდა დამწყები პოეტის პირველი ლექსი „ავხნიანი ქალაქი“. იგი თავის თანამოძმე „ცისფერყანწულებთან“ ერთად იღვწოდა თანამედროვე ქართული ლექსის განახლებისათვის. მისი პირველი წიგნი „ბალ-დანინი“, რომელიც 1919 წელს გამოქვეყნდა, მეოცე საუკუნის

ქართულ ლიტერატურის მნიშვნელოვანი შენაძენია. მასში კარგადაა წარმოდგენილი მწერლის პოეტური შესაძლებლობები და მაღალი შემოქმედებითი კულტურა. საგანგებოდ აღნიშვნის ღირსია ლექსი „წიწამურიდან საგურამოდ“, რომელშიც მთელი ძალით გამოვლინდა კოლაუ ნადირაძის პოეტური ენერგია, მისი მართალი და პრინციპული დამოკიდებულება ჩვენი ცხოვრებისა და ყოფისადმი. გამოჩენილი პოეტისა და სახელოვანი მამულიშვილის სასახელოდ უნდა ითქვას ის, რომ მას არასოდეს უღალატია ქართული სიტყვისათვის, საკუთარი მრწამსისათვის, სიმართლისა და ჭეშმარიტებისათვის. მის თითქმის ჩუმსა და ფიქრიან ლექსებში ლოცვასავით ისმოდა სამშობლოს უკვდავების საგალობელი, რისთვისაც 1985 წელს ლამის ჯვარს აცვეს თითქმის საუკუნეს მიღწეული პოეტი ერთ-ერთ პოეტურ კრებულში ლექსის „25 თებერვალი 1921 წელს“ დაბეჭდვის გამო, რომელსაც მკაცრი „პარტიული“ შეფასება მისცეს და მონათლეს „დიდი ოქტომბრის რევოლუციის შეურაცხყოფად“. მაგრამ, საბედნიეროდ მრავალ პირგადახდილი პოეტი მოესწრო ეროვნული ენერგიის აზვირთებას და იმედით გასხივოსნებული გაწმორდა ამ წუთისოფელს.

ნ ა ზ ა რ ა შ ვ ი ლ ი — ო მ ი ა ძ ე დარიჯო გაბრიელის ასული. 22. V. 1905, ხაშური — 2. X. 1982, თბილისი.

მსახიობ ალექსანდრე ომიადის მეუღლე. დაიბადა მოსამსახურის ოჯახში. 1923 წელს ხაშურის გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ სწავლობდა გორის პედაგოგიურ ტექნიკუმში. 1926—1938 წწ. ხაშურის რკინიგზის პირველი საშუალო სკოლის მასწავლებელია. ამ პერიოდში დაუსწრებლად დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 1938 წლიდან თბილისის საშუალო სკოლებში მოღვაწეობს. პედაგოგიურ მუშაობასთან ერთად, აქტიურ საზოგადოებრივ საქმიანობასაც ეწეოდა, იყო მრავალი კარგი წამოწყების ინიციატორი და ორგანიზატორი. 1970 წელს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული მასწავლებლის საპატიო წოდება. დაჯილდოვებული იყო „შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

ნ ა თ ა ძ ე ლევან ლევანის ძე. 20. I 1922, თბილისი — 19. II. 1982, თბილისი.

მორფოლოგი, ემბრიოლოგი. ბიოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. 1945 წელს თბილისის უნივერსიტეტის ბიოლოგიის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა ასპირანტურაში და მოსკოვის სევერცოვის სახელობის ცხოველთა მორფო-

ლოგის ინსტიტუტში მუშაობდა, შემდეგ კი დაუბრუნდა უნივერსიტეტს, ხერხემლიანთა ზოოლოგიის კათედრაზე ასისტენტად.

სხვადასხვა დროს ლ. ნათაძე იყო ბიოლოგიის ფაკულტეტის დეკანი, კათედრის გამგე, პალეობიოლოგიის ინსტიტუტის სწავლული მდივანი. ლ. ნათაძის მეცნიერული ინტერესები მოიცავდა მორფოლოგიურ დიასტოლინებს — შედარებით ანატომიასა და ემბრიოლოგიას, ჰისტოლოგიას, ნერვული სისტემის მორფოლოგიას. იგი იყო ხერხემლიან ცხოველთა შედარებითი ანატომიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი საქართველოში. მას ეკუთვნის ამ პრობლემაზე პირველი საფუძვლიანი მონოგრაფია ქართულად. ავტორია 30-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომის, რომლებმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ჩვენი ბიოლოგიური მეცნიერების განვითარებაში.

ნათაძე ლევან (ლევ) ჩახოს ძე 1880, კასპი — 1922, თბილისი.

ჟურნალისტი, პედაგოგი. 1899 წელს ოქროს მედლით დაამთავრა თბილისის მესამე გიმნაზია და ჩაირიცხა მოსკოვს სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, მაგრამ სტუდენტთა პოლიტიკურ აქციებში მონაწილეობისათვის გარიცხეს და დააპატიმრეს. უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ, ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას, კითხულობდა ლექციებს სახალხო უნივერსიტეტში. ერთხანს ერევნის გიმნაზიაში იყო მასწავლებლად. სამშობლოში დაბრუნებული თანამშრომლობდა სხვადასხვა გაზეთებში და სახალხო განათლების ორგანოებში.

ნაკაშიძე ილია პეტრეს-ძე 1866, თბილისი — 27. V. 1923, თბილისი.

მწერალი, პუბლიცისტი, კრიტიკოსი და საზოგადო მოღვაწე. დაიბადა ოჯახში, რომელიც დაკავშირებული იყო 60-ანი წლების მოწინავე ქართველ საზოგადო მოღვაწეთა დასთან. ამ გარემომ მნიშვნელოვნად განსაზღვრა ყმაწვილის მომავალი. ცოდნის შეძენას დიდმა სურვილმა, მას, ქუთაისელ გიმნაზიელს, მისცა სოლიდური განათლება და ევროპული და კლასიკური ენების საფუძვლიანი ცოდნა. დამოუკიდებლად სწავლობდა ქართულ ლიტერატურასა და საქართველოს ისტორიას. ამ მიზნით თანაკლასელ ნიკო მარტან ერთად მოწაფეთა საგანგებო წრეც ჩამოაყალიბა.

1886 წელს დაამთავრა გიმნაზია და ჩაირიცხა ოდესის უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე. მაგრამ მალე გარაცხეს პოლიტიკურ შეხედულებათა გამო და იძულებული გახდა

გამგზავრებულიყო პეტერბურგს, სადაც ჩაირიცხა უნივერსიტეტის ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე.

უნივერსიტეტის კურსი ი. ნაკაშიძემ 1895 წელს დაამთავრა, დაბრუნდა თბილისში და ინტენსიური თანამშრომლობა დაიწყო ქართულ და რუსულ პერიოდიკაში. თავისი აქტიური საზოგადოებრივი პოზიციის გამო იგი ახლო ურთიერთობაში იყო ლევ ტოლსტოისთან, კერძოდ, რუსი დუხობორების უფლებათა დაცვის საკითხში. სწორედ ამის გამო, 1897 წელს იგი მოსკოვში დასახლდა. მალე მას თან გაჰყვა მისი ერთგული მეუღლე ნინო ნაკაშიძეც, აქ ისინი ხვდებოდნენ ლ. ტოლსტოის, რომელმაც ხელი გაუმართა ქართულ ოჯახს. თავის მხრივ ი. ნაკაშიძეც შეძლებისდაგვარად ეხმარებოდა დიდ მწერალს. მაგალითად, იგი ყურადღებით მოეკიდა ლ. ტოლსტოის თხოვნას, დახმარება გაეწია „პაჯო-მურატისათვის“ მასალების მოძიებაში.

1903 წელს ილია და ნინო ნაკაშიძეები სამშობლოში დაბრუნდნენ და მთლიანად ჩაებნენ ბობოქარ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი დიდი იმედით შეეგება 1905 წლის რევოლუციას და აქტიურად მონაწილეობდნენ გურიის გლეხთა მოძრაობაში. მაგრამ რევოლუციის დამარცხებამ და ქვეყანაში დაწყებულიმა რეპრესიებმა სახელოვანი მამულრწმელი აიძულეს მიეტოვებინა მშობლიური კუთხე გურია და დაბრუნებულიყო თბილისში, სადაც გააჩაღა პუბლიცისტური საქმიანობა.

ილია ნაკაშიძის წერილების თემატიკა მრავალფეროვანია, მაგრამ იგი უფრო ხშირად პედაგოგიკის, ბავშვთა-აღზრდის საკითხებს ეხება. მისი კონცეფცია ემყარებოდა „თავისუფალი აღზრდის“ თეორიას და ეწეოდა მის პროპაგანდას როგორც ქართულ, ისე რუსულ ჟურნალ-გაზეთებში. ამადარი მოღვაწე წლების მანძილზე თანამშრომლობდა ახლად გაჩენილ ქართულ უნივერსიტეტში, აგრეთვე ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში. მთელი მისი მოღვაწეობის მიზანი მშობელი ზალხის გათვითცნობიერება, მისი იდეური და მორალური დონის შემდგომი ამაღლება იყო. მას ეკუთვნის არაერთი საინტერესო წერილი ქართველ, რუს და უცხოელ მწერალთა შემოქმედებაზე განსაკუთრებით საგულისხმოა კრიტიკული წერილები ისეთ მოღვაწეებზე როგორებიც არიან ფაქა-ფშაველა, დ. კლდიაშვილი, გრ. აბაშიძე, ლევ ტოლსტოი, გი-დე მოპასანი და სხვ.

ნ ა ტ რ ი ძ ე — ა ლ ე ქ ს ი ძ ე თამარ ლუქას ასული 5. VII. 1916, თბილისი — 27. II. 1989, თბილისი.

ჩვეისორ დიმიტრი (დოდო) ალექსიძის მეუღლე. დაამთავრა თბ-

ლისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოლოგიის ფაკულტეტი. მაგრამ ადრე გათხოვდა და იყო დიდი ოჯახის დიასახლისი. აქ აღიზარდა სამი შვილი, მათ შორის ცნობილი სწავლული ბიზანტინოლოგი, პროფესორი ალექსანდრე ალექსიძე და შესანიშნავი ბალეტ-ძაისტერი გიორგი ალექსიძე

ნატროშვილი ანტონ ივანეს ძე. 1852. სოფელი მაჩხაანო, სიღნაღის რ-ნი — 18. VI. 1930, თბილისი.

პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე. დაამთავრა თელავის სასულიერო სასწავლებელი და ჩაირიცხა თბილისის სასულიერო სემინარიაში, სადაც მისი პედაგოგები იყვნენ იაკობ გოგებანიშვილი და ნიკო ცხევიძე. ანტონმა წარმატებით დაამთავრა სემინარია და გაიგზავნა ყაზანის სასულიერო აკადემიაში სახელმწიფო ხარჯზე. 1877 წელს მან ასევე წარმატებით დაამთავრა აკადემია მაგისტრის ხარისხით და ითხოვა პედაგოგობა თბილისის სემინარიაში, მაგრამ, როგორც „ბუნტში“ შემჩნეულს, უარი უთხრეს და გაამწესეს საზარის სასულიერო სემინარიაში ფსიქოლოგიისა და პედაგოგიის მასწავლებლად.

1884 წელს ა. ნატროშვილი გადმოიყვანეს ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში ართმეტრიკისა და გეოგრაფიის პედაგოგად. ერთი წლის შემდეგ იგი უკვე თბილისშია სადაც 34 წელი ძირითადად სასულიერო სასწავლებელში იღვწა, პარალელურად მღშობდა ხან ქართულ გიმნაზიაში, ხან მე-2 კომერციულ სასწავლებელში და სხვ.

1918 წელს სასულიერო სასწავლებელი სასულიერო სემინარიას შეუერთდა და ეგრეთწოდებული VIII სასულიერო გიმნაზიად გადაკეთდა, სადაც მოსწავლეთა მოთხოვნით ა. ნატროშვილი დირექტორად დაინიშნა. მაგრამ ერთი წლის შემდეგ დაუბრუნდა მშობლიურ ქიზიყს. აქ იგი მოსამართლედ აირჩიეს. 1923 წლიდან კვლავ სკოლაშია. ჯერ ქვემო მაჩხაანის შვიდწლედში მასწავლებლობდა, შემდეგ სოფ. ყანდაურის შრომის სკოლის გამგედ დაინიშნა, სადაც დაჰყო 1927 წლამდე, ვიდრე ჯანმრთელობა არ შეერყა.

ა. ნატროშვილი, როგორც ქვეშარიტი მამულიშვილი ფართო საზოგადოებრივ საქმიანობას ეწეოდა იყო „წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული, სეპტიცხოვლის სარესტავრაციო კომიტეტისა და ბევრი სხვა საზოგადოების წევრი. იგი დიდად იყო დაინტერესებული სამშობლოს წარსულით, მისი მატერიალური კულტურის ძეგლებით. მან საკუთარი თაოსნობითა და სახსრებით საფუძვლიანად შეისწავლა მცხეთისა და ჩვენი შორეული წარსულის შესანიშნავი ძეგლის მცხეთის ტაძ-

რის ისტორია და 1901 წელს გამოაქვეყნა ისტორიულ-არქეოლოგიური ხასიათის ნაშრომი „მცხეთა და მისი ტაძარი სვეტიცხოველი“. ამ წიგნის რეალიზაციით მიღებული თანხა მცხეთის ტაძრის რესტავრაციას მოჰმარდა.

ა. ნატროშვილის კალამს ეჭუთენის აგრეთვე ართმეტყის კრებული, რომელიც 1893 წელს დაიბეჭდა. მშობლიურ ენაზე შედგენილი ეს სახელმძღვანელო მეტად საჭირო იყო იმ დროისათვის, ამიტომ შემდგომ ორჯერ გამოიცა

თითქმის ნახევარი საუკუნე შეალია ამ პატროსანმა მოღვაწემ მწიბვლი ხალხის სამსახურს და სათანადო ადგილიც დაიმკვიდრა მის ისტორიაში.

ნ ე მ ს ი წ ვ ე რ ი ძ ე თამარ ელიზბარის ასული. 30. III. 1894, ქუთაისი — 27. XII. 1977, თბილისი

პროფესორ პლატონ შუშანიას მეუღლე. დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია. 1928 წლიდან ცოლ-ქმარი ოჯახითურთ სამი წლის მანძილზე ეხოვრობდა გერმანიაში. ევროპიდან დაბრუნების შემდეგ ქალბატონმა თამარმა 1936 წელს დაამთავრა თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტი; მოღვაწეობდა კანისა და ვენერიულ სნეულებათა ინსტიტუტში ექიმ-ვენეროლოგად. ჰყავდათ ორი ქალიშვილი ლევონი 14 წლის ასაკში დაეღუპათ. უმცროსი — ცნობილი მეანე-გინეკოლოგი ეთერ შუშანია იყო თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის დოცენტი. გარდაიცვალა 1992 წლის იანვარში, დასაფლავებულია საბურთალოს საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში, მეუღლის პროფესორ იოსებ (სოსო) მაჭავარიანის გვერდით.

ნ ი კ ო ლ ა ი შ ვ ი ლ ი — ი ო ს ე ლ ი ა ნ ი ელენე იასონის ასული. V. 1896, ქუთაისი — 12 VII. 1959, თბილისი.

პროფესორ დავით იოსელიანის მეუღლე. დაწყებითი განათლება მიიღო ქუთაისში. შემდეგ პედაგოგიური კურსები დაამთავრა პეტერბურგში, დაბრუნდა საქართველოში და ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. გათხოვების შემდეგ ჩამოსცილდა სკოლას და იყო ღიასახლსი.

ნ ი კ ო ლ ა ძ ე გიორგი ნიკოლოზის ძე. 29. VII. 1888, დიდი ჩიხაიში, სამტრედიის რაიონი — 5. II. 1931, თბილისი.

მათემატიკოსი, მეტალურგი, საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების დამაარსებელი, სპორტსმენი, პროფესორი. 1913 წელს დაამთავრა პეტერბურგის ტექნოლოგიური ინსტიტუტი და მუშაობა დაიწყო ჯერ ტულა — კოსაია გორის თუჯის, ხოლო შემდეგ ჟეი

იუზოეკის (დონეცის) მეტალურგიულ ქარხნებში. 1916—1918 წლებში ენაიევის მეტალურგიულ ქარხანაშია. ამავე პერიოდში გამოჩენილ მეცნიერებთან მ. ჟურაკოსა და ი. ბარდინთან ერთად მონაწილეობდა დონეცის აუზის მეტალურგიული ქარხნების რეკონსტრუქციაში.

1918 წელს საქართველოში ჩამოდის და იწვევენ მრეწველობისა და ვაჭრობის სამინისტროში სპეციალისტ-ინჟინერ-მეტალურგად. 1929 — 1930 წლებში მისი ხელმძღვანელობითა და უშუალო მონაწილეობით დიღუბეში აშენდა ფეროშენადნობთა სადნობი ლუმელი, სადაც ჩატარებული ცდების შედეგები საფუძვლად დაედო ზესტაფონის ფეროშენადნობთა ქარხნის მუშაობას.

გიორგი ნიკოლაძემ მნიშვნელოვან შედეგებს მიაღწია მათემატიკაშიც, კერძოდ, ალგებრულ გეომეტრიაში. 1927 წელს მან შექმნა თეორია ალგებრული წირების ალგებრული სისტემის შესახებ. ეს თეორია, რომელმაც განაზოგადა და დააზუსტა ბევრი მანამდე არსებული საკითხი, შემდგომ საფუძვლად დაედო მის დისერტაციას „გეომეტრიულ ნაკვეთთა უწყვეტი სისტემების შესახებ“. ნაშრომი ცალკე წიგნად გამოვიდა პარიზში, ხოლო 1928 წელს დაიცვა დისერტაცია სორბონაში.

1928 წლიდან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში კითხულობდა საეალღებულო ჟურსს ანალიზურ და დიფერენციალურ გეომეტრიაში; შექმნა დიფერენციალური გეომეტრიის პირველი ქართული სახელმძღვანელო. თავის დროზე ფართოდ აღიარებული ორიგინალური კონსტრუქციის გამომთვლელი შანქანის პროექტის ავტორია.

გ. ნიკოლაძემ დიდი წვლილი შეიტანა საქართველოში სპორტის პოპულარიზაციის საქმეში. 1908 წელს მონაწილეობდა ტანმოვარჯიშეთა ტურნირზე სოფიაში. 1912 წელს შედიოდა პეტერბურგის გუნდის შემადგენლობაში საზოგადოება „სკოლის“ VI მსოფლიო შეკრებაზე პრაღაში, 1913 წელს გაიმარჯვა რუსეთის პირველობაზე. 1913 წელს დააარსა სატანვარჯიშო საზოგადოება დონბასში, 1918 წელს კი თბილისში. 1923 წლის 28 აგვისტოს მოაწყო ალპინისტური ასვლა მყინვარწვერზე (მონაწილეობდა 18 ქართველი ალპინისტი, მათ შორის 5 ქალი), რითაც საფუძველი ჩაუყარა საბჭოთა ალპინიზმს. 1924 წელს დააარსა საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების მთამსვლელობა-მოგზაურობის განყოფილება, რომლის თავმჯდომარე თვითონ იყო; ხელმძღვანელობდა ტექნიკური ტერმინოლოგიის სიტყვანის მომზადებას. მონაწილეობდა სპორტული ტერმინოლოგიის შედგენაში. მისი ხელმძღვანელობით გამოიცა ტანვარჯიშის პირველი ქართული სახელმძღვანელოები. 1973

წელს ტექნიკურ დარგში საუკეთესო ნაშრომისათვის დააარსდა გ. ნიკოლაძის სახელობის პრემია.

ნაადრევად შეწყდა ამ განუმეორებელი ინტელაგენტის მჩქეფარე სიცოცხლე. საქართველომ დაკარგა გონებრივად, სულიერად და ზნეობრივად სრულყოფილი თავისი უთვალსაჩინოესი წარმომადგენელი, უნივერსალური ნიჭის მქონე მეცნიერი — თეორეტიკოსი-პრაქტიკოსი, სპორტსმენი, დიდი პოეტური ბუნების მქონე პიროვნება.

ნიკოლაძე — პოლიევქტოვი რუსუდან ნიკოლოზის ასული 17. XII. 1884, პეტერბურგი — 9. IX. 1981, თბილისი.

ქიმიკოსი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. დაიბადა ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწის ნიკო ნიკოლაძის ოჯახში. ბავშვობა გაატარა მშობლიურ სოფელ დიდ ჭიხაიშში, ფოთსა და ქუთაისში. თბილისში გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ, ჩაირიცხა იასენსკის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, რომელიც დაასრულა 1909 წელს. აქედან მოყოლებული 1917 წლამდე მუშაობდა პეტერბურგის ქალთა პედაგოგიურ ინსტიტუტში; პარალელურად სწავლობდა და დაამთავრა პეტერბურგის უნივერსიტეტიც. თბილისში გადმოსვლის შემდეგ მოღვაწეობდა უნივერსიტეტსა და პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში არაორგანული და ზოგადი ქიმიის კათედრაზე. 1933—1974 წწ განაგრძდა ამავე კათედრას. იგი საყურადღებო გამოკვლევების ავტორია ატომბირთვული ქიმიის, გეოქიმიის, კრისტალოქიმიის, ხსნარების და მყარი სხეულების ქიმიის დარგში, აქვს აგრეთვე საინტერესო ნაშრომები ქიმიის სწავლების მეთოდის საკითხებზე.

ღვაწლმოსილმა მანდილოსანმა გაიარა დიდი და საინტერესო ცხოვრება, რაც ასახა კიდევ საგულისხმო მოვლენებში — „დაუფიქრარი დღები და წუთები“ და „ცხოვრების დიდ გზაზე“.

რუსუდან ნიკოლაძემ თითქმის ერთი საუკუნე იცოცხლა. ეს შესანიშნავი მოქალაქე, მეცნიერი, პირნათელი და ვალმოხდილი წავიდა წუთისოფლიდან. მისი განსაკუთრებული ღვაწლი ჩვენი ქვეყნისა და ქართველი ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეში აღინიშნა ლენინის ორი ორდენით, შრომის წითელი დროშის და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით. 1978 წელს ქიმიის ტერმინოლოგიის შედგენისათვის (დ. გვარამაძესთან ერთად) მიენიჭა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გ. ნიკოლაძის სახელობის პრემია.

არ შეიძლება რამდენიმე სიტყვა არ ითქვას ქალმატონ რუსუდანის მეუღლეზე მ. პოლიევქტოვზე. საგულისხმოა, რომ ეს ასაკოვანი კაცი, პეტერბურგში კარგად ცნობილი მეცნიერი, მოკლე ხან-

ში იმდენად დაეუფლა ქართულ ენას, რომ სტუდენტებისაგან გამოცდებს ქართულად იბარებდა. რუსეთის ისტორიის ცნობილი სპეციალისტი, ოჯახის თბილისში გადმოსვლის შემდეგ, იღვწოდა უნივერსიტეტში და იკვლევდა რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობებს გამოქვეყნებული აქვს XVII საუკუნის პირველი ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ამსახველი ძირითადი დოკუმენტური მასალა. აღსანიშნავია აგრეთვე მისი საცნობარო-საინფორმაციო ხასიათის 2 წიგნი, რომელშიც ასახულია XIII — XIX სს. კავკასიაში ექროპელი მოგზაურების საქმიანობა.

ნ ი ე რ ა ძ ე — ლ ო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ე მერი სპირიდონის ასული. 14. IV. 1907, სოფელი გუბი, ხონის რაიონი — 1 XII. 1972, თბილისი.

მწერალ კოსტანტინე ლორთქიფანიძის მეუღლე. საშუალო განათლება მიიღო ქუთაისში; შემდეგ თბილისის ეონსერვატორიაში ეუფლებოდა ვოკალურ ხელოვნებას. კარგი მონაცემების მიუხედავად, თავისი სპეციალობით არ უმუშავია, სამაგიეროდ წარმატებებს მიაღწია ლიტერატურულ სარბიელზე. შესანიშნავმა მთარგმნელმა ქართველ მკითხველს გააცნო მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის ფოლკლორული ნიმუში — ზღაპრები და თქმულებები. მასვე ეკუთვნის კოსტა ხეთაგუროვის, მიხეილ ლავერბაის, რუსი მწერლების ნაწარმოებთა მძაღ დონეზე შესრულებული თარგმანები.

ღვაწლმოსილი მანდილოსანი თავდაპირველად დაკრძალეს საბურთალოს სასაფლაოზე, მაგრამ მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ გადმოასვენეს დიდუბის პანთეონში.

ნ ო ნ ე შ ვ ი ლ ი იოსებ ელიოზის ძე. 6. IV 1918, სოფელი კარდანახი, გურჯაანის რაიონი — 6. X. 1980, თბილისი.

პოეტი, შ. რუსთაველის პრემიის ლაურეატი. 1942 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. 1943—1945 წლებში დიდი სამამულო ომის ფრონტზეა. დემობილიზაციის შემდეგ წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა ქართულ ეურნალ-გაზეთებს. რედაქტორობდა „დილას“, „ნინავს“, „ლიტერატურულ საქართველოს“. 1966 წლიდან გარდაცვალებამდე იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის მდივანი, 1973 წლიდან მშვიდობის დაცვის საქართველოს რესპუბლიკური კომიტეტის თავმჯდომარე.

პირველი ლექსები გამოაქვეყნა 1938 წელს, პირველი წიგნი „ლექსები“ 1940 წელს. ი. ნონეშვილის პოეზია ორგანულად უკავშირდება ქართული კლასიკური ლექსის ტრადიციებს, შოიციავს

სატრფიალო და სამოქალაქო მოტივებს, გამოირჩევა განცდათა სიმდიდრე-სინატიფითა და პოლიტიკურ-პუბლიცისტური მგზნებარებით. მის ლექსს ახასიათებს პოეტური ემოციურობა, მხატვრულ სახეთა სისადავე და ეფექტიანობა, ხოლო მთავარი მოტივია სამშობლოს სიყვარული. პოეტი გატაცებით უმღერს ისტორიულ წარსულს, მშვიდობასა და ხალხთა მეგობრობას. მისი მრავალი ლექსი სიმღერად იქცა. პოეტის ნაწარმოებები თარგმნილია საზღვარგარეთის ხალხთა ენებზე.

იოსებ ნონეშვილს პოეზიას ახასიათებს თავისთავადობა, მხატვრული სრულყოფა, მოქალაქეობრივი შემართება და მშობლიური ქვეყნის უსაზღვრო სიყვარული. იგი თანამედროვე ქართული მწერლობის ერთ-ერთი ბურჯი და მოპირნახულე იყო. არ ყოფილა არც ერთი ღირშესანიშნავი მოვლენა ჩვენი სამშობლოს ცხოვრებაში, რომ პოეტი არ გამოხმაურებოდა მგზნებარე სიტყვით. იგი ბოლონდე ღაზა უმდიდრესი და უძველესი ქართული პოეტური ტრადიციების თავყვანისმცემელი და გამგრძელებელი. მას შეეძლო არა მარტო სხვისათვის მიენიჭებინა ბედნიერება თავისი სიკეთით, ხალასი ლექსებით, არამედ თვითონაც ბედნიერი ყოფილიყო სულ მცირედი ტკბილი შეხვედრით თუ კეთილი საღმით. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით, „საპატიო ნიშნის“ ორი ორდენით და მედლებით.

ომიაძე ალექსანდრე (ალე) ასლანის-ძე. 21. VIII. 1902, სოფელი ჭიბრევი, ონის რ-ნი — 27. VII 1972, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. საშუალო განათლება ხაშურის გიმნაზიაში მიიღო. აქვე შედგა პირველად ფეხი დრამწერის სცენაზე, ხოლო მოგვიანებით ხაშურის მუშათა თეატრში გამოდიოდა.

1923 წელს ჩაირიცხა თბილისის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტზე მაგრამ მალე გაიწვიეს წითელ არმიასა და იძულებული გახდა სწავლისათვის თავი დაენებებინა. 1932—1935 წლებში ნიჭიერი ახალგაზრდა ქუთაისის თეატრში მოღვაწეობდა 1935 წლიდან იგი გარდაცვალებამდე კ. მარჯანიშვილის თეატრის ერთ-ერთი წამყვანი მსახიობი იყო. სწორედ აქ შეასრულა მან დასამახსოვრებელი როლები: ჩონთა („მოკვეთილი“), გენო („გრიგალი“), თომა („დაბრუნება“), კალე („გამახარე“), თორნიკე („ჩარატანთ კერა“), მოხუცი მწყემსი იესე („მისი ვარსკვლავი“), ამ როლისათვის 1952 წელს მსახიობს მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია და სხვ. ა. ომიაძე განსაკუთრებული გულწრფელობით ხატავდა ქართველი გლეხიკის სახეებს: ბერუჩა („მეფე ერეკლე“),

ანანია („ლალატი“), გიორგი კობაიძე („მკვდრის მზე“), რომლებიც ამშვენებენ როგორც მსახიობის, ასევე ქართული თეატრის მდიდარ გალერეას.

მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის ხელოვანს ეროვნულ კინემატოგრაფიაშიც. დაუვიწყარია ქართულ ფილმებში შესრულებული მისი როლები: სანდრო („დაგვიანებული სასიძო“), ზურაბ ერისთავი („გიორგი სააკაძე“), გიორგი („ჭრიჭინა“), გიგო პაპა („მადანას ლურჯა“), ტარიელ გოლუა („ტარიელ გოლუა“), ვახტანგ VI („დავით გურამიშვილი“), პროკურორი („მე ვიტყვი სიმართლეს“, პეპია („გლახის ნაამბობი“) და მრავალი სხვა.

ფართო საზოგადოებრიობა ასეთივე სიყვარულითა და პატივისცემით ზედებოდა მსახიობის ნამუშევრებს არა მარტო თეატრსა და კინოში, არამედ რადიოსა და ტელევიზიაშიც. განსაკუთრებით ახლობელი გახდა მისი ხმა ბავშვებისათვის — მსახიობი დიდი სიბოროთი უამბობდა ნორჩებს ქართული ზღაპრების გმირთა თავგადასავალს.

ღვაწლმოსილი ხელოვანი, უპრეტენზიო და უანგარო მოღვაწე ალექსანდრე ოშიაძე დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით

ონიაშვილი ოთარ დავითის ძე. 13. V. 1915, თბილისი — 14. VIII. 1968, თბილისი.

მეცნიერი სამშენებლო მექანიკის დარგში, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველოს მეცნიერებისა და ტექნიკის დამსახურებული მოღვაწე. 1935 წელს დაამთავრა კიროვის სახელობის ამიერკავკასიის ინდუსტრიული ინსტიტუტი. 1936—1944 წლებში მუშაობდა მოსკოვისა და თბილისის საპროექტო დაწესებულებებსა და სამშენებლო ორგანიზაციებში. 1947 წლიდან ხელმძღვანელობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სამეშენებლო მექანიკისა და სეისმომედგობის ინსტიტუტში სამშენებლო მექანიკისა და კონსტრუქციების განყოფილებას. ო. ონიაშვილის სამეცნიერო შრომებს, მიძღვნილს გარსების დინამიკისა და სეისმომედგობისადმი, ფუძემდებლური მნიშვნელობა ჰქონდა ამ დარგის განვითარებაში. მან საფუძველი ჩაუყარა აგრეთვე გარსთა ტექნიკური თეორიის ქართულ სკოლას, ხელმძღვანელობდა კვლევით სამუშაოებს თაღოვანი კაშხალების გაანგარიშებისა და კიდულ სისტემათა თეორიაში. იყო სივრცითი კონსტრუქციების საერთაშორისო ასოციაციის ერთ-ერთი დამარსებელი, მისი აღმასკომის წევრი, ქართული ენციკლოპედიის მთავარი სარე-

დაქცოვ კოლეგიისა და „მეყარი სხეულის მექანიკის მიღწევების, ინგლისური გამოცემის სარედაქციო კოლეგიის წევრი.

ფართო ერუდიციის, დიდი გაქანების მქონე დახვეწილი ინტელექტით, ბრწყინვალედ ფლობდა ევროპულ ენებს და ამიტომაც არაერთხელ გამოსულა საერთაშორისო ფორუმებზე საინტერესო მოხსენებებით. თ. ონიაშვილი დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი ღრძის ორდენით და მედლებით.

ორბელიანი ნინო. 1838 — 1919 პოეტი.

45 წელი იღვაწა ქართულ პოეზიაში. ლიტერატურულ სარბიელზე ვამოვიდა გასულ საუკუნის 60-იან წლებში. მრავალი ლექსის ავტორია, გამოქვეყნებული აქვს მხოლოდ ერთი მცირე მოცულობის კრებული.

ნ. ორბელიანი იყო აყავი წერეთლის, ლირიკის მიმდევარი. სტილითა და ტონით ენათესავებოდა აგრეთვე გრიგოლ ორბელიანის, ნიკოლოზ ბარათაშვილისა და ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებს. მისი პოეზიისათვის ნიშანდობლივია სამშობლოს სიყვარული და ნათელი მომავლის იმედი.

ორლოვა — ციმბაქურიძე ევგენია ნიკოლოზის ასული. 1887, თბილისი. — 15. XII, 1956, თბილისი.

მხატვარ ალექსანდრე ციმბაქურიძის მეუღლე. იყო რუსული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელი.

ოქრომჭედლიშვილი — სერებრიაკოვი იანაშვილი თამარ გიორგის ასული. 2. V. 1904, თბილისი — 26. XI. 1986, თბილისი.

პოეტ პაოლო იაშვილის მეუღლე იყო ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწის ილია ოქრომჭედლიშვილი — სერებრიაკოვის შვილიშვილი. დაამთავრა თბილისში ქალთა გიმნაზია. 1937 წელს მის ოჯახში დატრიალებული ტრაგედიის მიუხედავად იგი მაინც არ ჩამოშორებია აქტიურ საზოგადოებრივ ცხოვრებას. 1939 წელს დაასრულა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტი. მოღვაწეობდა საქართველოს გეოლოგიურ სამმართველოში, იყო გეოლოგიური პარტიის უფროსის მოადგილე.

ოქრომჭედლიშვილი — სერებრიაკოვი ილია ლაზარეს ძე. 24. IV. 1838, სიღნაღი — 3. I. 1898, თბილისი.

მეცნიერი, პედაგოგი, ქველმოქმედი. ობოლი ბავშვი თბილისში

ჩამოიყვანეს და შევირდად სავაჭრო დუქანში მიაბარეს. აქედან მოყოლებული, რასაც მიაღწია, მიაღწია დაუცხრომელი შრომით აი რას ამბობდა მის შესახებ ილია ქავკაძე: „რაც დრო შესწევდა, თვითონ შეუდგა წიგნების კითხვასა და სწავლას; არც მასწავლებელი ჰყოლია, არც ხელმძღვანელი, არც სადმე სასწავლებელი ჰქონდა. თავისით გაიხსნა გონება იმდენად, რომ ყურადღება მიიქცია მაშინდელ ქართულ ყმაწვილკაცობისა“. ნიჭიერ ახალგაზრდას შეუგროვეს ფული და 1860 წელს პეტერბურგში გაგზავნეს. აქ ნიჭიერმა და შრომის მოყვარე ყმაწვილმა ექსტერნად ჩააბარა გამოცდები, შიილო გიმნაზიის დამთავრების ატესტატი და ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლური ენების ფაკულტეტზე. 1868 წელს ი. ოქროშქედლიშვილმა დაამთავრა უნივერსიტეტის ქართულ-სომხური განყოფილება და წარდგენილი ნაშრომისათვის „თემურ ლენგის ლაშქრობა საქართველოში“ მიენიჭა კანდიდატის ხარისხი. გამოჩენილი მეცნიერის დავით ჩუბინაშვილის რეკომენდაციით მუშაობა დაიწყო მოსკოვის ლაზარევის ინსტიტუტში ქართული ენის მასწავლებლად, შემდეგ მოსკოვის უნივერსიტეტში ქართული ენის კათედრის დოცენტად.

ი. ოქროშქედლიშვილი თავისი გასაოცარი გამჭრიახობითა და დაუღალავი შრომით აგროვებდა თანხას, რათა მატერიალურა დახმარება გაეწია რუსეთსა და უცხოეთში მოსწავლე ქართველ სტუდენტობისათვის. მაგალითად, მან დიდი დახმარება გაუწია გიგო ფაბაშვილს, მოსე თოიძეს, ალექსანდრე ბერიძეს და სხვებს. 1884 წელს მისი ხელშეწყობით გამოიცა „ვისრამიანი“. ასევე დიდალი თანხა მოახმარა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წინამძღვრიანთკარის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელს, ქართულ თეატრს, ქართული ხელნაწერების გამოცემას. რუსეთში ყოფნისას ი. ოქროშქედლიშვილი მუდმივად თანამშრომლობდა ქართულ პერიოდიკაში — აქვეყნებდა სხვადასხვა ხასიათის სამეცნიერო სტატიებს და წერილებს. 1889 წელს იგი პენსიაზე გავიდა და თავისი ადგილი ახალგაზრდა ალ. ხახანაშვილს დაუთმო, თვითონ კი სამშობლოში დაბრუნდა. აქ ხელი მიჰყო პრაქტიკულ სამეურნეო საქმიანობას. სამტრედიასთან, სოფელ საჭილაოში ააგო ხე-ტყის სახერხი ქარხანა, რომელიც ქუთაისის გუბერნიაში ყველაზე დიდი და საუკეთესოდ აღჭურვილი იყო. ამ საქმიდან შემოსულ ფულს ი. ოქროშქედლიშვილი უანგაროდ ახმარდა მშობლიურა კულტურის განვითარებას:

პატარაია გურამ ვასილის-ძე. 14. II. 1928, თბილისი — 25. XI. 1983, თბილისი.

კინორეჟისორი, საქართველოს სახალხო არტისტი. 1952 წელს შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრალური ინსტიტუტის სარეჟისორო ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ, მუშაობდა დამდგმელ რეჟისორად სოხუმში, გორში, თბილისის მოზარდმაყურებელთა ქართულ და რუსულ, მარჯანიშვილისა და რუსთაველის თეატრებში, მოსკოვის თეატრ მალაია ბრონაიაზე. 1959 წლიდან გ. პატარაია საქართველოს სამეცნიერო-პოპულარული და დოკუმენტური ფილმების სტუდიის მთავარი რედაქტორია, ხოლო, 1961 წლიდან საქართველოს ტელევიზიის ტელეფილმების სტუდიაშია, სადაც შექმნა შესანიშნავი მხატვრული ფილმები „რეკორდი“, „ხანძარი“, „სიყვარული და პომპიერო“, „კუჩხი ბედინერი“. მაგრამ ქართველი მაყურებლის ხსოვნაში დაუცხრომელი და მაძიებელი ხელოვანი უწინარეს ყოვლისა დარჩება როგორც ისეთი ფილმების დამდგმელი-რეჟისორი როგორებიცაა: „რუსთაველის ნაკვალევზე“, „პალესტინის სიძველეთა საიდუმლოებანი“, „ათონის მათიანე“, „ტაო-კლარჯეთი“, „შორია გურჯისტანამდე“, „მეზობლების მიწაზე“. ფაქტიურად ამით სათავე დაედო საქართველოს გარეთ არსებულ ქართული კულტურის ძეგლების პოპულარიზაციას. ყველა ფილმში ნათლად ჩანს ავტორის უსაზღვრო სიყვარული შობილი ხალხის ისტორიისადმი. აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ რეჟისორის ამ დაუღალავმა შრომამ და ძიებამ დაგვიბრუნა არაერთი ძველი ქართული ხელნაწერი, რომლებიც ჩვენი მშობლიური კულტურის მნიშვნელოვანი შენაძენია.

საგულისხმოა, რომ ამავდარ რეჟისორს ქართველ კინემატოგრაფისტთა შორის პირველს მიენიჭა შოთა რუსთაველის პრემია, რაც გურამ პატარაიას ღვაწლის ღირსეული შეფასებაა.

პატარაია ვასო ბარტლომეს ძე. 19. III. 1895, სოფ. ბანძა, მარტვილის რაიონი — 13. I. 1969, თბილისი.

მწერალი, დრამატურგი. მშობლიურ სოფელში დამთავრა ორკლასიანი სასწავლებელი. გაემგზავრა რუსეთში და სწავლა განაგრძო დონის ოლქის ქალაქ ალექსანდროვსკ-გარეშევესკის სასულიერო სემინარიაში, რომლის დამთავრების შემდეგ სამშობლოში დაბრუნდა და მასწავლებლობა დაიწყო.

1918 წელს იგი ჩაირიცხა ახლად დაარსებულ თბილისის უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე. პირველი იუმორისტული ლექსი, ჭერ კიდევ სტუდენტობის პერიოდში დაბეჭდა გაზეთ „ტრიბუნაში“. აქედან მოყოლებული ვ. პატარაიას სატირუ-

ლი ნაწარმოებები, სკეტჩები, ვოდევილები სისტემატურად იბეჭდებოდა ქართულ ეურნალ-გაზეთებში. პარალელურად სწავლობდა ა. ფალავას დრამატულ სტუდიაში და აქტიურ თეატრალურ მოღვაწეობასაც ეწეოდა. იყო ოპერის თეატრის რეჟისორი (დადგა ოპერები: „ჯამბაზები“, „აიდა“, „ტრუბადური“), სიმფონიური ორკესტრის დირექტორი, სანდრო ინაშვილთან ერთად ჩამოაყალიბა ბათუმის ოპერისა და ბალეტის თეატრი და წლების მანძილზე ედგა მას სათავეში. 1939 წლიდან ხელმძღვანელობდა ქართულ ესტრადას, სადაც სრულად გამოვლინდა მისი, არამარტო შემოქმედებითი, არამედ ორგანიზატორული ნიჭიც. როგორც მწერალმა და დრამატურგმა შექმნა საინტერესო იუმორისტული ნომრები, სკეტჩები, ფელეტონები. შემდეგ იგი ერთ ხანს განაგებდა კ. მარჯანიშვილის თეატრის სალიტერატურო ნაწილს.

დიდი წარმატებით სარგებლობდა ვ. პატარაიას პიესა „უჩა უჩარდია“, რომელშიც აისახა ახალი ქართული სოფლის ცხოვრება. პიესა დაიდგა რუსთაველის თეატრში და რესპუბლიკის სხვა თეატრების სცენებზე. განსაკუთრებული წარმატება ხვდა წილად მარჯანიშვილის თეატრში დრამატურგის პიესას „სანაპიროზე“. ვ. პატარაიას ეკუთვნის აგრეთვე კომედიები: „მელა და მისი კული“, „ქორი“ „ქალიშვილი ზღვის პირას“, „ის მეძახის“, „ხუმრობას ნუ ეხუმრებოდა“ და სხვ.

ვ. პატარაიას მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება, დაჯილდოვებული იყო ორდენებითა და მედლებით.

პ ა ტ ა რ ი ძ ე მიქელ აბესალოშის ძე. 5. IV. 1895, ქუთაისი — 7. VII. 1959, სოფ. ბაღდადი.

პოეტი, მთარგმნელი, ეურნალისტი, სპორტსმენი და საზოგადო მოღვაწე. 1912 წელს დაამთავრა ქუთაისის რეალური სასწავლებელი და სწავლა განაგრძო პეტერბურგის პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში. თებერვლის რევოლუციის შემდეგ დაბრუნდა საქართველოში და აქტიურად ჩაება საზოგადოებრივ ცხოვრებაში — მუშაობს გეოგრაფიულ საზოგადოებაში, წერს ლექსებს, სიმღერებს, ნარკვევებს და ეწევა მთარგმნელობით საქმიანობას. წლების მანძილზე გვერდში ედგა გიორგი ნიკოლაძესა და მის თანამოსაგრეებს იმ დიდ წამოწყებაში, რომელსაც ისინი ეწეოდნენ ერის ფიზიკური გაჯანსაღებისათვის. იყო შესანიშნავი ათლეტი, ტანმოვარჯიშე და აღპინისტი. საზოგადოება „შევარდენი“, სადაც ეს ენთუზიასტები გაერთიანდნენ, წმინდა სპორტულის გარდა, დიდ კულტურულ-საგანმანათლებლო მისიასაც ასრულებდა. სწორედ მათ

უნდა ვუმადლოდეთ ისეთი სპორტული ტერმინების შექმნას როგორებიცაა: ორბელი, ტაიჭი, ბადრო, თხილამური, წერაყინი, განმკლავი, ზემკლავი, მიმკლავი, აღმატრიალა და სხვ.

პარალელურად მ. პატარიძე ეწეოდა ეურნალისტურ და ლიტერატურულ მოღვაწეობას. მართალია, მისი უპირველესი სიყვარული მთელი სიცოცხლის მანძილზე პოეზია იყო, მაგრამ მრავალმხრივი ნიჭისა და პრაქტიკული საქმიანობის გამო აქ ჭეროვანი კვალი ვერ დატოვა, რასაც მწვავედ განიცდიდა. მისმა პოეტურმა ტალანტმა გამოსავალი ძირითადად თარგმანებში პოემა. მწერალმა დაგვიტოვა რუსული პოეზიის პირველხარისხოვანი თარგმანები — პუშკინი, ლერმონტოვი, ბლოკი, ბალმონტი, ესენინი, სურკოვი, სვეტლოვი და სხვ. მანვე გააცნო ქართველ მკითხველს შევჩენკო, ფრანკო, ბაჟანი, მიცევიჩი, ხეთაგუროვი. პატარიძისეული თარგმანებით დამკვიდრდა ქართულ პოეზიაში შესანიშნავი ფრანგი პოეტი ე. მ. ერედია „ტროფეებით“. აქ სრულად გამოვლინდა მთარგმნელის უზადო პოეტური შესაძლებლობანი და დახვეწილი გემოვნება. აღსანიშნავია აგრეთვე მის მიერ ფრანგულიდან ნათარგმნი რონსარის, ჰაუგოს, ბოდლერის, ვერლენის, როლანის, ვალერის, რემბოს ცალკეული პოეტური ნიმუშები.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მ. პატარიძის დამსახურება ე. მაიაკოვსკის თარგმნის საქმეში, რასაც მან 30 წელი შეაღია. ასევე დიდი ღვაწლი დასდო გამოჩენილი რუსი პოეტის სახლ-მუზეუმს ბაღდადში სადაც იგი 17 წელი მუშაობდა და აქედან ბოლო 15 წელი ღირეპტორი იყო.

შესანიშნავი პოეტი და მოქალაქე, თავისი ერის პატრიოტ, უანგარო და უპარეზენტო მსახური — ასეთად დარჩა მიქელ პატარიძე ქართული კულტურის ისტორიაში.

პ ა ჯ კ ო რ ი ა ო ტ ი ა მ ი ხ ე ი ლ ის - ძ ე . 5. I. 1928 წ. თბილისი — 25. X. 1984 წ. თბილისი.

ცნობილი კრიტიკოსი და ესეისტი: თბილისის უნივერსიტეტის სტუდენტი იყო, როცა მისი და მისი მეგობრების პატრიოტული შემართება დანაშაულად შეფასდა მავანთა მიერ და ჭაბუკები შორეთს გაუყენეს.

ოტოას გზა სამშობლოსაკენ 8 წელი გრძელდებოდა და მხოლოდ 1956 წელს დაუბრუნდა იგი მშობლიურ უნივერსიტეტს და ფილოლოგიის ფაკულტეტი 1959 წელს დაამთავრა. პარადოქსია (ან შეიძლება არც კი), რომ სწორედ ამ „რვაწლიანმა უნივერსიტეტმა“ შესძინა მას უზარმაზარი ცხოვრებისეული გამოცდილება, შემოქ-

მედის და მითუმეტეს კრიტიკოსისთვის აუცილებელი დაკვირვების იშვიათი უნარი.

ო. პაპკორია ოც წელზე მეტ ხანს მუშაობდა „ცისკარსა“ და „მნათობში“, სადაც სულ უფრო ხვეწდა ღვეზ მალალ ლიტერატურულ გემოვნებას და სხვებსაც უშურველად უზიარებდა საკუთარ დიდ გამოცდილებას. იგი მეტად მომთხონი ლიტერატორი იყო, ამასთან, ზედმიწევნით ტაქტიანი და კეთილშოუსურნე. განსაკუთრებით კრიტიკულად ეკიდებოდა თავის თავს, როგორც შემოქმედი და ადამიანი. ამიტომ იყო ღრმამ ამ მეტად პროდუქტულმა პიროვნებამ თავის სიცოცხლეში მხოლოდ სამი წიგნი იხილა. არადა, ჰქონდა ჩინებული ნარკვევები: სერვანტესის, სტენდალის, ვაჟას, პუშკინის, ტოლსტოისა და სხვათა შემოქმედებაზე.

სიცოცხლის ბოლო წლებში ო. პაპკორიამ ეურნალებში გამოაქვეყნა მოთხრობები, რომლებიც ინტელექტუალური პროზის ნიმუშებია.

პეტროვა — ზდანევიჩი ოლღა გრიგოლის ასული. 24. VII. 1902, ქ. სამარა (კუბიშვეი) — 29. XII. 1970, თბილისი.

ხელოვნების გამოჩენილი მკვლევარისა და ფერმწერის კირილე ზდანევიჩის მეუღლე. დიასახლისი.

პიპინაშვილი კონსტანტინე კონსტანტინეს ძე. 2. X. 1912; ქუთაისი — 15. IV. 1969, თბილისი.

კინორეჟისორი. ხელოვნების სიყვარულმა თბილისის მოძრავ საკოლმეურნეო თეატრში მიიყვანა. მუშაობა დაიწყო ელექტრომექანიკოსად. შემდეგ ორი წელი საქართველოს „სახეიმწერწეს“ ნახატი და მულტფილმების საამქროშია მხატვრად. 1932 წელს შევიდა მოსკოვის საკავშირო კინოინსტიტუტის სასცენარო-სარეჟისორო ფაკულტეტზე, რომელიც 1936 წელს დაამთავრა. რამდენიმე წელი რეჟისორის ასისტენტად მუშაობდა ჯერ „მოსფილმში“, შემდეგ „ქართულ ფილმში“ რეჟისორ-დებლომანტად.

1937 წელს კ. პიპინაშვილი ისევ აგრძელებს სწავლას მზავე ინსტიტუტში, ამჯერად სარეჟისორო ფაკულტეტზე. აქ მას ხელმძღვანელობდა დიდი ხელოვანი სერგეი ეიზენშტეინი. თბილისში დაბრუნების შემდეგ 1940 წელს გადაიღო პირველი დამოუკიდებელი მხატვრული ფილმი „ქაჯანა“. ამას მოჰყვა „ზიდი“ (1941 წ.), რომელიც დიდი წარმატებით სარგებლობდა ომის დაწყებისთანავე რესპუბლიკურ და საკავშირო ეკრანებზე, „ოქროს ბილიკა“ (1943 წ.) და გახმაურებული „აყაყის აყვანი“ (1946 წ.). საგულისხმოა ის, რომ უკვე ცნობილი რეჟისორი ეგრეთწოდებული „მცირე ფილმი-

ანობის“ პერიოდში მუშაობდა სადუბლიაჟო საამქროში, დუბლიაჟის რეჟისორად.

1955 წელს კ. პიპინაშვილმა განაახლა ფილმების გადაღება. მასმა სათავედასაფლო-ფანტასტიკურმა მხატვრულმა ფილმმა „ორი ოკეანის საიდუმლოება“, 1958 წელს ენეციის ფესტივალზე ერთ-ერთი პრიზიც დაიმსახურა. ამას მოჰყვა კინოფილმები: „შიაიკოვსკი იწყებოდა ასე“ (1958 წ.), „სად არის შენი ბედნიერება მზია?“ (1959 წ.), „ზღვის შვილები“ (1964 წ.), „მოლოდინი“ (1969 წ.).

კ. პიპინაშვილი წმინდა შემოქმედებით საქმიანობას კარგათ უთავსებდა საზოგადოებრივ-ორგანიზაციულ მუშაობას. იყო კინოსტუდიის შემოქმედებითი სექციის, რეჟისორთა სექციის თავმჯდომარე, მონაწილეობდა ს. ვიზენშტეინის შემოქმედებით მემკვიდრეობის შესწავლა-დამუშავების საქმეში.

გამოჩენილ ხელოვანს ქართულ კინოში დიდი მიღწევებისათვის 1967 წელს მიენიჭა საქართველოს რესპუბლიკის სახალხო არტისტის წოდება. დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

პო ლ ტ ო რ ა ც კ ა ი ა — თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი ნ ინ ო ივანეს-ასუ-ლი. 23. IV. 1869, თბილისი — 8. VII. 1931, პარიზი.

ექვთიმე თაყაიშვილის მეუღლე. ნინოს მამა ივანე, იყო ილია ჭავჭავაძის ახალგაზრდობის მეგობარი და თანამზრახველი. დიდმა პოეტმა სწორედ მას და ილია წინამძღვარიშვილს უძღვნა „აჩრდილი“. თავის მხრივ ივანე პოლტორაკიმ თარგმნა რუსულად ილიასა და სხვა ქართველი მწერლების ნაწარმოებები, მათ შორის „ვეფხისტყაოსანი“.

ასეთ, ქართულ კულტურულ ტრადიციებზე აღიზარდა ნინო. მან პარიზში მიიღო მუსიკალური განათლება, ბრწყინვალედ ფლობდა რამდენიმე უცხო ენას. საგულისხმოა ის, რომ ილია ჭავჭავაძის ბეულებით მოხდა ნინოსა და ექვთიმეს შეუღლება, ხოლო მათი ხელისმძკადენი იყვნენ ოლღა გურამიშვილი და ილია წინამძღვარიშვილი. თავისი მაღალი ინტელექტით ნინო დიდ დანხარებას უწევდა მეუღლეს მუშაობაში. ამ ორმა ადამიანმა ღირსეულად განვლეს ცხოვრების ურთულესი გზა და ასევე ღირსეულად მოახადეს ვალი სამშობლოს წინაშე.

ექვთიმე თაყაიშვილი მძიმედ განიცდიდა მეუღლის უდროოდ დაკარგვას. კიდევ უფრო მძიმე გამოდგა მისთვის საყვარელი მეუღლის მიტოვება უცხოეთში, ლევილის ქართველთა სასაფლაოზე. მაგრამ საბოლოოდ ბედმა მაინც არ დააშორა ისინი.

გამოჩენილი ქართველი მხატვრის ზურაბ წერეთლის მეცადინე-

ობით მოხერხდა ნინო პოლტორაკიას ცხედრის გადმოსვენება სამშობლოში და 1987 წლის 22 თებერვალს დაკრძალეს თავისი ძვირფასი მეუღლის გვერდით.

ე. ორდანიას თედო დავითის ძე. 10. IV. 1854, სოფელი მოქვი, ოჩამჩირის რაიონი, — 22. X. 1916, კასპი.

ისტორიკოსი. დაიბადა მღვდლის ოჯახში. მალე დაობლდა, მაგრამ ახლობლების მეოხებით მაინც მოახერხა განათლების მიღება. სწავლობდა მოქვის სასოფლო სკოლაში, ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში და თბილისის სასულიერო სემინარიაში. 1858 წელს შევიდა მოსკოვის სასულიერო აკადემიაში, სადაც მიიქცია „რუსულ ისტორიოგრაფიის მაისი“ ე. ო. კლიუჩევსკის ყურადღება, რომელმაც უჩიოა მოსკოვში დარჩენა; მაგრამ დაასრულა თუ არა აკადემია თედომ სამშობლოში დაბრუნება არჩია და აქ მასწავლებლობა დაიწყო. პარალელურად ეწეოდა მეცნიერულ მოღვაწეობასაც. სადაც უნდა ყოფილიყო და რაც უნდა ეკეთებინა, თ. ე. ორდანიას საქმიანობა გამსჭვალული იყო პატრიოტული სულისკეთებით და იგი ყოველთვის იმის მაგალითი იყო, თუ როგორ უნდა უყვარდეს ქართველ კაცს სამშობლო, თავისი ენა, თავისი წარსული. დაუახლოვდა რა ილია ჭავჭავაძისა და დიმიტრი ბაქრაძის ირგვლივ შერფე მეცნიერებს, ხელი მოჰკიდა საქართველოს სიძველეების მიკვლევა-დაუნჯებას და შესწავლას. მან დიდი ენერგია და ცოდნა შეაღწია ქართულ წყაროებზე მუშაობას, რის შედეგადაც შექმნა მონუმენტური პუბლიკაცია „ქრონიკები და სხვა მასალები საქართველოს ისტორიისა“, რომლის ორი ტომი ავტორის სიცოცხლეში გამოქვეყნდა (II ტომი საარქივო მასალის გამოყენებით მხოლოდ 1967 წელს დაისტამბა). მასში განხილულია საქართველოს ისტორიის, წყაროთმცოდნეობისა და ძველი ქართული მწერლობის საკითხები. სათანადოდ აფასებდა მის ნაშრომს ივანე ჯავახიშვილი. მართალია შემდგომი თაობების მკვლევარებმა თ. ე. ორდანიას ბევრი მოსაზრება არ გაიზიარეს, მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ ყოველივე ეს ხდებოდა მეცნიერული ქართველოლოგიის, როგორც მეცნიერების ჩამოყალიბების გარყურაზე და „ქრონიკების“ ავტორს ხშირ შემთხვევაში უხდებოდა ყამირის გატეხა. „ქრონიკების“ გარდა, თ. ე. ორდანიამ სხვა პუბლიკაციებითაც გაამდიდრა ქართული ისტორიოგრაფია. მთლიანად ამ ნაყოფიერი მკვლევარის შრომებმა თავისი წვლილი შეიტანა მშობლიური ისტორიოგრაფიის შედარებითი ჩამორჩენილობის დაძლევისა და სწრაფ დაწინაურებაში. ამასთანავე მან დიდი ამაგი დასალო ძველ ქართულ მწერლობას. შეისწავლა მიქაელ მორდეკილის,

იოსებ თბილელის, თეიმურაზ I-ის მოღვაწეობასთან დაკავშირებული საკითხები. იყო დავით გურამიშვილის ცხოვრებისა და შემოქმედების პირველი მკვლევარი, ქართული „მართლმადიდებლისა“ და მართლწერის კანონთა დამდგენი.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია თედო ჟორდანიას საზოგადოებრივი მოღვაწეობა. სამშობლოზე უსაზღვროდ შეყვარებული ადამიანის შესახებ ბევრის თქმა შეიძლებოდა. თუმცა საკმარისია ერთი: 1896 წელს თავისი სურვილის წინააღმდეგ, ვითომ დაწინაურების მიზნით იგი თბილისის სემინარიიდან გადაიყვანეს გურია-სამეგრელოს ეპარქიის სამრევლო სკოლების მეთვალყურედ. აქ მას დიდი ბრძოლა დასჭირდა „ხტაფიანი“ რუსიფიკატორების, კერძოდ კავკასიის სასწავლო ოლქის მზრუნველ იანოვსკისა და კომპანიის წინააღმდეგ. რათა სამეგრელოს სკოლებში დაეტოვებინათ ქართული ენის სწავლება. ამ პატრიოტულ საქმეში მეცნიერს მხარში ედგნენ იგენი ხალხის ერთგული შვილები გრიგოლ და ბესარიონ დადიანები. ამ დიდი ეროვნული ტვირთის ზიდვა შეეძლო მხოლოდ სულით ძლიერ, სამშობლოსათვის თავდადებულ ადამიანს, ქემმარიტ მამულიშვილს.

ჟორდანიას იოსებ თევდორეს ძე. 15. V. 1895, თბილისი — 20. VIII. 1962, რიო-დე ჟანეირო (ბრაზილი).

ექიმ-გინეკოლოგი, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1923 წელს დაამთავრა პეტროგრადის სამხედრო სამედიცინო აკადემია. 1939 წლიდან განაგებდა აქვე მეანობა-გინეკოლოგიის კათედრას. 1942 წელს დაინიშნა საბჭოთა არმიის მთავარ გინეკოლოგად. 1944 წლიდან ერთდროულად იყო მოსკოვის ექიმთა დახელოვნების ინსტიტუტის სამეანო-გინეკოლოგიის კათედრის გამგე. 1950 წლიდან მოსკოვის და საბჭოთა კავშირის მთავარი გინეკოლოგია. 1951 წლიდან ხელმძღვანელობდა მოსკოვის მეორე სამედიცინო ინსტიტუტის მეანო-გინეკოლოგიის კათედრას. 1958 წელს გადმოდის თბილისში და გარდაცვალებამდე განაგებდა მისივე თაოსნობით დაარსებულ ქალის ფიზიოლოგიისა და პათოლოგიის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტს, რომელიც მის სახელს ატარებს.

იოსებ ჟორდანიამ დიდი შრომა გასწია საშვილოსნოს კუმშვა-ღობის ფუნქციის კლინიკურად და ექსპერიმენტალურად შესწავლის საქმეში, სრულად ახლებურად გამოიკვლია მშობიარობის ანომალიები, ქალის უშვილობის, მისი მიზეზების დიაგნოსტიკა, მკურნალობის ფორმები და სხვ. იგი 100-ზე მეტი შრომის ავტორია. სჯგულისხმობა, რომ ყოფილი საბჭოთა კავშირის სამედიცინო

ინსტიტუტებში მეანობისა და გინეკოლოგიის კურსი ისწავლებოდა გამოჩენილი მეცნიერის მიერ შედგენილი სახელმძღვანელოებით.

საქართველოში ხანმოკლე, 4 წლის მოღვაწეობის მანძილზე, სა-
სიკაძულს მამულიშვილმა და დიდმა ჰუმანისტმა მოასწრო შექმ-
ნა „ნაყოფიერებისა და უნაყოფობის“ სამეცნიერო საზოგადოება.
იოსებ ჟორდანიამ ერთ-ერთმა პირველმა აიმაღლა ხმა აბორტის
მკვლელობის წინააღმდეგ, დასაბა უნაყოფობასთან ბრძოლის სამოქ-
მედო პროგრამა, რომლის არსი ქართველი ერის გამრავლების
პრობლემის გადაჭრაა. სწორედ ეს პრინციპი ედო საფუძვლად
მის გმირულ ქცევას, როდესაც ძრავაგამორთულ თვითმფრინავში
მამველი რგოლი დაუთმო უცნობ გოგონას, თვითონ კი დაიღუპა.

ეო რ ე ლ ი ა ნ ი ალექსანდრე (სანდრო) მაქსიმეს-ძე. 12. I.
1888, ოზურგეთი — 24. VI. 1969. თბილისი.

თეატრისა და კინოს მსახიობი. 1911 წელს ოდესის უნივერსი-
ტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ
პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა ბაქოსა და თბილისში. ყმაწვი-
ლობიდანვე თეატრით გატაცებული ერთხანს ალ. წუწუნავას მიერ
ბათუმში დაარსებული დრამატული ღვთისმეტყველების წევრი იყო, საიდანაც
მრევლა პროფესიულ სცენაზე — გახდა რუსთაველის თეატრის მსა-
ხიობი.

1928 წელს, როდესაც რუსთაველის თეატრი გაიყო, სანდრო
ეო რ ე ლ ი ა ნ ი უყოყმანოდ დადგა კოტე მარჯანიშვილის გვერდით
და შემდეგ სიკვდილამდე ამ თეატრის პატრიოტად და უანგარო მსა-
ხურად დარჩა. სწორედ აქ დიდი რეჟისორის ხელმძღვანელობით
გაიარა შესანიშნავი აქტიორული სკოლა, ჩამოყალიბდა ბრწყინვა-
ლე კომიკოსად. მშობლიურ სინამდვილიდან ამოსული, არაჩვეუ-
ლებრივი კომედიური ნიჭის მსახიობი, ყველაზე უფრო ბრწყინავ-
და ქართულ დრამატურგიაში. მან შექმნა დიდი ფსიქოლოგიური
სიღრმის, გრძნობისა და ანცდის უზუალოთი გამორჩეული დაუ-
ვიწყარი როლები: ყვარყვარე თუთაბერი (პ. კაკაბაძის „ყვარყვარე
თუთაბერი“), გოჩოლავა (შ. დადიანის „კაკალ გულში“), მუცუტა
(კ. კალაძის „როგორ?“), მოსე მწერალი (ე. ნინოშვილის „ნინო-
შვილის გურია“), კოხტა (ა. ცაგარელის „რაც გინახავს ველარ ნა-
ხავ“), დარისპანი (დ. კლდიაშვილის „დარისპანის გასაჭირი“); მსა-
ხიობის სულიერ გარდასახვას დრამატიზმი ემატებოდა, როდესაც
თამაშობდა ბენ-აყიბს (კ. გუცოვის „ურდულ აკოსტა“), ფონ კოლ-
ზას (ფ. შილერის „ვერაგობა და სიყვარული“), პროფესორი ზახა-
როვი (ა. აფინოგენოვის „შიში“), და სხვა.

ცალცე უნდა აღინიშნოს მის მიერ სიქარმაგეში განსახიერებუ-
20. ზ. ბაბუნაშვილი, თ. ნოზაძე

ლი ილიკო ნოდარ დუმბაძის „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“. ესაა ხალხური იუმორით, უბრალოებით და სცენური ხიბლით გამსჭვალული ქართველი გლეხის სახე, რომელმაც მსახიობის მიერ შესრულებულ სკვა როლებთან ერთად ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა ქართული თეატრის ისტორიაში. იგივე როლი ს. ჟორჟოლიანმა ითამაშა თენგიზ აბულაძის ამავე სახელწოდების ფილმში, სადაც მთელი ბრწყინვალეობით წარმოჩნდა მისი უბადლო ნიჭი. საერთოდ თითქმის ნახევარი საუკუნე იღვაწა მსახიობმა ქართულ კინემატოგრაფიაში. მაგრამ მარტო წლებით როდი განიზომება მისი წვლილი ხელოვნების ამ სფეროში. ს. ჟორჟოლიანის ყოველი გამოჩენა ექრანზე, უღიგეს სიამოვნებას ანუჭებდა მაყურებელს, ვინაიდან იგი მაგიური ძაფებით გადასცემდა მათ სევდას, სიკეთესა და ამაღლებულ განწყობილებას. გამსაკუთრებით აღსანიშნავია იმერელი თავადი („სამაჟინიშვილის დედინაცვალი“), მოსე მწერალი („დარიკო“), კოსტაია („ნარინჯის ველი“), მაჟანკალი არისტო („დაკარგული სამოთხე“), ფოსტალიონი კირილე („ჭრიჭნა“) და სხვა.

რაც შეეხება ესტრადას, აქაც მისი ყოველი გამოსვლა ზეიმი იყო მაყურებლისათვის, რომელიც ასევე უსაზღვრო სიყვარულით პასუხობდა ცხოვრებაში ამ რაინდული სისპეტაყის ადამიანს და დიდ მოქალაქეს. სწორედ ამისათვის მას 1942 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება, დაჯილდოვებული იყო 2 შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

ქუ რ უ ლ ი გიორგი ბაგრატიის ძე. 22. X. 1899, ბათუმი — 28. III. 1964, თბილისი.

ჩრეისორი, საქართველოს ხელოვნების დამსახვრებული შოღვაწე. ბათუმში დაამთავრა საშუალო სასწავლებელი და უმაღლესი განათლების მისაღებად მოსკოვს გაემგზავრა, სადაც ჩაირიცხა ვ. მკედლიშვილის ხელმძღვანელობით არსებულ დრამატულ სტუდიაში. 1925 წელს იგი უკვე ვ. მეიერჰოლდის ექსპერიმენტულ თეატრ-სახელოსნოშია. 1933 წლამდე მოღვაწეობს მოსკოვის სხვადასხვა თეატრებში, შემდეგ ინიშნება ფოთის სახელმწიფო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელად და მთავარ რეჟისორად. ერთი წლის შემდეგ გადმოდის თბილისში და მუშაობს ჯერ კ. მარჯანიშვილის, შემდეგ ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის თეატრში, მოგვიანებით მოზარდ მაყურებელთა თეატრში, რომლის მთავარი რეჟისორი იყო 1949 — 1954 წლებში.

გიორგი ქუთრული დიდი მონღომებით იღვწოდა საქართველოა პერიფერიებში. მნიშვნელოვანი ამაგი დასდო სოხუმის ქართულ

თეატრს, სადაც არაერთი შესანიშნავი სპექტაკლი განახორციელა. საყოველთაო მოწონებით. სარგებლობდა რეჟისორის მიერ დადგმული სპექტაკლები: „ვერაგობა და სიყვარული“, „რაც გინიახავს, ველარ ნახავ“, „ნაპერწყლიდან“, „კრეჩიმსკის ქორწინება“, „წიწამური“ (მარჯანიშვილის თეატრში), „ტრავიატა“, „ჯავშნოსანი პოტიომკინი“, „წყნარი დონი“, „კაკო ყაჩაღი“, (ოპერის თეატრში) და სხვ.

ე უ რ უ ლ ი ვარლამ ნიკოლოზის ძე. 15. IX. 1908, სოფელი ჩიბათი, ლაშჩხუთის რაიონი — 30. I. 1965, თბილისი.

პოეტი, პუბლიცისტი. საშუალო სკოლა დაამთავრა ქუთაისში და შევიდა თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც დაასრულა 1935 წელს. ამავე პერიოდში წარსდგა საზოგადოების წინაშე პოეტური კრებულით „ვარდის ფურცლო-ბა“.

ვ. ეურულის პირველი ნაწარმოებები ჯერ კიდევ 1924 წელს გა-ზიქვეყნდა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში და აქედან მოყოლებუ-ლი იგი სიცოცხლის ბოლომდე ემსახურებოდა ამ კეთილშობილურ საქმეს.

თავდაპირველად იყო ფუტურისტ-ლექსელთა ჯგუფის წევრი, მაგრამ მალე დაუახლოვდა პროლეტარული მწერლობის წარმომად-გენლებს ეგრეთწოდებულ „ახალთაობელებს“.

ოთხი ათეული წლის მოღვაწეობის შედეგია პოეტური კრებუ-ლები: „ვარდის ფურცლობა“, „ნარაზენი“, „ჩრდილოეთის დაპყ-რობა“, „ჩემი გაზაფხული“, „ლირიკა“, „ჩემი მერცხლები“, „ვა-ზის ცრემლები“ და სხვა. მისი ლექსები თარგმნილია სხვადასხვა ენებზე. გარდა ამისა მისი მწერლური ნიჭი ქართულ კინოსაც შე-ეხო. იყო რამდენიმე დოკუმენტური ფილმის სცენარის, სადრე-ტორო ტექსტის ავტორი. ხშირად იბეჭდებოდა პრესაში, როგორც პუბლიცისტი და აქაც თქვა თავისი სიტყვა.

ვარლამ ეურული მშობლიური მიწაწყლისა და ქართული სიტყ-ვის სიყვარულით ანთებულ პოეტად დარჩა, მისთვის ყველაზე ძვირფასი ამ ქვეყანაზე მოხდენილად ჩამოსხმული სტრიქონი იყო.

ე უ რ უ ლ ი — ი მ ე დ ა შ ვ ი ლ ი ანა ნიკოლოზის ასული. 20. X. 1884, სოფელი ლარგვისი, ახალგორის რაიონი — 5. V. 1927, თბილისი.

იოსებ იმედაშვილის მეუღლე. 18 წლის ანა ეურული გაპყვა ცნობილ ქართველ მწერალსა და საზოგადო მოღვაწეს ი. იმედა-შვილს, რომელმაც იგი ჩააბა აქტიურ საზოგადოებრივ საქმიანო-

ბაში, რაც შემდგომ თავისი ცხოვრების მთავარ საქმედ გაიხადა. ამ ფიზიკურად სუსტი არსების მხარეზე გადაიარა მეუღლის სირთულეთა და ხიფათით სავსე ცხოვრების სიძნელეებმა. ანა ჟურული წერდა: „იოსებმა ვალად დამლო მასთან ერთად მეტარებინა ჯვარი წამებისა და ტანჯვისა. არასოდეს მიფიქრია გავქცეოდი ამ ტანჯვას“. მართლაც, ძნელად წარმოსადგენია რა გაჭირვებას განიცდიდა რევოლუციონერისა და პოლიტპატიმრის, წვრილშვილ-ანი, საზოგადოებრივ საქმეს შეჰქედებული ოჯახი. ამ ქართველ მანდილოსნის საქციელი კარგად მეტყველებს არა მარტო მის პიროვნულ ღირსებებზე, არამედ მთლიანად მისი ოჯახის მოქალაქეობრივ მრწამსზეც.

იმედამეილების სახლი იყო მაშინდელი მოწინავე ქართული და არა მარტო ქართული საზოგადოების შეხვედრების ადგილი. აქ იმართებოდა სჯა-ბაასი ქვეყნის საპირბოროტო სკითხვებზე.

არ შეიძლება არ ღინიშნოს ანა ჟურულის თეატრალური საქმიანობაც. მათ ოჯახში ფუძემდებრილ მუშათა თეატრს მუდმივი ზრუნვა და ყურადღება სჭირდებოდა. ბევრჯერ ეს სუსტი ქალი ჩველი ბავშვით ავდარსა და უკუნეთში გასდგომია გზას, რათა ეთამაშა თავისი როლი დანიშნულ სპექტაკლში. მიუხედავად იმისა, რომ ამ დროისათვის ასეთი საქციელი ნიშანდობლივი იყო და არც არავის უკვირდა, იგი მაინც მოქალაქეობრივ გმირობად უნდა ჩაეთვალოს ყველა უანგარო მოღვაწეს, განსაკუთრებით ქართველ ქალს.

ქ დ ე ნ ტ ი ბესარიონ (ბესო) დავითის ძე. 1. VII. 1903, სოფ. ქეაცხე, ახლანდელი ქიათურის საქალაქო საბჭო, — 18. X. 1976, თბილისი.

კრიტიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკური ფაკულტეტის იურიდიული განყოფილება. 1932—1937 წ.წ. იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის პასუხისმგებელი მდივანი, კინოსტუდიის სასცენარო განყოფილები მთავარი რედაქტორი (1937—1942 წ.წ.), საქართველოს ლიტფონდის დირექტორი (1943—1946 წ.წ.), გამომცემლობა „ზარია ვოსტოკას“ მთავარი რედაქტორის მოადგილე (1946—1951 წ.წ.), საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივანი (1958—1976 წ.წ.), რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტის საბჭოთა ლიტერატურის განყოფილების ხელმძღვანელი. (1964 — 1976 წ.წ.). კითხულობდა ლექციებს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ქუთაისისა და გორის პედაგოგიურ ინსტიტუტებში.

ლიტერატურული მოღვაწეობა დაიწყო 1922 წელს. იყო „ფუტურისტ-ლეველთა“ ჯგუფის ერთ-ერთი ორგანიზატორი და თეორეტიკოსი. 20—30-იან წლებში აქტიურად მონაწილეობდა ეროვნული კულტურისა და ხელოვნების პრობლემებთან დაკავშირებით გამართულ დისკუსიებში, იღვწოდა ქართული მწერლობის ორგანიზაციული ერთიანობისათვის, უპირისპირდებოდა „რაპსულ“ შეხედულებებს. ამ მხრივ საინტერესოა 1927—1932 წ.წ. გამოქვეყნებული წერილები და სტატიები: „ხელოვნება და ოქტომბერი“, „არიფიონი“, „ახალი დრამატურგიისათვის“, „თანამგზავრობის პრობლემა“, „ლიტერატურა და პოლიტიკა“, „კლასიკოსები და თანამედროვეობა“ და სხვ. როგორც თეატრმცოდნესა და კრიტიკოსს დიდი ღვაწლი მიუძღვის ქართული თეატრალური ხელოვნების განვითარების საქმეში.

ბესარიონ ჟღენტის მრავალრიცხოვანი ლიტერატურულ-კრიტიკული და სამეცნიერო გამოკვლევებიდან აღსანიშნავია თანამედროვე ქართული ლიტერატურის პრობლემებისადმი მიძღვნილი ნაშრომები, მონოგრაფიები ე. ნინოშვილზე, დ. კლდიაშვილზე, გ. ტაბიძეზე, ნ. ლორთქიფანიძეზე, კ. გამსახურდიანზე, ლ. ქიაჩელზე და სხვ. გამოჩენილი კრიტიკოსის თხზულებანი თარგმნილია რუსულ და სხვა ენებზე. მისი მთელი შემოქმედება და მოღვაწეობა ქართველი ხალხისა და მისი კულტურის უანგარო ერთგულებისა და მასზე დაუღალავი ზრუნვის საუკეთესო მაგალითია. იგი იყო ჩვენი ერის სასიცოცხლო ინტერესების დამცველი, ახალგაზრდობის ერთგული მეგობარი, დიდი პატრიოტი და ღირსეული მამულიშვილი. მინიჭებული ჰქონდა რესპუბლიკის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება, დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

ჟღენტი ვლადიმერ ყაფლანის ძე. 20. XI. 1891, სოფელი ფიცხ-სჯვარი (მზიანა), ოზურგეთის მაზრა — 25. VII. 1972, თბილისი.

მეცნიერი, პათოლოგანატომი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, პროფესორი. 1914 წელს წარჩინებით დაამთავრა ნოვოროსიის (ოდესა) უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტი და იყო სამხედრო ექიმი პირველი მსოფლიო ომის დროს. შემდეგ მუშაობდა ჯარში პათოლოგიური ანატომიის კათედრაზე პროზექტორის თანამშემწედ, უფროს ასისტენტად და პროზექტორად.

1922 წელს მოიწვიეს საქართველოში და აირჩიეს თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის პათოლოგიური ანატომიის კათედრის დოცენტად და გამგედ, რომელსაც სათავეში ედგა სიცოცხლის ბოლომდე. 1930 წელს კვალიფიკაციის ასაღლებლად დასავლეთ ევროპაში გაემგზავრა და ინტენსიურად მუშაობდა სხვადასხვა ცნობილ ინსტიტუტებსა და უნივერსიტეტებში.

უკროპულ განათლებას ნაზიარები მეცნიერი სათავეში ჩაუდგა ქართულ პათოლოგანატომიურ სკოლას. მისი უშუალო ხელმძღვანელობით ჩამოყალიბდა პათოლოგიური ანატომიის კათედრები ზოოვეტერინარულ, თბილისის ექიმთა დახელოვნების ინსტიტუტებში. მისივე თაოსნობით შეიქმნა სასამართლო მედიცინის კათედრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამკურნალო ფაკულტეტზე. 1932—1959 წ.წ. იგი იყო თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის ჯერ დირექტორის მოადგილე, შემდეგ პრორექტორი. 1954 — 1958 წ.წ. საქართველოს ჯანდაცვის სამინისტროს სამედიცინო სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარეა. აქ სრულად გამოვლინდა მისი, როგორც დიდი ორგანიზატორისა და გამოჩენილი მეცნიერის ნიჭი. იგი 200-ზე მეტი ნაშრომის ავტორია, რომელშიც გაშუქებულია პათოლოგიური ანატომიის თითქმის ყველა არსებითი საკითხი. მასვე ეკუთვნის საინტერესო გამოკვლევები მედიცინის ისტორიაში, აგრეთვე რამდენიმე სახელმძღვანელო სტუდენტებისათვის.

ვლ. ჟღენტის მიერ პათოლოგიაში დადგენილი კანონზომიერებანი აღიარებული იყო არა მარტო საბჭოთა კავშირში არამედ მის ფარგლებს გარეთაც; ზოგიერთი მისი თეორიული დებულება შეტანილია სახელმძღვანელოებში. მას დიდი ღვაწლი მიუძღვის, აგრეთვე ქართული სამედიცინო ტერმინოლოგიის შემუშავება-დადგენაში. შესანიშნავი მამულიშვილის თაოსნობით 1943 წელს საფუძველი ჩაეყარა საქართველოს პათოლოგანატომთა სამეცნიერო საზოგადოებას, რომლის უცვლელი თავმჯდომარეც თავად იყო. მეცნიერის გარდაცვალების შემდეგ საზოგადოებას მისი სახელი ეწოდა. დიდ მუშაობას ეწეოდა იგი როგორც საკავშირო და რესპუბლიკური მრავალი ჟურნალის სარედაქციო საბჭოს წევრი. დაჯილდოვებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

ჟღენტი — მარგარიტა ნინო ალექსანდრეს ასული. 19. 1. 1921, თბილისი — 13. IV. 1994, თბილისი.

პოეტ რევაზ მარგარიტის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქიმიის ფაკულტეტი. მუშაობდა თბილისის

სამედიცინო ინსტიტუტში ბიოქიმიურ ლაბორატორიაში ბავშვთა სნეულებათა კათედრაზე. სათნოებრთ აღსავსე მანდილოსანი იყო ქართული მწერლობის თაყვანისმცემელი და დიდი მოაზავე.

რადიანი (მეწირული) შალვა დმიტრის ძე. 30. XII. 1904, ქ. ოზურგეთი — 23. III. 1977, თბილისი.

კრიტიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე, პროფესორი. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. ლიტერატურულ-კრიტიკული მოღვაწეობა დაიწყო 1926 წლიდან. აქტიურად მონაწილეობდა საქართველოს მწერალთა კავშირის შექმნასა და საქმიანობაში, მუშაობდა „მნათობის“, „პროლეტარული მწერლობის“, „პიონერის“, „დროშის“, „ჩვენი თაობისა“ და სხვა ჟურნალების რედაქციებში. 1929—1932 წლებში იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის მდივანი, 1937—1942 წლებში — გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქტორი, 1930 წლიდან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში კითხულობდა ახალი და უახლესი ქართული ლიტერატურის ისტორიას, 1942 წლიდან იყო ახალი ქართული ლიტერატურის ისტორიის კათედრის გამგე, 1944 წლიდან რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის განყოფილების ხელმძღვანელი, 1949—1958 წლებში ამავე ინსტიტუტის დირექტორი.

შალვა რადიანი მრავალი ფუძემდებლური ნაშრომის ავტორია. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს: „თანამედროვე ქართული ლიტერატურა“, „ევასილ ბარნოვის ისტორიული რომანები“, „ნიკოლოზ ბარათაშვილი და ქართული რომანტიზმი“, „ახალი ქართული ლიტერატურა“ (წგნ. 1—II., 1949—1950), „ქართული ლიტერატურის ისტორია“ (თანაავტორები ა. ბარამიძე, ბ. ქლენტი. 1958, რუსულ ენაზე), „XX საუკუნის ქართული ლიტერატურა“, „სახეები და შთაბეჭდილებანი“, და სხვ. მისი რედაქციით გამოიცა ი. ქავჭავაძის, რ. ერისთავის, გ. წერეთლის, ი. ევდოშვილის, ე. ნინოშვილის, შ. არაგვისპირელის, ქ. ლომთათიძის, ვ. ბარნოვის, გ. ტაბიძისა და სხვ. თხზულებათა კრებულები ქართულ და რუსულ ენებზე. შ. რადიანი იყო ქართული ლიტერატურის სახელმძღვანელოების ავტორი და თანაავტორი.

მეცნიერი, საუკეთესო ადამიანური თვისებებით დაჯილდოვებული ინტელიგენტი. ცოდნასა და მდიდარ გამოცდილებას გულუხვად ახმარდა ახალგაზრდობას, მათ კეთილდღეობას. 27 წიგნისა და 300-ზე მეტი ლიტერატურულ-კრიტიკული წერილის ავტორი და ჟილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის, „საბატიო ნიშნის“ ორდენებით, დიდი გერმანელი ფილოსოფოსის ჰეგელის და უკრა-

ინელი მწერალი ქალის ლესია უკრაინჯას მედლებით. მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება.

რაზიკაშვილი თედო პავლეს ძე. 13. XI. 1869, სოფელი ჩარგალი — 19. I. 1922, სოფელი ხელთუბანი, დუშეთის რაიონი.

მწერალი, პედაგოგი. ექვსი წლისა შეიყვანეს ჩარგლის დაწყებით სკოლაში, რომლის დასრულების შემდეგ სწავლა განაგრძო გორის საოსტატო სემინარიაში, რომელიც 1889 წელს დაამთავრა. აქვე, ადგილობრივი ხალხობისაგან მიიღო პოლიტიკური წრთობა.

1890 წელს პროგრესული იდეების მატარებელი თედო რაზიკაშვილი „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ“ დანიშნა სოფელ ხელთუბნის დაწყებით სკოლაში ნაწავლებლად. აქ გაატარა მთელი სიცოცხლე. იმავე წელს ქართულ პერიოდიკაში გამოჩნდა თედოს პირველი ლექსები, მოთხრობები პუბლიცისტური წერილები, რითაც მალე მიიქცია ფართო საზოგადოების ყურადღება. მისი ყველა ნაწარმოები დაწერილია ზრწყინვალე ქართულით და გამოირჩევა ნათელი აზრითა და მალაღობით.

განსაკუთრებით პოპულარულია თ. რაზიკაშვილის საბავშვო მოთხრობები, რომლებიც ქართველი ხალხის ეროვნული და სოციალური თავისუფლებისათვის იდეებითაა გამსჭვალული. თავისი უფროსი ძმის ვაჟა-ფშაველას მსგავსად, იგი ხალხური შემოქმედების დიდი ქომაგიც იყო. კარგად იცნობდა ხალხის ყოფას, მის ადათ-წესებს და, ამიტომ, საქმის ცოდნით აგროვებდა ხალხური ზეპირსიტყვიერების მარგალიტებს. მან შეკრიბა და გამოაქვეყნა უამრავი ხალხური ლექსი, ზღაპარი, ანდაზა, გამოცანა, ლეგენდა და ისტორიული თქმულებანი, რითაც დიდი ამაგი დასდო ქართულ ლიტერატურასა და ფოლკლორისტიკას.

რამიშვილი — ჩხეიძე ვასასი ონისიმეს ასული. 3. IX. 1896, სოფელი დიდი ვანი, ჩოხატაურის რაიონი — 31. XII. 1961, თბილისი.

პოეტ გიორგი ქუჩიშვილის მეუღლე. მუშაობდა გამომცემლობა „საბელგაში“, შემდეგ ჟურნალ „მნათობში“ კორექტორად.

როინაშვილი ალექსანდრე სოლომონის ძე. 1846, დუშეთი — 11. V. 1898, თბილისი.

პირველი ქართველი ფოტოგრაფი. დაიბადა ღარიბი გლეხის

ოჯახში. მამა ადრე გარდაეცვალა და უსახსროდ ღარჩენილმა დედამ იგი ვლადიკავკაზში ერთ ლეინით მოვაჭრეს ხელზედ მოსამსახურედ დაუყენა. მალე ჭაბუკი თბილისში მოხვდა და შეგირდად მოეწყო მხატვარ ე. ხლამოვთან, სადაც ეუფლებოდა მხატვრობას და ფოტოგრაფიას. ბეჭითობამ და დაუღალავემა შრომამ შეგირდი ოსტატად აქცია და 1865 წელს თბილისში საკუთარი ფოტოსტუდია „რემბრანტი“ გახსნა. მან შექმნა ქართველ საზოგადო მოღვაწეთა მთელი გალერეა: ილია, აკაკი, ა. ყაზბეგი, რაფ. ერისთავი, ი. გოგებაშვილი და მრავალი სხვა. თანდათანობით ა. როინაშვილმა გაშალა საქმიანობა — მოიპარა საქართველოს სხვადასხვა კუთხე და სამუდამოდ დააფიქსირა ჩვენი ისტორიული ძეგლები, ეკლესიები, ციხე-სიმაგრეები, გლეხთა ცალკეული ტიპები და სხვ. იგი აქტიურად იყო ჩაბმული იმდროინდელ კულტურულ-საგანმანათლებლო და საზოგადოებრივ საქმიანობაში, ხელს უწყობდა ყოველ მამულიშვილურ წამოწყებას, ხშირად ნივთიერადაც. საქართველოში მოგზაურობის პარალელურად აგროვებდა სხვადასხვა სახის ეთნოგრაფიულ მასალას. თანდათანობით გაამდიდრა ეს მეტად საინტერესო ფონდი, დაარსა ქართულ ისტორიულ სიძველეთა მუზეუმი და მოაწყო ექსპოზიცია. ამათაც არ დასჯერდა და ეს გამოჟენა, თავისივე ფოტოგრაფიებით გაამდიდრებული ამოგზაურა კავკასიისა და რუსეთის სხვადასხვა ქალაქებში (ყერძოდ ასტრახანში, მოსკოვსა და პეტერბურგში), რითაც ფართო საზოგადოებას ვააცნო ჩვენი კულტურის საგანძური.

აღსანიშნავია, რომ ა. როინაშვილმა ყველაფერი ეს და მთელი თავისი უპირატესობები შენება სამშობლოს, „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“ უანდერძა. დღეს იგი აკადემიკოს ს. ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუზეუმში ინახება.

მეტად საგულანხმო შეფასება მისცა ალ. როინაშვილის ღვაწლს დიდმა ილიამ: „თვითეული ამისთანა ადამიანი ძალღონე და ციხე-სიმაგრეა ერისა, ქვეყნისა, და მის მიერ განვლილი, ღვაწლით დაქნილი გზა მთელი სკოლაა, და მწვრთნელია ყველასი, ვისაც — კი კაცობრიობისათვის გული ერჩის“.

როსტომაშვილი — ახმეტელი ანასტასია (ტასო) ივანეს ასული. 1897, თელავი — 1 .III. 1984, თბილისი.

ელისაბედ და ივანე როსტომაშვილების ქალიშვილი. დაამთავრა წმინდა ნინოს სასწავლებელი თბილისში და მასწავლებლობა დაიწყო ბოდბეს მონასტერთან არსებულ სკოლაში. ასწავლიდა ქართულ ენასა და ლიტერატურას. თელავში თავის უფროს დასთან ბარბარე როსტომაშვილთან (სტანისლავსკის სტუდიადამთავრებუ-

ლი, მოსკოვის სამხატვრო თეატრის მსახიობი) ერთად დააარსეს სცენის მოყვარულთა წრე. დებმა აქ შეასრულეს აკაკი წერეთლის „პატარა კახში“ — ბარბარემ ლევან ხიმშიაშვილის როლი, ხოლო ტასომ — ტურფა. სპექტაკლის რეჟისორი იყო სანდრო ახმეტელი, რომელიც 1906 წელს ტასოს მეუღლე გახდა.

მოგვიანებით ანასტასია როსტომაშვილი მუშაობდა მიხეილ ზანდუქელის დირექტორობის დროს თბილისის პირველ საშუალო სკოლაში. ტასოს და სანდროს პყავდათ 2 ვაჟიშვილი, შალვა და ჯიმშერი. შალვა იყო გზებისა და ხიდების ინჟინერ-მშენებელი (დაიბადა 1907 წელს; გამოჩენილი კომპოზიტორის გიორგი ჩუბინიშვილის სიძე და ცნობილი მუსიკათმცოდნისა და კრიტიკოსის მანანა ახმეტელის მამა), ჯიმშერი არქიტექტორი და ლინგვისტია (დაიბადა 1917 წელს), ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში. ამჟამად სამშობლოშია.

როსტომაშვილი ივანე პავლეს ძე. 24. XII. 1952, სოფელი კურდღელაური, თელავის რაიონი — 24. VIII. 1924, თბილისი.

პედაგოგი, ჟურნალისტი, მწიგნობარი, ენციკლოპედისტი. პირველდაწყებითი განათლება თელავში მიიღო, შემდეგ დაამთავრა დედოფლისწყაროში არსებული სამხედრო სკოლა. სასწავლებელში გამეფებულმა რეჟიმმა, ქართული ენის აშკარა დევნამ და ყაზარმულმა წესებმა, სამხედრო კარიერის სურვილი დაუკარგა ახალგაზრდა კურსდამთავრებულს და 1870 წელს შევიდა თბილისის საოსტატო სემინარიაში, რომელიც შემდეგ ალექსანდრეს სახელობის სამასწავლებლო ინსტიტუტად გადაკეთდა. სწორედ ეს ინსტიტუტი დაამთავრა 1874 წელს და საინგილოში დაინიშნა მასწავლებლად. აქედან იწყება ი. როსტომაშვილის სიძნელეებით აღსავსე პედაგოგის გზა. სადაც უნდა ყოფილიყო იგი, ყველგან ხალხისათვის სასარგებლო საქმეს აკეთებდა და თავის უანგარო მოღვაწეობით უბრალო ადამიანების სიყვარულს იმსახურებდა. ასე, მაგალითად საინგილოსა და თელავში გახსნა საკვირაო კურსები მოზრდილთათვის, რომელთაც უფასოდ ასწავლიდა წერა-კითხვას; ახალქალაქში, ფოტოაპარატით ხელში აფიქსირებდა გაქრობის პირას მისულ ძეგლებს. ეს მასალა მან გამოსცა ჯერ რუსულად, შემდეგ ქართულად. ამ გამოცემებმა ფართო საზოგადოების და, მათ შორის ექვთიმე თაყაიშვილისა და მოსე ჭანაშვილის მაღალი შეფასება დაიმსახურა. ამასთან არც პედაგოგიური მოღვაწეობა მიუტოვებია. ასწავლიდა ქართულ ენასა და ლიტერატურას წმინდა ნინოს სახელობის სასწავლებელში. მისი მართლაცდა მჩქეფარე ენერგია ყველაფერს წვდებოდა. სად არ იბეჭდებოდა ი. როსტომაშვილის წერილები, ნარკვევე-

ბი, პედაგოგიური თუ შემეცნებითი ხასიათის სტატიები, არქეოლოგიური გამოკვლევები, საბავშვო მოთხრობები, ლექსები, ზღაპრები. მან გამოსცა აგრეთვე „არითმეტიკული ამოცანები სახალხო სკოლებისათვის და მშობელთათვის“, „შინაური საქონელი და მისი გონიერი მოვლა-მოშენება“, „ახალი მიმართულება სამკურნალო მეცნიერებაში“, მშენიერი ალბომი „ქართველთა ტომი“, „ქართული კალენდარი“, „რისგან სნეულდებიან და იხოცებიან ჩვენი ბავშვები“ და სხვ. ტყუილად როდი უწოდა დიდმა ილიამ ივანე როსტომაშვილს „ჩვენი ფუტკარი“. ამ ამაგდარ მამულიშვილს ეკუთვნის ჩვენში ენციკლოპედიის გამოცემის პირველი ცდები. მანვე შეადგინა და გამოსცა ქართული ენციკლოპედიის რამდენიმე ნაკვეთი, თარგმანები და მისივე წინასიტყვაობით გამოჩენილ მეცნიერთა და პედაგოგთა თხზულებანი. ივანე როსტომაშვილს ეკუთვნის ასევე პირველი სახელმძღვანელოები პედაგოგიკასა და ფსიქოლოგიაში, რომლის შესავალი წერილის ავტორია აკადემიკოსი შალვა ნუცუბიძე.

რევოლუციის შემდეგ ახალქალაქელებმა მიიწვიეს და ახლადგახსნილ გიმნაზიაში პირველი დირექტორობა შესთავაზეს. აქ მან სამი წელი დაჰყო. შემდეგ ცოტა ხნით კახეთში იყო და ბოლოს თბილისში, სადაც, ასაკის მიუხედავად, მთლიანად საზოგადოებრივ საქმიანობას მიეცა.

საფლავის ქვა გამოკვეთილია იაკობ ნიკოლაძის მიერ.

რ ც ხ ი ლ ა ძ ე გიორგი (გულო) ვასილის-ძე. 14. IV. 1909, თბილისი, — 1. XI. 1969, თბილისი. სსრ კავშირის სპორტის დამსახურებული ოსტატი, საქართველოს კულტურისა და სპორტის დამსახურებული მოღვაწე. დაიბადა ცნობილი საზოგადო მოღვაწის ვასილ რცხილაძის ოჯახში და პატრიოტული სული მას თავიდანვე დაჰყვა. მუსიკის ნიჭით დაჯილდოვებული ახალგაზრდა ხდება თბილისის კონსერვატორიის სტუდენტი, მაგრამ ჭაბუკი გაიტაცა ტანვარჯიშმა. ამ დროიდან მისი ცხოვრების საქმედ იქცა ტანვარჯიში და სპორტულ-ფიზკულტურული მოძრაობა.

გ. რცხილაძე იყო ჩვენში სპორტული მოძრაობის ცნობილი საზოგადოების „შევარდენის“ ერთ-ერთი მესვეურის, ცნობილი ტანვარჯიშის გიორგი ეგნატაშვილის მოწაფე და მიმდევარი. ამ სკოლიდან გამოსულმა ახალგაზრდებმა გაუთქვეს სახელი 30-იან წლებში ქართულ ტანვარჯიშს, როდესაც 1932 წელს გ. რცხილაძემ და გ. ეგნატაშვილის მეორე მოწაფემ, გიორგი ბაბილოძემ ფურორა მოახდინეს სსრ კავშირის ჩემპიონატზე ლენინგრადში; აბსოლუტურ პირველობაზე პირველი და მეორე ადგილები გაიყვეს. ამის შემდეგ გ. რცხილაძემ კიდევ ზედიზედ სამჯერ მოიპოვა ჩემპიონის

ტიტული და 1936 წელს ერთ-ერთ პირველს ჩვენს ქვეყანაში მიენიჭა სსრ კავშირის სპორტის დამსახურებული ოსტატის წოდება. სულ მალე იგი ასევე წარმატებით გამოვიდა მუშათა ოლიმპიადაზე ანტვერპენსა და პარიზში.

როგორც ნიჭიერმა ორგანიზატორმა, გ. რცხილაძემ განვლო სახელოვანი გზა სკოლის ფიზკულტურის მასწავლებლიდან თბილისის საქალაქო სპორტული ორგანიზაციის ხელმძღვანელამდე. სადაც კი მუშაობდა, იყო ეს თბილისის უნივერსიტეტი, სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი, მოსკოვის ფიზკულტურის ცენტრალური ინსტიტუტი, სპორტსაზოგადოება „დინამოს“ რესპუბლიკური საბჭო — ყველგან გამოიჩინოდა მაღალი, დახვეწილი პროფესიონალიზმითა და თავდადებული მუშაობით.

1972 წელს თბილისის უმაღლესი სპორტული ოსტატობის ტანვარჯიშის სპეციალიზირებულ სკოლას ამ გამოჩენილი სპორტსმენის სახელი მიენიჭა. დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

რცხილაძე გრიგოლ (გიგო) სვიმონის ძე. 1876, სოფელი ფანანი, სიღნაღის რაიონი — 1934, თბილისი.

იურისტი, პუბლიცისტი, კრიტიკოსი. დაამთავრა თბილისის გამზნაზია, შემდეგ სწავლა გააგრძელა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. ადრევე ჩაება საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ საქმიანობაში; მოგვიანებით, როგორც სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის წევრი, დაპატიმრებული იყო მეტეხის ციხეში.

ილია ჭავჭავაძის გარდაცვალების წლისთავეზე, 1908 წლის 3 სექტემბერს გაიმართა მწერალთა საზოგადოების დამფუძნებელი კრება, რომელმაც აირჩია „სიტყვაკაზმული მწერლობის საზოგადოების“ საბჭო შემდეგი შემადგენლობით: გ. რცხილაძე (თავმჯდომარე), ირ. ჭედოშვილი, შ. არაგვისპირელი, კოტე მაყაშვილი, ილია ზურაბაშვილი, საპატიო წევრად აკაკი წერეთელი. საბჭომ გ. რცხილაძეს რედაქტორობით გამოსცა ლიტერატურული კრებული „კრდემლი“, ბესიკის ნაწარმოებები და სხვა მრავალი. 1906—1907 წლებში იგი რედაქტორობდა ეროვნულ-დემოკრატიული მიზნოვანების გაზეთს „მეგობარს“, 1909—1914 წწ. „სახალხო გაზეთის“ თანარედაქტორია. იყო აგრეთვე „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ წევრი, სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის ერთ-ერთი ლიდერი, უნივერსიტეტის დაარსების საზოგადოების გამგეობის წევრი, შემდეგ იურიდიული ფაკულტეტის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. ბოლო წლებში მუშაობდა სხვადასხვა დაწესებულებებში იურისკონსულტად.

გიგო რცხილაძეს ფართო მკითხველი იცნობდა როგორც მხ-
ვილი კალმის კრიტიკოსს. მისი სტატიები იბეჭდებოდა „ზანგის“
ფსევდონიმით. ცნობილი პუბლიცისტისა და დიდად განათლებული
ინტელიგენტის გარშემო იკრიბებოდა ქართველ მწერალთა და სა-
ზოგადო მოღვაწეთა ფართო წრე, რომელთა საუბრებისა და კამა-
თის საგანი ერთთავად მშობლიური ლიტერატურა და სამშობლოს
ბედის იყო. 1923 წლიდან გარდაცვალებამდე თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტში კითხულობდა სამოქალაქო სამართლის კურსს. ამ
დარგში აქვს გამოკვლევები და თეორიული ხასიათის წერილები.

რ ც ხ ი ლ ა ძ ე ვასილ ილიას ძე. 1. VIII. 1860, სოფელი შაში-
ანი, თელავის რაიონი — 17. IV. 1920, თბილისი.

პედაგოგი, მწიგნობარი. დამთავრა თბილისის სამასწავლებლო
ინსტიტუტი და მთლიანად მიეცა პოლიტიკურ მოღვაწეობას. ეს არც
მეფის ხელისუფალთ გამოპარვია. იგი იძულებული შეიქმნა შვეი-
ცარიას წასულიყო, სადაც დაუახლოვდა ცნობილ რევოლუციონე-
რებს მათ შორის ელიზე რეკლიუსს, პეტრე კროპოტკინს და სხვებს.
აქ ვ. რცხილაძემ სწავლა ენევის უნივერსიტეტში გააგრძელა, სა-
დაც 2 წელი დაჰყო. მთავრობის უნდობლობის მიუხედავად დაბრუნ-
და სამშობლოში და მუშაობა დაიწყო ფიზიკისა და მათემატიკის
მასწავლებლად თბილისის სახელოსნო სკოლაში. მოგვიანებით გახ-
და სასკოლო ინსპექტორი. საბოლოოდ მან თავი გაანება პედაგოგო-
ბას და მთლიანად საზოგადოებრივ საქმიანობას მიჰყო ხელი. იყო
დრამატული საზოგადოების წევრი, ეწეოდა პუბლიცისტურ მოღ-
ვაწეობას. 1905 წელს მისი ხელმძღვანელობით დაარსდა სახალხო
უნივერსიტეტი მუშებისათვის, სადაც 1917 წლამდე მასწავლებლობ-
და კიდევ. იმავე ხანებში შეადგინა მოხსენება საქართველოს ავტო-
ნომიის შესახებ.

ვასილ რცხილაძემ დიდი ამაგი დასდო ქართული სამეურნეო
საზოგადოების შექმნას, მონაწილეობდა სხვადასხვა სამეურნეო და
საქველმოქმედო საზოგადოებებში და წამოწყებებში. 1911 წელს
აირჩიეს კავკასიის სასოფლო სამეურნეო საზოგადოების წევრ-მდიუ-
ნად. დააარსა და თავისი ხარჯით სცემდა ჟურნალ „მეურნეს“. ამ
დაუღალავი მოღვაწის კალამს ეკუთვნის მრავალი სტატია და წერი-
ლი, აგრეთვე ცალკეული წიგნები: „მცენარენი და ცხოველნი“,
„არითმეტიკული ამოცანების კრებული“, თარგმნა და გამოსცა როს-
კოს ქიმიის სახელმძღვანელო.

1914 წლიდან ვ. რცხილაძე მელვინეთა კომიტეტის წევრია, ხო-
ლო 1918 წელს აირჩიეს ადგილობრივი მრეწველობის კომიტეტის
თავმჯდომარედ. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ის დიდი როლი,

რომელიც შეასრულა გარე კახეთის ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეში. ამ დაუღალავე მოღვაწის თათნობით დაარსებულმა საგარეჯოს ავტონომიულმა სკოლამ.

ს ა ე ვ ა¹ ტასია ალექსანდრეს ასული. 8. V. 1907, პეტერბურგი — 29. XI. 1972, მოსკოვი.

რსფსრ დამსახურებული არტისტი, დრამატურგ გიორგი მდიენის მეუღლე. დაამთავრა მოსკოვის ა. ლუნაჩარსკის სახელობის თეატრალური ხელოვნების ინსტიტუტი. იყო ესტრადის მსახიობი, წარმოადგენდა საესტრადო ხელოვნების იშვიათ ქანრს — მხატვრულ სტვენას. მას პროგრამაში ჰქონდა ისეთი დიდი კომპოზიტორების ნაწარმოებები, როგორებიცაა ბახი, შუმანი, შუბერტი. მსახიობის საესტრადო პროგრამა დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. 30-ან წლებში ლეო ესაკიას ქართულ მხატვრულ ფილმში „მფრინავი მღე-ბავი“ შექმნა საინტერესო, შთამბეჭდავი სახე.

1936 წელს დაქორწინდა გიორგი მდიენზე. მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ მისი ფერფლი გადმოასვენეს თბილისში და ერთად დაკრძალეს.

ს ა ზ ო ნ ო ვ ა — მ ე ღ ვ ი ნ ე თ უ ხ უ ც ე ს ი ლიდა ივანეს ასული. 5. IV. 1911, სარატოვი — 10. V. 1983, თბილისი.

კომპოზიტორ კონსტანტინე მელენიეთუხუცესის მეუღლე. იაროსლავლში დაამთავრა ვეტერინარული ინსტიტუტი. აქვე გაიცნო თავისი მომავალი მეუღლე, რომელიც ამ დროს იქ მუშაობდა. მთელი შემდგომი ცხოვრება გაატარა თბილისში, იყო დიასახლისი.

ს ა ლ ი ა კალისტრატე (კალე) ზოსიმეს ძე. 26. VIII. 1900, სოფელი ჯგალი, წალენჯიხის რაიონი — 25. VII. 1986, პარიზი.¹

მეცნიერი, ქართველოლოგი, ისტორიკოსი. პირველდაწყებითი განათლება მშობლიურ სოფელსა და ზუგდიდში მიიღო, ხოლო 1919 წელს დაამთავრა ხაშურის გიმნაზია და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტი გახდა. მუყაითი ახალგაზრდა ბეჭითად შეუდგა სწავლას, მაგრამ ბედუქულობათობამ იგი სამშობლოდან გახიზნა. 1922 წლიდან ჯერ ბერლინსა და პალეში სწავლობს, ხოლო 1927 წელს პარიზში დაამთავრა სორბონის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტი ბაკალავრის დიპლომით. აქვე, პა-

¹ საფლავის ქვაზე აწერია საფა, რაც არაა სწორი.

¹ ჩვენ ვეჭვდნობით პარიზში, საბჭოთა საელჩოს მიერ გაცემულ დოკუმენტებს. სხვა ცნობებით იგი დაბადებულია 1901 წლის 28 აგვისტოს და გარდაცვლილა 1986 წლის 27 იულისს.

რიზში იგი დაქორწინდა ნინო ქურციკაშვილზე. ცოლ-ქმარმა დიდად განსაზღვრა მომავალში ქართველოლოგიის მდგომარეობა საფრანგეთში და საერთოდ დასავლეთ ევროპაში. ნინო სალიას თაოსნობითა და სახსრებით 1948 წელს დაარსდა ჟურნალი „ბედი ქართლისა“, რომლის სამეცნიერო რედაქტორი იყო მისი მეუღლე. 1957 წელს ახალი ფურცელი გადაიშალა ჟურნალის ისტორიაში, იგი გადაარღვისდა, გაფართოვდა და იქცა სოლიდურ სამეცნიერო ორგანოდ. მიიზიდა მთელი მსოფლიოს ქართველოლოგები. ჟურნალის ავტორიტეტზე ისიც მეტყველებს, რომ მას დიდ მორალურსა და მკაცრიად დანაშაულებას უწევდა საფრანგეთის ეროვნული სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი. კ. სალიამ კონტაქტი დაამყარა ქართველ საბჭოთა მეცნიერებთან და რეგულარულად ბეჭდავდა მათს ნაშრომებს.

სხვა ცნობილ ქართველოლოგებთან ერთად ჟურნალ „ბედი ქართლისაში“ ნინო და კალისტრატე სალიები აქვეყნებდნენ საკუთარ ნაშრომებსაც საქართველოს ისტორიისა და კულტურის საკითხებზე. კ. სალიას ხანგრძლივი მეცნიერული მუშაობის შედეგები შექამებულია მის მონუმენტურ მონოგრაფიაში „ქართველი ერის ისტორიას“, რომელიც 1980 — 1983 წლებში ფრანგულად ორჯერ გამოიცა. მოგვიანებით ცნობილმა ინგლისელმა ქართველოლოგმა ქეთრინ ვიეიენმა იგი ინგლისურად თარგმნა. გამოჩენილმა არმენოლოგმა პროფესორმა ჟან-პიერ მაემ ამ ნაშრომს „ქართველი ერის ზნეობრივი პორტრეტი“ უწოდა. კ. სალიას „ქართველი ერის ისტორიას“ საფრანგეთის აკადემიამ პრემია მიანიჭა.

აკადემიკოს ა. ბარამიძისადმი გამოგზავნილ ერთ-ერთ წერილში კ. სალია წერდა: „რაც დრო გადის, მუშაობა უფრო მძიმე ხდება... დამხმარე აქ არავინაა, ნინოს გარდა“, ხელისშემშლელი კი ბევრიო“. „წალიან არასასიამოვნო და იძულებითი ბრძოლა გვიხდება ჩვენი კულტურის გამყალბებლებთან. გვარგადაკეთებული ე. წ. მეცნიერები გვებრძვიან, მაგრამ ჩვენც ვალში არ ვრჩებით“. ღვაწლმოსილი მეცნიერი ხმალამოღებული ებრძოდა ყველა უმნიშვნელო ცნობასაც კი, რომელიც ამრუდებდა ქართულ კულტურას და აქტიურად აბამდა ამ საქმეში ქართველ საბჭოთა სწავლულებს. მისი მაღალი მეცნიერული ავტორიტეტის დადასტურებაა, რომ იგი აირჩიეს ოსლოს უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორად, ხმელთაშუა ზღვის აკადემიის წევრად, სხვადასხვა საერთაშორისო სამეცნიერო საზოგადოების წევრად, საქართველოს საისტორიო საზოგადოების საპატიო წევრად. მაგრამ ერის სამსახურში დამაშვრალი მოღვაწისათვის ყველაზე ძვირფასი იყო 1983 წლის 13 ოქტომბერს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის საპატიო წევრად ერთხმად მისი

არჩევა. გამოჩენილმა მეცნიერმა უდიდესი მადლიერებით მიიღო სამშობლოს მიერ ეს აღიარება.

...1988 წლის 27 თებერვალს აღსრულდა დიდი მამულიშვილის ანდერძი: მან საუკუნო განსასვენებელი. ჰპოვა თავის სამშობლოში. იგი მიიბარა დიდუბის მშობლიურმა მიწამ.

ს ა მ უ კ ა შ ვ ი ლ ი — ჩ ი ქ ო ვ ა ნ ი ნინო სიმონის ასული. 1914. თელავი — 13. IX. 1988, თბილისი.

მთარგმნელი, მწერალ. გრიგოლ ჩიქოვანის მეუღლე. იქორწინეს 1932 წელს. 1931 წელს დაამთავრა კინოსტუდიის სამსახიობო ფაკულტეტი და მთავარი როლი შეასრულა რეჟისორ კ. მიქაბერიძის ფილმში „ჰასანი“. მავრამ მალე ლიტერატურის მსახური გახდა, ერთ ხანს მუშაობდა ჟურნალ „ხელოვნებაში“, ამავე დროს ეწეოდა ინტენსიურ მთარგმნელობით მოღვაწეობას. ქართველ საზოგადოებას გააცნო კუპრინის, სერვანტესის, მორავიას, იტალო კალვინის და სხვათა ნაწარმოებები.

ს ა ნ ა ძ ე კორნელი ბარნაბის ძე. 2. X. 1907, დაბა ხონი — 27. II. 1985, თბილისი.

მხატვარი, ფერმწერი. 1929 წელს დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემიის ფერწერის ფაკულტეტი და მუშაობა დაიწყო ხატვის მასწავლებლად ჯერ სკოლაში, ხოლო 1932 წლიდან სამხატვრო აკადემიაში. ამავე დროს მხატვრულად აფორმებდა სპექტაკლებს თბილისის სხვადასხვა თეატრში. გაფორმებული აქვს 50-ზე მეტი სპექტაკლი რუსთაველის, მარჯანიშვილის, სატირის, ქუთაისის, ბათუმის, ფოთის თეატრებში, აგრეთვე კინოფილმები „დარიკო“ და „ქალი მწვანეში“. მისი თეატრალური სცენოგრაფიიდან აღსანიშნავია პ. კაკაბაძის „კოლმეურნის ქორწინება“, ი. ვაკელის „შამილი“ შექსპირის „ოტელო“ (ქუთაისის თეატრში), შ. დადიანის „გუშინდელნი“, ვ. დარასელის „კიკვიძე“ და მრავალი სხვა.

შესანიშნავი მხატვრისა და დიდებული მოქალაქის შემოქმედებისათვის ნიშანდობლივია სათუთი განცდებით, სიხარულით და სევდით დანახული პოეტური სამყარო, რაც აისახა მის შესანიშნავ ქმნილებებში. ფერმწერის პოეტურ ხილვებში მიმზიდველადაა წარმოჩენილი მთელი საქართველო, მისი მთა-ველი და ადამიანები: „რკონი“ და „ატენი“, „შატილი“ და „ანანური“, „სვანეთი“ და „უფლისციხე“, „გალაკტიონ ტაბიძე“, „ტერენტი გრანელის სიკვდილი“ და სხვ.

ნიჰიერი, მრავალმხრივი შემოქმედი მარტო ხატვას არ სჯერდებოდა. საზოგადოება კარგად იცნობს კორნელი სანაძის პოპულა-

რულ ლექსებს, იგი რამოდენიმე პოეტური კრებულის ავტორია. ღვაწლმოსილ შემოქმედს 1964 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო მხატვრის წოდება, 1977 წელს რუსთაველის პრემია, დაჯილდოებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

ს ა ლ ა რ ა ძ ე გიორგი ილარიონის-ძე. 25. X. 1906, ქუთაისი — 12. IV. 1980, თბილისი.

თეატრის მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი. სასცენო ხელოვნებას ჯერ კიდევ ქუთაისში ეზიარა, როდესაც სკოლის მოსწავლემ პირველი ნაბიჯები გადადგა პროფესიული თეატრის სცენაზე. 1925 წელს იგი უკვე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტია და პარალელურად აკაკი ფალავას ხელმძღვანელობით რუსთაველის თეატრთან არსებულ სტუდიაში მეცადინეობს. იმავე წანებში ჩაირიცხა შ. რუსთაველის თეატრის დასში და მის სცენაზე გაიარა თავისი შემოქმედებითი ცხოვრების ნახევარ საუკუნეზე მეტი.

გ. სალარაძის მოღვაწეობის პირველი ათი წელი დაკავშირებულია ა. ახმეტელის სახელთან. მსახიობმა ამ დიდი რეჟისორის პეროიკულ-რომანტიკულ სპექტაკლებში („ანზორი“, „ლამარა“, „ყაჩაღები“) დასამახსოვრებელი სახეები შექმნა. შემდგომ ხელოვანმა შემოქმედებითი ბიოგრაფია გაიმდიდრა შესანიშნავად შესრულებული როლებით: ფარსადანი („არსენა“), ლუაქსაბი („გოტე სეკაძე“), ლევან ხიმშიაშვილი („სანშობლო“). დათო („ღალატი“), მუროვი („უდანაშაულო დამნაშავენი“), ხოვიჩი („ოლეკო დუნდიჩი“), კუზმიჩი („სადგურის უფროსი“), პოლკოვნიკი ლებოვი („პირველი ნაბიჯი“), ალექსანდრე ჭავჭავაძე („ნიკოლოზ ბარათაშვილი“), არჩილი („ოთარაანთ ქერივი“), შუქრი („ჩაძირული ქვები“); ამ როლისათვის მას სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია მიენიჭა; გიორგი თუხარელი („ადამიანი იბადება ეჭოხელ“) და სხვ.

თვალსაჩინო წვლილი შეიტანა გ. სალარაძემ ქართულ საესტრადო ხელოვნებაშიც. თავის პარტნიორთან, მსახიობ სტეფანე ჯაფარიძესთან ერთად იგი იყო ქართული ესტრადის მშვენიება. ამ შესანიშნავი დუეტის მახვილი სატირა ამხილებდა ცხოვრებისეულ მანკიერებებს, ხოლო ომის პერიოდში განსაკუთრებული ძალით გაისმოდა მათი სიტყვა როგორც ლახვარი, მიმართული მტრების წინააღმდეგ. გ. სალარაძემ კვალი დატოვა ქართულ კინემატოგრაფიაშიც, მონაწილეობდა სატელევიზიო დადგმებში. მისი შემოქმედება გამოირჩეოდა არტისტული მომხიბვლელობით, დახვეწილი მხატვრული ტაქტით და მაღალი გემოვნებით. პოპულარული ხელოვანის უანგრო სამსახური ქართული თეატრისადმი აღინიშნა შრომის წი-

თელი ღროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით, აგრეთვე მედლებით.

სახოკია თედო ტიმოთეს ძე. 14. III. 1868, სოფელი ხეთა, ზუგდიდის რაიონი — 17. II. 1956, თბილისი.

მთარგმნელი, ჟურნალისტი, ეთნოგრაფი, ლექსიკოგრაფი. 1877 წელს მიაბარეს მარტვილის სასულიერო სასწავლებელში, ხოლო 1883 წელს განაგრძო სწავლა თბილისის სასულიერო სემინარიაში. სწორედ აქ ჩაეყარა საფუძველი იმ დიდ საქმეს, რომელსაც დაუღალავმა მამულიშვილმა თავისი ხანგრძლივი და ლამაზი ცხოვრება შეაღია. 1886 წლიდან სწავლობდა ჯერ ენევეის უნივერსიტეტში, შემდეგ პარიზის სორბონის უნივერსიტეტში. ლიტერატურული მოღვაწეობა დაიწყო 1888 წელს ილია ჭავჭავაძის „ივერიაში“. იტალიაში ყოფნისას თანამშრომლობდა მიხეილ თაძარაშვილთან.

1889 წლიდან თ. სახოკია შიდა ქართლის სოფელ ტირძნისში მასწავლებლობს და ნიკო ლომოურის თხოვნით იწყებს მასალების შეკრებას ქართული ხატოვანი სიტყვა-თქმანის ლექსიკონისათვის. ამ საქმეს მან ხუთ ათწლეულზე მეტი შესწირა და მადლიერმა ერმა მიიღო ფასდაუდებელი ნაშრომი „ქართული ხატოვანი სიტყვა-თქმანა“. ასევე ფასდაუდებელია მის მიერ შეკრებილი ქართული ანდაზები.

ძვირფასი სამსახური გაუწია მშობლიურ ენას, და არა მარტო ენას თედო სახოკიას მთარგმნელობითმა საქმიანობამ. მის მიერ ბოკაჩიოს, მოპასანის, ჰიუგოს, ბარბიუსის, ვოლტერის, დოდეს, ზოლას, ანდერსენის, ვაზოვისა და სხვათა და სხვათა ნათარგმნი ნაწარმოებები, დღესაც ძვირფასია ქართველი მკითხველისათვის. თედო სახოკიას დიდი წვლილი მიუძღვის ქართული ეთნოგრაფიის წინაშეც. იგი იყო ერთ-ერთი პირველი ქართველი ეთნოგრაფი და ანთროპოლოგი. ამ მეცნიერებათა პირველი გაკვეთილები მან პარიზში მიიღო და მათ შესწავლას მთელი 4 წელი მოანდომა. ანთროპოლოგიურ საზოგადოებაში წაიკითხა რამდენიმე მოხსენება ქართულ ეთნოგრაფიულ ყოფაზე. ამ მოხსენებებმა მას არგუნა პატივი გამხდარიყო საფრანგეთის ანთროპოლოგიური საზოგადოების წევრობისპოვნად. ეთნოგრაფიულ მასალებს აქვეყნებდა, როგორც ქართულ, ისე უცხოურ ჟურნალ-გაზეთებში. სახელოვანი მოღვაწის ნარკვევებს გურიაში, აჭარაში, სამურზაყანოსა და აფხაზეთში მოგზაურობის შესახებ, დღესაც არ დაუქარგავს მეცნიერული ღირებულება.

სიხარულიძე ილია ლუკას-ძე. 28. VII. 1889, სოფელი ბუ-
კისციხე, ჩოხატაურის რაიონი — 7. 1. 1963, თბილისი.

პოეტი, პედაგოგი, ბავშვობა და ყრმობა სოფლად გაატარა. აქვე
მიიღო პირველდაწყებითი განათლება. 1902 წელს დაამთავრა სო-
ფელ დიდუანის ორკლასიანი სასწავლებელი. 15 წლის ყმაწვილზე
წარუშლელი კვალი დატოვა 1905 წლის რევოლუციამ, რაც აისახა
კიდევ მის პირველ ლექსებში.

1907 წელს ჩაირიცხა ხონის ეგრეთწოდებულ „ქუთაისის საოს-
ტატო სემინარიაში“. ყმაწვილის პირველი ლექსი „სიმინდის
ყანა“ 1912 წელს დაიბეჭდა ჟურნალ „ნაკადულში“. აქედან მოყო-
ლებული, პოეტი მთელი სიცოცხლის მანძილზე ემსახურებოდა სა-
ბავშვო ლიტერატურას და არაერთი შესანიშნავი ქმნილებით გაამ-
დიდრა იგი. 1913 წელს დაასრულა საოსტატო სემინარია და მას-
წავლებლად დაინიშნა აბაშის რაიონის დაბა სუჯუნის ორკლასიან
სასწავლებელში, 1916 წლიდან კი ბათუმის ქართული სკოლის პე-
დაგოგია თურქების მიერ ქალაქის აღებამდე. 1918 წელს დიდი გა-
ჭირვებით დააღწია თავი თურქების ტყვეობას, თბილისში გადმოვი-
და და მასწავლებლობა დაიწყო. 1919 წელს შევიდა, ხოლო 1925
წელს დაასრულა მშობლიური უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყვე-
ლების ფაკულტეტის სიტყვიერების განყოფილება. პარალელურად
მასწავლებლობდა დედაქალაქის სხვადასხვა სკოლაში. განსაკუთრე-
ბით აღსანიშნავია მისი დიდი ამაგი, თბილისის პირველ საშუალო
სკოლაზე. სადაც იგი თითქმის თხუთმეტი წელი იყო ქართული ენა-
სა და ლიტერატურის მასწავლებელი. ამავე დროს ნაყოფიერად იღე-
წოდა საბავშვო მწერლობაში.

1915 წელს დაიბეჭდა პოეტის ლექსების პირველი კრებული,
რომელსაც ნორჩი მკითხველი დიდი სიხარულით შეხვდა. აქ უკვე
ჩანდა, რომ ლიტერატურულ ასპარეზზე გამოვიდა შესანიშნავი ნი-
ჭის, ფართო ერუდიციის მქონე შემოქმედელი. მის ლექსებში გაცხა-
დებულია ქართული პედაგოგიური აზროვნებისათვის დამახასიათე-
ბელი ძირითადი მომენტები, როგორიცაა ეროვნულობა, სიმარტი-
ვე, ენობრივად დახვეწილი და მხატვრულად გამართული ღრმა ში-
ნაარსი. მისი ლექსები სისტემატურად იბეჭდებოდა, აგრეთვე რუ-
სულ, უკრაინულ, ბელორუსულ, სომხურ და აზერბაიჯანულ საბავშ-
ვო ჟურნალებში და ცალკე წიგნებადაც გამოდიოდა. მარტო ქარ-
თულ ენაზე გამოცემულია პოეტის 20-მდე კრებული. მისი ლექსები
სიმღერებად აქციეს ჩვენმა კომპოზიტორებმა რ. ლალიძემ და ნ. ექ-
სანიშვილმა.

ილია სიხარულიძე პედაგოგიურ მოღვაწეობასთან ერთად ეწე-

ოდა თეორიულ მუშაობასაც. 1932 წლიდან 1939 წლამდე ქართული ენის გრამატიკა ჩვენს სკოლებში მისი სახელმძღვანელოებით ისწავლებოდა. იგი წლების მანძილზე უძღვებოდა საქართველოს მწერალთა კავშირის საბავშვო მწერლობის სექციას. პედაგოგიურ ასპარეზზე ნაყოფიერი მოღვაწეობისათვის 1939 წელს ერთ-ერთს პირველს მიენიჭა რესპუბლიკის დამსახურებული მასწავლებლის საპატიო წოდება. უმწიკვლო და დაუცხრომელი პედაგოგიური და საზოგადოებრივი მოღვაწეობისათვის ბავშვების საყვარელი პოეტის, სახელოვანი მასწავლებლისა და საზოგადო მოღვაწის ამაგი დაფასდა მთავრობის ჯილდოებით და ქართველი ხალხის დიდი სიყვარულით.

ს ი ხ ა რ უ ლ ი ძ ე რევაზ ილიას-ძე. 1. V. 1921, თბილისი — 17. XI. 1973, თბილისი.

მხატვარი. 1939 წელს თბილისის პირველი საცდელ-საჩვენებელი სკოლის დამთავრების შემდეგ, სწავლა განაგრძო სამხატვრო აკადემიაში ქანდაკების ფაკულტეტზე. აქ მისი მასწავლებლები იყვნენ იაკობ ნიკოლაძე და ნიკოლოზ კანდელაკი. 1945 წელს წარჩინებით დაამთავრა აკადემია. 1946—1959 წ.წ. პერიოდულად მონაწილეობდა ახალგაზრდა მხატვართა ნამუშევრების გამოფენებში. რესპუბლიკის ეურნალ-გაზეთები დადებითად აფასებდა ახალგაზრდა ხელოვანის შემოქმედებას, მის მიერ მაღალი გემოვნებით ხეზე შესრულებულ მინიატურულ კომპოზიციას, ქვის დამუშავების თავისებურ მანერასა და ტექნიკას. სამუშაოთ, ნიჭიერი მოქანდაკე ავადმყოფობის გამო ადრევე ჩამოსცილდა თავის საყვარელ სპეციალობას და ხელი მიჰყო მთარგმნელობით საქმიანობას. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მის მიერ დიდი გემოვნებით ნათარგმნი ა. კუპრინის მოთხრობები.

ს ტ უ რ უ ა რობერტ ივანეს-ძე. 4. V. 1916 წ. სოფელი კულაში, სამტრედიის რაიონი — 21. I. 1982, თბილისი.

ფერმწერი-მონუმენტალისტი, სსრ კვშირის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი. 1933 წელს შევიდა თბილისის სამხატვრო აკადემიაში. 1939 წელს სწავლა განაგრძო მოსკოვის სურიკოვის სახელობის სამხატვრო ინსტიტუტში მონუმენტური ფერწერის ფაკულტეტზე.

შემთხვევითი როდი იყო რ. სტურუას მიდრეკილება მონუმენტური მხატვრობისადმი. მისი მდიდარი და დახვეწილი მხატვრული გემოვნება მოითხოვდა დიდ სივრცეებს და მანაც შემოქმედებითად განავრცო იგი ისეთ ნამუშევრებში, როგორიცაა კიათურის ა. წე-

რეთლის სახელობის თეატრის პლაფონის მოხატულობა „გამარჯე-
ბის ზეიმი“, სოფ. შრომის კულტურის სახლის ფრესკა „ხალხთა მე-
გობრობა“, ტყიბულის კულტურის სახლში ქართული ხალხური
ზღაპრების თემებზე შესრულებული ნაწარმოები „ბოროტსა სძლია
კეთილმან“, ასევე ჭიათურაში, მეტალურგთა კულტურის სახლის
პლაფონი, ფერწერული ფრიზი ვ. ი. ლენინის ცენტრალური მუზე-
უმის თბილისის ფილიალისათვის და მრავალი სხვ.

საყურადღებო ნამუშევრები დაგვიტოვა ხელოვანმა დაზგურ
ფერწერაშიაც. იგი ასევე ბევრს მუშაობდა პორტრეტის ჟანრში. სა-
განგებოდ აღსანიშნავია მის მიერ შესრულებული საქართველოს
სხვადასხვა კუთხის პეიზაჟები. საგულისხმოა რ. სტურუას ნამუშევ-
რებიც წიგნის გრაფიკაში. კერძოდ მაღალ პროფესიულ დონეზე
შესრულებული ილია ჭავჭავაძის, ვაჟა-ფშაველას ქმნილებათა ილუს-
ტრაციები.

სახელოვანი მამულიშვილის, უმწიკვლო მოქალაქისა და პიროვ-
ნების, სიკეთით საესე ადამიანის, დახვეწილი სულის შემოქმედის
ჟანრული მრავალფეროვნება ეხამებოდა მის ოპტიმისტურ, ხალას
ბუნებას, დიდ პოეტურ სამყაროს, რაც მკვეთრად გამოარჩევს ხე-
ლოვანის შემოქმედებით ხელწერას. 1965 წელს რობერტ სტურუას
მიენიჭა საქართველოს სახალხო მხატვრის საპატიო წოდება.

ს უ ლ ა ვ ა — ქ ა შ ა კ ა შ ვ ი ლ ი ბარბარე გრიგოლის ასული.
17. XII. 1903, მარტვილი — 26. VII. 1974, თბილისი.

მომღერალ ვალერიან ქაშაკაშვილის მეუღლე. დაამთავრა ქუ-
თაისის წმინდა ნინოს სასწავლებელი. ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვა-
წეობას ჯერ მარტვილში, შემდეგ თბილისში. ახლო ურთიერთობა
პქონდა „ცისფერყანწლებთან“. აღსანიშნავია, რომ მან პოეტ ვა-
ლერიან გაფრინდაშვილთან ერთად გადაარჩინა წითელი არმიისაგან
განადგურებას მარტვილის საარქივო საცავი 1921 წლის მარტში.

ს უ ლ ი ა შ ვ ი ლ ი დაგით სოკრატეს ძე. 10. VI. 1884, დაბა სუ-
რამი — 6. XI. 1964, თბილისი.

მწერალი, პროფესიონალი რევოლუციონერი. მამამ სოფლის
ხელმოკლე დიაკანმა გორში ჩამოიყვანა და მიაბარა სასულიერო
სასწავლებელში. აქ არსებულმა ხალხოსნურმა რევოლუციურმა ჟან-
წყობამ სამუდამოდ განსაზღვრა ყმაწვილის სამომავლო გზა, რომელ-
მაც იგი პროფესიონალ-რევოლუციონერობამდე მიიყვანა. მონა-
წილეობდა მუშათა გაფიცვებში და მოძრაობებში, დაინტერესდა
მარქსიზმით. 1903 წელს ლაიფციგში გაემგზავრა, აქ იგი დაუკავშირ-
და ვ. ი. ლენინის მიმდევარ ემიგრანტთა ჯგუფებს. რეაქციის პერი-

ოღში დ. სულიაშვილი დააპატიმრეს და ქუთაისის ციხეში ჩასვეს, მაგრამ სხვებთან ერთად გაიქცა და მალე ემიგრაციაში წავიდა — ჯერ ლაიფციგში, შემდეგ ციურიხში ცხოვრობდა, სადაც პირადად გაიცნო ლენინი და ახლო ურთიერთობა დაამყარა მასთან. პატიმრობის დროს ლეო ქიაჩელს შეხვდა და მას შემდეგ განუყრელ მეგობრებად დარჩნენ. ლ. ქიაჩელის რჩევით დავით სულიაშვილმა პირველი მოთხრობა გამოუგზავნა უცხოეთიდან „სახალხო ფურცლის“ რედაქციას. მას შემდეგ მას კალამი ხელიდან არ გაუგდია.

საქართველოში ჩამოსვლის შემდეგ განაგრძო ლიტერატურული მოღვაწეობა. დ. სულიაშვილი ბუნებით დინჯი, წინდახედული, აუჩქარებელი ინტელიგენტი იყო. სწორედ ამით უნდა აიხსნას ის გარემოება, რომ იგი რუსეთის სამი რევოლუციის მომსწრე და მონაწილე, ლენინის მეგობარი, პარტიის რიგებში მხოლოდ 1949 წელს შევიდა.

უპრეტენზიო შემოქმედმა, XX საუკუნის დაზღვევის მღელვარე დღეების ამსახველი თავისი ქმნილებებით საკუთარი ადგილი დაიმკვიდრა ქართულ ლიტერატურაში. მწერლის კალამს ეკუთვნის მოთხრობები: „ნალევრდალი“, „მეორე დღე“, „კლდე“, „ჩიკორი“ და სხვ. ამაგდარი მოღვაწე და უმწიკვლო პიროვნება დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

სულხანიშვილი ნიკო პაატას ძე. 1871, სოფელი აწყური, ახმეტის რაიონი — 3. XII. 1919, თბილისი.

კომპოზიტორი, ლოტბარი და მომღერალი. თელავის სასულიერო სასწავლებელი 1884 წელს დაამთავრა და მეცადინეობა განაგრძო თბილისის სასულიერო სემინარიაში.

ტრადიციულად სულხანიშვილების ოჯახში ქართული ხალხური სიმღერა დიდ პატივში იყო — მღეროდნენ მშობლები, ბავშვები, თავად ნიკოც. სწორედ ამით მიიქცია ჯერ კიდევ გალობის მასწავლებლის ზ. ჩხიკვაძის ყურადღება. სწორედ ამავე ხანებში შექმნა მომღერალთა გუნდი ცნობილმა ლოტბარმა ლადო აღნიაშვილმა. სიმღერით გატაცებულმა ყმაწვილმა გული აიცრუა სწავლაზე და გუნდში ჩაირიცხა, ამასთანავე ნიკომ გადაწყვიტა საფუძვლიანი მუსიკალური განათლება მიეღო. მას ერთხანს ამეცადინებდა თბილისში მცხოვრები მოსკოვის დიდი თეატრის მომღერალი დ. უსატოვი, მაგრამ სწავლას მოწყურებული ახალგაზრდა იძულებული შეიქმნა თელავში დაბრუნებულიყო. აქ იგი გალობას ასწავლიდა სასულიერო სემინარიაში.

ათი წლის შემდეგ ნ. სულხანიშვილი კვლავ თბილისშია, ამჟე-

რად თეორიულ დისციპლინებს ეუფლება ადგილობრივ სამუსიკო სასწავლებელში და კერძო გაკვეთილებს იღებს კომპოზიციაში. ნიკიერი მუსიკოსის შემოქმედებითი ცდები დაიწყო 80-ან წლებში. მისი საგუნდო ნაწარმოებები ერთ-ერთი პირველი კლასიკური ნიმუშებია ქართული მუსიკის ამ ჟანრში. ამას ისიც ადასტურებს, რომ დღესაც პოპულარობით და სიყვარულით სარგებლობს კომპოზიტორის მთელი რიგი ნაწარმოებები: „ტურფავ, მოდი ნუ ხარ მტრულად“, „გუთნური“, „სამშობლო ხევსურისა“, „მესტეირული“, „ჩონგურს სიმები გაუზი“, „ღმერთო, ღმერთო“ და სხვ. ნ. სულხანიშვილი აავტორია აგრეთვე შესანიშნავი არიებისა „დაიგვიანეს“ და „ძლივს მარტო დაერჩი“ დაუმთავრებელი ოპერიდან „პატარა კახი“. მასვე ეკუთვნის რომანსი „მო, ზუალო“.

სულხანიშვილი — პატარაია ქეთევან გაბრიელის — ასული. 8. III. 1905, თბილისი — 28. X. 1973, თბილისი.

ზწერალ ვასო პატარაიას მეუღლე, რეჟისორ გურამ პატარაიას დედა, ცნობილი ქართველი მოღვაწის დიმიტრი ყიფიანის უფროსი ვაჟიშვილის ნიკოს შვილიშვილი. დაამთავრა თბილისის წმინდა ნინოს სასწავლებელი, შემდეგ სწავლობდა აკაკი ფაღავას სტუდიანო, მაგრამ არ დაუმთავრებია. 1925 წელს სასწავლებელში სწავლისას გაიცნო და თავისი ბედი დაუკავშირა შემდეგში ცნობილ მწერალსა და დრამატურგს ვასო პატარაიას.

სურგულაძე — ზამბახიძე ელენე პარმენის ასული. 17. XII. 1915, სოფელი ნიგოთი, ლანჩხუთის რაიონი — 12. XII. 1976, თბილისი.

პროფესორ ვლადიმერ ზამბახიძის მეუღლე.

სურგულაძე — სიხარულიძე მარიამ მიხეილის ასული. 23. IV. 1886, ოზურგეთი — 17. XI. 1971, თბილისი.

მწერალ ილია სიხარულიძის მეუღლე. პედაგოგი, წლების მანძილზე მასწავლებლობდა ბათუმში.

სუხიშვილი ილია ილიას-ძე. 4. IV. 1907, თბილისი — 24. III. 1985, თბილისი.

მოცეკვავე და ქორეოგრაფი, საქართველოს ხალხური ცეკვის სახელმწიფო აკადემიური დამსახურებული ანსამბლის ერთ-ერთი დამაარსებელი და მხატვრული ხელმძღვანელი, სსრ კავშირის სახალხო არტისტი. თავდაპირველად ყმაწვილი მშობლებმა სასულიერო სასწავლებელში მიიბარეს. 1917 წლიდან სწავლა განაგრძო მე-2

შომის სკოლაში, რომელიც 1924 წელს დაამთავრა. პარალელურად მეცადინეობდა თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრთან არსებულ პერინის სტუდიაში. 1926 წელს ქართული ხალხური ცეკვების სტუდიის დამთავრების შემდეგ ოპერისა და ბალეტის თეატრის მოცეკვავეა, მოვლიანებით კი სოლისტია და დამდგმელ-ქორეოგრაფი.

1932 წელს ი. სუხიშვილი სტაჟირებაზეა მოსკოვის დიდ თეატრში ცნობილ ბალეტმაისტერ გოლეიზოვსკისთან. ამავე დროს იგი ცეკვის ხელოვნებას იმდიდრებდა და ხეწდა ლუნაჩარსკის სახელაპის სასწავლებელში. 1935 წელს სამშობლოში დაბრუნდა და იმავე წელს მონაწილეობა მიიღო ლონდონის საერთაშორისო ფესტივალში, სადაც ოქროს მედალი და პირველი პრემია დაიმსახურა.

მალალი პროფესიონალიზმით აღკუთრებული ახალგაზრდა ქორეოგრაფი დიდი გატაცებით დგამს თბილისში, აგრეთვე სსრ კავშირის სხვა ქალაქებში, ცეკვებს სპექტაკლებისათვის „აბესალომ და ეთერი“, „დაისი“, „ქეთო და კოტე“, „დემონი“, „ლატავრა“, „ლელა“ და სხვ. ი. სუხიშვილი ზიზღავდა მაყურებელს დახვეწილი პლასტიკით, სიმსუბუქით და ტემპერამენტით. ამაში დარწმუნდება ყველბ, ვინც გაიხსენებს თუნდაც კინოფილმ „ქეთო და კოტეს“ ფინალს, სადაც გამოჩენილი მოცეკვავე მსახიობ ალექსანდრა თოიძესთან ერთად ასრულებს ცეკვა „ქართულს“.

რაც შეეხება ილიკო სუხიშვილს როგორც ცეკვების დამდგმელს, მისი ღვაწლი სამამულო ქორეოგრაფიაში ფასდაუდებელია. ამას ცხადყოფს ხელოვანის დიდი გემოვნებით ნაძერწი „ქართული“, „ფერხული“, „ფარცა“, „მხედრული“, „ხორუმი“, „შეჩიბრი“, „მწყემსური“, „მონადირული“, „სამაია“, ქორეოგრაფიული სპექტაკლები — „ქაჩეთის ციხის აღება“, „მეგობრული საზეიმო“ და მრავალი... მაგრამ, რა თქმა უნდა, უდიდესი მამულიშვილური საქმე ილიკო სუხიშვილმა გააკეთა თავის მეუღლესთან, სცენაზე მის პარტნიორთან და შემოქმედებაში უახლოეს თანამოაზრესთან, შესანიშნავ მოცეკვავესა და ქორეოგრაფთან, ნინო რამიშვილთან ერთად საქართველოს ხალხური ცეკვის სახელმწიფო აკადემიური დამსახურებული ანსამბლის შექმნით 1945 წელს, რითაც შორს გაუთქვა სახელი ჩვენს ეროვნულ ცეკვებს და წარმოაჩინა მათი განუმეორებელი ხიბლი. ყველგან, სადაც კი გაივლია ქართულმა ცეკვამ, წარუშლელი კვალი დატოვა მაღლიერი მაყურებლის მეხსიერებაში.

1949 წელს ღვაწლმოსილ ხელოვანს მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია, 1972 წელს კი რუსთაველის პრემია, დაჯილდოებული იყო ლენინისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით, რუმინეთის სოციალისტური რესპუბლიკის ოქროს ვარსკვლავის ორდენით

და მედლებით. მინიჭებული ჰქონდა მრავალი მსოფლიო, საერთაშორისო და საკავშირო ფესტივალის ლაურეატის წოდება. 1981 წელს როგორც ძირძველი თბილისელი ი. სუხიშვილი აირჩიეს ჩვენი დედაქალაქის საპატიო მოქალაქედ.

ტ ა ტ ი შ ე ი ლ ი იოსებ გრიგოლის ძე, 25. XII. 1886, თბილისი — 21. VII. 1952, თბილისი.

მწერალი, ენათმეცნიერი. პირველდაწყებითი განათლება მამის ოჯახში მიიღო. შემდეგ დაამთავრა თბილისის ქართული გიმნაზია, ხოლო 1915 წელს — მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი.

თავისი პირველი მოთხრობა „წვიმაში“, ი. ტატიშვილმა დაბეჭდა 1908 წელს გაზეთ „დროებაში“. აქედან მოყოლებული, მას კალამი არ გაუგდია. მწერლის საუკეთესო ნაწარმოებებია: „დედაკაცის ბედი“, „იალუჯა“, „მტერთა სასძლო“, „ქალის გული“, „ძველი გმირი“. ზოგი მისი მოთხრობა თარგმნილია უკრაინულად.

ი. ტატიშვილს აქვს მრავალი თარგმანი რუსულიდან და სომხურიდან. აღსანიშნავია, რომ იგი იყო ქართული ენის შესანიშნავი მცოდნე და თავისი წვლილი შეიტანა „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის“ რედაქციის მომზადებაში.

ტ ე ლ ი ჩ კ ო ფილიპე მარკიანის-ძე. 1880, ბაქო — 1928. თბილისი.

ექიმი-თერაპევტი. დაიბდა ბაქოში, მაგრამ მთელი შეგნებული ცხოვრება გაატარა თბილისში. აქვე დაოჯახდა, ცოლად შეირთო მარიამ ხერხეულიძე.

ფ. ტელიჩკო თავდღებულად ემსახურა ჩვენი ხალხის ჯანმრთელობის დაცვის კეთილშობილურ საქმეს, რისთვისაც მადლიერმა ქართველმა ხალხმა უკრაინელ ინტელიგენტს სამუდამო განსასვენებელი დიდუბის პანთეონში მიუჩინა.

ტ უ ს კ ი ა იონა ირაკლის ძე. 24. XII. 1901, ქ. ოზურგეთი — 8. X. 1963, პარიზი.

კომპოზიტორი, პროფესორი. 1926 წელს დაამთავრა თბილისის კონსერვატორია მ. იპოლიტოვ-ივანოვის საკომპოზიციო და მ. ვასილიევის სავიოლინო კლასებით. მოგვიანებით, 1931 წელს, ლენინგრადის კონსერვატორია. ი. ტუსკია, შ. თაქთაქიშვილთან გრ. კილაძესთან ერთად, პირველი კომპოზიტორი იყო, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარეს საქართველოში კამერულ-ინსტრუმენტულ ჟანრს.

ჯერ კიდევ 1922 წელს დაარსდა „ახალგაზრდა ქართველ მუსი-

კოსთა საზოგადოება“, რომელიც მიზნად ისახავდა ფართო მასებში ეროვნული პროფესიული მუსიკის პროპაგანდას. ამ საზოგადოებამ ჩამოაყალიბა სიმებიანი ორკესტრი, რომლის ინიციატორები იყვნენ ახალგაზრდა კომპოზიტორები, ჯერ კიდევ კონსერვატორიის სტუდენტები: გრიგოლ კილაძე, შალვა თაქთაქიშვილი და მათთან ერთად იონა ტუსკია. თავდაპირველად ისინი უკრავდნენ ორკესტრში, შემდგომ დირიჟორობდნენ. სწორედ ამ ორკესტრისათვის შექმნა ახალგაზრდა კომპოზიტორმა ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ნაწარმოები „ჩელა“. მისივე „გველისმკამელი“ და „მარშ-გროტესკი“, ქართული მუსიკალური კულტურის მნიშვნელოვანი შენაძენია.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ხელოვანის დიდი ღვაწლი თეატრსა და კინოში. მან მუსიკალურად გააფორმა სპექტაკლები: „ლამარა“, „არსენა“, „ოტელო“, „დიდი ხელმწიფე“ და სხვ. კინოფილმები: „დარიკო“ და „ნარინჯის ველი“.

წლების განმავლობაში იონა ტუსკია იყო თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის რექტორი და საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარე. მან აღზარდა დღეს საყოველთაოდ ცნობილი კომპოზიტორები: რ. გაბიჩვაძე, გრ. კოკელაძე, ს. ნასიძე, ო. გორდელი და სხვები. მისი შემოქმედება გამოირჩეოდა ღრმა ეროვნულობით, დახვეწილი გემოვნებით და განსაკუთრებული ლირიზმით, ხოლო თვით პიროვნება, შინაგანი სულიერი სიმდიდრით. ქართული მუსიკალური კულტურის წინაშე დიდი დამსახურებისათვის კომპოზიტორს 1968 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის საპატიო წოდება.

უ გ რ ე ლ ი ძ ე მარიამ ჭრისტეფორეს ასული. 25. I. 1885 — სოფელი დიღომი, მცხეთის რაიონი — 20. V. 1960, თბილისი.

პედიატრი, პროფესორი. დაიბადა პედაგოგის ოჯახში. 1903 წელს წარმატებით დაამთავრა თბილისის ქალთა საეპარქიო სასწავლებელი და შევიდა პეტერბურგის ქალთა სამედიცინო ინსტიტუტში. პირველი საექიმო „პრაქტიკა“ გაიარა „სისხლიან კვირას“, როცა უვლიდა დაპრილ დემონსტრანტებს. ამის შემდეგ ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში, 1906 წელს დააპატიმრეს და 2 წელიწადს ციხეში ამყოფეს. შემდეგ ემიგრაცია, — ჯერ საფრანგეთი, მერე შვეიცარია. ბოლოს ენევის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის კურსდამთავრებული 1918 წელს რუსეთში დაბრუნდა და ოდესის უნივერსიტეტში ჩააბარა სახელმწიფო გამოცდები. იმავე წელს ჩამოვიდა საქართველოში და მუშაობა დაიწყო სამხედრო ჰოსპიტალში, ხოლო ერთი წლის შემდეგ ქალაქის პირველ საავადმყოფოს ბავშვთა განყოფილებაში.

1921 წლის მარტიდან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამკურნალო ფაკულტეტთან პედიატრიის კათედრის ჩამოყალიბებისთანავე აირჩიეს კათედრის უფროს ასისტენტად, ხოლო 1927 წლიდან განაგებდა ამავე კათედრას. აღსანიშნავია, რომ მ. უგრელიძე პირველი ქალი პედიატრია, რომელმაც პროფესორის წოდება მიიღო. იგი იყო არა მარტო კარგი პედაგოგი და მეცნიერი, არამედ ბავშვთა ჭანმრთელობის დაცვის საქმის განვითარების დიდი ენთუზიასტი და ორგანიზატორი. მისი ინიციატივით ჩამოყალიბდა დედათა და ბავშვთა სამეცნიერო-საკვლევი ინსტიტუტი, სადაც თავად განაგებდა სამეცნიერო ნაწილს. 1929 წელს მ. უგრელიძის ხელმძღვანელობით შეიქმნა საქართველოს პედიატრთა სამეცნიერო საზოგადოება, რომელსაც თავმჯდომარეობდა სიკვდილამდე. იგი იყო აგრეთვე პედიატრთა საკავშირო საზოგადოების საპატიო წევრი, ეურნალ „პედიატრის“ რედაქციის წევრი, სამედიცინო ენციკლოპედიის რედაქციის წევრი და სხვ. მ. უგრელიძე არა მარტო მეცნიერული, არამედ მრავალრიცხოვანი პოპულარული შრომების ავტორიცაა. წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა სამეცნიერო ექსპედიციებს, რის შედეგადაც შეისწავლეს, როგორც სხვადასხვა დაავადების გავრცელების რუკა ჩვენს რესპუბლიკაში, ასევე მათ წინააღმდეგ ბრძოლის საშუალებანი.

გამოჩენილი ქართველი პედიატრი თავდაპირველად დაასაფლავეს სოფელ დილოში, საკუთარი სახლის ეზოში. ხოლო დაბადების 85 და გარდაცვალების 10 წლისთავთან დაკავშირებით მისი ნეშტი გადმოასვენეს და დაკრძალეს დიდუბის პანთეონში.

უ ი ა რ ა ლ ო (თ ა თ ა რ ა შ ე ი ლ ი) კონდრატე დავითის ძე. 2. IX. 1872, სოფელი აბასთუმანი, ზუგდიდის რაიონი — 9. V. 1929, თბილისი.

მწერალი მეცნიერი, დაიბადა დიაკვნის ოჯახში. რვა წლისა მიაბარეს სოფლის სამრევლო სკოლაში, შემდეგ გადაიყვანეს სასულიერო სასწავლებელში. 1887 წელს სწავლა განაგრძო თბილისის სასულიერო სემინარიაში, მაგრამ აქ შექმნილი მდგომარეობის გამო იგი იძულებულია წავიდეს კიევში, სადაც 1894 წელს დაამთავრა სასულიერო სემინარია, დაბრუნდა მშობლიურ სოფელში, გახსნა სკოლა და აქვე დაიწყო მასწავლებლობა.

კ. თათარაშვილმა განაგრძო ოჯახური ტრადიცია და 1896 წელს მღვდლად ეკურთხა. მაგრამ სიკვდილმისჩლი რევოლუციონერი ჯარისკაცის გამოსარჩლებისათვის 1906 წელს ეკლესიიდან განდევნეს, რის შემდეგ მან ხელი მიჰყო ინტენსიურ ლიტერატურულ მოღვაწეობას, რაც ახალგაზრდობიდანვე იტაცებდა.

პირველი მოთხრობები უიარალომ ჯერ კიდევ 1895 წელს გამოაქვეყნა ქართულ პერიოდიკაში, რომელიც მკითხველმა და კრიტიკამ დადებითად მიიღო; „მე და ბიძაჩემი“, „ჩაიზე“, „უსიამოვნო შეხედრა“, „რეაქცია“, „წესდება“ და სხვ. კარგ მომავალს უწინასწარმეტყველებდა ავტორს. 1912 წელს გაემგზავრა გერმანიაში, შემდეგ შევიდა ბრიუსელის უნივერსიტეტში. ასაკის მიუხედავად დაიწყო სწავლა საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე გეოლოგიის სპეციალობით. ბელგიაში 10 წელი დაჰყო და სამშობლოში დაბრუნდა ფრიად განსწავლული სპეციალისტი. იგი მუშაობას იწყებს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოლოგიის კათედრაზე ასისტენტად, პარალელურად საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გეოლოგიის განყოფილებაშიცაა. მას საყურადღებო ნაშრომები აქვს გეოლოგიაში.

არც ემიგრაციაში და არც შემდეგ უიარალოს ხელიდან არ გაუშვია შემოქმედის კალამი. მან დაგვიტოვა მდიდარი მემკვიდრეობა, მათ შორის ყველაზე დიდია სოციალური რომანი „მაძიებელნი“, მაგრამ მის შემოქმედებასა და ქართულ მწერლობაში მარგალიტად დარჩა მოთხრობა „მამელუქი“, რომელშიც მხატვრული სიმართლათაა ასახული XVII—XVIII საუკუნეების საქართველოს ცხოვრება. ამ მოთხრობის საფუძველზე 1958 წელს რეჟისორმა დ. რონდელმა გადაიღო ამავე სახელწოდების მხატვრული ფილმი, რომელიც წარმატებით გადიოდა ჩვენი ქვეყნისა და უცხოეთის ეკრანებზე.

უდროოდ გარდაცვლილი მწერალი დაკრძალეს ვერის სასაფლაოზე, მაგრამ დრომ გამოასწორა დაშეგებული შეცდომა — 1969 წლის 14 ივლისის თბილისის აღმასკომის დადგენილებით იმავე წლის 28 სექტემბერს მადლიერმა ქართველმა ხალხმა საყვარელი მწერლის ნეშტი დიდუბის პანთეონში გადმოასვენა.

უ მ ი კ ა შ ე ი ლ ი პეტრე იოსების ძე. 23. X. 1838, თბილისი — 28. V. 1904, თბილისი.¹

პედაგოგი, მწერალი და პუბლიცისტი. მამით ადრე დაობლებული ბავშვი დედამ გაზარდა. პირველდაწყებითი განათლება კათოლიკურ ეკლესიასთან არსებულ სამრევლო სკოლაში მიიღო, შემდეგ კი სწავლობდა კომერციულ გიმნაზიაში, რომელიც 1854 წელს პირველ გიმნაზიას შეუერთდა. ეს გიმნაზია ყმაწვილმა 1854 წელს დაამთავრა. უსახსრობის გამო პეტერბურგში ვერ გაემგზავრა უმაღლესი განათლების მისაღებად და ეს მხოლოდ მოგვიანებით, 1867 წელს შეძლო. უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ მუშაობა თბილისის პირველ გიმნაზიაში დაიწყო. აქ მან 25 წელი ილევწა ქართულის

¹ სხვა მონაცემებით 10. I. 1904.

მასწავლებლად. პირველი ლიტერატურული ნაშრომი დაბეჭდა ჟურნალ „ცისკარში“. აქედან დაიწყო მისი ხანგრძლივი ლიტერატურული და საზოგადოებრივი მოღვაწეობა. მან შექმნა ორიგინალური პიესები, პუბლიცისტური წერილები, მეცნიერული ხასიათის გამოკვლევები, მასვე ეკუთვნის თარგმანებიც. ფასდაუდებელია მის მიერ ფოლკლორული მასალის შეგროვება-გამომზეურება და ჩვენი კლასიკოსების თხზულებათა გამოცემები. 1874 წელს დაბეჭდა ქართული ხალხური სიტყვიერების ბარგალიტები — „ლექსები სახალხო სიმღერებისაგან შედგენილი“, გამოაქვეყნა „არსენას ლექსი“, „ეთერიანი“, „ქართული ანდაზები“ და სხვ.

პეტრე უმიკაშვილი იყო ქართული ენისა და წიგნის დაუცხრომელი ქომაგი. მან ჯერ კიდევ 1864 წელს შეადგინა და გამოსცა „ქართული ანბანი“ (მოგვიანებით ამ წიგნის კიდევ ორი გამოცემა გამოვიდა), „დედანი ქართული წერისა“ (პირველი ანალოგიურ გამოცემათა შორის) და სხვა მრავალი.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ის დიდი მზრუნველობა, რომელსაც პეტრე უმიკაშვილი იჩენდა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისადმი“. იგი უდიდეს ენერგიას ახმარდა რათა შეძლებული პირები ჩაება ამ საერთო ქართულ საქმეში და შეეტანათ შეწირულებანი ამ საზოგადოების ფონდში.

უმწიკვლო მოღვაწეობისათვის პეტრე უმიკაშვილი გულწრფელად უყვარდა ქართველ ხალხს.

ურჯუმელაშვილი ივანე (ვანო) გიორგის-ძე. 16. VI. 1920, ქ. გორი, — 8. VII. 1984, თბილისი.

მწერალი. გორში დაამთავრა საშუალო სკოლა და აქვე განაგრძო სწავლა პედაგოგიურ ინსტიტუტში, მაგრამ დაიწყო ომი და ჰაბუკი პირველი დღეებიდანვე დადგა ცეცხლის წინა ხაზზე. მისთვის ომი 1945 წელს არ დამთავრებულა. შორეულ აღმოსავლეთში გადაყვანილ საჯარისო ნაწილებში აღმოჩნდა და ჯერ იაპონელებს ებრძოდა და, საბოლოოდ კი, კორეაში მოხვდა. ამიტომ ბუნებრივია ომის თემატიკა ძალუმად იგრძნობა ვ. ურჯუმელაშვილის შემოქმედებაში, 1952 წელს „ლიტერატურულ გაზეთში“ გამოქვეყნდა პირველი მოთხრობა „დღეები კორეაში“. იმავე წელს გამოდის მწერლის პირველი წიგნი „მორანბონი“. შემდგომ გამოქვეყნდა მოთხრობების კრებულები: „სუეოროველები“, „დედაშვილობა“, „უცნობი ჯარისკაცი“, „თანატოლები“, „არაბულა“, „სამხრეთის ვარსკვლავი“, „ერთ ზაფხულს“, „პიამაია“, „ფერისცვალება“, „მოსკოვი ქვეყნად ერთია“, „ჩვარცმა“ და სხვ. ცხინვალის სახელმწიფო და თბილისის მუსკომედიის თეატრებში წლების მანძილზე წარმატებით იღებენ.

ბოდა მისი პიესები „ვახშამზე“ და „მძახალი“. მანვე თარგმნა გ. მარკოვის ლიდტანიანე რომანი „ციმბირი“ და სხვა რუსი ავტორების თხზულებანი. თავად მისი ნაწარმოებები ითარგმნა რუსულ, სომხურ, აზერბაიჯანულ, ოსურ, კორეულ, რუმინულ ენებზე.

ვანო ურჯუმელაშვილი გამოირჩეოდა უშუალოებითა და გულწრფელობით. მისი ქმნილებებისათვის უცხო იყო ყალბი პათეტიურობა და გამაღიზიანებლობა. მწერლის მაღლიანი კალმით დახატული გმირებისათვის ნიშანდობლივია ადამიანობა, ეპყაცობა. ჩვენი ცხოვრების გულმართალი მემკთიანე ე. ურჯუმელაშვილი დაჯილდოვებული იყო წითელი ვარსკვლავის ორდენით და მედლებით.

ფ ა ლ ი ა შ ვ ი ლ ი ვახტანგ ლევანის-ძე. 2. VII. 1919, თბილისი — 7. XII. 1980, თბილისი.

დირიჟორი, საქართველოს სახალხო არტისტი, პროფესორი, დაიბადა მუსიკოსების ოჯახში. მამა — ლევანი იყო კომპოზიტორი, მუსიკათმცოდნე, კონსერვატორიის პროფესორი, ბიძები: ზაქარია — ქართული საოპერო ხელოვნების ფუძემდებელი, ივანე — გამოჩენილი დირიჟორი, პიანისტი და ორღანისტი. ასე, რომ ვახტანგის არჩევანიც ბუნებრივი იყო — საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ, 1939 წელს, შევიდა მოსკოვის კონსერვატორიაში. აქ იგი ოსტატობას იმაღლებდა გამოჩენილი დირიჟორის ალექსანდრე გაუკას ხელმძღვანელობით. დაბრუნდა თბილისში და 1943 წელს დაამთავრა ე. სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორია. ამის შემდეგ ახალგაზრდა ხელოვანი მიიწვიეს თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში, სადაც ერთხანს მთავარი დირიჟორიც იყო. მისი მუსიკალური ხელმძღვანელობით დაიდგა ზ. ფალიაშვილის ოპერები „დაისი“ და „აბესალომ და ეთერი“, პ. ჩაიკოვსკის „ევგენი ონეგინი“, პუჩინის „ტოსკა“, ბიზეს „კარმენი“, ბალეტი „შოპენიანა“ და სხვ. მისივე დირიჟორობით გრამფირფიტაზე ჩაწერეს ზ. ფალიაშვილის ოპერა „დაისი“, ე. გოკიელის „წითელქუდა“, ს. ცინცაძის ბალეტი „ცისფერი მთის საუნჯე“. გამოჩენილმა მუსიკოსმა უდირიჟორა 50-ზე მეტ ოპერასა და ბალეტს.

აღრევე დაიწყო ე. ფალიაშვილმა ნაყოფიერი, შემოქმედებითი მოღვაწეობა საქართველოს სიმფონიურ ორკესტრთან, რომლის გასტროლებს დიდი წარმატება ხვდა წილად მოსკოვში, ლენინგრადში, კიევში და სსრ კავშირის სხვა ქალაქებში. განსაკუთრებული მოწონება დაიმსახურა ე. ფალიაშვილმა, როგორც შესანიშნავმა დირიჟორმა, ბუნებრივი ნიჭით დაჯილდოვებულმა ხელოვანმა, მსოფლიო მუსიკალური კლასიკის ორიგინალურმა ინტერპრეტატორმა ამერიკის

შეერთებულ შტატებში, ინგლისში, საფრანგეთში, უნგრეთში, პოლონეთში, ეგვიპტეში გასტროლების დროს. გარდაცვალებამდე სულ ცოტა ხნით ადრე იგი იაპონიაში ახლდა დიდი თეატრის კოლექტივს, რომლის წარმატება სამართლიანად ვააზიარა ქართულმა ხელოვნებამ.

ვ. ფალიაშვილი ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. ერთხანს იყო თბილისის პირველი მუსიკალური სკოლის პედაგოგი, შემდეგ, 1944 წლიდან თბილისის კონსერვატორიის დოცენტი, პროფესორი და ბოლოს საგუნდო-სადირიჟორო კათედრის გამგე. ფასდაუდებელია მისი ამ დარგში მოღვაწეობა ჩვენი მუსიკალური ხელოვნების განვითარებასა და ახალგაზრდა კადრების მომზადებაში. ამ საქმეს მან უშუალოდ შეაღია თავისი ცოდნა, ნიჭი და ენერგია.

ტრავიკული და ამბლუებული იყო გამოჩენილი მუსიკოსის სიკვდილი — კონსერვატორიაში, საქართველოს საგუნდო მუსიკის საიუბილეო ზეიმზე. როცა დირიჟორმა დაასრულა „აბიო მეფის“ ბოლო აქტები, თავისი თაყვანისმცემლებისა და კოლეგების თვალწინ შეწყდა მისი ლამაზი სიცოცხლე.

ვ. ფალიაშვილის დამსახურება ქართული კულტურის წინაშე აღინიშნა ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის პრემიით. დაჯილდოებული იყო აგრეთვე „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

ფ ა ლ ი ა შ ვ ი ლ ი — ე ლ ე ნ ტ ი ქეთევან კონსტანტინეს ასული. 20. III. 1908, ქუთაისი — 10, XI. 1990, თბილისი.

აკადემიკოს ვლადიმერ ვლენტის მეუღლე. 1930 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამკურნალო ფაკულტეტი. წლების განმავლობაში მუშაობდა თერაპევტად. იყო რესპუბლიკის დამსახურებული ექიმი.

ფ ა ლ ა ე ა აკაკი ნესტორის ქე. 15. II. 1887, სოფელი ნახუნაეო, სენაკის რაიონი — 27. VI. 1962, თბილისი.

საქართველოში უმაღლესი სათეატრო განათლების ფუძემდებელი, რეჟისორი. დაწყებითი განათლება მიიღო სენაკში და 1899 წელს სწავლა განაგრძო ქუთაისის ქართულ პროგიმნაზიაში. 1908 წელს შევიდა მოსკოვის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტის რუსული ენისა და სიტყვიერებების განყოფილებაში, პარალელურად სწავლობდა მოსკოვის სამხატვრო თეატრის სტუდიაში სარეჟისორო განხრით, რომლის კურსის დასრულებით შემდეგ მიიღეს სამხატვრო თეატრში რეჟისორის თანამემწედ. 1913 წელს კ. სტანისლავსკის, ა. ბენუასა და ელ. ნემიროვიჩ-დანჩენკოსთან ერთად მონაწილეობდა მოლიერის „ექვით ავადმყოფის“, და

„ძალად დაქორწინების“ დადგმაში. მალე სამხატვრო თეატრის კოლეგიის წევრადაც შეიყვანეს.

1915 წელს ა. ფალავა სამშობლოში დაბრუნდა და მუშაობდა დიუკო ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში რუსული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლად. შემდეგ, რეჟისორულ მოღვაწეობას ეწეოდა ქუთაისის, ბათუმისა და თბილისის თეატრებში, მთელ ენერგიას ახმარდა მისი განვითარების საქმეს.

მართალია, ამ დროისათვის საქართველო განიცდიდა პოლიტიკურ და ეკონომიკურ კრიზისს, მაგრამ ახალგაზრდა ხელოვანი არ შეუშინებია სიძნელეებს, 1920 წელს შეაგროვა დაქსაქსული მსახიობები, შეადგინა დასი, სპექტაკლების მოსამზადებლად დაბა სურამში წაიყვანა, იქიდან დაბრუნებულნი ძალით შეიჭრნენ არტიკული საზოგადოების (დღევანდელი რუსთაველის თეატრი) შენობაში და „ტარტოს“ სპექტაკლების მართალეულად შეუდგნენ ქართული წარმოდგენების გამართვას. ასე განაგრძო იმ თეატრმა არსებობა, რომელიც დღეს რუსთაველის სახელით არის ცნობილი. 1922 წელს აკაკი ფალავამ თბილისში საფუძველი ჩაუყარა თეატრალურ სტუდიას, რომელსაც 1924 წელს თეატრალური ინსტიტუტის უფლებები მიენიჭა, ხოლო 1939 წელს შ. რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტად გადაკეთდა. დეაწლმოსილი რეჟისორი წლების მანძილზე იყო ამ ინსტიტუტის პრორექტორი და თეატრის ისტორიის კათედრის გამგე სიცოცხლის ბოლომდე. აღსანიშნავია ისიც, რომ ა. ფალავამ 1924 წელს თბილისის კონსერვატორიასთან ჩამოაყალიბა საოპერო სტუდია და ხელმძღვანელობდა საოპერო კლასს. მასვე ეკუთვნის საქართველოში თეატრალური საზოგადოების დაარსების პრიორიტეტი.

ფასდაუდებელია ა. ფალავას, როგორც რეჟისორის, თეატრმცოდნის ღვაწლი. მან ჯერ კიდევ 21 წლისამ გამოაქვეყნა ბროშურა „ქართული თეატრი“. საინტერესო ნაშრომმა ქართულ საზოგადოებაში ცხოველი ინტერესი გამოიწვია. ქართული თეატრალური ხელოვნების გამოჩენილ მოღვაწეს, 1962 წელს მიენიჭა რესპუბლიკის სახალხო არტისტის საპატიო წოდება, დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით.

თავდადებული და დაუღალავი შემოქმედელი, დახვეწილი ინტელიგენტი, ნათელი პიროვნება — ასე დარჩება პროფესორი აკაკი ფალავა ქართული კულტურის ისტორიაში.

ფ ა ლ ა ვ ა ს ი ს ი მ ო ნ (სიკო) ილიას ძე. 11. XII. 1894, სოფელი ქვემო მაჩხაანი, სიღნაღის რაიონი — 18. III. 1970, თბილისი.

მწერალი, ჟურნალისტი, მთარგმნელი. დაიბადა ღარიბი გლეხის ოჯახში. უსახსრობის გამო სკოლას მალე თავი დაანება. მაგრამ განსაკუთრებულმა ბეჭითობამ და წიგნის სიყვარულმა, შეაძლებინა 1919 წელს ჩარიცხულიყო ახლადდაარსებულ თბილისის უნივერსიტეტის სიბერძნისმეტყველების ფაკულტეტზე.

ლიტერატურით ს. ფაშალიშვილი ჯერ კიდევ სიყმაწვილეში დაინტერესდა. პირველი ლექსი 1909 წელს დაბეჭდა „ივერიანში“. მისი პიროვნების ჩამოყალიბებაზე დიდი გავლენა იქონია ისეთმა ადამიანებმა როგორებიც იყვნენ აკაკი, ვაჟა, იროდიონ ევლოშვილი, შიო მღვიმელი და სხვანი. მათთან ურთიერთობა და შეხვედრები მწერალმა ცოცხლად აღწერა მოგვიანებით თავისი მოგონებების წიგნში. ამასთანავე იგი იყო აღიარებული მოქართულ და შესანიშნავი მთარგმნელი. მან ქართველ საზოგადოებრიობას გააცნო შექსპირის „ჭირვეული ცოლის მორჩულება“, „მეთორმეტე ღამე“, ლოპე დე ვეგას „სეკვიის მასწავლებელი“, ა. გრიბოედოვის „ვაი კეუისაგან“, პუშკინის, ნეკრასოვის, მიცკევიჩის და სხვათა ლექსები და პიესები. მანვე თარგმნა ექვენ პოტეის „ინტერნაციონალი“. ქართულ სცენას ამშვენებდა მისი ორიგინალური პიესებიც „საიქიო“, „თავი სიზმარში მგონია“, „ჩაჩანაკი კაკანათში“. ს. ფაშალიშვილი კინოფილმ „ქეთო და კოტეს“ სცენარის ავტორია. განსაკუთრებით საგულისხმოა მწერლის მოღვაწეობა ჟურნალ „ნიანგში“. მან დიდი ამაგი დასდო ქართული იუმორისტული ლიტერატურის განვითარებას. „ფაშალიშვილის“ ფსევდონიმით გამოქვეყნებული მრავალი მისი იუმორისტული თუ სატირული ნაწარმოები დიდი პოპულარობით სარგებლობდა მკითხველებში.

ფ ე რ ა ძ ე კონსტანტინე ნოშრევანის ძე. ზემო საქარა, ზესტაფონის რაიონი — 5. XI. 1929, საღვთური სვირი.

საქართველოს წყალთა მეურნეობის თანამშრომელი, ინჟინერი, ასწავლიდა თბილისის პიდროტექნიკუმში. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პოლიტექნიკური ფაკულტეტი. იყო სტუდენტთა ტექნიკური სამეცნიერო წრის თავმჯდომარე, რომლის ერთერთი დამაარსებელი თვითონ იყო.

ფ ო ც ხ ვ ე რ ა შ ვ ი ლ ი კონსტანტინე (კოტე) გიორგის ძე. 12. IX. 1880, სოფელი სვირი, ზესტაფონის რაიონი — 22. III. 1959, თბილისი.

კომპოზიტორი. დაწყებითი განათლება მიიღო თბილისში და განაგრძო პეტერბურგში, სადაც მეცადინეობდა ცნობილი პედაგოგ-

ბის ხელმძღვანელობით. დაამთავრა აგრეთვე იურიევის (ტარტუს) უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტი.

კ. ფოცხვერაშვილმა შემოქმედებითი მოღვაწეობა დაიწყო გასული და ახალი საუკუნეების მიჯნაზე. განსაკუთრებით დიდი ღვაწლი დასდო ქართულ მუსიკალურ ფოლკლორს — იგი აგროვებდა, აშუშავებდა და ფართო პროპაგანდას უწევდა მის საუკეთესო ნიმუშებს. ამ მხრივ აღსანიშნავია სასიქადულო მამულიშვილის მიერ ჯერ კიდევ რევოლუციამდე ჩამოყალიბებული გუნდის საგასტროლო მოგზაურობანი პეტერბურგში, მოსკოვში, კიევში, ვარშავაში, რიგაში, ოდესაში, ხარკოვში, ბაქოში, იურიევში, ერევანში და სხვა ქალაქებში. ჩვეულებრივ ყოველი კონცერტის წინ, იგი გამოდიოდა შესავალი სიტყვით და მაყურებელს აცნობდა ქართული მუსიკალური ხელოვნების წარსულს, მის თვითმყობადობას. როგორც კომპოზიტორი, ძირითადად მუშაობდა საგუნდო ხელოვნებისა და სიმღერის დარგში. მის „ლალეს“ და „ინდი მინდის“ ხომ სამშობლოს გარეთაც იცნობენ. კომპოზიტორი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნის ავტორი იყო. მართალია, იგი ვერ მოესწრო ამ შესანიშნავი სიმღერის ახალ ცხოვრებას. მაგრამ 79 წლის შემდეგ 1990 წლის 12 ნოემბერს საბჭოთა იმპერიისაგან განთავისუფლებული საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს პირველმა სესიამ დაამტკიცა რესპუბლიკის ახალი ატრიბუტიკა — ეროვნულ ჰიმნად კ. ფოცხვერაშვილის „დიდება“.

ღვაწლმოსილი ხელოვანი აქტიურ საზოგადოებრივ მოღვაწეობას ეწეოდა. ათეული წლების მანძილზე ჩვენში არ ჩატარებულა მეტნაკლებად მნიშვნელოვანი ღონისძიება, თუ იგი ქართული მუსიკის განვითარებას ემსახურებოდა, რომ კ. ფოცხვერაშვილს არ მიეღოს ქმედითი მონაწილეობა. აყალიბებდა გუნდებს, მხატვრული თვითშეგნებების ანსამბლებს, ხელმძღვანელობდა საგუნდო კაპელას, მეჩოგურე ქალთა ანსამბლს. საგულისხმოა, რომ მას ეკუთვნის მ. ბალანჩივაძის ოპერის „დარეჯან ციხერის“ ლიბრეტო. მანვე თარგმნა მ. იპოლიტოვ-ივანოვის ოპერა „ლალატის“ ლიბრეტო.

ყურადღებას იმსახურებს კომპოზიტორის წერილები და მეცნიერული ნაშრომები ქართული მუსიკის საჭირობოროტო საკითხებზე. არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ამ მრავალმხრივი ნიჭის მქონე მოღვაწეს რამდენიმე გამოგონება აქვს ტექნიკის დარგშიც კი.

კ. ფოცხვერაშვილის თითქმის 60 წლის შემოქმედება ღირსეულად დაფასდა. მას მიენიჭა რესპუბლიკის სახალხო არტისტის წოდება, დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით. მაგრამ მთავარი ჯილდო მაინც ის დიდი პოპულარობა და სიყვარული იყო, რომლითაც იგი ქართველ ხალხში სარგებლობდა.

ფოცხვერაშვილი — ბერიძე ნათელა კონსტანტინეს —
ასული. 9. IX. 1920, თბილისი — 20. I. 1963, თბილისი.

ქართული ხალხური სიმღერების შემსრულებელი, ლოტბარი,
საქართველოს დამსახურებული არტისტი. 1941 წელს დაამთავ-
რა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულ-
ტეტი, მაგრამ იმან, რომ იგი იზრდებოდა მუსიკალურ გარემოში და
უსაზღვროდ იყო გატაცებული ხელოვნების ამ დარგით, განსაზღვ-
რა მისი შომაველი. 13 წლის გოგონა უკვე მღეროდა მეჩონგურე
ქალთა ანსამბლში, რომელსაც დედამისი, ალექსანდრა ფოცხვერა-
შვილი ხელმძღვანელობდა, ხოლო 1940 წლიდან უფრო აქტიურად
ამოუდგა გვერდში დედას და მოგვიანებით ამ ანსამბლის მხატვრუ-
ლი ხელმძღვანელი და დირექტორიც გახდა.

ამ დროისათვის მას უკვე დამთავრებული (1947 წ.) ჰქონდა თბი-
ლისის ე. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის
ვოკალური განყოფილება პროფესორ ო. შულგინას კლასით. პარა-
ლელურად ეწეოდა ნაყოფიერ პედაგოგიურ მოღვაწეობასაც. იყო
I მუსიკალური სასწავლებლის დირექტორი.

ხელოვანის პოპულარობა და ხალხის მიერ მისი სიყვარული გა-
ნაპირობა იმ უბრალოებამ, ადამიანურმა მომხიბლევობამ, რაც
ელინდებოდა არა მარტო ხმატკბილი ქართული სიმღერებით, არა-
მედ ნ. ფოცხვერაშვილ-ბერიძის მთელი თავდაღებული, უანგარო
მოღვაწეობით.

ფურცელაძე დიმიტრი პეტრეს ძე. 1825, სიღნაღი — 19.
V. 1891, თბილისი.

მეცნიერი, ისტორიკოსი. 1849 წელს დაამთავრა კიევის სასული-
ერო აკადემია და გაანაწილეს თბილისის სასულიერო სასწავლებლის
უმაღლესი განყოფილების მასწავლებლად. ორი წლის შემდეგ მია-
ნიჭეს კანდიდატის ხარისხი და გაამწესეს თბილისის სასულიერო
სემინარიის პროფესორად.

1853 წელს დ. ფურცელაძე თავისი თხოვნით გაათავისუფლეს
სასულიერო წოდებიდან, დანიშნეს ტიტულოვან მრჩევლად და უბო-
ძეს მაგისტრის ხარისხი. 1860 წლიდან კავკასიისა და ამიერკავკასი-
ის სამოქალაქო მოწყობის მოხელეა. იგი ზედამხედველობას უწევ-
და ეკლესიებს და სასულიერო საქმიანობას მთიან რაიონებში. მოგ-
ვიანებით შეიყვანეს მთიელთა შორის დამწერლობის შეტანის კომი-
სიის წევრად. 1964 წლიდან მუშაობს კავკასიის მეფისნაცვალთან,
სადაც დიდი მთაერის დავალებით განაგებს კავკასიაში ქრისტიანო-
ბის გამავრცელებელი საზოგადოების საქმეებს. 1868 წელს დაინიშ-
ნა შტატის მრჩეველის თანამდებობაზე განსაკუთრებულ დავალება-

თა IV კლასის მოხელედ. მოგვიანებით კი კავკასიის საცენზურო კომიტეტის თავმჯდომარეა. ამ თანამდებობიდან გადადგომის შემდეგ, ინტენსიურად ჩაება მეცნიერულ საქმიანობაში.

დ. ფურცელაძის შრომებიდან აღსანიშნავია: „ქართული საეკლესიო გუჯრები“, „სათავადაზნაურო გუჯრები“, „საგლეხო გუჯრები“, „კახეთის უმთავრესი საქიროებანი და მოთხოვნილებანი“, „ბოდბის მონასტრის აღწერა“, „დღესასწაულნი საქართველოს ეკლესიისა“, „ანდერძი ანტონ კათალიკოსისა“, „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ვახტანგ მეფის სამართლის მიხედვით“ და სხვ.

აღსანიშნავია, რომ დ. ფურცელაძე იყო საქართველოში საგლეხო რეფორმის ერთ-ერთი პირველი მკვლევარი. მისი დამსახურებაა ქართული ისტორიული საბუთების რუსულ ენაზე თარგმნა-გამოცემა. ბოლო წლებში იყო საიმპერატორო არქეოლოგიური კომისიისა და მოსკოვის ძველი დამწერლობის საზოგადოების წევრი. ქმედით დახმარებას უწევდა ამ დაწესებულებებს თავისი ფართო განათლებით.

აღსანიშნავია ისიც, რომ მან დიდი ღვაწლი დასდო თავის სამშობლო-კუთხის სიღნაღის აყვავებას. კერძოდ დაუცხრომლად ზრუნავდა სკოლების ქსელის გაფართოებასა და სრულყოფაზე.

ქ ა დ ე ი შ ვ ი ლ ი — ვ ა ს ა ძ ე ანა მიხეილის ასული. 1897, ბათუმში — 1. II. 1964, თბილისი.

მსახიობ აკაკი ვასაძის მეუღლე. 1922—1930 წწ. იყო კოტე მარჯანიშვილის დასში მსახიობად, მაგრამ ადრე გაანება თავი სცენას. შემდეგ იყო დიასახლისი.

ქ ა ვ თ ა რ ა ძ ე — ა ნ თ ე ლ ა ვ ა აგრაფინა (გაგა) ივლიანეს ასული. 1898, თბილისი — 21. IX. 1972, თბილისი.

აკადემიკოს ნიკოლოზ ანთელავას მეუღლე. ქუთაისის ქალთა გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ სწავლა განაგრძო მოსკოვის პირველ სამედიცინო ინსტიტუტში, რომლის დასრულებისთანავე გაამწესეს მოწყალეების დად. შემდეგ მუშაობდა მიხეილის, ამჟამად ქალაქის მე-5-ე საავადმყოფოში თერაპევტად. ერთხანს ნეულოესთან ერთად სოხუმში მოუხდა ცხოვრება, ხოლო 1940 წლიდან ისევ თბილისშია და მოდვაწეობდა ქალაქის საავადმყოფოში ექიმ-თერაპევტად.

ქ ა ვ თ ა რ ა ძ ე სერგო ივანეს ძე. 30. VIII. 1885, სოფელი ზოვრეთი, ზესტაფონის რაიონი — 17. X. 1971, თბილისი.)

პროფესიონალი რევოლუციონერი. საშუალო განათლება მიიღო

ქუთაისში, შემდეგ დაამთავრა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იური-
დიული ფაკულტეტი. რევოლუციურ მოძრაობაში ჰაბუკობიდან ჩა-
ება, დაუკავშირდა ი. სტალინს, ა. წულუკიძეს, მ. ცხაკაიას, ა. ჯა-
ფარიძეს და სხვ. პროკლამაციების გავრცელება, კრებებსა და მი-
ტინგებზე გამოსვლა, კონტაქტების დამყარება ბოლშევიკურ ცენტ-
რებთან მისთვის ყოველდღიურ საქმედ იქცა. არალეგალურ მუშაო-
ბას ეწეოდა ამიერკავკასიის დიდ ქალაქებში. 1912—1914 წლებში
გაზეთ „მრავლის“ თანამშრომელია.

ს. ქავთარაძეს საქმიანობა არ გამორჩენილათ ხელისუფალთ. იგი
რამდენჯერმე დაპატიმრეს. ბოლოს 1917 წლის დამდეგს გააციმბი-
რეს. თებერვლის რევოლუციის შემდეგ პატიმრობიდან გაათა-
ვისუფლეს და ისევ აქტიურად ჩება რევოლუციურ საქმიანობაში:
იმავე წლის თებერვალში მისი რედაქტორობით გამოვიდა ყოველ-
დღიური ბოლშევიკური გაზეთი „ზაკავკასკი რაბოჩი“, ოქტომბერ-
ში კი კავკასიის სამხარეო კომიტეტის წევრად აირჩიეს. უფრო აღ-
რე მონაწილეობდა რსდმპ (ბ) VI ყრილობის მუშაობაში. 1918 წლის
მაისიდან ქ. ვლადიკავკაზის მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატების
საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარეა. 1920 წლის მაისში დაინიშნა
რსფსრ საელჩოს მრჩეველად თბილისში.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ
1921 წლის 16 მარტს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის
მთავრობის მიერ დაპატიმრებული ს. ქავთარაძე გაათავისუფლეს და
ბათუმისა და მისი ოლქის რევკომის თავმჯდომარედ დანიშნეს. აქ
მან გამოავლინა საზრიანობა, პრინციპულობა და ჰუმანიზმი, რამაც
დიდი როლი შეასრულა ამ მხარის მომავალი ბედის გადაწყვეტის
საქმეში. შემდეგ იგი მუშაობდა სხვადასხვა პასუხსაგებ თანამდებო-
ბებზე: იყო საქართველოს იუსტიციის კომისარი, სახკომსაბჭოს
თავმჯდომარე, სსრ კავშირის უზენაესი სასამართლოს მთავარი პრო-
კურორის პირველი მოადგილე, სსრ კავშირის საგარეო საქმეთა სა-
ხალხო კომისარიატის ახლო და შუა აღმოსავლეთის განყოფილების
გამგე, სსრ კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე, სა-
განგებო და სრულუფლებიანი ელჩი რუმინეთში და სხვ. ს. ქავთარა-
ძე მონაწილეობდა ისეთ დიდ საერთაშორისო ფორუმებში, როგო-
რებიცაა: მოსკოვის, იალტის, პოტსდამის და პარიზის კონფერენ-
ციები.

ხელისუფლების მხრივ ასეთი ნდობის მიუხედავად მასაც ვერ
ასცდა რეპრესიების ტალღა. არაერთხელ დაპატიმრებული, იგი
სასწაულებრივად გადარჩა და ღრმად მოხუცებული გარდაიცვალა.
ს. ქავთარაძე დაჯილდოვებული იყო 3 ლენინის, 2 შრომის წითელი

დროშის ორდენებით, რუმინეთის სოციალისტური რესპუბლიკის პირველი ხარისხის ოქროს ვარსკვლავის ორდენითა და მედლებით.

ქ ა რ თ ვ ე ლ ი შ ვ ი ლ ი ნიკოლოზ გიორგის ძე. 30. V. 1872, თბილისი — 30. V. 1922, თბილისი.

მუსიკალური მოღვაწე. ნ. ქართველიშვილის მამამ, ცნობილმა ქველმოქმედმა და მეცენატმა, პირველმა შესანიშნავად გამოსცა ზიჩის შიერ ილუსტრირებული „ვეფხისტყაოსანი“. მუსიკალური განათლება მიიღო პარიზის კონსერვატორიაში, თუმცა თბილისის გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ ერთხანს სწავლობდა მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე.

პარიზიდან ნ. ქართველიშვილი დაბრუნდა თბილისში და მთლიანად მიეცა საზოგადოებრივ მოღვაწეობას. კერძოდ, თავისი ხარჯით შეადგინა ახალგაზრდობისაგან გუნდი, რომელიც კონცერტებს მართავდა საქართველოსა და ამიერკავკასიის სხვადასხვა ქალაქებში. სხვათა შორის, ამ გუნდში გამოდიოდა შემდგომში ცნობილი მომღერალი სანდრო კავსაძე. წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა „ქართულ დრამატულ საზოგადოებას“. აღსანიშნავია, რომ მისი დირიჟორობით დაიდგა კომპოზიტორ გოგინაშვილის პირველი ქართული ოპერა „ქრისტინე“. 1920 — 1921 წწ. იყო თბილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის კომისარი.

ერუდიტული ინტელიგენტი, დახვეწილი ხელოვანი და შესაშური ორგანიზატორული ნიჭის მქონე მამულიშვილი, გამოირჩეოდა საქმისადმი დიდი პასუხისმგებლობის გრძნობით, პატიოსნებით, მომთხოვნელობით და ქართული საოპერო ხელოვნებისადმი განუზომელი სიყვარულით, რაც ნ. ქართველიშვილს ამოძრავებდა მთელი შეგნებული სიცოცხლის მანძილზე.

ქ ა შ ა კ ა შ ვ ლ ი ვალერიან სარდიონის ძე. 3. V. 1898, ბაღდადი — 18. VII. 1954, თბილისი.

საოპერო მომღერალი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. 1923 წელს წარმატებით დაამთავრა თბილისის კონსერვატორია. 1925 წელს განათლების სახალხო კომისარიატმა კვალიფიკაციის ასამაღლებლად გაგზავნა იტალიაში. სამი წლის მანძილზე ოსტატობას იმალლებდა მარიო სამარკოსთან, მილანის თეატრ „ლა სკალაში“. რომისა და გენუას საოპერო თეატრების სცენაზე დიდი წარმატებით გამოდიოდა ქაშელისა და თორელის ფსევდონიმით. 1928 წელს დაბრუნდა სამშობლოში. დიდს შემოქმედებით და ნაყოფიერ პედაგოგიურ მუშაობას ეწეოდა. თავ-

გამოდებით ემსახურებოდა ახალგაზრდა ქართველი ვოკალისტების აღზრდის საქმეს, ჯერ მუსიკალურ ტექნიკუმში, ხოლო შემდეგ ვ. სა-
რაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიაში.

ვ. ქაშაკაშვილმა თბილისის საოპერო სცენაზე შეასრულა წამყვან-
ნი პარტიები: კიაზო („დაისი“), ვალენტინი („ფაუსტი“), ტონიო
(„ჯამბაზები“), ამონასრო („აიდა“), რიგოლეტო („რიგოლეტო“),
ტორეადორი („კარმენი“) და სხვა. შესანიშნავი ხმა და სცენური მომ-
ხიბვლელობა საშუალებას აძლევდა მომღერალს ჩასწვდომოდა
მსოფლიო მუსიკალური კლასიკის შედეგებს და მსმენელ-მაყურებ-
ლისათვის გადაეშალა მთელი მათი სიღრმე და სიდიადე. დიდი ქარ-
თველი ვოკალისტისა და პედაგოგის დავით ანდლულაძის აზრით ვა-
ლერიან ქაშაკაშვილის მიერ შესრულებულ „რიგოლეტოს“ ბადალი
არ ჰყავდა. დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და
მედლით „შრომითი მამაცობისათვის“.

ქ ა ჯ ა ი ა — მ ე ლ ი ქ ს ე თ — ბ ე გ ი ვერა ალექსანდრეს ასული.
28. II. 1898, ბათუმი — 26. V. 1989, თბილისი.

პროფესორ ლ. მელიქსეთ — ბეგის მეუღლე. დაამთავრა ყარსის
ქალთა გიმნაზია. შემდეგ პედაგოგობდა, იყო რუსული ენისა და ლი-
ტერატურის მასწავლებელი. 1926 წელს სწავლა განაგრძო თბილი-
სის უნივერსიტეტის ეკონომიკურ ფაკულტეტზე, რომლის დამთავრე-
ბის შემდეგ მუშაობდა ეკონომისტად რესპუბლიკურ ბანკში და სხვა-
დასხვა დაწესებულებაში.

ქ ი ქ ო ძ ე გერონტი დიმიტრის ძე. 21. VII. 1885, სოფელი ბახ-
ვი, ოზურგეთის რაიონი — 1. VIII. 1960, თბილისი.

მწერალი, კრიტიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე, მთარგმნელი. და-
ამთავრა ქუთაისის რეალური სასწავლებელი და 1903 წელს გაემგ-
ზავრა ევროპაში. სწავლობდა ლაიფციგის, შემდეგ ბერნის უნივერ-
სიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტზე, რომელიც 1912 წელს და-
ამთავრა. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, ევროპულ განათლებას
ნაზიარები ახალგაზრდა შეუდგა ფართო პუბლიცისტურ-ლიტერა-
ტურულ მოღვაწეობას. მისი დახვეწილი გემოვნებით და უზაღო
ქართულით დაწერილი სტატიები და ესეები ლიტერატურის, ფილო-
სოფიის, ესთეტიკისა და ხელოვნების საკითხებზე, იმთავითვე ჩვენი
მწერლობისა და საერთოდ ეროვნული კულტურის მნიშვნელოვან
მოვლენად იქცა. გ. ქიქოძეს არ დაუტოვებია ქართული სულიერა
ცხოვრების თითქმის არცერთი სფერო, კლასიკური მწერლობის არც-
ერთი ცოტად თუ ბევრად ღირსშესანიშნავი ნაწარმოები, რომელთა
შესახებ საკუთარი აზრი არ გამოეთქვას. თავის ნაშრომებში ყო-

ველუკას ერთნაირად ამქლავნებს საგნის არაჩვეულებრივ ღრმა ცოდნას, მკაცრ მომთხოვნელობას, მაგრამ არასოდეს არ არის ირონული და გამჭიკბელი. მან კრიტიკა მხატვრულ ლიტერატურას გვერდში ამოუყენა, როგორც ტოლი და სწორი და ჭეშმარიტად მწერლობის დარგად აქცია იგი.

გერონტი ქიქოძის ძარღვიანი და ხატოვანი ქართული, მშობლიური ენის სტიქია, უზადოთაა გადმოცემული მის შესანიშნავ თარგმანებშიც, რომლებიც კლასიკურ ნიმუშებადაა მიჩნეული — „წიგნი ტრისტანისა და იზოლდასი“, ა. ფრანსის „ღმერთებს სწყურიათ“, სტენდალის „იტალიური ქრონიკები“, „წითელი და შავი“, ო. ბალზაის „შაგრენის ტყავი“, ა. დოდეს „წერილები ჩემი წისქვილიდან“, პ. მერიკეს ნოველები და პიესები, აგრეთვე საინტერესო მეცნიერული ნაშრომები: „წერილები ხელოვნებაზე“, „ქართული ლიტერატურის ისტორია“, „მოგონებები, სიტყვები, წერილები“, „ეტიუდები და პორტრეტები“ და სხვ.

გ. ქიქოძე იყო დიდი ინტელექტისა და ნატიფი გემოვნების შემოქმედი, ქართული კრიტიკული აზროვნების გამოჩენილი მოღვაწე, რომელმაც მთელი თავისი შეგნებული სიცოცხლე მოახმარა ჩვენი ხალხის სულიერი ცხოვრების აღორძინება-განვითარებას.

ქობულაძე სერგო სოლომონის-ძე. 7. II. 1909, ქ. ახალციხე — 22. VII. 1978, თბილისი.

მხატვარი, საზოგადო მოღვაწე, სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი, სსრ კავშირის სამხატვრო აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, პროფესორი. დაიბადა სამხედრო პირის ოჯახში, რომელიც გურიიდან, სოფ. მაკვანეთიდან იყო და იმხანად სამსახურს გადიოდა სამხრეთ საქართველოში.

1925 წელს თბილისში დაამთავრა საშუალო სკოლა და აქვე შევიდა სამხატვრო აკადემიაში, ფერწერის ფაკულტეტზე; მისი მასწავლებლები იყვნენ გიგო გაბაშვილი, ევგენი ლანსერე და იოსებ შარლემანი. 1930 წელს, აკადემიის დამთავრებისთანავე, ნიჭიერი ახალგაზრდა ერთი წლით მიაღწინეს ლენინგრადში. 1927 წელს ჯერ კიდევ სტუდენტმა მონაწილეობა მიიღო თბილისში გამართულ მხატვართა გამოფენაში. აქედან მოყოლებული იგი რესპუბლიკური და საკავშირო გამოფენების სისტემატური მონაწილეა. მისი ნამუშევრები წარმოდგენილი იყო საერთაშორისო გამოფენებზე ვენეციასა და ლონდონში.

1935 — 1937 წლებში ახალგაზრდა შემოქმედმა შეასრულა „ვეფხისტყაოსნის“ ილუსტრაციები, რამაც მას ნახატის ერთ-ერთი წამყვანი ოსტატის სახელი დაუმკვიდრა მთელ საბჭოთა კავშირში.

ასევე მაღალმხატვრობითა და დახვეწილი ოსტატობით დაასურათა „ამბავი იგორის ლაშქრობისა“, შექსპირის ტრაგედიების ორტომეული, და „მეფე ლირი“, ქართული ხალხური ზღაპრების კრებული, შალვა დადიანის „გიორგი რუსი“, პუშკინის პოემები და სხვ.

ილუსტრაციების შესრულებისას მხატვრის უმთავრესი ამოცანა ლიტერატურული ნაწარმოებისა და საერთო ხასიათის გადმოცემა იყო. თითოეული სერიისათვის იგი შესატყვის გრაფიკულ ხერხებს პოულობდა. მაგრამ მის ნამუშევრებს ახასიათებდა ისეთი ნაწარმოების შექმნის ტენდენცია, რომელშიც ხაზგასმული იქნებოდა ადამიანის სულიერი და ფიზიკური ძალა, სილამაზე და კეთილშობილება. ს. ქობულაძის ილუსტრაციებმა მთელი ეტაპი შექმნეს ქართული წიგნის გრაფიკის განვითარების საქმეში. ხელოვანმა თავისი სიტყვა თქვა დაზგურ გრაფიკაშიც და ქართული თეატრალური ხელოვნების ისტორიაშიც.

1932 წელს ს. ქობულაძე მოიწვია კოტე მარჯანიშვილმა თავის თეატრში. ამ დროიდან მისი მოღვაწეობა მკვიდრად დაუკავშირდა რუსთაველისა და მარჯანიშვილის სახელობის თეატრებს, მოსკოვის დიდ თეატრს. შ. ნშველიძის „ამბავი ტარიელისა“ და გრ. კილაძის „სინათლის“ გაფორმებისათვის თბილისის ოპერისა და ბალეტის აკადემიურ თეატრში, ხელოვანს სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიები მიენიჭა.

ს. ქობულაძის შემოქმედების მწვერვალია მისი მონუმენტური ტილო — თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის ფარდა, რომელიც, სამწუხაროდ 1973 წელს ხანძარმა შთანთქა. დასაანანი, რომ მას აღარ დასცალდა ახალი ფარდის დამთავრება. ბოლო წლებში მხატვარი გაიტაცა მეცნიერულმა ძიებამ — იკვლევდა ქართული ხელოვნების ძეგლების პროპორციებისა და კომპოზიციური აგების პრინციპებს. კერძოდ, ამ მიზნით შეისწავლა ათენის სიონის ფრესკის კომპოზიცია და მცხეთის ჭერის კომპოზიციური აგებულება. მანვე დააარსა ქართული კულტურის ძეგლების ფიტოფიქსაციის ლაბორატორია.

გამოჩენილი ხელოვანი თავის დიდ გამოცდილებას უშუარველად უზიარებდა ახალგაზრდებს მშობლიურ სამხატვრო აკადემიაში, სადაც განაგებდა გრაფიკის შემოქმედებით სახელოსნოს.

თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე ეს ქეშმარიტად დიდებული მამულიშვილი უნაგაროდ ემსახურა ქართული ხელოვნების განვითარების საქმეს. მან თავისი შემოქმედებითი და პედაგოგიური მოღვაწეობით მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა გრაფიკის, ფერწერისა და თეატრალურ-დეკორაციული მხატვრობის დარგში. დაჯილდოვებული აყო საბჭოთა კავშირის ორდენებითა და მედლებით, ღირ-

სეულად ატარებდა თავისი მშობლიური ქვეყნის სახალხო მხატვრის
საპატიო წოდებას.

ქორელი (ქორიძე) მიხეილ ფილიმონის-ძე. 8. XI. 1876,
მილანი, იტალია — 27. V. 1949, თბილისი.

რეჟისორი. დაიბადა XIX საუკუნის ქართული მუსიკალური
კულტურის ცნობილი მოღვაწის ფილიმონ ქორიძის ოჯახში; შემოქ-
მედებითმა ატმოსფერომ იმთავითვე განსაზღვრა ნიჭიერი ახალგაზრ-
დის მომავალი. ყმაწვილბ სწავლობდა ჯერ პეტერბურგის უნივერსი-
ტეტში, შემდეგ მოსკოვის ლაზარევის სახელობის აღმოსავლური
ენების ინსტიტუტში. პარალელურად მსახიობობდა და როდესაც
1902 წელს ერუდირებული აღმოსავლეთმცოდნე სამშობლოში დაბ-
რუნდა მას 8 წლის სასცენო გამოცდილებაც ჩამოჰყვა რუსეთიდან.

თბილისში მ. ქორელმა განაგრძო მსახიობობა, შემდეგ გადავიდა
ბაქოს ქართულ თეატრში. 1910 წლიდან როგორც რეჟისორი, ხელმ-
ძღვანელობდა თეატრებს და დგამდა სპექტაკლებს ქუთაისში, თბი-
ლისში, ბათუმში, კიათურასა და რესპუბლიკის სხვა ქალაქებში. მან-
ვე დიდი წარმატებით განახორციელა უ. შექსპირის „მაკბედი“, იბ-
სენის „ნორა“, ე. ტოლერის „კაცი-მასა“, პ. ჰერმანის „იშლიის და-
ლუპვა“, სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“, შ. დადიანის „გუშინდელნი“
და სხვა პიესები. რეალისტი ხელოვანი თანმიმდევრულად იცავდა
მოსკოვის სამხატვრო აკადემიური თეატრის შემოქმედებითს პრინ-
ციპებს და პროპაგანდას უწევდა მათ. ნიჭიერმა მსახიობმა არაერთი
დასამახსოვრებელი როლი შექმნა კინოშიც. იგი საინტერესო მოგო-
ნებების ავტორიცაა.

ღვაწლმოსილ რეჟისორსა და მსახიობს 1941 წელს მიენიჭა სა-
ქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

ქორქია როდონ კალენიკეს-ძე. 1. I. 1894, სოფელი ჰალადი-
დი, ხობის რაიონი — 10. I. 1984, თბილისი.

მწერალი, ჯერ დაამთავრა ფოთის სამოქალაქო სასწავლებელი,
ხოლო, 1914 წელს გიმნაზია, სადაც ყმაწვილი ნიკო ნიკოლაძემ მი-
აბარა. რ. ქორქიას ადრევე ერგო ბედნიერება შეხვედროდა მეორე
დიდ ქართველს: ჯერ კიდევ 13 წლისამ ფოთში აკაკი წერეთლის სა-
იუბილეო საღამოზე დიდ მგოსანს უძღვნა საკუთარი ლექსი, რისთ-
ვისაც საქართველოს პოეტთა უგვირგვინო მეფემ მადლობა ჟღაღუბა-
და ყრმას და დაულოცა სამწერლო მოღვაწეობის გზა.

1914 წელს რ. ქორქია შევიდა ხარკოვის უნივერსიტეტში, მაგ-
რამ მალე შობილიზაციით ჯარში გაიწვიეს, მონაწილეობდა პირველ
მსოფლიო და სამოქალაქო ომებში. 1920 წელს დაბრუნდა სამშობ-

ლოში, ფოთში, შემდეგ თბილისში მუშაობდა სხვადასხვა თანამდებობაზე: იყო გაზეთ „კოლექტივიზაციისათვის“ განყოფილების გამგე, შემდეგ ჟურნალ „პიონერის“ პასუხისმგებელი მდივანი. 1949—1954 წლებში საქართველოს თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარის მოადგილე.

მწერალმა პირველი მოთხრობა „ნილაბქვეშ“ ჟურნალ „თეატრსა და ცხოვრებაში“ 1927 წელს დაბეჭდა. აქედან მოყოლებული, მკითხველი ხედება მწერლის ნაწარმოებს, პერიოდიკაში თუ ცალკე წიგნების სახით, მისი პიესები იღმებოდა ჩვენი თეატრების სცენებზე.

რ. ქორქია ექვს ათეულ წელზე მეტხანს იღვწოდა და საკუთარი კვალი დატოვა ჩვენს მწერლობაში. აღსანიშნავია მისი დიდი დამსახურება ქართულ საბავშვო ლიტერატურაში. მწერლის ნაწარმოებებზე იზრდებოდა მკითხველთა თაობები. განსაკუთრებული სიყვარულით მიიღო საზოგადოებამ მისი ქმნილებანი: „მარილის აკვანში“, „ოქსანა“, „მიშა პოხოვი“, „თეთრი ხატა“, „ყელსახვევი“ და სხვ. მწერლის ბევრი ნაწარმოები თარგმნილია რუსულ და სსრ კავშირის სხვა ხალხთა ენებზე. თავადაც თარგმნიდა რუს მწერლებს, მაგლიათად ნ. ოსტროვსკის, ა. ტოლსტოის, ა. გაიდარს დ სხვ. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს საინტერესო მონოგრაფიები აკაკი ფალავასა და ალექსანდრე წუწუნავაზე.

სამაგლიათო მოქალაქესა და მამულიშვილს რ. ქორქიას პირველს მიენიჭა შიო მღვიმელის პრემიის ლაურეატობა. დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენითა და მედლებით.

ქო რ ი ა შ ვ ი ლ ი — თ ა ბ უ კ ა შ ვ ი ლ ი ნინო ისიდორეს ასულ. 17. I. 1903, სოფელი თერჯოლა — 22. IX. 1988, თბილისი.

ლიტერატორ შალვა თაბუკაშვილის მეუღლე, რეზო თაბუკაშვილის დედა. 1924 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. მართალია მას არ უმუშავნია, მაგრამ, როგორც სპეციალისტი, მუდამ ეხმარებოდა მეუღლეს.

ქ უ თ ა თ ე ლ ა ძ ე აპოლონ ყარაბანის ძე. 29. XII. 1899, სოფელი ივანდიდი, ხონის რაიონი — 25. VI. 1972, თბილისი.

მხატვარი, ფერმწერ-ბატალისტი, სსრ კავშირის სახალხო მხატვარი, სსრ კავშირის სამხატვრო აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, პროფესორი. საშუალო განათლება თბილისში მიიღო, აქვე განაგრძო სწავლა სამხატვრო აკადემიაში, რომელიც 1926 წელს დაამთავრა. ორი წლის შემდეგ ახალგაზრდა ხელოვანი გაიგზავნა ლენინგრადში კვალიფიკაციის ასამაღლებლად, შემდეგ გადავიდა მოსკოვში. აქ მუზეუმებში დაიწყო მუშაობა, პარალელურად ასრულებდა დაქ-

ვეთებსაც. მისი მრავალი ტილო შეიძინა მოსკოვის ვ. ი. ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციის, აღმოსავლეთის კულტურათა და სხვა ცნობილმა მუზეუმებმა, აგრეთვე ტრეტიაკოვის გალერეამ.

1943 წელს ა. ქუთათელაძე დაბრუნდა სამშობლოში და მჭიდროდ დაუკავშირდა თბილისის სამხატვრო აკადემიას, რომლის რექტორიც 1959 წლიდან გარდაცვალებამდე იყო. უშუალოდ მისი თაოსნობით და ინიციატივით განხორციელდა სასწავლო პროცესების რეორგანიზაცია, შეიქმნა კერამიკის ლაბორატორია, მცხეთაში ამოქმედდა კერამიკული კომბინატი, დაიწყო სხვადასხვა პროფესიის პრაქტიკოს მხატვართა კადრების მომზადება, ჩამოყალიბდა დეკორაციულ-გამოყენებითი, ხელოვნების და თეორიულ სპეციალობათა განყოფილებები, დაარსდა აკადემიის სტუდენტთა ნამუშევრების მუზეუმი, სოფელ ახალქალაქში საფუძველი ჩაეყარა საზაფხულო პრაქტიკის ბაზას, მოხდა სამხატვრო აკადემიის ძველი შენობის რეკონსტრუქცია, აქვე აიგო ახალი კორპუსი. ყოველივე ამათ ღვაწლმოსილმა ხელოვანმა და ორგანიზატორმა ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა ქართულ მხატვრობაში. მისი რეალისტური და რომანტიკული პოეტურობით აღსავსე შემოქმედება ასახავს ჩვენი ხალხის გმირულ წარსულს.

თავის დიდი კომპოზიციებში შემოქმედი აღწევს მხოლოდ მისთვის, როგორც კომპოზიციის დიდოსტატისათვის დამახასიათებელ მონუმენტურობასა და სიდიადეს, გამოკვეთილ, ინდივიდუალურ იერს. ამასთან ა. ქუთათელაძე როგორც ადამიანი გამოირჩეოდა არაჩვეულებრივ კეთილშობილებით, კაცთმოყვარეობით. დაჭილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის, ორი „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

ქუთათელაძე დაეით ექვთიმეს ძე. 1901. ფოთი, — 30. V. 1958 წ. თბილისი.

მხატვარი, გრაფიკოსი. 1922 წელს გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ, სწავლა განაგრძო თბილისის უნივერსიტეტში; პარალელურად თანამშრომლობდა ქართულ პერიოდიკასა და გამომცემლობებში როგორც მხატვარი.

1924 წელს ახალგაზრდა ხელოვანი დაოსტატების მიზნით გაემგზავრა ლენინგრადში და სწავლა განაგრძო სამხატვრო აკადემიაში. აქაც ადგილობრივი ქურნალ-გაზეთების აქტიური თანამშრომელია.

ლენინგრადში მან თითქმის ოცი წელი დაჰყო, დაოჯახდა და სახელიც მოიხვეჭა, როგორც შესანიშნავმა მხატვარმა, უპრეტენზიო

და თავმდაბალმა ინტელიგენტმა. დ. ქუთათელაძემ ცხოვრების უმძიმესი დღეები გადაიტანა ბლოკირებულ ქალაქში, რის გახსენებასაც ყოველთვის ერიდებოდა. 1942 წელს გადმოვიდა თბილისში და მუშაობა დაიწყო სამხატვრო აკადემიაში სასწავლო ნაწილისა და ღაზგური გრაფიკის სახელოსნოს გამგედ. თავად გამოჩენილმა ხელოვანმა, ბევრ ახალბედა შემოქმედს თავისი მაღლი დაანათლა და ცხოვრებაში ნათელი გზა დაულოცა.

ქუთათელი ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე. 29. X. 1898, ქუთაისი — 1. V. 1982, თბილისი.

მწერალი. ბავშვობა ქუთაისში გაატარა. 1908 წელს უფროსმა ძმამ ყმაწვილი თბილისში ჩამოიყვანა და მესამე კლასიკურ გიმნაზიაში მიაბარა. 1916 — 1918 წლებში იგი კიევის უნივერსიტეტის სამეურნალო ფაკულტეტის სტუდენტი. 1918 წელს დაბრუნდა თბილისში და სწავლა განაგრძო მშობლიური უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე. აქ ნიჭიერმა ახალგაზრდამ გრიგოლ წერეთლის ყურადღება დაიმსახურა. გამოჩენილმა მეცნიერმა განიზრახა ა. ქუთათელი ბერძნული ენისა და ლიტერატურის სპეციალობით აღეზარდა. საგულისხმოა, რომ 1923 წელს ა. ქუთათელმა დაწერა ბერძნულ მითზე აგებული დრამა „ჰზრისეს გველი“, რომელიც მადლიერმა ავტორმა გრ. წერეთელს უძღვნა.

საერთოდ ლიტერატურული მოღვაწეობა ადრე დაიწყო. მისი პირველი ნაწარმოებები 1921 წელს გამოქვეყნდა ქართულ პრესაში. მას შემდეგ რესპუბლიკის ჟურნალ-გაზეთებში სისტემატურად იბეჭდებოდა და ცალკე წიგნებად გამოდიოდა მწერლის თხზულებანი. მისი კომედია „ნაშუალამევს“ 1928 წელს დადგა კ. მარჯანიშვილმა ა. ქუთათელი ნაყოფიერად იღვწოდა როგორც პოეზიაში ასევე პროზაში. ლექსების პირველი წიგნი 1934 წელს გამოიცა. 1958 წელს კი გამოქვეყნდა პოემა „ბედი მღევარი“, რომელშიც ასახულია გრიგოლ ორბელიანის ცხოვრება. მნიშვნელოვანია მისი ღვაწლი მთარგმნელობით საქმიანობაშიც. მან ქართველ მკითხველს გააცნო ესქილეს „მიჯაჭვული პრომეთე“, გოეთეს „ფაუსტი“, რუსი და სხვა ხალხთა პოეტებისა და პროზაიკოსების ნაწარმოებები.

მაგრამ მწერალს ნამდვილი აღიარება მოუტანა ოთხ ტომიანმა რომანმა „პირიქიპირი“, რომელსაც ავტორმა 25 წელი შეალია. იგი თარგმნილია გერმანულ, ჩეხურ, რუსულ, უკრაინულ, ბელორუსულ და სხვა ენებზე. ა. ქუთათელი მრავალი საინტერესო მოთხრობის ავტორიცაა. მათ შორის აღსანიშნავია მწერლის უკანასკნელ წლებში შექმნილი რომანი „სათვალთვალო“, სადაც გაცოცხლებულია იმ

ადამიანთა სახეები, რომელთა გვერდითაც უხდებოდა ავტორის ცხოვრება და შოლვაწეობა.

ქართული მწერლობის წინაშე დიდი დამსახურებისათვის ა. ქუთათელი დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და ხალხთა მეგობრობის ორდენებით, მედლებით.

ქუჩიშვილი (ხეიძე) გიორგი ალექსანდრეს ძე. 17. X. 1886, სოფელი მერე, თელავის რაიონი — 20. I. 1947, თბილისი.

პოეტი. ადრე დაობლდა და ხელმოკლეობის გამო სისტემატიური განათლება არ მიუღია. 900-იან წლებში თბილისში ჩამოიყვანა დედა და ბოტანიკურ ბაღთან არსებულ მებაღეობის სკოლაში მიაბარა. აქ ყმაწვილი გაეცნო რევოლუციურ ახალგაზრდობას და არაღვალური წრეების წევრი გახდა; მან ბუნებისაგან ნაბოძები პოეტური ნიჭი ალაღად უძღვნა მშრომელ ხალხს: „მარად ჟამს მაშერაღთა ხსნაზე ჟღერდა ეს ჩემი ქნარიო“. ამიტომაც იყო, რომ გ. ქუჩიშვილის მრავალი ლექსი რევოლუციურად განწყობილი ქუჩაში გამოსული მასების პიმნად იქცა. მისი ფსევდონიმიც ბობოქარი ეპოქის ღირებულებებმა წარმოშვეს. იგი მრავალხმიანი პოეტი იყო. მან ხარკი მოუხადა როგორც სასიყვარულო, ისე პატრიოტულ ღირიკას. გაიხსენეთ მისი ლექსი საქართველოზე, რომელიც ჯერ კიდევ 1914 წელს დაწერა: „ვინც ეწვევა საქართველოს საოცნებო სერებს, სიმღერაც რომ არ იცოდეს, მაინც დაიმღერებს. ვინც მისწვდება ჩემი მთების მწვერვალებს და ღრუბლებს, ისიც მგოსნად გადიქევა, მზესთან ისაუბრებს, საარაკო სილამაზე, ხალხი სასახლო, მტერსაც კი მოინადირებს ტურფა საქართველო“.

გიორგი ქუჩიშვილს გულწრფელი მეგობრობა აკავშირებდა გალაკტიონთან. იგი იყო გალაკტიონის მიერ გამოცემული ჟურნალის რჩეული თანამშრომელი. სწორედ ამ ჟურნალის პირველსავე ნომერში 1922 წელს დაიბეჭდა პოეტის „ლექსი-ანდერძი“: „ჩემს პროცესიას აშვეენებდეს გალაკტიონი, გვარად ტაბიძე და ტიტულით მეფე მგოსანი, მის ლექსთა თქმაზე ქვითინებდეს ძველი სიონი და მწუხარებით მზე სხივოსანი“.

...შართლაც გავიდა დრო და 1947 წლის იანვრის დღეს მრავალრიცხოვანი პროცესია მოასვენებდა საყვარელ პოეტს დიდუბისაკენ, რომელსაც წინ მიუძღოდა გიორგი ქუჩიშვილის ანდერძის ერთგული დიდი გალაკტიონი.

ღამბაშიძე შალვა ქსენოფონტეს ძე. 1. VIII. 1899, ზესტაფონი — 18. V. 1955, თბილისი.

მსახიობი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი. დაამთავრა ქუთა-

ისის რეალური სასწავლებელი, შემდეგ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 1918—1920 წლებში სწავლობდა გ. ჯაბადაშვილის სტუდი-
აში, შემდეგ ბათუმის თეატრის მსახიობია. 1921—1928 წლებში მო-
ღვაწეობდა რუსთაველის სახელობის თეატრში, შემდეგ გარდაცვა-
ლებამდე იყო კ. მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო დრამა-
ტული თეატრის ერთ-ერთი წამყვანი მსახიობი, 10 წლის მანძილზე —
1937 — 1947 წწ. ამავე თეატრის დირექტორი და სამხატვრო ხელმძ-
ღვანელი.

დიდად ნიჭიერი მსახიობის შემოქმედებითი შესაძლებლობანი
სრულად გაშთავსდა იმეორე როლებში, როგორებიცაა გოდუნა
(ბ. ლავრენიევის „რევუა“), დე-სილვა (კ. გუცოვის „ურთელ
აკოსტა“); ოტელო (უ. შექსპირის „ოტელო“), კუტუზოვი (ა. სან-
სონას „ბაგრატიონი“), კრუჩოვი (ა. ოსტროვსკის „უმზითო“),
მეჭლანუაშვილი (ლ. არდაშვილის „მეჭლანუაშვილი“), გოროდნიჩი
(ნ. გოვოლის „რევიზორი“) და მრავალი სხვა.

საინტერესო ნამუშევრები აქვს შ. ლამბაშიძის ქართულ კინოშიც.
განსაკუთრებით დასამახსოვრებელი სახე შექმნა ხელოვნება ე. ტაბ-
ლიაშვილის ფილმში „ქეთო და კოტე“, სადაც განასახიერა ვაჟა-
შენაძის კოტიაშვილის როლი. არ შეიძლება არ აღინიშნოს აგრეთვე
მის მიერ ბრწყინვალედ შესრულებული ბეკინა სამანიშვილი („სამა-
ნიშვილის დედინაცვალი“), დავითი („დარიკო“), გრამიტონი („პირ-
ვეული მეზობლები“) და ბევრი სხვა.

შ. ლამბაშიძის მიერ შექმნილი ყველა სახე გამოირჩეოდა ხასი-
ათის ღრმა გაგებით, მაღალი პროფესიული ოსტატობით. იგი იყო
კ. მარჯანიშვილის უერთგულესი მოწაფე და თანამებრძოლი. მსახი-
ობა ღრმად ჩაწვდა ქართველი კაცის ბუნებას, მის კეთილშობილე-
ბას, შემწყნარებლობას, ეპყაცობას და შთამბეჭდავი გამომსახვე-
ლობით წარმოაჩინა იგი.

გამოჩენილი მსახიობისა და საზოგადო მოღვაწის შალვა ლამბა-
შიძის ღვაწლი ქართული ხელოვნების წინაშე ჯეროვნად დაფასდა.
იგი დაჯილდოვებული იყო 2 ლენინის ორდენით, შრომის წითელი
დროშის ორდენით და მედლებით.

დ ლ ო ნ ტ ი შალვა იოსების ძე. 15. X. 1912, ლანჩხუთი — 2.
XI. 1970, თბილისი.

მეცნიერი-რუსთველოლოგი, პროფესორი. საშუალო განათლება
ლანჩხუთში მიიღო და ადრევე დაიწყო პედაგოგიური საქმიანობა.
ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლად მუშაობდა ყაზ-
ბეგის რაიონის სოფელ სიონის სკოლაში, მაჩხაანის სასოფლო-სა-
მეურნეო ტექნიკუმში, შემდეგ მოღვაწეობდა სიღნაღის რაიონულ

გაზეთში. პარალელურად სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, დაამთავრა საქართველოს პედაგოგიურ მეცნიერებათა კვლევითი ინსტიტუტის ასპირანტურა და 1947 წლიდან ლექციებს კითხულობს სოხუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, ხ-ლო 1962 წლიდან შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ მუშაკია, ამავე დროს „ვეფხისტყაოსნის“ აკადემიური ტექსტის დამდგენი კომისიის წევრია.

შ. ლლონტი, როგორც კვალიფიციური რუსთველოლოგი, 1967 წლიდან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში კითხულობდა ლექციების კურსს „ვეფხისტყაოსნის“ პოეტიკის საკითხებზე. ფართოდაა ცნობილი მისი სამეცნიერო შრომები და მონოგრაფიები: „ვეფხისტყაოსნის მხატვრული ენის სპეციფიკურობის პრობლემა“, „ქართული მწერლების მხატვრული ოსტატობის თავისებურებანი“, „ვეფხისტყაოსნის“ ფრაზეოლოგიური ლექსიკონი და სხვ. ამის გარდა შ. ლლონტი იყო მიმდინარე ლიტერატურული პროცესების აქტიური მონაწილე — მისი საინტერესო კრიტიკული წერილები და რეცენზიები მკითხველის ცხოველ ინტერესს იწვევდა.

ლო ლ ბ ე რ ი ძ ე ნიკოლოზ ბესარიონის ძე. 29. IV. 1838, ქუთაისი — 27. III. 1911, თბილისი.

პედაგოგი, პუბლიცისტი. სწავლა დაიწყო ქუთაისში, შემდეგ გადმოიყვანეს თბილისში, სადაც 1857 წელს დაამთავრა გიმნაზია, შევიდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. სტუდენტობის წლებში აქტიურად მონაწილეობდა ილია ჭავჭავაძის მიერ დაარსებულ პატრიოტულ წრეში, აგრეთვე მეგობრობდა შემდეგში ცნობილ რუს მოღვაწეებთან: ნ. დობროლუბოვთან, ნ. პანტელეევთან (ცნობილი საზოგადო მოღვაწე და წიგნების გამომცემელი), დ. ხოროშევსკისთან (ცნობილი პედაგოგი) და სხვ.

1861 წელს წარმატებით დაამთავრა საუნივერსიტეტო კურსი და საპროფესოროდაც ამზადებდნენ, მაგრამ მშობლიური ხალხის სამსახური არჩია და საქართველოში დაბრუნდა — ისტორიას, გეოგრაფიასა და ლათინურს ასწავლიდა თბილისის გიმნაზიაში. სამი წლის შემდეგ ისტორიკოს დ. ბაქრაძესთან ერთად დაინიშნა კავკასიაში ქრისტიანობის აღმდგენელი საზოგადოების სკოლების ინსპექტორად. ამავე ხანებში ეს ორი მოღვაწე სტეფანე მელიქიშვილსა და ვახტანგ თულაშვილთან ერთად თბილისში აარსებენ ქართულ სტამბას, ბეჭდავენ ქართულ წიგნებსა და ჟურნალ-გაზეთებს, მათვე გამოსცეს „დროება“.

1868 წლიდან ნ. ლოლობერიძე მუშაობს სასამართლო სისტემაში

ჯერ თბილისში, შემდეგ ქუთაისში. აქვე აირჩიეს საადგილმამულო ბანკის მმართველად. ორი საარჩევნო ვადის შემდეგ მან დატოვა ბანკი და ჩაება მარგანეცის მოპოვება-დამუშავება-საქმეში, თერომეტი წლის მანძილზე დააგროვა დიდძალი თანხა, რასაც უმუშრველად აზმარდა ქართველი ერის სამსახურს. 66 ათასი მანეთი ანდერძით დაუტოვა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ და საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოებას. საგულისხმოა ერთი გარემოება — თუმცა ეკონომიკურად წელგამართულ კაცს შეეძლო ხელგაშლილად ეცხოვრა, მაგრამ მუდამ ზომიერებას იცავდა და ძალიან უფრთხილდებოდა საზოგადოებისათვის შეგულებულ თანხას.

ნ. ლოლობერიძე იყო კარგი, მრავალმხრივი პუბლიცისტი. საზოგადოება დიდი ყურადღებით და ინტერესით კითხულობდა მის სტატიებს სხვადასხვა თემაზე: ევროპულ სახელმწიფოთა კონსტიტუციების, ასტრონომიის, ბამბის მოშენების თუ სხვათა შესახებ.

ყ ა ნ ჩ ე ლ ი სალომე ალექსანდრეს ასული. 14. V. 1921, თბილისი — 11. XII. 1985, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. დაიბადა მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის სანდრო ყანჩელის ოჯახში. ბავშვობიდანვე ეზიარა ხელოვნების სიყვარულს. თბილისის თეატრალური ინსტიტუტის დამთავრებისთანავე მიიწვიეს რუსთაველის სახელობის თეატრში მსახიობად. 1946—1948 წწ. მარჯანიშვილის თეატრშია, ხოლო 1948—1956 წწ. კი სოხუმის ქართული თეატრის დასში მოღვაწეობს. აქ შეასრულა მან ისეთი როლები როგორიცაა: ცაბუ (შ. დადიანის „ნაპერწყლიდან“), ესმა (გ. წერეთლის „პირველი ნაბიჯი“), ძიძია (ა. ყაზბეგის „ხევისებერი გოჩა“), მარანდოლინა (კ. გოლდონის „სასტუმროს დიასახლისი“) და სხვ.

1956 წლიდან სალომე ყანჩელი კვლავ რუსთაველის სახელობის თეატრშია, ამჟერად სიცოცხლის ბოლო დღემდე. აქ ახალი ძალით გაიღვა მისმა ხალასმა ნიჟმა, მაღალმა სცენურმა ოსტატობამ, სინატიფემ და ქალურმა მშვენიერებამ. მსახიობმა დიდი ოსტატობით განასახიერა მკვეთრად განსხვავებული სცენური სახეები: ივლიტე — კ. ბუაჩიძის „ამბავი სიყვარულისა“, მზეთუნახავი — გ. ნახუცრიშვილის „ქინკრაქა“, ბაბალე — მ. ელიოზიშვილის „ბებერი მეზურნეები“, ხანუმა — ა. ცაგარელის „ხანუმა“, ბერნარდა — ფ. გარსიას ლორკას „ბერნარდა ალბას სახლი“, ნ. წულეისკირის „თუთარჩელა“ და სხვ.

ს. ყანჩელი გამოირჩეოდა დიდი არტისტული ხიბლით, პლასტიკით, იუმორით, როლის არსში წვდომის საოცარი უნარით. მანვე

23. ზ. ბაბუნაშვილი, თ. ნოზაძე

მეტად დასამახსოვრებელი სახეები შექმნა ქართულ კინოსა და სატელევიზიო დადგმებში.

ყ ა რ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი კობტა გიორგის ძე. 24. IX. 1898, თბილისი — 17. II. 1947, დაიღუპა საავტომობილო კატასტროფაში კახეთში.

კინომსახიობი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი. იგი ისევე ანაზღაურად გამოჩნდა ქართულ კინოხელოვნებაში, როგორც მისი თაობის მრავალი მსახიობი. ...რეჟისორი ა. წუწუნაეა ეძებდა ერთ-ერთი ეპიზოდური როლის შემსრულებელს კინოფილმ „ხანუ-მასათვის“. არჩევანი შეაჩერა შესანიშნავი გარეგნობის ახალგაზრდაზე. ეს იყო კობტა ყარალაშვილი, რომელიც, როგორც გამოირკვა შორს იყო ხელოვნებისაგან. მაგრამ გამოცდილ რეჟისორს ალლომ არ უმტყუნა.

ასე მოვიდა იგი ქართულ კინოში. მისი დებიუტი წარმატებული გამოდგა და მალე ნ. შენგელაიამ ახალბედა მსახიობს შესთავაზა ქერბალაის როლი კინოსურათ „გიულიში“. მართალია, დამწყებ მსახიობს არ ჰქონდა გავლილი აქტიორული სკოლა, მაგრამ ბუნებრივი ნიჭის წყალობით დასძლია ესოდენ რთული ამოცანა და მის მიერ შესრულებული როლები გულთბილად მიიღო მაყურებელმა და კრიტიკამ.

კ. ყარალაშვილმა ჰეშარიტ შემოქმედებით გამარჯვებას „ელი-სოში“ იაღწია, სადაც განასახიერა ვაჟიას როლი. აქ უკვე სრულად გამოვლინდა მსახიობის ინდივიდუალობა, თავისთავადობა, დახვეწილი ოსტატობა და დიდი შემოქმედებითი პოტენცია. მსახიობის ღირსებას და მის პოპულარობას მოწმობს ის ფაქტი, რომ ცნობილმა სომეხმა რეჟისორმა ა. ბეკ-ნაზაროვმა ერევანში მიიწვია, რათა შეესრულებინა ერთ-ერთი წამყვანი როლი კინოფილმში „ზამალე“.

გამოჩენილმა მსახიობმა მთელი ეტაპი შექმნა ქართულ კინოში. იგი ამასთანავე შესანიშნავი ადამიანური თვისებებით გამოირჩეოდა, თავმდაბლობით, უბრალოებით, უპრეტენზიოებით, ვაჟკაცობით და დიდი იუმორის გრძნობით. ამიტომაც ყველას ძალზე დასწყყიტა გული მისმა ტრაგიკულმა სიკვდილმა, რაც პოეტმა ვარლამ ჟურთულმა ასე გამოხატა: „დუმილს შეუკრავს შენი. ბაგენი, და დაგხუჟავს არწივის თვალი, სიკვდილო კობტას რად მიაგენი, ნეტავი სადმე შეგშლოდა ხელი“.

ყ ა რ ა შ ვ ი ლ ი ანდრია ნიკოლოზის ძე. 30. XI. 1857, თბილისი — 15. III. 1925, თბილისი.

კომპოზიტორი, პედაგოგი. სწავლობდა თბილისის პირველ გიმ-

ნაზიაში, 1873 წელს განათლების მისაღებად გაემგზავრა იტალიაში. 1877 წელს სწავლა განაგრძო კონსტანტინოპოლის სასულიერო სასწავლებელში, სადაც სხვა საგნებთან ერთად ეუფლებოდა ორლანზე დაკერას და კომპოზიციას. 1878 წელს ჩავიდა პეტერბურგში და ჩაირიცხა კონსერვატორიის სავიოლინო კლასში. 1881 წელს იმპერატორ ალექსანდრე მეორის მოკვლასთან დაკავშირებული რეაქციის დაწყების გამო დატოვა პეტერბურგი და ვარშავაში გაემგზავრა. აქ იგი შევიდა კონსერვატორიაში და მეცადინეობდა პროფესორ ისიდორ ლოტოს კლასში, რომელიც წარმატებით დაამთავრა 1885 წელს და იქვე დატოვეს პროფესორის ასისტენტად.

ვარშავაში დაიწყო ა. ყარაშვილის შემოქმედებითი, საშემსრულებლო და პედაგოგიური მოღვაწეობა. ამიტომაცაა, რომ მის პირველ ნაწარმოებებში იგრძნობა პოლონური მუსიკის გავლენა. ა. ყარაშვილმა დიდი ამაგი დასდო მევიოლინეთა ქართული კადრების აღზრდას. მეოცე საუკუნის დამდეგს თბილისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში დააარსა მოწაფეთა პირველი სიმებიანი კვარტეტი, რომელმაც შეასრულა კომპოზიტორის კვარტეტი „ლოთებო“, ალექსანდრე ჭავჭავაძის ტექსტზე „ლოთებო, ნეტავი ჩვენა“. მასვე ეკუთვნის სავიოლინო პიესები, საგუნდო სიმღერები — „პატარა მურიკა“, „მრავალყამიერი“. სოფორტეპიანო პიესა „საზანდარი“ (გუნდისთვის დაამუშავა ზ. ჩხიკვაძემ, შემდეგ — ზ. ფალიაშვილმა. გავრცელდა „სამშობლოს“ სახელწოდებით). მასვე ეკუთვნის პოპულარული რომანსები: „ისევ შენ“, „დავრდომილი, სნეული“ და სხვ.

ღვაწლმოსილ კომპოზიტორსა და საზოგადო მოღვაწეს ჩაფიქრებული ჰქონდა დაეწერა ოპერა „ვეფხისტყაოსანი“, მაგრამ არ დასცალდა — შემორჩენილია ნაწყვეტები ამ დაუმთავრებელი ოპერიდან. იგი იყო საქართველოს ფილარმონიული საზოგადოების ერთ-ერთი დამაარსებელი.

ყ ა უ ჩ ხ ი შ ე ი ლ ი სიმონ გიორგის ძე. 14. X. 1895, ქუთაისი — 11. V. 1981, თბილისი.

მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. სწავლობდა ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში, შემდეგ ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც 1917 წელს დაამთავრა, დაბრუნდა სამშობლოში, სადაც ივანე ჭავჭავაძის წარდგინებით დატოვეს ახალდაარსებულ ქართულ უნივერსიტეტში ბერძნულ-ბიზანტიურ ფილოლოგიაში საპროფესოროდ მოსამზადებლად. 1927 წელს

წარმატებით დაიცვა დისერტაცია და მიენიჭა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხი.

სიმონ ყაუხჩიშვილის მასწავლებელნ ჭერ კიდეც პეტერბურგის უნივერსიტეტში იყო ცნობილი მეცნიერი გრიგოლ წერეთელი, რომელიც 1920 წელს ივანე ჯავახიშვილის მოწვევით თბილისში ჩამოვიდა და მოწაფე — მასწავლებელს შორის ეს ურთიერთობა კიდეც უფრო გაცხოველდა, რამაც კლასიკური ფილოლოგია და ბიზანტიოლოგია ქართული კულტურის ისტორიის კვლევის სამსახურში ჩააყენა.

1920 — 1923 წლებში ს. ყაუხჩიშვილი სამეცნიერო მივლინებით იმყოფებოდა საბერძნეთსა და გერმანიაში. ათენის უნივერსიტეტში იღრმავებდა ცოდნას ბიზანტიურ საისტორიო მწერლონაში, სწავლობდა ახალ ბერძნულ ენასა და საბერძნეთის კულტურის ისტორიას; ბერლინის უნივერსიტეტში ისმენდა მსოფლიოში ცნობილი პროფესორების ლექციებს. სამშობლოში დაბრუნებული აქტიურად ჩაება სამეცნიერო და პედაგოგიურ მუშაობაში. შექმნა რამდენიმე საუნივერსიტეტო დარგი, რომლებმაც საერთაშორისო აღიარება ჰპოვეს. იგი 170-მდე მეცნიერული ნაშრომის ავტორია, რომლებშიც ღრმადაა გაშუქებული საბერძნეთის, ბიზანტიის ისტორიისა და ფილოლოგიის საკითხები, საერთოდ ბერძნულ სამყაროსთან საქართველოს კულტურული ურთიერთობა.

ცალკე უნდა აღინიშნოს სახელოვანი მეცნიერის ღვაწლი ქართულ ფილოლოგიაში, წყაროთმცოდნეობასა და პალეოგრაფიაში. 1932 წელს მისი ინიციატივით დაარსდა სერია „გეორგია“, ანუ ბიზანტიური მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ. ფასდაუდებელია მკვლევარის წვლილი ისეთი შონუმენტური ნაშრომის გამოცემაში, როგორიცაა „ქართლის ცხოვრების“ 3 ტომი. ჭერ კიდეც 1942 წელს სიმონ ყაუხჩიშვილმა გამოაქვეყნა ივანე ჯავახიშვილის მიერ აღმოჩენილი „ანა დედოფლისეული ქართლის ცხოვრება“. ეს იყო „ქართლის ცხოვრების“ პირველი, მეცნიერულად გამართული პუბლიკაცია, ვრცელი შესავალი წერილით და მდიდარი კრიტიკული და მეცნიერული აპარატით. გადაუქარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ათონელების შემდეგ ქართულ-ბერძნულ ურთიერთობებს არ ჰყოლია ისეთი მაღალი კვალიფიკაციის მკვლევარი, როგორც სიმონ ყაუხჩიშვილი იყო. მის კალამს ეკუთვნის სამტომიანი „ბერძნული ლიტერატურის ისტორია“, „ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია“ და სხვა მრავალი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია იოანე პეტრიწის „შრომების“ ორი ტომის გამოცემა. დიდი სიმონ ყაუხჩიშვილის ღვაწლი „არეოპაგიტის“ და „ბალავარიანის“ საკვანძო პრობლემების კვლევაში.

განუზომელია მისი როგორც პედაგოგის წელილი ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეში. ჩინებულმა მასწავლებელმა და გულისხმირმა აღმზრდელმა არაერთი მაღალკვალიფიციური სპეციალისტი მოუშადა სამშობლოს, აზიარა ისინი კლასიკურ ენებსა და ანტიკურა ქვეყნების ისტორიას. მისი ნათელი ხსოვნა დღესაც შარავანდედით ადგა ჩვენს ეროვნულ კულტურას.

ყიფიანი ედიშერ ლაერენტის ძე. 21. XI. 1924, თბილისი — 29. XII. 1972, თბილისი.

მწერალი. 1949 წელს დაამთავრა საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტი ინჟინერ-ჰიდროლოგის სპეციალობით. ლიტერატურაში მისი სამწერლო დებიუტი ამავე ხანებში შედგა. პირველი ნაწარმოებები გამოაქვეყნა ახალგაზრდულ გაზეთებსა და „ნიანგში“. 1951 წელს ჟურნალ „დროშაში“ დაიწყო მუშაობა და სამუდამოდ დაუკავშირდა ლიტერატურას. ჟურნალების ფურცლებზე აქვეყნებდა უტყუარი ნიჭით აღბეჭდილ ნარკვევებსა თუ მოთხრობებს. მისი საქმიანი თვისებები — მომთხოვნელობა, პრინციპულობა, გემოვნება — სრულად გამოვლინდა ჟურნალ „მნათობში“ პასუხსაცემ თანამდებობებზე მოღვაწეობისას.

ასევე მომთხოვნი იყო ე. ყიფიანი საკუთარი თავისადმი. მის ნაწარმოებებს აჩნია ფაქიზი სულის ადამიანის, მხურვალე პატრიოტის, დახვეწილი მწერლისა და დიდი ინტელიგენტის ნიშან-თვისებები.

მკითხველმა შეიყვარა ამ უზადო ხელოვანის „მაღალი ქერი“, „ათფურცლიანი რეეულები“, „გოგონა რომელსაც ზღვა უყვარს“, „მწვანე ფარა“, „მეცხრე კარი“ და სხვ. განსაკუთრებულად წარმოჩნდა მწერლის ოსტატობა მის ბოლო ორ რომანში — „ცაში ასროლილი ქუდები“ და „წითელი ღრუბლები“.

ედიშერ ყიფიანს ჰქონდა მიღებული მთავრობის ჭილდოებიც, მაგრამ მთავარი ის იყო, რომ ხანმოკლე სიცოცხლის მანძილზე მან დაიმსახურა უკლებლივ ყველას პატივისცემა და სიყვარული. იგი იყო ლამაზი გარეგნობის, ღრმად განსწავლული, მიმტყეველი, ზოგჯერ უაღრესად დამთმობი და ზოგჯერ ასევე პრინციპული, ზრდილი და მოსიყვარულე მამულიშვილი.

ყიფიანი კონსტანტინე (კოტე) დიმიტრის ძე. 3. III. 1849, თბილისი — 17. IV. 1921, თბილისი.

მსახიობი, დრამატურგი, მთარგმნელი და ლექსიკოგრაფი. სწავლობდა თბილისის გიმნაზიაში, შემდეგ მეტერბურგისა და მოსკოვის საშხატერო აკადემიებში, რომელიც დაამთავრა 1873 წელს. მას

ცხოვრების ფართო ასპარეზი ჰქონდა გადაშლილი, მაგრამ მსახიობისა და საზოგადო მოღვაწის მძიმე ჰაპანი არაა. სიყმაწვილიდან სცენამ გაიტაცა. თექვსმეტი წლისამ პირველად შეასრულა პაეის როლი მოლიერის „ცოლის შერთვევინებაში“. აქედან მოყოლებული, ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში თეატრის სიყვარული არ განელებია, ბოლომდე დარჩა მისი ერთგული და უნაგარო მსახური. რა არ იყო კოტე ყიფიანი — მოკარნახე, სცენისმოყვარე, აქტიორი, რეჟისორი, დრამატურგი. იგი გამოირჩეოდა გულწრფელობით, სცენური სიმართლით, გარდასახვის შესანიშნავი უნარით. მის მიერ შესრულებული როლების მდიდარ გალერეას ამშვენებენ ანდრუჟაფარი (გ. ერისთავის „გაყრა“), გიქო (გ. სუნდუკიანცის „პეპო“).

აღსანიშნავია, რომ კ. ყიფიანმა პირველმა განასახიერა ქართულ სცენაზე მსოფლიო კლასიკური დრამატურგიის ნიმუშებიდან შეილოკი და მეფე ლირი, აგრეთვე ანანია გლაზა და სვიმონ ლეონიძე. მსახიობი თანაბრად ძლიერი იყო კომიკურ და დრამატულ როლებში. მას შეეძლო სცენაზე ყოფილიყო გიქორი და ზამბახოვი და ამავე დროს, შესანიშნავად მოერგო ფრაკი და სმოკინგი. იგი, როგორც განახლებული პროფესიული თეატრის ერთ-ერთი მესვეური არ თაკილობდა არავითარ შავ სამუშაოს, იყო სახალხო თეატრის პირველი რეჟისორი და მსახიობი. კ. ყიფიანს ეკუთვნის თეორიული ხასიათის ნაშრომები თეატრსა და მსახიობის ოსტატობაზე. მან მწერლობაშიაც გამოიჩინა თავი. იგი საინტერესოდ დაწერილი რამდენიმე მოთხრობისა და ნარკვევის ავტორია. კ. ყიფიანის კალამს ეკუთვნის პიესები: „ბედი ქართლისა“. „ორი მამა“, „ცოტნე დადიანი“, „ბრძოლა“, „დატრიალდა ჯარა“. წერდა რუსულადაც: „ომი ოჯახში“, „გამარჯვება“, „საიდუმლოება“. ეწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობას. უპირატესად თარგმნიდა მხატვრულ და პოლიტიკური ხასიათის ლიტერატურას, შეადგინა რუსულ-ქართული ბოტანიკური ლექსიკონი, რაც ჩვენი ეროვნული ლექსიკოგრაფიის ძვირფასი შენაძენია.

ყიფიანი მიხეილ ზაალის ძე. 12. IV. 1833, სოფელი ვახანი, ხარაგოულის რაიონი — 2. III. 1891, ვლადიკავკაზი.

პუბლიცისტი, მთარგმნელი, პედაგოგი. პირველდაწყებითი განათლება მიიღო გორის სამაზრო სასწავლებელში. შემდეგ დაამთავრა კავკასიის სამიწნე სკოლა თბილისში და დაიწყო მუშაობა ტოპოგრაფად. პარალელურად აქვე ასწავლიდა საკვირაო სკოლის ქართველ მოსწავლეებს, შეადგინა არითმეტიკისა და გეომეტრიის სახელმძღვანელოები. მ. ყიფიანი ეწეოდა მეტად მრავალფეროვან და

ფართო საზოგადოებრივ მოღვაწეობას: სხვებთან ერთად შექმნა ქართული შრიფტი (ეგრეთ წოდებული „ვენური“), რომლითაც იბეჭდებოდა „ივერია“, თარგმნა ლერმონტოვის, შექსპირის და სხვათა ნაწარმოებები; იყო „ქართული დრამატული საზოგადოების“ ერთ-ერთი დამფუძნებელი; მონაწილეობდა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ დაარსებასა და მის საქმიანობაში; გახსნა ქართული სკოლები სტეფანწმინდასა და ვლადიკავკაში. ასეთი აქტიური საზოგადოებრივი საქმიანობა მ. ყიფიანს არც მაშინ შეუწყვეტია, როცა სამსახურის გამო ვლადიკავკაში გადავიდა საცხოვრებლად. მისი თაოსნობით დაარსდა „თეზის ოლქის მთიელთა შორის განათლებისა და ტექნიკური ცოდნის გამავრცელებელი საქველმოქმედო საზოგადოება“, რომლის პირველი თავმჯდომარეც თვითონ იყო, მან ჩაუყარა საფუძველი ოსეთში საგამომცემლო და საბიბლიოთეკო საქმეს, მისი თაოსნობით გამოიცა „ოსური ანბანი“ და სხვ. ამიტომაც მისი გარდაცვალება ერთნაირად განიცადეს როგორც ქართველმა, ისე ოსმა საზოგადოებრიობამ.

მიხეილ ყიფიანის გარდაცვალებასთან დაკავშირებულ წერილში გაზეთ „ივერიის“ კორესპონდენტი 1891 წლის 10 მარტის ნომერში გადმოგვცემდა: ...სიკვდილის მეორე-მესამე დღეს ცალ-ცალკე გადაუხადეს პანაშვიდი რუსებმა, სომხებმა, ოსებმა. 4 მარტს დაიკეტა ღუქნები და მალაზიები და ყველამ სადგურს მიაშურა... დიდი გრძნობით წარმოსთქვა ლექსი ჯერ ოსურად და შემდეგ მეორე ლექსი რუსულად ბ-ნმა კ. ხეთაგუროვმა... დამსწრე ოსნი ამ ლექსს წარმოთქმის დროს სმენად გადაიქცნენ, ცდილობდნენ გაეგონათ თვითოეული სიტყვა ლექსისა, რომელმაც ესე ძლიერ იმოქმედა, რომ ძათ შორის თვით გულ-მაგრებმაც კი ვერ შეიკავეს თავი“. შემდეგ გაზეთში დაბეჭდილია რუსული ლექსის სრული ტექსტი.

ყ ი ფ შ ი ძ ე (ფ რ ი ნ ე ლ ი) ალექსანდრე თევდორეს ძე. 13. I. 1862, სოფელი წვერი, ახლანდელი ქარელის რაიონი — 29. VI. 1916. თბილისი.

მწერალი, ისტორიკოსი, პებლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე. 1878 წელს დაამთავრა ჯერ გორის სასულიერო სასწავლებელი, შემდეგ თბილისის სასულიერო სემინარია. სწავლა განაგრძო ხარკოვის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც დაასრულა 1888 წელს და დაბრუნდა სამშობლოში.

მასწავლებლობისათვის განწყობილი ახალგაზრდა სპეციალისტის ენთუზიაზმი ერთბაშად დააცხრო კავკასიის მაშინდელი სწავლა-განათლების მზრუნველმა იანოვსკიმ — „ტუზემცისათვის“ ადგილი არა

მკვსო. ამიტომ იგი იძულებული გახდა ჩამოშორებოდა საყვარელ სპეციალობას. თუმცა თავისი პრაქტიკულ-საზოგადოებრივი მოღვაწეობით, კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობით, კალმითა და სიტყვით გატაცებით ემსახურებოდა ხალხის განათლებისა და სკოლების ქსელის გაფართოების საქმეს. ამ მხრივ აღსანიშნავია მისი საქმიანობა „ქართულთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში“. 900-ანი წლების დამდეგიდან იგი დიდი მზუნველობით ხელმძღვანელობდა ამ საზოგადოების მიერ ახალციხეში გახსნილ ქართულ სკოლას.

1905—1906 წლებში ა. ყიფშიძე დაინიშნა ქუთაისის გუბერნატორ სტაროსელსკის თანაშემწედ. მაგრამ მას შემდეგ, რაც ქუთაისს „ეწეა“ გენერალ ალიხანოვის დამსჯელი რაზმი, ეს ორივე პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანი ეანდარმთა თანხლებით გენერალმა თბილისში გამოისტუმრა, ხოლო ალექსანდრე მეტეხის ციხეში ჩასვეს.

1906 წლიდან დაუღალავი მოღვაწე თბილისის სათავედანაწარმო საკრებულოსთან არსებულ საადგილმამულო კომისიის მმართველად და ძალ-ღონეს არ იშურებს საქართველოს ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის. ამავე დროს გაზეთ „საქართველოს“ ერთ-ერთი დამაარსებელი და „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ გამგეობის წევრია.

ა. ყიფშიძე იკვლევდა XIX საუკუნის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობისა და ქართველი ხალხის ანტიკოლონიური ბრძოლის ისტორიის საკითხებს, ეწეოდა ნაყოფიერ მთარგმნელობით მუშაობასაც.

ყ ი ფ შ ი ძ ე დაეთ ალექსის ძე. 19. X. 1890, სოფელი სკანდე, თერჯოლის რაიონი — 16. V. 1919, სოფელი სიმონეთი, თერჯოლის რაიონი.

ფილოლოგი, ისტორიკოსი. დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლეთ-მცოდნეობის ფაკულტეტზე. აქ იგი აქტიურად ჩაება უნივერსიტეტში არსებულ ქართველოლოგიური წრის მუშაობაში, რომელსაც ივანე ჯავახიშვილი ხელმძღვანელობდა.

1916 წელს დაამთავრა უნივერსიტეტის ქართულ-სომხური განყოფილება. სტუდენტობიდანვე ეწეოდა სამეცნიერო მუშაობას ნ. მარის ხელმძღვანელობით. ისტორიული საკითხებით ახალგაზრდა მკვლევარის დაინტერესება იმით გამოიხატა, რომ გამოაქვეყნა მრავალი სტატია დიდ ენციკლოპედიაში, სწავლობდა კლდეში ნაკვეთ ქალაქებს — ვარძიასა და უფლისციხეს, აგრეთვე სომხეთის ძველ

დედაქალაქს ანისს, ხელმძღვანელობდა არქეოლოგიურ გათხრებს ცაგერის რაიონის სოფელ შურში.

დავით ყიფშიძის შემოქმედებითი მემკვიდრეობიდან აღსანიშნავია ძველი ქართული მწერლობის ძეგლების „პროსორეს ცხოვრების“, „წმინდა ლუკასა და ნიკოლოზ დვალის მარტვილობის“, შესწავლა და გამოცემა, მასვე ეკუთვნის XVII საუკუნის ქართველ პოეტზე ფეშანგი ხითარიშვილზე (ფაშვიბერტყაძე) ფილოლოგიური გამოკვლევა. 1918 წელს იგი მიიწვიეს თბილისის უნივერსიტეტში, სადაც გარდაცვალებამდე კითხულობდა სომხური ენის კურსს.

დიდი იმედების მომცემი მეცნიერი სამწუხაროდ სრულიად ახალგაზრდა გარდაიცვალა და მრავალი ჩანაფიქრის განხორციელება, ბუნებრივია, არ დასცალდა.

ყ ი ფ შ ი ძ ე იოსებ ალექსის ძე. 25. VIII. 1882, სოფელი რგანი, ქიათურის რაიონი — 21. II. 1919, თბილისი.

ენათმეცნიერი, ფილოლოგი, თბილისის უნივერსიტეტის ერთ-ერთი დაჰმარსებელი. 1898 წელს წარჩინებით დამთავრა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი, შემდეგ ხუთი წელი სწავლობდა სასულიერო სემინარიაში. 1906 წელს გახდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის სტუდენტი. აქტიურად ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში, რისთვისაც დედაქალაქიდან გააძევეს. ერთი წლის შემდეგ, ნ. მარის დახმარებით გადავიდა აღმოსავლურ ენათა ფაკულტეტის ქართულ-სომხურ განყოფილებაზე და ინტენსიურად შეუდგა ქართველური ენების შესწავლას, მონაწილეობდა სხვადასხვა ექსპედიციებში. 1914 წელს გამოაქვეყნა 600 გვერდიანი „მეგრული ენის გრამატიკა“ თავისი ტექსტებით და მეგრულ-რუსული ლექსიკონით. ეს იყო უმნიშვნელოვანესი გამოკვლევა ქართველოლოგიაში, რომელიც პეტერბურგის უნივერსიტეტის თავკაცობამ მართებულად წარადგინა ქართული ფილოლოგიის მაგისტრის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. მისმა ოფიციალურმა ოპონენტმა ნიკო მარმა აღნიშნა, რომ ნაშრომი არათუ მაგისტრის, არამედ დოქტორის ხარისხსაც იმსახურებდა. ამ გამოკვლევით ახალგაზრდა მეცნიერი 1915 წლიდან პეტერბურგის უნივერსიტეტის პრივატ-დოცენტი გახდა.

იოსებ ყიფშიძე პეტერბურგში 1917 წლამდე მოღვაწეობდა. ამ ხნის განმავლობაში შეადგინა და 1918 წელს გამოსცა „ძველი ქართული ქრესტომათია“. ჯერ კიდევ 1911 წელს გამოქვეყნდა მისი „ქართული ენის გრამატიკა“ და სხვა მნიშვნელოვანი ნაშრომები.

მართალია, იოსებ ყიფშიძემ ახალგაზრდობის წლები პეტერბურგში გაატარა, მაგრამ მშობლიურ ხალხთან მკიდრად კავშირი არასო-

დეს გაუწყვეტია. იგი თავდადებით ემსახურებოდა ყოველ ჰემმარიტად ქართულ კეთილშობილურ წამოწყებას. 1914 წლიდან არჩეულ იყო საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების წამდვილ წევრად, სისტემატურად კითხულობდა ლექცია-მოსხენებებს, მეცნიერების აქტუალურ საკითხებზე. აქვე ჩაება ივანე ჯავახიშვილთან და აკაკი შანიძესთან ერთად ქართული უნივერსიტეტის დაარსების საშვილიშვილო საქმეში. ამ დიდი ღვაწლის და მისი მეცნიერული ავტორიტეტის აღიარება იყო ის, რომ სრულიად ახალგაზრდა კაცი გახდა უნივერსიტეტის პროფესორთა პირველი შვიდკაციანი კოლეგიის, მისი სამეცნიერო საბჭოს პირველი სწავლული მდივანი, ერთადერთი, სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტის დეკანის (ივანე ჯავახიშვილის) მოადგილე, ქართული ენის კათედრის გამგე. არც ის იყო ალბათ შემთხვევითი, რომ თბილისის უნივერსიტეტის საზეიმო გახსნაზე 1918 წლის იანვარში, სწორედ ი. ყიფშიძეს ხვდა წილად პატივი წაეკითხა მოხსენება „ქართული უნივერსიტეტის დაარსების მოკლე ისტორიული მიმოხილვა“.

სამწუხაროდ, ამის შემდეგ სულ ერთი წელი იცოცხლა ამ უაღრესად ნიჭიერმა და შრომისმოყვარე მეცნიერმა. მისი სახით საქართველომ დაკარგა დიდი მამულიშვილი.

ყ უ შ ი ტ ა შ ვ ი ლ ი ვასილ პავლეს-ძე. 25. IV. 1894, თბილისი — 16. I. 1962, სოხუმი.

რეჟისორი, საქართველოს სახალხო არტისტი. სწავლობდა თბილისის პირველ გიმნაზიაში, აქვე ეზიარა თეატრს სცენისმოყვარეთა სპექტაკლებში. 1913 წელს შევიდა მოსკოვის უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე. პარალელურად სწავლობდა ვ. კომისარჟევსკაიას სახელობის დრამატულ სტუდიაში, სადაც მისი პედაგოგები იყვნენ თ. თ. კომისარჟევსკი, ვ. გ. სახნოვსკი, ვ. ზ. მასალიტინოვა და სხვ. მოგვიანებით ახალგაზრდა ხელოვანი პეტროგრადში ხელმძღვანელობდა წითელი არმიის თვითმოქმედ თეატრს, ღვადა სპექტაკლებს.

1918 წელს ვ. ყუშიტაშვილი თბილისშია. აქ შედგა მისი დებიუტი ქართულ პროფესიულ სცენაზე. ოპერის თეატრში განახორციელა სოფოკლეს ტრაგედია „ანტიგონე“. 1919—1933 წ.წ. მოღვაწეობდა საფრანგეთისა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში. იყო ანტუანის თეატრის რეჟისორი. 1921 წელს შ. დიულენთან ერთად საფუძველი ჩაუყარა სახელგანთქმულ ფრანგულ თეატრს „ატელიეს“. აქ მან დადგა გოლდონის „მარაო“, აშის „შურისძიების ღმერთი“, მოლიერის „ჟორჟ დანდენი“, არისტოფანეს „ფრინველები“ და

სხვ. საფრანგეთის თეატრალური საზოგადოება და კრიტიკა მაღალ შეფასებას აძლევდნენ ქართველი რეჟისორის ნამუშევრებს.

„ატელიეში“ მოღვაწეობასთან ერთად ვასო ყუშიტაშვილი სპექტაკლებს დგამს პარიზის ცნობილ თეატრებში—„ოდეონი“, „პორტ სენ მარტენი“, „ელისეს მინდვრების თეატრი“. ნიუ-იორკში განახორციელა ოფენბახის „დიდი პერცოგინია“, ჟან ლარიკის „ქალწული საფრანგეთიდან“, ნიუ-ორლეანში ჩეხოვის „ალუბლის ბაღი“. სამშობლოში 1933 წელს დაბრუნდა და გუშაობა დაიწყო მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში, სადაც 25 წელი დაჰყო. აქ დიდი წარმატებით დადგა ვ. გაბესკირიას „მათი ამბავი“, გ. შატბერაშვილის „ფიქრის გორა“, მ. მრეველიშვილის „ზვავი“, ი. ქავკავაძის „კაცია-აღამიანი“ და სხვა მრავალი. პარალელურად იგი ხელმძღვანელობდა თეატრებს ზუგდიდში, გორში, ქუთაისში.

გამოჩენილი რეჟისორისა და ხელოვანის, ღრმად განათლებული, დახვეწილი ინტელიგენტის ვ. ყუშიტაშვილის სპექტაკლები გამოირჩეოდა დიდი პროფესიონალური კულტურით, მაღალი გემოვნებით, ორიგინალური რეჟისორული ინტერპრეტაციით და შინაგანი დინამიურობით, ყოველივე ეს კი მაყურებელზე წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენდა. მისი დიდი ღვაწლი აღინიშნა შრომის წითელი დროშის ორდენებითა და მედლებით.

შ ა ე გ უ ლ ი ძ ე გიორგი ვლადიმერის ძე. 6. XI. 1910, ქუთაისი — 13. IV. 1959, თბილისი.

თეატრისა და კინოს მსახიობი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი. ქუთაისში დაამთავრა მეორე ჰუმანიტარული ტექნიკუმი. იმხანად იქ დამკვიდრებულმა კ. მარჯანიშვილის თეატრმა დაიწყო სცენისათვის ახალგაზრდა კადრების შერჩევა. ამ მიზნით დიდმა რეჟისორმა დააარსა ეგრეთწოდებული „ექსპერიმენტული სტუდია“. სწორედ აქ მისცეს სრულიად ახალგაზრდა გ. შავგულიძეს ორსიტყვიანი როლი შ. დადიანის „კაკალ გულში“; ამას მოჰყვა „ჰოპლა, ჩვენ ვცოცხლობთ“ და მოხუცი რაბინი „ურიელ აკოსტაში“. ყველამ დაინახა, რომ თეატრს შეემატა ხალასი ნიჭი, რომელიც სწრაფად იფურჩქნებოდა. შესანიშნავი ხელოვანის ყოველი გამოჩენა სცენაზე ზეიმად აქცევდა წარმოდგენას და მაყურებელს უდიდეს სიამოვნებას განადიდევინებდა მისი აქტიორული მომხიბვლელობა და უშუალოება.

სამი ათეული წელი კიაფობდა გ. შავგულიძის მგზნებარე შემოქმედება ქართულ სცენაზე. მსახიობის შესრულებული როლები, როგორცაა იულიუსი („ანტონიოს და კლეოპატრა“), ნიკიფორე („მისი ვარსკვლავი“), აბესალომი („ირინეს ბედნიერება“), საჩათნოვა („მეფე ერეკლე“), ჰჟონდიდელი („დავით აღმაშენებელი“), ხარიტონი

(„კოლმეურნის ქორწინება“) და სხვა ქართული აქტიური სკოლის უმნიშვნელოვანესი მიღწევებია და შესულია ჩვენი თეატრის ოქროს ფონდში. 1952 წელს მიენიჭა სსრ კავშირის პრემიის ლაურეატობა ნიკიფორეს როლის შესრულებისათვის ილო მოსაშვილის პიესაში „მისი ვარსკვლავი“.

დაუეწყარი სახეები შექმნა გიორგი შავგულიძემ ქართულ კინოში: დავით გურამიშვილი („დავით გურამიშვილი“), ნიკო („ქეთო და კოტე“), ნოდარი („გიორგი სააკაძე“), ერეკლე („ბედნიერი შეხვედრა“), რაშიტი („გაზაფხული საყენში“) და სხვ.

ქართველი ხალხის მეხსიერებაში იგი დარჩა როგორც უსაყვარლესი, ვანუშეორებელი ფენომენი, ვაჟაყობის, რაინდობისა და სილალის განსახიერება.

შ ა ვ ი შ ვ ი ლ ი მიხეილ კალისტრატეს ძე. 2. IX. 1894, ოზურგეთი — 5. X. 1958, თბილისი.

არქიტექტორი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, სსრ კავშირის მშენებლობისა და არქიტექტურის აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი. საშუალო განათლება მშობლიურ ქალაქში მიიღო და შევიდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტზე, მაგრამ პირველი მსოფლიო ომის გამო ვერ დაამთავრა — 1916 წელს არმიაში გაიწვიეს. 1922 წელს სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პოლიტექნიკური ფაკულტეტის არქიტექტურის სპეციალობით. აღსანიშნავია, რომ მ. შავიშვილი იყო ერთ-ერთი პირველთაგანი, ვინც არქიტექტურული განათლება საქართველოში მიიღო.

1931 წელს ახალგაზრდა, ნიჭიერი ხელოვანი მიიწვიეს საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში, სადაც კითხულობდა სპეცკურსებს, ხოლო 1951—1955 წლებში განაგრძო არქიტექტურის კათედრას.

1932 წლიდან მ. შავიშვილი მუშაობას იწყებს საპროექტო დაწესებულებებში, სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე განაგრძო არქიტექტურულ სახელოსნოებს. იგი 80-მდე პროექტის ავტორია. მათ შორის აღსანიშნავია: სპეციალისტთა საცხოვრებელი სახლები საბურთალოზე, ავტოქარხნის მუშათა საცხოვრებელი რაიონი ქუთაისში, შამანკომბინატის ნაგებობათა კომპლექსი თბილისში, აღმინისტრაციული სახლი ცხინვალში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მეორე კორპუსი ი. ჭავჭავაძის პროსპექტზე, სამედიცინო ინსტიტუტის და საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის მეორე კორპუსი, სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი გორში, ლ. მეს-

ხიშვილის სახელობის დრამატული თეატრი ქუთაისში და სხვა მრავალი. მისმა არაერთმა პროექტმა გაიმარჯვა საკავშირო თუ რესპუბლიკურ კონკურსებში.

აღსანიშნავია მ. შავიშვილის პატრიოტული ღვაწლი ეთნოგრაფიული და არქეოლოგიური ექსპედიციების საქმიანობაში — მან აზომა არა ერთი ხუროთმოძღვრული ძეგლი. იგი იყო საქართველოს არქიტექტორთა კავშირის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი ინიციატორი, 1945—1947 წლებში მისი თავმჯდომარე, გამგეობის წევრი. ნიჭიერა და გამოცდილი ხუროთმოძღვარი მონაწილეობდა არქიტექტორთა საკავშირო თუ საერთაშორისო ფორუმებში. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

შ ა ნ შ ი ა შ ვ ი ლ ი სანდრო ილიას ძე. 12. VII. 1888, სოფელი ჭუგაანი, სიღნაღის რაიონი — 28. X. 1979, თბილისი.

მწერალი, დრამატურგი. 1908 წელს დაამთავრა თბილისის ქართული სათავადაზნაურო გიმნაზია. შემდეგ გაემგზავრა ევროპაში, სწავლობდა ციურხისში, ბერნში, ბერლინში, ხოლო 1914 წელს დაამთავრა ლაიპციგის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი და დაბრუნდა სამშობლოში.

პირველი ნაბიჯები მწერლობაში ჯერ კიდევ მოწაფეობის დროს გადადგა. გიმნაზიაში გამოსცა და რედაქტორობდა ჟურნალ „ჩანგს“, რის გამოც დააპატიმრეს და სამი თვე მეტეხის ციხეში ამყოფეს. პირველი ლექსი გამოაქვეყნა გაზეთ „ისარში“ 1906 წელს, ხოლო პირველი პოეტური კრებული „სევდის ბალი“ 1909 წელს. აქედან მოყოლებული აქტიურად მონაწილეობდა ლიტერატურულ საქმიანობაში და სისტემატურად თანამშრომლობდა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში. 1914 წელს გამოსცა გაზეთი „საქართველო“, 1917 წელს ჟურნალი „მერანი“.

ს. შანშიაშვილმა თავის დროზე ხარკი მოუხადა სიმბოლიზმს და საერთოდ მოდერნიზმს, მაგრამ ძირითადად იდგა რეალისტური ლიტერატურის ნიადაგზე, რომელშიც ძალუმად იგრძნობოდა ხალხურობის ნაკადი.

ცალკე უნდა აღინიშნოს ს. შანშიაშვილი — დრამატურგის შემოქმედება. იგი ოთხი ათეული წლის მანძილზე მხარში ედგა ქართულ თეატრს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი მოღვაწეობა რუსთაველის თეატრში, რომელთანაც დრამატურგმა ეს კავშირი ჯერ კიდევ გასაბჭოებამდე დაამყარა, როდესაც მის სცენაზე დაიდგა ს. შანშიაშვილის ორი პიესა — „უგვირგვინო მეფენი“ და „ბერდო ზმანია“. სწორედ ამ უკანასკნელი სპექტაკლის დადგმით დაიწყო ტრიუმფალური სვლა სანდრო ახმეტელმა.

ს. შანშიაშვილის კალამს ეკუთვნის 30-მდე სხვადასხვა ჟანრის დრამატული ნაწარმოები, მათ შორის: „სპარტაკი“, „პერეთის გმირები“, „როდამ“, „ანზორი“ (გადმოკეთებული ეს. ივანოვის „ჯავ-შნოსანი 14—69“-დან), „სამნი“, „არსენა“, „ფოლადაური“, „გიორგი სააკაძე“, „კრწანისის გმირები“, და სხვ. მასვე ეკუთვნის ზ. ფალიაშვილას ოპერის „ლატავრასა“ და დ. არაყიშვილის ოპერის „თქმულემა წოთა რუსთაველზე“ ლიბრეტო. აღსანიშნავია აგრეთვე შწერლის მთარგმნელობითი საქმიანობა. მან გაამდიდრა ჩვენი თეატრი კლასიკური რეპერტუარით, მაგალითად შილერის, გოგოლის და სხვათა ნაწარმოებებით. ამიტომ ბუნებრივი იყო ისიც, რომ ღვაწლმოსილ შემოქმედს ქართველი ხალხი სწორედ რუსთაველის თეატრში გამოემშვიდობა.

ჩვენი საზოგადოებისა და კულტურის წინაშე განსაკუთრებული დამსახურებისათვის ს. შანშიაშვილს მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, იყო სსრკ სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი და შრომის წითელი დროშის ორდენის კავალერი.

შ ა რ ლ ე მ ა ნ ი იოსებ ადოლფის ძე. 6. IV. 1880, პეტერბურგი — 31. XII. 1957, თბილისი.

მხატვარ-გრაფიკოსი, ფერმწერი, სცენოგრაფი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. მამამისი იყო ცნობილი მხატვარი. მშობლის გენი შვილსაც გადაეცა და მანაც სწავლა განაგრძო პეტერბურგის სამხატვრო აკადემიაში, რომლის დამთავრების შემდეგ ახალგაზრდა ხელოვანმა ერთხანს იმოგზაურა უცხოეთში, გაიღრმავა ცოდნა, დახვეწა ოსტატობა და მიეცა შემოქმედებით მუშაობას.

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ი. შარლემანი ჩამოვიდა საქართველოში. აქაური ბუნებით და ისტორიული წარსულით მოხიბლულმა გადაწყვიტა სამუდამოდ დარჩენა და მთელი ენერგიით ჩაერთო შემოქმედებით და საზოგადოებრივ საქმიანობაში. იგი იყო თბილისის სამხატვრო აკადემიის ერთ-ერთი დამაარსებელი და გარდაცვალებამდე მისი უცვლელი პროფესორი. მასვე ერგო პატივი ჩამოეყალიბებინა გრაფიკის კათედრა და აღეზარდა ხელოვნების ამ დარგის მთელი თაობები. ამასთანავე ი. შარლემანი წიგნის მხატვრული გაფორმების ერთ-ერთი ფუძემდებელი და აღიარებული ოსტატია ჩვენი. მის მიერ გაფორმებული ა. ანტონოვსკიას „ღიდი მოურავი“, ე. ბარნოვის „გიორგი სააკაძე“, ნ. ბარათაშვილის ერთ-ტომეული და სხვა, აგრეთვე დაზგური სურათები ჩვენი კულტურის თვალსაჩინო შენაძენია.

საყურადღებო ნამუშევრები დაგვიტოვა ხელოვნმა თეატრალური მხატვრობის დარგშიც. განსაკუთრებით საგულისხმოა მხატვრის მიერ ძველი თბილისის ყოფისა და კულტურის ამსახველი უზადოდ შესრულებული შედევრები. აღსანიშნავია აგრეთვე ი. შარლემანის ღვაწლი პედაგოგიურ ასპარეზზე. მხატვართა მრავალი ნიჭიერი თაობა აღუზარდა საქართველოს და ქართველი ხალხი არასოდეს არ დაივიწყებს დიდი მოღვაწის ამაგს.

შ ა ტ ბ ე რ ა შ ე ი ლ ი გიორგი ივანეს ძე. 1. IV. 1910, თბილისი. — 19. IV. 1965, თბილისი.

მწერალი. სკოლის დამთავრების შემდეგ შევიდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე, რომელიც 1932 წელს დაამთავრა. პირველი ლექსები ჯერ კიდევ მოწაფეობისას გამოაქვეყნა, ხოლო 1933 წელს გამოსცა პოეტური კრებული. მან მწერლობის თითქმის ყველა ენაში სცადა კალამი — ლექსი, პოემა, მოთხრობა, პიესა, ნარკვევი, თარგმანი. მისი პირველი დრამატული თხზულებით ღირსებრესდა სანდრო ახმეტელი და დადგა კიდევ რუსთაველის თეატრში — „დუშმანი“. მწერლის სხვა პიესები არაერთხელ დაიდგა მარჯანიშვილისა და რესპუბლიკის სხვადასხვა თეატრების სცენებზე.

გ. შატბერაშვილის ენარულ მრავალფეროვნებას მაინც არ გაუწელებია ლექსისადმი სიყვარული. მისი პოეზია ბოლომდე დარჩა ხალასი და ეპეკაციური. მასში ძალუძალ იგრძნობა ზალხური პოეზიის ინტონაციები, რომლის საუკეთესო მკოდნე თაეად გახლდათ. სათქმელის გამოსახატუად იგი პოემასაც მიმართავდა. მაგალითად, სამოციანი წლების დამდეგს, მან დაწერა ლირიკული პოემა „ზაფხულის ღამის ქრონიკები“.

მაგრამ, მისი მწერლური ნიჭი ყველაზე მეტად გამოვლინდა პროზაში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია „მკედრის მზე“, რომელიც მწერლის შემოქმედების გვირგვინია და გამორჩეულია მთელი 50-ანი წლების ქართულ ბელეტრისტიკაში. კარგად თქვა მწერალმა ნიკა აგიაშვილმა: „გავა დრო და ჩვენი მწერლობის ქირანახულიდან მავანი მთიბავი ხელის აუქანკალებლად გამომარგლის სარეველა ბალახბულახს, ხოლო გიორგი შატბერაშვილის „მკედრის მზეს“ ხელსაც ვერ მიაკარებს“. ამ ნაწარმოებში სიკედლილ-სიცოცხლის პრობლემები მეტად თავისებურად, ორიგინალური ოსტატობითაა გააზრებული და ღირსეულად აზიდა თავისი საჭილდაო ქვა.

გ. შატბერაშვილი ქართული სიტყვის ნამდვილი მოქირანახულე იყო. 30-ან წლებში იგი იძულებული შეიქმნა თბილისიდან წასულიყო თავის მშობლიურ კავთისხევეში სკოლის მასწავლებლად. აქ

იგი დადიოდა ახლომახლო სოფლებში და აგროვებდა ცოცხალი სა-
სუბრო ენის ნიმუშებს, რომლებიც დააუნჯა წიგნში „თვალადურა
ქართულის ქაშნიკები“. მას ეკუთვნის აგრეთვე ლიტერატურულ-
კრიტიკული წერილები და ესეები, მეშუაშული ფრაგმენტები, ფოლკ-
ლორული გამოკვლევები, ფილოლოგიური ძიებანი და სხვ.

ღიღუბის საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში მწერლის განსასვენ-
ებელი თითქოს უბრალოა, და იგი მართლაც არც გამოირჩევა სხვე-
პისაგან. მაგრამ მის საფლავზე დევს ის საჩილდაო ქვა, რომელიც
მან თავისი შეგნებული ცხოვრებითა და შემოქმედებითი ძალით
მალა ასწია, გააცისკროვნა, რითაც საპატიო ადგილი დაიმკვიდრა
ქართულ მწერლობაში.

შ ა შ ი კ ა შ ვ ი ლ ი ნევრესტან რეჟების ასული. 24. IV. 1901, სო-
ფელი ქედქედი, ხელვაჩაურის რაიონი — 9. IV. 1976, თბილისი.

ექიმი და ჯანმრთელობის დაცვის ორგანიზატორი, პროფესორი,
საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, საშუალო
განათლება ბათუმში მიიღო და სწავლა განაგრძო თბილისის სა-
ხელმწიფო უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე, რომლის
წარმატებით დამთავრების შემდეგ 1931—1938 წლებში მუშაობდა
მშობლიური ქალაქის მთავარი საავადმყოფოს გინეკოლოგიური გან-
ყოფილების ორდინატორად. 1938 წელს გადაიყვანეს აჭარის ავტო-
ნომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობის კომისარიატში, ჯერ მინისტ-
რის პირველ მოადგილედ, შემდეგ დააწინაურეს მინისტრად. 1948
წლიდან ნ. შაშიკაშვილი თბილისშია, ჯანმრთელობის დაცვის სა-
მინისტროს განყოფილების უფროსად. ამავე დროს იგი სამედიცი-
ნო ინსტიტუტის ჯანმრთელობის დაცვის ორგანიზაციის კათედრის
ასისტენტი. შემდეგ აირჩიეს ექიმთა დახელოვნების ინსტიტუტის
ჯანმრთელობის დაცვის ორგანიზაციის კათედრის დოცენტად, ხოლო
მოგვიანებით პროფესორად და ამავე კათედრის გამგედ, სადაც სი-
ცოცხლის ბოლომდე იღვწოდა. შეთავსებით მუშაობდა ჯანდაცვის
სამინისტროს სამედიცინო მეცნიერებისა და სასწავლო დაწესებუ-
ლებათა მთავარი სამმართველოს უფროსად.

ნ. შაშიკაშვილმა ღრმად შეისწავლა და მეცნიერულად დაამუ-
შავა საქართველოში ჯანდაცვის ორგანიზაციის საქმე და სამედიცი-
ნო მომსახურების ძირითადი ფორმები XIX საუკუნეში. მის კა-
ლამს ეკუთვნის 70-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომი, მათ შორის შვი-
დი მონოგრაფია. ღვაწლმოსილი სწავლულის ხელმძღვანელობით და-
მუშავებული და დაცულია რამდენიმე სადოქტორო და საკანდიდა-
ტო დისერტაცია. იგი დაჯილდოებული იყო წითელი ვარსკვლავის,

შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

შენგელაია გოჩა დემნას ძე. 1936 — 4. VII. 1947, თბილისი.

მწერალ დემნა შენგელაიას ვაჟიშვილი.

შენგელაია დემნა კონსტანტინეს ძე. 21. V. 1894, სოფელი საკილაო, სამტრედიის რაიონი — 7. XII. 1980, თბილისი.

მწერალი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. 1917 წელს დაამთავრა თბილისის ქართული გიმნაზია და სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე. მოგვიანებით დაასრულა საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის სამთო-გეოლოგიის ფაკულტეტი. ლიტერატურული მოღვაწეობა სიჭაბუკეში დაიწყო. მისი პირველი მოთხრობა „ნირვანა“ 1915 წელს გამოქვეყნდა გაზეთ „თემში“. ქეშ-მარიტად ახალი სიტყვა იყო ჩვენს ლიტერატურაში მწერლის რომანი „სანავარდო“. ქართული რომანის ამ ახალმა სახეობამ, ფუძემდებლური როლი შეასრულა ჩვენი ეროვნული მწერლობის ისტორიაში.

ოციანი წლების მეორე ნახევარში დ. შენგელაიამ შექმნა ნოველები და მოთხრობები: „კაც“, „გურამ ბარამანდია“, „პატარა დედაკაცი“, და სხვები. მათში, ისევე როგორც „სანავარდოში“, ერთმანეთს ერწყმის მითოსი, ფანტასტიკა, რეალობა და მძაფრი სოციალურ-პოლიტიკური პრობლემატიკა. მწერლის შემოქმედებაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ოციანი წლების დამლევს შექმნილ რომანს „ბათა ქექიას“, რომელიც ქართული ეროვნული ლიტერატურის ერთ-ერთი საუკეთესო მონაპოვარია და უახლესი მხატვრული პროზის დიდი მიღწევაა.

საერთოდ ფართოა ამ გამოჩენილი მოღვაწის სამწერლო ასპარეზი. 40-ან წლებში მან შექმნა რომანი „შთაგონება“, რომელშიც გაანალიზებულია ქართველი ინტელიგენციის მეტად რთული ცხოვრებისეული საკითხები. დაუშრეტელი ოპტიმიზმით და პატრიოტიზმის სულისკვეთებით გამოირჩევა „წითელი ყაყაჩო“. აქვე აღსანიშნავია ღრმა ფსიქოლოგიური მოთხრობა „განძი“.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს დ. შენგელაიას სამწერლო ენა და სტილი, რომლებიც გამოირჩევა განსაკუთრებული სიმდიდრით და უზადო დახვეწილობით. მათი უშრეტე წყარო კი ნამდვილი ქართული მეტყველების უძირო წიაღია. შემოქმედმა მრავალი ძარღვიანი

სიტყვა და ფრაზეოლოგიური შენაერთი გააცოცხლა და დაამკვიდრა თანამედროვე მწერლობის ენაში.

მთელი სიცოცხლის მანძილზე დემნა შენგელაია დაუცხრომლად ეწეოდა უაღრესად მნიშვნელოვან, წმინდა მეცნიერულ-ფილოლოგიურ კვლევას ქართული მითოლოგიისა და ფოლკლორისტიკის დარგებში, განსაკუთრებით იზიდავდა მას ქართული ამირანიანის საკითხი. ასევე საყურადღებოა მისი ეტიუდები ქართველი და რუსი მწერლების შესახებ.

გამოჩენილი შემოქმედის ლიტერატურულ-მეცნიერული მოღვაწეობა ჯეროვნად დაფასდა — 1969 წელს აირჩიეს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსად. დაკლდოვებულ იყო ორი შრომის წითელი დროშის, ხალხთა მეგობრობის ორდენებითა და მედლებით.

შენგელაია ნიკოლოზ მიხეილის ძე. 8. VIII. 1901, სოფელი ობუჯი, წალენჯიხის რაიონი — 4. I. 1943, სოფელი ვაზიანი, საგარეჯოს რაიონი.

კინორეჟისორი და მწერალი. რსფსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე.

ქუთაისის ქართული გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტზე, მაგრამ მწერლობამ „გადაძლია“ ფუტურისტი პოეტთა კორპორაციაში, რომლის მაქსიმალისტური ლიტერატურული კრედო ითვალისწინებდა ძველი ხელოვნების ნაშთების აღგვას და მის მაგიერ ახლის დამკვიდრებას. ნიკოლოზ შენგელაიას ლექსები ქვეყნდებოდა ფუტურისტების ჟურნალში „H₂SO₄“ და ეწეოდა ბოქმურ ცხოვრებას. ალბათ ასე გაგრძელდებოდა დიდხანს, რომ არა შემთხვევა, რის წყალობითაც ახალგაზრდა პოეტი მოხვდა რუსთაველის თეატრთან არსებულ სამსახიობო სტუდიაში, რომელსაც ხელმძღვანელობდა კოტე მარჯანიშვილი. 1924 წელს ნიჭიერი ახალგაზრდა კ. მარჯანიშვილის ასისტენტად მუშაობდა ფილმზე „ქარაიშლის წინ“, ამავე ხანებში სერგო კლდიაშვილთან ერთად დაწერა სცენარი „სამანიშვილის დედინაცვალი“, რომელიც დიდმა რეჟისორმა დადგა. იმავე წელს ნ. შენგელაიამ მ. კალატოზიშვილისა და ლ. პუშკის თანავტორობით დაწერილი სცენარის მიხედვით რეჟისორ ლ. პუშკთან ერთად გადაიღო ფილმი „გიული“.

ეს იყო დიდი იმედების მქონე შემოქმედის პირველი რეჟისორული ნამუშევარი და ნოვატორული სიტყვა ქართულ კინემატოგრაფიაში. მის ნამდვილ გამარჯვებას მოასწავებდა კინოფილმი

„ელისო“, რომელსაც არ აკლია რეჟისორული გამოცდობა, დინამიური კადრების სიმრავლე, ოსტატური მონტაჟი.

პოეტურ-მეტაფორული ხელნაწერით გამოირჩევა აგრეთვე ფილმები: „26 კომისარი“, „სამშობლო“, „ნარინჯის ველი“, „შავ მთებში“, „მცხუნვარე მზის ქვეშ“, რომლებმაც ახალი წარმატებები მოუტანეს ხელოვანს. თუმცა, უნდა ითქვას, „ელისო“ და „26 კომისარი“ დარჩა რეჟისორის მდიდარ შემოქმედებაში კლასიკურ ნიმუშებად და მსოფლიო კინემატოგრაფიის ოქროს ფონდში საპატიო ადგილი უქირავთ. 1977 წელს ვენეციის კინოფესტივალზე „26 კომისარმა“, ხოლო 1981 წელს როტერდამში „ელისომ“ და კვლავ „26 კომისარმა“ კინოსპეციალისტთა და მაყურებელთა დიდი აღიარება მოიპოვა. 1981 წელს იაპონიაში მოეწყო ნიკოლოზ შენგელაიას ფილმების რეტროსპექტივა. იქაც დიდი მოწონება ხვდა წილად ქართველი რეჟისორის ნამუშევრებს. პრესამ იგი ერთხმად აღიარა „კინოს უდიდეს ოსტატად“.

ნ. შენგელაიას კიდევ ბევრის გაკეთება შეეძლო ქართული ხელოვნებისათვის, მაგრამ არ დასცალდა; თავის უკანასკნელ ფილმზე „ის კვლავ დაბრუნდება“ მუშაობისას, გულმა უმტყუნა და გარდაიცვალა.

გამოჩენილი რეჟისორის შემოქმედებისათვის ნიშანდობლივია დიდი ტემპერამენტი და ხალასი პოეტურობა. ამიტომაც მისმა ფილმებმა განსაკუთრებული ადგილი დაიმკვიდრა ქართული კინოს ისტორიაში. იგი იყო საქართველოს სილამაზის დედოფლად აღიარებული ნატო ვაჩნაძის მეუღლე და გამოჩენილი ქართველი კინორეჟისორების ელდარ და გიორგი შენგელაიების სახელოვანი მამა.

1941 წელს ნ. შენგელაიას ერთ-ერთ პირველს ქართველ ხელოვანთა შორის მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია და დაჯილდოებული იყო შრომის წითელი დროშის ორდენით.

შ ე ნ გ ე ლ ი ა ალექო პეტრეს ძე. 7. XI. 1914, სოფელი ხაბუძე, ჩხოროწყუს რაიონი — 7. V. 1975, თბილისი.

პოეტი. ა. შენგელია ქართველ მოეტთა იმ პლედას ეკუთვნის, რომლებმაც თავი მოიყარეს ჟურნალ „ჩვენი თაობის“ გარშემო. ესენი იყვნენ რევაზ მარგიანი, ლადო ასათიანი, მირზა გელოვანი, გაბრიელ ჯაბუშანური, ალექსანდრე საჩაია. სწორედ ეს ჟურნალი იყო ა. შენგელიას, ჯერ კიდევ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის სტუდენტის პირველი ლექსის მეკვლე. სწორედ მან ამცნო მკითხველს განსხვავებული ხმის მქონე პოეტის დაბადება.

ა. შენგელიამ პირველი წიგნი 1940 წელს გამოაქვეყნა. ამას მოჰყვა ლექსებისა და ჰომელების კრებულები: „გაზაფხულის სიმღერები“, „მე მიყვარს“, „ლექსები“, „რჩეული“, „ლექსები და პოემები“, „დღეები“, „ოცნებები და ნაფეხურები“, „საბავშვო ლექსები და პოემები“ და სხვ. პოეტის მრავალი ლექსი გაითავისა მკითხველმა, მრავალი მათგანი სიმღერად აქცია და გაახალხურა. ვის არ ახსოვს სიმღერები: „რა სცოდნია ამ პატარა ნამის ღილებს, თვალს ნაბავენ, თითქოს შენი თვალებია...“ ან „...საქართველოს ლამაზებო, მანანებო, დამაყარეთ თქვენი ფერის ყვავილები“.

ნიჭიერი პოეტის ლირიზმით აღსავსე ლექსები შორს გასცდა საქართველოს ფარგლებს. რად ღირს თუნდაც ის, რომ პლანეტის პირველმა კოსმონავტმა იური გაგარინმა საყვარელი პოეტების პუშკინსა და ესენინთან ერთად ალექო შენგელიაც მოიხსენია. მწერლის მოღვაწეობა იმ მხრივაც არის აღსანიშნავი, რომ იგი წლების მანძილზე წარმატებით ემსახურებოდა ქართული წიგნის გამოცემის საქმეს, როგორც გამომცემლობა „ნაკადულის“ მთავარი რედაქტორი და ლიტფონდის დირექტორი. დაჯილდოებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორი ორდენით და მედლებით.

ალექო შენგელიას პოეზია გამოირჩეოდა გულწრფელობით, სიწმინდითა და მრავალფეროვნებით. მეგრული ფოლკლორით შთაგონებულს თან მიჰყვებოდა საქართველოს ამ ულამაზესი კუთხისათვის დამახასიათებელი შინაგანი ლირიზმი და განუმეორებელი მუსიკალური ტონები. მისი ლექსები სამუდამოდ დარჩება ქართული პოეზიის ანთოლოგიაში.

შენგელია პავლე გიორგის ძე. 25, III. 1903, ქუთაისი — 26. V. 1971, თბილისი.

ინჟინერ-ენერგეტიკოსი, პროფესორი. 1922 წლიდან იყო რიონ-ჰესის მშენებლობის სამმართველოს საპროექტო განყოფილების ტექნიკოსი, შემდეგ ინჟინერი და უფროსი ინჟინერი. აქ მან შეადგინა რიონის კომპლექსური გამოყენების ახალი, უფრო სრულყოფილი სქემა, რაც წარმოადგენდა გამოჩენილი გერმანელი სპეციალისტის ა. ლუდინის მიერ შედგენილ რიონის გამოყენების სქემის მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას.

1932 წელს პ. შენგელიამ მუშაობა დაიწყო ჰიდროენერგეტიკის საპროექტო ინსტიტუტის თბილისის ფილიალში ჯერ უფროს ინჟინერად, შემდეგ ჰესების დაპროექტების ბიუროს მთავარ ინჟინერად. მისი უშუალო ხელმძღვანელობით დამუშავდა მრავალი ათეული სქემა ამიერკავკასიის მდინარეებზე. ამ ინსტიტუტში იგი აგრძელებს მოღვაწეობას (კონსულტანტად) მას შემდეგაც, როცა ის გადაიყვან

ნეს საქართველოს კომისართა საბჭოს საგეგმო კომისიაში ენერგეტიკის განყოფილების უფროსად. აქაც მისი მონაწილეობით შემუშავდა საქართველოს მრავალი ჰიდროენერგომშენებლობის პერსპექტიული გეგმები. პარალელურად იგი სამეცნიერო-პედაგოგიურ მუშაობასაც ეწეოდა, აქვეყნებდა ნაშრომებს საქართველოსა და ამიერკავკასიაში ჰიდროენერგეტიკის განვითარების საკითხებზე. მეცნიერის კალამს ეკუთვნის 40-ზე მეტი ნაშრომი, მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია მონოგრაფია „მთის მდინარეების კასკადური გამოყენების საკითხები“. ამ გამოკვლევამ საბჭოთა და უცხოელი სპეციალისტების მაღალი შეფასება დაიმსახურა. განსაკუთრებით ნაყოფიერი გამოდგა მისთვის საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ენერგეტიკის ინსტიტუტში მუშაობა, რომელსაც პ. შენგელია 20 წლის მანძილზე ხელმძღვანელობდა. ეს გამოიხატა როგორც ინსტიტუტის სამეცნიერო პრობლემეტიკის დამუშავებით, მისი აქტუალობით, ასევე ინსტიტუტის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაფართოება-გაუმჯობესებით. მას დიდი ღვაწლი მიუძღვის ავრეთვე საქართველოში მაღალ კაშხალებთან დაკავშირებულ საპროექტო-ექსპერიმენტული სამუშაოების ორგანიზაციის საქმეში. 1961 წელს აირჩიეს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტად. დაჯილდოებული იყო ორი შრომის წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით, მინიჭებული ჰქონდა მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

შ ე წ ი რ უ ლ ი — ლ ე ს ე ლ ი ძ ე ნინო ივანეს ასული. 7. IV. 1905, სოფელი დვაპზე, ოზურგეთის რაიონი — 21. II. 1977, თბილისი.

გენერალ კონსტანტინე ლესელიძის მეუღლე. ისინი ერთად სწავლობდნენ გიმნაზიაში. დაქორწინდნენ 1925 წელს. ომის დროს მუშაობდა თბილისის ევაქოკოსპიტალში. გამოჩენილი მხედართმთავრის ღირსეული მეუღლე თვალისჩინივით უფრთხილდებოდა ქართველი ქალის უწმინდეს მანდილს, როგორც თავდადებული და ოჯახის ბურჯი.

შ ო ნ ი ა — ა ლ ე ქ ს ი შ ე ლ ი ქეთევან ალექსანდრეს ასული. 8. III. 1919, ჩოხატაური — 3. VI. 1993, თბილისი.

პროფესორ მათე ალექსიშვილის მეუღლე. იყო ექიმი-ინფექციონისტი.

შ უ ბ ლ ა ძ ე — ბ ო ბ ო ზ ი ძ ე ვერა ამბროსის ასული. 8. III. 1917, სოფელი გეზათი, აბაშის რაიონი — 29. VII. 1957, თბილისი.

პოეტი, კალე ბობოხიძის მეუღლე. კულაშის საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. იგი 10 პოეტური კრებული ავტორია. მისი ლექსები თარგმნილია რუსულ ენაზე რიმა კაზაკოვას მიერ.

ვერა შუბლაძის შემოქმედებას დიდად აფასებდა გიორგი ლეონიძე. იყო ნაზი ლირიკოსი, უპრეტენზიო შემოქმედი, მეტად თავაზიანი და კეთილშობილებით აღსავსე პიროვნება. თავდაპირველად დაასაფლავეს ვაკის სასაფლაოზე, მხოლოდ მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ გადმოასვენეს დიდუბის პანთეონში.

შუშანია პლატონ გიორგის ძე. 17. X. 1894, ქუთაისი — 21, III. 1971, თბილისი.

მეან-გინეკოლოგი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. პროფესორი. ქუთაისის სათავადაზნაურო გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ სწავლა განაგრძო ოდესის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე, ხოლო 1924 წელს დაასრულა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამკურნალო ფაკულტეტი. ახალგაზრდობიდანვე ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში, 1917 წელს შევიდა პარტიის რიგებში და საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ ეკავა სხვადასხვა ხელმძღვანელი პარტიული თანამდებობები. 1928 წელს მუშაობა დაიწყო თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტში სამეანო-გინეკოლოგიის კათედრაზე და მალე გაემგზავრა გერმანიაში, სადაც მუშაობდა გამოჩენილი მეცნიერის ო. შრედერის კლინიკაში. 1931 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და დაინიშნა სამედიცინო ინსტიტუტის დირექტორად. აქვე განაგრძდა სამეანო-გინეკოლოგიურ კლინიკას, რომელსაც სათავეში ედგა სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე.

მომღევნო წლებში დიდი თეორიული ცოდნითა და მკურნალობის პრაქტიკული ჩვევებით აღჭურვილი მეცნიერი პირველი კლინიკური საავადმყოფოს დირექტორი იყო, სამამულო ომის პერიოდში ხელმძღვანელობდა ევაკოპოსპიტალის ქირურგიულ განყოფილებას. 1944 წლიდან გარდაცვალებამდე საქართველოს გინეკოლოგთა საზოგადოების თავმჯდომარეა, 1967 წელს აირჩიეს ქალის კიბოს წინააღმდეგ მებრძოლ სამეცნიერო საზოგადოების მსოფლიო ასოციაციის ეროვნულ პრეზიდენტად.

პ. შუშანია ეკუთვნოდა იმ შესანიშნავ მეცნიერთა პლეადას, რომლებმაც მაღალი ავტორიტეტი მოუპოვეს საერთოდ ქართულ, და კერძოდ, სამედიცინო მეცნიერებას. ფართო დიაპაზონის სწავლების ფუნდამენტური გამოკვლევები ქალის ფიზიოლოგიის, პა-

თოლოგიისა და მისი გეურნალობის მეთოდების შესახებ ახალი სიტყვაა გინეკოლოგიურ და ენდოკრინოლოგიურ მეცნიერებაში, რომელსაც აქვს წმინდა თეორიულ ღირებულებათა გარდა დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობაც. ამიტომ, ბუნებრივია, რომ ღვაწლმოსილი მეცნიერი, ამაგდარი გეურნალი, შესანიშნავი ოპერატორი და დახვეწილი ინტელიგენტი მუდამ სათავეში ედგა ყოველ ქართულ, ეროვნულ წამოწყებას. მან საფუძველი ჩაუყარა ჩვენში ქალის პორმონულ-სექსუალური ფუნქციის ფიზიოლოგიისა და პათოლოგიის საკითხების შესწავლას, ფუნქციურ და გინეკოლოგიურ სისხლდენათა პრობლემის მეცნიერულ კვლევას.

პლატონ შუშანიას ავტორიტეტს დიდი მნიშვნელობა და გავლენა ჰქონდა ადამიანებზე, რომელნიც უსიტყვოდ ენდობოდნენ მას, როგორც საქმეში ღრმად ჩახედულს და პატიოსნების განსახიერებას. ამას მოწმობს თუნდაც ის ფაქტი, რომ იგი 1969 წელს აირჩიეს სსრ კავშირის ჯანდაცვის სამინისტროს სამშობიარო დახმარების კომისიის საპატიო წევრად. გამოჩენილი მეცნიერის მადლი გაჰყვა ათობით და ასობით ახალგაზრდა სპეციალისტს. იგი უშურველად უზიარებდა ნათ თავის ცოდნასა და გამოცდილებას, უნერგავდა დიდ პასუხისმგებლობას და უსაზღვრო სიყვარულს არა მარტო საქმისადმი, არამედ შშობლიური ერისა და საქართველოსადმი. დაჭილდოვებული იყო ლენინის ორი ორდენით, ოქტომბრის რევოლუციის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

ჩაჩავა კონსტანტინე ვლადიმერის ძე. 21. V. 1919, თბილისი — 8. V. 1979, თბილისი.

მეან-გინეკოლოგი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებულ მოღვაწე. სსრ კავშირის მედიცინის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი. 1936 წელს დაამთავრა თბილისში საშუალო სკოლა, 1941 წელს — მოსკოვის ი. სეჩენოვის სახელობის პირველი სამედიცინო ინსტიტუტი. დიდი ენერგიისა და არაჩვეულებრივი შრომისმოყვარეობის ფასად ღირსეულად განვლო რთული და სახელოვანი გზა უბნის ექიმიდან აკადემიკოსობამდე. მართლაც გასაოცარია როგორ ასწრებდა ექიმ-პრაქტიკოსი სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულების ხელმძღვანელობას, ექიმთა და ხელოვნების ინსტიტუტში კათედრის გაძლოლას, ღრმა სამეცნიერო კვლევას, უცხო ენების დაუფლებას და სპორტულ ცხოვრებას. იგი ყოველივე ამას არამარტო ასწრებდა, არამედ არაფერში დილეტანტი არ ყოფილა. 1960 წლიდან გარდაცვალებამდე განაგებდა ექიმთა დახელოვნების ინსტიტუტის მეანობა-გინეკოლოგიის კათედრას, 1965 წლიდან გარდაცვალებამდე იყო პერინატალური მედიცინისა

და მეანობა-გინეკოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორი, რომელიც დღეს მისი სახელობისაა.

კ. ჩაჩავა იყო მეანობაში კლინიკურ-ფიზიკური და ელექტროფიზიოლოგიური მიმართულების ერთ-ერთი ფუძემდებელი. მან პირველმა დანერგა სამკურნალო საშუალებად გინეკოლოგიაში ლაზერი, რაც დღეს საყოველთაოდ აღიარებულია. მეცნიერის კალამს ეკუთვნის 160-ზე მეტი ნაშრომი ქართულ და უცხო ენებზე, მათ შორის არაერთი მონოგრაფია და გამოგონება.

აკადემიკოს ნ. ჩაჩავას საყოველთაო აღიარებას მოწმობს მისი არჩევა ევროპის პერინატოლოგთა ასოციაციის გამგეობის წევრად, ჩეხოსლოვაკიისა და უნგრეთის სამედიცინო საზოგადოებათა საპატიო წევრად. იგი იყო საქართველოსა და სსრ კავშირის ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს მთავარი მეან-გინეკოლოგი, დიდი სამედიცინო ენციკლოპედიის ერთ-ერთი თანარედაქტორი, ჟურნალ „აქუმერსტვო ი გინეკოლოგიის“ სარედაქციო საბჭოს წევრი და სხვ.

ცალკე უნდა აღინიშნოს ღვაწლმოსილი ექიმის პატრიოტული შემართება და სიყვარული, რასაც იგი იჩენდა თავისი ქვეყნისა და ხალხის წინაშე. მისმა არაერთხელ გაწეულმა კონსულტაციამ თუ რჩევამ გააბედნიერა მრავალი ქართველი დედა, ხოლო სამშობლოს გადაურჩინა ჯანლონით აღსაყვან შვილები. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

ჩ ა ჩ ა ვ ა მიხეილ კონსტანტინეს ძე. 15. XI. 1902, ლანჩხუთი — 14. VI. 1983. თბილისი.

ქირურგი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1928 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამკურნალო ფაკულტეტი და გახდა ცნობილი ქართველი ქირურგის გრიგოლ მუხაძის მოწაფე, რომლის ხელმძღვანელობითაც დაოსტატდა. 1936 წელს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია, ხოლო ერთი წლის შემდეგ სადოქტორო. 1944 — 1950 წლებში იყო თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის სამკურნალო ფაკულტეტის პოსპიტალური ქირურგიის კათედრის პროფესორი. 1950 — 1968 წლებში განაგებდა პედიატრიული და სანატარიული ჰიგიენის ფაკულტეტების პოსპიტალური ქირურგიის, 1968—1974 წლებში კი სამკურნალო ფაკულტეტის ზოგადი ქირურგიის კათედრას. 1974 წლიდან გარდაცვალებამდე იყო ამავე კათედრის მეცნიერ-კონსულტანტი. ფართო დიპაზონის ნამდვილმა შემოქმედმა დასტაქარმა, გ. მუხაძის სხვა მოწაფეებთან ერთად სახელი გაუთქვა ქართულ ქირურ-

გიას და გაიტანა იგი საყავშირო და საერთაშორისო ასპარეზზე. მეცნიერი სწორად მონაწილეობდა ქირურგთა საერთაშორისო კონგრესებზე, მას ფართოდ უღებდნენ უცხოური კლინიკების კარებს, 1761 წელს ხანგრძლივი ვადით მიიწვიეს რეგლისში.

მ. ჩაჩავა 150-ზე მეტი სამეცნიერო შრომის ავტორია, მათ შორის რვა მონოგრაფიაა და ოთხი სახელმძღვანელო. ღვაწლმოსილ მეცნიერს უდიდესი წვლილი მიუძღვის წყლულოვან დაავადებათა ქირურგიული მკურნალობის საქმეში. იგი აგრეთვე საყლაპავი მილის, გულმკერდის ღრუს ორგანოებისა და ძვალ-სახსრის ტუბერკულოზის, პროქტოლოგიურ დაავადებათა ქირურგიული მკურნალობის ახალი მეთოდების დანერგვის რეაბილიტაცია საქართველოში. რაც შეეება როგორც პრაქტიკოს ქირურგს, თავისი 55 წლის მოღვაწეობის მანძილზე გაკეთებული აქვს 20 ათასზე მეტი ოპერაცია მარტო გულმკერდისა და მუცლის ღრუს ორგანოებზე. მან ჩვენში პირველმა შეასრულა გულის მანკის ოპერაციები.

მ. ჩაჩავა დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით. 1985 წელს მშობლიური ლანჩხუთის რაიონულ საავადმყოფოს მუნიციპალიტეტის ღირსებული შეილის სახელი.

ჩ ა ჩ ა ვ ა ნიკოლოზ ვლადიმერის ძე. 26. VI. 1901, ქუთაისი — 14. VIII. 1974, თბილისი.

პოეტი, ჟურნალისტი. დაამთავრა ქუთაისის ქართული გიმნაზია და სწავლა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე განაგრძო. ლექსების წერა ქუთაისში დაიწყო, აქვე აქტიურად მონაწილეობდა ახალგაზრდობის ლიტერატურულ-შემოქმედებით წრეებში. 1922 წელს შევიდა თბილისში დაარსებულ ფუტურისტ-ლექველთა ლიტერატურულ გაერთიანებაში და ამ დაჯგუფების ერთ-ერთი ლიდერი გახდა.

ნ. ჩაჩავამ და მისმა თაობამ წინააღმდეგობით აღსაესე გზა განვლეს, მავრამ მათმა უმრავლესობამ საპატიო ადგილი დაიმკვიდრა მშობლიური ლიტერატურის ისტორიაში. საგულისხმოა ნ. ჩაჩავას როლი საპაეშეო ლიტერატურის განვითარების საქმეში. პოეტის მხატვრული აზროვნების ბუნებრივი სისადავე, სილამე, უშუალობა — აი იმ სიყვარულის უმთავრესი მიზეზი, რომლითაც დღესაც სარგებლობს ჩვენი პოეტი მონარდ თაობაში.

ნ. ჩაჩავა რამდენიმე პოეტური კრებულის ავტორია: „სიცოცხლეს ეუმღერ“, „სადაც ეშობილვარ“, „ცისა და მიწის“, „რაც განმიცდია“, „ამ ქვეყანაზე“, „ამ თაობიდან იმ თაობამდე“, „მე ისევ ვცოცხლობ“, და სხვ. იგი პარალელურად ეწეოდა აქტიურ მთარგმ-

ნელობით საქმიანობას. ქართველ მკითხველს გააცნო რუსი, უკრაინელი, აზერბაიჯანელი, სომეხი და ოსი პოეტების ლექსები. გარდა ამისა დაუცხრომლად იღვწოდა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში. იყო აღმანახ „ლიტერატურა და სხვას“ რედაქტორი, გაზეთ „დროულის“ თანარედაქტორი, „ლიტერატურული გაზეთის“, „ჩვენი თაობისა“ და „დროშის“ აქტიური თანამშრომელი.

ღვაწლმოსილი პოეტი და საზოგადო მოღვაწე დაჯილდოვებული იყო იაკობ გოგებაშვილის მედლით.

ჩ ერ ქ ე ზ ი შ ვ ი ლ ი ელისაბედ ალექსანდრეს ასული. 14. XI. 1863¹ სოფელი კოშკა, გორის რაიონი — 17. X. 1948, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. 9 წლის გოგონა მიიბარეს გორის კერძო სასწავლებელში. მამის აზიერების გამო 6 თვის შემდეგ მიატოვებინეს სკოლა და 16 წლამდე „შინაური“ განათლების მისაღებად დაჰყავდათ სოფელ-სოფელ ოჯახის ნათესავებთან. იმავე ხანებში მონაწილეობდა პირველ სამოყვარულო წარმოდგენებში, ხოლო პროფესიულ სცენაზე ე. ჩერქეზიშვილის დებიუტი გაიმართა 1886 წლის 15 სექტემბერს ვ. დიაჩენკოს პიესაში „ეხლანდელი სიყვარული“. უდიდამო პიესამ მაყურებელი ვერ მოხიბლა, ახალგაზრდა მსახიობმა კი ვალერიან გუნიას კომპლიმენტი დაიმსახურა. ე. ჩერქეზიშვილის სცენაზე გამოსვლას ხელი შეუწყო ცნობილმა ქართველმა მწერალმა და საზოგადო მოღვაწემ ანტონ ფურცელაძემ, ხოლო განსაკუთრებული როლი მის ცხოვრებაში მიუძღვის ნიკო ხიზანიშვილს (ურბნელს), ასევე ცნობილ მოღვაწესა და ეთნოგრაფს, რომელმაც შემდეგ ახალგაზრდა მსახიობი ცოლად შეირთო.

ხალასმა ნიქმა, თავდადებულმა შრომამ და დაუცხრომელმა შემოქმედებითმა ძიებამ ე. ჩერქეზიშვილს ადრევე მოუტანა საერთო აღიარება და ხალხის სიყვარული. ამ პერიოდში განსაკუთრებით აღსანიშნავია მის მიერ ბრწყინვალედ შესრულებული როლები: სარა და ხანუმა (ა. ცაგარელის „ხანუმა“), ელისაბედი (რ. ერისთავის „ჯერ დაიხოცნენ, მერე იქორწინეს“), კატინა (ა. ცაგარელის „რაც გინახავს, ველარ ნახავ“), ანა ანდრეევნა (ნ. გოგოლის „რევიზორი“) და სხვ.

20-ან წლებში მსახიობმა მუშაობა დაიწყო რუსთაველის თეატრში, ხოლო 1932 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე კ. მარჯანიშვილის თეატრის წამყვანი მსახიობი იყო. აქ შექმნა მან ასევე დაუვიწყარი

¹ სხვა მონაცემებით დაბადებულია 1862 წელს, ხოლო თეატრმკოდნე ბ. ბურთიაშვილის წიგნში დათარიღებულია — 1864 წელი.

სახეები: ნენე (ზ. ანტონოვის „მზის დაბნელება საქართველოში“), ხორეშანი (შ. დადოიანის „ჩატეხილი ხიდი“), მაკრინე (ლ. არდაზიანის „სოლომონ ისაიჩი მეჭლანუაშვილი“), მარიაში (ვ. შკვარცინის „უბრალო გოგონა“) და სხვ.

ე. ჩერქეზიშვილს საინტერესო როლები აქვს შესრულებული კინოშიც. მაგალითად, დასამახსოვრებელია მისი ჯუფანა („ვინ არის დამნაშავე“), ხანუმა („ხანუმა“), დედა („ორი მონადირე“), აგრეთვე ეპიზოდური როლები „წანყი გურიში“, „ქალი გაღმდიან“, „გო-ორგი სააკაძე“ და სხვ.

მაგრამ მსახიობის ძირითადი შემოქმედებითი ასპარეზი მაინც თეატრი იყო. 60 წლის განმავლობაში ქართულ სცენაზე მან განასახიერა 400-მდე როლი, რითაც სამუდამოდ დაიმკვიდრა საპატიო ადგილი შრომბლიური თეატრის ისტორიაში. ღვაწლმოსილი ხელოვანის ღირდი დამსახურება აღინიშნა ლენინის ორდენით, „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

ჩ ერ ქ ე ზ ი შ ვ ი ლ ი ვასილ ნიკოლოზის ძე. 1958, სოფელი ჩაილური, სიღნაღის მაზრა — 14. VII. 1910, თბილისი.

ქალაქ თბილისის თავი. დაამთავრა თბილისის რეალური სასწავლებელი და შევიდა სამთო ინსტიტუტში, მაგრამ კურსი ვერ დაასრულა, დაბრუნდა სამშობლოში. ერთხანს მუშაობდა საადგილმამულო ბანკში, შემდეგ დეპუტატთა საკრებულოს მდივანი იყო. 80-იან წლებიდან თანამშრომლობდა გაზეთ „კავკასში“.

1898 წელს ვ. ჩერქეზიშვილი აირჩიეს თბილისის ქალაქის მმართველობის წევრად, შემდეგ ქალაქის მოურავის (თავის) მოადგილედ, ხოლო 1907 წელს ქალაქის მოურავად (თავად).

მეოცე საუკუნის დამდეგი აღინიშნა რთული კოლიზიებით: რევოლუციური ტალღის აბობოქრება კავკასიაში და, კერძოდ თბილისში, დაერთო სომეხ-თათართა შეტაკებები. ამ რთულ ვითარებაში მოუწია ვ. ჩერქეზიშვილს მოღვაწეობა, მაგრამ თავისი პიროვნული ნიჭისა და ქართველი კაცისათვის დამახასიათებელი მოთმინებითა და გამპირიანობით თავიდან ააცილა ქალაქს ძმათა სისხლისღვრა. ამასთანავე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მისი მოღვაწეობის პერიოდში ქალაქი მნიშვნელოვნად გაიზარდა, შეემატა ახალი რაიონები, აშენდა საცხოვრებელი სახლები, მოიკირწყლა ქუჩები, გაიხსნა კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებები, აფთიაქები, საავადმყოფოები და სხვ.

სახელოვანი მამულიშვილი გულწრფელად დაიტყუა მთელმა თბილისმა. იმდროინდელი გაზეთების ცნობით, ქალაქის თავის მო-

ადგაღეს ა. ხატისოვს სამგლოვიარო მიტინგზე სიტყვით გამოსვლის დროს კუდი წასვლია და ძლივს მოუბრუნებიათ.

ჩ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი — ზ ე დ გ ი ნ ი ძ ე თინათინ დავითის ასული. 12. VII. 1910, ქუთაისი — 25. X. 1987, თბილისი.

მწერალ ელიზბარ ზედგინიძის მეუღლე. 1936—1940 წლებში სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. დაქორწინდა 1929 წელს. აღზარდა სამი შვილი, იყო დიასახლისი.

ჩ ი გ ო გ ი ძ ე ნიკოლოზ სპირიდონის ძე. 29. X. 1893, თელავი — 24. V. 1962, თბილისი.

კონსერვატორიის პროფესორი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. მუსიკალური განათლება მიიღო ჯერ თბილისში, შემდეგ დაამთავრა პეტროგრადის კონსერვატორია. აქ იგი მეცადინეობდა ცნობილ პროფესორებთან და დაოსტატდა როგორც თეორეტიკოსი — პოლიფონისტი.

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ხელმძღვანელობდა თბილისის კონსერვატორიაში პოლიფონიის კლასს. 35 წლის მანძილზე კეთილსინდისიერად და დიდი სიყვარულით ემსახურა ეროვნული მუსიკალური კადრების აღზრდის საქმეს. პროფესიული და პიროვნული სფეროები მას საშუალებას აძლევდა აქტიურად ემუშავა სხვადასხვა მუსიკალურ-საზოგადოებრივ დაწესებულებებში, მუზფონდის გამგეობაში და საზოგადოების პატივისცემა დაემსახურებინა.

ჩ ი ვ ა ძ ე — ქ უ ჩ უ კ ა შ ვ ი ლ ი ანა ივანეს ასული. 1. VII. 1877, სოფელი კავთისხევი, კასპის რაიონი — 6. II. 1975, თბილისი.

შპო მღვიმელის მეუღლე. დიასახლისი.

ჩ ი ტ ა ი ა გიორგი სპირიდონის ძე. 10. XI. 1890, ფოთი — 28. VIII. 1986, თბილისი.

ისტორიკოსი, ქართული ეთნოგრაფიული სკოლის ფუძემდებელი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. 1911 წელს დაამთავრა თბილისის მეორე გიმნაზია და სწავლა განაგრძო პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლური ენების ფაკულტეტზე ქართულ-სომხური ფილოლოგიის სპეციალობით. მას აქ ურთიერთობა უხდებოდა ჩვენი მეცნიერებისა და კულტურის კორიფეებთან, როგორებიც იყვნენ: ნიკო მარი, ალ. ცაგარელი და ივანე ჯავახიშვილი,

რამაც დიდად განსაზღვრა ნიჭიერი ახალგაზრდის მომავალი საქმიანობა.

1917 წელს გ. ჩიტაია საქართველოში დაბრუნდა და შეუდგა მეცნიერულ მოღვაწეობას. მან საფუძველი ჩაუყარა ჩვენს ეთნოგრაფიულ სკოლას და მყარი მეცნიერული საფუძველი შეუქმნა მას, აღზარდა ახალგაზრდა კადრები. იგი უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა საველე ეთნოგრაფიული მასალის შეგროვებას, დანერგა საველე მუშაობის კომპლექსურ-ინტენსიური მეთოდი და პირველმა ნათელჰყუ მისი უპირატესობა. ყოველივე ეს იისახა მეცნიერის ორასამდე ნაშრომში, რომლებიც დაფუძნებულია მდიდარ საველე მასალაზე. ყველა ამ ნაშრომს დიდი მეცნიერული ერუდიციისა და ფართო ჰუმანიტარული განათლების გქონე სწავლულის ხელი ატყვია.

გ. ჩიტაიას მდიდარი მეცნიერული მემკვიდრეობიდან აღსანიშნავია მის მიერ მალალ თეორიულ დონეზე შესწავლილი მემინდვრეობის სისტემები საქართველოსა და ამიერკავკასიაში და ამ სისტემებთან დაკავშირებული სამეურნეო იარაღებისა და ნაგებობების, შრომის ორგანიზაციის, რწმენა-წარმოდგენების, რიტუალების, სოციალურ ურთიერთობათა თავისებურებანი. ხანგრძლივი ნაყოფიერი ძიებების შედეგად ჰკვლევარმა დაადგინა, რომ საქართველო ერთ-ერთი დიდად განვითარებული სამიწათმოქმედო კულტურის ქვეყანაა. ავტორის ეს ღვაწლი მნიშვნელოვან მონაპოვრად აღიარეს აგრო-ეთნოგრაფიის დარგში, რისთვისაც მეცნიერი აირჩიეს აგარარული ეთნოგრაფიის საერთაშორისო კომიტეტის წევრად.

განსაკუთრებული გულისყურით ეკიდებოდა მეცნიერი სამუზეუმო საქმეს, ეროვნული საუნჯის მოძიებასა და დაცვას. მისი ფასდაუდებელი ღვაწლის შედეგია 1960 წელს თბილისში დაარსებული ქართული ხალხური ხუროთმოძღვრებისა და ყოფის მუზეუმი ღია ცის ქვეშ. განუზომელია გ. ჩიტაიას ამაგი ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეში — იგი ათეული წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მის მიერვე დაარსებულ ეთნოგრაფიის კათედრას. მისი სამეცნიერო და საზოგადოებრივი საქმიანობის აღიარებაა ის, რომ მეცნიერი არჩეული იყო მრავალი საერთაშორისო და რესპუბლიკური კომიტეტის, კომისიის თუ საზოგადოებათა წევრად ან თავმჯდომარედ.

სახელოვანი მამულიშვილისა და მეცნიერის ღვაწლი სათანადოდ დაფასდა. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და ხალხთა მეგობრობის ორდენებით და მრავალი მედლით.

ჩიქოვანი გრიგოლ სამსონის ძე. 15. III. 1910, ხობი — 30. XI. 1981, თბილისი.

მწერალი. დაწყებითი განათლება მიიღო სოფელ ხეთაში, ხოლო საშუალო თბილისში. 1936 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი და მწერალთა კავშირის მივლინებით 1939 წლამდე სწავლობდა კინემატოგრაფიის საკავშირო ინსტიტუტში სასცენარო ფაკულტეტზე. ახალგაზრდამ თავისი პირველი ნაწარმოებები 30-ან წლებში გამოაქვეყნა და უმაღლესი მკითხველი საზოგადოების ყურადღება. მწერლის შემოქმედება გამსჭვალულია ქართველი ხალხის წარსულსა და აწმყონე ფიქრით. განსაკუთრებით საგულისხმოა მისი „ოდიშური მოთხრობები“.

დამსახურებული გამარჯვება მოუტანა მწერალს შესანიშნავმა ტრილოგიამ („თებერვალი დადგაო“, „მიწა“ და „რწმენა“), რომელშიც ასახულია საქართველოს ისტორიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პერიოდი. ესაა ფართო ტილო ქართველი გლეხის საუკუნოვან ოცნებაზე, რომლის არსს ყოველთვის ხალხის მარჩენალი მიწა წარმოადგენდა, ამასთანავე მხატვრულადაა გადმოცემული სიყვარულიც და მეგობრობის წმინდა გრძნობა, გმირული თავდადება ომის ფრონტებზე და სხვ. ნიჭიერი შემოქმედის ნაწარმოებები საფუძვლად დაედო კინოფილმებს: „სადაა შენი ბედნიერება, მზია?“, „კოლხეთის ჩირაღდნები“, „პაპა გიგია“ და სხვ.

მგზნებარე საზოგადო მოღვაწე, შესანიშნავი მწერალი და პუბლიცისტი თავისი მახვილი კალმით აქტიურად ემსახურებოდა თანამედროვე ცხოვრების საჭირობო საკითხებს. წლების მანძილზე იყო გამომცემლობა „საბჭოთა მწერლის“ მთავარი რედაქტორი. ამ თანამდებობაზე სრულად გამოვლინდა მისი, როგორც მხატვრული, ისე ორგანიზატორული ნიჭი და მაღალი გემოვნება. მრავლისმეტყველია ის ფაქტი, რომ გრიგოლ ჩიქოვანის ნაწარმოებები თარგმნილია რუსულ, უკრაინულ, სომხურ, გერმანულ, უნგრულ, ჩეხურ და სხვა ენებზე. მწერლის ღვაწლი მშობლიური ლიტერატურის წინაშე აღინიშნა „საპატიო ნიშნის“ ორდენით, მედლებით და სხვა ჯილდოებით.

ჩიქოვანი მიხეილ იასონის ძე. 25. III. 1909, სოფელი ცხუკუშირი, ცაგერის რაიონი — 24. X. 1983, თბილისი.)

ფოლკლორისტი, ლიტერატურათმცოდნე, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. 1932 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი, შემდეგ სწავლა განაგრძო ლენინგრადის ენისა და აზ-

როვნების ინსტიტუტის ასპირანტურაში. 1936 წელს სათავეში ჩაუდგა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტის ფოლკლორის განყოფილებას, რომელსაც ხელმძღვანელობდა გარდაცვალებამდე. აქვე საფუძველი ჩაეყარა ფოლკლორული წყაროების სამეცნიერო არქივს, რომელშიც თავმოყრილია მდიდარი ფოლკლორული მასალა საქართველოს ყველა კუთხიდან. სწორედ ეს მასალები დაედო საფუძვლად მ. ჩიქოვანის რედაქტორობით გამოცემულ ქართული ხალხური პოეზიის 12 ტომეულს.

ფართოა გამოჩენილი მეცნიერის მოღვაწეობის სფერო. იგი იკვლევდა ზოგადი და კერძო ფოლკლორისტიკისა და ლიტერატურულ-ფოლკლორულ ურთიერთობათა პრობლემებს, ქართულ ეპოსსა და მითოლოგიას, ფოლკლორის თეორიის საკითხებს. მის კალამს ეკუთვნის 300-მდე მეცნიერული შრომა, მათ შორის 21 მონოგრაფია. კერძოდ, მან სამ ათეულ წელზე მეტი მონადომა ამირანის ციკლის ხალხური ქმნილებების კვლევას და ქართული ამირანიანი საყოველთაო ინტერესების საგნად აქცია. სწორედ ამიტომაც უწოდა მ. ჩიქოვანს გიორგი ლეონიძემ ქართული ფოლკლორის ამირანი. მკვლევარი და ინტერესებული იყო აგრეთვე კავკასიის ხალხთა ეპოსის ურთულესი საკითხებით. საყოველთაოდაა ცნობილი მისი ნართული ეპოსისადმი იძღვნილი ნაშრომები.

მ. ჩიქოვანს დიდი წვლილი მიუძღვის ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეში. წლების განმავლობაში ფოლკლორისტიკის კურსს კითხულობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. მის მოწაფეებს შორის პეერია მოსკოველი და ლენინგრადელი, აფხაზი და ოსი, ადრეული და დაღესტნელი. მ. ჩიქოვანმა შექმნა მაღალი პრესტიჟის მქონე ფოლკლორისტთა ეროვნული სკოლა. აღზარდა არაერთი მეცნიერებათა კანდიდატი და დოქტორი. მისი ნაშრომები თარგმნილია ინგლისურ, ფრანგულ, რუსულ, უნგრულ, პულგარულ და სხვა ენებზე.

ჩ ი ქ ა ნ ა ძ ე ალექსანდრე ირაკლის-ძე. 9, VIII, 1917, თბილისი, — 10. XI. 1971, დაიდუპა რუსეთში ავტოავარიაში, როდესაც სამშობლოში მოემგზავრებოდა.

ცნობილი ვიოლონჩენისტი და პედაგოგი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი. მუსიკალური ნიჭი ბავშვობაშივე გამოავლინა. 8 წლის ასაკიდან ეუფლებოდა ჩელოზე დაკერას პროფესორ კ. მინიარის ხელმძღვანელობით. 1937 წელს ჩაირიცხა მოსკოვის კონსერვატორიაში, რომელიც 1945 წელს დაამთავრა, ხოლო 1949 წელს კი იქვე დაასრულა ასპირანტურის კურსი.

1935 და 1937 წლებში ახალგაზრდა მუსიკოსმა დიდ წარმატე-

ბებს ზილწია — გაიმარჯვა საკავშირო კონკურსებზე და ორჯერ მოიპოვა ლაურეატის საპატიო წოდება. 1950—1952 წლებში ა. ჩიკავაძე მოსკოვის ფილარმონიის სოლისტია.

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ეწეოდა საკონცერტო-შემოქმედებით საქმიანობას. პარალელურად ემსახურებოდა ახალგაზრდა ინსტრუმენტალისტების აღზრდის კეთილშობილურ საქმეს. უკანასკნელი შვიდი წლის მანძილზე, როგორც პროფესორი, კაიროს კონსერვატორიაში ხელმძღვანელობდა ვიოლონჩელოს კლასს.

ნიჭიერი ხელოვანი გამოირჩეოდა ისეთი განსაკუთრებული თვისებებით როგორიცაა, მაღალი საშემსრულებლო ოსტატობა, დახვეწილი ტექნიკა, მუსიკალობა, ნაწარმოების ჩაწვდომისა და საკუთარი ინტერპრეტაციის გასაოცარი უნარი, ხოლო როგორც პედაგოგს ახასიათებდა საქმისადმი დიდი პასუხისმგებლობა და ახალგაზრდობისადმი განსაკუთრებული სიყვარული.

ჩოლოზარჯია — ბერძენიშვილი ქეთევან გაბრიელის ასული. 4. VIII. 1909, ოზურგეთი — 14. VII. 1978, თბილისი.

დრამატურგ გრიგოლ ბერძენიშვილის ნეულლე.

ჩოლოყაშვილი — როსტომაშვილი ელისაბედ (ლიზა) დავითის ასული. 1863, სოფელი ლალისყური, თელავის რაიონი — 27. I. 1957, თბილისი.

პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწის ივანე როსტომაშვილის ნეულლე. იგი იყო კახელი ბაგრატიონების შთამომავალი. დაიბადა დიდად განათლებულ ოჯახში. ელისაბედის მამა დავითი იყო რაფიელ ერისთავის მამიდაშვილი, დედა — გელანია არღუთაშვილი — მზარგრძელი ლადო მესხიშვილის დედა.

ელისაბედ ჩოლოყაშვილმა დაამთავრა კეთილშობილთა პანსიონი — ინსტიტუტი. 1883 წელს თავისი ბედი დაუკავშირა ივანე როსტომაშვილს, რომელთანაც ერთად გაიარა სიძნელეებით აღსავსე გზა. ქალბატონი ლიზას თაოსნობით დაარსდა გლეხი ქალებისათვის უფასო სკოლები, ბაგრატიონთა სასახლიდან მიღებული დიდი ძალი მზითვების წყალობით მეუღლესთან ერთად ეწეოდა გაზეთებისა და წიგნების გამოცემას და სხვა კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობას.

ცოლ-ქმარს ჰყავდათ 8 შვილი. უფროსი ვაჟი დავითი იყო რუსული ანარქიზმის ფუძემდებლის პეტრე კროპოტკინის მოწაფე და მიმდევარი, მეფის ხელისუფლების მიერ მისჯილი ჰქონდა სამუდამო პატიმრობა. 1890 წელს შეეძინათ ქალიშვილი ანასტასია (ტასო)

როსტომაშვილი — ახმეტელისა, ჩვენი ეროვნული თეატრის ერთ-ერთი ფუძემდებლის სანდრო ახმეტელის მეუღლე.

ჩოფიკაშვილი — ბენაშვილი ეკრა აბრამის ქსული. 25. XII. 1912, სოფელი სტეფანწმინდა, ყაზბეგის რაიონი — 12. XI. 1988, თბილისი.

პროფესორ დიმიტრი ბენაშვილის მეუღლე.

ჩხარტიშვილი არჩილ ესტატეს ძე. 6. I. 1905, თბილისი — 1. VII. 1980, თბილისი.

რეჟისორი, საქართველოსა და სსრ კავშირის სახალხო არტისტი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი. 1922 წელს დაამთავრა თბილისის პირველი გიმნაზია, სადაც სცენის კულტი ჩველთაგანვე იყო დამკვიდრებული. აქვე მიიღო პირველი ნათლობა მოსწავლეთა სპექტაკლებში.

სკოლის დამთავრების შემდეგ რუსთაველის თეატრში ჯერ სცენის მუშა იყო, ასრულებდა ეპიზოდურ როლებს, მონაწილეობდა მასობრივ სცენებში, /შემდეგ გახდა რეჟისორის თანაშემწე. მისმა „თეატრალურმა უნივერსიტეტმა“ ჩაიარა მარჯანიშვილისა და ახმეტელის გვერდით, რამაც კეთილისმყოფელი გავლენა მოახდინა ნიკიერ ახალგაზრდაზე. 1930 წელს გადავიდა ქუთაისის თეატრში და დადგა თავისი პირველი სპექტაკლი ჰაშეკის „ყოჩაღი ჭარისკაცი შეიკი“. ამის შემდეგ სათავეში ჩაუდგა ჯერ ბათუმის, შემდეგ ბაი-ჯანიშვილისა და რუსთაველის თეატრებს. ყველგან, სადაც იღვწოდა, მისი საქმიანობა აღინიშნა მაღალი შემოქმედებითი წარმატებით. რეჟისორის დადგმებს გამოარჩევდა მკვეთრი თეატრალობა და მასობრივი სცენების დინამიური გადაწყვეტა. კემმარიტად საეცაზო სპექტაკლები დადგა ა. ჩხარტიშვილმა სხვადასხვა თეატრის სცენებზე — ვაჟა ფშაველას „მოკვეთილი“, სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“, მ. მრეველიშვილის „ჩხარტაიანთ ეკრა“, ი. მოსაშვილის „მისი ვარსკვლავი“, ევრიპიდეს „მენდეა“, მ. ელიოზიშვილის „ბებერი მეზურნეები“ და სხვა მრავალი.

1934 წელს ა. ჩხარტიშვილი მიაღწინეს ჩეჩნეთ-ინგუშეთში, სადაც ჩამოაყალიბა დრამატული დასი და საფუძველი ჩაუყარა პირველ ეროვნულ სახელმწიფო თეატრს. გამოჩენილ რეჟისორს დიდი ღვაწლი მიუძღვის აგრეთვე დოლესტანელებისა და სხვა ჩრდილო კავკასიელთა თეატრალური ხელოვნების განვითარებაში.

სიცოცხლის ბოლო 10 წელი ა. ჩხარტიშვილი იყო საქართველოს ფილარმონიის სამხატვრო ხელმძღვანელი. აქ მან მაღალი გემოვნებით დადგა მრავალი თეატრალიზებული წარმოდგენა. ქართული თეატრალური ხელოვნების წინაშე ა. ჩხარტიშვილის კემმარიტად

დიდი დამსახურება აღინიშნა ორი შრომის წითელი დროშის, ოქტომბრის რევოლუციის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

ჩ ხ ე ი ძ ე — ბ ე რ ი ძ ე ელისაბედ (ლიზიკო) კონსტანტინეს ასული. 1895, ხონი — 11. V. 1963, თბილისი.

პროფესორ ეუკოლ ბერიძის მეუღლე. პედაგოგი.

ჩ ხ ე ი ძ ე — ლ ო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ე თამარ გიორგის ასული. 1894, ქუთაისი — 27. XII. 1980, თბილისი.

მწერალ ნიკო ლორთქიფანიძის მეუღლე. დაამთავრა წმინდა ნინოს ქალთა გიმნაზია ქუთაისში. 1914 წელს ცოლად გაჰყვა ნიკო ლორთქიფანიძეს. მუშაობდა ქუთაისის სათავადაზნაურო ბანკში. ოჯახის თბილისში გადმოსვლის შემდეგ, ერთხანს მოღვაწეობდა განათლების სახალხო კომისარიატში, შემდეგ მწერალთა კავშირში.

ჩ ხ ე ი ძ ე ნინო (ნუცა) პლატონის ასული. 30. IX. 1881, ქუთაისი — 14. VIII. 1963, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. სპეციალური თეატრალური განათლება არ მიუღია, მაგრამ დიდი სამსახიობო „სკოლა“ გაიარა ხელოვნების ისეთ დიდ მოღვაწეებთან, როგორებიც იყვნენ კოტე მესხი და ლადო მესხიშვილი. 13 წლის გოგონას დებიუტი გაიმართა ქუთაისის თეატრში და მას შემდეგ უნიჭიერესი მსახიობი ლეგენდად იქცა. ნ. ჩხეიძეს განსაკუთრებით დიდი ღვაწლი მიუძღვის ქუთაისისა და რუსთაველის თეატრების შემოქმედებით ცხოვრებაში. ქართულ სცენაზე გამოჩენილმა ხელოვანმა შეასრულა 300-მდე როლი. დაუვიწყარია მისი ზეინაბი (ა. სუმბათაშვილ-იუჯინის „ლალატი“), მედიდური და ამავე დროს ღრმად ტრაგიკული მედეა (ბურენინისა და სუვორინის „მედეა“), განწირული, მაგრამ ამაყი მარგარიტა გოტიე (ა. დიუმას „მარგარიტა გოტიე“), მაღალი სულის ადამიანი ქეთევანი (ა. ყაზბეგის „ქეთევან წამებულნი“), ვნებას აუოლილი ბრმად მორჩილი ოფელია (უ. შექსპირის „ჰამლეტი“), კრუჩინინა (ა. ოსტროვსკის „უღანაშაულო დამნაშავენი“) და სხვ.

ნინო ჩხეიძე სცენაზე ანსახიერებდა თავის პირადულ, ადამიანურ თვისებებს — სისპეტაქეს, მაღალ ზნეობას, შინაგან კულტურას. დიდი დახვეწილი სცენური ოსტატობა და გამორჩეული აქტიორული ხელოვნება ნ. ჩხეიძეს აყენებს მოღვაწეთა იმ რიგში, რომელიც აღიარა ხალხმა და ამით სამუდამოდ დაამკვიდრა ქართული თეატრის ისტორიაში, როგორც მისი ერთ-ერთი ბრწყინვალე ფურ-

ცელი. მსახიობის მოღვაწეობის 25 წლისთავისადმი მიძღვნილ ალბომში პაოლო იაშვილს ჩაუწერია: „თეატრი ჩემთვის პრობლემაა ქართული თეატრიც ალბათ! მაგრამ მე მიყვარდა სიარული ქართულ თეატრში! რისთვის? მიყვარდა ხილეა ნინო ჩხეიძის. მისი ხმა! მისი ხმა! მისი ხმა! მორის მეტერლინკს რომ ესმინა იგი, უფრო ინტიმურად აატირებდა ბეატრისას, როცა მე ვტირი, — მაგონდება ნინო ჩხეიძე, როდესაც მე ვამბობ — მსურს ეუთაეაზო ნახევარი სიხარულისა ნინო ჩხეიძის სევდას“.

ნ. ჩხეიძე მონაწილეობდა რამდენიმე ქართულ კინოფილმში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ს. დოლიძის „დარიკოში“, მსახიობის მიერ განსაზღვრებული ქართველი დედის განუმეორებელი სახე. დაჯილდოვებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის ორდენებითა და მედლებით.

ჩ ხ ე ი ძ ე ნოდარ ბარნაბის ძე. 15. II. 1928, სოფელი ობჩა, ბაღდადის რაიონი — 9. I. 1968, თბილისი.

ლიტერატურათმცოდნე, კრიტიკოსი. 1943 წელს დაამთავრა საშუალო სკოლა თბილისში. 1945 წელს შევიდა უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტზე, რომლის დასრულების შემდეგ სწავლა განაგრძო ასპირანტურაში კრიტიკისა და ესთეტიკის ისტორიის სპეციალობით. 1955 წლიდან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტზე კითხულობდა ლექციებს. 1950 წლიდან ნიჭიერი კრიტიკოსი აქვეყნებდა თეორიული ხასიათის წერილებს ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში. სულ ოთხი წიგნისა და რამდენიმე ათეული სამეცნიერო თუ კრიტიკული წერილის შექმნა დასცალდა, მაგრამ ყველა ისინი გამოირჩევიან ღრმა ანალიზითა და პრინციპულობით, მათში კარგად ჩანს ავტორის ერუდიცია და ფართო პორაზონტი. იგი გულგრილს არა ტოვებდა არავის და მრავალ საფიქრელს ალუძრავდა მკითხველს.

ნ. ჩხეიძე მშობლიური ლიტერატურისა და სამშობლოს სიყვარულმა ფეხით შემოატარა საქართველოს ყველა კუთხე-კუნძული. სწორედ ამ გრძნობამე ათქმევინა ამ შესანიშნავ კრიტიკოსს: „როცა მოგვკვდები დამწვით და ჩემი ფერფლი საქართველოს ყველა კუთხეში მოაბნეით“. მართალია მისმა ახლობლებმა და კოლეგებმა ეს ანდერძ-სურვილი ვერ აუსრულეს, მაგრამ ქართველმა საზოგადოებამ არანაკლებად საპატიო სავანე, დიდუბე არგუნა.

ჩხეიძე ნოდარ (ბიჭიკო) გიორგის ძე. 1. IX. 1917, თბილისი — 3. X. 1981, თბილისი.

მსახიობი. დაიბადა პოეტ გიორგი ქუჩიშვილის ოჯახში. 1935 წელს დაამთავრა საშუალო სკოლა და სწავლა განაგრძო სამედიცინო ინსტიტუტში, მაგრამ სამი წლის შემდეგ გადავიდა რუსთაველის სახელობის თეატრთან არსებულ სტუდიაში. 1939 წელს შეიქმნა თეატრალური ინსტიტუტი და ეს სტუდიაც მას შეუერთდა. ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ ნ. ჩხეიძე მიიწვიეს რუსთაველის თეატრში მსახიობად, სადაც დაჰყო 1963 წლამდე.

მსახიობის მიერ შესრულებული როლებიდან აღსანიშნავია გიქო (გ. სუნდუკიანის „პეპო“), ჩინჩაბოვი (კ. ბუაჩიძის „ეზოში ავი ძაღლია“), ფილიპო (კ. გოლდონის „საპატარძლო აფიშით“), ვახტანგ ორბელიანი (ს. შანშიაშვილის „კრწანისის გმირები“), კურჩავეი, ნეზნამოვი (ა. ოსტროვსკის „ზოგჯერ ბრძენიც შეცდება“, „უდანაშაულო დამნაშავენი“), ჰამლეტი, ედგარი, როდრიგო (უ. შექსპირის „ჰამლეტი“, „მეფე ლირი“, „ოთელო“), ფრანც მოორი (ფ. შილერის „ყაჩაღები“), ცრუ დიმიტრი (ა. პუშკინის „ბორის გოდუნოვი“), ტირეზია (სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“) და სხვა მრავალი. ყველა ამ როლს აჩნია მსახიობის დიდი ნიჭიერება და მკვეთრი ინდივიდუალობა. მაგრამ იგი მხოლოდ მსახიობი როდი იყო. მოზარდ მაყურებელთა თეატრის სცენაზე წარმატებით სარგებლობდა მის მიერ დადგმული ვაჟა-ფშაველას „სათაგური“.

თეატრში მოღვაწეობის პარალელურად ნ. ჩხეიძე მუშაობდა თბილისის ბ. ძნელაძის სახელობის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლეში რეჟისორად, შემდეგ სამხატვრო ხელმძღვანელად. ამ დრამატულ წრეში მისი ხელმძღვანელობით აღიზარდნენ დღეს თეატრალური ხელოვნების საამაყო მსახიობები: რამაზ ჩხიკვაძე, თენგიზ არჩვაძე, ოთარ მელვინეთეხუცესი, ლანა ლოლობერიძე, გურამ სალარაძე, რევაზ თავართქილაძე და სხვ. ნიჭიერმა მსახიობმა და მაღალი გემოვნების რეჟისორმა დიდი ამაგი დასდო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დრამატულ წრესაც, რომლის საქმიანობას წლების მანძილზე წარმართავდა და თავისი წარუშლელი კვალი აქაც დატოვა.

ნ. ჩხეიძეს 1966 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება, დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

ჩხეიძე უშანგი ვიქტორის ძე. 28. XI. 1898, სოფელი ფუთი, ზესტაფონის რაიონი — 1. XII. 1953, თბილისი.

მსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. მიაბარეს ზესტა-

ფონის კერძო სკოლაში. 1918 წელს დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე ისტორიის განხრით. პარალელურად მეცადინეობდა რეჟისორ გ. ჯაბაღარის თეატრალურ სტუდიაში.

სცენამ უშანგი ჯერ კიდევ სიყმაწვილეში მონუსხა. ნიჭიერი ახალგაზრდა მონაწილეობდა მოსწავლეთა წარმოდგენებში, ხოლო თბილისში უკვე აქტიურად ჩაება ე. წ. „ავქალის აუდიტორიასთან“ მოქმედ მუშათა თეატრში, ავლაბრის თეატრში და სხვ.

1921 წელს მოღვაწეობა დაიწყო რუსთაველის თეატრში. აქ შეხვდა კოტე მარჯანიშვილს და სამუდამოდ დარჩა მისი ხელოვნების თაყვანისმცემელი. იგი გახდა იმ სპექტაკლების ტონისმიმცემი, რომელიც დიდმა რეჟისორმა დიდი მსახიობის მონაწილეობით შექმნა.

უ. ჩხეიძის ლეგენდარული შემოქმედება სულ რაღაც 15 წელს მოიცავს; მაგრამ ამ გენიალურმა მსახიობმა შედარებით მოკლე დროში დაუღეიწყარი სახეები შექმნა. ...ჰამლეტი, ურიელ აკოსტა, ყვარყვარე თუთაბერი, ინკუბუსი („ლატავრა“), თორლაი („ლაშარა“), გოდუნი („რღვევა“), იაგო („ოტელო“), კვექენაძე („კაქალ გულში“) ფრანჩესკო ჩენჩი („ბეატრიჩე ჩენჩი“), კარლ ტომასი („ჰოპლა ჩვენ ვცოცხლობთ“)...

აი უშანგი ჩხეიძის მიერ შესრულებული როლების არასრული ნუსხა, რომლებითაც გაამდიდრა დიდმა ხელოვანმა ქართული თეატრის ისტორია. ბრწყინვალე და ღრმად მოაზროვნე შემოქმედი მსახიობის ბიოგრაფები ერთხმად აღნიშნავენ მის „წვას“ ყოველ შესრულებულ როლში. უაღრესმა დაძაბულობამ, უძილო ღამეებმა, ენერგიის უზომო ხარჯვამ შეარყია მსახიობის ჯანმრთელობა, მას ერთგვარი შიში დასჩემდა. იგი იძულებული გახდა ჩამოშორებოდა აქტიურ თეატრალურ ცხოვრებას, მაგრამ სულიერად არ გაშტყდარა. წერდა ლექსებს, სტატიებს სასცენო ხელოვნებაზე, დაგვიტოვა მეტად საინტერესო მოგონებები გამოჩენილ კოლეგებზე. მასვე ეკუთვნის ისტორიული დრამა „გიორგი სააკაძეზე“, რომელიც წლების მანძილზე დიდი წარმატებით იდგმებოდა მარჯანიშვილის თეატრში. უ. ჩხეიძემ დაგვიტოვა შესანიშნავი ნაშრომი „კოტე მარჯანიშვილი — რეჟისორი და ხელმძღვანელი“, აგრეთვე „მოგონებები და წერილები“, რომელიც მეტად საინტერესო მასალებს გვაწვდის ჩვენს თეატრალურ ცხოვრებაზე.

დიდმა მსახიობმა თავისი კვალი დატოვა ქართულ კინოშიც. შესრულებული აქვს ლუი რუ „კომუნარის ჩიბუხში“, ნიკო „ქარიშხლის წინ“ და იულონი „ნარინჯის ველში“.

მსახიობი მწვავედ განიცდიდა საყვარელი საქმისაგან ასე უღროოდ მოწყვეტას, რაც გამოხატა თავის ერთ ლექსში: „რამდენი სიტყვა დამრჩა უთქმელი, ანდა სიმღერა რამდენი გრძნობის, რამდენი სახე ხორცშეუსხმელი, რამდენი ქარგა განზრახულ როლის“.

ჩხენკელი ივანე ნოეს ძე. 16. IX. 1910, ბათუმი — 7. XI. 1991, თბილისი.

არქიტექტორი. შ. რუსთაველის და საქართველოს სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი. 1933 წელს დაამთავრა საქართველოს ინდუსტრიული ინსტიტუტი. 1955 — 1958 წწ. საქართველოს არქიტექტორთა კავშირის პასუხისმგებელი მდივანია. 1959 წელს დაინიშნა თბილისის მთავარ არქიტექტორად. იგი 13 წლის განმავლობაში თავდადებით ემსახურა ქალაქმშენებლობის ამ მეტად საპასუხისმგებლო საქმეს. მისი ხელმძღვანელობით დამუშავდა და შეიქმნა საცხოვრებელი სახლების ტიპიური სექციები. 1962 — 1980 წწ. საქართველოს არქიტექტორთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარეა.

ი. ჩხენკელის პროექტებით საქართველოში აგებულია არაერთი საინტერესო შენობა, რომელმაც მის ავტორს სამუდამოდ დაუმკვიდრა საპატიო ადგილი ქართული ხუროთმოძღვრების მრავალსაუკუნოვან ისტორიაში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია საცხოვრებელი სახლები დავით აღმაშენებლისა და მეგობრობის პროსპექტებზე, საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის დიდი საკონტერტო დარბაზი და სხვა. ი. ჩხენკელი მუდამ ცდილობდა უშუალო, შემოქმედებითი კონტაქტები ჰქონოდა მემკვიდრეობასთან. ამის ნათელი მაგალითია თბილისში რუსთაველის პროსპექტზე კავშირგაბმულობის სახლის რეკონსტრუირებული ფასადი. გამოჩენილი ხუროთმოძღვარის ძალისხმევით და უშუალო მონაწილეობით კოლეგებთან ერთად, 1949 წელს შესწავლილი და ფიქსირებული იქნა კახეთის ხალხური ხუროთმოძღვრების ნიმუშები. არქიტექტორმა დიდი ენერგია შეაღწია თბილისის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის გენერალური გეგმის შედგენას, რომელიც დღესაც მოქმედებაშია.

პრაქტიკულ საქმიანობასთან ერთად ივანე ჩხენკელი 1944 წლიდან ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას თბილისის სამხატვრო აკადემიაში არქიტექტურის ფაკულტეტზე. წლების მანძილზე იყო კათედრის გამგე და პროფესორი. საგმის ღრმა ცოდნა, ფართო განათლება, დიდი პრაქტიკული გამოცდილება, პროფესიონალიზმი და მომთხოვნელობა, რომელიც შერწყმული იყო მის ადამიანურ თვისებებში, ღვაწლმოსილი არქიტექტორის ლექციებს ყოველთვის საინტერესოსა და მიმზიდველს ხდიდა.

ივანე ჩხენკელი იყო იშვიათი ადამიანური თვისებებით შემკული

პრაქტიკულ საქმიანობასთან ერთად ევანე ჩხენკელი 1944 წლი-
პიროვნება. დიდი ცხოვრებისეული გამოცდილება ხელს უწყობდა
საყოველთაო სიყვარული და პატივისცემა დაემსახურებინა მრავალ-
რიცხოვან კოლეგათა და მეგობართა შორის. დაჯილდოვებული იყო
ორი შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით, 1961 წელს
მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წო-
დება.

ჩხიკვაძე ნოე ალექსის ძე. 18. VII. 1883, სოფელი დიდი
ჩხიანიში, სამტრედიის რაიონი — 24. V. 1920, თბილისი.

პოეტი. დაამთავრა ფოთის საქალაქო სასწავლებელი და შევიდა
მოსკოვის შანიავსკის ინსტიტუტში. აქ სულ ერთი წელი დაჰყო, დაბ-
რუნდა სამშობლოში და აქვეყნებდა წერილებს ხელოვნებაზე. ამავე
დროს დაიწყო ლიტერატურული მოღვაწეობაც. ახალგაზრდობიდანვე
ჩაება რევოლუციურ საქმიანობაში, დაუახლოვდა რევოლუციურ-დე-
მოკრატიულ მწერლობას. იყო აქტიური პროპაგანდისტი, თანამშ-
რომლობდა ჟურნალ-გაზეთებში: „ფონი“, „ერთობა“, „თეატრი და
ცხოვრება“, „საქართველო“ და სხვ. სოციალ-დემოკრატიული პარ-
ტიის წევრი, ენათესავებოდა ეროვნულად მოაზროვნე ჯგუფს.

ნ. ჩხიკვაძის მსოფლმხედველობა აისახა მის ლიტერატურულ
შემოქმედებაში, ლექსებში, კრიტიკულ წერილებში. იგი იმედით
ავსებდა განწირულ ადამიანთა ცხოვრებას, მოუწოდებდა ბრძოლი-
სა და თავისუფლებისაკენ. ამით აიხსნება მისი იმდროინდელი პო-
პულარობა. განსაკუთრებული აღიარება ხვდა პოეტის ლექსს „№-2“,
რომელშიც გადმოცემულია იმ პერიოდის ქართული საზოგადოების
ბუნება-განწყობილების მოტივები.

ქართველ მწერალთა კავშირის საბჭოს თაოსნობით 1920 წლის
30 მაისს ამაგდარი მოღვაწე დაკრძალეს დიდუბის პანთეონში. სიტყ-
ვები წარმოთქვეს მწერალთა კავშირის სახელით ალ. პაპავამ, გ. ქუ-
ჩიშვილმა, ლევან ნათაძემ, იოსებ იმედაშვილმა და სხვებმა.

ცაბაძე გიორგი გაბრიელის ძე. 24. VIII. 1924, თბილისი — 30.
XI. 1986, გორი.

კომპოზიტორი. 1956 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო
კონსერვატორიის საკომპოზიციო კლასი. მუშაობდა ფილარმონიაში,
საქართველოს ტელევიზიაში. 1973 წლიდან პედაგოგიურ მოღვაწეო-
ბას ეწეოდა საესტრადო სასწავლებელში. მაგრამ მისთვის მთავარი
და უპირველესი იყო მუსიკა.

...ჯერ კიდევ 1943 წელს, სამამულო ომის უმძიმეს ზაფთარში,
თბილისის 27-ე სკოლაში სრულიად ახალგაზრდა თენგიზ აბულაძემ

დადგა ვალერიან გუნიას პიესა „და-ძმა“. სპექტაკლი, რომელსაც დი-
დი მოწონება ზედა, მუსიკალურად გააფორმა, ასევე სრულიად ახალ-
გაზრდა გოვი ცაბაძემ. ასე გადადგეს პირველი მორიდებული ნაბიჯე-
ბი მომავალში გამოჩენილმა რეჟისორმა და კომპოზიტორმა.

გიორგი ცაბაძემ ფასდაუდებელი ამაგი დასდო ქართული მუსიკის
პოპულარული ჟანრების აღმავლობა-განვითარებას. მისი შემოქმედე-
ბითი მადლი ერთნაირი სიყვარულით მოეფინა ქართულ ესტრადას
და მუსიკალურ კომედიას, კინომუსიკას და სიმღერას. შეუდარებელი
პოპულარობა მოუპოვა კომპოზიტორს სიმღერებმა: „მთაწმინდის
მთვარე“, „თბილისური მუხამბაზი“, „ქუჩა-ქუჩა“, „მეფაიტონე“ და
სხვა მრავალი. მის მუსიკაში, განსაკუთრებით სიმღერებში, ფართო-
დაა გაშლილი თბილისის თემა და გასაკვირი როდია, რომ გიორგი ცა-
ბაძე საშატიო თბილისელად აირჩიეს.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია კომპოზიტორის მუსიკალური კო-
მედიები, ოპერეტები და მიუზიკლები. იგი ამ რთული ჟანრის 20-მდე
ნაწარმოვნის ავტორია — „სიმღერა სიყვარულზე“, „ჩვენი ნაცნობე-
ბი“. „ტრფობის ბადეში“, „კურკას ქორწილი“, „იეთიმ გურჯი“, „მე-
ტეხის ჩრდილში“, „შესანიშნავი სამეული“, „იტალიური რომანი“ და
სხვ. ბევრი მათგანი საბჭოთა კავშირის მრავალ ქალაქში იღმებოდა.

ახალ ეტაპად შეიძლება ჩაითვალოს ქართული მიუზიკლის განვი-
თარებაში გიორგი ცაბაძის შესანიშნავი მუსიკა კინოფილმ „ვერის
უბნის მელოდიებში“. ყოველივე ამან კემპარიტ სახალხო კომპოზი-
ტორად აქცია იგი.

ნაღმა თბილისელმა, ლამაზი სიცოცხლით იცხოვრა და ასევე ლა-
მაზად დაასრულა იგი შემოქმედებითი წვის დროს, საავტორო სა-
ლმოს შემდეგ.

გიორგი ცაბაძეს 1973 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არ-
ტისტის წოდება, დაჯილდოვებული იყო ხალხთა მეგობრობისა და
„საპატიო ნიშნის“ ორდენით.

ც ა ი შ ვ ი ლ ი სარგის სოლომონის ძე. 20. XII. 1929, თბილისი —
18. V. 1992, თბილისი.

ლიტერატურათმცოდნე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
წევრ-კორესპონდენტი, პროფესორი. დაიბადა ქართული ლიტერატუ-
რის ცნობილი მკვლევარის სოლომონ ცაიშვილის ოჯახში და იმათ-
ვითვე განისაზღვრა მისი მომავალი ინტერესები და პროფესია. 1952
წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლო-
გიის ფაკულტეტი და სწავლა გააგრძელა რუსთაველის სახელობის
ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის ასპირანტურაში. ამავე პერი-

ოდში იწყება მისი, როგორც მწერლისა და მეცნიერის მოღვაწეობა. აქვე გახდა იგი ამ ალიარებული ინსტიტუტის დირექტორი.

ფართოდაა ცნობილი ს. ცაიშვილის შრომები (მონოგრაფიები თუ ცალკეული წერილები), როგორც ძველი ქართული მწერლობის შესახებ, ასევე რუსთველოლოგიაში, 1964 წლიდან იყო ვეფხისტყაოსნის აკადემიური ტექსტის დამდგენი კომისიის ჯერ თავმჯდომარის მოადგილე, შემდეგ მეცნიერ-რედაქტორი.

სარგის ცაიშვილის კალამს ეკუთვნის გამოკვლევები და ესეები იაკობ ცურტაველზე, დავით გურამიშვილზე, ვახტანგ VI-ზე, ბესიკ-ზე, იოსებ ტფილელზე, ნიკოლოზ ბარათაშვილზე, ილია ჭავჭავაძეზე, ეაჟა-ფშაველაზე, ნიკო ლორთქიფანიძეზე, გალაქტიონ ტაბიძეზე, გერონტი ქიქოძეზე, კონსტანტინე გამსახურდიაზე, სიმონ ჩიქოვანზე, ლევან გოთუაზე და სხვ. მისი მრავალი ნაშრომი თარგმნილია უცხო ენებზე. გამოჩენილი კრიტიკოსისა და მეცნიერის ღვაწლი აღინიშნა 1977 წელს საქართველოს მწერალთა კავშირისა და 1989 წელს კ. კეკელიძის პრემიებით.

ს. ცაიშვილი ეწეოდა აქტიურ საზოგადოებრივ მოღვაწეობას. დიდი ღვაწლი დასდო ქართული ენციკლოპედიის შექმნას, დააარსა ჟურნალი „ლიტერატურა და ხელოვნება“, იყო მისი მთავარი რედაქტორი. თავის დიდ ცოდნასა და გამოცდილებას უანგაროდ ახმარდა ახალგაზრდა თაობის აღზრდას, წლების განმავლობაში იგი ლექციებს კითხულობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, თბილისის უცხო ენების ინსტიტუტში, საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში, სადაც 1986 წლიდან გარდაცვალებამდე ქართული ენისა და ლიტერატურის კათედრას ხელმძღვანელობდა.

სარგის ცაიშვილი დიდ მეცნიერულ და საზოგადოებრივ მოღვაწეობასთან ერთად იყო შესანიშნავი სპორტსმენი-ალპინისტი, სპორტის ოსტატი, საქართველოს ალპინისტთა ფედერაციის პრეზიდენტი.

ც ა ი შ ვ ი ლ ი სოლომონ მაქსიმეს ძე. 26. II. 1900 სოფელი ცაიში, ზუგდიდის რაიონი — 21. XI. 1957, თბილისი.

მკვლევარი, პუბლიცისტი. დაამთავრა ქუთაისის პირველი გიმნაზია, უსახსრობის გამო სწავლის გაგრძელება ვერ შესძლო, დაბრუნდა მშობლიურ სოფელში და დაიწყო მასწავლებლობა. 1926 წელს ს. ცაიშვილი გაზეთ „კომუნისტის“ რედაქციის თანამშრომელია, მალე გადადის მასწავლებლად სოფელ პატარძელურში. 1932 წლიდან მოღვაწეობას იწყებს პედაგოგიურ ჟურნალ-გაზეთების რედაქციებში, მოგვიანებით — ქართული ლიტერატურის მუზეუმში.

ს. ცაიშვილი იკვლევდა მშობლიური მწერლობისა და პედაგოგიკის საკითხებს. მის კალამს ეკუთვნის მონოგრაფიები: „ნიკო ავალი-

შვილი, „პეტრე ჭარაია“, „სახალხო განათლების მოღვაწეები“, „ნიკო დადიანი“, „უიარაღო“, „ეკატერინე გაბაშვილი“ და სხვა მრავალი. მკვლევარმა გამოავლინა მანამდე უცნობი მასალები ს. დოდაშვილის, ი. ჭავჭავაძის, ა. წერეთლის, დ. ყიფიანის, ა. ლაისტის ლიტერატურულ მემკვიდრეობასა და მოღვაწეობაზე. აღსანიშნავია, რომ მისი რედაქციით, წინასიტყვაობით და შენიშვნებით გამოიცა იონა მეუნარგიას „ქართველი მწერლების“ ორი ტომი. საზოგადო მოღვაწეს იონა მეუნარგიას, რომელმაც დიდი გავლენა მოახდინა ს. ცაიშვილის, როგორც მკვლევარისა და მოქალაქის ფორმირებაზე, მადლიერმა მოსწავლემ საგანგებო მონოგრაფია უძღვნა.

ამის გარდა, ს. ცაიშვილი აქტიურად თანამშრომლობდა ქართულ პერიოდიკაში, სადაც დაბეჭდა 600-ზე მეტი გამოკვლევა, წერილი, ნარკვევი, ლიტერატურის, პედაგოგიკისა თუ ჩვენი ეროვნული ფოლკლორის უმნიშვნელოვანეს საკითხებზე. მადლიერმა ქართველმა ხალხმა 1989 წელს ამაგდარ მოღვაწეს მშობლიურ სოფელში სახლ-მუზეუმი გაუხსნა.

ც ე ც ხ ლ ა ძ ე ვლადიმერ ყარამანის ძე. 1880, სოფელი შემოქმედი, ოზურგეთის რაიონი — 1929, თბილისი.

ექიმი, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი. დაამთავრა სემინარია და უმაღლესი განათლების მისაღებად ხარკოვში გაემგზავრა. აქ მან 1907 წელს ფრიადზე დაასრულა ვეტერინარული, ხოლო 1912 წელს სამედიცინო ინსტიტუტი. თბილისში დაბრუნების შემდეგ მუშაობდა ნორმალური ანატომიის კათედრაზე ასისტენტად, ეწეოდა კვლევით საქმიანობას, რისთვისაც მიენიჭა მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხი და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მიიწვიეს ლექტორად. თავისი ძირითადი საქმიანობის პარალელურად ვ. ცეცხლაძე დაუცხრომლად იღვწოდა ჩვენის რესპუბლიკაში ფიზიკური კულტურის განვითარებისათვის, რაც მას სამართლიანად მიაჩნდა კეთილშობილურ ეროვნულ საქმედ. იგი უთუოდ მეტს გააკეთებდა, მაგრამ არ დასცალდა. გარდაიცვალა შემოქმედებითი ძალების გაფურჩქვნის ასაკში.

ც ი მ ა კ უ რ ი ძ ე ალექსანდრე გრიგოლის ძე. 5. IV. 1882, სოფელი ქვიშხეთი, ხაშურის რაიონი — 24. V. 1954, თბილისი.

ფერმწერ-პეიზაჟისტი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. ხაშურის დაწყებითი სარკინიგზო სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ გრაფიკის მიაბარეს შეგირდად; სწავლა განაგრძო კავკასიის ნატიფი ხელოვნების ხელშეწყობის სკოლაში ბ. ფოგელთან და ო. შმერლინგთან; შემდეგ გაემგზავრა. მოს-

კოვში და ჩაირიცხა კ. იუონის სტუდიაში. მოგვიანებით სტროგანო-
ვების ცენტრალურ სამხატვრო-სამრეწველო სასწავლებელშია, ხო-
ლო 1906 წელს აქვე განაგრძო სწავლა ფერწერის, ქანდაკებისა და
ხუროთმოძღვრების სკოლაში, სადაც მისი პედაგოგები იყვნენ ცნო-
ბილი მხატვრები: ნ. კასატკინი, ლ. პასტერნაკი (გამოჩენილი პოე-
ტის მამა) და ა. ვასნეცოვი, რომელიც პეიზაჟის სპეციალურ კურსს
კითხულობდა. ამ უკანასკნელმა დიდი გავლენა იქონია მომავალ ხე-
ლოვანზე.

1922 წლიდან ა. ციმაკურიძე პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა
თბილისში, ჟერ მ. თოიძის სტუდიაში, ხოლო 1930 წლიდან სამხატვ-
რო აკადემიაში.

გამოჩენილი ფერმწერი თანამედროვე ქართული პეიზაჟური
მხატვრობის ერთ-ერთი ფუძემდებელია. კარგადაა ცნობილი მის
ნამუშევართა სერია, რომელშიც შემოქმედი დიდი სიყვარულითა და
განცდით გადმოგვცემს მშობლიური მხარის პეიზაჟებს. ამასთანავე
იყო შესანიშნავი კოლორისტი. საქართველოს ხელოვნებისა და თბი-
ლისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმებში ინახება მისი შესა-
ნიშნავი ნამუშევრები: „ქვიშხეთის მიდამოები“, „ბორჯომის ხეობის
დასაწყისი“, „მზიანი დღე“, სერია „ძველი თბილისი“, „ქართლის
ველი“ და სხვ. მშობლიური პეიზაჟის მეხოტბემ აღზარდა ახალ-
გაზრდა მხატვართა მთელი თაობები, რომელთაც უშუორველად უზი-
არებდა თავის ხელოვნებას.

ა. ციმაკურიძის ქმნილებანი გამოირჩეოდა ღრმა პოეტური გან-
წყობილებით, დახვეწილი ოსტატობით, ყოველივე მშობლიურის.
ღრმა სიყვარულით გამოწვეული დიდი შთაგონებით. გამოჩენილი
ხელოვანი დაჯილდოვებული იყო მთავრობის ორდენებით და მედ-
ლებით.

ც ი ნ ც ა ძ ე სულხან თევდორეს ძე. 23. VIII. 1925, ქ. გორი —
15. XI. 1991, თბილისი.

კომპოზიტორი, საქართველოს სახალხო არტისტი, პროფესორი.
კაბუჯობიდანვე ეწეოდა მუსიკოსის აქტიურ ცხოვრებას — თბილის-
ში დაეუფლა ჩელოზე დაკვრას, შემდეგ კომპოზიციას. 1942 —
1944 წწ. ჩელოზე უკრავდა საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიურ
ორკესტრში, შემდეგ საქართველოს სიმებიან კვარტეტში. 1950 წელს
დაამთავრა მოსკოვის კონსერვატორია პროფესორ ს. კოზოლუბოვის
ხელმძღვანელობით, ხოლო 1953 წელს აქვე პროფესორ ს. ბოგა-
ტირიოვთან საკომპოზიციო კლასით ასპირანტურა.

ს. ცინცაძის შემოქმედება გამოირჩევა იშვიათი ნაყოფიერებით —
თითქმის არ არსებობს მუსიკალური ჟანრი, რომ მას არ ეთქვას თა-

ვისი სიტყვა, ამასთან კომპოზიტორის ყველა ნაწარმოები იმსახურებს საგანგებო ყურადღებას. აღსანიშნავია მისი ოპერები („ოქროს საწმისი“, „განდგეილი“), ბალეტები („ცისფერი მთის საუნჯე“, „ღემონი“, „ანტიკური ესკიზები“, „დალი და მონადირე“, „რივიარესი“), მუსიკალური კომედიები, ოპერეტები („აბლაბუდა“, „სიმღერა ტყეში“, „შეიკი, შეიკი, შეიკი“), მუსიკა დრამატული სპექტაკლებისა („დონ სეზარ დე ბაზან“ და „ესპანელი მღვდელი“ რუსთაველის თეატრში; „ტაიფუნი“ და „სიყვარულით არ ხუმრობენ“ მარჯანიშვილის თეატრში; „ვენეციელი ვაჟარი“ და „თოლია“ სოხუმის ქართულ თეატრში) და კინოფილმებისათვის („ჭრიჭინა“, „ბაში-აჩუკი“, „განძი“, „ზღვის ბილიკი“, „თოჯინები იცინიან“, „ქარისკაცის მამა“ და სხვ.). განსაკუთრებულ წარმატებას ს. ცინცაძემ მიაღწია სიმფონიურ და კამერულ ჟანრებში. იგი ოთხი სიმფონიის, ინსტრუმენტული კონცერტების ჩელოსა და ორკესტრის, ვიოლინოსა და ორკესტრის, ფორტეპიანოსა და ორკესტრისათვის და კამერული მუსიკის მრავალრიცხოვანი საორკესტრო ნაწარმოებების ავტორია. აღსანიშნავია აგრეთვე ცალკე ნაწარმოებები ფორტეპიანოს, ჩელოსა და ფორტეპიანოს, ვიოლინოსა და ფორტეპიანოსათვის, მაგრამ ამათგან მაინც გამორჩეულია მისი საკვარტეტო მინიატურები, რომლებიც წითელ ზოლად გასდევს კომპოზიტორის შემოქმედებას, ღირსეული ადგილი უჭირავს მსოფლიო საკვარტეტო ხელოვნების კლასიკურ ფონდში.

მიუხედავად იმისა, რომ ასე ფართოა ს. ცინცაძის შემოქმედებითი პალიტრა, იგი ეწეოდა დიდ საზოგადოებრივ მოღვაწეობასაც. თითქმის 20 წლის მანძილზე ხელმძღვანელობდა თბილისის კონსერვატორიას, 1979—1990 წწ. საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირს თავკაცობდა, მონაწილეობდა არა ერთ საერთაშორისო კონკურსში ჟიურის წევრად. გამოჩენილი კომპოზიტორი, საქართველოს სიყვარულით გულანთებული ხელოვანი, დაჭილდოვებული იყო რუსთაველის, ზაქარია ფალიაშვილისა და სსრკ სახელმწიფო პრემიებით, შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით; მინიჭებული ჰქონდა პრალის, ვარშავისა და მოსკოვის საერთაშორისო ფესტივალის ლაურეატის წოდება, არჩეული იყო/აგრეთვე ნიუ-ინგლენდის მეტად პრესტიჟული მუსიკალური აკადემიის წევრად.

ც ი ც ი შ ვ ი ლ ი დავით (დემეტრი) ნიკოლოზის ძე. 26. X. 1901, ტაშენტი — 5. XI. 1986, თბილისი.

ხელოვნებათმცოდნე, საქართველოს სახალხო მხატვარი. დაიბადა სამხედრო პირის ოჯახში, ამიტომაც კრელია მისი გიმნაზისტობის „გეოგრაფია“. ელიზავეტპოლი (ახლანდელი გაჩა), კრონშტად-

ტი, პეტერბურგი და საბოლოოდ თბილისი, სადაც 1918 წელს დაამთავრა ვაჟთა მე-4 გიმნაზია. შემდეგ ჩაირიცხა საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის საინჟინრო-მექანიკურ ფაკულტეტზე, მაგრამ ნივთიერი გაკირვების გამო მეოთხე კურსიდან თავი დაანება სწავლას და დაიწყო მუშაობა მხატვრად მიწათმოწყობის სახალხო კომისარიატში; სადაც იღებდა ასლებს კუსტარული მრეწველობის განყოფილებაში. აქედან მოყოლებული თავის საქმიანობა მჭიდროდ დაუკავშირა ხალხურ თვითშემოქმედებას — მუშაობდა მუზეუმებში და გახდა ხალხური რეწვის ერთ-ერთი თვალსაჩინო სპეციალისტი საქართველოში. წარმოებიდან მოუწყვეტილვ 1927 წელს შევიდა და 1931 წელს დაამთავრა სამხატვრო აკადემიის გრაფიკის ფაკულტეტის პროფესორ ი. შარლემანის კლასით. იგი იყო ხალჩების, ქარგვის, კერამიკის, ემალის, ლითონის და ხის მხატვრული დამუშავების თვალსაჩინო სპეციალისტი და ავტორიტეტული ექსპერტი მთელს კავკასიაში.

1927 — 1939 წლებში საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მთავარი მხატვარია, მოწყობილი აქვს არა ერთი გამოფენა. 1935 წელს მიიწვიეს სამხატვრო აკადემიაში, სადაც ასწავლიდა გრაფიკას, ქსილოგრაფიას, ლითოგრაფიას, გრაფიკული ხელოვნების ისტორიას, კომპოზიციას, 1959 წელს აკ. ქუთათელაძესთან ერთად თბილისის სამხატვრო აკადემიაში დააარსა გამოყენებითი ხელოვნების ფაკულტეტი; ააღორძინა ქართული ხალხური შემოქმედების მრავალი მივიწყებული დარგი. მაგალითად ტიხრული მინანქრის, ლურჯი სუფრისა და ძველი ქართული ფერადი დაჩითვის ტექნოლოგია. მას ეკუთვნის აგრეთვე ბარბიუსის, გრიბოდოვის, ს. ანის. ა. ბელიაშვილის, ალექსანდრე ჭავჭავაძისა და სხვა ქართველ მწერალთა ნაწარმოებების მაღალ დონეზე შესრულებული ილუსტრაციები. დ. ციციშვილმა შეკრიბა, დაამუშავა და გამოაქვეყნა „ხალხური რეწვის ტერმინოლოგია“. დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით.

ციციშვილი თამარ იოსების ასული. 19. XII. 1908, ოდესა — 1. IX. 1988, თბილისი.

კინომსახიობი, საქართველოს სახალხო არტისტი. 1930 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი და მიიწვიეს კინოსტუდიაში.

მსახიობის პირველი დიდი ნამუშევარი იყო რეჟისორ სიკო დოლიძის ფილმში „დარიკო“, რომელმაც სამუდამოდ დაუმკვიდრა სახელი და დიდება ჭერ კიდეც ახალგაზრდა კინოვარსკვლავს. ამას მოჰყვა დასამახსოვრებელი ეკრანული სახეები: ნესტანი („ქაჯეთი“);

მარო („დაგვიანებული სასიძო“), აგრონომი თამარი („მეგობრობა“), თეადის ქალი („დავით გურამიშვილი“), დედა („აკაკის აკვანი“), ელენე („ბედნიერი შეხვედრა“), დარეჯანი („ორი ოჯახი“), თარაშ ემხეარის დედა („მთვარის მოტაცება“), მარიამი („შავი მერცხალი“) და მრავალი სხვა.

თ. ციციშვილის ნიქს ამკობდა სულიერი სისპეტაყე და გამორჩეული ქართული იერი, რაც არაერთი მხატვრის შთაგონების წყარო შეიქმნა. ასე გაჩნდა ლ. გუდიაშვილის, ი. გრაბარის, მოსე და ირაკლი თოიძეებისეული თამარ ციციშვილის პორტრეტები.

ქალბატონი თამარი თეატრშიც მუშაობდა. 1949—1950 წლებში მან კ. მარჯანიშვილის თეატრის სცენაზე შექმნა დასამახსოვრებელი სახეები.

სიცოცხლის ბოლო წლებში იგი აქტიურ საზოგადოებრივ საქმიანობას ეწეოდა — ხშირად ხვდებოდა მაყურებლებს, გამოდიოდა საღამოვებზე.

თამარ ციციშვილის არსებობა-მოღვაწეობა თავისთავად იყო განძი — ქართველი ქალის მშვენიერების და კდემამოსილების, ბოლო დღეებამდე, რომ აღამაზებდა თბილისის ქუჩებს.

ციციშვილი — კობახიძე ელენე შალვას ასული. 17. IV. 1914, თბილისი — 22. XII. 1984, თბილისი.

მსახიობ პიერ კობახიძის მეუღლე. 1938 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქიმიის ფაკულტეტი. იყო დიასახლისი.

ცომაია ნადედა ათანასეს ასული. 18. I. 1904, ქუთაისი — 29. XI. 1974, თბილისი.

მომღერალი, საქართველოს სახალხო არტისტი. საშუალო განათლება ქუთაისში მიიღო და აქვე პარალელურად სწავლობდა სიმღერას მუსიკალურ ტექნიკუმში. 1927 წელს შევიდა თბილისის კონსერვატორიაში, სადაც მისი პროფესორი იყო ო. ბახუტაშვილი — შულგინა.

1929 წელს ახალგაზრდა მომღერალი ჩარიცხეს ფალიაშვილის სახელობის თბილისის ოპერისა და ბალეტის დასში და მალე წამყვანი პარტიები შეასრულა ოპერებში „დარეჯან ციური“, „შოთა რუსთაველი“, „პიკის ქალი“, „აიდა“ და „კარმენი“. მომღერლის საყოველთაო აღიარებას მოწმობდა ის, რომ იგი მიიწვიეს ლენინგრადის კიროვის სახელობის ოპერისა და ბალეტის აკადემიურ თეატრში, სადაც დიდი წარმატებით იმღერა კარმენის, ამნერისის, აზუჩენას, მარფასა და სხვა პარტიები.

1935 წელს, ნ. ცომაია, ჰენს ქეყანაში ერთ-ერთი საუკეთესო მეცო-სოპრანო, დაუბრუნდა მშობლიურ თეატრს, სადაც მთელი სი-
ლიადით გაიფურჩქნა მისი შემოქმედებითი ნიჭი. იგი დიდი წარმა-
ტებით მღეროდა ქართულ, რუსულ და დასავლეთ ევროპულ კლასი-
კურ ოპერებში, რითაც სრულიად მართებულად დაიმსახურა მა-
ყურებლისა და მსმენელის საყოველთაო სიყვარული.

1960 წლიდან ნ. ცომაია ჩამოსცილდა აქტიურ სასცენო მოღვა-
წეობას და დაიწყო პედაგოგობა თბილისის კონსერვატორიაში. აქაც
დიდად ნაყოფიერი გამოდგა მისი დაუცხრომელი მოღვაწეობა. მან
მრავალი მომღერალი აღზარდა და შემოქმედებითი გზა დაულოცა
ხელოვნების ფართო სარბიელზე.

ც ქ ე ი ტ ი (ხ ა ხ უ ტ ა შ ე ლ ი) ანა ანტონის ასული. 1886, სო-
ფელი მეჭვირისხევი, გორის რაიონი — 2. IX. 1960, თბილისი.

საბავშვო მწერალი. საშუალო სასწავლებლის დამთავრების შემ-
დეგ მუშაობდა ფოსტა-ტელეგრაფის უწყებაში. მაგრამ მალე რე-
ვოლუციურ საქმიანობაში მონაწილეობისათვის დაითხოვეს სამსა-
ხურიდან. 1907 წელს ეურნალ „ნაკადულში“ გამოქვეყნდა ანა ხახუ-
ტაშვილის პირველი მოთხრობა „მიტოს გაბედულება“. აქედან მო-
ყოლებული, მისი მოთხრობები სისტემატურად იბეჭდებოდა „ცქეი-
ტის“ ფსევდონიმით. მას ლიტერატურაში გზა დაულოცა დიდმა აკა-
კიმ და კარგი მომავალიც უწინასწარმეტყველა. 1909 წელს ნიჭიერ
მწერალ ქალს წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ და-
უნიშნა სტიპენდია. 1916 წელს დაამთავრა ხარკოვის უნივერსიტეტის
ფილოლოგიის ფაკულტეტი. სამშობლოში ჩამოსვლისთანავე დაინიშ-
ნა გორის ქალთა გიმნაზიის ქართული ენის მასწავლებლად. მალე
გადმოვიდა თბილისში და მუშაობა განაგრძო ქალთა გიმნაზიაში
ქართული ენისა და დასავლეთ ევროპის ლიტერატურის მასწავლებ-
ლად. 1931 წლიდან ავადმყოფობის გამო ჩამოშორდა პედაგოგიურ
საქმიანობას და ეწეოდა ინტენსიურ სამწერლო მოღვაწეობას.

ცქეიტი ნახევარ საუკუნეზე მეტ ხანს ერთგულად ემსახურა ქარ-
თული საბავშვო ლიტერატურის კეთილშობილურ საქმეს. მისი მად-
ლიანი ქართულით დაწერილი მოთხრობები მოზარდ თაობას უნერ-
გავდა სწავლისა და წიგნის სიყვარულს, პატივისცემას მშობლებისა
და აღმზრდელებისადმი, სიკეთისაკენ მისწრაფებას, სამშობლოს სიყ-
ვარულის წმინდა გრძნობას. თავად უაღრესად პატიოსანი და ზნე-
კეთილი, ამ თვისებებს შთააგონებდა ბავშვებს. მისი მოთხრობები
გამოცემულია ცალკე წიგნებად. მწერლის კალამს ეკუთვნის აგრეთ-
ვე ისტორიული რომანი „იოსებ ლალიაშვილი“, რომელიც რუსუ-
ლადაც გამოიცა.

ცქიფურიშვილი მელიტონ სტეფანეს ძე. 1884, სოფელი სიმონეთი, ზესტაფონის რაიონი — 16. VI. 1927, კასპი.

ორთქლმავლის მემანქანე. მუშაობდა რკინიგზის სახელოსნოში. ახალგაზრდობისთანავე ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში. შემდეგ საორთქლმავლო დეპოშია და დიდი პატივისცემით სარგებლობდა, როგორც გამოცდილი მემანქანე. მან ერთხელ თავიდან აიცილა დიდი ავარია და მრავალი მგზავრი იხსნა დაღუპვისაგან, როცა სხვისი დაუდევრობით მის მიერ მართული შემადგენლობა ეჭახებოდა მძიმეწონიან საბარგო მატარებელს, მან შეძლო სულ რამდენიმე მეტრში შეეჩერებინა ორთქლმავალი, რითაც დაიმსახურა მგზავრთა და ამიერკავკასიის რკინიგზის ხელმძღვანელობის სამართლიანი მადლობა.

თავისი შრომითი საქმიანობის უკანასკნელ და საბედისწერო დღეს მ. ცქიფურიშვილს სადგურ კასპში სამუხრუჭე სისტემის შემოწმებისას გაუსკდა ორთქლმავლის ქვაბი და იმსხვერპლა იგი.

ცხვედაძე ნიკო ზებედეს ძე. 8. I. 1845, სოფელი სოჯინი, ცხინვალის რაიონი — 30. X. 1911, თბილისი.

პედაგოგი. პირველდაწყებითი განათლება მიიღო თბილისის სასულიერო სასწავლებელში, ხოლო საშუალო აქვე სასულიერო სემინარიაში; 1865 — 1869 წლებში სწავლობდა მოსკოვის სასულიერო აკადემიაში, რომლის დამთავრების შემდეგ პედაგოგობდა თბილისის ქალთა ინსტიტუტში და წმინდა ნინოს სახელობის სასწავლებელში. აქ იგი დაუახლოვდა ი. ქავკაძეს, დ. ყიფიანს, ი. გოგებაშვილს და, 40 წლის მანძილზე დაუღალავად, უანგაროდ ემსახურებოდა თავის საუყარელ ქვეყანას. იყო ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ერთ-ერთი ფუძემდებელი, მისი წესდების პროექტის ავტორი და გამგეობის წევრი, 1899 — 1907 წლებში კი ამ საზოგადოების თავმჯდომარის მოადგილე. 1877 წელს, სახალხო განათლების ორგანიზაციისა და მეთოდისკის გაცნობის მიზნით იმოგზაურა დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში და ამ მოგზაურობის შთაბეჭდილებანი მალე გამოაქვეყნა „ივერიაში“. მისი ინიციატივით და უშუალო ხელმძღვანელობით გაიხსნა ქართული სკოლები ბაქოში, კავკავში, ბათუმში. თვითონ მასწავლებლობდა ჯერ თბილისის სასულიერო სემინარიაში, შემდეგ კი 27 წელი იმუშავა თბილისის წმინდა ნინოს სასწავლებელში, საიდანაც 1900 წელს გავიდა პენსიაზე.

პედაგოგიკის დარგში დიდი და სერიოზული ღვაწლის მიუხედავად, ნ. ცხვედაძის სტიქია მაინც საზოგადოებრივი მოღვაწეობა იყო. იგი შეექიდა არაჩსებული ქართული უნივერსიტეტისათვის შენობის

აგების იდეას, რამაც ეს უნაგარო მოღვაწე საზოგადოების გარკვეული ნაწილის თვალში დაცივნის ობიექტათაც კი აქცია. მაგრამ იგი, იობის მოთმინებით იტანდა ყოველივეს და მაინც აღისრულა წაღილი. მის მიერ აგებულ შენობაში დღეს მკვიდრად დგას თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

დაკრძალვის დღეს აკაკი წერეთელმა ასე შეაფასა განსვენებულის ღვაწლი: „ნეტავი იმას, ვინც საზოგადო მოღვაწის სახელი სიოცხლეშივე მოიპოვა და სიკვდილის შემდეგაც კვალი დატოვა“.

ქ ა გ ნ ი ძ ე ვარლამ (ვალეკო) დავითის ძე. 1912, ბაქო — 5. II. 1967, თბილისი.

მსახიობი, რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი. 1937 წელს წარჩინებით დაამთავრა კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრალური სტუდია და მუშაობდა ჯერ მოზარდ მაყურებელთა, ხოლო 1945 წლიდან მარჯანიშვილის თეატრში. პარალელურად მოღვაწეობდა კინოში და ესტრადაზე. იგი იყო ქართული საესტრადო მუსიკის ერთ-ერთი ნოვატორი, შექმნა 100-ზე მეტი სიმღერა, რომლებიც დღესაც დიდი პოპულარობით სარგებლობენ. თავადაც შესანიშნავი მომღერალი იყო. ძაგნიძისა და ჩხიკვაძის საესტრადო ვოკალურმა დუეტმა და მათმა ხელოვნებამ დიდად შეუწყო ხელი ჩვენში ამ ეანრის განვითარებას. საქართველოში დღესაც სიამოვნებით ისმენენ მათი ხალასი, მაღალი გემოვნებით შესრულებულ მელოდიურ სიმღერებს, რომლებმაც სამუდამოდ დაიმკვიდრეს საპატიო ადგილი ქართული ესტრადის ისტორიაში.

ძ ნ ე ლ ა ძ ე დავით (დუდე) ყარამანის ძე. 1. XI. 1889, ხაშური — 12. XII. 1971, თბილისი.

რეჟისორი. დაწყებითი განათლება ხაშურში მიიღო. სწავლობდა თბილისის რეალურ, ხოლო შემდეგ მოსკოვში, კომერციულ სასწავლებელში. გაიტაცა თეატრალურმა ცხოვრებამ, რამაც განაპირობა მისი მომავალი საქმიანობა. მან მთელი შეგნებული ცხოვრება თეატრს დაუკავშირა.

1913 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და წარმართა ხაშურის სცენისმოყვარეთა წრის მუშაობა, როგორც მსახიობმა და რეჟისორმა. შემდეგ მისი მოღვაწეობის ასპარეზია ქუთაისი, თბილისი, აჭარა და კვლავ ხაშური. აქ დ. ძნელაძემ პირველად დადგა უ. პაჩიბეკოვის ოპერეტა „არშინ მალ-ალან“.

1927 წელს დ. ძნელაძე მიაველინეს სოხუმში, სადაც დააარსა ქართული თეატრი. მალე იგი კ. მარჯანიშვილმა ქუთაისის თეატრში ჩამოიყვანა მსახიობად. პარალელურად მონაწილეობს ქართულ კინო-

ფილმებში: „იბრაგიმ და გოდერძი“, „ჯანყი გურიაში“, „ღრუბელთა თავშესაფარი“ და სხვ.

დედე ძნელაძე თბილისის მუსიკალური კომედიის თეატრის ერთ-ერთი დამაარსებელია. იგი 18 წლის მანძილზე იყო ამ თეატრის დირექტორი და სამხატვრო ხელმძღვანელი. შემდეგ მოღვაწეობდა საქართველოს ფილარმონიაში და შეთავსებით ეკავა თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარის მოადგილის თანამდებობა. სცენაზე განასახიერა 100-ზე მეტი როლი და დადგა 50-მდე სპექტაკლი.

ქართული კულტურის წინაშე გაწეული დიდი სამსახურისათვის დედე ძნელაძეს 1943 წელს მიენიჭა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება. დაჯილდოვებული იყო შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით, მედლებით.

წ ე რ ე თ ე ლ ი — ა ბ ა შ ი ძ ე მარგალიტა ყაფლანის ასული. 15. V. 1920, სოფელი პერევისა, ქიათურის რაიონი — 2. IX. 1979, თბილისი.

ჰაილარ აბაშიძის მეუღლე.

წ ე რ ე თ ე ლ ი გიორგი ექვთიმეს ძე. 14. V. 1842, სოფელი გორისა, საჩხერის რაიონი — 12. I. 1900, თბილისი.

მწერალი, პუბლიცისტი. დაიბადა შეძლებული აზნაურისა და სახელმწიფო მოხელის ოჯახში. დედა ადრე გარდაეცვალა და მამა იძულებული გახდა გაეძიმებინა. ასე მოხდა ყმაწვილი სამეგრელოში. სადაც გაატარა ბავშვობა. საქართველოს ამ განუმეორებელ კუთხეში იგრძნო მან პირველი დედობრივი აღერსი და აქაურმა „მდიდარმა ბუნებამ აღუძრა უკეთესი გრძნობები“. სწორედ ამიტომ აირჩია მან თავის თეატრალურ ფსევდონიმად მეგრული „მაზაკვალი“ (მზაკველი-გამთვალავი).

ცოდნის პირველი გაკვეთილები ყმაწვილმა მამისაგან მიიღო. ათი წლის გიორგი მიაბარეს ქუთაისის გიმნაზიაში, რომლის დამთავრების შემდეგ 1860 წელს ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე ფიზიკა-მათემატიკის განხრით. აქ იგი მოწინავე ქართველ სტუდენტთა წრეში ტრიალებდა, მათ ახლო ურთიერთობა აკავშირებდათ ნ. ჩერნიშევსკის ოჯახთან, სადაც იკრიბებოდა მოწინავე ინტელიგენცია.

1861 წელს სტუდენტთა დემონსტრაციაში მონაწილეობისათვის გიორგი ჩასვეს ჯერ პეტრე-შავლეს ციხეში, შემდეგ კი კრონშტადტის საპყრობილეში. მას მხოლოდ ერთი წლის შემდეგ ღართეს სწავლის გაგრძელების ნებართვა. მოგვიანებით სწავლას მოწყურე-

ბულმა ახალგაზრდამ იმოგზაურა შვეიცარიაში, სადაც ისმენდა ლექციებს ისტორიაში, არქეოლოგიასა და საბუნებისმეტყველო საგნებში.

გ. წერეთელი საზოგადოებრივ ასპარეზზე გამოვიდა 60-ან წლებში და გახდა თერგდალეულთა ერთ-ერთი ფუძემდებელი, აქტიურად მონაწილეობდა ქართველი ხალხის ეროვნული თავისუფლებისა და სულიერი აღორძინების საქმეში. იყო პედაგოგი (10 წელი იღვაწა), პოეტი, დმარატურგი, თეატრალური კრიტიკოსი, ესთეტიკოსი, ფილოლოგი, ლიტერატურის თეორეტიკოსი, ეკონომისტი, არქეოლოგი, ფოლკლორისტი, ბუნებისმეტყველი, სოფლის მეურნეობისა და მრეწველობის განვითარების თავდადებული მოამაგე. მისი მრავალი თეორიული ხასიათის სტატია, მეცნიერული თუ ლიტერატურული ნაშრომი მიმოფანტულია იმდროინდელ პერიოდიკაში, თავად გამოსცემდა გაზეთ „დროებას“, იყო „სასოფლო გაზეთის“ რედაქტორ-გამომცემელი, ეურნალ „კრებულის“ რედაქტორი. მეუღლესთან, მწერალ ანასტასია თუმანიშვილთან ერთად დააარსა საბავშვო ეურნალი „ჩეჩილი“, 1893 წლიდან საფუძველი ჩაუყარა ეროვნულ-ლიბერალური მიმართულების ყოველკვირეულ პოლიტიკურ, სამეცნიერო და ლიტერატურულ გაზეთს „კვალს“, ავითარებდა და ხვეწდა ქართული მწერლობის რეალისტური მიმართულების სტილს.

გ. წერეთელი მხატვრულ ნაწარმოებებში ქადაგებდა ჰუმანიზმისა და პატრიოტიზმის მაღალ იდეალებს, გმობდა ადამიანთა მანკიერებას, სისასტიკესა და უზნეობას. მისი ცნობილი თხზულებანა „პირველი ნაბიჯი“, „გულქანი“, „რუხი მგელი“, ავტობიოგრაფიული მოთხრობა „ჩვენი ცხოვრების ყვაილი“ ღრმად და რეალისტურად. ასახავს იმდროინდელი ქართული საზოგადოების თითქმის ყველა საჭირბოროტო საკითხს, მწვავედ განიცდის ქართველი ხალხის პოლიტიკურ და კულტურულ უფლებობას. სწორედ ამის გამო ქართველი მკითხველი ხარბად ეტანებოდა და ეტანება გამოჩენილი მწერლისა და პუბლიცისტის შესანიშნავ ქმნილებებს.

წ ე რ ე თ ე ლ ი ალექსანდრე (ალიოშა) იოსების ძე. 1. XI. 1889, სოფელი ცხრუკვეთი, ქიათურის რაიონი — 29. III. 1967, თბილისი.

ისტორიკოსი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. სწავლობდა ქუთაისის რეალურ სასწავლებელში, 1910 წელს შევიდა ხარკოვის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც წარმატებით დაამთავრა 1915 წელს და დაიწყო პედაგოგიური მოღვაწეობა ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში, აქვე კითხულობდა ლექციებს სახალხო უნივერსიტეტში. ჯერ კიდევ სტუ-

დენტობის დროს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში აქტიური მონაწილეობისათვის დიდი იმედების მომცემი ახალგაზრდა დააპატიმრეს, შემდეგ დაუწესეს პოლიციის ზედამხედველობა.

1918 წლიდან ა. წერეთელი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ძველი ისტორიის კათედრის ასპირანტია, 1922 წელს იგი მიიწვიეს ძველი ქვეყნების ისტორიის კათედრის ლექტორად, 1927 წელს აირჩიეს ამ კათედრის გამგედ. შემდეგ თითქმის ოცი წლის მანძილზე უსამართლოდ რეპრესირებული შუა აზიაში გადაასახლეს და მოწვევით ყოველგვარ პედაგოგიურ და მეცნიერულ საქმიანობას.

მხოლოდ 50-ან წლებში დაუბრუნდა მშობლიურ უნივერსიტეტს, სადაც გასაოცარი ენერგიითა და დიდი გატაცებით ემსახურებოდა ქართველი ახალგაზრდობის აღზრდის კეთილშობილურ საქმეს. ა. წერეთლის, როგორც მეცნიერის მასშტაბურობაზე მოწმობს მისი ნაშრომებისა და მონოგრაფიების მხოლოდ ჩამოთვლაც კი. ღვაწლმოსილი მეცნიერის კალამს ეკუთვნის შესანიშნავი გამოკვლევები ძველი აღმოსავლეთის, საბერძნეთისა და რომის ისტორიიდან: „კრეტა-მიკენის საბერძნეთი“, „სკოლა და სახალხო განათლება ძველ საბერძნეთში“, „სტრაბონის სეისახთეა“, „ებრაელთა ძველი ისტორია“, „მარკუს ტულიუს ციკერონი“, აგრეთვე სახელმძღვანელოები უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტებისათვის ქართულ ენაზე. ძველი აღმოსავლეთის (2 ნაწილად, 1925 და 1935 წწ.), ძველი საბერძნეთის (1956, 1958, 1966 წწ.), და ძველი რომის (2 ნაწილად, 1957 და 1961 წწ.) ისტორიაში და სხვ. ყველა ეს ნაშრომი შესრულებულია საქმის დიდი ცოდნით და სამაგიდო წიგნებადაა ქცეული ყველასათვის, სტუდენტი იქნება ეს თუ სწავლული.

ა. წერეთელი იყო მწერალთა კავშირის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და მისი აქტიური წევრი.

წერეთელი თამარ სიმონის ასული. 1. VIII. 1900, სოფელი სვერი, ქიათურის რაიონი — 5. IV. 1968, მოსკოვი.

მომღერალი. 1917 წელს ქუთაისში დაამთავრა წმინდა ნინოს სასწავლებელი და სიმღერით გატაცებული ნიჭიერი გოგონა ჩაირიცხა თბილისის კონსერვატორიაში, მაგრამ სწავლა არ დაუმთავრებია. გაემგზავრა მოსკოვში სადაც 1923 წელს კონსერვატორიის მცირე დარბაზში გაიმართა ახალგაზრდა მომღერლის პირველი კონცერტი, რომელიც იმ ტრიუმფის დასაწყისი გახდა მას თან რომ სდევდა თითქმის ორმოცი წლის შემოქმედებითი მოღვაწეობის მანძილზე.

თ. წერეთლის კონცერტები „პრესტიჟული“ იყო საბჭოთა კავშირის უკლებლივ ყველა ქალაქში. მსახიობის მომხიბვლელი კონტ-

ჩალტო, ღიდი მუსიკალობა, ზომიერების გრძნობა, შესრულების კეთილშობილური მანერა სამუდამოდ ზიზღავდა მსმენელს. მომღერლის შემოქმედებაზე კეთილნაყოფიერი გავლენა მოახდინა ცნობილმა კომპოზიტორმა და პიანისტმა ბ. პროზოროვსკიმ, რომლის შესანიშნავ რომანსებს „ქარავენი“, „დამიბრუნდი“ და სხვა, უბადლოდ ასრულებდა საესტრადო ხელოვნების გამოჩენილი ოსტატი.

მართალია, თ. წერეთლის რეპერტუარი ძირითად ძველი რუსული და ბოშური სიმღერებით იყო წარმოდგენილი, მაგრამ მას არასოდეს ღავიწყებია მშობლიური „სულიკო“ და „ციცინათელა“, რომელსაც იგი განსაკუთრებული სიყვარულითა და ოსტატობით ასრულებდა. 1958 წელს ღვაწლმოსილ მომღერალს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული არტისტის წოდება.

წერეთელი საელე ბენედიქტეს ძე. 1. II. 1907 წ. სოფელი ჯვარისა, ამბროლაურის რაიონი — 9. VIII. 1966 წ. თბილისი.

ფილოსოფოსი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი. პირველდაწყებითი განათლება სოფელში მიიღო. 1930 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ხოლო 1934 წელს ასპირანტურა ფილოსოფიის ისტორიის სპეციალობით. ამავე პერიოდში იწყება მისი პედაგოგიური და მეცნიერული მოღვაწეობაც. აქედან მოყოლებული — თუ არ ჩავთვლით სამამულო ომის წლებს, რომელშიც აქტიურად მონაწილეობდა გერმანელი ფაშისტებისა და იაპონელების წინააღმდეგ, — სახელოვანა მეცნიერი დაუცხრომლად იღვწოდა და თავისი ფუნდამენტური ნაშრომებით ამდიდრებდა საქვეყნოდ აღიარებულ ქართულ ფილოსოფიურ სკოლას, რომლის ერთ-ერთი ბრწყინვალე წარმომადგენელიც თავად იყო.

ს. წერეთელი 14 წლის მანძილზე სათავეში ედგა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტს, რომლის შექმნასა და ორგანიზაციაში ღიდი წვლილი მიუძღვის. იგი იყო მრავალმხრივი მკვლევარი, ფართო დიაპაზონის მეცნიერი, მაგრამ მისი დამსახურება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დიალექტიკური ლოგიკის დარგში. მეცნიერის კაპიტალური ნაშრომი „დიალექტიკური ლოგიკა“ ერთდერითი სერიოზული გამოკვლევაა საბჭოთა ფილოსოფიურ ლიტერატურაში. ნაშრომში ღრმად და თანმიმდევრულადაა დამუშავებული დიალექტიკური ლოგიკის ძირითადი პრობლემები.

საელე წერეთელი ღირსეულად წარმოადგენდა ჩვენს ფილოსოფიურ სკოლას სხვადასხვა საერთაშორისო სიმპოზიუმებსა და კოლოკიუმებზე. მისმა ფართო ერუდიციამ, მეცნიერულმა სიღრმემ, ამასთან 35 წლის ტრეტანურმა შრომამ, მას შეაქმნევინა ბრწყინვალე

მეცნიერული შრომები, მრავალი ფუნდამენტური მონოგრაფია, რომლებმაც დიდად შეუწყვეს ხელი უმნიშვნელოვანესი ფილოსოფიური პრობლემების კვლევის შემდგომ განვითარებას. 1977 წელს ნაშრომისათვის „დიალექტიკური ლოგიკა“ მიენიჭა (გარდაცვალების შემდეგ) საქართველოს სახელმწიფო პრემია. დაჯილდოებული იყო წითელი დროშის, წითელი ვარსკვლავის, სამამულო ომის მეორე ხარისხის ორდენებითა და ოთხი საბრძოლო მედლით.

წულუკიძე მეგი სიმონის ასული. 1. I. 1921, თბილისი — 6. XI. 1993, თბილისი.

მსახიობი. საქართველოს დამსახურებული არტისტი. რეჟისორ სიკო დოლიძის მეუღლე. 1938 წელს დაამთავრა ბათუმის საშუალო სკოლა. 1939 წლიდან 1941 წლამდე ცხოვრობდა ხაბაროვსკში და აქვე სწავლობდა სამედიცინო ინსტიტუტში. 1941 წელს დაბრუნდა ბათუმში, საიდანაც დაიწყო მისი თეატრალური ხელოვნებით გატაცება. 1946 წელს სოხუმის დრამატულ თეატრში იწყებს მოღვაწეობას, 1948 — 1949 წლებში ბათუმის სახელმწიფო ფილარმონიაში, ხოლო 1953 წლიდან საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის მსახიობია.

1954 წელს მეგი წულუკიძე მიიწვიეს კინოსტუდია „ქართულ ფილმში“. აქ სრულად გაიშალა მისი ნიჭი. გარეგნულ სილამაზესთან, მომხიბვლელობასთან ერთად გამოვლინდა მსახიობის შემოქმედებითი ფანტაზიის შესაძლებლობები, არაჩვეულებრივი ლირიზმით თუ ზორობეზასთან ტრაგიკულ ბრძოლაში ადამიანურ გრძნობათა შენარჩუნების სიმშვენიერე.

მეგი წულუკიძის პირველი ფილმი და პირველი გამარჯვება იყო „ქართველი ბაღების ოსტატები“. ნიჭიერი მსახიობი დიდი წარმატებებით ქმნის რომანტიკულისა თუ ლირიკული გმირების მდიდარ გალერეას, რომლებიც სრულყოფილებისა თუ მხატვრულობის თვალსაზრისით ძირეულად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. მისთვის არ არსებობდა დიდი და პატარა როლი. იგი ყოველთვის ცდილობდა გმირის სახე მიეტანა მაყურებელამდე გასაოცარი სითბოთი, გაუმხელებელი სევდით თუ მაღალი მოქალაქეობრივი პათოსით. სწორედ ეს იყო ამ წარმატებების მიზეზი, რომელიც მსახიობმა მოიპოვა ფილმებში: „ეთერის სიმღერა“, „სხვისი შვილები“, „ფატიმა“, „მე ვიტყვი სიმართლეს“, „დღე უკანასკნელი, დღე პირველი“, „აბესალომ და ეთერი“, „პალიასტომი“, „გაქცევა განთიადისას“, „ქიაკოკონა“ და სხვ.

მეგი წულუკიძე უკანასკნელ წლებში ნაყოფიერად იღვწოდა კინომსახიობთა თეატრის ახალგაზრდულ კოლექტივში, სადაც მეტად

საინტერესო დრამატული სახეები შექმნა. მსახიობის პოპულარობა არ იყო შემთხვევითი. იგი განაპირობა მისმა უტყუარმა ნიჭმა, თეატრისა და კინოსადმი უანგარო თავდადება, რომელსაც მადლიერი მაყურებელი უსაზღვრო სიყვარულსა და პატივისცემას მიაგებებდა.

წუწუნავა ალექსანდრე რაჟდენის ძე. 16. I. 1881, სოფელი ლიხაური, ოზურგეთის რაიონი — 26. X. 1955, თბილისი.

რეჟისორი, საქართველოს სახალხო არტისტი. დაწყებითი განათლება მიიღო სამოქალაქო სასწავლებელში, შემდეგ ორი წელი დაჰყო საოსტატო ინსტიტუტში. სრულიად ახალგაზრდა გაიტაცა თეატრმა და მთელი ცხოვრება მის უანგარო სამსახურში გაატარა. იმხანად რუსეთის იმპერიაში მოდებულმა რევოლუციურმა მოძრაობამ ჩაითრია ქაბუკი და ერთხანს ციხეშიც ამოჰყო თავი, მაგრამ მალე გათავისუფლდა და მოსკოვს გაემგზავრა.

თეატრალური ნათლობა ა. წუწუნავამ ქუთაისში, ლადო მესხიშვილის შემოქმედებით ეზიარა. შთაბეჭდილება იმდენად დიდი იყო, რომ ახალგაზრდამ გული აიცილა სწავლაზე და თეატრი სამუდამოდ დაეუფლა მის სულსა და გონებას. აქვე მიიღო მაღალი მოქალაქეობრივი და ესთეტიკური პრინციპების პირველი გაკვეთილები, რომლებიც კიდევ უფრო გააღრმავა და სრულყო მოსკოვში, სამხატვრო თეატრში მუშაობისას.

ა. წუწუნავამ ოთხი წელი დაჰყო მოსკოვში. ისმენდა ლექციებს მეიერჰოლდის სტუდიაშიც. მ. გორკის ოჯახის ზმირი სტუმარი იყო, სადაც გაიცნო შალიაპინი და დაუახლოვდა იმდროინდელ რუსეთის საუკეთესო ინტელიგენციას, მონაწილეობდა 1905 წლის რევოლუციაში. ცხოვრებისეული და თეატრალური შთაბეჭდილებებით დატვირთული 1909 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და მუშაობა დაიწყო სახალხო სახლში რეჟისორად. მისმა პირველმა დადგმულმა სპექტაკლმა დ'ანუნციოს „იორიოს ასულმა“, საზოგადოების მოწონება დაიმსახურა. ახალგაზრდა რეჟისორმა ამ პიესით ქართული თეატრი ახალი მხატვრული პრინციპების წინაშე დააყენა, ხორცი შეასხა კოლექტიურობისა და ანსამბლურობის ერთიანობის იდეას და გაემიჯნა ინდივიდუალიზმის ტენდენციებს.

1910 წელს ა. წუწუნავა ქიათურაში მიიწვიეს ერთი წლით და ფასდაუდებელი ამაგი დასდო ამ თეატრს. 1918 წლის მაისში იგი სათავეში ჩაუდგა ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრს და თითქმის ოთხი ათეული წელი შეაღია მის წინსვლა-განვითარებას. იგი იყო ეროვნული ოპერის შექმნის ერთ-ერთი ორგანიზატორი და პირველი ქართული ოპერების დ. არაყიშვილის „თქმულება შოთა რუსთაველზე“, ზ. ფალიაშვილის „ბესალომ და ეთერის“, ვ. დო-

ლაშ-ს „ქეთო და კოტეს“. მ. ბალანჩივაძის „დარეჯან ცხიერის“, შ. მშველძის „ამბავი ტარიელისა“ (მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია) და სხვ. პირველი დამდგმელი და რეჟისორული ტრადიციების შემქმნელი.

ალ. წუწუნავა იყო ქართული ეროვნული კინემატოგრაფიის ფუძემდებელიც. მისი ფილმი „ქრისტიანე“ ამ ისტორიის სათავეა. ამის გარდა წარმატებით დადგა „ჯანყი გურიისში“, „ვინ არის დამნაშავე?“, „ორი მონადირე“, და სხვ. გამოჩენილ ხელოვანს ერთ-ერთ პირველს 1934 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის საპატიო წოდება. დაჯილდოვებული იყო ლენინის ორდენით, შრომის წითელი დროშის ორი ორდენით და მედლებით.

წუწუნავა ცეცილია რაქდენის ასული. 12. V. 1892, ოზურგეთი — 5. IX. 1956, თბილისი.

თეატრისა და კინოს მსახიობი. საქართველოს სახალხო არტისტი. სწავლა დაიწყო სოფელ გურიანთაში, განაგრძო ჯერ ოზურგეთში, შემდეგ ბათუმში, ბოლოს 1912 წელს დაამთავრა ფოთის ქალთა გიმნაზია.

თეატრი წუწუნაეების ოჯახის გატაცება იყო. ცეცილიაც თავის და-ძმასთან ერთად, ადრე მოინუსხა ხელოვნების ამ დარგით, ახალგაზრდები მონაწილეობდნენ სცენისმოყვარეთა სპექტაკლებში. მისი დებიუტი შედგა ბათუმში, სადაც შეასრულა სალიხეს როლი ნინო ნაკაშიძის პიესაში „ვინ არის დამნაშავე?“.

თეატრზე შეყვარებული გოგონა იძულებული შეიქნა ერთხანს მასწავლებლობა დაეწყო აფხაზეთში, სოფელ ტამიშში, სადაც იმ დროს დააჩსდა სკოლა. ახალგაზრდა პედაგოგი დიდი ენერგიითა და სიყვარულით შეუდგა მუშაობას. თუმც, აქაც დაამყარა კავშირი ახალგაზრდა თეატრალბთან — სცენისმოყვარეებთან სისტემატურად მართავდა წარმოდგენებს და მონაწილეობდა მათში.

მაგრამ ხელოვნების ღიღმა სიყვარულმა თავისი გაიტანა. 1920 წელს ც. წუწუნავა გადმოვიდა თბილისში და რუსთაველის თეატრის დასში ჩაირიცხა. აქედან მოყოლებული სიცოცხლის ბოლომდე დაუტყბროვლად იღვწოდა ქართულ სცენაზე, ამშვენებდა მას და სიხარული მოჰქონდა მაყურებლისათვის. მან განასახიერა: კაროენა („დარისპანის გასაჭირი“), მაკა („კაკალ გულში“), დარეჯანი („კაცი და პაჩიანი“?), ანა ანდრეევნა („რევიზორი“), მარსელინა („ფიგაროს ქორწინება“), ლირსა („ყვარყვარე თუთაბერი“) და სხვა მრავალი. განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ნიკიერი მსახიობისათვის კოტე შარჯანიშვილთან შემოქმედებითი თანამშრომლობას, რამაც გადამწყვეტი გავლენა იქონია ხელოვანის შემდგომ დაოსტატებაზე.

20-ანი წლებიდანვე იწყება ც. წუწუნავას შემოქმედებითი მოღვაწეობა ქართულ კინოში, თუმცა პირველად იგი მაყურებელმა იხილა უკვე 1916 წელს გადაღებულ პირველ ქართულ მხატვრულ ფილმში „ჭაიხიტინე“, სადაც შექმნა მარინეს დასამახსოვრებელი სახე. ამას მოჰყვა შესანიშნავად შესრულებული როლები სხვა კინოფილმებში: „ეინ არის დამნაშავე?“, „გიული“, „ელისო“, „დაგვიანებული სასიძო“, „ქეთო და კოტე“, „კრიჭინა“ და სხვ.

ც. წუწუნავა იყო მდიდარი შემოქმედებითი ბუნების მკეთრად სახასიათო და კომედიური მსახიობი. მისთვის ნიშანდობლივია უშუალობა, ზალხურობა, ეროვნული კოლორატი. მისი წვლილი ქართულ თეატრალურ ხელოვნებაში აღინიშნა შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით.

ჭ ა ე ჭ ა ე ა ძ ე — გ ა ფ რ ი ნ დ ა შ ე ი ლ ი ი რ ი ნ ა ი რ ა კ ლ ის ა ს უ ლ ი. X. 1892, ყვარელი — 8. III. 1958, თბილისი.

ბოეტ ეალერიან გაფრინდაშვილის მეუღლე. დაქორწინდნენ 1925 წელს. ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას.

ჭ ა ე ჭ ა ე ა ძ ე თამარ ირაკლის ასული. 16. X. 1896, ყვარელი — 20. IV. 1968, თბილისი.

თეატრისა და კინოს მსახიობი. საქართველოს სახალხო არტისტი. სწავლობდა ხარკოვის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე და პარალელურად პ. ლეხენინსკის თეატრ-სტუდიაში ეუფლებოდა სასცენო ხელოვნებას. 1919 წელს გადმოვიდა თბილისში და ჩაირიცხა რუსთაველის თეატრის დასში. აქ კ. მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით მან პროფესიული დაოსტატების დიდი სკოლა განვლო. სწორედ მას ანდო გამოჩენილმა რეჟისორმა ლაურენსიას რთული როლი ლოპე დე ვეგას „ცხვრის წყაროში“, რითაც დაიწყო ქართული თეატრის ახალი პერიოდი და მსახიობის ბიოგრაფიის ბრწყინვალე ფურცლები.

თ. ჭავჭავაძის მიერ შესრულებული როლები გამოირჩეოდა ლირიზმით, უშუალობით, მგზნებარე ტემპერამენტით: სალომე (უაილდის „სალომე“), ლამარა (გ. რობაქიძის „ლამარა“), ბეატრიჩე (შელის „ბეატრიჩე ჩენჩი“), ემილია (შექსპირის „ოთელო“), ლედი მელდორფი (შაილერის „ვერაგოზა და სიყვარული“), ზე-ნაბი (სუმბათაშვილ-იუენის „ლალატი“), იოკასტე (სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“), სანათა (ეაჟი ფშაველას „ბახტრიონი“) და სხვ. თ. ჭავჭავაძის ფართო აქტიორული დიაპაზონი კომედიურ რეჟერტუარსაც წვდებოდა.

გამოჩენილმა მსახიობმა რუსთაველის თეატრში 1928 წლამდე იღვაწა, შემდეგ გადავიდა მარჯანიშვილის თეატრში, მაგრამ 1942

წელს დაუბრუნდა რუსთაველის თეატრს, სადაც 1964 წლამდე და-
ჰყო. ბოლო წლებში ქართული სცენის დიდოსტატი მოღვაწეობდა
სოხუმის თეატრში. საკუთარი სასცენო შემოქმედებით თ. ჯავჭავა-
ძემ, თავისი პლუადის ასავე გამოჩენილ მსახიობებთან ერთად, დი-
დად განსაზღვრა საერთოდ ქართული თეატრის მხატვრული სახე
და მიმართულება.

ხელოვანს გარკვეული დამსახურება მიუძღვის ესტრადის წინა-
შეც. წლების მანძილზე იგი დაუცხრომლად ემსახურებოდა ქართუ-
ლი მხატვრული სიტყვის პოპულარიზაციას. საგანგებოდ უნდა აღი-
ნიშნოს მისი როლი ქართული კინოს განვითარების საქმეში მსახი-
ობის ტემპერამენტზე და უზარმაზარ პოტენციურ შესაძლებლობებ-
ზე მეტყველებს, მის მიერ შესრულებული ხანუშას როლი რეჟისორ
ვახტანგ ტაბლიაშვილის „ქეთო და კოტეში“.

ჩვენი ეროვნული თეატრალური ხელოვნების განვითარების საქ-
მეში დამსაწერებისათვის დაჯილდოვებული იყო ლენინის, შრომის
წითელი დროშის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებითა და მედლებით.

ქ ა ვ ქ ა ნ ი ძ ე — კ ე რ ე ს ე ლ ი ძ ე ნაზი კონსტანტინეს ასული.
5. XI. 1919, ქუთაისი — 13. I. 1993, თბილისი.

კომპოზიტორ არჩილ კერესელიძის მეუღლე. დაამთავრა შ. რუს-
თაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტი. 1944 წლამდე მოღ-
ვაწეობდა მარჯანიშვილის თეატრში. აქ მან შექმნა საინტერესო სა-
ხეები სპექტაკლებში: „მარგარიტა გოტიე“, „მზის დაბნელება სა-
ქართველოში“, „სოლომონ ისაკიჩ მეჯღანუაშვილი“, „მეფე ერეკ-
ლე“ და სხვ. მასვე ეკუთვნის დიდი სიყვარულით დაწერილი წიგნი
„ღიმილით დადის“, რომელიც მიუძღვნა გამოჩენილი ქა-
თველი კომპოზიტორის არჩილ კერესელიძის ნათელ ხსოვნას.

ქ ი კ ი ნ ა ძ ე — ა ს ა თ ი ა ნ ი თინა კალისტრატეს ასული. 2. II.
1905, ქუთაისი — 23. III. 1984, თბილისი.

ლევან ასათიანის მეუღლე, გურამ ასათიანის დედა.

ქ ი კ ი ნ ა ძ ე კონსტანტინე არჩილის ძე. 18. V. 1891, სოფელი
ხიმში, ამბროლაურის რაიონი — 18. I. 1960, თბილისი.

პოეტი, მთარგმნელი, ტექსტოლოგი, რუსთველოლოგი. საშუალო
განათლება მიიღო ქუთაისსა და ბაქოში. 1916 წელს თბილისში და-
ამთავრა სამხედრო სასწავლებელი. ერთხანს სწავლობდა თბილისის
უნივერსიტეტში. სპეციალობით მიწათმოქმედმა მთელი სიცოცხლე
ქართულ ლიტერატურასა და მეცნიერებას შეაღია. იგი აქტიურად
მონაწილეობდა ჟურნალ „კავკასიონში“, რომლის გარშემოც შე-

მოკრებილნი იყვნენ დ. კლდიაშვილი, ნ. ლორთქიფანიძე, ლ. ქიაჩელი, გ. რობაქიძე, პ. ანგოროყვა და სხვები.

ნიჭიერმა ახალგაზრდამ პირველი ლექსი 1908 წელს გაზეთ „ივერიაში“ გამოაქვეყნა. მისი პოეზი ინტელექტუალისტურია და ამ მხრივ ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში აღიარებულია როგორც ვალერი ბრიუსოვის პოეტური პრინციპების მიმდევარი. ამით არ ამოიწურება მათი მსგავსება. კ. ქიქინაძე ისეთივე დიდი ეროვნული საქმისათვის იღვწოდა ჩვენში, როგორც ვ. ბრიუსოვი რუსეთში. ქართულად თარგმნა ბაირონის რამდენიმე პოემა, ედგარ პოს, პუშკინის, ლერმონტოვის, ბლოკის ნაწარმოებები, „ამბავი იგორის ლაშქრობისა“, დანტეს „ღვთაებრივი კომედია“, გერმანული ეპოსი „სიმღერა ნიბელუნგებზე“, თვით ვ. ბრიუსოვის ნაწარმოებები და სხვ.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს კ. ქიქინაძის მნიშვნელოვანი წვლილი რუსთველოლოგიაში. ამ სასიქაღდლო მამულიშვილის მთელი მეცნიერული ძიება მიზნად ისახავდა „ვეფხისტყაოსნის“ სიწმინდის დაცვას და ტექსტის მთლიანობის აღდგენას, რომელიც 1934 წელს გამოიცა მისი რედაქციით. მასვე ეკუთვნის ღრმადმეცნიერული ნაშრომი „ალიტერატურა ქართულ შაირში და ვეფხისტყაოსნის პოემა“.

ქართული კულტურის ერთგული მსახური კ. ქიქინაძე დაჯილდოვებული იყო „საპატიო ნიშნის“ ორდენით და მედლებით.

კ ი ქ ი ნ ა ძ ე ნიკოლოზ გაბრიელის ძე. რხ. დამატება.

ქ რ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი სტეფანე თევდორეს ძე. 27. XII. 1857, სოფელი მადარო, სიონალის რაიონი — 3. I. 1917, თბილისი.

ხალხოსანი, პუბლიცისტი. სწავლობდა თბილისის სასულიერო სემინარიაში, მაგრამ რევოლუციური მოღვაწეობისათვის გარიცხეს; 1876 წლიდან პეტერბურგის უნივერსიტეტის მსმენელია. შემდეგ გადავიდა მოსკოვში, მაგრამ დიდად გაიტაცა რევოლუციონერ-ხალხოსანთა იდეებმა და აქტიურად ჩაება მათი წრეების მუშაობაში. ეს აქტივობა ძვირად დაუჯდა — 1878 წელს სამი თვით პატიმრობა და მუდმივი ზედამხედველობა მიუსაჯეს. ამავე მიზეზით, მოგვიანებით, მან ორჯერ ციმბირიც „მოინახულა“.

1887 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და პუბლიცისტობას მიჰყო ხელი, თანამშრომლობდა „ივერიაში“, „ნოვოე ობოზრენესა“ და სხვა პერიოდულ გამოცემებში, მუშაობდა თბილისის საქალაქო საბჭოში აგენტად, მდივნად, აირჩიეს ხმოსნად. წილად ხვდა პატივი ყოფილიყო თბილისის ფუნქიულარიის პირველი დირექტორი.

ს. კრელაშვილის ხალხოსნური ფილოსოფია ემყარებოდა გლეხთა ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესების იდეას, რომელიც ცხოვრების გარდაქმნის ძირითად პირობად მიაჩნდა. თავის საინტერესო პუბლიცისტურ წერილებს ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში „სანოსა“ და „ტატალას“ ფსევდონიმით აქვეყნებდა.

კ უ მ ბ ა ძ ე არისტო მაქსიმეს ძე. 1. IX. 1880, სოფელი კლდეეთი, ზესტაფონის რაიონი — 28. XI. 1971, თბილისი.

მწერალი, ჟურნალისტი. 1905 წელს ჩაირიცხა და 1912 წელს დაამთავრა პარიზის სორბონის უნივერსიტეტი. იმავე წელს სამშობლოში დაბრუნდა და ქუთაისში დააარსა გაზეთი „კოლხიდა“, რომლის რედაქტორ-გამომცემელი თვითონ იყო. 1914 წელს იგი უკვე რედაქტორობს „სახალხო ფურცელს“. მისი მახვილი პუბლიცისტური სტატიები იწვევდა ხელისუფლების გულისწყრომას, რისთვისაც იგი არა ერთხელ დააპატიმრეს. ამიტომ მან ამჯობინა კვლავ პარიზში წასვლა და სორბონის უნივერსიტეტში იწყებს დისერტაციაზე მუშაობას ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად თემაზე „გუსტავ ფლობერის ცხოვრება და შემოქმედება“. სამწუხაროდ პირველმა მსოფლიო ომმა ხელი შეუშალა დასახული მიზნის ბოლომდე მიყვანას.

1915 წელს იაპონიაში საფრანგეთის ელჩად დაინიშნა ჟიუსენარი, რომელმაც ა. კუმბაძეს შესთავაზა თანამშრომლობა. იგი გაემგზავრა იაპონიაში და გახდა საფრანგეთის საელჩოს თანამშრომელი. შემდეგ ალჟირშიც მუშაობდა.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ა. კუმბაძე სამშობლოში დაბრუნდა. 1937 წლამდე სხვადასხვა თანამდებობაზე მოღვაწეობდა. სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა 1905 წელს და აქედან მოყოლებული რა საქმიანაც უნდა ყოფილიყო დაკავებული კალამი არ გაუგდია და ბოლომდე გახდა ლიტერატურის მსახური. გამოქვეყნებული აქვს მოთხრობები და ნოველები. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მოთხრობა „უნასთა ბუდე“ რომელშიც წარმოდგენილია 30-იან წლებში ქართულ სოფელში დაძაბული მდგომარეობა. მასვე ეკუთვნის ნოველები „სასწაული“, „საქმის კაცი“, „ცხოვრების ქარაგმა“, „ფულიანი ბარათი“ და სხვ. მწერალი შეუპოვრად იბრძოდა ქართული ენის სიწმინდისათვის, იყო შესანიშნავი სტილისტი. ამას მოწმობს მისი ორიგინალური მხატვრული წარმოებებიც და მის მიერ შესრულებული თარგმანებიც. ა. კუმბაძემ ქართულად აამეტყველა ანრი ბარბიუსის, გუსტავ ფლობერის, ანა ანტონოვსკაიას, ლევ ტოლსტოის და სხვათა ნაწარმოებები. ყველა მათგანი ქართული მხატვრული სალიტერატურო მეტყველების ნიმუშია.

ქ ყ ო ნ ი ა ილია მირიანის ძე. 16. VI. 1860, ოზურგეთი — 9. X. 1927, თბილისი.

მწერალი, ჟურნალისტი, მთარგმნელი. დაამთავრა ქუთაისის გიმნაზია და დაიწყო საქართველოს ისტორიის ღრმა შესწავლა, თან გუშაობდა ძირითადად სასამართლო უწყებაში. 1877 წლიდან თანამშრომლობდა ქართულ პერიოდიკაში — აქვეყნებდა ლექსებს, მოთხრობებს, ნარკვევებს „ივერიაში“, „დროებასა“ და სხვა გამოცემებში.

1895 — 1898 წლებში ი. ჰყონიას რედაქტორობით გამოდიოდა გაზეთი „მეურნე“ (აქვე შექმნა ქართული სტამბა, სადაც მრავალი წიგნი დაიბეჭდა), 1907 წელს — „სიმართლის გზა“; 1910 წელს შეადგინა და პეტერბურგში განოსცა „სიტყვის კონა“, რომელსაც წინასიტყვაობა დაურთო ნ. მარმა.

1886 წელს მისივე რედაქტორობით გამოვიდა ვახტანგ მეექვსის მიერ სპარსულიდან თარგმნილი „ქილილა და დამანა“. ამასთანავე, ქართული კულტურის დიდი მოამაგე ეწეოდა მთარგმნელობით საქმიანობასაც. მან ქართულ ენაზე აამეტყველა პუშკინის, ლერმონტოვის, კრილოვის, ჰაინეს, სენეკეჩის ნაწარმოებები. 1913 წელს გამოსცა საკუთარ თხზულებათა „კრებული“.

ხ ა რ ა ძ ე არჩილ კირილეს ძე. 21. IV. 1895, სოფელი წითა, ხარაგაულის რაიონი — 17. XII. 1976, თბილისი.

მათემატიკოსი. 1912 წელს დაამთავრა თბილისის ვაჟთა მესამე გიმნაზია და შევიდა მოსკოვის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის მათემატიკურ განყოფილებაზე. მაგრამ სამეცნიერო მოღვაწეობისათვის, მძიმე მატერიალური პირობების გამო, მოსკოვში ვერ დარჩა. იგი ჯერ ყოფილ ალექსანდრეს სახელობის სამასწავლებლო ინსტიტუტში კითხულობდა ლექციებს უმაღლეს მათემატიკაში, 1918 წლის სექტემბრიდან კი მიიწვიეს მათემატიკური ანალიზის კათედრაზე ასისტენტად ახლად დაარსებულ თბილისის უნივერსიტეტში. აღსანიშნავია, რომ ა. ხარაძემ პირველმა ქართულად წაიკითხა ლექცია მათემატიკაში. 1922 წელს ჩააბარა სადოქტორო გამოცდები და დატოვეს დოცენტად მათემატიკური ანალიზის კათედრაზე, რომელსაც განაგებდა ანდრია რაზმაძე. მისი გარდაცვალების შემდეგ უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭომ ა. ხარაძე აირჩია პროფესორად და დაამტკიცა კათედრის გამგედ. ერთხანს იგი იყო ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის დეკანიც, ხოლო 1938 — 1944 წლებში უნივერსიტეტის პრორექტორი. 1947 — 1952 წლებში სულხან საბა ორბელიანის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტის რექტორია.

ა. ხარაძე სამეცნიერო მუშაობაში ჯერ კიდევ სტუდენტობის დროს ჩაება და აქედან მოყოლებული კვლევა-ძიება სიცოცხლის ბოლომდე არ შეუწევია. მას ეკუთვნის უმაღლესი მათემატიკის სამი სახელმძღვანელო, ავტორთა კოლექტივთან ერთად დაწერა მათემატიკური ანალიზის სახელმძღვანელო სტუდენტებისათვის, მისი ნაშრომები იბეჭდებოდა უცხოეთში.

გამორჩეული მეცნიერი და პედაგოგი წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა რესპუბლიკის მათემატიკურ საზოგადოებას. დაჯილდოებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის და „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით. პროფესორ არჩილ ხარაძეს ჩვენი საზოგადოება იცნობდა როგორც ფართო ერუდიციის მკვლევარს, დიდად განათლებულ, მაღალი სულიერი კულტურის ინტელიგენტს, თავმდაბალ და მოსიყვარულე ადამიანს. 1944 წელს რესპუბლიკის უმაღლესი სკოლის ამავდარ პიროვნებას, მიენიჭა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

ხ ა ხ ა ნ ა შ ე ი ლ ი ალექსანდრე სოლომონის ძე. 3. I. 1866 (სხვა მონაცემებით 1864), გორი — 25. VII. 1912, ქ. სამარა.

მეცნიერი და პედაგოგი. აღრე. დაობლებულ ზაფხვს ნათესავები ზრდიდნენ. დაწყებითი განათლება გორში მიიღო, ხოლო გიმნაზია თბილისში დაამთავრა ოქროს მედლით. 1883—1887 წლებში სწავლობდა მოსკოვის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. 1888 წელს დანიშნეს მოსკოვის აღმოსავლურ ენათა ინსტიტუტში ქართული ენის მასწავლებლად. მოგვიანებით პროფესორის რანგში განაგებდა ქართული ენის კათედრას. პარალელურად იყო მოსკოვის ქალთა პირველი და მეორე გიმნაზიების ისტორიისა და სიტყვიერების მასწავლებელი. მას, როგორც სერიოზულსა და კომპეტენტურ მეცნიერს, ირჩევენ სხვადასხვა სამეცნიერო საზოგადოების წევრად. ფაქტიურად მან დააარსა 1911 წელს მოსკოვში ქართული მეცნიერების, ხელოვნებისა და ლიტერატურის შემსწავლელი საზოგადოება და ხელმძღვანელობდა მას. მეცნიერის ასეთი მეცადინეობით, მოსკოვი გახდა ქართული კულტურის უპირველესი ცენტრი საქართველოს ფარგლებს გარეთ. ამ საზოგადოების დავალებით ალ. ხახანაშვილს ხშირად უხდებოდა სამეცნიერო მივლინებებში ყოფნა, როგორც ჩვენში, ისე საზღვარგარეთ. მისი ფართო მეცნიერული ინტერესები, ღრმა განსწავლულობა და საქმისადმი სიყვარული აძლევდა მკვლევარს ნაყოფიერად გამოიყენებინა ყოველი მოგზაურობა, ყოველი კონფერენცია თუ სიმპოზიუმი.

საქართველოში ალ. ხახანაშვილი დაუღალავად აგროვებდა ეთნოგრაფიულ და ფოლკლორულ მასალას, აკვირდებოდა და სწავ-

ლობდა კულტურის ძეგლებს, უცხოეთში ბევრს მუშაობდა არქივებსა და ბიბლიოთეკებში, სადაც კი ეგულებოდა საქართველოსა და ქართველებთან დაკავშირებული რაიმე დოკუმენტი. იგი იყო პირველი ქართველი, ვინც აღწერა უცხოეთში დაკული ჩვენი ხელნაწერები.

ალ. ხახანაშვილმა ორ ათეულ წელზე ოდნავ მეტი იღვაწა და მოასწრო საოცრად ბევრი როგორც მეცნიერებაში, ისე საზოგადოებრივ ასპარეზზე. მან შექმნა ქართული ლიტერატურის ისტორიის პირველი სისტემატური კურსი, ფუნდამენტური ნაშრომი „ქართული სიტყვიერების ისტორია“ (რუსულ ენაზე (ტ. 1 — 4). ამ გამოკვლევებით ქართული მწერლობა მსოფლიო ასპარეზზე გაიტანა. გამოჩენილი მეცნიერის ნაშრომებიდან აღსანიშნავია: „ბატონყმობა საქართველოში რუსეთთან შეერთებამდის“, „მეფე იმერეთისა სოლომონ II“, „საქართველოს ისტორია“ ფრანგულ ენაზე და სხვ. ალ. ხახანაშვილის ამაგი ქართული კულტურის წინაშე შესანიშნავად შეათასა გიორგი წერეთელმა: „ამ ახალგაზრდა ქართველმა მეცნიერმა მთელი თავისი ნიჭი, ღონე და ძალა მოანდომა სამშობლოს გონების საუნჯის შესწავლას იმ განზრახვით, რომ შემდეგ უცხო ენაზე გამოექვეყნებინა მთელი ორი ათასი წლის კულტურული მოძრაობა საქართველოს ერისა და მისი დამსახურება კაცობრიობის წინაშე“.

ალ. ხახანაშვილმა ბოლომდე მოიხადა მამულიშვილური და მოქალაქეობრივი ვალი. მთელი თავისი მეგყიდრეობა მშობლიურ ხალხს დაუტოვა. გორში კუთვნილი სახლი გადასცა ადგილობრივ სკოლას, 45 ათასი მანეთი, თავისი ტიტანური შრომის დანაზოგა, ქართველთა შორის წერა-კითხვის საზოგადოებას. უყურადღებოდ არც მოსკოვის ქართული მეცნიერების, ხელოვნებისა და ლიტერატურის შემსწავლელი საზოგადოება დარჩენია. იგი ტუბერკულოზით გარდაიცვალა ქ. სამარაში, სადაც დასასვენებლად იმყოფებოდა. აუზდენელი დარჩა მისი სურვილი: „წამიყვანეთ სამშობლოში, ერთხელ კიდევ ჩამაყლაპეთ მისი ჰაერი“.

ხ ა ხ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი (უ რ ბ ნ ე ლ ი) ნიკოლოზ თადეოზის ძე. 20. IX. 1851, მაღლადოვლეთი, გორის რაიონი — 15. XII. 1906, თბილისი.

მეცნიერი, ისტორიკოსი, ეთნოგრაფი, იურისტი. სწავლობდა ჯერ გორის, შემდეგ თბილისის სასულიერო სემინარიაში, რომელიც დაამთავრა 1870 წელს. შემდეგ იურიდიული განათლება მიიღო ოდესის (ნოვოროსიის) უნივერსიტეტში. სამსახური გამოძიებლად დაიწყო სომხეთში, ზანგეზურში. მალე გადმოიყვანეს საქართველოში,

სხვადასხვა დროს მუშაობდა ცხინვალში, სურამში, თიანეთში და თბილისში.

1879 წელს მისი პირველი კორესპონდენცია დაბეჭდა გაზეთმა „დროებამ“. და აქედან მოყოლებული ნ. ურბნელი ქართული ჟურნალ-გაზეთების ხშირი სტუმარია. თანამშრომლობდა ილიას „ივერიაში“, რომელიც დიდად აფასებდა ნ. ხიზანიშვილის ნიჭსა და ღვაწლს.

მართლაც, ფასდაუდებელია მისი ნაღვაწი ქართული სამართლის ისტორიაში, რომლის პირველი მკვლევარიც იყო და გამოსცა კიდევ მნიშვნელოვანი მონოგრაფიები: „ათაბაგნი ბექა და აღბულა და მათი სამართალი“, „ძეგლისდება მეფე გიორგი ბრწყინვალესი“ და სხვ.

მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ნ. ურბნელმა ისტორიული წყაროების მიკვლევა-გამომზეურებაში. მისი ღვაწლი ქართულ ისტორიოგრაფიაში იმითაცაა აღსანიშნავი, რომ მან ახლებურად გაამუქა მთელი რიგი პრობლემები და მოვლენები, საყურადღებო შეფასება მისცა დავით აღმაშენებლისა და გიორგი ბრწყინვალეს საქმიანობას.

ცალკე უნდა აღინიშნოს ნ. ხიზანიშვილის, როგორც ეთნოგრაფის მოღვაწეობა. მან აღწერა და შთამომავლობას შემოუნახა ეთნოგრაფიული ყოფის დღეს უკვე დაკარგული „სურათები“: ხევისბერობა, დასტური, შულტა. თეძობა, ოჯახობა, ქორწილი, შესაბამეები, დაკრძალვა, ცოცხლად დამარხვა, სულის ცხენი, ქარის წყენა, წილბერკვა, ყაბახი, დოღი და სხვ. მას ეკუთვნის აგრეთვე მრავალმხრივ საინტერესო პუბლიცისტურ-ისტორიული ხასიათის წერილები, როგორიცაა „ჩვენი ცხოვრების ევოლუცია“, „ეხლანდელი სამწერლო ენა“, „კრწანისის ბრძოლა“, „ძველი და ახალი თაობა“ და სხვ.

ნ. ხიზანიშვილი კიდევ ბევრს გააკეთებდა, მაგრამ ბნელმა ძალებმა მას მოუსწრაფეს სიცოცხლე. დილით ადრე სამსახურში მიმავალს ტყვია დაახალა უცნობმა პირმა, რომლის ვინაობა ზუსტად დღესაც არაა დადგენილი.

ბომერიკი ვიქტორ ნოეს ძე. VI. 1910, ვორკუტა, კომისასსრ — 16. V. 1994, პარიზი.

გრიგოლ რობაქიძის ფონდის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და გამგეობის წევრი, ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწე. მძიმე და წინააღმდეგობებით სავსე იყო ამ შესანიშნავი მამულიშვილის ცხოვრების გზა. დაიბადა ციმბირში იმ დროს იქ გადასახლებული პოლიტიკური მოღვაწის ოჯახში. 9 წლისას გარდაეცვალა დედა, 1921 წელს სა-

ქართველოს სამხედრო ოკუპაციის შემდეგ 11 წლის ასაკში გაჰყვა ქართულ ემიგრაციას. ცხოვრობდა ჯერ ო. ურქეთში, შემდეგ საფრანგეთში. 1924 წელს დაუხვრატეს მამა ნოე ხომეშიძე, რომელიც დემოკრატიული საქართველოს მოაზრობის მიწათმოქმედების მინისტრი იყო. დაობლებული ყმაწვილი მარტოობაში დაიწყო „ლეველში“ ქართულ ემიგრაციასთან ერთად. მაგრამ მის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ იგი არ შეუშინდა გაპირებებს, უცხო გარემოს, უარი თქვა სხვა ქვეყნის ყველა სიკეთეზე და სიკვდილამდე საქართველოს მოქალაქედ დარჩა. დაამთავრა ჯერ კოლეჯი, შემდეგ საერთაშორისო ეკონომიკური უნივერსიტეტი პარიზში. გამოიჩინა განსაკუთრებული შრომისმოყვარეობა. სიცოცხლის უკანასკნელ პერიოდში „ქვეყნის მოტარის“ წარმომადგენელი იყო საფრანგეთში.

ვ. ხომერიკი მიუხედავად იმისა, რომ არ ეკუთვნოდა არცერთ პარტიას, იგი დიდი ავტორიტეტის გამო, განსაკუთრებულ პოლიტიკურ ფიგურას წარმოადგენდა. ვაჟკაცურ შემართებასთან ერთად დიდად განათლებული და საოცრად დახვეწილი ინტელიგენტი, თავისუფლად ფლობდა ათამდე უცხო ენას, იყო მსოფლიო ემიგრანტთა მთავარი კომიტეტის გამგეობის წევრი, პარიზში წმინდა ნინოს სახელობის ქართული ეკლესიის ერთ-ერთი თავდადებული მზრუნველი და მოამაგე. საოცრად ახალგაზრდული ბუნების, შესანიშნავად ასრულებდა ქართულ საეკლესიო საგალობლებს, დაუზარებლად გადასცემდა ემიგრაციაში დაბადებულ ახალგაზრდებს ჩვენი ხალხის მრავალსაუკუნოვან მუსიკალურ კულტურას და ეროვნული სულისკვეთებით ზრდიდა მათ.

ვ. ხომერიკმა გასაოცარი გმირობა გამოიჩინა მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში. მან არა ერთ ტყვედ ჩაგრიდო ქართველ ჯარისკაცს შეუნარჩუნა სიცოცხლე, დაიხსნა ვი გესტაპოს საკონტრაქციო ბანაკებიდან და თავშესაფარი მოუძებნა მათ, რისთვისაც სამჯერ მოხვდა დასახვერტთა სიაში.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი დეაწლი ქართული კულტურისა და მეცნიერების პოპულარიზაციის საქმეში. ვ. ხომერიკს უნდა უმადლოდეს ქართული ისტორიოგრაფია მენშევიკური მთავრობის საარქივო მასალების გადარჩენასა და მის სამშობლოში დაბრუნებას.

1994 წლის 22 მაისს თავისი ქვეყნის წინაშე პირნათელი მამულიშვილი სამუდამოდ მიიბარა დიდუბის მიწამ.

ხომეშიურაშვილი ნიკოლოზ მიხეილის ძე. 19. IX. 1900, თელავი — 1. II. 1971, თბილისი.

მეცნიერი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი. ზ. ბაბუნაშვილი, თ. ნოზაძე

პონდენტო, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, სოციალისტური შრომის გმირი, პროფესორი. 1919 წელს დაამთავრა თელავის ეა-რა გიმნაზია. ხოლო 1925 წელს პირველი ხარისხის დიპლომით თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აგრონომიული ფაკულტეტი. ნიჭიერი და შრომისმოყვარე ახალგაზრდა დატოვეს ასისტენტად კათედრაზე და როგორც პერსპექტიული სპეციალისტი მიაღწინეს გერმანიაში ცოდნის გაღრმავებისა და სრულყოფისათვის. უცხოეთში (გერმანია, საფრანგეთი) ნ. ხომიზურაშვილმა 3 წელი დაჰყო და მუშაობდა საუცეთესო სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებსა და სასელექციო სადგურებში. მისი პირველი მეცნიერული ნაშრომები, გამოქვეყნებული გერმანულ ენაზე შეეხებოდა გენეტიკისა და სელექციის საკითხებს. მის კალამს ეკუთვნის 80-მდე მეცნიერული ნაშრომი, მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოს ხილის ატლასები, ნეხილეობის სახელმძღვანელოები და „მეხილეობის“ 2 ტომი. დიდი ღვაწლი მიუძღვის „საქართველოს მეხილეობის“ ოთხტომეულის გამოცემაში. ფასდაუდებელია ღვაწლმოსილი მეცნიერის პრაქტიკული საქმიანობა. მისი ხელმძღვანელობით დაინერგა ჩვენს რესპუბლიკაში ნაგალა ხეხილი. იგი საქართველოში სამრეწველო მეხილეობის ერთ-ერთი ფუძემდებელია.

ბოლო ათი წელი ნ. ხომიზურაშვილი განაგრძდა საქართველოს მეხილეობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტს. მან დაამუშავა ხეხილის საყვავილე კვირტების ჩასახვა-განვითარების თეორია, შეისწავლა და იკვლია ხეხილის ზოგიერთი ჯიშის ციტომბრიოლოგიისა და ციტოგენეტიკის საკითხები და სხვ. ინსტიტუტის ბაზაზე მანვე შექმნა უნიკალური სამეცნიერო მუზეუმი.

აღსანიშნავია ნ. ხომიზურაშვილის როგორც პედაგოგის მოღვაწეობაც. მან აღზარდა ათასობით სპეციალისტი, ხოლო 150-ზე მეტმა კაცმა მისი ხელმძღვანელობით აიმაღლა მეცნიერული კვალიფიკაცია. დაჯილდოებული იყო ლენინის, შრომის წითელი დროშის ორდენებითა და მედლებით.

ნ. ხომიზურაშვილი (ფანცხავა რომანოზ სპირიდონის ძე). 14. X. 1861, სოფალი ხომული, წყალტუბოს რაიონი — 1. V. 1928, თბილისი.

კრიტიკოსი, პუბლიცისტი. სწავლობდა ჯერ ქუთაისის, შემდეგ თბილისის სასულიერო სემინარიაში, საიდანაც გარიცხეს „მგლის ბოლეთით“. საეკლესიო გზას აცდენილი, იგი ერთხანს ნოქრად მუშაობდა თბილისში, ჟორჯაძის ღვინის სარდაფში, რომელმაც იგი, როგორც პატროსანი და სანდო პიროვნება ოდესაში გაგზავნა თავი-

სი ღვინის სარდაფის გამგედ. აქ ხომლედი დაუბლოვდა ქართველ სტუდენტებს (ყ. მესხს, გ. ლასხიშვილს, ვ. წერეთელს) და მათი მეშვეობით პროფესორ ვასილ პეტრიაშვილს. ამ უკანასკნელის დახმარებით სწავლას მოწყურებული ახალგაზრდა შევიდა ოდესის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე თავისუფალ მსმენელად, მაგრამ რევოლუციურ წრეებში მუშაობისათვის მიუსაჩეს 15 წელი პოლიტიკის ზედამხედველობის ქვეშ ყოფნა. 1887 წელს ხომლედი დაბრუნდა საქართველოში და გამოსცა გაზეთი „თეატრი“, სადაც აწვევებდა თავის წერილებს, მაგრამ გაზეთი მალე დაიხურა და; ენერგიულმა მოღვაწემ დაიწყო მუშაობა ჟურნალ „კვალში“ კრიტიკის განყოფილების გამგედ. შემდეგ დაუბრუნდა ჯერ მშობლიურ სოფელს, შემდეგ ქუთაისშია და 1915 წლამდე მსახურობს სტატისტიკოსად ქიათურის მანგანუმის მრეწველთა საბჭოში. აქვე, 1909 წელს ხომლედიმ განაახლა ლიტერატურული საქმიანობა. აქტიურად თანამშრომლობდა „განთიადის“, „ცხოვრების“ და „თავისუფლების“ რედაქციებში. გამოსცა ჟურნალი „ერთობა“, რომლის დახურვის შემდეგ (1920 წ.) სისტემატურად თანამშრომლობდა ჟურნალ-გაზეთებში: „დროშა“, „წითელი მხედარი“, „ახალი გზა“, „რევოლუციის მატინე“, „ქართული მწერლობა და ხელოვნება“.

ხომლედიმ თავისი პირველი წერილი 1882 წელს გამოაქვეყნა დამის შემდეგ ქართულ კრიტიკასა და პუბლიცისტიკას არ მოჰკლებია მისი კალმის მადლი. ავტორი საინტერესოდ განიხილავდა ჩვენი ლიტერატურული, კულტურული და საზოგადოებრივი ცხოვრების საჭირობოროტო საკითხებს. საყურადღებო კრიტიკული ნაშრომები დაგვიტოვა ნ. ბარათაშვილის, ა. ცაგარელის, დუტუ მეგრელის, ე. გაბაშვილის, ნ. ლომოურის. ია ეკალაძის, გ. წერეთლის და სხვათა შემოქმედებასა და ცხოვრებაზე.

ბუნდაძე სიმონ ირაკლის ძე. 15. XI. 1897, სოფელი კალაგონი, ჩოხატაურის რაიონი — 21. VIII. 1933, თბილისი.

ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიისა და ლიტერატურის მკვლევარი. 1914 წელს დაასრულა ქუთაისის გიმნაზია და შევიდა მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. ჯერ კიდევ ყმაწვილმა მიიპყრო მასწავლებელთა ყურადღება. მეშვიდე-მერვეკლასელს უკვე წაკითხული ჰქონდა ქართული და რუსული მხატვრული ლიტერატურა, იცნობდა საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიის მკვლევართა ნაშრომებსა და პოლიტიკურ მოღვაწეთა ნარკვევებს.

სტუდენტობისას ს. ბუნდაძე აქტიურად ჩაება რევოლუციური წრეების საქმიანობაში. 1917 წელს იარაღით ხელში, რუს სტუდენტ-

ტებთან ერთად იბრძოდა რევოლუციის ბარიკადებზე. იმავე წელს სრულად ჩამოყალიბებული პუბლიცისტი და ჟურნალისტი სამშობლოში დაბრუნდა და ზელი მიჰყო ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიის შესწავლასა და გამომშვეურებას.

1924 — 1926 წლებში ს. ხუნდაძე კვლავ მოსკოვშია — ამთავრებს წითელი პროფესურის ინსტიტუტს და საქართველოში დაბრუნებისთანავე ენერგიულად განაგრძობს მეცნიერულ-ლიტერატურულ მოღვაწეობას. იგი ძირითადად დაინტერესებული იყო XIX საუკუნის ლიტერატურის ისტორიით. მკვლევარის პირველი ნაშრომი „ქართული ინტელიგენციის პროფილი XIX საუკუნეში“, რომელიც დაიბეჭდა 1927 წელს, საინტერესოდ აშუქებდა ჩვენი ინტელიგენციის სოციალურ-პოლიტიკურ იდეალებს და მისი განვითარების გზებს.

ს. ხუნდაძის კალამს ეკუთვნის მონოგრაფიები: „სოციალიზმის ისტორიისათვის საქართველოში“, „ნიკო ნიკოლაძე“, „გიორგი წერეთელი“, „დიმიტრი ყიფიანი“, „სოლომონ რაზმაძე“, „ივანე მაჩაბელი“, „გალაკტიონ ტაბიძე“, „არსენას ტიპი ქართულ მწერლობაში“ და სხვ. ამ ნაშრომებმა და გამოკვლევებმა ნიადაგი მოუზადა ქართული ლიტერატურის ისტორიის ფართო პანორამის შექმნას. ს. ხუნდაძე იყო შესანიშნავი რედაქტორი და ტექსტოლოგი. გამოირჩეოდა მაღალი კულტურით და კაცთმოყვარეობით. წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ახალი ისტორიის კათედრას, იყო ამავე ფაკულტეტის დეკანი, ჟურნალ „ქართული მწერლობის“ რედაქტორი, გამომცემლობების „ქართული წიგნის“, „ფედერაციის“, „სახელგამის“ დირექტორი.

ჯ ა ბ ა დ ა რ ი ი რაკლი ალექსანდრეს ძე. 17. X. 1892, თბილისი — 18. VIII. 1937, ნიკა (საფრანგეთი).

კომპოზიტორი და პიანისტი. დაიბადა ქართველი საზოგადო მოღვაწის, ჟურნალისტის, რედაქტორ-გამომცემლის ალექსანდრე ჯაბადარის ოჯახში. ყმაწვილს ბავშვობიდან დაჰყვა აბსოლუტური მუსიკალური სმენა და იგი მშობლებმა ევროპაში გააგზავნეს სასწავლებლად. უმაღლესი განათლება მიიღო ბრიუსელის კონსერვატორიაში. სამი წლის შემდეგ გადავიდა ვენაში, სადაც იღრმავებდა თეორიულ ცოდნას და სრულყოფდა საშემსრულებლო ხელოვნებას. 1931 წლის 7 მარტს აქვე, მუსიკოსთა საზოგადოების დარბაზში დვორჟაკის მოწაფის ოსკარ ნედბალის დირიჟორობით შესრულდა ახალგაზრდა კომპოზიტორის „ქართული რაფსოდია“, რითაც სათავე დაედო ქართულ სიმფონიურ მუსიკას. ამას მოჰყვა სხვა ჟანრის უამრავი ნაწარმოებები, რომლებმაც სახელი გაუთქვეს ახალგაზრდა

კომპოზიტორს. მისი ვოკალური ციკლიდან აღსანიშნავია „სულა ზოროტო“, „მერანი“, „ქართული ლეგენდა“, „თბილისური“, „რა-პარდ პოიბერგერის ხსოვნას“, „რანინა-რანუნი“, „განცდილი წუთე-ბი“ და სხვ. მასვე ეკუთვნის 3 მოქმედებიანი ოპერა „გულნარა“ (ა. ყაზბეგის მიხედვით). ოპერის ლიბრეტო დაწერა თავად კომპო-ზიტორმა და მისმა მეუღლემ, უნგრელმა მანდილოსანმა მარგიტ ბარე-შმამ. მასვე ეკუთვნის უნგრულ თემაზე დაუმთავრებელი ოპერა „ბა-ბე“. კომპოზიტორი ავტორია აგრეთვე ორკესტრთან ერთად სამი საფორტოპიანო და ორი სავიოლონჩელო კონცერტების და სხვ. აღ-სანიშნავია ირაკლი ჭაბადარის მუსიკის განსაკუთრებით გამოკვეთი-ლი ეროვნულობა. მის ნაწარმოებებში უხვადაა გამოყენებული ქარ-თული ხალხური მოტივები და მელოდიები.

საკომპოზიციო მუშაობასთან ერთად იგი ეწეოდა დიდ საშემს-რულებლო მოღვაწეობასაც. ირაკლი ჭაბადარი სამართლიანად არის მიჩნეული ჩვენი საუკუნის ოციანი წლების გამოჩენილ პიანისტად. ბრიუსელის, პარიზის, ვენის, ციურიხისა და დასავლეთ ევროპის სხვა დიდი ქალაქების საკონცერტო დარბაზები ოვაციით ხვდებოდ-ნენ მის გამოჩენას.

ირაკლი ჭაბადარის მუდმივი ოცნება სამშობლოში დაბრუნება იყო. მაგრამ ეს ნატერა აუხდენელი დარჩა. მხოლოდ 30 წლის შემ-დეგ ელირსა მის ნეშტს მშობლიური მიწა.

ჭ ა ბ უ შ ა ნ უ რ ი გაბრიელ ლუკას ძე. 1914, სოფელი ახობრა (ხევსურეთი) — 22. XII. 1968, თბილისი.

პოეტი. საშუალო სასწავლებელი წარმატებით დაამთავრა და 1934 წელს სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნივერსი-ტეტში ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. ჯერ კიდევ ცამეტი წლის ყმაწ-ვილს უქვეყნებდნენ ლექსებს საბავშვო ჟურნალ-გაზეთები. კრებ-და და იწერდა ხალხური შემოქმედების შედეგებს.

ოჯახურმა პირობებმა საშუალება არ მისცა დაემთავრებინა უნი-ვერსიტეტი — მეოთხე კურსიდან დაანება თავი სწავლას და მშობ-ლიურ სოფელს დაუბრუნდა. ჯერ პედაგოგობდა, შემდეგ განაგებდა სოფლის სამკითხველოს, ერთხანს კოლმეურნეობის თავმჯდომარე-დაც მუშაობდა.

1935 წელს ჟურნალ „ჩვენს თაობაში“ გამოქვეყნდა მისი ლექ-სი „ცხენი“ და უმაღ მიიქცია ფართო მკითხველთა ყურადღება. 1940 წელს გამოვიდა პოეტის პირველი კრებული — „არაგვიანი“. ამას მოჰყვა კრებულები: „ლექსები“, „ნათელი მთაში“, „ლირიკა“, „მზეთა ქვეყანა“, „მაღალი მთვარე“, „ჩრდილი და მთვარე“, „მოკრ-ძალება“, „რჩეული“ და სხვ. გ. ჭაბუშანურის პოეტური შთაგონების

წყარო იყო სამშობლოს სიყვარული, მისთვის სამსახური და თავგანწირვა. მისი მრავალი ლექსი ქართული პოეზიის თვალსაჩინო შემაქმნია.

სამწუხაროდ გ. ჯაბუშანურს ქართველი მკითხველი ნაკლებად იცნობს, ვიდრე ამას მისი პოეზია იმსახურებს. შეიძლება ამაში „დამნაშავე“ იყოს პოეტის მოკრძალებული ხასიათი და თავმდაბლობა, რომელიც სიცოცხლეში არ ეძიებდა დაფნის გვირგვინს და ჭილდოებს. მას სჯეროდა, რომ ყველაზე სწორი და მოუსყიდელი მსაჯული — დრო მიაგებდა თავის წილ ჭილდოს. და ასეც მოხდა...

ჯ ა ვ რ ი შ ვ ი ლ ი დავით (დათა) ლავრენტის ძე. 17. 1. 1894, სოფელი ერთაწმინდა, კასპის რაიონი — 16. XI. 1971, თბილისი.

ქორეოგრაფი, სპორტსმენი, მკვლევარი, პედაგოგი. ჯერ დაამთავრა თბილისის ქართული გიმნაზია, შემდეგ აქვე სამხედრო საოფიცრო სასწავლებელი. რამდენიმე წელი იყო თურქეთის ფრონტზე. იქედან დაბრუნებული მოღვაწეობდა სპორტულ საზოგადოება „შევარდენში“. შემდეგ მასწავლებლობს ქუთაისში, წმინდა ნინოს სასწავლებელსა და ვაჟთა კლასიკურ გიმნაზიაში. პარალელურად თავკაცობს დასავლეთ საქართველოს ტანვარჯიშის საზოგადოებას. 30-ან წლებიდან მისი მოღვაწეობის ძირითად ასპარეზად იქცა ქორეოგრაფია. დავით ჯავრიშვილის სახელთან არის დაკავშირებული ამ დარგის პირველი ნაბიჯები და შემდგომი განვითარება საქართველოში. 1928 წელს ბათუმში დააარსა ქართული ქორეოგრაფიული სტუდია და მელიტონ კუხიანიძესთან ერთად კი სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი. ამ კოლექტივმა 1929 წელს რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე პირველი ადგილი მოიპოვა. 1934 წელს უკვე გამოცდილმა ხელოვანმა თბილისში ჩამოაყალიბა ქორეოგრაფიული სტუდია, რომელსაც 1952 წლამდე ხელმძღვანელობდა. აქ აღიზარდა არაერთი შესანიშნავი მოცეკვავე. პარალელურად წლების მანძილზე იყო ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის თეატრის მთავარი ბალეტმაისტერი. მისი ხელმძღვანელობით დაიდგა ცეკვები სპექტაკლებში: „აბესალომ და ეთერი“, „დაისი“, „ლატავრა“, „თქმულება შოთა რუსთაველზე“, „დარეჯან ციხერი“, „ქეთო და კოტე“, „სამშობლო“, „პატარა კახი“, „კაკო ყაჩაღი“, „ბაში-აჩუკი“, „ღალატი“, „დემონი“, „ხევისბერი გოჩა“, „მალთაყვა“ და სხვ. მასვე ეკუთვნის ხარკოვის, ოდესისა და მოსკოვის საოპერო თეატრებში განხორციელებული „დაისისა“ და „აბესალომ და ეთერის“ ქორეოგრაფია. ინტერესმოკლებული არ არის ის ფაქტი, რომ ქართული ცეკვების დასადგმელად სსრ კავშირის ხალხთა ცეკვების სახელმწიფო აკადემიურ ანსამბლში გამოცდილი ხელოვანი მიიწვია ცნო-

ბილმა ქორეოგრაფმა იგორ მოისევემა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქართულ მოცეკვავეთა პირველი გასულა საერთაშორისო ფესტივალზე 1935 წელს ლონდონში, სადაც დავით ჯავრიშვილის ხელმძღვანელობით ბრწყინვალედ გამოვიდნენ საქართველოს წარგზავნილები. მისი დამსახურებაა 1937 წელს მოსკოვში ქართული ხელოვნების დეკადაზე მშვენივრად შესრულებული ცეკვები ოპერებში: „აბესალომ და ეთერი“, „დაისი“, და „დარეჯან ცბიერი“.

დ. ჯავრიშვილი მხოლოდ პრაქტიკოსი ქორეოგრაფი როდი იყო. იგი წლების მანძილზე განაგებდა სასცენო მოძრაობის კათედრას შ. რუსთაველის სახელობის თეატრალურ ინსტიტუტში და მეცნიერულად იკვლევდა ქორეოგრაფიის საკითხებს, რაც აისახა კიდევ მის ფუნდამენტურ შრომებსა და მონოგრაფიებში.

ამ კეშმარიტად დაუღალავი მოღვაწის სახელს უკავშირდება 1937 — 1938 წლებში საქართველოს სპორტსმენთა 300 კაციანი ჯგუფის მომზადება მოსკოვში გამართულ მხატვრულ-ფიზკულტურულ პარადზე გამოსვლისათვის. დავით ჯავრიშვილმა საფუძველი ჩაუყარა პირველ სპორტულ საზოგადოება „ამირანს“, თბილისში. მისივე ინიციატივით და ხელშეწყობით შეიქმნა პირველი სპორტული საზოგადოებები საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში.

ამ გამოჩენილი ადამიანის მოღვაწეობა და დამსახურება აღინიშნა მთავრობის ჩილდობებით. 1961 წელს მიენიჭა საქართველოს სახალხო არტისტის საპატიო წოდება.

ჯ ა მ ბ ა კ უ რ — ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი — ა ბ ა შ ი ძ ე თეკლე ნიკოლოზის ასული. 6. VII. 1876, თბილისი — 21. IX. 1961, თბილისი.

კიტა აბაშიძის მეუღლე. თბილისში დაამთავრა კეთილშობილ ქალთა სასწავლებელი. 1898 წელს ცოლად გააქვია კიტა აბაშიძეს. მათ სამშობლოს აღუზარდეს ოთხი შვილი, მათგან უფროსი, გიორგი, დაბერიტეს 1924 წლის აჯანყებაში მონაწილეობისათვის.

ჯ ა მ ბ ა კ უ რ — ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი — ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი ანასტასია ნიკოლოზის ასული. 24. IV. 1884, თბილისი — 7. XI. 1969, თბილისი. ივანე ჯავახიშვილის მეუღლე. დაამთავრა წმინდა ნინოს სასწავლებელი თბილისში, პარალელურად სამუსიკო სასწავლებელი ვიოლინოს სპეციალობით, მაგრამ არ უმუშევნია. 1906 წელს თავისი ბედი დაუკავშირა ივანე ჯავახიშვილს. მათ აღზარდეს სამი შვილი — ნათელა, კახა და ალექსანდრე (ლალი), რომლებმაც ღირსეულად გააგრძელეს თავიანთი დიდი მშობლების ოჯახური ტრადიცია.

ჯანდიერი — ლეჟავა მარია ილიას ასული. 30. X. 1905, პეტერბურგი, — 30. V. 1979, თბილისი.

არქიტექტორ გიორგი ლეჟავას მეუღლე. 1922 წელს პეტერბურგში დაამთავრა საშუალო სკოლა, 1927 წელს ლენინგრადის სამხტავრო აკადემიის არქიტექტურის ფაკულტეტი. გადმოვიდა თბილისში და 1930 წლამდე მუშაობდა ქალაქის საბჭოს არქიტექტურის სახელოსნოში. 1930 — 1962 წლებში „მოსპროექტის“ არქიტექტორია. 1962 წელს პენსიაზე გასვლის შემდეგ ჩამოვიდა თბილისში და მეუღლესთან ერთად განაგრძო ქართული არქიტექტურის მეცნიერული კვლევა, რომელზეც მუშაობა ჯერ კიდევ 30-იან წლებში დაიწყო. მათ ერთობლივად გამოსცეს „სვანეთის არქიტექტურა“, „საქართველოს მთიანეთის არქიტექტურა“, „ხალხური კოშკური ნაგებობანი“ და სხვა მრავალი საინტერესო ნაშრომი. საგულისხმოა ისიც, რომ მ. ჯანდიერი მეუღლესთან ერთად სისტემატურად მონაწილეობდა არქეოლოგიურ ექსპედიციებში.

ჯანდიერი — მაქავარიანი ეკატერინე ლევანის ასული. 7. XII. 1881, გურჯაანის რაიონი, სოფელი ვაჩნაძიანი — 6. VIII. 1930, თბილისი.

პროფესორ ალექსანდრე მაქავარიანის მეუღლე. 1889 წელს ჩაირიცხა ამიერკავკასიის ქალთა ინსტიტუტში, რომელიც წარმატებით დაამთავრა. ილია ჭავჭავაძის და აკაკი წერეთლის თხოვნით მშობლებმა ნიჭიერი ქალიშვილი გაგზავნეს ქალაქ ლოზანაში (შვეიცარია) სწავლის გასაგრძელებლად. აქ იგი ჩაირიცხა სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში, რომელიც 1907 წელს ასევე წარჩინებით დაამთავრა. სამშობლოში დაბრუნებულმა მთელი ცხოვრება სოფელში გაატარა, სადაც ნაყოფიერად მუშაობდა სოფლის მეურნეობის დარგში. აქვე საკუთარი სახსრებით ააშენა ბიბლიოთეკა, მის მიერ შექმნილმა საგლეხო ბანკმა რამდენიმე წელს იარსება და ასობით გლეხაქს მატერიალურად გაუმართა ხელი. დააარსა სკოლა, ასწავლიდა ვაჩნაძიანელებს, თბილისშიც ჩამოდიოდა და ლექციებს კითხულობდა საიმპერატორო სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებაში. ეკატერინე მაქავარიანის შემწეობით და ხელმძღვანელობით სოფელ ვაჩნაძიანში შეიქმნა ლაბორატორია, სადაც იგი პრაქტიკულ მეცადინეობებს ატარებდა ახალგაზრდებთან. მან ევროპიდან სამშობლოში ჩამოიტანა სათესი, მიწის გამაფხვიერებელი, ხორბლის დამახარისხებელი მანქანები. იგი იყო ერთ-ერთი პირველი აგრონომი ქართველი ქალი, რომელსაც ივანე ოქროშქედლიშვილთან, ალექსანდრე შანშიაშვილთან და ერმილე ნაკაშიძესთან ერთად საპატიო ადგილი უჭირავს ქართველი სოფლის განვითარების საქმეში. ამასთანავე იგი იყო სა-

ნიმუშო მეუღლე და დედა. უფროსი ვაჟიშვილი ლევანი რესპუბლიკის დამსახურებული ექიმი, გიორგი კი თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის საფაკულტეტო ქირურგიის კათედრის დოცენტი. ეკატერინე მაჭავარიანის ოფროსი ძმა ილია ლევანის ძე ჯანდიერი იყო, პროფესორი, საქართველოს ზოოტექნიკურ-ვეტერინარული ინსტიტუტის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, სამწეხაროდ 1937 წლის რეპრესიების დროს დაიღუპა.

ჯ ა ნ ე ლ ი ძ ე ალექსანდრე ილარიონის ძე. 24. X. 1888, სოფელი ნიკორწმინდა, ამბროლაურის რაიონი — 16. I. 1975, თბილისი.

საქართველოში გეოლოგიური სკოლის ფუძემდებელი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და უმაღლესი განათლების მისაღებად გაემგზავრა დასავლეთ ევროპაში — ჯერ ჟენევაში, ხოლო შემდეგ პარიზში. 1910 წელს დაამთავრა სორბონის უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო განყოფილება, მაგრამ ერთ წელიწადს იქვე განაგრძო მეცადინეობა. ზედმიწევნით დაეუფლა ბუნებისმეტყველებას, ფიზიკას, მათემატიკას, ღრმა ცოდნით აღჭურვილი დაუბრუნდა სამშობლოს და მუშაობა დაიწყო ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში მასწავლებლად. 1915 წელს ა. ჯანელიძემ ექსტერნად ჩააბარა გამოცდები ყაზანის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის საბუნებისმეტყველო განყოფილებაზე და იქვე აირჩიეს გეოლოგიის კათედრის ასპირანტად და ასისტენტად. შემდეგ მუშაობა მოუხდა გრენობლში ვ. კილიანთან, პარიზში აკადემიკოს ოგის ლაბორატორიაში და პალეში პროფესორ ვალთერის (გერმანია) გეოლოგიის ინსტიტუტში.

სამშობლოში დაბრუნებისთანავე, 1923 წელს წარმატებით დაიცვა დისერტაცია გეოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად, ხოლო 1924 წლიდან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორია. 45 წლის მანძილზე სათავეში ედგა გეოლოგიისა და პალეონტოლოგიის კათედრას.

ა. ჯანელიძეს დიდი წვლილი მიუძღვის თეორიული გეოლოგიის მრავალი საკვანძო საკითხის გადაჭრაში. ამასთან მისი თეორიული გამოკვლევები მჭიდროდ უკავშირდება პრაქტიკას და დიდი გამოყენებითი მნიშვნელობა აქვს სახალხო მეურნეობაში. მან საფუძველი ჩაუყარა ჩვენში გეოლოგიურ საზოგადოებას. 1942 — 1945 წლებში გამოჩენილი მეცნიერი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორია.

დიდია ალექსანდრე ჯანელიძის ღვაწლი გეოლოგიური კადრების

ზომზადებაში. მის სახელს განუყრელად უკავშირდება საქართველო-ში გეოლოგიური ზროვნების განვითარება და მნიშვნელოვანი მიღწევები. სამაგალითო იყო მეცნიერის უნაგარობა, საქმისადმი სიყვარული, ფართო ერუდიცია, ქართული კულტურისადმი უსაზღვრო სიყვარული. 1946 წელს მიენიჭა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება. დაჯილდოვებული იყო 3 ლენინის ორდენით, 2 შრომის წითელი დროშის ორდენით და მედლებით. 1982 წელს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიამ დააწესა ალექსანდრე ჭანელიძის სახელობის პრემია.

ჯ ა ო შ ე ი ლ ი — ხ ო მ ი ზ უ რ ა შ ე ი ლ ი ნინო ეპიფანეს ასული. 25. VI. 1901, თბილისი — 19. II. 1971, თბილისი.

აკადემიკოს ნიკოლოზ ხომიზურაშვილის მეუღლე. დაიბადა სასულიერო და საზოგადო მოღვაწის ეპიფანე ჯაოშვილის ოჯახში. დაამთავრა თბილისის წმინდა ნინოს ქალთა გიმნაზია. ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. 1924 წელს დაქორწინდა ნიკოლოზ ხომიზურაშვილზე. შვიმდეგ იყო დიასახლისი.

ჯ ა ფ ა რ ი ძ ე ანტონ (ტუტუშა) ქაიხოსროს ძე. 1887, სოფელი ოზჩა, ბაღდადის რაიონი — 5. XI. 1929,

ინჟინერ-მელიორატორი. საშუალო განათლება მიიღო ერევანში, უმაღლესი — ნოვოჩერკასკში. მან დიდი წვლილი შეიტანა კოლხეთის ჰაოპის ამოშრობის, დიღმის სარწყავი სისტემისა და აჭაბეთის არხების მშენებლობის საქმეში.

ჯ ა ფ ა რ ი ძ ე — აფხაიძე თინა კონსტანტინეს ასული. 24. II. 1904, სოფელი ქვიშხეთი, ხაშურის რაიონი — 1974, თბილისი.

მსახიობ ემანუილ აფხაიძის მეუღლე. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია. მუშაობდა აქვე პედაგოგად, მიჰყავდა არფის კლასი. პარალელურად მუშაობდა თბილისის ოპერისა და ბალეტის და, აგრეთვე, რუსთაველის თეატრის ორკესტრებში. იყო ცნობილი მთარგმნელის კონსტანტინე ჯაფარიძის ქალიშვილი და ესტრადის გამოჩენილი მომღერლის ქეთო ჯაფარიძის და.

ჯ ა ფ ა რ ი ძ ე გულნარა დავითის ასული. 27. II. 1917, ყვარელი — 4. II. 1978, თბილისი.

ხელოვნებათმცოდნე, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. 1941 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. 1946 წლიდან საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის მეცნიერ თანამშრომელია, შემდეგ

სწავლული მდივანი და განყოფილების გამგე. დიდი წვლილი შეიტანა მუზეუმის ფონდების შესწავლისა და ექსპოზიციების მოწყობაში. 1958 — 1960 წლებში ხელმძღვანელობდა საქართველოს კულტურის სამინისტროს სახვითი ხელოვნების განყოფილებას. იყო მხატვართა კავშირის კრიტიკოსთა სექციის მდივანი, შემდეგ ამავე სექციის თავმჯდომარე.

ახალი და უახლესი სახვითი ხელოვნების თვალსაჩინო მკვლევარი ვ. ჭაფარიძე სისტემატურად აწყობდა ქართველი მხატვრების ნამუშევართა გამოფენას ჩვენშიც და უცხოეთშიც. მის კალამს ეკუთვნის არა ერთი საინტერესო მონოგრაფია, 150-მდე სტატია. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი ნაშრომები თანამედროვე ლითონმქანდაკეობაზე. საგულისხმოა, რომ თვით ეს ტერმინიც ქართულ ლექსიკაში მანვე შემოიტანა და დაამკვიდრა. საინტერესო გამოკვლევები უძღვნა ჩინებულმა ხელოვნებათმცოდნემ სოსო გაბაშვილს, თამარ აბაკელიასა და კორნელი სანაძის ცხოვრებასა და შემოქმედებას, უცხოეთში მოღვაწე ქართველ მხატვრებს.

ჭაფარიძე ლევან ივანეს ძე. 13. IV. 1905, თბილისი. — 20. III. 1972, თბილისი.

ბოტანიკოსი, მცენარეთა ფიზიოლოგი და ანატომი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე. 1927 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აგრონომიული ფაკულტეტი. სტუდენტობიდანვე დაიწყო სამეცნიერო მოღვაწეობა. იგი 40 წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში იყო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბოტანიკის ინსტიტუტის მცენარეთა ანატომიისა და ფიზიოლოგიის განყოფილების გამგე, ერთხანს დირექტორიც. ლ. ჭაფარიძის 100-მდე მეცნიერული გამოკვლევა ეხება ისეთ აქტუალურ პრობლემებს, როგორიცაა მცენარეთა სქესი, მათი ევგეტაციურა გამრავლება, ვაზის ქლოროზი, კულტურულ მცენარეთა გამძლეობა და სხვ. მეცნიერების გამოჩენილი მოღვაწის რამდენიმე მონოგრაფია და სახელმძღვანელო ცნობილია საზღვარგარეთაც. 1931 წლიდან იყო მცენარეთა ანატომიის საერთაშორისო ასოციაციის წევრი, მცენარეთა ფიზიოლოგიისა და ანატომიის ფუძემდებელთაგანი საქართველოში, ბოტანიკური საზოგადოების ერთ-ერთი დამაარსებელი და ვიცე-პრეზიდენტი.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ლ. ჭაფარიძის, როგორც პროფესორისა და მასწავლებლის ღვაწლი ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეში. ნაყოფიერი სამეცნიერო და პედაგოგიური, აგრეთვე საზო-

გადოებრივი მოღვაწეობისათვის დაჯილდოვებული იყო ლენინის ორდენითა და მედლებით.

ჭ ა ფ ა რ ი ძ ე მედლა ვალერიანის ასული. 20. III. 1923, თბილისი — 31. III. 1994, თბილისი.

თეატრისა და კინოს მსახიობი. საქართველოს სახალხო არტისტი, მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის რევაზ თაბუკაშვილის მეუღლე. 1939 წელს დაამთავრა თბილისის VII-I საშუალო სკოლა. ორი წელი მუშაობდა ნაძალადევის კულტურის სახლთან არსებულ სალსურის შემოქმედების თეატრში. 1941 წლის დეკემბრიდან მარჯანიშვილის თეატრის მსახიობია. ამასთანავე რუსთაველის სახელობის თეატრთან არსებულ სტუდიაში ისმენდა გ. ტოვსტონოგოვის ლექციების კურსს მსახიობის ოსტატობაში. მოგვიანებით მივიღინებული იყო მოსკოვში, ვლ. ნემიროვიჩ-დანჩენკოს სახელობის სტუდიაში. აქ იგი რეჟისორმა ი. ზავადსკიმ მიიწვია „მოსსოვეტის“ თეატრში, სადაც რუსულ ენაზე შეასრულა კლეოპატრას როლი ბ. შოუს პიესაში „კეისარი და კლეოპატრა“. სულ მალე დაბრუნდა სამშობლოში და მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრება დაუკავშირა მშობლიური ხელოვნების განვითარების საქმეს. მარჯანიშვილის თეატრის სცენაზე მან შექმნა არა ერთი უბრწყინვალესი სახე, რომელიც ოქროს ასოებით ჩაიწერა ქართული თეატრის უმდიდრეს ისტორიაში. მედლა ჭაფარიძის მიერ შესრულებული როლები გამოირჩეოდა მაღალი აქტიორული ოსტატობით, უშუალოებით, პოეტურობით და განუმეორებელი მომხიბლევლობით. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ნინა (ლერმონტოვის „მასკარადი“), ჭულიეტა, ბეატრიჩე, ლედი ანა (შექსპირის „რომეო და ჭულიეტა“, „პირველი ცოლის მორჯულება“, „რიჩარდ III“), კრიჟინა (მ. ზარაფაშვილის „მარინე“), გულსუნდა (ვაჟა-ფშაველას „მოკვეთილი“), მარტა (კასონას „ხეები ზეზეულად ხმებიან“), ვარვარა კარპოვნა (კ. ბუაჩიძის „ეზოში ავიძალია“), გულქანი (პ. კაკაბაძის „კახაბერის ხმალი“), იოკასტე (სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“), დედა (ლ. თაბუკაშვილის „ძველი ვალსი“) და სხვ.

მართალია მედლა ჭაფარიძის მოღვაწეობა კინოში თითქმის უფრო მოკრძალებულია, მაგრამ საკმარისია გავიხსენოთ მსახიობის მიერ შესრულებული ქეთოს სახე „ქეთო და კოტედან“, რომ ნათლად წარმოვიდგინოთ თუ რა არის ცხოვრებისეული სილამაზე, კეთილშობილება, სიყვარულისადმი ერთგულება და მომხიბლევლობა. მსახიობის კინოში შესრულებული როლებიდან აღსანიშნავია ანა („აკაკის აკვანი“) ელიკო („წარსული ზაფხული“) და სხვ. 1951 წელს „ჭურღაის ფარში“ დედოფლისა და ეთერის როლების შესრულები-

სათვის მიენიჭა სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემია. ხოლო 1976 წელს კინოფილმ „მზე შემოდგომისა“ ეკას როლის შესრულებისათვის დაიმსახურა წლის საუკეთესო მსახიობი ქალისათვის განკუთვნილი პრემია.

მედლა ჯაფარიძე ეწეოდა დიდ საზოგადოებრივ მოღვაწეობას. იგი როგორც სსრკ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი გვერდში ედგა საიმედო მეგობრად ყველა უსამართლოდ დაჩაგრულსა და გაუბედურებულს. არჩეული იყო საპარლამენტო ჯგუფის, საზოგადოება „კოდნის“, უცხოეთთან კულტურული ურთიერთობის, საბჭოთა ქალების კომიტეტის წევრად და სხვ.

მედლა ჯაფარიძე ნახევარი საუკუნის მანძილზე თავდადებით ემსახურებოდა ქართულ ხელოვნებას. ღვთისაგან იშვიათი გარეგნობით, კაცთმოყვარეობით, ზნეობრივი სისპეტაკით, მაღალი ინტელექტით და დიდი ადამიანობით უხვად დაჭილდოვებულმა იცხოვრა და იღვაწა მშობლიური ხალხის ბედნიერებისათვის, ვალმოხდილი, ნათლითმოსილი წავიდა წუთისოფლიდან.

ჯ ა ფ ა რ ი ძ ე მიხეილ ვიქტორის ძე. 3. II. 1906, სოფელი ხრეთი, ქიათურის რაიონი — 6. V. 1964, თბილისი.

დრამატურგი, სპექტაკელის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე. სწავლა დაიწყო ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში და დაამთავრა თბილისში 1925 წელს საშუალო სასწავლებელი. პარალელურად მეცადინეობდა „პროლეტკულტის“ თეატრალურ სტუდიაში, რომლის დამთავრების შემდეგ პრაქტიკულ საქმიანობას შეუდგა თბილისის მუშათა თეატრში. 1927 წლიდან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიური ფაკულტეტის სტუდენტია. 1938 წლამდე მუშაობდა სხვადასხვა თეატრში რეჟისორად და მსახიობად. პირველი ლექსები 1924 წელს გამოაქვეყნა. შემდეგ გაიტაცა დრამატურგიამ და მთელი სიცოცხლე ამ ჟანრს ემსახურებოდა. მისი პიესები წარმატებით იდგმებოდა რუსთაველის, მარჯანიშვილის, ვასო აბაშიძის სახელობის მუსიკალური კომედიის, მოზარდ მაყურებელთა, ქუთაისის, ბათუმის, სოხუმის და სხვა ქალაქების თეატრებსა და კულტურის სახლებში.

დრამატურგის შემოქმედებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია „უამთაბერის ასული“, „მეზობლები“, „ჩვენებურები“, „ბულარა“ და სხვ. მან თარგმნა აგრეთვე ვიშნევსკის, ტრენიოვის, პოპოვის პიესები.

მიხეილ ჯაფარიძე ნაყოფიერად ემსახურებოდა ქართულ ესტრადას და კინოს. ფართო პოპულარობით სარგებლობდა მისი სკეტჩები, იუმორისტული ლექსები, კინოსცენარები.

ჯ ა ფ ა რ ი ძ ე ქეთევან კონსტანტინეს ასული. 11. II. 1901, ქეიშ-
ბეთი, ხაშურის რაიონი — 20. IX. 1968, თბილისი.

მომღერალი. 1919 წელს დაამთავრა თბილისის სათავადაზნაურო
გიმნაზია და სწავლა განაგრძო კონსერვატორიაში, ჯერ პედაგოგ
ლევითკისთან, შემდეგ ანა ჯაყელთან. ერთხანს ზაქარია ფალიაშვი-
ლიც ამეცადინებდა. ნიჭიერმა მომღერალმა იმთავითვე მიიქცია სპე-
ციალისტთა ყურადღება შესანიშნავი ხმით და საშემსრულებლო ოს-
ტატობით, თუმცა პროფესიულ სცენაზე გვიან, 1935 წელს შედგა
ფეხი. მან მოიარა საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკები, იყო საზღვარ-
გარეთ და ყველგან დიდი მოწონებით სარგებლობდა. მისი შესრუ-
ლებით მაყურებელმა შეიყვარა ქართული საესტრადო სიმღერები
და რომანსები. თითქმის ოთხი წელი გამოდიოდა ლენინგრადში და
აქაც დიდი წარმატებები ჰქონდა. 1939 წელს ესტრადის მსახიობთა
პირველ საკავშირო კონკურსზე ლაურეატის საპატიო წოდება დაიმ-
სახურა.

განსაკუთრებით გამოიჩინა თავი მომღერალმა სამამულლო ომის
პერიოდში. იგი სისტემატურად გამოდიოდა პოსტიტლებსა და სამ-
ხედრო ნაწილებში — ხშირად ფრონტის წინა ხაზზედაც. მისი მა-
ღალი გემოვნებით შესრულებული სიმღერები აღაფრთოვანებდა
მებრძოლებს, სიცოცხლის ძალასა და ოპტიმიზმს უნერგავდა დაჭ-
რილებს. იმ უმძიმეს პირობებში მომღერალმა 1000-ზე მეტი საშეფო
კონცერტი გამართა.

ქეთო ჯაფარიძე ხავერდოვანი ხმით, შესანიშნავი დიქციით, შეს-
რულების მაღალი კულტურით და საუცხოო გარეგნობით ხიბლავდა
მსმენელსა და მაყურებელს. 1956 წელს მიენიჭა საქართველოს დამ-
სახურებული არტისტის საპატიო წოდება;

ჯ ა ყ ე ლ ი — ც ა ი შ ვ ი ლ ი ფატი გრიგოლის ასული. 1907, სო-
ფელი დაბლაციხე, ჩოხატაურის რაიონი, — 30. X. 1984, თბილისი.

სოლომონ ცაიშვილის მეუღლე. საშუალო სკოლა დაამთავრა ჩო-
ხატაურში, შემდეგ მუშაობდა მასწავლებლად კახეთში, სოფელ პა-
ტარძელში. 1929 წელს ოჯახი გადმოვიდა თბილისში, სადაც განაგრ-
ძო პედაგოგიური მოღვაწეობა, პარალელურად სწავლობდა უნივერ-
სიტეტში ეკონომიკის ფაკულტეტზე, რომელიც დაამთავრა 1936
წელს.

ბოლო დროს მუშაობდა პედროლოგიის კვლევით ინსტიტუტში,
ბიბლიოთეკის გამგედ. იყო პერსონალური პენსიონერი. საგულისხ-
მოა, რომ სოლომონ და ფატი ცაიშვილების ოჯახში აღიზარდა ცნო-
ბილი საზოგადო მოღვაწე, მეცნიერ-ლიტერატორი სარგის ცაიშვი-
ლი.

ჯორჯაძე არჩილ კონსტანტინეს ძე. 10. I. 1872, თბილისი — 21. III. 1913, ბათუმი.

პოლიტიკური მოღვაწე, სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის ერთ-ერთი დამაარსებელი და მთავარი იდეოლოგი. დაიბადა სამხედრო პირის ოჯახში, რომელიც მალე ქუთაისში გადავიდა და არჩილმაც აქ კლასიკურ გიმნაზიაში დაიწყო სწავლა, ხოლო 1892 წელს დაამთავრა თბილისის პირველი გიმნაზია. იმავე წელს შევიდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, შემდეგ გადავიდა ვარშავაში, მაგრამ მალე დაბრუნდა პეტერბურგში, ამჯერად საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე განაგრძო სწავლა. ცოტა ხანში საზღვარგარეთ გაემგზავრა, სადაც ლექციებს ისმენდა პარიზისა და ლონდონის უნივერსიტეტებში. ამ პერიოდში იგი სოციალოგიით დაინტერესდა, ხოლო შემდეგ ლევ ტოლსტოის მოძღვრებამ გაიტაცა. ერთხანს ინგლისში ცხოვრობდა ტოლსტოველთა კოლონიაში, ესექსის საგრაფოს სოფელ პერლივლასში. 1897 წელს ა. ჯორჯაძემ ტოლსტოველთა თემაზე ეურნალ „სევერნი ვესტნიკში“ გამოაქვეყნა წერილი: „ზნეობრივი ცხოვრების საზოგადოებრივი ორგანიზაციის გამოცდილება“, რომელმაც ლევ ტოლსტოის ყურადღება მიიპყრო.

1901 წლის დამდეგს ღრმად განსწავლული ინტელიგენტი საქართველოში დაბრუნდა და აქტიურად ჩაება ქვეყნის ეროვნულ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში. თანამშრომლობდა გაზეთ „ცნობის ფურცლის“ რედაქციაში. 1901 — 1902 წლებში გამოქვეყნებული წერილების სერიაში არჩილ ჯორჯაძემ ჩამოაყალიბა ე. წ. „საერთო მოქმედების ნიშანდგის“ თეორია, რომელიც საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ძალების კონსოლიდაციის თეორიულ დასაბუთებას წარმოადგენდა. 1903 წელს გამოჩენილმა მოღვაწემ გიორგი დეკანოზიშვილთან ერთად პარიზში გამოსცა პირველი ქართული ეროვნულ-რევოლუციური გაზეთი „საქართველო“, რომელმაც წამოაყენა საქართველოს ეროვნულ-ტერიტორიული ავტონომიის მოთხოვნა.

არჩილ ჯორჯაძე იყო 1904 წელს აპრილში, ჟენევაში მოწვეული ქართული პოლიტიკური ფრაქციების კონფერენციის ორგანიზატორთაგანი, რომელზეც შეიქმნა საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია — პირველი ეროვნული პოლიტიკური ორგანიზაცია საქართველოში. არჩილ ჯორჯაძე იყო ფედერალისტთა პარტიის აღიარებული ლიდერი და მთავარი იდეოლოგი. მის სახელთანაა დაკავშირებული ახალი მოძღვრების — სოციალიზმ-ფედერალიზმის ჩამოყალიბება.

არჩილ ჯორჯაძემ ხანმოკლე მოღვაწეობის მანძილზე მდიდარი და ღრმად გააზრებული იდეური მემკვიდრეობა დატოვა. მან პირველმა შექმნა ქართული ინტელიგენციის ისტორია. მისი წერილები

მოიცავდა საქართველოს პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული ცხოვრების ყველაზე აქტუალურ საკითხებს, ხელოვნების, ფილოსოფიის, ისტორიის პრობლემებს. მართალია, ღრმა მოაზროვნისა და დიდი პატრიოტის თხზულებანი გამოცემულია ხუთ წიგნად, მაგრამ ეს მისი მდიდარი თეორიული მემკვიდრეობის მხოლოდ ნაწილია.

იმ დროისათვის განუყურნებელი სენით, ჰლეჩით დაავადებული არჩილ ჯორჯაძე, გარდაიცვალა 41 წლის ასაკში.

აბაშიძე გრიგოლ გრიგოლის ძე. 1. VIII. 1914, სოფელი ზე-
და რვანი, ჭიათურის რაიონი, — 29. VII. 1994, თბილისი.

პოეტი, პროზაიკოსი, აკადემიკოსი, სოციალისტური შრომის გმი-
რი, თბილისის საპატიო მოქალაქე. 1931 წელს საშუალო განათლე-
ბის მიღების შემდეგ, სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნი-
ვერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც 1936 წელს
დაამთავრა. სხვადასხვა დროს იყო ჟურნალების „მნათობის“, „დრო-
შის“ და „ნიანგის“ რედაქტორი. 1967 წლიდან საქართველოს მწე-
რალთა კავშირის პირველი მდივანია, ხოლო 1973 წლიდან 1981
წლამდე თავმჯდომარე. იმავე წელს დაინიშნა საქართველოს შოთა
რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემიების კომიტეტის თავმ-
ჯდომარედ. რომელსაც გარდაცვალებამდე ხელმძღვანელობდა.

გრიგოლ აბაშიძე სამწერლო ასპარეზზე 1934 წელს გამოვიდა,
როდესაც გამოქვეყნდა მისი პირველი ლექსები. პოეტმა თავის ეპი-
კურ პოემებში „გიორგი VI“, „ზარზმის ზარები“, „შავი ქალაქის გა-
ზაფხული“ ახალი სახით და შინაარსით ააღორძინა კლასიკური პო-
ემის ტრადიცია მკაფიოდ ჩამოყალიბებული სიუჟეტებით და გა-
მოკვეთილი ხასიათებით. მან დიდი ამაგი დასდო ქართულ ისტორი-
ული რომანის განვითარების საქმეს. საქართველოს წარსულს ეხება

მისი „ლაშარელა“, „დიდი ღამე“, „ცოტნე, ანუ ქართველთა და-
ცემა და ამაღლება“. მწერლის ამ ნაწარმოებებში გადმოცემულია სა-
ქართველოს ისტორიის უმძიმესი პერიოდები. ავტორი ახლებური
გააზრებით აგვიწერს ჩვენი ხალხის ზნეობრივ სისპეტაქეს, სიმტკი-
ცეს, სამშობლოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის მის
თავდადებულ ბრძოლას. მწერალს დიდი პოპულარობა მოუპოვა მა-
ღალი გემოვნებით დაწერილმა რომანმა „ყორნალი“. ამ მეტად სა-
ინტერესო ნაწარმოებში არაერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა
დასმული. მკითხველი დიდი ინტერესით ეცნობოდა მწერლის ყვე-
ლა ნაწარმოებს, ეს იქნებოდა საბავშვო ლექსები თუ პოემები, წე-
რილეწი, ესეები, თუ მეგობრული ხასიათის მისაღმებები.

გრიგოლ აბაშიძე ამასთანავე ბრწყინვალე მთარგმნელი იყო. მან
ქართველ საზოგადოებას გააცნო მ. მენესკუს, ა. მიცკევიჩის, ი. ვა-
ზოვის და სხვათა ლექსები და პოემები. მთარგმნელობითი ხელოვ-
ნების ნიმუშს წარმოადგენს მის მიერ თარგმნილი შანდორ პეტეფის
პოეზია.

გრიგოლ აბაშიძე დიდი საზოგადო მოღვაწე იყო. ბოლო ექვსი
ათეული წლის მანძილზე არ არსებობდა ერის სულიერ ცხოვრებაში
არცერთი სფერო, რომელზეც მას თავისი მართალი და პრინციპული

სიტყვა არ ეთქვას. იგი იყო ქაშმარიტი მამულიშვილობის მაგალითის მაჩვენებელი. მწერლობაში მაღალი პროფესიონალიზმით და ცხოვრებაში ღიდი მოქალაქეობრივი ღირსებით შემკული ადამიანი. ამ დიდებულ ინტელიგენტს არ დაკლებია არც პატივისცემა და არც ხალხის სიყვარული. დაჯილდოვებული იყო 3 ლენინის ორდენით, შრომის წითელი დროშისა და „საპატიო“ ნიშნის ორდენებით. განსაკუთრებით გაახარა იგი ღირსების ორდენმა, რომელიც გარდაცვალებამდე რამდენიმე დღით ადრე, 80 წლის მოლოდინში მყოფი იუბილარი დააჯილდოვა თავისუფალმა და დამოუკიდებელმა საქართველომ.

გ ა წ ე რ ე ლ ი ა აკაკი ნიკოლოზის ძე. 22. XII. 1909, ფოთ — 1. XII. 1994, თბილისი.

ლიტერატურათმცოდნე, მწერალი, ფილოლოგიურ მეცნ. დოქტორი, პროფესორი. 1932 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. მუშაობდა გამომცემლობებში, შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტში, თეატრალურ ინსტიტუტში და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, აგრეთვე ა. პუშკინის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, სადაც 1957 წლიდან ხელმძღვანელობდა საზღვარგარეთული ლიტერატურის კათედრას. ლიტერატურულ სარბიელზე გამოვიდა 1927 წელს და, აქედან მოყოლებული, თითქმის შეიდი ათეული წელი თავდაუზოგავად ემსახურა მშობლიურ მწერლობასა და მეცნიერებას. ა. გაწერელამ გაამდიდრა ქართული ფილოლოგია ისეთი ნაშრომებით როგორიცაა მონოგრაფიები ნ. ბარათაშვილზე, გრ. ორბელიანზე, ვაჟა ფშაველაზე, ტექსტოლოგიაში; ფუნდამენტური ნაშრომი „ქართული კლასიკური ლექსი“, მრავალი ნარკვევი და ესე ქართველ და უცხოელ მწერლებსა და მოღვაწეებზე. ა. გაწერელია ავტორია აგრეთვე მხატვრული ნაწარმოებებისა: „იბამი ლოყაში“, „ბოსკოს შეგირდი“, „შამილი“ და მისი ნაიბი“ და სხვ. ა. გაწერელიას მრავალი თხზულება ნათარგმნია ფრანგულ და სხვა ენებზე. სამწუხაროდ მსცოვან მეცნიერს არ ელირსა აკადემიკოსობა, რომელსაც იგი უდაოდ იმსახურებდა.

ვ ა ჩ ნ ა ძ ე — ა ს ა თ ი ა ნ ი ანა (ანიკო) ნიკოლოზის ასული. 3. II. 1914, თბილისი — 13. XII. 1994, თბილისი.

პოეტ ლადო ასათიანის მეუღლე. სწავლობდა ბოდბის გიმნაზიაში, შემდეგ თბილისში წმ. ნინოს სასწავლებელში, რომლის დამთავრების შემდეგ უმაღლესი განათლება მიიღო თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტზე. ერთ ხანს ნაყოფიერად იღვწა საქართველოს მწერალთა კავშირში, (სწორედ აქ გაიცნო თავისი მომავალი მეუღლე). შემ-

დევ ერთ ხანს მუშაობდა დამზადების სამინისტროში. მოგვიანებით
კი ფინანსთა სამინისტროში, საიდანაც გავიდა პენსიაში 1965 წელს.

იშხნელი — დეისაძე თამარ ალექსანდრეს ასული. 1. 7.
1900, ქუთაისი — 23. X. 1994, თბილისი.

მომღერალი. ქართული ხალხური სიმღერების შემსრულებელი.

დაიბადა არქიელის გორაზე სტუმართმოყვარე ქუთათურ მრავალშვილიან ოჯახში სადაც სიმღერა განსაკუთრებულ პატივში იყო. აქ მღეროდა დედ-მამა, 10 და-ძმა — შვიდი და, სამი ძმა. მათი სიმღერა მაგნიტივით იზიდავდა ყველას და მალე იშხნელების ოჯახის პოპულარობა მთელს ქუთაისს მოედო. ბავშვებს ხშირად იწვევდნენ საქველმოქმედო კონცერტებზე. პირველად ასეთ ღონისძიებაზე ბავშვები გამოვიდნენ 1900 წელს და დიდი წარმატებით ჩაიარა. ამ დღიდან იშხნეთი იყო საქალაქო ღონისძიება, რომ და-ძმა იშხნელები არ მოეწვიათ. 1914 წელს ახალგაზრდა გალაკტიონის საღამოზე გამოსულ ზუთ დას მადლიერების ნიშნად პოეტმა თავისი წიგნიც უსახსოვრა. მოგვიანებით იშხნელებმა ჩამოაყალიბეს კვარტეტი, რომელშიც შედიოდნენ ნინო, თამარ, ზინაიდა და ალექსანდრა. ამ უკანასკნელის გარდაცვალების შემდეგ დებს „შეეხიდა“ დებში უფროსი მარიამი. დებმა იშხნელებმა ერთ-ერთმა პირველებმა შემოიტანეს ქართულ ესტრადაზე ქალაქური ფოლკლორი, ძველი თბილისური სიმღერა. ისინი დედაქალაქში 1933 წელს გადმოვიდნენ. 1940 წელს პირველად გამოვიდნენ საქართველოს რადიოთი. 1949 წელს მიენიჭათ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწეების წოდება, ხოლო 1963 წელს საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება.

1968 წელს რვა თვის განმავლობაში ქალბატონმა თამარმა ზედოზედ დაჰქარგა სამი და, და დაობლდა მისი ხავერდოვანი კონტრალტო, რომელიც მრავალი ათეული წლის მანძილზე აღამაზებდა თავისი დების საამურად შეწყობილ ჰმებს. დიდი ხანი არ გამოსულა ქ-ნი თამარი თავისი თაყვანისმცემლების წინაშე, მაგრამ ცხოვრებამ თავისი გაიტანა და კვლავ გამოჩნდა იგი ტელევიზიაში თუ კონცერტებზე, ოღონდ, ამჯერად თავის შვილიშვილთან, ნიჭიერ ხელოვანთან და მომღერალთან მანანა მენაბდესთან ერთად. თითქმის სოცხლის ბოლომდე არ დაუქარგია მხტოვან მომღერალს სიმღერის ხალისი და არც მსმენილი აკლდა. ისე მოხდა, რომ დები იშხნელების სხვა წარმომადგენლებმა ირჩიეს თავთავიანთ ახლობლებთან დასაფლავება, მხოლოდ ქალბატონ თამარს ზედა წილად პატივი „წარმოადგინა“ თავისი დები დიდუბის პანთეონში.

ძიძიგუოი შოთა ვარლამის ძე. 15. VIII. 1911, სოფ. მათხო-
ზონს რ-ნი, — 13. XII. 1994, თბილისი.

ენათმეცნიერი. აკადემიკოსი. 1930 წელს დაამთავრა თბილისის
ახელმწიფო უნივერსიტეტი და გაემგზავრა ლენინგრადში, სადაც
ასპირანტურის კურსი გაიარა ისეთ აღიარებულ მეცნიერებთან, რო-
გორებიც იყვნენ აკადემიკოსები: ნ. მარი, ი. მეშჩანინოვი, ლ. შჩერ-
ბა. პროფ. კ. დონდუა. 1935 წელს ლენინგრადშივე დაიცვა დისერ-
ტაცია თემაზე: „ქართული ენის კილოების კლასიფიკაციის ცდა“.
სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ დაიწყო სამეცნიერო და პედაგო-
გიური მოღვაწეობა თბილისის, ქუთაისის და თელავის უმაღლეს
საწავლებლებში. 1967—1984 წწ. იყო თბილისის უნივერსიტეტის
ახალი ქართული ენის კათედრის გამგე. ხოლო 1974 წლიდან საქარ-
თველოს მეცნიერებათა აკადემიის ენისა და ლიტერატურის განყო-
ფილება აკადემიკოს-მდივანი და აკადემიის პრეზიდიუმის წევრი.
პარალელურად კომისიის თავმჯდომარე, ბასკური ენისა და კულტუ-
რის საზოგადოების თავმჯდომარე, ქართული ენციკლოპედიის ენათ-
მეცნიერული საბჭოს თავმჯდომარე, ჟურნალ „გეოგრაფიკის“ რედაქ-
ტორი, ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმი-
ვი სახელმწიფო კომისიის წევრი, ვეფხისტყაოსნის აკადემიური
ტექსტის დამდგენი კომისიის წევრი და სხვ.

შ. ძმაგურის ნაშრომებში გაშუქებულია ქართული ენის გრა-
მეტიკა, მისი ისტორიის, დიალექტოლოგიის, ლექსიკოლოგია-
ლექსიკოგრაფიის. ონომასტიკის და სხვა საკითხები. მისი ნაშრომე-
ბი გამოცემულია ინგლისურ, ფრანგულ, რუსულ, გერმანულ, ესპა-
ნურ ენებზე. დიდი ღვაწლისა და მეცნიერულ მიღწევებისათვის შო-
თა ძიძიგურს მიღებული აქვს ს. ვავილოვისა და ი. ჯავახიშვილის
მედეგები, დაჯილდოებულია შრომის წითელი დროშის ორდენით და
მედეგებით.

კიკინაძე ნიკოლოზ (პარმენ) გაბრიელის ძე. 1873, სოფ.
გოდოვანი. ქუთაისის მაზრა, — 30. IX. 1921, თბილისი.

ქართველი საზოგადო და პოლიტიკური მოღვაწე. დაამთავრა ხარ-
კოვის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტი და დაბრუნდა სამ-
შობლოში, მაგრამ მისი პოლიტიკური აქტივობის გამო ხელისუფლე-
ბამ იგი გააძევა სამშობლოდან. თავისუფალ გასახლებაში ცხოვრობ-
და და მუშაობდა რუსეთის სხვადასხვა ქალაქებში. საქართველოში
დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ მოიწვიეს. დაბრუნდა
1920 წელს და დანიშნეს სამხედრო მინისტრის პოსტზე. ის იყო
უკანასკნელი (სულ რამოდენიმე კვირა) სამხედრო მინისტრი დამო-
უკიდებელი საქართველოსი. ბოლშევიკების შემოსვლის შემდეგ

პარმენ ჭიჭინაძე დააპატიმრეს და სხვა პოლიტპატიმრებთან ერთად ჩასვეს მეტეხის ციხეში, სადაც საშინელ პირობებში ჰყავდათ. ციხეშივე გარდაიცვალა მენინგიტით. მისი დასაფლავება გადაწყვეტილი იყო რუსთაველის პროსპექტზე დიდების ტაძართან (გათხრილიც კი იყო საფლავი), მაგრამ ხელისუფლებას შეეშინდა ხალხის მასობრივი თავშეყრისა და უკანასკნელ მომენტში უარი უთხრეს ჭიჭინაძეს აქ დასაფლავებაზე. საზოგადოების დიდის ძალისხმევით შეიძწიეს იმას, რომ პ. ჭიჭინაძე დაესაფლავებინათ დიდუბის სასაფლაოზე. საფლავთან გაიმართა დიდი მიტინგი, რომელზედაც გამოვიდნენ ქართველი საზოგადო მოღვაწეები (იხილეთ ვლასი მგელაძის მოგონებები). პ. ჭიჭინაძის საფლავი დღეს დაფიქსირებული არაა, მაგრამ დანამდვილებით ვიცით, რომ მის გვერდით ერთი წლის შემდეგ დამარხეს მისი ქვისლი ლევან იასონის ძე ნათაძე. პ. ჭიჭინაძის საფლავი კი უნდა იყოს ლ. ნათაძისა და მწერალ დავით კასრაძის საფლავებს შორის, რისი დაფიქსირებაც საშუარო საქმედ მიგვაჩნია.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

წინათქმა	3
1. აბაკელი თამარ გრიგოლის ასული	16
2. აბაშელი ალექსანდრე ბესარიონის ძე	17
3. აბაშიძე — ამირაჯიბი ქეთევან ჭიბრაძის ასული	18
4. აბაშიძე გრიგოლ გრიგოლის ძე	433
5. აბაშიძე დავით (დოდო) ივანეს ძე	18
6. აბაშიძე ირაკლი ბესარიონის ძე	19
7. აბაშიძე კიტა გიორგის ძე	21
8. აბაშიძე ლევან გიორგის ძე	22
9. აბაშიძე ტასო ვასილის ასული	23
10. აბაშიძე ჰაიდარ აღის ძე	23
11. აბდუშელიშვილი — ვირსალაძე ანასტასია დავითის ასული	25
12. აბულაძე ბიძინა ელადიმერის ძე	25
13. აბულაძე თენგიზ ევგენის ძე	26
14. აბულაძე ილია ელადიმერის ძე	27
15. აბულაძე იესტინე ირაკლის ძე	28
16. აგაბაბიანი რეზენ იაკობის ძე	29
17. აგაბეკოვა — გომიშვილი ევგენია სამსონის ასული	30
18. აგიაშვილი ნიკოლოზ დიმიტრის ძე	30
19. აგლაძე ილია სიმონის ძე	31
20. აგლაძე რაფიელ ილიას ძე	32
21. ადამია ალიო კონსტანტინეს ძე	33
22. ავალიშვილი ზურაბ დავითის ძე	33
23. აზმაიფარაშვილი შალვა ილიას ძე	35
24. ალექსი — მესხიშვილი ელადიმერ (ლადო) სარდონის ძე	36
25. ალექსიძე დიმიტრი (დოდო) ალექსანდრეს ძე	38
26. ალექსიშვილი მათე მიხეილის ძე	39
27. ამილახვარი — ეახიშვილი მარიამ გიორგის ასული	40
28. ამირანაშვილი პეტრე ეარლაშის ძე	40
29. ამირანაშვილი შალვა იასონის ძე	41
30. ამირაჯიბი ბარბარე კონსტანტინეს ასული	42
31. ამირაჯიბი ბარბარე მიხეილის ასული	42
32. ამირაჯიბი კონსტანტინე მიხეილის ძე	43
33. ამირაჯიბი რიჩარდ ოლეგერის ძე	44
34. ამირაჯიბი ეკატერინე (კატა) გიორგის ასული	44
35. ამირაჯიბი — ქიქოძე ანასტასია გიორგის ასული	45
36. ამასულაშვილი შალვა ზაქარიას ძე	45
37. ანანიაშვილი — შავიშვილი ეთერი ესტატეს ასული	46
38. ანდრონიკაშვილი — აბაშიძე ნინო დავითის ასული	46
39. ანდრონიკაშვილი ელენუერ ლუარსაბის ძე	47
40. ანდრონიკაშვილი ლუარსაბ ნიკოლოზის ძე	48
41. ანდრულაძე დავით იასონის ძე	50
42. ანთაძე დოდო კონსტანტინეს ძე	51
43. ანთაძე — ნაკაშიძე ნინო იოსების ასული	52
44. ანთელავა ნიკოლოზ ეარაქენის ძე	53
45. ანთელავა ჭიმშერ ნიკოლოზის ძე	54

46. ანთიმე — მელიაჲა მანანა ვაჟილის ასული	54
47. ანთიმოვი იაკობ ათანასეს ძე	54
48. არაბიძე ვასილ (ვასო) ოქროპირის ძე	56
49. არაგვისპირელი შიო ზაქარაის ძე	56
50. არაყიშვილი დიმიტრი ეგნატეს ძე	57
51. არღუთისკაია — დოღოგორეკოვა — ამირაჯიბი სოფიო ვასილის ასული	58
52. არსენიშვილი კონსტანტინე იერონიმის ძე	60
53. ასათიანი გურამ ლევანის ძე	61
54. ასათიანი ლადო მელქისედეკის ძე	62
55. ასათიანი ლევან ნიკიფორეს ძე	63
56. ასათიანი მამია ვასილის ძე	64
57. აფხაიძე ემანუილ ელისეს ძე	64
58. აფხაიძე შალვა ნიკოლოზის ძე	65
59. აღსაბაძე შოთა რევაზის ძე	66
60. ახალაძე — ბაბტურიძე ელენე სიმონის ასული	67
61. აბელედიანი ელენე დიმიტრის ასული	67
62. აბელედიანი ქეთევან	69
63. აბოზაძე ვლადიმერ ბესარიონის ძე	69
64. ბაიარაშვილი — ვასილ-ევა ვარვარა აბელის ასული	69
65. ბალანჩივაძე ანდრია მელიტონის ძე	70
66. ბარბაქაძე — ჭაფარიძე ევგენია პეტრეს ასული	71
67. ბარდაველიძე ვერა ვარდენის ძე	72
68. ბაქრაძე — ბოცვაძე ნინო იოსების ასული	72
69. ბაქრაძე — ბურჯანაძე ეკატერინე იოსების ასული	73
70. ბაქრაძე დიმიტრი ზაქარაის ძე	74
71. ბაქრაძე კონსტანტინე სპირიდონის ძე	76
72. ბალაშვილი სპარტაკ ლევანის ძე	77
73. ბაღდაძე ეკატერინე ნიკოლოზის ასული	78
74. ბაჩანა	79
75. ბაბტურიძე პეტრე ბესარიონის ძე	79
76. ბეზურიშვილი — ერისთავი ოლა გიორგის ასული	80
77. ბეგოიძე — შირცხულავა ანა ვასილის ასული	81
78. ბეზარაშვილი — მთვარაძე ნინო ზაქარაის ასული	81
79. ბელაშვილი აკაკი იონას ძე	81
80. ბენაშვილი დიმიტრი გიორგის ძე	82
81. ბეჟანიშვილი — აგლაძე ოლა ნიკოლოზის ასული	83
82. ბერიძე ეუკოლ მიხეილის ძე	83
83. ბერიძე ფილიპე ეესევის ძე	85
84. ბერძენიშვილი გრიგოლ ალექსანდრეს ძე	85
85. ბეწკელი ვახტანგ პავლეს ძე	86
86. ბიბილური თამაზ ალექსანდრეს ძე	86
87. ბობოხიძე კალისტრატე (კალე) ფირანის ძე	87
88. ბოცვაძე ლუარსაბ გერასიმეს ძე	89
89. ბრაილოვსკაია — აბაშელი ეკატერინე ისაის ასული	89
90. ბუაჩიძე თენგიზ პავლეს ძე	89
91. ბუკია ალექსანდრე იონას ძე	90
92. ბურთიკაშვილი ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე	91
93. ბურჯანაძე ვარლამ ამირანის ძე	91

94. ბუტულაშვილი — გრიგოლაშვილი ელენე გრიგოლის ასული	92
95. ბუშინსკაია — თაყაიშვილი ვლადისლავა კონსტანტინეს ასული	92
96. გაბაშვილი იოსებ (სოსო) ილიას ძე	93
97. გაბაშვილი — მაყაშვილი თამარ ალექსანდრეს ასული	93
98. გაბესკირია ვიქტორ იპატის ძე	94
99. გამბეკელი ბარბარე (ბაბო) ალექსანდრეს ასული	95
100. გამბეკელი დავით ალექსანდრეს ძე	95
101. გამყრელიძე — ბელიაშვილი თინათინ მიხეილის ასული	97
102. განდევილი (ერისთავი) დომენიკა ზურაბის ასული	97
103. გარიყული მარიამ ლუკას ასული	98
104. გაფრინდაშვილი ვალერიან ივანეს ძე	98
105. გაფრინდაშვილი ნანა ვალერიანის ასული	99
106. გაჩეჩილაძე გივი რაჟდენის ძე	99
107. გაჩეჩილაძე — მშენიერიძე ოლღა ვიქტორის ასული	100
108. გაწერელია აკაკი კონსტანტინეს ძე	434
109. გედევანიშვილი დიმიტრი მიხეილის ძე	101
110. გეახარია — ინაშვილი თამარ ბესარიონის ასული	101
111. გველუსიანი გრიგოლ ივანეს ძე	102
112. გვერდწითელი რუსუდან გრიგოლის ასული	103
113. გვეტაძე რაჟდენ მათეს ძე	104
114. გერბიტიშვილი დავით ვლადიმერის ძე	105
115. გოგელია კომანდო ილიას ძე	106
116. გოგოძე — შენგელაია ქეთევან პლატონის ასული	107
117. გოკიელი ივანე (ვანო) რაფიელის ძე	107
118. გოკიელი ჭემალ ივანეს ძე	107
119. გოკიელი — ანთაძე ფატი (ფატმან) გაბრიელის ასული	108
120. გომელაური ალექსანდრე გიორგის ძე	109
121. გომელაური ზაქარია ნიკოლოზის ძე	110
122. გორგაძე ანთიმოზ (ალიკო) მიხეილის ძე	111
123. გორგაძე სერგი რომანოზის ძე	112
124. გოციირიძე ნიკოლოზ (ნიკო) სიმონის ძე	112
125. გომიაშვილი ვასილ (ვასო) დავითის ძე	113
126. გრანელი ტერენტი სიმონის ძე	114
127. გრიგალაშვილი — ფაღავა ტერეზა ფარნაოზის ასული	115
128. გრიგორაშვილი გრიგოლ მაჭიშვიტის ძე	115
129. გრძელიშვილი კონსტანტინე კონსტანტინეს ძე	115
130. გულისაშვილი არჩილ ალექსის ძე	116
131. გურამიშვილი დავით ალექსანდრეს ძე	118
132. დავითაშვილი გიორგი მიხეილის ძე	119
133. დავითაშვილი მარიამ (მერი) პეტრეს ასული	120
134. დავითაშვილი ნინო შიოს ასული	120
135. დანელია სერგი იოსების ძე	121
136. დარასელი ვანოზ ალექსის ძე	122
137. დგებუაძე ორდუ სოლომონის ძე	123
138. დემეტრაძე შალვა ივანეს ძე	123
139. დემურია — ვეფხვაძე ელისაბედ გიორგის ასული	124
140. დიასამიძე — ბაქრაძე ნინო ალექსანდრეს ასული	124
141. დიდუბაშვილი — რაზიკაშვილი თამარ გიორგის ასული	124

142. დიდებულებე ზაირა შალვას ასული	125
143. დოლიძე ვიქტორ ისიდორეს ძე	125
144. დოლიძე სიმონ (სიკო) ბესარიონის ძე	126
145. დონდუა ეარლამ დარისპანის ძე	127
146. დონეანელი (დონეანელი) — ღამბაშოძე ანა / (ანეტა)	128
147. დუმბაძე დავით ვარდენის ძე	129
148. დურშიშვიძე სერგი ვასილის ძე	129
149. ეგაძე — ყიფშიძე ევგენია კონსტანტინეს ასული	130
150. ეგნატაშვილი გიორგი სიმონის ძე	131
151. ედლოშვილი იროდიონ ისაკის ძე	132
152. ელაშვილი არჩილ ივანეს ძე	133
153. ერისთავი — გორდენიანი მარიკა კონსტანტინეს ასული	134
154. ერისთავი დავით კონსტანტინეს ძე	134
155. ერისთავი კონსტანტინე დავითის ძე	135
156. ერისთავი (სოლომონ — ერისთავი) დიმიტრი იოსების ძე	136
157. ერისთავი — ზოშტარია ანასტასია გიორგის ასული	137
158. ერქომაიშვილი — ამირანაშვილი ქეთევან ნიკოლოზის ასული	138
159. ესაკია ლეონარდ (ლეო) დიმიტრის ძე	138
160. ესაძე სიმონ სპირიდონის ძე	139
161. ეული საწდრო ქიშვარდის ძე	140
162. ეაკელი იონა ლუკას ძე	140
163. ეარდოშვილი ზარიტონ ივანეს ძე	141
164. ეართავაძე იოლიტე პეტრეს ძე	142
165. ეარსიშვილი — სულიაშვილი თამარ ზაალის ასული	143
166. ეასაძე აკაკი ალექსის ძე	143
167. ეასაძე გიორგი აკაკის ძე	144
168. ეასილიევი ალექსანდრე ალექსანდრეს ძე	145
169. ეაჩიშვილი ალექსანდრე კონსტანტინეს ძე	145
170. ეაჩიშვილი გივი ალექსანდრეს ძე	146
171. ეაჩიშვილი კონსტანტინე (კოტე) ალექსანდრეს ძე	147
172. ეაჩნაძე — ასათიანი ანა ნიკოლოზის ასული	148
173. ეაჩნაძე ნატო გიორგის ასული	148
174. ეაჩნაძე — ქავთარაძე სოფიო აბრამის ასული	149
175. ეახვახიშვილი თამარ ნიკოლოზის ასული	149
176. ეენაძე გრიგოლ იობის ძე	150
177. ეეფხეაძე ივანე ალექსის ძე	151
178. ეერსალაძე სიმონ (სოლოკო) ბაგრატის ძე	151
179. ეერსალაძე სპირიდონ სიმონის ძე	152
180. ეოზღეიფენსკაია — ზარაძე ელისაბედ ერმის ასული	153
181. ზაალიშვილი მიხეილ ყარამანის ძე	154
182. ზაალიშვილი ნინო მიხეილის ასული	154
183. ზამბაძე ელადიმერ ნიკოლოზის ძე	155
184. ზანდუკელი მიხეილ ზურაბის ძე	155
185. ზედგინიძე ელიზბარ კონსტანტინეს ძე	156
186. ზედგევიჩი კირილე მიხეილის ძე	157
187. ზემბულოძე — კაკაბაძე მარიამ ნიკოლოზის ასული	158
188. ზურაბაშვილი ავლიბ დავითის ძე	158
189. ზურაბიშვილი ილია ელფეთერის ძე	160

190. ზურაბშვილი — კანდელაკი მელიტა გიორგის ასული	160
191. თაბუკაშვილი რევაზ შალვას ძე	161
192. თაბუკაშვილი შალვა ტრიფონის ძე	162
193. თავაძე აგრათინა	163
194. თავაძე აკაკი სოლომონის ძე	163
195. თავაძე სოლომონ ეგნატეს ძე	163
196. თავიშვილი გიორგი იასონის ძე	164
197. თამარაშვილი მიხეილი	164
198. თარხნიშვილი — გაბაშვილი ეკატერინე რევაზის ასული	166
199. თარხნიშვილი მარიამ (მარო) ესტატეს ასული	167
200. თარხნიშვილი — კვალაშვილი თამარ დიმიტრის ასული	168
201. თავთაქიშვილი ოთარ ვასილის ძე	168
202. თავთაქიშვილი შალვა მიხეილის ძე	169
203. თაყაიშვილი ალექსანდრე ალექსანდრეს ძე	170
204. თაყაიშვილი ექვთიმე სიმონის ძე	171
205. თევზაძე ანდრო რადენის ძე	173
206. თოიძე ალექსანდრა (მურა) მოსეს ასული	173
207. თოიძე — აფხაიძე ნინო ალექსანდრეს ასული	174
208. თოიძე ირაკლი მოსეს ძე	175
209. თოიძე მოსე ივანეს ძე	176
210. თორაძე დავით (გუგული) ალექსანდრეს ძე	177
211. თოფაძე — ქილაძე ნანა ლევანის ასული	179
212. თოფურია ვარლამ ტრიფონის ძე	179
213. თოფურიძე ვალენტინ ბაგრატის ძე	180
214. თულაშვილი ივანე ნიკოლოზის ძე	180
215. იაშვილი პაოლო ჭიბრაილის ძე	181
216. იეთიმ გურჯი	182
217. იმედაშვილი იოსებ ზაქარიას ძე	183
218. ინანიშვილი რევაზ კონსტანტინეს ძე	184
219. ინაშვილი ალექსანდრე (სანდრო) იობის ძე	185
220. ინგოროყვა პავლე იესეს ძე	187
221. იოსელიანი დავით გიორგის ძე	188
222. იოსელიანი ეგნატე ონისიმეს ძე	189
223. იოსელიანი ნიკოლოზ (ყეზე) პავლეს ძე	190
224. იოსელიანი პლატონ ეგნატეს ძე	191
225. ირემაძე — ჩაჩავა ნინო ნიკოლოზის ასული	192
226. ირემაძე ქეთევან ნიკოლოზის ასული	192
227. იშხნელი — დეისაძე თამარ ალექსანდრეს ასული	435
228. იშხნელი — ყაუჩიშვილი თამარ ნიკოლოზის ასული	193
229. კახაძე ვლადიმერ (ლადო) ლონგინოზის ძე	193
230. კაკაბაძე დავით ნესტორის ძე	194
231. კაკაბაძე ვასილ მიხეილის ძე	196
232. კაკაბაძე პოლიკარპე შალვაზის ძე	197
233. კაკაბაძე სარგის ნესტორის ძე	198
234. კაკაბაძე საურმაგ სარგისის ძე	199
235. კალანდაძე ლაეროსი გიგილოს ძე	200
236. კალაძე გულდა კარლოს ძე	200
237. კალაძე კარლო რადენის ძე	201

238. კანდელაკი ბიძინა სიმონის ძე	202
239. კანდელაკი ვალერიან ლაზარეს ძე	202
240. კანდელაკი ირაკლი ისაყის ძე	203
241. კანდელაკი ნიკოლოზ ილიას ძე	204
242. კანდელაკი ნიკოლოზ პორფირეს ძე	204
243. კანდელაკი პავლე მამანტის ძე	205
244. კაპანაძე დავით გიორგის ძე	206
245. კარგარეთელი — ქაჯელიშვილი ალექსანდრე მიხეილის ასული	207
246. კარიკაშვილი დავით გიორგის ძე	207
247. კარსანიძე ვლადიმერ დავითის ძე	208
248. კასრაძე დავით ილარიონის ძე	209
249. კასრაძე — შანშიაშვილი მარიამ იოსების ასული	210
250. კაშიბაძე — მშველიძე თინა ვასილის ასული	210
251. კაჭხაძე გიორგი ფარლავის ძე	210
252. კახიანი ნიკოლოზ საულის ძე	211
253. კელეჩერიძე — ფიცხვრაშვილი ალექსანდრა მედიტონის ასული	212
254. კერესელიძე არჩილ პავლეს ძე	212
255. კერესელიძე ივანე ივანეს ძე	213
256. კეშელაშვილი პლატონ გიორგის ძე	214
257. კეცხოველი ნიკოლოზ (ნიკო) ნიკოლოზის ძე	215
258. კეცხოველი — მამასახლისოვი ნინო (ნუნუ) ნიკოლოზის ასული	216
259. კვანტალიანი აყაი (ყაიკ) ლუკას ძე	217
260. კვარჩხაძე — ხუნდაძე თამარ ივლიანეს ასული	218
261. კვანტალიანი მიხეილ ალექსანდრეს ძე	219
262. კიკნაძე — თაფრისხელი ანა	219
263. კიკნაძე — შენგელია თამარ ბენედიქტეს ასული	219
264. კილაძე გრიგოლ ბათუმის ძე	219
265. კილაძე ლილე გრიგოლის ძე	220
266. კლდიაშვილი სერგო დავითის ძე	220
267. კლდიაშვილი სიმონ გრიგოლის ძე	221
268. კლდიაშვილი ნინო (ნუცა) გრიგოლის ასული	222
269. კობახიძე ბადრი პეტრეს ძე	222
270. კობახიძე პეტრე (პიერ) კალისტრატეს ძე	223
271. კონშინსკაია — ჩიგოგაძე ნინო თეოდორეს ასული	224
272. კორმახია გურამ ვლადიმერის ძე	224
273. კორჩინაშვილი — გულისაშვილი ლიდა ვლადიმერის ასული	224
274. კრავერიშვილი ბათე ირაკლის ძე	225
275. კუპრაშვილი ნინო (გოგუცა) ნიკოლოზის ასული	226
276. კუპრაშვილი — არაყიშვილი მატრონა გერასიმეს ასული	227
277. კუხიანიძე თეიმურაზ მაქსიმეს ძე	227
278. ლაისტი არტურ ადოლფის ძე	228
279. ლალიონი (მამულაშვილი) არსენ ანტონის ძე	229
280. ლაშიაშვილი ფარნაოზ გიორგის ძე	230
281. ლასხიშვილი გიორგი მიხეილის ძე	231
282. ლალიძე რევაზ ილიას ძე	232
283. ლევაშვილი გიორგი ილიას ძე	234
284. ლევაშვილი — თოფურია თამარ ანგის ასული	234
285. ლევაშვილი ნიკოლოზ რომანის ძე	235

296. ლესელიძე კონსტანტინე ნიკოლოზის ძე	236.
297. ლასაშვილი იაკინთე ბარნაბის ძე	337
298. ლომთათიძე გიორგი ალექსანდრეს ძე	237
299. ლომთათიძე კოლა ბიბონის ძე	238
290. ლომოური იულონ ნიკოლოზის ძე	239.
291. ლორთქიფანიძე ბექან ვლადიმერის ძე	240.
292. ლორთქიფანიძე კონსტანტინე ალექსანდრეს ძე	241.
293. ლორთქიფანიძე ნიკო მერაბის ძე	242
294. მარკოშელი — ტატიშვილი სოფიო ლევანის ასული	244.
295. მაძალაძე შალვა პეტრეს ძე	244
296. მაძასახლაროვი ვაგან ივანეს ძე	244
297. მაძკაშვილი კონსტანტინე ქრისტეფორეს ძე	245.
298. მანთაშეა — კლდიაშვილი სოფიო გრიგოლის ასული	247
299. მანგალაძე ეროსი აკაკის ძე	247
300. მარგიანი რევაზ აკაკის ძე	248
301. მარიჭანო	249
302. მარშაკი ნიკოლოზ იაკობის ძე	250
303. მარჭანიშვილი კონსტანტინე კონსტანტინეს ძე	251.
304. მაღალაშვილი ქეთევან კონსტანტინეს ასული.	251
305. მაყაშვილი კონსტანტინე (კოტე) ზაქარიას ძე	252
306. მაყაშვილი — ტაბიძე ნინო ალექსანდრეს ასული	254
307. მაყაშვილი შალვა კონსტანტინეს ძე	255
308. მაჩაბელი მიხეილ ვახტანგის ძე	256
309. მაქაეარიანი გივი ირაკლის ძე	256
310. მაქაეარიანი გიორგი ალექსანდრეს ძე	257
311. მაქაეარიანი ვლადიმერ გიორგის ძე	258
312. მაქაეარიანი — აგლაძე მარიამ ილიას ასული	259
313. მაქაეარიანი — კახიანი ტერეზა ნიკოლოზის ასული	259
314. მაზარაძე — დგებუაძე პოლინა ანთიმოზის ასული	260
315. მაღლობლიშვილი (მაღლობელი) მიხეილ ფილიპეს ძე	260
316. მაღლობლიშვილი მ. დ.	261.
317. მაღლობლიშვილი სოფრომ ზაქარიას ძე	261
318. მდივანი გიორგი დავითის ძე	262
319. მდივანი — ტუსკია ირინე ნიკოლოზის ასული	263
320. მეგრელი დედე (ხომტარია დიმიტრი თოშას ძე)	263
321. მეგრელიძე (მაშელაშვილი) ლილია ისმაილის ასული	264
322. მეხერიშვილი — ქაბუშაშვილი სარა სანდროს ასული	265
323. მელიაძე თამაზ გიორგის ძე	265
324. მელიქსეთ-ბეგი ლეონ მელიქსეთის ძე	265
325. მეტიაშვილი — მოსაშვილი თამარ ვლადიმერის ასული	266
326. მესხია შოთა ამბაკის ძე	267.
327. მესხი გრიგოლ პართენის ძე	267
328. მეღვინეთუხუცესი კონსტანტინე ვასილის ძე	268
329. მეძმარიაშვილი — გველესიანი მელანია ლუარსაბის ასული	269
330. მეძმარიაშვილი დავით ჭუმბერის ძე	270
331. მეძმარიაშვილი ჭუმბერ ალექსანდრეს ძე	270
332. მთვარაძე სიმონ ვასილის ძე	271
333. მიწანდარი ალიოზ იოსების ძე	271

334. მილადე — გერტიშვილი ნინო ვასილის ასული	273
335. მილორაფა შოთა ფრმელის ძე	273
336. მიმწოშვილი ალექსი იაკობის ძე	274
337. მიჩიანაშვილი ალექსი ივანეს ძე	274
338. მიჩუხულაფა (მამაშვილი) ალიო ანდრეას ძე	275
339. მიხაილიძე — კაკაბაძე ლუდმილა (მილა) ნიკოლოზის ასული	276
340. მოსაშვილი ილია ონისიმეს ძე	276
341. მოსაშვილი მინდია ილიას ძე	277
342. მრეველიშვილი მაღიკო ნიკოლოზის ასული	278
343. მრეველიშვილი მამუვალა ალექსანდრეს ასული	278
344. მურღულია პოლიკარპე (პოკო) ლევანის ძე	279
345. მუსხელიშვილი ეახტანგ სოლომონის ძე	280
346. მუსხელიშვილი — შარლემანი მარიამ გიორგის ასული	281
347. მღვიმელი შიო ილარიონის ძე	281
348. მშველოძე შალვა მიხეილის ძე	282
349. მშვენორაძე დომენტი მელიტონის ძე	283
350. მჭედლიშვილი — კანდელაკი მარიამ ზაქარიას ასული	284
351. ნადირაძე გიორგი ალექსანდრეს ძე	284
352. ნადირაძე კოლაუ გალაქტიონის ძე	285
353. ნახარაშვილი — ოშიაძე დარიკო გაბრიელის ასული	286
354. ნათაძე ლევან ლევანის ძე	286
355. ნათაძე ლევან (ლეო) იასონის ძე	287
356. ნაყაშიძე ილია პეტრეს ძე	287
357. ნატრიძე — ალექსიძე თამარ ლუკას ასული	288
358. ნატროშვილი ანტონ ივანეს ძე	289
359. ნეშინჭერაძე თამარ ელიზბარის ასული	290
360. ნიკოლაიშვილი — იოსელიანი ელენე იასონის ასული	290
361. ნიკოლაძე გიორგი ნიკოლოზის ძე	290
362. ნიკოლაძე — პოლიექტოვი რუსუდან ნიკოლოზის ასული	292
363. ნიქარაძე — ლორთქიფანიძე მერი სპირიდონის ასული	293
364. ნონეშვილი იოსებ ელიოზის ძე	293
365. ოშიაძე ალექსანდრე (ალე) ასლანის ძე	294
366. ონაშვილი ოთარ დავითის ძე	295
367. ორბელიანი ნინო	296
368. ორლოვა — ციმაქურიძე ევგენია ნიკოლოზის ასული	296
369. ოქროშქედლიშვილი — სერებრიაკოვი — იაშვილი თამარ გიორგის ასული	296
370. ოქროშქედლიშვილი — სერებრიაკოვი ილია ლაზარეს ძე	296
371. პატარაია გურამ ვასილის ძე	298
372. პატარაია ვასო ბართლომეს ძე	298
373. პატარაძე მიქელ აბესალომის ძე	299
374. პაჭკორია ოტია მიხეილის ძე	300
375. პეტროვა — ზდანევიჩი ოლღა გრიგოლის ასული	301
376. პიპინაშვილი კონსტანტინე კონსტანტინეს ძე	301
377. პოლტორაკი — თაყაიშვილი ნინო ივანეს ასული	302
378. ყორღანია თედო დავითის ძე	303
379. ყორღანია იოსებ თევდორეს ძე	304
380. ყორღოლიანი ალექსანდრე (სანდრო) მაქსიმეს ძე	305
381. ყურულღი გიორგი ბაგრატიის ძე	306

382. ეურული ვარლამ ნიკოლოზის ძე .	307
383. ეურული — იმედაშვილი ანა ნიკოლოზის ასული	307
384. ელენტი ბესარიონ (ბესო) დავითის ძე	308
385. ელენტი ვლადიმერ ყაფლანის ძე .	309
386. ელენტი — მარგიანი ნინო ალექსანდრეს ასული	310
387. რადიანი შალვა დიმიტრის ძე	311
388. რაზიკაშვილი თედო პავლეს ძე .	312.
389. რაშიშვილი — ჩხეიძე ვასასი ონისიმეს ასული	312
390. როინაშვილი ალექსანდრე სოლომონის ძე	312
391. როსტომაშვილი — ახმეტელი ანასტასია ივანეს ასული	312
392. როსტომაშვილი ივანე პავლეს ძე	314
393. რცხილაძე გიორგი ((გულ) ვასილის ძე	315
394. რცხილაძე გრიგოლ (გრო) სვიმონის ძე	316
395. რცხილაძე ვასილ ილიას ძე	317.
296. სავვა ტაისია ალექსანდრეს ასული .	318
397. საზონოვა — მელვინეთუბუცესი ლიდა ივანეს ასული	318
398. სალია კალისტრატე (კალე) ზოსიმეს ძე .	318
399. სამუქაშვილი — ჩიქოვანი ნინო სიმონის ასული	320
400. სანაძე კორნელი ბარნაბის ძე	320
401. საღარაძე გიორგი ილარიონის ძე	321
402. საბოკია თედო ტიმოთეს ძე	322
403. სიხარულიძე ილია ლუკას ძე	323
404. სიხარულიძე რევაზ ილიას ძე	324
405. სტურუა რობერტ ივანეს ძე	324
406. სულავა — ქაშაიაშვილი ბარბარე გრიგოლის ასული	325
407. სულიაშვილი დავით სოკრატეს ძე	325
408. სულხანიშვილი ნიკო პაატას ძე .	326
409. სულხანიშვილი — პატარაია ქეთევან გაბრიელის ასული	327
410. სურგულაძე — ზამბახიძე ელენე პარმენის ასული	327
411. სურგულაძე — სიხარულიძე მარიამ მიხეილის ასული	327
412. სუხიშვილი ილია ილიას ძე	327
413. ტატიშვილი იოსებ გრიგოლის ძე	329
414. ტელიჩო ფილიპე მარკიანის ძე	329
415. ტუსკია იონა ირაკლის ძე . .	329
416. უგრელიძე მარიამ ქრისტეფორეს ასული	330
417. უიარაღო ((თათარაშვილი) კონდრატე დავითის ძე	331
418. უმიკაშვილი პეტრე იოსების ძე	332
419. ურჯუშელაშვილი ივანე გიორგის ძე	333
420. ფალიაშვილი ვახტანგ ლევანის ძე	334
421. ფარეშვილი — ელენტი ქეთევან კონსტანტინეს ასული	335
422. ფაღაუა აკაკი ნესტორის ძე	335
423. ფაშალიშვილი სვიმონ (სიკო) ილიას ძე	336
424. ფერაძე კონსტანტინე ნოშრევანის ძე . . .	337
425. ფოცხვერაშვილი კონსტანტინე (კოტე) გიორგის ძე	337
426. ფოცხვერაშვილი — ბერიძე ნათელა კონსტანტინეს ასული	339
427. ფურცელაძე დიმიტრი პეტრეს ძე .	339
428. ქადეიშვილი — ვასაძე ანა მიხეილის ასული .	340
429. ქავთარაძე — ანთელავა აგრაფინა ივლიანეს ასული	340

430. ქავთარაძე სერგო ივანეს ძე . . .	340
431. ქართველიშვილი ნიკოლოზ გიორგის ძე	342
432. ქაშაყაშვილი ვალერიან სარდიონის ძე .	342
433. ქაჭაია — მელიქსეთ-ბეგი ვერა ალექსანდრეს ასული	343
434. ქიქოძე გერონტი დიმიტრის ძე	343
435. ქობულაძე სერგო სოლომონის ძე	344
436. ქორელი (ქორიძე) მიხეილ ფილიპონის ძე	346
437. ქორქია როდიონ კალენიკეს ძე .	346
438. ქოჩიაშვილი — თაბუკაშვილი ნინო ისიდორეს ასული	347
439. ქუთათელაძე აბოლონ ყარაშანის ძე	347
440. ქუთათელაძე დავით ექვთიმეს ძე	348
441. ქუთათელი ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე	349
442. ქუჩიშვილი გიორგი ალექსანდრეს ძე	350
443. ღამბაშიძე შალვა ჭყონოფონტეს ძე	350
444. ღლონტი შალვა იოსების ძე . . .	351
445. ღოღობერიძე ნიკოლოზ ბესარიონის ძე	352
446. ყანჩელი სალომე ალექსანდრეს ასული	353
447. ყარალაშვილი კობტა გიორგის ძე	354
448. ყარაშვილი ანდრია ნიკოლოზის ძე	354
449. ყაუჩიშვილი სიმონ გიორგის ძე	355
450. ყიფიანი ედიშერ ლავრენტის ძე . . .	357
451. ყიფიანი კონსტანტინე (კოტე) დიმიტრის ძე	357
452. ყიფიანი მიხეილ ზაალის ძე .	358
453. ყიფშიძე (ფრონელი) ალექსანდრე თევდორეს ძე	359
454. ყიფშიძე დავით ალექსის ძე	360
455. ყიფშიძე იოსებ ალექსის ძე	361
456. ყუშიტაშვილი ვასილ პავლეს ძე	362
457. შავგულიძე გიორგი ვლადიმერის ძე	363
458. შავიშვილი მიხეილ კალისტრატეს ძე	364
459. შანშიაშვილი სანდრო ილას ძე	365
460. შარლემანი იოსებ ადოლფის ძე	366
461. შატბერაშვილი გიორგი ივანეს ძე	367
462. შაშიკაშვილი ნეერესტან რეჩეხის ასული	368
463. შენგელაია გოჩა დემნას ძე .	369
464. შენგელაია დემნა კონსტანტინეს ძე	369
465. შენგელაია ნიკოლოზ მიტაილის ძე	370
466. შენგელია ალექო პეტრეს ძე	371
467. შენგელია პავლე გიორგის ძე .	372
468. შეწირული — ლესელიძე ნინო ივანეს ასული	373
469. შონია — ალექსიშვილი ქეთევან ალექსანდრეს ასული	373
470. შუბლაძე — ზობოზიძე ვერა ამბროსის ასული	373
471. შუშანია პლატონ გიორგის ძე	374
472. ჩაჩავა კონსტანტინე ვლადიმერის ძე	375
473. ჩაჩავა მიხეილ კონსტანტინეს ძე	376
474. ჩაჩავა ნიკოლოზ ვლადიმერის ძე	377
475. ჩერქეზიშვილი ელისაბედ ალექსანდრეს ასული	378
476. ჩერქეზიშვილი ვასილ ნიკოლოზის ძე	379
477. ჩეჩელაშვილი — ზედგენიძე თინათინ დავითის ასულის	380

473. ჩიგოგიძე ნიკოლოზ სპირიდონის ძე	380
479. ჩიგაძე — ქუჩუყაშვილი ანა ივანეს ასული	380
480. ჩიტაია გიორგი სპირიდონის ძე	380
481. ჩიქოვანი გრიგოლ სამსონის ძე	382
482. ჩიქოვანი მიხეილ იასონის ძე	382
483. ჩიჭავაძე ალექსანდრე ირაკლის ძე	382
484. ჩილობარგია — ბერძენიშვილი ქეთევან გაბრიელის ასული	384
485. ჩილოყაშვილი — როსტომიშვილი ელისაბედ (ლიზა) დავითის ასული	384
486. ჩოფიაშვილი — ბენაშვილი ვერა აბრაშის ასული	385
487. ჩხარტიშვილი არჩილ ესტატეს ძე	385
488. ჩხეიძე — ბერიძე ელისაბედ (ლიზიკო) კონსტანტინეს ასული	386
489. ჩხეიძე — ლორთქიფანიძე თამარ გიორგის ასული	386
490. ჩხეიძე ნინო (ნუცა) პლატონის ასული	386
491. ჩხეიძე ნოდარ ბარნაბის ძე	387
492. ჩხეიძე ნოდარ (ბიკიკო) გიორგის ძე	388
493. ჩხეიძე უშანგი ვიქტორის ძე	388
494. ჩხეიძე ივანე ნოეს ძე	390
495. ჩხეიძე ნოე ალექსის ძე	391
496. ცაბაძე გიორგი გაბრიელის ძე	391
497. ცაიშვილი სარგის სოლომონის ძე	392
498. ცაიშვილი სოლომონ მაქსიმეს ძე	393
499. ცეცხლაძე ელადიმერ ყარაშანის ძე	394
500. ციმაქურაძე ალექსანდრე გრიგოლის ძე	394
501. ცინცაძე სულხან თედორეს ძე	395
502. ციციშვილი დავით (დმიტრი) ნიკოლოზის ძე	396
503. ციციშვილი თამარ იოსების ძე	397
504. ციციშვილი — კობახიძე ელენე შალვას ასული	398
505. ცომაია ნადეჟდა ათანასეს ასული	398
506. ცქეიტი (ხახუტაშვილი) ანა ანტონის ასული	399
507. ცქიფურიშვილი მელიტონ სტეფანეს ძე	400
508. ცხევაძე ნიკო ზებედეშ ძე	400
509. ძაგნიძე ვარლამ (ვალიკო) დავითის ძე	401
510. ძიძიგური შოთა ვარლამის ძე	435
511. ძნელაძე დავით (დუდე) ყარაშანის ძე	401
512. წერეთელი — აბაშიძე მარგალიტა ყაფლანის ასული	402
513. წერეთელი გიორგი ექვთიმეს ძე	402
514. წერეთელი ალექსანდრე (ალიოშა) იოსების ძე	403
515. წერეთელი თამარ სიმონის ასული	404
516. წერეთელი სავლე ბენედიქტეს ძე	405
517. წულუკიძე მეგი სიმონის ასული	406
518. წუწუნაძე ალექსანდრე რაფდენის ძე	407
519. წუწუნაძე ეცილია რაფდენის ასული	408
520. ჭავჭავაძე — გაფრინდაშვილი ირინა ირაკლის ასული	409
521. ჭავჭავაძე თამარ ირაკლის ასული	409
522. ჭავჭავაძე — კერესელიძე ნაზი კონსტანტინეს ასული	410
523. ჭიკინაძე — ასათიანი თინა კალისტრატეს ასული	410
524. ჭიკინაძე კონსტანტინე არჩილის ძე	410

525. პიკინაძე ნიკოლოზ (პარმენ) გაბრიელის ძე	436
526. კრელაშვილი სტეფანე თევდორეს ძე	411
527. კუმბაძე არისტო მაქსიმეს ძე	412
528. კყონია ილია მირიანის ძე	413
529. ხარაძე არჩილ კირილეს ძე	413
530. ხახანაშვილი ალექსანდრე სოლომონის ძე	414
531. ხიზანიშვილი (ურბნელი) ნიკოლოზ თადეოზის ძე	415
532. ხომერიკი ვიქტორ ნოეს ძე	416
533. ხომიზურაშვილი ნიკოლოზ მიხეილის ძე	417
534. ხომელელი (ფანცხაძე) რომანოზ სპირიდონის ძე	418
535. ხუნდაძე სიმონ ირაკლის ძე	419
536. ჩაბადარი ირაკლი ალექსანდრეს ძე	420
537. ჩაბუშანური გაბრიელ ლუკას ძე	421
538. ჩავერიშვილი დავით ლავრენტის ძე	422
539. ჩამბაკური — ორბელიანი — შაშიძე თეკლე ნიკოლოზის ასული	423
540. ჩამბაკური — ორბელიანი — ჩავერიშვილი ანასტასია ნიკოლოზის ასული	423
541. ჩანდიერი — ლეჟავა მარია ილიას ასული	424
542. ჩანდიერი — შავერაიანი ეკატერინე ლევანის ასული	424
543. ჩანელიძე ალექსანდრე ილარიონის ძე	425
544. ჩაოშვილი — ხომიზურაშვილი ნინო ეპიფანეს ასული	426
545. ჩაფარიძე ანტონ (ტუტუშა) ქაიხოსროს ძე	426
546. ჩაფარიძე — აფხაიძე თინა კონსტანტინეს ასული	426
547. ჩაფარიძე გულნარა დავითის ასული	426
548. ჩაფარიძე ლევან ივანეს ძე	427
549. ჩაფარიძე მელეა ვალერიანის ასული	428
550. ჩაფარიძე მიხეილ ვიქტორის ძე	429
551. ჩაფარიძე ქეთევან კონსტანტინეს ასული	430
552. ჩაყელი — ცაიშვილი ფატი გრიგოლის ასული	430
553. ჭორჭაძე არჩილ კონსტანტინეს ძე	431

ასლან აბაშიძის ფონდმა, სრულიად საქართველოს ალორძინების კავშირმა (თავმჯდომარე ასლან აბაშიძე), სერვანტესის საზოგადოებამ (თავმჯდომარე შადიმან ბიწაძე), გამომცემლობა „ირმისა“-მ (დირექტორი ვაჟა შუბითიძე) ერთობლივად დააარსეს საგამომცემლო ხერია

„ელიტარული წიგნი“

ამ ხერით მაღალ პოლიგრაფიულ დონეზე უკვე გამოიცა შემდეგი წიგნები, რომლებიც უკვე იყიდება წიგნის მაღაზიებში:

პლატონი ტიშეოსი 1994 წ.

(თარგმანი, გამოკვლევა და კომენტარები
ბაჩანა ბრეგვაძის)

ანტიკური ცივილიზაციის გვირგვინი — ასე უწოდებენ პლატონის გვიანდელი შემოქმედების ამ შედეგს.

კენრიკ იბსენი დრამები

(ორ ტომად. 1994-1995 წ.)
თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ
ორტომეულში შესულია იბსენის ყველაზე
ცნობილი 12 დრამა.

სერკანტესი დონ-კიხოტი

(ორ ტომად. 1994-1995 წ.)
თარგმანი ბაჩანა ბრეგვაძის
წიგნი პირველად ითარგმნა ორიგინალიდან
(ესპანურიდან) და დიდი შენაძენია ქართული
კულტურისათვის.

ვაჟა შუბიტიძე

საქართველოს დიდი მეფეები 1994 წ.
წიგნი ლაკონურად და სხარტად მოგვითხრობს
12 დიდი ქართველი მეფის ღვაწლზე ფარნავაზ
მეფიდან ერეკლე მეორის ჩათვლით.